ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
1

MERCREDI
1er AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.756 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.756

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՍԱՆԵՐԸ

Այսօր, Օգոստոս 1, «Յառաջ» կը բոլորէ իր հիմնադրութեան 59րդ տարին :

Նախ ուղեցոյց եւ աստառատան տարագրութեան ճամբաներու փոշին դեռ իրենց ոտքերուն տակ մոլորած հայ զանգուածներուն եւ ապա ուսումնարան, «Յառաջ» իր կեանքի ընթացքին տուաւ յաջորդական հունձքեր :

«Յառաջի Սաները» կը կազմեն նախապատերազմեան հունձքը :

Սերունդ մը, ծնած հայրենի հողին վրայ, սերտօրէն թրծուած անոր անջնջելի յիշատակներով եւ մշտնջենական ապրումներով : Սերունդ մը, որ ճանչցաւ մեր ցաւմութեան աճաւոր սեւը եւ գնաց մրգաւանդէջ մղձաւանջ : Սերունդ մը, որ հայ գրերուն ծանօթացաւ ծննդավայրի տարրական վարժարանին նստարաններուն վրայ, աքսորի ճամբաներուն եւ կայաններուն, նաեւ՝ «Յառաջ»ի էջերուն մէջ :

Նաեւ «Յառաջի Սաներէն» այսօր ոչ ևս են : Մնացորդացէն ոմանց գրիչը ցամքած է : Քիչեր, դեռ մերթ ընդ մերթ, կ'երեւին «Յառաջ»ի սիւնակներուն վրայ :

Անոնք եղան համեստ ներկայացուցիչները արմատախիլ զանգուածի մը, որ ինքնապաշտպանութեան պայքար մը մղեց, չկորսուելու գերմարդկային ճիգեր կատարեց, ինքզինքը գտաւ եւ իրագործեց հայրենասիրութեան մը մէջ ուր լեզուն եղաւ հզօրագոյն զէնքը :

Անոնք ունեցան մէկ ուսուցիչ՝ Շաւարշ Միսաքեան, որ քաջալերեց, յղկեց, տաշեց ու մշակեց անոնց գրիչը : Անոնք ունեցան մէկ ներշնչարան՝ «Յառաջ»ը, որ հաղորդեց անոնց իր նկարագիրը, իր վարդապետութիւնը : Ու Սաները դարձան, խմբագրապետին իսկ բացատրութեամբ՝ «Շրջանաւարտներ» :

«Շրջանաւարտները» Օգոստոս 1939ին, «Յառաջ»ի 15ամեակին առթիւ, յատուկ համար մը՝ «Ծաղկեփունջ» նուիրեցին իրենց «ուսուցչին» որպէս կենդանի փաստ իրենց հասած մակարդակին, որպէս երախտագիտութեան արտայայտութիւն :

Ինքնաշխատանքով, ինքնամշակումով զարգացուցին իրենց էութեան ներքին մրցումները, շնորհները : Մէկը լուսանկարիչ, միւսը սափրիչ, երրորդը՝ հիւանդապահուհի... : Անոնց մէջ արուեստի պատանքը չէ որ զարգացաւ, այլ առաւելապէս ցեղային ժառանգներու պաշտպանութեան վճռակամութիւնը :

«Յառաջ» օրաթերթ մը չէ, բառին սահմանափակ իմաստով : Այսինքն թուղթ եւ մելան միայն : Այլ կատարեալ ազգային հաստատութիւն մը ուր կայ ոգի մը, թրթիռ մը, ջերմութիւն մը : Ուր կը պատրաստուին մտքեր, կը դարբնուին հոգիներ, կը հաստատուին արժէքներ :

Այսօր, երբ տարիները կը դառնան, երբ եղակի այս հունձքին վերջին վկաները եւս կ'անհետանան, արդար է այս պատեհ առիթով յիշել «Յառաջի Սաները», յարգել եւ մեծարել անոնց վաստակը :

Կ. Յ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 19/26)

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ

Հայաստանի բարձրագոյն ու միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողներէ կազմուած խմբակները կ'օգնեն շինարարներուն եւ գիւղի աշխատաւորներուն, մասնակցելով մեծ կառոյցներու շինութեան : Հայ ուսանողներու ուժերով անցեալ տարի Հայաստանի եւ անոր սահմաններէն դուրս կատարուած է աւելի քան 62 միլիոն ռուբլիի աշխատանք : Արտադրական, բնակելի, մշակութային շէնքերու կառուցումներէն զատ անոնք օգնած են գիւղատնտեսական բերքի հաւաքման ու վերամշակման, աշխատած են սպասարկութեան մարզին մէջ, մասնակցած՝ Հայաստանի ճարտարապետական յուշարձաններու վերահաստատման : Հայ տղաքն ու աղջիկները ծրագրած են այս տարի աւելի գործօն մասնակցութիւն բերել ժողովրդատնտեսական հարցերու լուծման, իրենց գիտութիւնը ծառայեցնելով հանրօգուտ գործերու : Անոնք կ'իրագործեն շուրջ 70 միլիոն ռուբլիի աշխատանքներ, կը մասնակցին Իջեւան - Հրազդան երկաթուղիի, կարգ մը գործատուներու եւ գիւղատնտեսական կառոյցներու շինութեան, գիւղական դպրոցներու նորոգութեան, ինչպէս նաեւ գրադարանները կը հարստացնեն հազարաւոր գիրքերով : Հայ ուսանողները լաւ համբաւ ունին նաեւ Ղազախստանի ու Սիպերիոյ, Հիւսիսային Կովկասի եւ Խորհ. Միութեան այլ վայրերու աշխատաւորներու շրջանակին մէջ :

×

ՀԱՌԻՃԱՎԱՆՔԻ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ

Աւարտած է Շիրակի ճարտարապետական աքանչելի կոթողներէն մէկուն՝ Հառիճավանքի համալիրին մէջ մտնող նախկին դպրոցական շինութեան վերահաստատումը : Նախկին տեսքը տրուած է շինութեան տանիքին, որ ծածկուած է սրբատաշ քարերով : Սալարկուած են յատակները, պատուհանները, դարաւանդները : Զեւաւորման մէջ օգտագործուած են փայտէ եւ կոփածոյ ճաղաշարքեր : Հոն կը ցուցադրուին պատմա-հնագիտական թանգարանի ցուցանմոյշները : Հառիճի դպրոցը կարեւոր դեր խաղացած է հայ ժողովուրդի պատմութեան, լուսաւորութեան եւ մշակոյթի զարգացման մարզերուն մէջ : Ըստ տեղեկութեանց դպրոցը գոյութիւն ունեցած է Ժ. դարուն : Մատենագիրներ Յովնան Օձնեցի եւ Սահակ Զորափորեցի հոն դրի առած են ժամանակի կարեւոր դէպքերը : Այդ դպրոցին մէջ ուսանած են Տրդատ ճարտարապետ, Աւետիք Իսահակեան եւ այլ ծանօթ դէմքեր : Համալիրի վերահաստատումը իրականացուած է Հայաստանի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան ու օգտագործման վարչութեան Հառիճի արտադրութեանց խումբը, որուն ղեկավարութիւնը ստանձնած է Արթիկի շրջանի գլխաւոր ճարտարապետ Ռ. Քարտաշեան :

×

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԴԻՆԱՄՕ» ՄԻՆՍԿ ԽԱՂԸ (*)

Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Յուլիս 24-ին, տեղի կ'ունենար «Արարատ»ի հանդիպումը Մինսկի «Դինամօ»ի հետ : Խաղէն առաջ յորդառատ անձրեւ տեղացած է եւ մարզիկները պարտաւորուած են պայքարիլ թաց դաշտին վրայ : Այդպիսի պայմաններու մէջ անշուշտ իր դերը կը խաղայ պատահականութեան գործօնը : Լպրծուն գնդակը, սահուն կանաչութիւնը մարզիկներէն կը պահանջեն աւելի զգուշութիւն : Այնուամենայնիւ առաջին կիսախաղին բաւական հետաքրքրական եւ հաւասարակշռուած եղած է հանդիպումը : 13րդ վայրկեանին Երեւանցիները առիթ մը կորսնցուցած են կոլ նշանակելու : Բարկէն Մելիքեանի սրընթաց անցքը կասեցնելու ընթացքին Դինամոյականները փենալթի մը ստացած են, սակայն Խորէն Յովհաննիսեան՝ այս տարի երկրորդ անգամ ըլլալով, չէ կըրցած դայն կոլի վերածել : Երկրորդ առիթ մըն ալ կորսնցուցած է Ռոբեր Գալըստեան, որուն ուժգին հարուածէն ետք, գնդակը դպած է բերդի ձողին : 34-րդ վայրկեանին իրաւարարը դարձեալ փենալթի մը նշանակած է ի նպաստ «Արարատ»ի : Սամուէլ Ղասաբօղլեան դայն վերածած է կոլի : Հազիւ մէկ վայրկեան անցած, հակառակորդները գլուխի հարուածով մը (Վիկտոր Սոկոլի շնորհիւ) հաւասարեցուցած են հաշիւը : Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիներու գործողութիւններուն մէջ զգալի եղած է դանդաղութիւնը, քանի որ առաջին կիսախաղին անոնք սպառած են իրենց ուժերը : Հիւրերը կրցած են կազմակերպել քանի մը գրոհներ, որոնք ապարդիւն մնացած են, շնորհիւ «Արարատ»ի բերդապահին, որ այդ օր աքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած է :

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յուլիս 26ի թիւով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐԸ շարունակելով իր մրցինջները կոտրել, Երկուշաբթի օր 8 Ֆ. 89ի հասած էր Փարիզի սակարանը :

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻԱ ակն ընդ ական քաղաքականութեան կը դիմէ, ի պատասխան եւրոպական Խորհրդարանին մերժումին 440 միլիոն ոսկին վճարելու, ինչպէս համաձայնութիւն գոյացած էր Ֆոնթէնըպլօ եւ Միթերան ալ մեծ յաղթականի դերը ստանձնած : Արդարեւ Անգլիա կը մերժէ ստորագրել որեւէ որոշում, ցորչափ իր դրամը չառնէ : Այս առթիւ, եւրոպական հարցերու նախարարը՝ Ռոլան Տիւմա կը խոստովանի որ Խորհրդարանին որոշումը կրնայ շատ լուրջ դժուարութիւններ ստեղծել : Ընդունելով հանդերձ թէ Խորհրդարանին քուէարկած բանաձեւը պիտանի իր իրաւասութեանց մէջ է, կը նկատէ թէ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Ֆոնթէնըպլոյի մէջ առնուած յանձնառութիւնները :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը շատ բուռն քննադատութեան ձեռնարկած է արեւմըտեան Գերմանիոյ դէմ եւ կը նկատէ որ այս քաղաքականութիւնը կը միտի խանգարել երկու Գերմանիաներու մերձեցումը, զոր Մոսկուա մտահոգիչ կը գտնէ : Խնդրոյ առարկայ դարձած է, այս պատճառով, Հոնէքէրի արեւմտեան Գերմանիա այցելութիւնը, Սեպտեմբերին : Պրաւդայի մէջ, գերման հարցերու մասնագէտը՝ Լեւ Պեզեմենսկի բուռն կերպով կը դատապարտէ արեւմտեան Գերմանիոյ դիրքը, որու համաձայն Պոնն կարեւոր վարկեր բանալու տրամադիր է արեւելեան Գերմանիոյ, երկու Գերմանիաներու միջեւ երթեւեկի դիւրութիւններու փոխարէն :

ՖՐԱՆՍԱ, Երկուշաբթի օր աւելի բախտաւոր եղաւ եւ 2 մետալ ձեռք ձգեց Ողիմպիականներուն՝ մէկ արծաթ, մէկ պրոնզ, մինչ Ամերիկա առիւծի բաժինը կ'առնէր 9 ոսկի եւ 6 արծաթ մետալով :

ԺԱՆ ԺՈՐԷՍ

ՍՈՒՍԻԿ - ՓՈՒՍԻԿ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

1981, Մայիս 21-ին, Ֆ. Միթերան կը փութար Պանթէոն, խոնարհելու համար Ժորէսի շիրիմին առջեւ : 1984 Յուլիս 31-ին, այն տպաւորութիւնը կայ որ մեծ ընկերվարականին սպանութեան 70ամեակին ոգեկոչումը կը ձգուի համայնավարներուն, քանի ընկերվարական կուսակցութիւնը ոչ մէկ նախաձեռնութիւն ստանձնած է :

1919-ին, իր մարդասպանը անպարտ կ'արձակուի եւ Ժորէսի այրին կը դատապարտուի դատական ծախքերը վճարելու : 1924-ին, ձախերու Քառթէլին կառավարութիւնը կ'որոշէ աճիւնները Պանթէոն փոխադրել ու 1981-ին Միթերան կը յայտարարէր. - «Հաւատարիմ՝ Ժորէսի դասին» ու կը խոնարհէր : Այսօր, Ժորէս Իւմանիթէի մենաշնորհը մնացած է, քանի Մաքէնի կարճ անդրադարձէն զատ, միայն համայնավար պաշտօնաթերթն է որ կը մեծարէ Ժորէսի յիշատակը, երկու էջերով, ուր հին էջեր կան Փօլ Նիզանէ, Արակոնէ, Ռոժէ Մառթէն տիւ Կառէ, Վերքօռէ ու կը հրաւիրէ նաեւ յիշատակը յարգողները սպանութեան վայրը՝ Քաֆէ տիւ Քռուասան, ռիւ Մոնմարթր :

×

ՍԷՆ Թ'ԷԿԶԻՒՓԷՐԻ

× Քառասուն տարի առաջ ալ, 1944 Յուլիս 31-ին, օդանաւային գործողութեան մը ընթացքին կ'անհետանար Անթուան տը Սէն Թ'էկզիւփէրի, որու օդանաւը վար կ'առնէր գերման հալածիչ օդուժը :

Ոգեկոչումներ կը կատարուին նախ Պաթիա, ուրկէ ճամբայ կ'ելլէր գրագէտ - օդաչուն, վերջին անգամ ըլլալով, ապա ցուցահանդէս մը նախատեսուած է Փարիզ, Ազգային Դիւանատունը :

Օդանաւային ռահվիրայ, բայց աւելի ծանօթ որպէս գրագէտ, Սէն Թ'էկզիւփէրի ծնած էր դարուս հետ, կամաւոր էր Թըռիչքներու համար զինուորական ծառայութեան ատեն, ապա 1926-ին օդաչու էր եւ բացումը կը կատարէր Ափրիկէի եւ հարաւային Ամերիկայի հետ կանոնաւոր գիծերու : Գրական իր ծանօթ գործերն են.. Վօլ տը նուի (Գիշերային թռիչք) եւ մանաւանդ՝ «Փոքրիկ իշխանը» :

ԳԱՐԻ ԿԱՍՊԱՐՈՎ ՃԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒ ԴԱՍԱՒՈՐՄԱՆ ԳԼՈՒԽԸ

Ճատրակի միջազգային դաշնակցութիւնը տարին երկու անգամ՝ Յունուար 1ին եւ Յուլիս 1ին, կը հրապարակէ միջազգային մրցումներու մասնակցող ճատրակի բոլոր վարպետներուն դասաւորումը : Յուլիս 1ի պատկերէն կը պարզուի, որ առաջին տեղը կը գրաւէ Գարի Կասպարով 2715 կէտով, որուն կը հետեւին աշխարհի ախոյեանը՝ Կարպով, 2705 կէտով, Թիմման՝ 2640, Փորթիշ՝ 2640, Կորչնոյ՝ 2635 եւայլն : Ի դէպ, Կասպարով Յունուար 1ին ալ կը գտնուէր դասաւորման գլուխը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՂՆԵՐ՝ 1962 - 1982

Ներգաղթի կամ՝ Հայրենադարձութեան, առաջին փուլը կը սահմանուի 1921 - 1936 ժամանակաշրջանը, երբ Հայաստան կը հաստատուին, մնայուն կերպով, կլոր հաշուով՝ 42·500 Հայեր։

Երկրորդը, այսպէս կոչուած մեծ հայրենադարձը 1946-էն մինչեւ 1948, կ՚արձանագրէ, - միշտ կլոր թիւով, - 90·000։ Անձնական դիմումներ՝ 1950ական թուականներուն, չորս հազարէն քիչ աւելի․ որով՝ 136·000։

Երրորդ փուլը, որ իրողութեան մէջ անհատական եւ խմբական դիմումներու արդիւնք կը նկատուի, 1962-էն սկսեալ, ցայսօր։

Յովիկ Մելիքսէթեան, որ ի դէպ, որքան գիտենք, 1975-ին Երեւան լոյս կ՚ընծայէ Արեւմտահայերի բռնագաղթը եւ ըՍփիւռքահայերի հայրենադարձութիւնը Սով․ Հայաստան, 1915 - 40 խորագրուած հատորը, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լրաբեր Հասարակական Գիտութիւնների ամսագրին մէջ, գիտել կու տայ, թէ 1958-ի վերջերը կեանքի կը կոչուի արտասահմանէն Հայեր ընդունող պետ․ յանձնախումբ մը՝ Հայաստանի նախարարներու Խորհուրդին կողքին։ Այս յանձնախումբին օրակարգը՝ քննութեան են - թարկել հայրենիք վերադառնալ ցանկացողներից ստացուած դիմումները եւ անհատական կարգով նրանց թոյլատրելու կամ մերժելու հարցը։ Որոշումները նկատի կ՚առնուին Հայաստանի Համայ․ կուսակցութեան Կեդր․ Կոմիտէին եւ Նախարարներու Խորհուրդին, այսինքն՝ կառավարութեան կողմէ։ Այս՝ անհրաժեշտ նկատուող ճամբով կը փոխանցուին Խորհ․ Միութեան արտաքին Նախարարութեան, որպէսզի ցուցմունքներ կատարէ արտասահմանի իր դեսպանատուներուն եւ հիւպատոսարաններուն։

Սակայն, անհատական դիմումնագիրներուն փորձը ցոյց կու տայ, որ այս միջոցով անկարելի կ՚ըլլայ դոհացում տալ մեծ թիւ պարզող խնդրագիրներուն։ Հետեւաբար, Հայաստան հրապարակ կը դընէ՝ Խորհ․ Միութեան համապատասխան մարմիններուն առջեւ 1960 - 1970ական թուականներուն արտասահմանէն քանի մը տասնեակ հազար Հայեր հայրենիք ընդունելու հարցը։ Ըստ յօդուածագիրին, խորհրդային իշխանութիւնը կ՚ընդառաջէ։ Այս ուղղութեամբ, 1961 Օգոստոս 29-ին կը կազմուի, Հայաստանի կառավարութեան կողքին, արտասահմանից վերադարձող Հայերի ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէ-ն։

Յօդուածագիրը կը նշէ խորհրդային դեսպաններու կարգ մը հաստատումները երեք երկիրներէ՝ Եգիպտոս, Պարսկաստան եւ Կիպրոս։ Առաջինէն՝ հայրենիք վերադառնալու փափաք արտայայտողներ եւ արձանագրուողներ՝ շուրջ 2·000 հոգի։ Նոյնքան, այն ալ երկու օրուան ընթացքին՝ Իրանէն։ Կիպրոսի պարագային, ըստ տեղւոյն խորհրդային դեսպանին, 3·200 հոգուց բաղկացած կիպրահայ համայնքի 80-ից աւելին ցանկանում էր հայրենիք ներգաղթել։ Այլ յիշեցում մը, - Այդ նոյն ժամանակ Ստամբուլից ՍՍՀՄ գլխաւոր հիւպատոսը հաղորդում էր, որ տեղի հայ համայնքի ներկայացուցիչը (անունի յիշատակութիւն չկայ) իրեն յայտնել է, որ մօտ 1·000 Հայեր, գլխաւորապէս երիտասարդներ պատրաստ են մեկնելու Սովետական Հայաստան։

Յօդուածին աւարտին ներկայացուող ցուցակը ցոյց կու տայ, թէ 1962-էն 1970, Հայաստան վերադառնալ փափաքողներէն, արձանագրուողներէն եւ կատարուած հաւաստիացումներէն 4·019ը միայն կը ներգաղթեն։ Թիւի այդ նուազումի պատճառներուն մասին չի խօսիր յօդուածագիրը։ Ի՛նչ որ կը նկատենք, առնուազն կարեւոր։

Յատկանշական դէպք, ուրախալի կ՚ըլլայ նըկատել, հետեւելով յօդուածագիրին մէկ մատնանշումին, թէ 1962-ին, երրորդ փուլին առաջին տարիին, 751 Հայեր կը հաստատուին հայրենիք։ Մանրամասնութիւններ,-336 հոգի Կիպրոսէն,213 հոգի Եգիպտոսէն, 58 հոգի Պարսկաստանէն եւ անհատական վիզաներով տասը երկիրներէ 144 Հայեր։

Կառավարութիւնը 1963ին քննութեան կ՚առնէ նոյն տարուան համար հայրենադարձները ընդունելու, տեղաւորելու եւ անոնց աշխատանք ապահովելու հարցերը։ Սահմանուեց ընդունելութեան ընդհանուր պլանը՝ 3·500 մարդ (աղիւսակը ցոյց կու տայ՝ 2·300 ներգաղթող) - կ՚որոշուի ժամանողները տեղաւորել Լենինական, Կիրովական, Հրազդան, Լուսաւան (Չարենցաւան), Արովեան, Ալավերդի, Իջեւան, Ղափան եւ Ստեփանաւան։

Խորհ․ Միութեան պատկան մարմինները 1966 - 1970ի ժամանակաշրջանին համար կ՚որոշեն տարին արտօնել հազար հոգիի վերադարձը։ Չնայած դրան, միշտ էլ աւելի շատ հայրենադարձներ են եկել, բացառութեամբը 1967 թ․։ (Արաբ - Իսրայելեան պատերազմը, իր անդրադարձը կ՚ունենայ)։

Յունուար 1968-ին, Հայրենադարձութեան կոմիտէն ամփոփումի կ՚ենթարկէ 1962 - 67-ի արդիւնքները եւ գործնական առաջարկներ կը ներկայացնէ՝ ընդունելութեան բարելաւումին ուղղութեամբ։ Յօդուածագիրը այս կապակցութեամբ կը գրէ․ - Իր զեկուցագրում հայրենադարձութեան կոմիտէն յատուկ ուշադրութեան հրաւիրում է այն հանգամանքի վրայ, որ գնալով նուազում էր ներգաղթողների քանակը եւ այն երկրների թիւը, որոնցից ներգաղթ էր կատարւում։ Դա բացատրւում էր նրանով, որ մի շարք երկրների կառավարութիւններ՝ Լիբանան, Իրաք, Թուրքիա եւայլն, Հայերի հայրենադարձութեանը սկսել էին վերաբերուել անբարեացակամօրէն կամ էլ բնաւ թոյլ չէին տալիս այն։

Յով․ Մելիքսէթեան, անկեղծօրէն, շարք մը դժուարութիւններու մասին կը խօսի, բնակութեան եւ այլ ճիւղերու մարզերուն մէջ։ Զանց կ՚առնենք զանոնք, քանի, մեր կարծիքով, որեւէ տեղափոխութիւն իր անխուսափելի անպահեստութիւնները կը ստեղծէ։ Նոյնիսկ, ինչպէս պարագան կը մնայ Հայաստանի համար, երբ հայկական պատկան մարմինները իրենց կարելին ի գործ կը դնեն լաւագոյնս կարգադրելու համար մնայուն կայքի հաստատումին պայմանները։

Յօդուածագիրը, որ հայրենիք վերադարձողներու մանրամասն աղիւսակցանկը կը ներկայացնէ իր յօդուածին վերջաւորութեան, նկատել կու տայ, թէ 1970ական թուականներէն սկսեալ միջազգային դրութեան սրման եւ Հայերի հայրենադարձութեան նկատմամբ մի շարք կառավարութիւնների բացասական վերաբերմունքի հետեւանքով գործնականօրէն անհնարին դարձաւ Սփիւռքահայերի զանգուածային հայրենադարձութեան իրականացումը։ Միաժամանակ, հաշուի առնելով բազմաթիւ Սփիւռքահայերի հայրենադարձուելու մեծ ձգտումը, դա թոյլատրուեց ոչ մեծ խմբերով եւ անհատական կարգերով։

Ներկայ գրութեամբ փորձեցինք հարազատ գիծերով ներկայացնել Յով․ Մելիքսէթեանի յօդուած - ուսումնասիրութեան հիմնական հաստատումները։

Ստորեւ, ցանկին պատկերին պարզած գլխաւոր կէտերը․

Հայրենիք վերադարձողներու թիւը՝ 1962-էն 1982, կլոր հաշուով կը պարզէ 32·000 Հայ։ Բարձրագոյն թիւը կ՚արձանագրուի 1969ին, ներկայացնելով 4·516 հոգի։ Նուազագոյնը՝ 1981-ին, այդ տարին ալ պարզելով 140։

Տուեալ ժամանակաշրջանին ընթացքին, առաջին տեղը կը գրաւեն Պարսկահայերը՝ 24·000էն քիչ աւելի, Սուրիոյ Հայերը՝ 4·848, Եգիպտոս՝ 727, Թուրքիա՝ 547, Կիպրոս՝ 505, Լիբանան՝ 378, Իրաք՝ 291։ Այլ երկիրներէ՝ մէկէն շուրջ մինչեւ 50 հոգի։

Ցանկը ցոյց կու տայ, թէ որոշ տարուբերումներով հանդերձ, հայրենիք մնայուն բնակութիւն կայք հաստատողներուն թիւը կը նուազի 1969 - 70ի տարիներէն սկսեալ։

Միշտ հազարէն պակաս՝ 1975էն 1982։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ՝ ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

ԽՄԲ.-- 1974ի թրքական յարձակումը Կիպրոսի վրայ, կը յիշատակուի թուրք մամուլին մէջ որպէս՝ *խաղաղեցման միջամտութիւն*, ինչ որ կրնայ կարծել տալ թէ Թուրքերը *խմոր* ունին...։ Տարբեր ձեւով կ՚ոգեկոչուի այս տասնամեակը *Մոնտ*ի մէջ, ուր Փոլ Պալթա, Յուլիս 21-ին, կը ստորագրէր՝ «Պատռուած բացիկ» խորագրուած այս յօդուածը։

×

Նիկոսիայէն անցնելու համար Լառնաքա, որ Կիպրոսի միջազգային օդակայանը դարձած է (փակուած ըլլալով մայրաքաղաքինը), պէտք է հաշուել ժամ մը պարտադիր երկար շրջան մը ընելով․ մինչդեռ տակէ առաջ կէս ժամը լայնօրէն բաւական էր․ ուղղակի ճամբան կտրուած է «Ատտիլաս գիծ»ով։ Այս մէկը հաստատուած Թուրք բանակին կողմէ տասը տարի առաջ, կղզին կը բաժնէ երկու մասերու․ հիւսիսի հարթավայրերը - հողամասային 40%ը, կամ աւելի ճշգրտօրէն՝ 36,8%ը, ուր կ՚ապրին 120 հազար կիպրացի Թուրքեր (բնակչութեան 18%ը) որոնց վրայ աւելցած են Անատոլուէն յիսուն հազար բնակիչներ եւ երեսուն հազար զինուորներ, ղրկուած Անգարայի կողմէ, եւ հարաւը բաւական լեռնային շրջան մը ուր երեք հարիւր հազար կիպրացի Յոյներ յաջողած են հրաշքով պարտկել երկու հարիւր հազարնոց զանգուած մը, փախուած՝ նուաճողներուն կողմէ եւ դարձած գաղթական իր հարազատ երկրին մէջ։

Մինչեւ անցեալ տարի Կիպրոս կղզի մըն էր ուր կը ծածանէին չորս դրօշակներ․ յունականը՝ իր, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի դրօշները, եւ վերջապէս ՄԱԿ-ի կապոյտ դրօշը։ Նոյեմբեր 15, 1983էն, այն թուականէն ի վեր երբ Ռաուֆ Տէնքթաշ հռչակեց «Հիւսիսային Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութիւն»ը որ ոչ ոքէ ճանաչուած չէ բացի Թուրքիայէն, հինգերորդ դրօշակ մըն ալ սկսաւ ծածանիլ Կիպրոսի վրայ․ ճերմակի վրայ կարմիր աստղով ու մահիկով եւ երկու հորիզոնական գիծերով նոյնպէս կարմիր, որոնք կը խորհրդանշեն Կիպրոսի եւ Թուրքիոյ միջեւ կրկնակի կապը։ Այդ դրօշակը կը ծածանի Նիկոսիա, Ս․ Սոֆի մայր տաճարին վրայ որ վերածուած է մզկիթի եւ երբեմն երբեմն Ատտիլասի գծին վրայ ուր լայնօրէն կը տիրապետէ Թուրք բռնագրաւող ուժերուն խորհրդանշանը։

«Այսօր գաղթականի հարց չկայ այլեւս», կ՚ըսէ մեզի դիւանագէտ մը, որ իր հիացումը կը յայտնէ բնակչութեան բարի կամեցողութեան հանդէպ, ապահովելու զոհերու վերահաստատումը։ Պ․ Խրիսթոս Արթեմիու, գաղթականներու յանձնախումբին նախագահը կը հաստատէ․ - «Առնուազն 55%ը բնակարան մը ունի, որուն սեփականատէրն է կամ կառավարութիւնը ձրի տրամադրած է իրենց եւ 45%ը վարձակալ է Պետութեան կողմէ կառուցուած յարկաբաժիններու մէջ։ Մերժեցինք վրէժը տեւականացնել, կարօտեալի մըտայնութեամբ ապրելու վիճակէն դուրս ելլելու համար։

Այսպէս, Ֆամակուսթայի ճամբուն վըրայ, Աշնայի բնակիչները վերահաստատուած են մօտակայ անտառի մը մէջ։ Վըրանները շուտով վերածուած են հիւղակներու, որոնք երբեմն իրենց տեղը կը թողուն գեղեցիկ եւ կոկիկ վիլլաներու։ Իրենց պատուհանէն անոնք զաղութեամբ կը դիտեն Ատտիլասի գծին միւս կողմը իրենց լքուած գիւղը եւ անմշակ դաշտերը։

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾՆԵՐԸ

Նիկոսիոյ ելքին Պետութիւնը երեք բնակավայրեր կառուցած է․ Սթրովելոս 1, 2 եւ 3։ Կարծես լմրոստանալու համար շատ անարդար ճակատագրի մը դէմ, գաղթականները իրենց պատշգամներուն կամ մանրիկ պարտէզներուն մէջ մշակած են կարելի ամէն տեսակ ծաղիկներ, որոնք ուրախութեան հով մը բերեն ժողովրդային այս լաւորակ բնակարաններուն։ Սակայն տարեցները տխուր են․ «Մեր գիւղին մէջ բոլորս ազգական էինք եւ ունէինք մեր արտերը։ Հոս հազիւ թէ դրացիներս կը ճանչնամ եւ միայն սա որթատունկն ունիմ իբրեւ զբաղում», կը պատմէ անոնցմէ մէկը, ցոյց տալով սարբենան ուրկէ կախուած են խաղողի գեղեցիկ ողկոյզներ։ Ցետոյ ան կ՚ըսէ պարզօրէն թէ, իր կինը, ինչպէս շատ մը ուրիշներ, «մեռած է կարօտէն»։ Եթէ ոմանք հարստութիւն դիզեցին, ուրիշներ անցեալին բարեկեցիկ, իրենք իրենց հարց կու տան այսօր թէ ինչպէս պիտի պատրաստեն ամուսնութեան տարիքին հասած իրենց աղջկան օժիտը, կամ թէ ինչպէս իրենց տղան արտասահման պիտի ղրկեն բարձրագոյն ուսումի, քանի որ Կիպրոսի մէջ համալսարան չկայ։ Պ․ Արթեմիու խիստ ամբաստանութիւն մը կ՚ուղղէ ոչ թէ կիպրացի Թուրքերու դէմ, որոնց յիսուն հազարը պարտաւոր եղած է հեռանալու հարաւէն, այլ Անգարայի բանակին եւ Տէնքթաշի որ «նախագահ» ընտրուած է քուէներու 51%ով, շնորհիւ զինուորականներու եւ գաղթողներու։ «Անոնք, կ՚ըսէ ան, այս օտարները բերին, տեղաւորեցին մեր հօգերուն վրայ։ Անոնց բաժնեցին սեփականութեան թուղթեր եւ քաղաքացիութեան անձնաթուղթեր, պնդելով որ հիւսիսը կը ներկայացնէ ընդհանուր բնակչութեան 30%ը։ Անոնք փոխեցին քաղաքներու, գիւղերու եւ փողոցներու անունները։ Ներխուժումը սուղի մատնեց եօթը հազար ընտանիքներ, առանց հաշուելու անհետացածները, որոնց մասին մեծ անորոշութիւն կը տիրէ։ Այս անհետացածները - 1619 հոգի, 700ը պարզ քաղաքացի, մէջն ըլլալով 112 կին եւ 26 երախայ - որոնց համար թղթածրար մը պատրաստուած է, թէ խորհրդաւոր բան մը կը ներկայացնեն, եւ թէ վէճի եւ սակարկութեան նիւթ մը։ Խօսքը այն անձերուն մասին է որոնցմէ շատեր լուսեցան ճանապարհին կամ տեսնուեցան 1974 Յուլիս-Օգոստոսի ներխուժումէն ետք, կը հաստատէ փաստացիօրէն անյայտացած անձերու ընտանիքներու կոմիտէն։

Թուրք կիպրական իշխանութիւնները մինչեւ 1981 չուրացան այս հարցին գոյութիւնը։ Նոյն ատեն ընդունեցին քննիչ յանձնախումբի մը սկզբունքը, սակայն ձեւակերպութիւններու այնպիսի ընթացք մը որդեգրեցին որ երկու տարի տեւեց։ Վերջապէս մինչ ընտանիքներ իրական գողգոթայ մը կ՚ապրին, քննիչ յանձնախումբը Մայիսին սկսած է իր աշխատանքները եւ պէտք է իր երրորդ նիստը գումարէ Օգոստոս 7-ին։

ՀԻՆ ԹԱՂԱՄԱՍ ՄԸ

Ատտիլասի գիծը անանցանելի է բոլոր կիպրացիներուն համար, Յոյն կամ Թուրք։ Օտարներ կրնան անցնիլ զայն Լէտրա փալասի - «Կապոյտ սաղաւարտաւորներու բանակատեղին - վրայ, այն պայմանով որ ունենան արտօնութիւն մը որ միշտ դիւրին չէ ձեռք ձգել։

Չկան այլեւս գիւղեր ուր համակեցութիւն ունենան յոյն եւ Թուրք Կիպրացիներ բացի երկու տեղէ․ Փոթամիա եւ յատկապէս Փիլա, Լառնաքայի մօտ, որ ունի վերոյիշեալ գծին երկու կողմն ալ բաժնըւած ըլլալու առանձնայատկութիւնը։ Անկասկած թոյլ տրուած է այս «զարտուղութեան» գոյութիւնը, անոր համար որ ապացոյց կու տայ երկու կողմին ալ տեղեկանալու թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ դըրացիին կողմը...։

Բոլոր անոնց համար որոնք Կիպրոս չեն վերադարձած տասը տարիներու ընթացքին, հարաւակողմի ձեւափոխութիւնը ապշեցուցիչ է։ 1972 - 1973ին հիւսիսը կը ներկայացնէր տարեկան միջին եկամուտին 70%ը եւ պանդոկի ճարտարարուեստի 80%ը։ Հոս կը գտնուէին ամէնէն բարեբեր հողերը, Ֆամակուսթան, կղզիին գըլխաւոր նաւահանգիստը եւ ճարտարարուեստի բացառիկ գօտին բայց նաեւ զբօսավայր մը՝ Քիրէնիայի հետ։

Հիւսիս կորսուած պանդոկները վերաշինուեցան հարաւի շրջանին մէջ, աւելի մեծ թիւով, աւելի գեղեցիկ, աւելի արդիական։ Լիմասոլ փոխարինեց Ֆամակուսթան։ Քաղաքը բառացիօրէն յորդեցաւ, ծաւալելու համար աջին ու ձախին, նաւահանգիստին շուրջը։ Ան դարձաւ զբօսաշրջիկի կեդրոն մը, ճարտարարուեստի շրջան մը եւ զբօսաշրջիկի համալիր մը։

«Ձկլրութի կրկնօրինակն է» կ՛ըսեն կիպրացի Յոյներ․ իրաւ ալ քսան հազար Արաբներ որոնց 15 հազարը Լիբանանցի է, հոն կ՛ապրին ու հոն կ՛աշխատին։ Լանդշաֆտը պարզապէս նոյնն է, սակայն աւելի սահմանափակ չափերով։ Նիկոսիա կը դադրի ծաւալելէ, սակայն ան կը ջանայ նաեւ պահպանել իր ոգին։ Հին քաղաքին մէջ, իշխանութիւնները աւանդական ոճով վերանորոգած են թաղամաս մը որ աւերուելու վրայ էր․ ճաշարաններ եւ գինետուներ ինչպէս Ջալմաթիս սրճարանը, արհեստաւորական աշխատանոցներ, բացուած դեկտեմբերին, կը շարունակեն հետևոտն անցքերու շուրջ փոքրիկ հրապարակներով, պարտէզներով, ուր ուզօ կը խմեն, ճաշակելով ազանդերներ։ Վաղբի Իթոնիա» մկրտուած այս «ժողովրդական թաղամասը» արդէն հասած է Աթէնքի Փլաքային վայելած համբաւին, իր պուզուքի նուագողներով, երգիչներով եւ քանի որ այլեւս բացուած են, յամբիկներու բոյրով։

ՋՐՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հարաւը ջուր չունէր։ Շինուեցան ամբարտակներ եւ Ֆրանսայի համագործակցութեամբ կիրարկուեցաւ ջրային դրութիւն մը։ Ամբարտակները կը լեցուին թէ՛ անձրեւի եւ թէ ստորերկեայ ջուրերով։ Աւելցնելու համար տեղացող անձրեւին քանակութիւնը սկսան բլուրները եւ լեռները ծածկելիք անտառներ անկել․ սակայն արդիւնքը պիտի ստացուի միայն 15 տարի ետք։ Ի՞նչ հակասութիւն․ հարաւը որ նկատելի կերպով աւելի ջուրի պահեստ ունէր, պիտի մատնուէր ջուրի յարաբերական տագնապի մը, որ արդիւնք էր ջուրի անխորհուրդ կերպով գործածութեան։ Սակայն տնտեսական այս կացութեան միւս երեսն ալ կայ։ Եթէ երկիրը 1983ին արձանագրած է 627 հազար զբօսաշրջիկներու մուտքը, եւ 700 հազարի կը սպասէ այս տարի, ունի նաեւ մեծ պարտքեր եւ 5 միլիոն կիպրական ոսկիի բաց մը (մէկ կիպրական ոսկին կ՛արժէ 15 Ֆրանք) զոր կը յուսայ 6 միլիոնի իջեցնել 1984ին, 6 միլիոն՝ որուն պէտք է աւելցնել երկու․ պիւսի գնումը, 60 միլիոն արժէքով։ Միւս յարաբերաբար մտահոգիչ կէտ մըն ալ այն է որ անգործութիւնը 2%էն բարձրացած է 3%ի։ Կրնայ առարկուիլ թէ քիչ է բաղդատմամբ եւրոպական երկիրներու։ Անկասկած, սակայն ութ հազար անգործները գրեթէ բոլորն ալ բարձր վկայականներու տէրեր են․ ճարտարագէտներ, ճարտարապետներ, որակաւոր մասնագէտներ։

«Թէեւ, կ՛ըսէ մեզի գաղթական մը, աւելի չեն այն դժուարութիւնները որոնք մեզ ամէնէն աւելի կը վախցնեն։ Թուրքերը Կիպրոսը նմանցուցին սարճանակի մը՝ ուղղուած Անգարայի սրտին։ Մենք 500 հազար ենք, իսկ Թուրքերը 36 միլիոն․ մեր բանակը կը բաղկանայ 10 հազար հոգիէ, իսկ անոնցը 445 հազար հոգիէ։ Ինչ որ մեզ իրապէս կը մտահոգէ, այն է որ լուծումի ոչ մէկ հեռանկար կը տեսնուի»։ Անցեալի բացիկը պատռած է այլեւս․ եւ կտորները իրար փակցնելու ալ մերձաւոր հաւանականութիւն չկայ։

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆլորիտայի հարաւային շրջաններուն մէջ՝ վերջին երեք տարիներու ընթացքին, խումբ մը հայ երիտասարդներ գաղափարը կ՛ունենային Ֆորթ Լոտըրտէյլի, Փամբրնօ Պիչի, Փալմ Պիչի, Պոքա Ռոթանի եւ շրջակայ կարգ մը այլ քաղաքներու հայ ընտանիքները ի մի համախմբել եւ զանոնք աշխատանքի մղել կազմակերպական զանազան մարզերու մէջ։ Գաղափարը հետզհետէ հող գտնելով, 1981-ին կը հիմնուէր Հ․Մ․Ը․Մ․-ի մասնաճիւղը, որ կը ստանձնէր հրապարակային ձեռնարկներու կազմակերպումը։ Ներկայիս Հ․Մ․Ը․Մ․-ի կազմը կը բաղկանայ 65 գործօն անդամ - անդամուհիներէ, արենոյշներէ, մրջնիկներէ եւ գայլիկներէ։ Անկախ այս թիւէն, կան նաեւ 25 օժանդակ անդամներ։

Այս տարուան առաջին եռամսեային, Հ․Մ․Ը․Մ․ականներէ եւ համակիրներէ կազմուած է Հայ Դատի բարեկամներու խմբակը, որ իր կարգին կեանքի կոչած է յանձնախումբ մը՝ համակարգելու համար քաղաքական եւ քարոզչական աշխատանքները։

Հ․Մ․Ը․Մ․-ի եւ Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած վերջին երկու ձեռնարկները տեղի ունեցած են Յունիս 29-ին եւ 30-ին։

Յունիս 29-ին, Ֆորթ Լոտըրտէյլի մէջ, տրուած է դասախօսութիւն մը։ Ներկայ եղած են 70 հոգի։ Բացումը կատարած է Հ․Մ․Ը․Մ․-ի վարչութեան ատենապետը՝ Վահրամ Դանիէլեան։ «Հայ մամուլը ընդհանրապէս, եւ ամերիկահայ մամուլը մասնաւորաբար» նիւթին շուրջ դասախօսած է Գէորգ Տօնապետեան («Հայրենիք»ի խմբագիր), անդրադառնալով հայ մամուլի պատմութեան եւ ծանրացած ամերիկահայ մամուլի կազմութեան հանգրուաններուն, առաքելութեան, դժուարութեանց, տկարութեանց, հուսկ՝ ամերիկահայ գաղութի պատասխանատուութիւններուն վրայ։

Յունիս 30-ին, Փամբրնօ Պիչի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տրուած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին։ Ներկայ եղած է քաղաքապետուհին՝ Տիկին Էմմա Լու Օլսըն։ Նախքան դասախօսութիւնը, լուսապատկերներով ներկայացուած է Հ․Օ․Մ․-ի Կեդր․ վարչութեան պատրաստած «Անոնք եկան Արարատէն»ը։ Դասախօսը՝ Գէորգ Տօնապետեան, ներկայացուցած է (անգլերէն) Հայկ․ Հարցը 1878 - 1920, ցեղասպանութիւնն ու անոր հետեւանքները, մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումը, ծանրանալով Ցեղասպանութեան ճանաչումի կապակցութեամբ Ամերիկայի Արտաքին Նախարարութեան ժխտական կեցուածքին վրայ։ Փակման խօսքը արտասանած է քաղաքապետուհին, գնահատելով Հայ Դատի Յանձնախումբին գործունէութիւնը։

Յուլիս 1-ին, տեղի ունեցած է Փամբրնօ Պիչի Հ․Յ․Դ․ «Ռոստոմ» կոմիտէութեան մաս կազմող 10 ընկերներու երդման արարողութիւնը։ Մօտ ատենէն կը հիմնուի նաեւ Հ․Օ․Մ․ի մասնաճիւղ մը։

ԻՐԻՍ ՊԻՒՂԻՒՂԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Յուլիս 25-ին, Չորեքշաբթի օր, Փարիզի Ս․ Յովհ․ - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին անգամ մը եւս լեցուած էր յուղարկաւորներու բազմութեամբ մը։ Այս նոյն եկեղեցիին մէջ, ուր տասնեակ տարիներ հնչած էր Իրիս Պիւղպիւղեանի «Տէր Ողորմիա»ն, կրկին կը հնչէր «Տէր Ողորմիա»ն, բայց դագաղին մէջ, Իրիս Պիւղպիւղեանն էր, որու վերջին հրաժեշտը կը տրուէր։

Յաւարտ արարողութեան, Գիւտ եպիսկ․ Նազգաշեան ոգեկոչեց ողբացեալը, յիշելով մանաւա՛նդ մեներգուհին, որ հայկ․ բեմերէն թէ եկեղեցւոյ վերնատունէն ապրեցուցած է հայ ժողովրդական թէ եկեղեցական երգը։

Պ․ Ջաւէն Յովհաննէսեան կարդաց Արա Պարթեւեանի դամբանականը, տրուած ըլլալով որ ան ի վիճակի չէր յաղթանքի իր վերջին խօսքը անձամբ արտասանելու։ Տիկին Այտա Թորոսեան նաեւ ոգեկոչեց Իրիս Պիւղպիւղեանի գեղարուեստական գործունէութիւնը։ Հուսկ՝ լսուեցաւ Իրիս Պիւղպիւղեանի ձայնը, Մայր եւ Կոյս (Ա․ Պարթեւեան) երգի ձայնագրութեամբ։

Իրիս Պիւղպիւղեան - Փափազեանի դագաղը ապա փոխադրուեցաւ Պաթինեոլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ... ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՂԵՐ ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ

—×—

Ամպերը եկան յանկարծական փուժումով, պաշարեցին երկինքը ամբողջական իր տարածքով։ Մինչ այս վերջինը սարսափահար, աղերսագին կը պաղատէր իր ծոցին մէջ սպառնացող ամպերուն․

- Անայեցէ՛ք, ձեզ կ՛աղաչեմ, իմ հարազատ լոյս կապոյտին ․մի՛ խորտակէք խաղաղութեան ճառագայթները՝ լուսաճաճանչ արեգակիս։ Այլ թողէք որ, մինչեւ իրիկնամուտ, ան դեռ սփռէ իր ցոլքերը զըւարթահոս։

Բայց զանգուածը խոժոռ զորշ ամպերուն, մոլեգնօրէն հպարտ արշաւանքովն իր խոլ, անգթօրէն անլսելի կը դարձնէր, հեշտ խնդրանքը՝ հէգ երկինքին ու կը կառչէր յամառօրէն, իր գրաւած չորս կողմերուն։ Ու շատ չանցած, փոթորիկը կատաղաշունչ կը պայթէր իր դաժան երրորդութեամբ՝ փայլատակում եւ որոտում ու անձրեւ հեղեղային։ Ատեն մը վերջ, ալ յագեցած ու յափրացած իր բարկաճայթ պոռթկումով, փոթորիկը հրամանը կ՛արձակէր երանելի նահանջին, այլեւս ուժասպառ ամպի վատթարագոյն կոյտերուն։ Իսկոյն կ՛երեւէին երկնի վրայ, նման նորափիթիթ ծիլերու, բոցըր - ջումը ծիծղուն ընդարձակ կապոյտներուն, եւ ի տես այս լուսափայլ երեւոյթին, աւելին իսկոյն փոխյարձակման մղուելով, իր շողերը առատօրէն կը շռայլէր, հետզհետէ անհետացման մատնելով, փախուստ տուող վերջին խումբերը ամպերուն։ Խաղաղութիւնը հաստատուած էր կրկին երկնի վրայ, որ վերստին կը գըտնուր իր կապուտաղեղ պատմուճանը համայնական։ Ու մօտալուտ մայրամուտի վաղորդայնին, շուրջը՝ ծաղող ժպիտուն լուսնին հովանիին, կարծես ապահովուած կը թուէր պատկերը՝ աստեղազարդ երկինքի մը՝ իր գիշերային անդորրութեամբ։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

«ՍՈՎԵՏՍԿԻ ՍՊՈՐՏ» ԹԵՐԹԸ ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԱՐԳԱՐՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

—×—

«Սովետսկի Սպորտ» թերթին մէջ, վերջերս սկսած է հրատարակուիլ «Յարձակողներ» խորագրով յօդուածաշարք մը, որուն հեղինակը՝ Լեւ Ֆիլատով, տարիներ խմբագրած է «Ֆութպոլ - Հոքէյ» շաբաթաթերթը եւ յօդուածներ ու գրքեր նուիրած՝ ֆութպոլի ծանօթ աստղերուն։ Յիշեալ յօդուածաշարքի առաջինը նուիրուած էր Մոսկուայի «Տորպեդօ» ակումբի ծանօթ մարզիկ Եդուարդ Ստրելցովի, որ եղած է նաեւ Խորհ․ Միութեան խումբին կեդրոնական յարձակողը։ Երկրորդ յօդուածը նուիրուած է «Արարատ»ի ներկայի փոխ - մարզիչ Եդուարդ Մարգարովի։ «Ճակատագիրը բարեհաճ գտնուեցաւ Մարգարովի հանդէպ, - գրած է Ֆիլատով։ - Ան ծանօթ մարզիկ Արտեոմ Մարգարովի որդին է, մանկական առաջին քայլերուն հետ մէկտեղ յայտնուած է ֆութպոլի կախարդական աշխարհին մէջ․ ընտանիքը, բակը, մարզադաշտը՝ ուր հայրը կ՛աշխատէր որպէս մարզիչ։ Տակաւին պատանի, Բորիս Արկադեւ (ի դէպ, ան եղած է խորհրդային փառաբանուած ակումբներէն մէկուն՝ Բանակի Կեդր․ Տան գլխաւոր մարզիչը) նկատած է Եդուարդ Մարգարովի տաղանդը եւ զինք տարած «Նեֆթչի» խումբի կազմին մէջ։ Անոր սորվեցուցած է մարզադաշտին վրայ գործակցիլ ընկերներու հետ եւ զինք նշանակած է կեդրոնական յարձակող։ Ամէն բան կատարեալ էր։ Յետագային, երբ արդէն 29 տարեկան էր Մարգարով փոխադրուեցաւ Երեւան եւ մտաւ «Արարատ»ի կազմին մէջ։ Հոս ալ յարգի էր անոր թէքնիք եւ կազմակերպչական խաղարկութիւնը։ Հետզհետէ դարձաւ խումբին առաջնորդը։ Մարգարով բախտաւոր եղաւ։ Իր ոճը միահիւսուեցաւ ընկերներուն յարձակողական խաղին հետ։ Արկադի Անդրէասեան, Լեւոն Իշտոյեան, Նիկոլայ Ղազարեան, Յովհաննէս Զանազանեան կը գտնուէին իրենց ծաղկուն շրջանին մէջ, կը ձգտէին արտայայտել իրենց ունակութիւնները, թէքնիքի տեսակէտէն բարձր վարպետութիւնը։ Մարգարով տարիքով անոնցմէ մեծ էր։ Ան էր, որ կը կազմակերպէր խաղը, որ կ՛արժանանար ընկերներուն հաւանութեան։ «Արարատ»ի հետ Մարգարով դարձած է Խորհ․ Միութեան ախոյեան, երկու անգամ բաժակակիր եւ, ամէնէն կարեւորը, հաճոյքով խաղացած է ֆութպոլը։ Խումբը այն ժամանակ հիացում կը պատճառէր բոլորին։ Խորհրդային ախոյեանութիւններուն Մարգարով 129 կոլ նշանակած է, որ 6րդ արդիւնքն է խորհրդային ֆութպոլի պատմութեան մէջ։ Գնդակը մշակելու անոր նուրբ վարպետութիւնը կը փայլատակէր այնքան՝ որքան որ պէտք էր, կարծէք չափուած ըլլար ոսկերչական կշիռքով եւ կը ծառայէր ընդհանուր խաղին, կոլ նշանակելուն։ Ան կը հասնէր ամէնուրեք, չկորսնցնելով ամենափոքր կարելիութիւնն իսկ։ Մարգարով այն մարզիկներէն է, որոնք չեն հաշուեր իրենց շարժումները եւ չեն խնայեր իրենց ուժերը»։

Ժ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՕՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ․ Հ․ Յ․ Զ․)

-13-

ՅԱՆՑԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏԻԺ

- Տոն Քամիլլօ ըսաւ եպիսկոպոսը, դուն հիւանդ ես, դուն պէտքն ունիս քանի մը ամիս հանգարտ կենալու լեռնային սիրուն գիւղակի մը մէջ։ Այո՛, այո՛, մեռած է Փոնթարոսային ծխատէրը․ այսպէսով դուն մէկ ճամբորդութիւն եւ երկու ծառայութիւն կ՛ընես․ լաւ մը կը կարգաւորես ծուխը եւ աղէկ մը կ՛առողջանաս․ յետոյ կը վերադառնաս վարդէ մը աւելի թարմ։ Քու տեղդ պիտի երթայ Տոն Պետրոս։ Երիտասարդ մը որ ոչ մէկ դժբախտութիւն պիտի ընէ։ Գո՞հ ես տոն Քամիլլօ։

- Ոչ, Գերաշնորհ, բայց պիտի մեկնիմ երբոր ուզէք։

- Ապրի՛ս, պատասխանեց եպիսկոպոսը, քու կարգապահութիւնդ շատ աւելի արժէքաւոր է որովհետեւ կ՛ընդունիս առանց դժուարութիւն հանելու բան մը՝ որ քեզի հաճելի չէ։

- Գերաշնորհ տէր, յետոյ անհաճոյ պիտի չըլլա՞յ Ձեզի, եթէ գիւղին մէջ ձայն հանեն, թէ վախէս փախեր եմ։

- Ոչ, պատասխանեց ժպտելով ծերունին, աշխարհիս վրայ ոչ ոք պիտի կարենայ մտածել որ տոն Քամիլլօն կրնայ վախցած ըլլալ։ Գնա՛ Աստուծով, Տոն Քամիլլօ եւ ձգէ՛ նստարանները, երբեք քրիստոնէական փաստեր չեն։

Գիւղին մէջ շուտով տարածուեցաւ լրոտութիւնը, եւ լուրը նոյն ինքն Փեփփոնէ տարաւ արտաքոյ կարգի հաւաքոյթի մը մէջ։

- Տոն Քամիլլօ կ՛երթայ, աւետեց Փեփփոնէ, պատիժի համար փոխադրուած է լեռնային գիւղակ մը․ սատանային տունը։ Կը մեկնի վաղը երեքին։

- Լաւ է, գոռաց հաւաքոյթը, ու թող հոն վերը ճաթի։

- Խորքին մէջ լաւ է որ այսպէս վերջացած ըլլայ, գոռաց Փեփփոնէ, կը կարծէր որ թէ՛ պապն է, թէ՛ թագաւորն է․ եթէ մնար հարկ պիտի ըլլար աղուոր տեսակէն լաւ մը խոզանակել։ Ա՛լ հարկ չկայ։

- Պէտք է շան մը պէս երթայ, գոռաց Պրուսքօն - հասկցուցէք ժողովուրդին որ դէշ հով պիտի փչէ ամէն անոնց որ վաղը մէջտեղ տեսնուին ժամը երկուքէն երեքուքէս։

×

Պահը եկաւ եւ Տոն Քամիլլօ պայուսակը պատրաստելով, գնաց բարեւելու խորանի Քրիստոսին։

- Կը ցաւիմ որ քեզ հետս չեմ կրնար տանիլ, հառաչեց Տոն Քամիլլօ։

- Քեզի պիտի ընկերանամ հաւասարապէս, պատասխանեց Քրիստոս, գնա՛ խաղաղութեամբ։

- Ստուգիւ այդքան խոշոր տխմարութի՞ւն մ՛ըրի որ աքսորուիմ, հարցուց Տոն Քամիլլօ։

- Այո՛։

- Այն ատեն իսկապէս ամէնքն ալ ինծի դէմ են, հառաչեց Տոն Քամիլլօ։

(Շար․ 52)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Վարդան Քիւփելեան եւ զաւակները, Նարդուհի, Վարուժան, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր՝

ԱՐԱՔՍԻ ՔԻՒՓԵԼԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Օգոստոս 5ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն իր անմոռաց յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ կը նուիրեն 100 Ֆ. «Յառաջ»ին, 100 Ֆ. Դպրոցասէրին եւ 200 Ֆ. Համազգայինի դպրոցին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը իրենց խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկ. Անահիտ Փափազեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Գեղան Շինիքճեան-Փափազեանին, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեանին եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն

Առլէն Փափազեանի

ցաւալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ՝

Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Զըրաչեան 3000 Ֆ, Հայր եւ որդի Նշան եւ Սահակ Քիւրաճեան (Կրընոպլը) 500 Ֆ.:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի Ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

208 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

Հ Ա Յ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար: Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան խաղաղ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

=——✝——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly et Montmorency

Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S

Madame Mahdessian

77, Rue La Fayette — 75009 Paris

tél. 878 - 02 - 99

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre

organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses

NAVASART

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին

Կեդրոնական Սանուց Միութեան

Նախաձեռնութեամբ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝

ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 17-ին:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.

եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան

մշակութային եւ գեղարուեստական

ցերեկոյթ

նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի

Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մշակոյթի օրուան առթիւ,

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի

100 Ա Մ Ե Ա Կ-ի տօնակատարութիւն

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պտոյտը՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Փօ - Ռուժ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

×

Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան դաշտահանդէսը՝ Զորեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20.30-ին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր Թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL

de

CHAHAN CHAHNOUR

- ARMEN LUBIN -

Trois nouvelles traduites de l'arménien

par

Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE

ՊԶՏԻԿ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ

ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS

ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait

Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)

— H. SAMUELIAN

51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris

— HARATCH

ou en librairie

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր.

Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ –

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ARMENIE 1984

DÉPARTS — RETOURS

DÉPARTS		RETOURS
18 AOUT		31 AOUT
01 SEPT.		14 SEPT.
15 SEPT.		28 SEPT.
06 OCT.		19 OCT.
26 DEC.		08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEINGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
2

JEUDI
2 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.757 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.757

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐ-ՖՐԱՆՍԻ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

×

Երեքշաբթի, Յուլիս 31ին, ժամը 16·15ին Ֆրանքֆորթէն ճամբայ կ'ելլէր Էռ - Ֆրանսի 747 պօյինկը դէպի Փարիզ, 58 համբորդով եւ 6 հոգինոց անձնակազմով: Արդէն Թուասիի կը մօտենար, երբ յանկարծ 2 կամ 3 օդահէններ շէղում մը կը պարտադրեն օդաչուին եւ օդանաւը կը փոխէ իր ուղղութիւնը: Չորեքշաբթի առաւօտ կանուխ կարելի չէր եղած որեւէ հանրամասնութիւն գիտնալ, ոչ իսկ օդահէններու ազգութեան այլ մանաւանդ՝ նպատակներուն մասին: Ծանօթ էր, որ ուզէին Թեհրան երթալ, ինչ որ կարել կուտար թէ Իրանցի են: Թեհրանի իշխանութիւնները կը մերժէին սակայն եւ օդանաւին առաջին հանդրուանը կ'ըլլար Ժընեւ, որ կ'ընդունէր էջքը եւ վառելանիւթ կը հայթայթէր ու ժամը 19-էն քիչ ետք օդանաւը ճամբայ կ'ելլէր, բայց Թեհրան միշտ մերժելով զայն ընդունիլ, ի վերջոյ կը հասնէր Պէյրութ: Լիբանանեան իշխանութիւնները նախ կը մերժէին, ապա կը ձգէին որ իջնէ եւ տեղւոյն վրայ, Փոխադրութեանց նախարարը՝ Վալիտ Ճումպլաթ կը ջանար արգելք հանդիսանալ որ օդանաւը մեկնի: Լիբանանեան այս որոշումին գործադրութեան համար ալ բեռնակառք մը արգելք կը հանդիսանար օդանաւին մեկնումին: Օդահէնները, սակայն, կը սպառնային օդաչուին, ստիպելով որ մեկնի եւ ուղղակի հրաշք մը կը նկատուի օդաչուին քաջագործութիւնը, որ յաջողած է արտակարգ ճարտարութեամբ երկինք բարձրանալ, առանց բախելու կառքին, առաջքն անցնելով աճաւոր աղէտի մը:

Հոնկէ օդանաւը կը հասնէր Լառնաքա (Կիպրոս), ապա Պարսիկները արտօնութիւն կուտային եւ պօյինկը կը հասնէր Թեհրանի օդակայանը, Չորեքշաբթի, ժամը 5·20-ին: Նախորդ հանդրուանին՝ Լառնաքա սթիուարթը կը յաջողէր խոյս տալ, բայց ոչ մէկ տեղեկութիւն կը հաղորդէր, ապահովութեան համար:

Չորեքշաբթի առտու, Իրանեան իշխանութիւնները բանակցութեանց կը ձեռնարկէին:

× Ժամը 10-ին, կը հաղորդուէր որ առեւանգիչներուն կողմէ խօսող մը, յանուն Փաստարանի (Իսլամի պահապաններ) կը պահանջէն Ֆրանսայէն ազատ արձակումը այն 5 Պարսիկներուն, որոնք բանտն են, որպէս հեղինակները Շափուր Պախթիարի դէմ ձախողած մահափորձին (1980, Յուլիս 18):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ անակնկալ եւ հաճելի այցելութիւն մը տուած է, Երեքշաբթի օր, Քրուասան սրճարանը, ուր 70 տարի առաջ կը սպաննուէր՝ Ժօրէս: Ժամը 15·10-ին է որ ծաղկեպսակ մը դրած է, որովհետեւ, ի վերջոյ, Միթերան ուզած է մեծարել Ժօռէսի «յիշատակը՝ ողբերգական եւ հիանալի»: Աւելի ուշ կը ժամանէր համայնավար պատուիրակութիւնը: «Իւմանիթէ»ի փոխ - տնօրէնը՝ Ֆրանսուա Հիլսում կ'ողեկոչէր մեծ ընկերվարականը չեշտելով թէ կարելի չէ անշուշտ ըսել թէ ո՞ր կուսակցութիւնը պիտի ընտրէր Ժօռէս, 1920-ին երբ Թուռի համագումարը մեծամասնութեամբ կ'որոշէր ստեղծել համայնավար կուսակցութիւնը:

ԱՊԱՌԻԿԻ ԿԱՊՈՅՏ ՔԱՌԹԸ այլեւս կարելի է գործածել արտասահման: Ելմտական նախարարը՝ Պեռեկովուա այս «նուէրը» ըրաւ արձակուրդի մեկնող ֆրանսացիներուն, Օգոստոս 1-էն սկսեալ: Ծանօթ է, որ ցարդ միայն գործի ճամբորդութիւններուն համար հաստատութեանց քառթերը կարելի էր գործածել, բայց ոչ անհատական քառթերը: Նախաբարը թոյլ կուտայ նաեւ գործատէրերուն արտասահմանէն ներածած ապրանքներու հաշուեցոյցերը վճարել մինչեւ 250 հազար ֆրանք առանց արտօնութեան: Նախապէս այս գումարը 150 հազարի սահմանափակուած էր:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ Ֆրանսա երրորդ մեռալ մը ձեռք ձգեց - արծաթ - 200 մեթր կոնակի վրայ լողալու մրցումին: Պասքէթի մէջ, նոր պարտութիւնով մը, այս անգամ՝ Չինացիներէն, մրցաշարքէն վերջնապէս դուրս մնաց, մինչ ֆութպոլի մէջ յաղթելով Նորվեկիոյ, յոյսեր կան աւարտականին հասնելու:

ՄՈԼՈՐԱԾ ԿՈՎ ՄԸ պատճառ եղած է երկաթուղիի շատ ծանր արկածի մը, Սկովտիոյ մէջ, երբ Էտինպուրկ - Կլազկօ ճեպընթացը կովին բախելով գիծէն ելած է: 13 մեռեալ եւ 44 վիրաւոր կայ, բայց շատ աւելի աղէտալի կրնար ըլլալ եթէ ուրիշ ճեպընթաց մը, որ դիմացէն կու գար, առնենին յաջողած չըլլար կենալ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

«ԿՈՏԱՅՔ» ԼԱՒ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

«Յառաջ»ի Յուլիս 24-ի թիւով տալով ուտնագնդակի խորհրդային Բ. դասակարգի ախոյենութեան մասնակցող Հայաստանի 4 խումբերու պատկերը եւ երթի մրցաշարքին անոնցմէ իւրաքանչիւրի գիրքը դասաւորման մէջ, կը յիշէինք որ Աբովեանի «Կոտայք»ը՝ իր խմբակի դասաւորման գլուխը գտնուելով, իրաւունք ունեցած էր մասնակցելու խորհրդային բաժակի 1/64 աւարտականներուն:

Նախ քան այդ հանդիպումը, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի թղթակիցը՝ Կամօ Տօնեան, հարցազրոյց մը ունեցած է «Կոտայք»ի գլխաւոր մարզիչ Ֆելիքս Վերանեանի հետ, իրազեկ դառնալու համար խումբի ծրագիրներուն:

Ի պատասխան այն հարցումին, թէ ո՞ւր է «Կոտայք»ի յաջողութեան գաղտնիքը, Ֆելիքս Վերանեան բսած է. «Առաջին եւ գլխաւոր նպատակը, որով մենք ղեկավարուել ենք եւ շարունակում ենք ղեկավարուել, դա համաձայն, միասնական կոլեկտիւի ստեղծումն է: ... Իրար հասկանալը, մարզիչների եւ ֆութպոլիստների բարեկամական փոխյարաբերութիւնը իւրաքանչիւրին՝ խաղի ընթացքում ստիպում է նրանց ներդնել այն ամէնը, ինչի ունակ են: ... Առողջ մթնոլորտը, համախմբուածութիւնը մեծապէս նպաստում են յաջողութեանը»: Մարզիչը գրուատանքով արտայայտուած է խումբին կորիզը կազմող մարզիկներու՝ Ս. Փարսադանեանի, Ս. Պետրոսեանի, Լ. Նարլուկեանի, Վ. Սուքիասեանի մասին, որոնք ունին պատասխանատուութեան զգացումը խումբի ճակատագրին նկատմամբ: «Կոտայք» օժտուած է վարպետ խաղացողներով, որոնք իրենց անհատական ունակութիւնները շաղախելով խմբային խաղարկութեան յաջողեցան գլխաւորել դասաւորումը՝ երթի մրցաշարքին: Ինչպէս ծանօթ է, երթի մրցաշարքին Աբովեանցիները 16 խաղերէ ապահովեցին 26 կէտ, նշանակելով 36 կոլ եւ ստանալով 14 կոլ:

Անդրադառնալով խորհրդային բաժակի «Կոտայք»ի մասնակցութեան՝ մարզիչը նշած է. «Զինուոր չէ նա, ով չի կամենում գեներալ դառնալ. այս ասացուածքը կարելի է վերագրել նաեւ մեզ: «Կոտայք»ը կը ձգտի արդարացնել իր երկրպագուների յոյսերը: Թւում է դա անիրագործելի խնդիր չէ, քանզի թիմն ունի լաւ աւանդոյթներ եւ կը ձգտի նոր յաղթանակներով բազմապատկել այն: Այդ ձգտումով են համակուած բոլոր ֆութպոլիստները եւ, կարծում եմ, նրանք պատուով կը կատարեն առաջադրուած խնդիրը: Իսկ յետագայ ծրագիրը ... դա թողնենք վաղուան, քանզի գաւաթի խաղարկութեան իւրաքանչիւր փուլ, ինչպէս յայտնի է, իր մէջ ներգրաւելու է ուժեղագոյն թիմերի»:

«Կոտայք»ի գլխաւոր նպատակն է բարձրանալ Ա. դասակարգ: Նախորդ երկու փորձերը անյաջող դուրս եկան: Արդեօ՞ք մօտ է այս անգամ յաջողութեան պսակը: Մարզիչը լաւատես է:

Սպասենք եւ յուսանք:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր՝ «արտասահմանէն վերադարձող Հայերու ընդունման եւ տեղաւորման» կոմիտէի նախագահ նշանակուած է Լեւոն Մանասէրեան:

×

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հայաստանի ոտնագնդակի առաջին եւ երկրորդ դասակարգի առաջնակարգ խումբերը՝ Երեւանի «Արարատ»ն ու Աբովեանի «Կոտայք»ը, օգտուելով կարճ ընդմիջումէ մը, բարեկամական հանդիպում մը ունեցած են Աբովեանի մէջ: Նախ քան այդ խաղը, Երեւանցիները բարեկամական հանդիպում մը ունեցած են Չարենցաւանի մէջ, 1-ի դէմ 4 կէտով յաղթելով տեղւոյն խումբին: Աբովեանցիներու հետ խաղը անցած է պայքարի մթնոլորտի մը մէջ եւ կողմերը աշխոյժ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: Խաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի յաղթանակով (4 - 2): Կոլերը նշանակած են Անդրանիկ Խաչատրեան, Ռ. Բոստանջեան (2) Ս. Ղազարօղլեան («Արարատ»), Ս. Պետրոսեան եւ Ի. Վերանեան («Կոտայք»):

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Բելոռուսիոյ Գոմէլ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած «Պատանի գինամոյական» համամիութենական սպարտակիադին Հայաստանի դասական ըմբշամարտիկները մեծ յաջողութիւն արձանագրած են: Հայկական խումբը ոչ միայն 143 կէտով առաջին տեղը գրաւած է, այլեւ 12 մասնակցողներէն 6-ը արժանացած է մետալներու: Իրենց ծանրութեան դասակարգներուն մէջ ախոյեան հանդիսացած են Արթուր Թովմասեան, Իվան Սիմոնեան, Ռազմիկ Համոյեան եւ Սամուէլ Կիրակոսեան: Իսկ Յարութիւն Ղազարեան եւ Վիգէն Գրիգորեան տուն դարձած են պրոնզէ մետալներով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 26/30)

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՒ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Սովետսկայա Էնցիկլոպեդիա» («Սովետական Հանրագիտարան») հրատարակչականը լոյս ընծայած է՝ «Քաղաքացիական պատերազմը եւ ռազմական ինտերվենցիան ՍՍՀՄ-ում» հանրագիտարանը, որ կը պարունակէ 2700 յօդուած, առաւելաբար 1918 - 1920 ժամանակաշրջանին վերաբերեալ: Հատորը կը բովանդակէ նաեւ բազմաթիւ նիւթեր Հայաստանի տարածութեան մէջ եւ մօտերը տեղի ունեցած ռազմական գործողութիւններու մասին: Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետութեան նուիրուած յօդուածը կ'անդրադառնայ գիտութեան, մշակոյթի եւ այլ մարզերու մէջ հայ ժողովուրդի նուաճումներուն: Կենսագրական տեղեկութիւններ կան կուսակցական, պետական դէմքերու, գիտնականներու, գրողներու, երաժիշտներու եւ դերասաններու մասին: Առանձին յօդուած մը նուիրուած է Թրքական բռնակալութեան դէմ հայ ազգային - ազատագրական շարժման դէմքերէն Անդրանիկի (Անդրանիկ Օզանեան): Սարդարապատի ճակատամարտին նուիրուած յօդուածին մէջ նշուած է, թէ այդ ճակատամարտը Արեւելեան Հայաստանը եւ Արեւելահայութիւնը փրկեց ոչնչացումէ: Հանրագիտարանի պատրաստութեան եւ կազմութեան աշխատանքներուն մասնակցած են նաեւ հայ պատմաբաններ՝ Հենրիկ Ազատեան, Սարգիս Խարմանդարեան, Կոստանդին Խուդավերդեան, Լենդրուշ Խուրշուդեան եւ Ալեքսանդր Զուբարեան:

×

«ՍԵՒԱՆ» ՔԱՂԱՔԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ ԼԻՃԻՆ

Սեւան քաղաքը՝ որ կը գտնուի Հայաստանի լեռնային մարգարիտի ափամերձ գօտիին մէջ, յառաջիկային աւելի կը մօտենայ լիճին: Նման կարելիութիւն կ'ընծայեն քաղաքաշինական այն միջոցները, որոնք նախատեսուած են բնակավայրի ապագայ զարգացման գլխաւոր յատակագիծով, որուն հեղինակները առաջարկած են քաղաքի կառուցապատման մէջ օգտագործել նաեւ Սեւանի ջուրը: Ըստ անոնց, քաղաքին կեդրոնական մասը, ուր կը ստեղծուի հանգիստի նոր գօտին, կը կառուցուի ջրանցք մը՝ որ կը սնանի լիճէն: Աւազանի ափին կը հիմնուի առագաստանաւերու կայանը, իսկ անոր մէջտեղը՝ կղզեակին վրայ, կը կառուցուին ճաշարաններ, պառեր, սրճարաններ, պարի հրապարակներ: Սեւանի վերակառուցման նախագիծը, իրագործման ընթացքի մէջ է, կը բովանդակէ ճարտարապետական եւ շինարարական բազմաթիւ յղացքներ. նկատի առնուած են լեռնային բնակավայրի յատկանիշները: Նախատեսուած է քաղաքի բնակչութեան զգալի աճ մը, որ յետագային կը կազմէ աւելի քան 50 հազար հոգի: Մեծ ուշադրութիւն դարձուած է օդափոխութեան վայրած մարդոց սպասարկութեան: Այդ նպատակով ալ ներկայիս առափնեայ բարձունքին վրայ կը կառուցուի՝ ամէն յարմարութիւններով օժտուած՝ 240 տեղնոց «Սեւան» պանդոկը, ուրկէ կը բացուի գեղատեսիլ լիճի համայնապատկերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՊԱՆԹԷԻԶՄԸ

Ա.

Հայրենի բնաշխարհը իր հրաշալիքներով, բնութիւնը՝ իր խորհրդաւոր գաղտնիքներով, դեռ մանկութիւնից, կախարդեց Մեծարենցին, դարձաւ նրան զգացմունքների ու խոհերի տարերքը: Նա իր ազատութիւնը գտաւ բնութեան գրկում, յուզող հարցերի պատասխանը որոնեց, իր վիշտն ու դառնութիւնը սփոփեց բնութեան մէջ: Բնութիւնը եղաւ մտերիմ, հարազատ եւ աստուածային մի էակ, որի մօտ նա բացեց իր սիրտը, արտայայտեց իր նուիրական զգացմունքներն ու մտքերը, ճախրեց ցնորքների եւ երազների մէջ: Դրանով նա իր հոգու գեղեցկութեան ամբողջականութիւնը փրկեց դրսի աւերուածութիւնից, հասարակական կեանքի մանրուած պայմանականութիւնից, կեղծ, անբնական, նուաստացող վիճակներից:

Ինչո՞վ է Մեծարենցի ստեղծագործութիւնը կապւում պանթէիզմի հետ, ո՞րն է նրա ինքնատիպութիւնը, ի՞նչ բնոյթ ունի նրա պանթէիզմը:

Մեծարենցեան պանթէիզմի էութիւնը եւ ակունքները բացայայտելու համար բոլոր դէպքերում աչքի առաջ պէտք է ունենալ բնափիլիսոփայութեան պատմութիւնը: Թէպէտ դժուար է տեսական ուղղագիծ կապեր որոնել այդ երկուսի մէջ, սակայն գեղարուեստական գրականութեան միջոցով պանթէիզմի փիլիսոփայութեան որոշ տարրեր կարող էին հասնել քերթողին, որ սիրում էր սրբատել, կարդալ հայ եւ համաշխարհային գրականութիւնը:

Հնարաւոր է, որ Մեծարենցը մինչեւ իսկ ծանօթ չի եղել պանթէիստական ուսմունքներին, սակայն դրա մտածողութիւնը, եւ առհասարակ, փիլիսոփայական կողմը անյայտ չի եղել նրան: Բաւական է յիշել միայն քերթողի մեծ ուսուցչի՝ Նարեկացու անունը, որի ստեղծագործութիւնը պէտք է որ գրեթէ անգիր իմանար նա, քանի որ այնքան կլանուած եւ տարուած էր նրանով:

Մեծարենցը բնութեանը դիմում է հոգեկան գրեթէ նոյն ջերմութեամբ, նոյն շիկացումով, ինչպէս իր ուսուցիչը դիմում է Աստծուն եւ բնութեանը:

Նարեկացու պանթէիստական մտածողութիւնը հարազատ է Մեծարենցին: Նրա ռատողութիւնները՝ «բնութեան սիրով բարախելու», բնութեան ցոլացումը լինելու եւ դրա տարրերն ու երեւոյթները օգտագործելու իբրեւ բառեր, արտայայտչական միջոցներ՝ գալիս են Նարեկացուց: Քննութեան առնելով իր մեծ ուսուցչի ստեղծագործութիւնը («Նարեկացիին հետ»), քերթողը գտնում է, որ այն մի տարերք է, որի մէջ խառնուած է աստուածային էութիւնը: «Խուցիս ճերմակ վարագոյրները կը սարսռան. կեարնթաց հովն է դարձեալ, որ ապակիները կ՚ալեկոծէ ու կը փռուի մինչեւ բաղձանքիս աւազներուն վրայ»:

Հովն աստուածային շարժման խորհրդանիշ է: Դրա մէջ հնչում է «առհաւութեան հեռաւոր ձայն մը»: Հովի միջոցով մեծ աղօթողը հոգով միանում է Աստծուն՝ «սրբութեան իղձին կրակովը վառուած»: Հովը գալիս է խորհրդանշելու նաեւ բնութեան տարերքը, որի հետ խառնուած, միաձուլուած է Աստուած: Ահա պանթէիստական այն մեկնակէտը, որից ելնում է Մեծարենցը Նարեկացուն բնութագրելիս. «Հովն է դարձեալ եւ անոր հեւքին հետ, իրար բախող ձայներու մակընթացութեան մէջէն՝ անտես ու զգալի Աստուածն է, որ կ՚անցնի, եւ հոգին կը տարուի յորձանքներէն, երկիւղի խորանին առջեւ իր աղօթքը աղաղակելու»:

Բացի Նարեկացուց՝ Մեծարենցը քաջածանօթ էր դարավերջի ֆրանսիական եւ անգլիական գրականութեանը, եւ սիմվոլիստ հեղինակների, որոնց գործերում ըղձալի չափով արձագանգ է գտել պանթէիստական մտածողութիւնը: Նրանք բնութիւնը ընկալում էին որպէս կենդանի էակ՝ նրա դրսեւորումների մէջ տեսնելով աստուածային շարժումը: Այս բոլորով հանդերձ, Մեծարենցը ինքնուրոյնաբար զարգացրել է այն, ինչ իրեն հասել է ընափիլիսոփայութեան տարրերից, եւ ըստեղծել է պանթէիստական իւրատեսակ մտածողութիւն:

Բնութիւնը Մեծարենցի պոէզիայում ոչ թէ մեռած տարր է, այլ շարժուող, զարգացող, խորհող, կենդանի եւ բարախուն էակ, որի մէջ խառնուած է աստուածային էութիւնը, որի շարժումներում ըդգացւում է աստուածային շունչը: Տերեւի եւ հովի, աղբիւրի եւ գետի, դաշտի եւ ծաղկի, մայրամուտի եւ արեւածագի մէջ փնտռում է աստուածային խորհուրդը, մխւում է բացայայտել տիեզերական զօրութեան գաղտնիքները՝ իբրեւ աստուածային գոյութեան հետ ներձուլուած մի ամբողջութիւն:

Պանթէիզմը, ինչպէս ասել է Էնկելսը, աշխարհի հանդէպ եղել է մարդկային ազատ հայեացքի նախադուռ: Մեծարենցին պանթէիզմը նոյնպէս ազատ հայեացքի նախադուռ է համխտեան լծի տակ սահմռկած իրականութեան հանդէպ: Այդ առումով քերթողը հակադրւում է հասարակական կարգերի դաժանութեանը, անձուկ կեանքին, իր ժամանակի գրականութեան սահմանափակութեանը եւ եսապաշտական, մենամոլ ուղղութեանը, կամ, ինչպէս բնութագրում է քերթողը՝ «...գրականութեան կապիկներու այս օրուան տիրող, խաժամուժ, այլանդակ, աղմկայարոյց բազմութեանը»:

Չնայած ժամանակի անցքերն ու իրադարձութիւնները իրենց նկարագրական, սիւժէթային ձեւերով, իրենց արտաքին նշաններով չեն արտացոլւում Մեծարենցի պոէզիայում, սակայն հոգեկան շարժման ձեւերում, տրամադրութեան ելեւէջներում, թախիծների, սպասման, ցնորքի եւ երազանքի պատումներում կարելի է զգալ նաեւ շրջապատող իրականութիւնը, դաժան փորձութիւնները, ժամանակի ոգին: Այս դէպքում բնութիւնը ոչ միայն սքանչացման, սիրոյ եւ լաւատեսութեան, այլեւ փիլիսոփայութեան աղբիւր է:

Գեղարուեստօրէն ինչպէ՞ս է իրագործւում պանթէիստական այս գաղափարը: Իբրեւ օրինակ վերցնենք «Ճերմակ վարդը»: Յուզական մեծ բազմերանգութեամբ հնչող այս քերթուածում բնութեան առանձին տարրեր խորհրդանիշեր են: Սակայն չկայ միտումը մատնանշող եւ գաղափարական բովանդակութիւնը մերկացնող որեւէ նշան: Ամէն ինչ այնքան իրական է, ամէն ինչ այնպէս է հնչում բնութեամբ, որ գաղափարի որոնումը կարող է թուալ ապարդիւն մի փորձ:

Նկարագրւում է աշնանային այնպիսի դաժան մի եղանակ, որ մօտենում է ձմռանը: Գրեթէ ձմռան շունչ է փչում տողերից: Տխուր, թախծոտ, մերկացող եւ ամայացող բնութեան շունչը.

Ըսպիտա՜կ վարդեր, ըսպիտա՜կ վարդեր,
զոր հովն անտեսեց այս ճամբուն վրայ,
շամբուշ հովն աշնան՝ որ կը դըրդըէր
մոլեգին՝ հողին ընդերքն համօրէն:

Արտաքուստ պատկերային պարզ հիւսուածքը հոգեբանական բարդ խորք է ստանում: Զոր, ամայի, ցամաքած աշնանային բնութեան մէջ, ինչ-որ տեղ, քարերի արանքում, թէ ճամբի վրայ՝ «բնաջնջումից» դուրս մնացած, թախծոտ «աչքիներով» նայող սպիտակ վարդեր: Հասարակական կեանքի մէջ քաղաքական զարհուրանքները այսպէս չե՞ն լինում միթէ:

Մեծարենցի պոէզիայի արտայայտչամիջոցները հասնում են խորաթափանց նրբութեան: Եթէ առաջին քառատողում կատաղի հոսանքին հակառակ, իբրեւ յոյս, կանգուն են մնացել լոյսին եւ արեւին բացուած վարդերը, երկրորդ քառատողում այս գուրգուրուած, արտասուչ վարդերը յանկարծօրէն ստանում են իրենց ներքին իմաստի դրսեւորոյթը՝ դառնալով անբասիր գաղափարներ:

Ճերմա՜կ գաղափար, ճերմա՜կ գաղափար,
աշնան մոլուցքէն դողահար հիմակ:

Բնութեան մէջ քերթողը տեսնում է ոչ միայն աստուածային շարժում, այլեւ մարդկային հոգի, մարդկային կեանք: Նա ընկալում է այն գծերը, այն վիճակները, որոնք մօտ եւ հարազատ են մարդկային ու հասարակական կեանքին: Պանթէիստները մարդկային էութիւնը համարում էին բնութեան մասնիկը, քանի որ դրա մէջ կայ աստուածային ոգու մասը: Այստեղից էլ բխում է մարդու եւ բնութեան միասնութեան եւ հոգեկան կապի փոխադարձութեան գաղափարը:

Բնութեան եւ մարդու միասնութեան գաղափարը նոյնպէս, ինչպէս ամէն գաղափար Մեծարենցի պոէզիայում, յայտնւում է գեղագիտական զգացմունքով, բանաստեղծական վառ իրականացում:

Ինչպէ՞ս է բանաստեղծականացւում այդ գաղափարը: Ստեղծւում են թախծով, սրտի ջերմութեամբ յագեցած բազմաշերտ պատկերային հիւսուածքներ, որի կենտրոնում մարդն է, մարդկային հոգին եւ զգացմունքը: Բնութեան տարրերը շարժւում, խօսում, արտայայտւում, անձնաւորւում են՝ ստանալով մարդկային կերպարանք: Ծառերը կարող են տապից գինովնալ, ժպտալ, ինչպէս եղբեւանին, արտածորել «մուշկի բոյրեր եւ ժպիտներ»: Կարելի է նրանց դիմել՝ ինչպէս հարազատին են դիմում, եղբայրանալ շրջասփիւռ ծառերուն հետ» եւայլն: Այսպէս կարելի է մօտենալ ջրին եւ հովին, դաշտին ու հանդին, գիշերին եւ առաւօտին: Ահա մի ցայտուն օրինակ՝ «Ջուրին ծառը»:

Պատմուածքում ստեղծուած է մարդուն նուիրուած, անձնազոհ մի կերպար: Դա անդունդի եզրին կանգնած, երկիւղած եւ տաղնապալի ծառի կերպարն է: Ինչո՞ւ է նա արմատացել եւ բարձրացել ծանծաղ ջրի միջից՝ ճիշդ իր առջեւ սփւնացող շրջապտոյտի դիմաց: Ի՞նչ նպատակի է ծառայում նա: Ամբողջ ժամանակ «երկուգաստակները» կարկառած, կարեկցական, պաղատագին շարժուձեւերով բան է հասկացնում մարդկանց, երբեմն չհամբերելով շշնջում, խօսում է, կարծես իր հոգու ներսից ճիչ է արձակում:

Նոյն մտածողութեամբ են ներթափանցուած յացող ուռենիները: Ինչպէս սպիտակ վարդերը, այնպէս էլ ուռենիները, դառնում են մարդկային հոգու արտապատկերները բնութեան մէջ: Ո՞ւմ կամ ի՞նչ բանի համար են նրանք լալիս: Բանաստեղծի վիշտը նոյնանում է նրանց վիշտին: Սերտ միասնութեան մէջ են մարդը եւ բնութիւնը: Ստեղծւում է քնքշութեան, գորովանքի, սիրոյ փոխադարձութեան եւ նուրբ փոխըմբռնման մի մթնոլորտ, որ փարատում մեղմում է մենաւոր վշտի դառնութիւնը: Ուռենիների տրամանոյշ զորովագութ գեղումը, մօտակայ սօսենու թախծոտ օրհներգը արեւի «քրքմաներկ վերձին» ոսկեզօծում, ամոքում են սգաստմուկ հոգին:

Զգացմունքի, խոհի, գաղափարների այս հարստութիւնը, որ յաճախ է խտանում Մեծարենցի պոէզիայում, իր ժամանակի որոշ քննադատների համար եղել է անտեսանելի. ոմանք մինչեւ իսկ գտել են, որ նրա «գործին մէջ իմաստասիրական խորութիւններ չկան»: Ինչո՞ւ՝ որովհետեւ ճչացող, «պոռացող» չէ, որովհետեւ արուեստի լեզուով այնպէս նուրբ է արտայայտուած, որ գաղափարը ձուլուել է պատկերային հիւսուածքին: Մեծարենցը ընթերցողների հայեացքը ուղղում է դէպի գեղեցիկը, նրանց սովորեցնում է տեսնել, զգալ եւ գնահատել երեւոյթների աշխարհը, ճանաչել գեղեցիկի անսահման զօրութիւնը եւ դրանով մաքրուել, սրբանալ, ազնուանալ: Յաճախ նա մի քանի նուրբ վրձնահարուածով ոչ միայն վերստեղծում է շրջապատող առարկաների ու երեւոյթների ձեւերն ու շարժումը, այլեւ բուրմունքը, գոյնը, երանգը եւ նուագը՝ պատկերի լիարժէքութիւնը հասցնելով հեքեաթային շքեղութեան եւ ներգործութեան անբացատրելի ուժի:

Հէնց սկզբից ակնառու է, որ քերթողը նոր ձեւով է տեսնում եւ զգում աշխարհն ու իրերը: Պատահական չէ, որ իր ժամանակին Յակոբ Օշականը Մեծարենցին բնութագրել է իբրեւ «տեսողական տաղանդի կարկառուն» ներկայացուցիչ: Սակայն բանաստեղծի տեսողական տաղանդը հակադրւում է զգայականին: Այդ առումով պէտք է ասել, որ Մեծարենցը հանդէս է բերում ոչ միայն գեղանկարչական, այլեւ առհասարակ բանաստեղծական նոր մտածողութիւն: Նա աշխարհը դիտում է ոչ միայն իր հոգու ծխածանային լոյսերի, այլեւ զգացմունքների միջով, հաղորդելով դրան սիրոյ եւ գորովանքի անբացատրելի ջերմութիւն, հոգու արտասովոր քնքշութիւն եւ տեսողական թարմութիւն: Ահա «Աքասիաներու շուքին տակ» անտառ, ուր բացւում է իրիկնային խորհրդաւոր մի գեղանկար, կախարդիչ մի աշխարհ: Իրիկուայ «բուրմունքներով օծուն» հովը ծաղիկներից յուշիկ թերթեր է պոկում: Այս քնքուշ աքորտով կարծես սկիզբ է առնում մի համանուագ, որ ծաւալւում է եւ բանաստեղծական եւ նկարչական սկզբունքների միասնութեամբ:

Այստեղ յայտնագործւում է գեղեցիկի անսահմանութիւնը: Շրջապատը դիտւում է բանաստեղծ - գեղանկարչի հայեացքով: Ամէն իր, ամէն ձեւ, ամէն շարժում խմաստաւորւում է՝ կարծես բանաստեղծի հոգուց բխող գունագեղ երաժշտութեամբ: Իրիկնային զովը, լոյսից արբեցած եւ տապից հեւացող աքասիաները, ծառերի նուրբ արտաբուրումները, արցունքի պէս վճիտ շատրուանի ցայտքերը, որոնք ինում են ասես թափանցիկ մթնշաղից եւ խառնւում ձինի պէս տեղացող ծաղիկներին՝ բոլոր - բոլորը շաղախւում է բանաստեղծական վառ զգացողութեամբ՝ աշխարհը դարձնելով խենթացնող մի երազ.

Ծաղիկներէն յուշիկ թերթեր կը թափէ
բուրումներով օծուն հովիկն իրիկուան,
հոգիներուն կ՚իջնէ երազ մը բուրեան,
ի՜նչ հեշտին է մթնշաղն այս սատափէ:

Այստեղ ակնառու է մեծարենցեան ոճի մի այլ իւրայատկութիւն: Չնայած բանաստեղծի ընկալման «զգայնութեանը», բնութեան երեւոյթները պատկերւում են ոչ թէ տարածուն կամ անյստակ, ինչպէս իմպրեսիոնիստների մի մասի գործերում, այլեւ ճշգրիտ եւ ցայտուն գծերով, որով նրանք ստանում են նաեւ ճանաչողական արժէք: Մեծարենցը հետեւում է Նարեկացուն, որը նոյնիսկ ամենավերացական գաղափարին տալիս է որոշակի ձեւ եւ կամ, ինչպէս գրել է քերթողը՝ նրա «բառերը պատկերին տեսողական կամ ձայնագրական ճշմարտութիւնը միայն կը ցոլացնեն»:

Գոյնի, լոյսի, ձեւի եւ հնչերանգի նրբագոյն անցումներով նա նկարագրում է ոչ միայն երեւոյթների շարժումից ստացած վայրկեանական տպաւորութիւնները ու պատրանքները, այլեւ իրական եւ ճշգրիտ գծերը: Իսկ դա ստեղծւում է այն դժուարին արուեստով, որի մասին գրել է Մարտիրոս Սարեանը. «Նկարում եմ եւ զգում, որ պէտք է շտապել: Ժամանակը արագ է թռչում, առարկաների ձեւը մնում է նոյնը, բայց գուներանգները փոխում են իրենց բնոյթը, բարդացնելով եւ անասելի դժուարացնելով աշխատանքը: Յաճախ ստիպուած եմ աշխատել խանձող արեւի կամ տեղատարափ անձրեւի տակ: Քամին փոշու ամպեր է բարձրացնում, եւ բնապատկերը ուղղակի «խլում եմ բնութիւնից»:

Խիստ ուշագրաւ է, որ բանաստեղծը իր «կապոյտ յածումների», ցնորքի եւ խոկալի, երջանկութեան եւ լոյսի ուղին բացում է գիշերների միջից: Այնտեղ բացւում են «կապոյտ յածումները», բայց չեն մնում դրա սահմաններում, այլ իվերջոյ դուրս գալով այդ շրջանակից՝ շարունակւում, հասնում են մինչեւ անհունը, մինչեւ արեւը եւ Յոյսը, որ գրւում է մեծատառով: Թէ ինչո՞ւ է ընտրւում գիշերային թեման, պատասխանում է ինքը՝ հեղինակը: «Գիշերներն մէջ չէ՞ արդէն, որ երազները աւելի վառ ու արագ վերթեւումներ կ՚ունենան. գիշերի մէջ, ուր շրջանկարը այնքան համայնչ կ՚ըլլայ, եւ բաղդատումը՝ այնքան քաղցրօրէն տաժանագին»:

ՀԵԿՏՈՐ ՌՇՏՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՓՈ՞ՐՁ ԹԷ «ՓՈՐՁԱՆՔ»

—×—

Այնքան ատեն որ կը տքայի մեքենայի ալքեւ, կը խուսափէի աւելորդ շարժումներէ. կը խնայէի ինքզինքիս սպառումի նոր ճիգեր: Անհրաժեշտ էր քիչ մը կորով եւ Թարմութիւն վերապահել յաջորդ օրուան: Ա՛յդ էր կեանքի հրամայականը: Չմտածել ո՛չ անհատական ցանկութիւններու, ո՛չ երիտասարդական զուարճութիւններու, ո՛չ իսկ աղջկայ մը սիրտը գրաւելու համար սուրճ հրամցնելու մասին:

Ընկերային անբարոյական դասաւորումի պարտադրանք:

Շարած յօդուածներուս մէջէն կը դիտէի թէ ի՛նչպէս կեանքի վայելքները դրուած էն միշտ մասնաւորներու տրամադրութեան տակ. _ մամուլը կը բանի անոնց հաշւոյն. հեռատեսիլ եւ սինեմա կ՚երդուած անոնց հաշւով. եկեղեցին իրենց ծառայութեան նուիրուած հաւատք եւ հաստատութիւն է. պետական օրէնքներ կը հաստատուին անոնց հրամանով, մինչ մենք կը սմքինք, կ՚ապուշնանք առօրեայ հեւքին ներքեւ:

Կ՚մրոստանայի երբեմն, առանց կարենալ ճիչ մը արձակելու. կը խեղդէի յուզումներս, որովհետեւ անոնց պոռթկումը «ապօրէն» եւ դրդիչ պիտի նկատուէր:

Երկա՛ր վազքէ ետք, ազատ շունչ մը քաշեցի, երբ արդէն հասած էր հանգստեան կոչուելու շրջանը: Բայց այդ շունչը առնեցաւ մթնոլորտը ծածկող ճիւնին ներքեւ: Անշարժութիւնն ու Թուլամորթութիւնը անպիտան, անօգուտ հաշմանդամի, հոգեկան ամլութեան տրամադրութեան կը վերածուէին:

Ինքնապաշտպանութեան մէկ ուրիշ ձեւ, որուն առաջքը պէտք էր առնել նորահնար միջոցներով: Ո՛չ անմիջական միջավայր ունէր, ո՛չ նարտի ընկեր: Լոլիկ եւ լուբիա ցանելու, պտուղ քաղելու հող եւ պարտէզ չունէի: Ուրեմն... ուրեմն յիշեցի անցեալը. ուժերս հաւաքած, փոխադրեցի զանոնք գրիչի վրայ եւ յաջորդաբար թերթերու յանձնեցի կեանքի հակասութիւններէ ծնունդ առած անհատական մտածումներ, յուզումներ, պոռթկումներ, որոնք ա՛յնքան ուժգնօրէն ճնշած էին ուղեղիս:

Ծի՞շդ էին անոնք թէ սխալ. ո՛ր աստիճան կը համապատասխանէին ուրիշներու հայեցակէտին կամ սրտի մորմոքին: Այդ հարցումները երբեք չտանջեցին զիս: Ամէն գրող կը հաւատայ իր գրածին: Նախանձողական ոգիի աւերը, բարոյական արժանիքներու անկումը, տնտեսութեան զարգացումով յառաջացած քաոսը, եթէ խանգարած էին իմ հանգիստը, կը նշանակէր թէ իրաւունք ունէի հանրութեան ներկայացնելու իմ տեսութիւնը՝ առանց մոռնալու Հայու հոգիին մէջ եռացող բողոքի աճապնութեան ուրուագծումը: Ընթերցողին կը մնար դատել ու գնահատել:

Արդէն, Երբ կը տեսնենք սխալ ու ճահորդ տեսութիւններով խճողուած թերթեր եւ անհատնում գրականութիւն, անտեղի չե՞ն մեր մտահոգութիւնն ու տատանումը: Պէտք չէ՞, երբեմն, հակազդել ընթերցողի անճիշդ ըմբռնումներուն:

Տպաւորութիւնս այն է, որ յօդուածներս եղան պարզ, հասկնալի, պատկերաւոր: Ու օր մըն ալ կանդ առի յանկարծ:

Ծանօթներէ ու անծանօթներէ ստացուած բազմաթիւ նամակներ, հեռախօսային հաղորդակցութիւններ, ջերմ եւ յուզիչ խօսքերով խորհուրդ կու տան, կը պնդեն, «կը խնդրեն» շարունակել: Հիմա ալ, բարեկամ մը Ամերիկայէն կը խնդրէ չմոռնալ զինք եւ «աղքատի բաժին» մը հանել:

Ցօշոտուած մարմնի ցաւին ներքեւ՝ «Հոգիս յօժար է, բայց մարմինս տկար» ըսած էր մէկը ժամանակին: Եթէ նոյն այդ ցաւերով չեմ տառապիր, կ՚ապրիմ սակայն յոգնութեան թմրութիւնը: Կարծես մառաթոնի մասնակցող մարդիկ, որ նախատեսուած վազքը վերջացնելէ ետք, պէտք ունի հանգիստի, երկար շունչ քաշելու՝ սրտին հեւքը դանդաղեցնելու եւ յաջորդ ոլիմպիականի մասնակցելու ուժ եւ զօրութիւն ամբարելու, նոր միջոցներ որոնել՝ յաղթանակ ապահովելու:

Ես, սակայն, ո՛չ երիտասարդ եմ՝ յաղթանակի հպարտութիւն որոճալու, ո՛չ ալ նոր միջոցներ ստեղծելու իմաստութիւն ունիմ:

Արդէն նորութիւններ եւ նոր միջոցներ գոյութիւն ունի՞ն միթէ: Միշտ նոյն աշխարհն է՝ նախկին կարգուսարքով: Նոյնն են կառավարութիւնները իրենց կազմով ու առաջադրանքներով, մտայնութեամբ ու գործելակերպով: Միշտ նոյն խարդախութիւնները, միեւնոյն ապատակութիւնները՝ երկրէ երկիր, հողամասէ հողամաս: Մին կը հայհոյէ, միւսը կը փոխադարձէ. մին կը պահանջէ, միւսը կը ծառանայ. այսօր կը սիրէ, յաջորդ օր կ՚ատէ. հինգ վայրկեան բարեկամ, տասը վայրկեան թշնամի: Ամէն ինչ հիմնուած է անցեալի խախուտ հիմերու վրայ: Նորութիւն չկայ եւ միշտ ներկայ է Մարիա Ռըմարքի «Ա՛լ Ուէսթ ռիէն տը նուվօ»ի քիչ մը ձախող վերնագիրը, քանի ան մոռցած է աւելցնել միւս հողամասերը:

Ֆիզէներն ու սաթելլիթնե՞րն են նորութիւնը:

Ի՛նչ միամտութիւն... անոնք ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ նախկին ազեղներու եւ չպայթող հրացաններու քիչ մը աւելի լաւ կատարելագործումը:

Նորութեանց կարգը չենք անցըներ նաեւ արուեստական ծնունդները, քանի անոնք կորուած մանիկները փոխարինող փխէս տէքաշէներ են: Գինեմոլութեամբ, հաշիշով, բազմահրաշ դեղերով խաթարուած արգանդներու, երաշտ հողերը արգասաւորելու «կարկտան»...:

Ուրիշ խօսքով՝ այսօրուան մարդը քիչ մը աւելի ազատած, իր ազատութեամբ մթնոլորտն ալ աղտոտած, ընդօրինակումն է երէկուան մարդուն իր նախանձի ու արհամարհանքի, ստախօսութեան ու պարսաւանքի. նախատինքի ու ատելութեան, կողոպուտի եւ աւարառութեան ունակութիւններով եւ «առաքինութիւններով»:

Եւ եթէ ասոնց վրայ աւելցնէք իմ հպըտած ածականներս, կ՚ունենաք իրական տիպար մարդը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ՄՏԱԾՈՒՄԸ

—×—

Գրել սկսայ քառասուն տարի առաջ: Իսկ վերջին տասնըհինգ տարիներու ընթացքին գրեցի գիշեր - ցերեկ: Գրեցի անհամար էջեր: Ինչ որ տուի սակայն, իմս էր, իմ մտածումս, իմ երեւակայութիւնս: Ուրիշ ոչ մէկ հեղինակի երկու տողը, ուրիշ ոչ մէկ մտաւորականի մէկ մտածումը ընթերցողներու փոխանցեցի որպէս իմ տողս, որպէս իմ մտածումս: Ինք իր անձին հանդէպ յարգանք ունեցող, արժանապատուութեան տէր ամէն իրաւ գրողի նման, ես տուի միայն այն ինչ որ իմ սեփական ուղեղիս արտադրութիւնն էր: Եթէ երբեմն գործածեցի ուրիշի մը տողը, ուրիշի մը մտածումը, անպայման զայն գործածելէ առաջ ըսի որ ան կը պատկանէր անոր կամ ասոր: Իսկ մնացեալը միշտ եղաւ իմս, մի՛միայն իմս..:

Եւ սակայն քառասուն տարուան գրչի ու մտքի վաստակս ուրիշ ոչինչ է եթէ ոչ ուրիշներու մտածումներուն ընդհանուր ազդեցութիւնը: Եւ ասիկա այդպէս է բոլորին համար, նոյնիսկ աշխարհի ամէնէն ինքնատիպ ու ինքնուրոյն մտածողին համար: Ինչ որ կը մտածենք, ինչ որ կը զգանք, ինչ որ կ՚երեւակայենք, ուրիշներու մտածումներէն առնուած կայծ մը, ոգեշունչ մը, ներշնչում մըն է: Ան հարկաւ շատ մեծ բան պիտի պարտի մեր սեփական իմացականութեան ու ուղեղին, սակայն վստահօրէն կրնանք ըսել որ երբեք պիտի չըլլար այն ինչ որ եղած է, կամ նոյնիսկ երբեք գոյութիւն ունեցած պիտի չըլլար, եթէ մենք աւելի առաջ միշտ հաղորդուած չըլլայինք ուրիշներու մտածումներուն հետ:

Ուրիշներու մտածումը:

Քաղաքակրթութեան ամբողջ պատմութիւնը այս է ահաւասիկ, ուրիշներու մտածումը: Մեր նախորդներուն, մեր ժամանակակիցներուն, նոյնիսկ մեզմէ վերջ աշխարհ եկած, մեզմէ աւելի երիտասարդ մարդոց մտածումը: Ամբողջ քաղաքակրթութիւնը կը ծփայ ուրիշներու մտածումներէն շինուած անծայրածիր ծովուն վրայ: Եւ շարունակ նոր ջուր կը հոսի այդ ծովուն մէջ, այդ ծովուն մակարդակը անվերջ կը բարձրանայ իր հետ բարձրացնելով այն ամէն ինչը որ կը ծփայ իր վրայ:

Եթէ որեւէ հեղինակ, որեւէ գիտնական, որեւէ պարզ անհատ պնդէ թէ ինք ոչինչ կը պարտի ուրիշներու մտածումներուն, ան տխար մըն է պարզապէս, կամ աշխարհի այն ամենամեծ ստախօսը, որ միայն ինքզինք կը խաբէ: Մեր մտածումը երբեք չի կրնար անջատուիլ ուրիշներու մեզի ժառանգ թողած մտածումներէն: Եւ որքան ատեն որ մենք այդ մտածումը ուրիշին չենք քշեր իբրեւ մեր սեփական մտածումը, ամօթ չէ ազդուիլ կամ տպաւորուիլ ուրիշին մտածումէն: Ամօթ չէ պիտի ըսեմ՝ պարտաւորիչ է: Ան, որ իր մտածումի բացարձակապէս կ՚անջատէ ուրիշներուն մտածումէն, այսինքն կ՚առանձնանայ մտածումի անմարդաբնակ կղզիի մը վրայ, շատ չանցած կոչկոռ կը կապէ, տեղ քայլ կ՚ընէ, ինքն իր վրայ դառնալ կը սկսի:

Կը զարմանամ բոլոր անոնց վրայ, որոնք կը գոհանան իրենք իրենցմով եւ կամուրջ չեն նետեր դէպի ուրիշներու մտածումը: Գրագէտ մը, որ ուրիշին գործը չի կարդար, ուրիշին յօրինած երաժշտութիւնը մտիկ չըներ, ուրիշի նկարածն ու քանդակածը չի դիտեր, ամէն վայրկեան բանով մը կը տկարացնէ իր ստեղծագործութեան թափը: Նոյնը պիտի ըսենք բոլոր արուեստագէտներուն եւ նոյնիսկ ամէն ասպարէզէ մարդու համար: Ուրիշներու արուեստն ու մտածումը կրակ մըն է, որ մեր մէջ ալ բան մը պիտի բոնկեցնէ անպայման, առանց որ այս վերջինը բացարձակապէս նմանը ըլլայ՝ իր նախատիպարին: Ուրիշը երբ սեւ պիտի ըսէ, մենք յանկարծ սպիտակը պիտի յիշենք թերեւս, բայց այդ սպիտակը երբեք պիտի չյիշէինք, եթէ մէկը մեզի չխօսէր սեւին մասին: Եւ մենք ալ, մեր կարգին, երբեք պիտի չըլլանք վերջին կայանը մտածումի երկաթուղիին: Մենք ալ ուրիշներու բան մը պիտի փոխանցենք մտածումի մեր կրակէն, բան մը պիտի բոնկցնենք ուրիշներու մտածումին մէջ: Մենք ալ այս կերպով պիտի խառնուինք այն մեծ կաթսային, որուն մէջ կ՚եռեւեփի ուրիշներու մտածումը:

×

Յակոբ Օշական, հազարաւոր էջերու հեղինակը, իր աշակերտներուն սապէս կ՚ըսէր.

_ Գիտե՞ս որ ես ստիպուած եմ գոնէ երկու ժամ յատկացնել ընթերցումներուս: Առանց կարդալու կը ժանգոտիս:

Օշական քանի մը հազար էջ աւելի գրած պիտի ըլլա՞ր, եթէ օրական այդ երկու ժամերը յատկացնէր գրելու, փոխանակ ուրիշներուն գրածը կարդալու:

Գիտենք որ ոչ, հակառակն պիտի պատահէր:

Ռ. Հ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ո Ւ Ր Դ Մ Ը Ո Ր

Զ Ո Ւ Ջ Ե Ց Մ Ե Ռ Ն Ի Լ

(այն սեւ օրերուն)

հեղինակ՝ ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Փարիզ 1984

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

-13-

ՅԱՆՑԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏԻԺ

- Մտուգիւ ամէնքն ալ, պատասխանեց Քրիստոս, նոյն իսկ Տոն Քամիլլօն քեզի դէմ է, եւ չի վաւերացներ ինչ որ ըրիր:

- Ատ ալ ճիշդ է, ճանչցաւ Տոն Քամիլլօ, ինքզինքս ապտակելս կու գայ:

- Ձեռքերդ տեղը բռնէ, Տոն Քամիլլօ, եւ լաւ ճամբորդութիւն մ՚ըրէ:

Քաղաքին մէջ վախը 90 կ՚ընէ, իսկ գիւղին մէջ 180. գիւղի ճամբաները պարապ էին: Տոն Քամիլլօ չոգեկառք ելաւ, եւ երբ տեսաւ իր զանգակատան ծառերու խումբի մը ետեւ անհետանալը սիրտը դառնութեամբ սեղմուեցաւ:

- Ոչ իսկ շուն մը զիս յիշեց, հառաչեց Տոն Քամիլլօ, կը տեսնուի իրապէս որ պարտքս կատարած չեմ: Կը տեսնուի իրօք որ դէշ մէկն եմ:

Շոգեկառքը իւրաքանչիւր կայարանի կը կենար, ուստի կեցաւ նաեւ Պոսքեթթօ, որ չորս տուներով աւան մըն էր, Տոն Քամիլլոյի գիւղէն վեց հազար մեթր հեռու: Եւ այսպէս Տոն Քամիլլօ յանկարծակի տեսաւ որ չոգեկառքի բաժանմունքը լեցուած էր մարդոցմով ու դէպի պատուհանը մղուեցաւ. առջեւը դտաւ մարդերու ծով մը որ ծափ կը զարնէր եւ ծաղիկ կը նետէր:

- «Փեփփոնէի մարդիկը ըսին, որ եթէ Ձեր մեկնելու ատեն մէկը տեսնուէր գիւղին մէջ, վայը պիտի բերէին գլխուն, հետեւաբար Սթրատալունկայի նամակաբերը, խռովութիւն չպատճառելու համար, ամէնքս հոս եկանք, հոս բարեւելու Ձեզ»:

Տոն Քամիլլօ ա՛լ բան չէր հասկնար. ականջին մէջ դժոխային աղմուկ մը կար, եւ երբ չոգեկառքը սկսաւ շարժիլ, իր բաժանմունքը լի էր ծաղիկներով, հիւերով, ծրարներով, կապոցներով, փաթոյթներով. իսկ ոտքերնէն կապուած հաւեր ժխոր մըն է կը հանէին պայուսակներ դնելու տեղերուն վրայէն:

Բայց դեռ փուշ մը կը մնար սրտին մէջ:

- Միւսները իրապէս մահացու ատելու են զիս, քանի որ այսպէս շարժեցան. բաւական չէ՞ր զիս վռնտելը:

Շոգեկառքը քառորդ մը վերջ կանգ առաւ Պոսքոպլանքա, դաւառին վերջին աւանը: Հոս Տոն Քամիլլօ լսեց որ կը կանչէին. պատուհան ելաւ եւ առջեւը դտաւ Փեփփոնէ գիւղապետը եւ ամբողջ կազմը: Գիւղապետ Փեփփոնէ արտասանեց այս ճառը.

- «Նախ քան Ձեր դաւառիս մեզի-պատկան հողէն դուրս ելլելը, կը փափաքինք ներկայացնել ձեզի ժողովուրդին բարեւները եւ մաղթանքը, որ ձեր թժշկութիւնը արագ ըլլայ, որ կարենաք դառնալ շուտով ձեր հոգեւոր առաքելութեան»:

Յետոյ մինչ չոգեկառքը ճամբայ կ՚ել - լէր, Փեփփոնէ հանեց գլխարկը լայն շարժումով մը: Տոն Քամիլլօ ալ հանեց գլխարկը եւ այդպէս պատուհանին մնաց գլխարկը օդին մէջ, նման վերածնունդի արձանի մը:

Փունթարոսսայի եկեղեցին կատարին գլուխն էր եւ նամակատան քարտի մը կը նմանէր: Տոն Քամիլլօ երբ հասաւ, լայն թոքերով առաւ շունչ մը, որ եղեւին կը բուրէր, եւ գոհունակութեամբ գոչեց «Այս բարձունքին վրայ քիչ մը հանգիստ ինծի լաւ պիտի ընէ, որը կրնանք դառնալ շուտով մեր հոգեւոր առաքելութեան»:

Եւ այդ ըսաւ լրջօրէն. իրաւցնէ այդ «որը» իրեն կը թուէր թէ աւելի կ՚արժէր քան Կիկերոնի բոլոր ճառերը մէկ կարգի վրայ շարուած:

×

-14-

ԴԷՊԻ ՓԱՐԱԽ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Տոն Քամիլլոյի քաղաքական ապաքինման միջոցին, ժողովրդապետութիւնը կառավարելու համար ղրկուած քահանան երիտասարդ ու փափուկ ժողովրդապետիկ մըն էր, կատարելապէս գիտակից իր գործին, շատ շնորհքով կը խօսէր, աղուոր բառիկներով, կլոր ու մաքուրիկ, որոնք կարծես նոր հնձուած էին բառգրքի այգիէն: Բնականաբար գիտնալով հանդերձ որ ժամանակեայ պաշտօնեայ մըն էր, ժողովրդապետիկը եկեղեցիէն ներս մտցուցած էր այն փոքրիկ կարեւոր նորութիւնները, որոնցմով մարդ մը կրնայ իր ներկայութիւնը տանելի դտնել օտարի տանը մէջ:

(Շար. 53)

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները գրել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. _ Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Նելլի Ֆրէնկեանի մահուան առիթով, Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի. - Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինէն 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պապըրճեանէ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խօսրով Մխիթարեանէ 500 ֆրանք:

×

Տիկին Իրիս Փափազեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պապըրճեանէ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մարգարեանէ 300 Ֆ.:

×

Տիկին Վերժին Ֆերմանեանի մահուան առիթով՝ Տիկին Մակտեսեանէ 100 Ֆ., նաեւ, Լիբանանէն՝ Պ. Ժանօ Պըշագճեանէ 200 Ֆ. Յակոբ - Խաչեր Պըշագճեանի եւ փոքրիկին՝ Անահիտ Թէրզեանի յիշատակին:

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

203 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 ԱՄԵԱԿ-ի տօնակատարութիւն

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պտոյտը՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Ֆօ - Ռուժ :

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ .

A. A. A. S.

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

recherche

Sténo - Dactylo (ayant expérience)
pour travailler à Montmorency

○ *langue arménienne souhaitée*

s'adresser : 77, rue La Fayette
Paris 9^e

tél : 878 - 02 - 99

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, 118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ Կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրերին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, Կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներուն բոլոր անդամատուրքերը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընթաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage

rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
415. 31. 43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien
par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊԶԵՂ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ՋԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3

VENDREDI
3 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.758

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.758

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

Չորս տարին անգամ մը, երբ հունձքը վերջացած է, պատգամաբերները կը հեռանան Ողիմպիայէն եւ բարի լուրը կը տանին Պելոպոնէսի, Ատտիկէի, Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ ճամբաներուն վրայ: Դար մը ետք, պիտի երթան մինչեւ Աֆրիկէ, Սպանիա եւ Եգիպտոս: Բոլորին կ'աւետեն որ Ողիմպիական խաղերը պիտի սկսին Օգոստոսի լիալուսնին:

Պատերազմական դաշտերուն վրայ - բազմաթիւ՝ հին Յունաստանի մէջ, քանի Պետութիւնները միշտ խնդիր մը ունին լուծելիք - պատգամաբերներու գալուստը կ'ողջունուի սրախնութեան աղաղակներով, որովհետեւ կը նշանակէ որ նուիրական զադարը ամբողջ խաղերու ընթացքին, սկսած է եւ անոնք որոնք նախորդ օրը սրով եւ հուրով կը կռուէին, միասին Ողիմպիայի ճամբան բռնած են՝ ոգեւորութեամբ խօսելով իրենց ախոյեաններու արժանիքներուն մասին: Այս երկար երթը դէպի խաղերու քաղաքը Յոյներուն կու տայ իրենց միասնականութեան գիտակցութիւնը, Ողիմպիականներու տեւողութեան:

Խաղերը, քաղաքական ռազմավարութենէ մը ծնած են: 884-ին Ն. Ք. Եղիսի փոքր Թագաւորութիւնը, ուր կը գտնուի Ողիմպիան, իր զօրաւոր դրացիներուն ասպատակութեանց սպառնալիքին ներքեւ է: Իֆիտոս, Թագաւորը կը մեկնի Դելփիս խորհրդակցելու համար Պիւթիայի հետ: Պատգամախօսը (օռաքլը) կ'ըսէ իրեն. - «Աստուածներուն սիրելի խաղե՛ր հաստատէ»: Անմիջապէս ստեղծուած, Ողիմպիայի խաղերը, մարզական ցուցադրութիւն եւ թէ կրօնական արարողութիւն՝ կը նուիրագործեն Եղիսի անբռնաբարելի չէզոքութիւնը:

Ուրեմն, չորս տարին անգամ մը, 40-էն 60 հազար հոգի կը խուժեն Ողիմպիա, ներկայ ըլլալու համար խաղերուն: Պէտք է յոյն ազատ քաղաքացի ըլլալ եւ մասնակցելու համար. - «ո՛չ ստրուկ, ո՛չ օտար, ոչ ալ ոճիր կամ ամբարշտութիւն գործած ըլլալ»:

Մարզիկները մերկ կը վազեն կիներու ներկայութիւնը արգիլուած է: Գալիպատերա անուն կին մը օրինազանցութեան պատճառով մահուան կը դատապարտուի, բայց ներման կ'արժանանայ, որովհետեւ իր ընտանիքէն բազմաթիւ անդամներ արդէն ողիմպիական ախոյեան են: Ըմբշամարտի մրցումները քիչ մը ախտագին ոգեւորութիւն կը ստեղծեն, որովհետեւ բիրտ ուժը եւ երբեմն մահն իսկ կը թեւածեն այնտեղ: Ըմբշամարտիկները կը մրցին երկաթով կամ կապարով ամրացած թեւնոցներով: Բախումները բիրտ են: Կիւրէնացի Եւրիդար առասպելական դէմք կը դառնայ իր հերոսութեամբ: Համամարտի մէջ - տեսակ մը խառնուրդ ըմբշամարտի եւ կռփամարտի - ամէն ինչ թոյլատրելի է՝ բացի հակառակորդը խածնելէ կամ մատները աչքը ու քիթը խոթելէ: Ֆիկալէի Առիքիոն կը խեղդուի մրցակիցին թեւին տակ: Յուսահատ ոտքը կը բռնէ եւ կը դարձնէ մինչեւ որ բութակը տեղէն հանէ: Ցաւը այնքան անհարկու է, որ հակառակորդը ձեռքը կը բարձրացնէ, հասկցնելու համար թէ անձնատուր կ'ըլլայ բայց ուշ է. Առիքիոն արդէն մեռած է: Յետ մահու՝ յաղթական կը հռչակուի: Սկիզբը, յաղթականը միայն ձիթենիի պսակ մը կը ստանայ: Բայց, վերադարձին իր համաքաղաքացիները իրեն փառաւոր ընդունելութիւն մը կը կազմակերպեն: Իրեն ի պատիւ խրախճանք կը տրուի եւ գեղօն մը կը յօրինուի: Արձան մըն ալ կը բարձրացնեն: Բայց երթալով քաղաքներու ազգամոլութիւնը պիտի ապականէ խաղերուն մաքուր նկարագիրը: Արհեստականացումը հող կը շահի: Ն. Ք. 5-րդ դարուն, օրէնք մը կը քուէարկուի որ 500 տրախմի կը շնորհէ իւրաքանչիւր յաղթողի: Գիտակից, որ իրենց ախոյեանները իրենց գերակայութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներն են, քաղաքները կը սատնձնեն մարզիկներու սնունդը եւ մարզումը: Այսպէս Կրոտոնա, հարաւային Իտալիոյ յոյն փոքրիկ գաղութը, վազքի դպրոց մը կը բանայ եւ իր մարզիկները վազքերուն դրեթէ կէսին կը յաղթեն, տարուան ընթացքին:

Մարզիկները իրենք ալ կը գիտակցին իրենց առեւտրական արժէքին եւ կը սկսին իրենք զիրենք ծախել ամէնէն աւելի տըւողին: Կրոտոնայէն՝ Աստիլոս, վազքի ախոյեան, Սիրակուսայի ծառայած ըլլալով, կ'աքսորուի Կրոտոնայէն, արձանը քարուքանդ կ'ըլլայ եւ տունը բանտի կը վերածուի:

Բայց վարժուած են արդէն եւ կառքերու (չառ) վազքին երեւումով, դրամը ամբողջովին կը խեղաթիւրէ ողիմպիական կանոնները: Առաջին ձիարշաւները տեղի կ'ունենան Ն. Ք. 683-ին: Ողիմպիայի ձիարշաւարանը հրաշալիք մըն է, 320 մեթր լայնքի վրայ 775 մեթր երկարութեամբ: Տէրերը իրենք կը վարեն կառքերը, բայց մրցումները այնքան վտանգաւոր կը դառնան, որ կը խորհին թէ աւելի խոհեմ է ստրուկներուն թողուլ այդ գործը: Յաղթանակի պարագային, կը վարձատրուին մեծաքանակ գումարով մը կամ սորկութենէ կ'ելլեն եւ «ազատ քաղաքացի» կը հռչակուին: Սովորութիւնը կը տարածուի եւ «արհեստաւոր»-ներու վազքերը սարսափելի բրտութեան կը հասնին:

Հռովմէական նուաճումով, խաղերը կը միջազգայնանան: Յոյները այլեւս իրենք իրենց մէջ չէ որ կը մրցին: Պէտք է դէմ առ դէմ ելլեն Հռովմէացիներուն հետ եւ նոյնիսկ՝ Բարբարոսներուն: Ներոնի գալուստով, ողիմպիական խաղերը կրկէսի կը վարձատրուին մեծաքանակ գումարով կայսրը առասպելական պալատ մը շինել տուած է Ողիմպիա և կ'որոշէ կառարշաւի մը մասնակցիլ: Երբ մրցորդները կ'իմանան որ Ներոն ի՛նք պիտի առաջնորդէ իր ձիերը, կը հրաժարին, քաջ գիտնալով որ կրնան իրենց կեանքը վրայ տալ, եթէ յաղթանակ մը տանին ջղագրգիռ կայսեր դէմ: Ուրեմն, Ներոն մինակ է իր կառքին վրայ եւ հակառակ երկու անկումի, կ'արժանանայ ձիթենիի պսակին:

Յետագային՝ կրկէսի խաղերը մենամարտիկներու եւ վայրի կենդանիներու մրցումներով կը չփոթուին: Առաջին խաղերուն ծաղրանկարն են այլեւս: 394-ին, քրիստոնէութիւնը հռովմէական կայսրութեան պաշտօնական կրօնքը հռչակուած է եւ Թէոդոս Ա. կայսրը կ'արգիլէ խաղերը՝ որպէս խորհրդանիշ հեթանոսութեան: Հարկ պիտի ըլլայ 15 դար սպասել, որպէսզի պարոն տը Քուպէրթէնը կրկին կեանքի կոչէ իրենց սկզբնական անբիծ նկարագրով: Բայց քանի մը տասնեակ տարի ետք, հարցերը կրկին կը ծագին: Միշտ նոյն հարցերը:

ՓԱԹՐԻՔ ԼԸՖՈՌ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ «ԺԱԼԳԻՐԻՍ»Ի 2-0

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան քըսաներորդ հանգրուանին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ 0-ի դէմ 2 կէտով յաղթած է Վիլնիւսի «Ժալգիրիս»ի:

Նոյն հանգրուանի միւս խաղերու ար-դիւնքներն են.- Զէնիթ - Դինամո Թ. 3-2, Դինամո Մինսկ - Նեֆթչի 1-0, ԲԿՄԱ - Շախտեօր 1-0, Կայրաթ - Մետալիստ 1-0, Տորպեդո Մ. - Դնեպր 1-1, Դինամո Կ. - Պախտակոր 2-0, Չերնոմորեց - Դինամո Մ. 1-1: Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուէին Զենիթ եւ Դնեպր 26-ական կէտերով, որոնց կը հետեւէին 25 Սպարտակ (մէկ խաղ պակաս ունի) 25 կէտով, Տորպեդո 24, Դինամո Կիեւ եւ Դինամո Մինսկ 22-ական, ԲՄԱ Ռոստով, Կայրաթ եւ Չերնոմորեց 21-ական, Շախտեօր 20, Դինամո Թիֆլիս 19, Մետալիստ եւ Ժալգիրիս 18-ական, Արարատ 17, ԲԿՄԱ 16, Դինամո Մ. 15, Պախտակոր 13 եւ Նեֆթչի 12 կէտերով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՍԱՏԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Սուրիոյ Նախագահը, որ անցեալ տարի սրտի ծանր տագնապ մը անցուցած էր, քաջառողջ դիմագիծով է, որ ընդունած է Մոնտի աշխատակիցը՝ Անտրէ Ֆոնթէն եւ երկարօրէն պարզած իր տեսակէտները, պատասխանելով լրագրողին հարցումներուն: Ասատ շատ խանդավառ չէ Ֆրանսայի մերձ - արեւելեան քաղաքականութենէն, զոր իսրայէլանպաստ կը գտնէ եւ վտանգ ալ, իրեն համար, Ֆրանսական զօրքին Լիբանան երթալն էր: Երբ լրագրողը կ'առարկէ թէ Իսրայէլացիները հաւանաբար նոյն կարծիքը չունին Ֆրանսական քաղաքականութեան մասին, Սուրիոյ նախագահը կը պատասխանէ. - «Կրնայ ըլլալ որ բաներ կան որոնք կը վրիպին մեզմէ...»: Կ'ուզէ հանդիպիլ Նախագահ Միթերանի եւ այդ իսկ պատճառով, շատ չուզեր ծանրանալ անոր վարած քաղաքականութեան, անոր տեսակէտներուն վրայ, այն մտահոգութեամբ որ եթէ շատ բան ըսէ, հանդիպումին դրդապատճառն ալ չի մնար:

Արաֆաթի մասին, չուզեր շատ բան ըսել, որովհետեւ չի սիրեր մամուլով կարծիք յայտնել անձի մը վրայ, բայց եւ այնպէս բաներ մը կ'ըսէ: Ինք եւ Արաֆաթ բոլորովին հակոտնեայ քաղաքականութիւններ կը վարեն, Լիբանանի եւ Սուրիոյ բոլոր պաղեստինցի մարտիկները՝ իրեն համակարծիք են: Ասով հանդերձ, ինք չուզեր Արաֆաթի թելադրել իր քաղաքականութիւնը, ատիկա իր գործն է: Ինչ կը վերաբերի Լիբանանի, Ասատ կ'ուզէ անջատել անոր հարցը Մերձաւոր - Արեւելքի հարցէն: Կը մերժէ որեւէ համեմատութիւն սուրիական զօրքին եւ իսրայէլեան զօրքին ներկայութեան մասին Լիբանան: Սուրիա հրաւիրուած էր, միւսը՝ ինքզինքը հրաւիրած է, յարձակելով երկրին վրայ: Պէյրութի մէջ դեսպանատուն չունենալը չի նշանակեր որ Սուրիա բոլորովին «անկախ Պետութիւն» մը չի նկատեր Լիբանանը: Այս առթիւ, կը շեշտէ. - «Ձեզ հասկնալ ինչո՞ւ մեր յարաբերութիւնները կ'իջեցնէք դեսպանատան մը հաստատման, ուր պաշտօնատարներ պիտի գտնենք: Լիբանան անկախ Պետութիւն մըն է, բայց ատիկա չի նշանակեր որ մէկ ժողովուրդ չենք կազմեր: Ոչ ոք կրնայ խզել այն յարաբերութիւնները որ կան մեր երկիրներուն միջեւ: Իբրեւ միակ փաստ, կրնամ ըսել որ իսրայէլեան վերջին յարձակումը ոչ միայն քաղաքական, այլեւ զինուորական դետնի վրայ, Միացեալ - Նահանգներու եւ Ատլանտեան Ուխտի նեցուկը կը վայելէր: Լիբանանցի ժողովուրդը չի կրնար անջատուիլ արաբական ամբողջականութենէն: Եւ երբ արաբական ամբողջականութիւն կ'ըսենք, կը հասկնանք անոր ամէնէն մերձաւոր եւ ամէնէն կենսական մասը, այլ խօսքով՝ Սուրիա: Երբ կըռուեցանք օսմանեան եւ Ֆրանսական գաղթատիրութեանց դէմ, այդ ըրինք հասարակաց կուսակցութիւններու, կազմակերպութիւններու, խմբաւորումներու միջոցաւ: Երբեք սահմանագլուխ չէ եղած բաժնելու համար սուրիացի եւ լիբանանցի քաղաքացիները: Բայց, արար ազգի մէկ եւ նոյն մեր պատկանելիութեան եւ երկու երկիրներու մէջ եւ այդ մասնայատուկ յարաբերութեան - լեզուի, պատմութեան, ճակատագրի եւ շահերու մակարդակի վրայ - շրջագծին մէջ, կ'ուզենք որ Լիբանան անկախ եւ գերիշխան Պետութիւն մը ըլլայ: Սուրիական ոչ մէկ դեսպանատուն Պէյրութի մէջ Սուրիա - լիբանանեան հարցերը կրնան լուծել: Երկու երկիրներու անկախութեան հռչակման առեն է, որ համաձայնութիւն գոյացաւ որ դեսպանատուներ պիտի չպահեն»:

Ասատ համոզուած է որ Լիբանանցիներու մեծամասնութեան համար՝ Սուրիա իրենց շահերը կը պաշտպանէ:

Մեծ Պետութեանց խաղացած դերին մասին, շրջանին մէջ, Սուրիոյ նախագահը յատակ է. - «Խորհ. Միութեան դերը դրական է: Խաղաղութեան համար կը գործէ, կ'ընդդիմանայ յարձակման եւ հողամասերու գրաւման Իսրայէլի կողմէ, գործնապէս զօրավիգ է շրջանին մէջ ներկայացող խաղաղասէր նախաձեռնութեանց: Միացեալ - Նահանգները մեծաքանակ եւ ամէնէն բարդ զէնքերը կը հայթայթեն Իսրայէլի: Ամերիկացիներուն ուղղակի ըսինք թէ ի՛նչ կը մտածենք իրենց մասին: Խորհ. Միութիւնը անկախ կարծիք մը ունի: Այսինքն կը խորհըր-դակցի իր բարեկամներուն հետ, բայց իր իսկ համոզումներուն կը յենի, Միացեալ - Նահանգները Իսրայէլի քաղաքականութիւնը կը կիրարկեն»:

Երբ լրագրողը կ'ըսէ թէ Ասատ կը հաւատա՞յ որ Իսրայէլի պէս փոքրիկ Պետութիւն մը կարենայ իր քաղաքականութիւնը պարտադրել Ամերիկայի պէս մեծ Պետութեան մը, զօր. Հաֆէզ Էլ - Ասատ կ'ըսէ. - «Օգտակար չեմ գտներ ամէն ինչ ըսել պատասխանիս մէջ: Ըսենք սակայն, պարզացնելու համար, որ ատիկա մեծ տեղ ունի ամերիկեան ընտրութեանց մէջ եւ այն իրողութեան որ Հրեաները Միացեալ - Նահանգներէն ներս կենսական դիրքերը կը գրաւեն, ելմտական եւ լրատուութեան մարզերու մէջ, թերեւս նոյնիսկ՝ բանակին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ օդակայանը կը գտնուէր միշտ Էռ - Ֆրանսի պօյինկը Հինգշաբթի առտու ժամը 11-ին եւ կը հաստատուէր թէ աւանակիչները չէին գործադրած իրենց սպառնալիքը: Արդարեւ Հինգշաբթի առաւօտեան 7.30-ին եւ ամէն ժամ մէկ Ֆրանսացի պիտի սպաննէին: Նախորդ օրը 13 հոգի (11 կին եւ 2 մանուկ) ազատ արձակուած էին: Տաղնապի նիւթ կայ Փարիզ, Ֆապլիուսի եւ կարգ մը նախարարներու միջեւ:

ՄՕՐԸ ՑՂՈՒԹԻՒՆԸ չսկսած իսկ, որբ է այն մանուկը, որ հաւանաբար ծնի 10 ամիսէն, եթէ ամէն ինչ կանոնաւոր կերպով ընթանայ: Արդարեւ, Քրէթէյլի դատարանը անձնախրնթաց (Ֆիկառոյի համար՝ պատմական) վճիռ մը արձակեց, արտօնելով Քոռինի, որ ստանայ 1981-էն ի վեր ՍԵՔՈՍ-ի քով (սերմի պահպանման եւ ուսումնասիրութեան կեդրոն) պահ - ուած մեռած ամուսնոյն սերմը: Երկու երիտասարդները զիրար ճանչցած են 1981-ին, Մարսէյլ: Ամիս մը ետք՝ Այէն ամորձիքի խլիրդ ունի եւ կրնայ ամլանալ, ուրեմն սերմը կը յանձնէ Պիսէթրի կեդրոնին: Երկու տարի ետք, 1983-ի Ծընունդին, Այէն կը մեռնի, 48 ժամ առաջ միայն ամուսնացած է: Անկէ ի վեր այրին սերմը կը պահանջէ: Ի վերջոյ դատարանը նպաստաւոր վճիռ տուաւ եւ եթէ ՍԵՔՈՍը (որ կը մերժէր) վերաքննութեան չդիմէ, ամիսէ մը սերմը կը ստանայ եւ թերեւս 9 ամիս ետք, որբ մը ծնի թէեւ արուեստական բեղնաւորումը միջեւ չի յաջողիր: Այս որոշումը նախընթաց մը կը ստեղծէ, որ վտանգաւոր ալ կրնայ ըլլալ, օրինակ ժառանգական հարցերու պարագային:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՊԱՆԹԷԻԶՄԸ

(Բ. եւ վերջ)

Այս պատասխանի մէջ ուշագրաւ է երկու կողմ: Նախ այն, որ գիշերը խոճալ չէ, այլ, այսպէս ասած, մի «տրամպլին» թռչելու համար դէպի խոճալը, դէպի երազները կամ ցնորքը: Երկրորդ կողմն այն է, որ գիշերը նաեւ հմայիչ մի վայր, սքանչելի միջավայր է, ուր մեղմանում են վիշտ ու թախիծ, ուր քաղցրանում է սպասումի տաժանքը: Իսկ քանի որ կայ սպասումը, դրանից ենթադրւում է մի այնպիսի բան, որ գիշերից առաւել ցանկալի է:

Գիշերի մէջ քերթողին գրաւում է բնութեան անայլայլ գեղեցկութիւնը, որ ամոքում, սփոփանք եւ երջանկութիւն է բերում: Սակայն այստեղ ամէն ինչ չէ, որ գրաւում է: Կայ, եւ անհրաժեշտ է տեսնել, կարեւոր մի կողմ: Դա գիշերի մէջ նրան վանող խաւարն է: Գիշերային մութը տառապանք է բերում, եւ սպառնում է «գիշերային վհուկ»ի յարձակման վտանգը:

Ուշագրաւն այն է, որ գիշերը եւ գիշերերգութիւնը միտուած չեն դէպի խաւարը, այլ դէպի լոյսը, արշալոյսը եւ արեւը: Գիշերը գրեթէ ողողուած է շողարձակող, ծածանուտ, պարզ, հրաշալի լոյսերով: Ահա գիշերերգութեան ամէնից գրաւիչ եւ նշանակալի կողմը: Իսկ դա լոկ գեղեցիկ բնապատկերի հրապուրանք չէ հեղինակի կողմից, այլ ժողովրդի լուսաւոր երազանքը, նրա իղձերի մարմնացումը եւ գեղեցկութեան, ազատութեան գաղափարի բանաստեղծականացումը:

Մեծարենցի պոէզիայում, ինչպէս ժողովրդական բանարուեստի հէքեաթային պարզութեան մէջ, չեն բացառւում չարի եւ բարու, լոյսի ազատութեան եւ մաքառումների ներթաքոյց, խորունկ շերտերը:

Պարզ է, որ քերթողի հոգու ներսը այնպէս անդորր եւ հանդարտ չէ, ինչպէս այդ երեւում է առաջին հայեացքից: Գիշերերգութեան մէջ զգալի են տխրութեան եւ թախիծի ներքին այրման պաշարներից լուսաւորուող շերտերը:

Դատելով գիշերային շոյող, գգուող, «հանդարտ» գոյներից, կարող է թուալ, որ չկայ այլեւս վիշտ, չկայ ցաւ եւ տառապանք: Քնարական հերոսը դիմում է գիշերին սիրով, ջերմութեամբ, հարազատի քնքշութեամբ: Նա սքանչացած է գուներանգների գեղեցկութեամբ, ծնրադիր երկրպագում է գիշերի տաճարային շքեղութիւնն ու վեհութիւնը, եւ նրա ձայնը հնչում է իբրեւ աղօթք:

Միւս կողմից մեր առաջ բացւում է վառ գոյներից զերծ, կիսաթափանց, արեւազուրկ գիշերային երկնակամարը, որ հոգերանօրէն կարող է ծնել ոչ այնքան ուրախութիւն, որքան տրտմութիւն եւ թախիծ: Պարզւում է, որ հէնց գեղարուեստական այս միտումով էլ «Ձմրան պարզ գիշեր»ում հեղինակն ընտրել է գիշերի, այն էլ ձմռան գիշերի թեման: Սակայն դերազանցապէս տխրութիւն, ցաւ եւ անկում արտայայտող սիմվոլիստների, նախասիրած այս թեման Մեծարենցը օգտագործում է ինքնատիպ եղանակով: Հակառակ սիմվոլիստների, ձմռան գիշերի թեմայով նա կարծես չի էլ ակնարկում հոգու ձմեռ: Այս թեման մնում է իբրեւ եղակէտային հոգեվիճակ կամ հիմնական գաղափարի նախադրոյթ:

Հետեւաբար՝ ինչպէ՞ս են բացայայտւում թախիծ կամ ցաւ: Հէնց այստեղ է, որ մեր առաջ կանգնում է բանաստեղծի զուսպ եւ խոր նկարագիրը: Նրա թախիծն ու ցաւը գեղարուեստօրէն իրականացւում է վերին աստիճանի նրբաթափանց, դրամատիկ, պարզ եւ ինքնատիպ հանգուցալուծումով, որ ունի երկու կողմ: Նախ՝ որքան բուռն ու սրտագին է նրա դիմումը գիշերին, այնքան խորն է ցաւը, միաժամանակ որքան պայծառ եւ լուսաւոր է գիշերը, այնքան մեծ է սփոփանքը: Ստեղծւում է խոր ենթաբնագիր: Գրեթէ չակնարկուած, բառերով չասուած տխրութիւնն ու ցաւը բացայայտւում են հոգեվիճակի հակադարձութեամբ, ձմռան գիշերին դիմելու պաղատագին թոնի, ինչպէս եւ լուսածածան, հրաշալի գիշերով կամ կեանքի գեղեցկութեամբ սքանչանալու միջոցով: Բնութեանը այդպէս սրտառուչ թոնով, ծնրադիր, աղերսագին երկիւղածութեամբ դիմում են ցաւատանջ հոգին, կեանքի, ապրելու, վայելելու համար խենթացող մարդը եւ օր ու արեւ չտեսած հիւանդը: Դա երեւում է նաեւ ոտանաւորի իւրաքանչիւր տողից, ռիթմից եւ հնչերանգից:

Համբոյրիդ գիշե՛ր, պատուհանս է բաց,
թո՛ղ որ լիառատ ծծեմ հեշտագին
կաթը մեղմահոս լոյսիդ տարփանքին՝
ու զով շաղերուդ կախարդանքը թաց:

Այս տենչանքի սաստկութիւնը ինչ-որ չափով հարազատ է Դուրեանի հրաբորբոք դրամային:

Սակայն ազատ, գեղեցիկ աշխարհի երազանքը, կեանքի եւ սիրոյ ձգտումները բախւում են իրականութեանը: Ահա անհատի, թերեւս կարելի է ասել նաեւ ճնշուած մի ժողովրդի դրաման, որի գեղարուեստական իւրայատուկ անդրադարձումներից է շարքի երկրորդ բանաստեղծութիւնը՝ «Սիրերգ»ը: Այստեղ աշխարհը բացւում է գիշերային բնութեան խենթացնող, հէքեաթային գեղեցկութեամբ: Այստեղ աւելի ցայտուն է ընդգծւում սիրոյ զգացումը լոյսի հանդէպ: Գիշերուայ մէջ բանաստեղծը լուսեղէն ճամբայ է բռնել, կիսախաւարում նա լոյս է տենչում, խանդավառ գնում է դէպի այն լոյսը, որ արեւ է խոստանում: Հէնց այս խոստումով էլ արբեցած է նա, իբրեւ ոգեշունչ մի ճամբորդ՝ գիշերուայ մէջ:

Ուշագրաւ է, որ այն՝ ինչ տենչում է «հերոսը», այնքան առատօրէն սփռուած է չորս կողմը: Թւում է՝ կեանքի սրտամաշ, ծանր օրերից, սպասումներից յետոյ եկել է արդէն հոգու խնդութեան օրը՝ հոգու Կիրակին:

Սակայն հոգեբանական սուժէի զարգացումը ստանում է անսպասելի բախումնային ընթացք: Բացայայտւում է այրող ցանկութեան եւ աշխարհի սնոտիութեան դրաման: Եւ սպառւում է այն ժամանակ, երբ աշխարհը լողում, հրճւում է ցնծագին լոյսերի առատութեան մէջ:

Ցնծագին գիշերն է լոյս ու լուսին՝
բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի...

Մեծ խռովութեան հասնող քերթուածի լակոնիկ տողերում չկայ ցաւի, կեանքի անողոքութեան նկարագրութիւնը, սակայն յստակօրէն գծագրւում են երկուսն էլ՝ ցաւը եւ շրջապատող դաժանութիւնը, երազը եւ իրականութիւնը: Դրանք գծագրւում են առերեւոյթ մեղմ, հանդարտ, առինքնող պայծառութեամբ, բայց ենթաբնագրի ցնցող ուժով: Հէնց սա է քերթողի վարպետութիւնը: Պատահական չէ, որ Գուրգէն Մահարին «Սիրերգ»ը համարում էր՝ «Ամենագեղեցիկ բանաստեղծութիւնը մեր գրականութեան մէջ՝ գիշերուայ մասին»:

Լինում են պահեր, երբ ցնորքի եւ երազանքի տեսիլներում խզւում է իրերի, երեւոյթների կապը մարդու հետ: Այդ պահերին խաթարւում է բնութեան պանթէիստական յարաբերութեան կարգը, դադարում է կենսական գրգիռների հոսքը, քնարական հերոսը մեկուսանում, կտրւում է շրջապատից: Փակւում է իրերի «լեզուն»: «Հերոսը» անպատասխան է մնում իր հարցումների դիմաց, զգում է լռութեան մենութեան սարսափը, ականատես է դառնում իր մտապատրանքների քայքայմանը եւ հոգու ճգնաժամին.

Շուրջս անփոյթ իրեն համակ
հարցումներուս հանդէպ խուլ են,
հանդիսատես կ'ըլլամ մտքիս
պատկերներուն քայքայումին...
դուն չէ՛ս գիտեր, թէ ի՛նչ կը զգամ
գուրգուրանքէն երբոր իմին՝
քեզի համար տենդով հիւսած
երազանքնե՛րս իսկ կը խլեն...

Սակայն հոգեկան մեկուսացման, ճգնաժամի այդ անցողիկ, գրեթէ բացառիկ պահը չքանում է, երբ բացւում է իրերի լեզուն, երբ ժպտում են ծառերը, երբ խօսում են հովն ու ջուրը, երբ նորոգւում է երազանքն իրականացնելու յոյսը կամ տենչանքների ծիրանին: Նորից բանաստեղծի հոգին խառնւում է բնութեան տարրերին, եւ նրա ձայնը դառնում է տիեզերական յարաբերութիւնների լարը՝ բոլոր տարրերի համադրական միասնութեան մէջ:

Բնութեան ինչ երեւոյթ կամ օրուայ ինչ պահ էլ նկարագրի քերթողը՝ հովը, ջուրը, գիշերը, այգաբացը թէ երեկոն, բանաստեղծականացնում, դրանց առարկայականութիւնից վերանում է՝ թափանցելով անմեկնելի գեղեցկութեան խորհրդի մէջ, դրանցում ճանաչելով աստուածային խորհուրդը, որ ի վերջոյ կապւում է լոյսի, որոնման եւ մարդկութեան ճակատագրին:

Պանթէիստական մեկնակէտից հետաքրքրական է արեւի անձնաւորումը: Արեւը Մեծարենցի պոէզիայում մերթ հանդէս է գալիս իբրեւ հրավառ կոյս, որ հարսնանում է կապոյտի հետ, մերթ իր անփոփոխութեան մէջ շիկնում է իբրեւ արշալոյսի ոսկի աղջիկ, մերթ դառնում է արփաւէտ մի հարս, որ իր վարդ մազերը սփռում է համայնի վրայ:

Արեւածագը արթնացնում է սիրոյ անուրջներ, ոգեկոչում օղանոյշներին, որոնք պարուրում են քերթողին մեղմ քրնքրշանքներով ու համբոյրներով, որոնց կարմիր կարօտով լացել է նրա հոգին: Անցեալի տխրութիւններից ազատուելու ձգտումը հասնում է գեղարուեստական լիարժէք իրականացման. հոգին լուալ արեւի անուրջներում, հրահրել երազի մարած աշխատանքները եւայլն: Բարձրացող այս տրամադրութեան մէջ արթնանում է նոր սպասումների յոյս եւ նոր որոնումների ձգտում.

Պիտ անցնի՛մ ես խանդավառ
այդ լուսոռոգ ուղիներէն...

Մեծարենցի պոէզիայում ինչպէս գիշերերգութիւնը, այնպէս էլ արեւերգութիւնը զերծ չէ հակասութիւնից, դաժան իրականութեան եւ երազանքի ողբերգական հակադրութիւնից, որով յագեցած է շարքի մի մասը: Իր ռոմանտիկ պատրանքների մէջ քերթողը սքանչանում է ինչպէս գիշերի, այնպէս էլ արեւի հրաշալիքներով եւ մինչեւ իսկ արբեցած է դրանց վայելքով: Գիշերի եւ արեւի երազով լի ցնորքները, անջրածին, լուսեղէն գունագեղումները եւ ձեւափոխումները գեղարուեստական իրականացման վարպետութեամբ մրցում են միմեանց հետ:

Սակայն պէտք է նկատել, որ քերթողը չի հասնում իր սպասումների իրականացմանը ոչ գիշերի եւ ոչ արեւի մէջ: Երկու դէպքում էլ, վերջին հաշւով, նրա տենչանքներով բեռնաւորուած նաւակները չեն վերադառնում: Ոչ երազուած միակ համբոյրն է հասնում նրան, ոչ արեւի կամ սիրոյ ճառագայթը: Նրան չի հասնում Սէր - Արեւի բոցը, որ կարող է ցրել հոգու խորքում ծանրացած մշուշը, ցաւն ու տառապանքը: Չի հասնում այն, ինչով լի է աշխարհը, մի դրամայ, որ զերծ չէ հիւանդ հոգու խորքից եկող անձնական ճակատագրի ողբերգութիւնից: Այս պարագայում որքան մեծ է քերթողի կեանքի խոճալը կամ տենչանքը՝ այնքան դաժան է աշխարհը:

Մեծարենցի պանթէիզմի հիմնական առանձնայատկութիւնն այն է, որ բնութեան տարրերը դերազանցապէս ձգտում են դէպի լոյս եւ դէպի կեանք: Այս միտումն իր «Հոգեկան արմատներով» առնչւում է հայ ժողովրդի դարաւոր ձգտումներին, քանի որ բնութեան բոլոր երեւոյթները, դրա հետ նաեւ հողը, մարդը, վերջին հաշւով ժողովուրդը հանդէս են գալիս միասնաբար:

Դէպի լոյսը ձգտելու գաղափարը Մեծարենցի պոէզիայում զարգանում է սկիզբից մինչեւ վերջ: Կապոյտ գիշերներում բանաստեղծը դեգերում է լուսեղէն ուղիների որոնման երազներով: Լոյսի սպասումներով է իմաստաւորւում նրա պատկերային հիւսուածքի զգալի մասը: Լոյսի գաղափարը յաճախ բանաստեղծականացւում է բնութեան տարրերի կերպաւորման եւ տենչանքների միջոցով: Մարդուց մինչեւ մեղուն եւ ծառից մինչեւ ծաղիկները ձգտում են դէպի արեւը եւ կեանքը, որի հիմքում ընկած է ժողովրդի առողջ կենսափիլիսոփայութիւնը:

Ի՞նչ արբեցութեամբ կ'ընդգրկէ անի.
բոլոր ձեւերն ու երանգներն ամէն,
բոլոր գոյութեանց, բոլոր տարրերուն
իր մէջ անդրադարձ ծիածանումէն՝
Աստուա՛ծն՝ որ եկաւ՝ չէ՛ս գիտեր
ուրկէ՛...

Բնութեան երեւոյթների այս կենսատենչ շարժման թեման ստանում է գեղարուեստական վերին աստիճանի ինքնատիպ իրականացում: Օրինակ՝ ցորենի կանաչ արտը ոչ թէ տենչում, այլ ուղղակի ըմպում է կեանքի յորդ ալիքը, խոտը լոյսի դիմաց զմայլանքով բացում է իր ցօղէ աչքերը, արտ ու բլրակ իրենց ճակատին կապում են երփնած ծաղկի նարօտ, սարեակները լոյսը ոչ թէ տեսնում, այլ ծծում են, ճայերը արեւի մէջ ոսկեզօծւում են ու թեւանում եւայլն:

Բառը հասնում է այնպիսի տարողութեան, որ միանգամից արտայայտում է՝ ե՛ւ շարժումը, ե՛ւ ձեւը, ե՛ւ հոգեբանական ճշմարտութիւնը: Բնութեան երեւոյթների այսպիսի ընդգրկումը եւ աչքի ճըշդութիւնը, երբ քերթողը կարողանում է, Կէօթէի խօսքերով ասած, տեսնել եւ մինչեւ իսկ լսել, թէ ինչպէս է աճում խոտը, նկատել է նաեւ անցեալի քննադատութիւնը: Դեռեւս 1913ին Արսէն Տէրտէրեանը գրել է. «Մեզ թւում է, որ տաղանդի ընդգրկումներից գերագոյնը բնութեան ընդգրկումն է, որ անում է բնապաշտ բանաստեղծը»:

Բնութեան երեւոյթների կենսատենչ շարժման թեման փայլում է բանաստեղծականացման ձեւերի բազմազանութեամբ: «Տերեւները կ'ըսեն» քերթուածում բացւում է բնութեան լեզուն, սկըսւում է պարզ եւ սրտագին մի խօսակցութիւն, որ թւում է մանկական խաղ կամ հէքեաթ: Այս պարզ ձեւի մէջ բացայայտւում է խորիմաստ բովանդակութիւն: Մէկը միւսից գունեղ եւ արտայայտիչ հընչում է լոյսի, արեւի եւ կեանքի կարօտը: Աշխարհը թւում է մի մեծ ընտանիք, որի վրայ Աստծոյ պէս իշխում է արեւը: Սակայն այս լայնածաւալ իրականութեան մէջ ինչ-որ ձեւով անտեսուել են տերեւները, որոնք լեզու առած խնդրում, աղերսում են՝ կառչելով կեանքին: Նրանք յամառօրէն աղերսում են արեւին՝ չթողնել իրենց եւ հեռանալ, աղերսում են գոնէ մի քիչ յապաղել, վերստին կենսաւէտել, համբուրել իրենց:

Այս անտեսուած տերեւների մեղմ, սըրտառուչ խնդրանքներում մի՞թէ չի թաքնւում խուլ մի տրտունջ, սքօղուած մի բողոք, որ Մեծարենցի պոէզիայում հազուադէպ է հասնում բռնկման եւ ընդվզման աստիճանի: Անշուշտ կայ տրտունջը, սակայն դրա ձայնը կարծես խլանում է կեանքի փառաբանութեամբ, արեւի գոյութեան հաստատումով, արեւատենչութեամբ, որ ընդգծւում է պարբերաբար ակրկնուող «Արե՛ւ, մեզ ալ ողջագուրէ, արե՛ւ, մե՛զ ալ, ա՛հ մե՛զ ալ...» տողերով: Այս լաւատեսութիւնը ասպարէզ է գալիս մի այնպիսի ժամանակ, երբ հրապարակում իշխում էր անկման եւ վհատութեան տրամադրութեամբ յագեցած բանաստեղծութիւնը: պոլսահայ օրուան բա-

Պանթէիստական մտածողութեան բանաստեղծականացումը Մեծարենցը զարգացնում, խորացնում է հետեւողականօրէն: Դա բխում է նրա գեղագիտական հիմնական սկզբունքից: Նա գտնում է, որ բանաստեղծութիւնը, իբրեւ կենդանի, բաբախուն մի զգացմունք, իբրեւ հոգու կենդանի մի ճիչ, պէտք է բնութեան ցոլացումը լինի, եւ դրա արտա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՄԱՍԻՆ

—×—

Հետաքրքրութեամբ կարդացի Նորվան եպիսկ. Զաքարեան - Մարկ. Նշանեան երկախօսութենէն ծնունդ առած յօդուածաշարքը «Յառաջ»ի մէջ (Յուլիս 24-էն 27), մանաւանդ չորրորդ եւ վերջին մասը: Նիւթը ընդարձակ է ու բարդ: Շատ հարցեր ու մելան կը վերցնէ: Լաւ է որ բացուած է տեղ մը, կամ աւելի ճիշդ վերաբացուած: Թող թոյլ տրուի ինծի հոս քանի մը միտքեր միայն յայտնել այդ մասին, յուսալով որ յետագային առիթն (ու ժամանակը) կը ներկայանայ աւելի ընդարձակ վերլուծումի մը: Առ այդ, նեղութիւն կը խնդրեմ այս գրութեան համար՝ հեռագրային ոճին համար:

Նորվան եպիսկ. կը մտանանչէ թէ «Հայ (իմա՝ Հայաստանեայց) Եկեղեցւոյ հարցը այսօր «ներքին բովանդակութեան» հարց մըն է. «Եկեղեցին իր ծուծէն պարպուած է»: ու կը յայտնէ թէ իր «մտահոգութիւնը մեր Եկեղեցին իր բովանդակութեան վերադարձնելն է»: Նորվան եպիսկ.ի դիրքը առաւել եւս կշիռ կու տայ հաստատումներու, զորս կարելի չէ չրաժնել: Մատնանշուած իրականութեան տուն տուող պատճառներէն ոմանք տրուած են երկախօսութեան ընթացքին: Կը խորհիմ, սակայն, որ կարեւորագոյններէն մէկը (թերեւս կարեւորագոյնը) անտեսուած է, կամ աւելի ճիշդ՝ որպէս ա՛յդ չէ սահմանուած, թէպէտ Նորվան եպիսկ.ի կարգ մը ակնարկութիւնները մտածել կու տան որ ազատփարբը ներքոյանկեալ է:

Իմ համեստ կարծիքով, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ գլխաւոր հարցը այն է, թէ որպէս եկեղեցի, ան ամբողջականօրէն մաս կը կազմէ իշխանութեան կառոյցի մը՝ հայ իրականութենէն ներս: Ամէն իշխանութիւն, ինչ ալ ըլլայ անոր դիմագիծն ու ուղղութիւնը (հոգեկան - աշխարհական, ձախ - աջ...) դատապարտուած է Խօսքը ծուծէ պարպելու: Այդ գնով միայն կրնայ մնալ ինչ որ է՝ իշխանութիւն: Նորվան եպիսկ. կը մօտենայ ասոր, երբ կ'ըսէ. «Խօսքի խնդիր է», թէպէտ այդ նախադասութեան contexte-ը ուրիշ տեղ ալ կը տանի (տես բնագիրը):

Իւրաքանչիւր լեզու ՄԷԿՈՒ մը լեզուն է: Ունի իր տեղը, պաշտօնը: Իշխանութեան պայքարը նաեւ լեզուակա՛ն պայքար է: Իշխանութեան տիրանալ կը նշանակէ, ի մէջ այլոց, տիրանալ իրաւունքին՝ որոշելու իմաստները ու սահմանելու լեզուի օրինաչափութիւնները: Ասոնմէ զուրս (ե՛ւս առաւել ասոնց հակադրուող) օրինաչափութիւն կամ իմաստ փնտռելը անխուսափելիօրէն կը տանի subversion-ի: Ահա թէ ինչու ամենախոհեմ իշխանութիւնը այն է, որ գիտէ բառերը փոխել առանց իմաստները փոխելու եւ / կա՛մ հնարել ու հաստատել անմիջական բառեր եւ / կամ ալ գոյութիւն ունեցող բառերը պարպել իրենց իմաստէն: (Պիտի արժէր անշուշտ այս հաստատումը վերլուծել լեզուագիտական եղանակով ու մանրամասնել):

Հայաստանեայց Եկեղեցին՝ որպէս իշխանութիւն, ենթակայ է այս հոլովոյթին: Ու զարմանալի չէ, որ «ծուծ» ու «բովանդակութիւն» փնտռելու մտահոգութիւնը այս շրջանին (անցեալին ալ պատահած է) կ'արտայայտուի հոն, այն գաղութին մէջ, ուր սփիւռքահայ դասական («աւանդական», բայց ի՞նչ աւանդ) իշխանութիւնները ամենատկարն են, այսինքն՝ Ֆրանսա: Ինչպէս Նորվան եպիսկ. կ'ըսէ, «միւս գաղութներու մէջ սակայն՝ կացութիւնը որոշ չափով կը տարբերի»: Կը բերէ Պէյրութի օրինակը, զոր ինք լաւ կը ճանչնայ: Բայց ըստ իս կը տարբերի ոչ միայն «կանոնագրային մանրամասնութիւններով», այլ նաեւ, ի մէջ այլոց, իշխանութեան բնոյթով: Հետաքրքրական է հոս մատնանշել տարբերութիւն մը Մ. Նշանեանի եւ Նորվան եպիսկ.ի միջեւ. մինչ առաջինը կ'ըսէ, ընդհանրացնելով, - «Եկեղեցին ինչպէս շատ մը ուրիշ բաներ առասպելական գոյութիւն մը կը յաւերժացնէ, չնաշխարհիկ սահմաններուն», երկրորդը կը շեշտէ. - «Այստեղի (իմա՝ Ֆրանսայի, ընդգծումը ինձմէ) Հայոց համար Եկեղեցին չնաշխարհիկ պատիւ մըն է»: Կ'աւելցնեմ. Պէյրութի Հայոց համար (ինչպէս կարգ մը այլ գաղութներու համար ալ, որոշ տարբերութիւններով) Եկեղեցին ոչ միայն «չնաշխարհիկ» չէ, այլ պետական իշխանութեան անբաժան մաս է, գերազանցապէս «աշխարհիկ»:

Եւ քանի «այստեղուայ» մասին է խօսքը, յիշեցնենք (անտեղի չէ) որ Ֆրանսական Եկեղեցին վերսկսաւ «ծուծ» ու «բովանդակութիւն» ստանալ, վերստին «Աստուծոյ Ժողովուրդին Ժողովումը» դառնալ, ու դադրիլ «ձեւակերպութիւն» (բուած է «ֆոլքլոր») ըլլալէ, երբ անջատուեցաւ Պետութենէն՝ Յեղափոխութեան յաջորդող զարգացումներու պարտադրանքով: Մէկ օրէն միւսը չեղաւ. տակաւին չէ ալ վերջացած: (Հոս հարկ է զուգահեռ մը ընել Ֆրանսական Եկեղեցւոյ եւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ միջեւ, ինչպէս նաեւ այս վերջինին ու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միջեւ: Բայց...):

Հայաստանեայց Եկեղեցին նման պարտադրանքի տակ չէ: Բայց անոր սպառնացող վտանգը անհամեմատ աւելի ահաւոր է. իշխանութիւն մնալ՝ բայց աւերակներու վրայ, այսինքն՝ ստուերային իշխանութիւն:

«Խօսքի» ու «բովանդակութեան» խնդիր մէջտեղ բերելով, իշխանութեան հարցն է նաեւ որ Նորվան եպիսկ. կը բանայ: Վստահ չեմ որ ստուերները կրնան անտարբեր մնալ նման հարցի մը առջեւ:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ՔԻՒՖԷԼԵԱՆԻ

Կիրակի, Յուլիս 14, ժամը 19-ին, Ս. Մեսրոպ կրթարանի Գրիգոր Զոհրապ սրահին մէջ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ տրուեցաւ ընդունելութիւն մը՝ ի պատիւ եկեղեցւոյ դպրապետ՝ Պ. Աւետիս Քիւֆէլեանի:

Ներկայ էին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը, հոգաբարձութեան եւ կրթական յանձնախումբի անդամներ, սարկաւագներ, դպիրներ, եկեղեցւոյ Տիկնանց խնամակալութեան անդամուհիներ, Ալֆորվիլէն եւ Փարիզէն զանազան ազգայիններու հետ:

Հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Պ. Ռուբէն Յովակիմեան բացումը կատարելով ըսաւ թէ Պ. Քիւֆէլեան տակաւին փոքր տղայ մը, սկսած է երգել Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ եւ այսօր մօտ յիսուն տարիներէ ի վեր կը ծառայէ իբրեւ դպիր, սարկաւագ եւ ապա իբրեւ դպրապետ: Ասկէ զատ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է գաղութի երաժշտական կեանքին մէջ, ըլլալով փրնտռուած եւ գնահատուած մեներգիչ մը: Անդրադարձաւ անոր կեանքի հանգրուաններուն, յիշելով դրուագներ Պ. Քիւֆէլեանի կեանքէն: Ապա յանուն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, այս առիթով յանձնեց յիշատակի նուէր մը: Յայտնեց թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը օրհնութեան գիր յղած է իբրեւ վարձատրութիւն անոր 50-ամեայ ծառայութեան: Հրաւիրեց հոգեւոր հովիւը որ ընթեռնու եւ յանձնէ զայն Պ. Քիւֆէլեանին:

Ներսէս Ծ. Վրդ. Բաղունճեան, իր գնահատանքի խօսքը ընելէ ետք, կարդաց Հայրապետական Օրհնութեան գիրը, ուր Կաթողիկոսը գնահատանքի իր խօսքին կը կցէր՝ օրհնութիւնը:

Պ. Ա. Քիւֆէլեան յուզուած իր շնորհակալութիւնները եւ երախտագիտական զգացումները յայտնեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, հանդուցեալ Հայրապետական Պատուիրակին, հոգեւոր հովիւին եւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան: Ըսաւ թէ ինքզինք պատուուած կը զգայ այս երեկոյ թէ մանուկ հասակէն եղած է եկեղեցւոյ խորհրդաւոր կամարներուն տակ, փոքր տարիքէն սկսած է երգել եւ սիրել հայ շարականները եւ հոգեւոր երգերը: Ոգեկոչեց իր ուսուցիչները, որոնք այնքան սիրով իրեն սորվեցուցած էին հայ եկեղեցւոյ արարողութիւնները եւ երգերը: Աւարտեց իր խօսքը ներկաներուն շնորհակալութիւն յայտնելով:

Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամներէն տոքթ. Լեւոն Մոմճեան խօսք առնելով յիշեց իր առաջին հանդիպումը Պ. Ա. Քիւֆէլեանին, միասին կատարած իրենց ճամբորդութիւնները համերգներու մասնակցելու համար: Յիշեց այն բոլոր երգչախումբերը որոնց իբրեւ գլխաւոր մեներգող մասնակցած էր Պ. Քիւֆէլեան: Թուեց անոր ունեցած արժէքները երաժշտական մարզերուն մէջ, մաղթելով նորանոր յաջողութիւններ:

Ապա ներկաները հիւրասիրուեցան զովացուցիչներով եւ կարկանդակներով, պատրաստուած տիկիններու կողմէ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

...յայտչական միջոցները պէտք է լինեն այնքան բնական, որ դրանց մէջ լսուի բընութեան ձայնը՝ սկսած տերեւի թրթռումից մինչեւ թռչունի դայլայլը, մարդկային ձայնից մինչեւ տիեզերական յարաբերութիւնները:

Քերթողը ձգտում է սիրտը բացել բնութեան գոյութիւնների առջեւ:

Նա փախչում է գիշերից եւ ապաւինում է բնութեանը, արեւին: Նա կարծես ցանկանում է կանգնեցնել ժամանակը, տիեզերական շարժումը, վախենում է վրայ հասնող գիշերից, վերջին ճիգերն է լարում պահել արեգակը, պահել կեանքը, պահել ապրելու վերջին երջանկութիւնը: Հէնց այս ոգորման, տենչանքի, լոյսի եւ արեւի մեծ սիրոյ մէջ է մեծարենցեան պանթէիզմի եւ նրա ամբողջ պոէզիայի էութիւնը:

ՀԵԿՏՈՐ ՌՇՏՈՒՆԻ

ԳՈՂՏՈՒԹԻ ԳՈՂՏՈՒԹ

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ Սիվիք Օտիթորիումի մէջ, Յունիս 24-ին, տեղի ունեցած է հայ երգի երեկոյթ մը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Յայտագիրը բաղկացած է աւելապար Արմէն Մանդակունեանի (հայրենի երաժիշտ. այժմ Լոս - Անճըլըս հաստատուած) գործերէ. մեկնաբանուած են նաեւ երգեր Ալ. Հեքիմեանէ, Ա. Մերանգիւլեանէ, Ա. Բարաջանեանէ: Արմէն Մանդակունեան ղեկավարած է նուագախումբը եւ անձամբ մեկնաբանած 14 երգեր: Յայտագրին մասնակցած են նաեւ հիւր երգիչներ՝ Գէորգ Պուրսալեան (Սան Ֆրանսիսքոյէն) եւ Սիրական Քորքոնեան (Շիքակոյէն), որոնք իրենց արուեստով ջերմ ընդունելութիւն գտած են ներկաներուն մօտ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 14 -

ԴԷՊԻ ՓԱՐԱԽ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հոս որեւէ բաղդատութիւն չենք ըներ, բայց կը նմանի որ երբ պանդոկ կ'երթանք քնանալու, գիտնալով հանդերձ որ գիշեր մը միայն պիտի օթեւանինք հոն, դէպի աջ կը տանինք սեղանիկը՝ որ ձախին դրուած էր, ու դէպի ձախ կը շարժենք աթոռը ու աջին դրուած էր: Որովհետեւ մեզմէ իւրաքանչիւրը յատուկ ըմբռնում մը ունի գեղեցկագիտութեան եւ հաւասարակշռութեան, կոյտերու ու գոյներու, եւ այդ պատճառով անհանգիստ կը զգայ, երբ կարենալով ընել, չի փորձեր վերահաստատել այդ հաւասարակշռութիւնը, որ կարծես թէ խախտած էր:

Խնդիրը այն է որ առաջին Կիրակին որ ժողովրդապետիկը պատարագեց, ժողովուրդը անդրադարձաւ երկու կարեւոր նորութիւններ: Ծաղիկներով զարդարուն մեծ մոմը որ խորանին ձախ կողմն էր, վանդակորմին երկրորդ աստիճանին վըրայ, դրուած էր աջակողմը, սրբուհիի մը պատկերին առջեւ, պատկեր մը որ առաջ գոյութիւն չունէր:

Ամբողջ գիւղը ներկայ էր նոր ժողովրդապետը ճանչնալու հետաքրքրութեամբ Փեփփոնէ եւ միւս կարմիր պարագլուխները ներկայ էին առաջին շարքին վրայ:

- Տեսա՞ր, ըսաւ խնդալով Պռուսքօն Փեփփոնէին ցուցնելով տեղափոխուած աշտանակը, նորութիւններ:

- Մ՛մ, մրմրաց Փեփփոնէ որ շատ ջըղային վիճակի մէջ էր, եւ այդ վիճակին մէջ ալ մնաց, մինչեւ որ վարդապետիկը մօտեցաւ վանդակորմին պատշաճ քարոզը խօսելու համար:

Փեփփոնէ ա՛լ չկրցաւ դիմանալ, եւ ժողովրդապետիկին դեռ բառ մը ըսելէն առաջ՝ բաժնուեցաւ խումբէն, վճռականօրէն դէպի աջ քալեց, բռնեց խոշոր աշտանակը, տարաւ ձախակողմը ու դըրաւ իր նախկին տեղը, երկրորդ աստիճանին վրայ: Յետոյ վերադարձաւ առաջին շարքին կեդրոնը, ու տնկուելով, ոտքերը բաց, եւ բազուկները խաչաձեւած, վեհօրէն նայեցաւ վարդապետիկին աչքերուն:

- Լա՛ւ, մրմրաց հաւատացեալներու բազմութիւնը, մէջն ըլլալով յետաշրջականները:

Ժողովրդապետիկը որ բերանաբաց հետեւած էր Փեփփոնէի ըրածին, տժգունեցաւ, եւ թոթովելով ինչպէս կրցաւ վերջացուց քարոզը, խորան դարձաւ շարունակելու իր պատարագը:

Երբ դուրս ելաւ հանդիպեցաւ Փեփփոնէի ու բոլոր իր սպայակոյտին, որ իրեն կը սպասէին: Գաւիթը լեցուն էր լռիկ ու խռոված բազմութեամբ:

- Ըսէ՛ նայինք տոն... տոն չեմ գիտեր ինչ, հարցուց Փեփփոնէ բառերը բարձրէն թափելով. ո՞վ է այդ նոր դէմքը որ դուք կախած էք խորանին աջ սինին:

- Սրբուհի Ռիթա տա Քաշիա, թոթովեց վարդապետիկը:

- Այս գիւղին մէջ գործ չունի սրբուհի Ռիթա տա Քաշիա, ոչ ալ նման բան մը, հաստատեց Փեփփոնէ, հոս ամէն բան լաւ է ինչպէս էր առաջ:

Ժողովրդապետիկը բացաւ բազուկները:

- Կարծեմ իրաւունքիս մէջն եմ, սկսաւ բողոքել, բայց Փեփփոնէ չձգեց որ շարունակէ.

- Ահ դուք իրերը այդպէս կ'առնէք, այն ժամանակ յստակ խօսինք, հոս ընելիք չունին նաեւ Ձեզի պէս վարդապետները:

Ժողովրդապետիկը զգաց որ շունչը կը պակսէր:

- Չեմ գիտեր ինչ ըրի ձեզի...

- Ըսեմ ինչ ըրած էք, բացագանչեց Փեփփոնէ. դուք օրինաւորութեան ճամբէն դուրս ելաք, դուք ուզեցիք ջնջել կարգ մը՝ զոր ժողովրդապետութեան իրաւասու տիրողաւորը հաստատած էր մեկնաբանելով ժողովուրդին կամքը:

- Լաւ, հաւանեցաւ բազմութիւնը, մէջն ըլլալով յետաշրջականները:

Ժողովրդապետիկը փորձեց ժպտիլ.

- Եթէ այդ է միայն, ամէն բան կը դրուի ինչպէս առաջ էր, ու խնդիրը կը վերջանայ, չէ՞ք կարծեր:

- Ո՛չ, պատասխանեց Փեփփոնէ գըլխարկը ետ հրելով ու հսկայ բռունցքները կողերուն վրայ տնկելով:

- Եւ ինչո՞ւ, եթէ կը հաճիք:

(Շար. 54)

ՎԱԼԱՆՍ. – Այրի Տիկին Անոյշ Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Խաչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Խաչիկեան եւ զաւակները, Օր. Անահիտ Խաչիկեան, Օր. Ժանէթ Խաչիկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 1-ին, 81 տարեկանին։

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեան 200, Տէր եւ Տիկին Արփէն Պօղոսեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ճառայեան 100 Ֆ., Շալճեան ընտանիք 500 Ֆ.:

Բարգէն Պօտոսեան 200 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Նազարեան Սառա 100 Ֆ., Պասմաճեան Նատիա 150, Դաւիթեան Նուպար 100, Հայ Տիւք 750 Ֆ., Պօյաճեան Սուրէն, իր կնոջ՝ Շուշանիկի յիշատակին 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆէյտի 200 Ֆ., Պ. Աւագեան 250 Ֆ., Պ. Տէրտէրեան 200 Ֆ., Անվերսի Հայ Տիկնանց Միու - թիւն 5000 Ֆ., Պ. Փամպուքեան 200 Ֆ., Գույումճեան Լիլեան 100 Ֆ., Պ. Խրիմեանի քառասունքին առիթով Վ. Պաղտասարեան 200 Ֆ., Տիկին Հ. Խրիմեան 300 Ֆ., Պաղտասարեանի մահուան առիթով՝ Տիկին Հ. Խրիմեան 100 Ֆ., Պ. Ժ. Անտոնեան 200 Ֆ.:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ ուանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին։

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

208 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար։

ԳՐԱՆԴ ԳԱԼԱ

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու։

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է։

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3։

×

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien
de St. Raphaël

LE MERCREDI 15 AOUT

A 10h Messe célébrée par Mgr. Norvan ZAKARIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par l'orchestre PAROS

REPAS — TOMBOLA

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

recherche

Sténo - Dactylo (ayant expérience)
pour travailler à Montmorency

○ langue arménienne souhaitée

s'adresser : 77, rue La Fayette
Paris 9e
tél : 878 - 02 - 99

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար։

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները գրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ։

Հասցէ. – Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն։

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին։

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Խարձակուրդի Խընթերցումներ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 Ֆ.

ԵԻՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 – գին 35 Ֆ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 Ֆ.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 Ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերհրատարակութիւն 1981 – գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 Ֆ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն (1925 - 1975)
Իւ. վկայարան
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՐԾՉԻ
1976 – գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien
par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR,
SES DEUX HOTES et
DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ
ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
4-5
SAMEDI-DIMANCHE
4-5 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ: 260 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 550 Ֆ. - Հատը: 3,00Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.759
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.759

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

ԵՒ · ՖՐԱՆՍԻ ՊՕՅԻՆԿԸ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՒ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԲԱՅՑ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿԷՏԵՐ ԿԸ ՄՆԱՆ...

×

Հինգշաբթի, ժամը 15·49-ին է, որ Թեհրանի Մեհրապատ օդակայանին վրայ վերջ կը գտնէր Էռ - Ֆրանսի Պոյինկին օդխափանը, որ աւելի քան 47 ժամ տեւած էր: Վերջին ժամերը ամէնէն աւելի մղձաւանջ պատճառած են, մանաւանդ օդանաւին մէջ մնացած 46 այր մարդոց: Առաւօտեան ժամերէն օդահէններու պայմանաժամերը կը նորոգուէին եւ հասած էին ժամը 15ի, սկսելով 7·30էն (Ֆրանսական ժամ): Անհարեկիչներուն հետ միայն իրանեան իշխանութիւններն էին, որոնք բանակցութիւն կը վարէին եւ կը փոխանցէին պահանջները: Այսպէս տեղի կ'ունենայ սարսափազդու բեմադրութիւն մը: Ժամը 11-ի շուրջ, ազատ արձակուած օթէսը կը յայտնէ թէ օդահէնները սպառնացած են խեղդել կցորդ օդաչուն: Աւելի ուշ, ժամը 13·30-ին, կացութիւնը շատ աւելի ողբերգական բնոյթ կ'առնէ: Անհարեկիչներէն մէկը օդանաւէն վար կ'իջեցնէ ճամբորդ մը, ատրճանակը ծոծրակին: Մարդը կը դողայ. այդ պահուն թարգման մը կը մօտենայ, կը «յաջողի» փրկել հաղորդագրութեան մը սփռումին փոխարէն: Եւ ձայնասփիւռէն կը տրուի հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.- «Ֆրանսական կառավարութիւնը կը վերապրեցնէ անցեալի գաղթատիրական բարքերը: Կուսակցութիւնը, որ Ֆրանսան կը ղեկավարէ պատասխանատու է բազմաթիւ ոճիրներու աշխարհի եւ նաեւ Ֆրանսայի մէջ: Այս կառավարութեան ղեկավարներու ոճրապարտ ձեռքերը Ալժերիոյ մահմետականներու, Պաղեստինի թշուառներու, Լիբանանի մահմետականներու, Չատի չքաւորներու, Իրանի եւ աշխարհի խոնարհներու արիւնով աղտոտ են: Ֆրանսա կ'ուզէ նոր կայսրութիւն մը ստեղծել: Ասոր դէմ վճռած ենք մեր քաջութիւնը ցոյց տալ այդ ոճրապարտ վարչակարգին: Պաշտօնապէս կը յայտարարենք որ կը դատապարտենք այդ վարչակարգին յարձակողական պաշտօնները աշխարհի մէջ եւ պիտի շարունակենք մեր գործողութիւնները այդ ծաւալապաշտ կառավարութեան շահերուն դէմ: Սիոնական միջազգային քարոզչութիւնը թոյլ չի տար մեր արդար ձայնին, որ յստակօրէն լսուի: Իսլամական եւ մարդասիրական պարտականութեան նկատմամբ, զոր պէտք է կատարենք, քայլ մը առինք որպէսզի պատռի, որքան կարելի է, համաշխարհային գրաքննութեան այդ քօղը, ձեզի խօսելու համար»:

Անկէ ետք, ամէն ինչ աւելի արագ կ'ընթանայ: Պայթում մը թէեւ վախ կը պատճառէ, բայց կը պարզուի որ ամէն ոք իջած է արդէն օդանաւէն և օդահէնները պայթեցուցած են օդանաւը վարելու խցիկը:

Բոլոր պատանդները ողջ - առողջ են եւ Էռ · Ֆրանսի օդանաւ մը Թեհրան կ'երթար Ուրբաթ օր զիրենք բերելու համար: Այս բարեբաստիկ վախճանը սակայն, բաւական խորհրդաւոր կէտեր ունի: Գլխաւորն այն է որ երեք օդահէնները մինչեւ Թեհրան միայն ձեռնառումբ եւ խոհանոցի դանակ ունէին _ այս վերջինն ալ օդանաւին մէջ գտնուած, լեմոն կտրելու համար: Թեհրանէն ետք հրացան եւ ատրճանակ ունէին եւ ... առատ: Ուրկէ՞ եկած են: Պատասխանը դժուար չէ գուշակել: Ճամբորդ մը կը վկայէ թէ Թեհրան իջնելէն ետք, խոշոր ծրար մը ներս նետուած է: Յատկանշական կը նկատուի որ Նախագահ Միթերան շնորհակալութիւն չի յայտներ պարսկական իշխանութեանց, այլ միայն Գերմանիոյ Արտաքին նախարարին՝ Կէնշէռի, որու անձնական միջամտութիւնը իրանցի երեք չափաւոր պատասխանատուներու հետ, վճռական դեր կատարած է: Գալով օդահէններուն, որոնք Լիբանանցի են եղեր, ոչ ոք գիտէ թէ ո՞ւր են: Բա՞նտը, պիտի դատուի՞ն: Հաւանաբար՝ ոչ, քանի որ եթէ բոլորին համար՝ ահաբեկիչ են, Իրանի համար՝ հերոս են:

Ամէն պարագայի մէջ, այս «առեւանգում»ը ցոյց կուտայ որ ահաբեկիչներու գրպոցներու շրջանառութիւնները ամէնէն կարեւոր հարցը լուծած են, ինչպէս կը բացատրէ, ի շարս ուրիշներու՝ Սերժ Ժիւլի (Լիպերասիոն): Զէնքով օդանաւ մը մտնել դժուար է, եթէ ոչ անկարելի: Ուրեմն, սկիզբը կը բաւէ սպառնալիքը ընել փոքրիկ դանակով մը եւ իբրեւ թէ պայթուցիկներով, ապա ստիպել օդաչուին որ որոշուած օդակայանը երթայ: Զէնքերը կը գտնուին տեղւոյն վրայ: Այլ խօսքով պետական ահաբեկչութեան հարցն է այլեւս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՆԶՐՊԵՏԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ» (Աոխոն) ոճրափորձի մը ենթարկուած է Հինգշաբթի գիշեր, Օգոստոս 2: Փարիզի 15-րդ թաղամասը գտնուող այս գրասենեակը, ԻՒՆԽՍՔՈՅԻ մօտ, գրեթէ ամբողջովին քարուքանդ եղած է: Պայթումէն 6 հոգի ալ թեթեւօրէն վիրաւորուած է: Արարքին տէր եղած է ծայրայեղ ձախ Աքսիոն Տիրէքթ ահաբեկչական կազմակերպութիւնը:

ՄԱՏՐԱՍԻ օդակայանը ոճրափորձ մը կատարուած է: Ութ մեռեալ եւ աւելի քան 50 վիրաւոր կայ: Ոճրագործ ոչ ոք տէր եղած էր եւ դրդապատճառն ալ յայտնի չէր: Կ'ըսուէր միայն թէ ոճրափորձը պատահած պահուն, Հնդկաստանի վարչապետը՝ Տիկին Կանտի պէտք է հոն գտնուէր:

ԾԱՅՐԱՅԵՂ - ԱՋ երեք հոգի մահուան դատապարտուած են Էրզինճանի (արեւելեան Թուրքիա) զինուորական դատարանին կողմէ: 94 անդամներ «ծայրայեղ - աջ զինեալ» կազմակերպութեան, որ մօտ է «գորշ գայլերու» կը դատուէին 7 սպանութեան, 24 մահափորձի եւ բազմաթիւ այլ ոճրափորձերու համար: Ասոնցմէ 24 ամբաստանեալ ալ 12-էն 36 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, մնացեալ 63 ալ՝ ազատ արձակուած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ գիները 0,2% նուազում արձանագրած են Յուլիսին: Առաջին անգամն է 1982 Օգոստոսէն ի վեր, որ գիները կ'իջնեն, ցարդ միշտ յաւելում կար թէեւ շատ թեթեւ, օրինակ՝ 0,1% Մայիսին:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանատունը կեցած տեղը կրնայ հաւցէ փոխել...: Արդարեւ եթէ Քոնկրէսը վերջնապէս վաւերացնէ առաջարկը, զոր Ծերակոյտին եւմտական յանձնախումբը քըւէարկած է, «1125, 16-րդ փողոց»ը կըրնայ վերածուիլ «Անդրէյ Սախարով հրապարակ»ի: Քոնկրէսէն ետք, Ռեկըն ալ պէտք է ստորագրէ որոշումը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, այս տարի, զբօսաշրջիկներու մրցանիշը կոտրած է: Տարւոյն բաներու մրցանիշը կոտրած է: Տարւոյն բըներու? Յունաստան եւ կղզիները կիզբէն ի վեր, Յունաստան եւ կղզիները այցելողներու թիւը 11,4% յաւելում կըրած է նախորդ տարուան բաղդատմամբ: Առաջին վեց ամիսներուն 2·253·837 զբօսաշրջիկ Յունաստան գացած է եւ ասոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Անգլիացիները, ապա՝ Գերմանացիները, Ամերիկացիները, Ֆրանսացիները (158·025) եւ Սուրիացիները: Ամէնէն յատկանշականը յաւելումը՝ Յոնիւին տեղի ունեցած է:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 26/30)

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

Աւանդութիւն դարձած է Թիֆլիսի մէջ Սայաթ Նովայի վարդատօն եւ բանաստեղծութեան տէրեանական օրեր կազմակերպել: Ջաւախքի Գանձա գիւղը գրական նշանակալի վայրերու շարքին դասուած է շնորհիւ Վահան Տէրեանի քնարերգութեան: Բանաստեղծին ծննդավայրը մէկուկէս տասնամեակէ ի վեր կը համախմբէ Հայաստանէն, Վրաստանէն եւ Անդրկովկասի զանազան շրջաններէ հազարաւոր մարդիկ, որոնք ակնածանքով կը դիտեն Տէրեանի տունը, անոր անձնական իրերը, ձեռագիրները: Այդ տօնը հետըզհետէ աւելի բազմաբնոյթ ու բովանդակալից կը դառնայ: Այս տարուան հանդիսութիւնը նուիրուած էր Տէրեանի ծըննդեան 99-ամեակին: Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատուիրակութիւնը, զոր գլխաւորած է Արամ Գրիգորեան, տեղեկութիւններ տուած է այն միջոցառումներու մասին, որոնք կ'իրականացուին Տէրեանի ծննդեան հարիւրամեակի սեմին: Գալ տարի, Յունիսին, վերջ կը գտնեն Վահան Տէրեան տուն - թանգարանի նորոգութեան աշխատանքները, կը ճոխանան թանգարանին նիւթերը եւ Գանձա գիւղին մէջ կառուցուող Մշակոյթի Տունը պատրաստ կ'ըլլայ ընդունելու տօնակատարութեան մասնակցողները:

×

ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ ԿԸ ԳԼԽԱՒՈՐԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՔՈՆԿՈՅԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Քոնկոյի աշխատանքի կուսակցութեան Գ. համագումարին մասնակցելու համար, Յուլիս 26-ին Քոնկօ մեկնած է Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի:

×

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ՇԷՆՔԵՐ ԵՒ ՈՍՏԱՆՆԵՐ

Երեւանի ճարտարապետները կազմած են ժողովրդական տնտեսութեան հիմնարկի նոր համալիրի նախագիծը: Համալիրը պիտի կառուցուի Երեւանի մարդաշատ շրջաններէն մէկուն՝ Նորքի մէջ, 16 հեկտար տարածութիւն մը գրաւելով: Կ'ունենայ ուսումնական վեց շէնքեր, ուսանողական ոստան մը, մարզական կառոյցներ, արհեստանոցներ ու ճաշարաններ, գրադարան, վարչական շէնքեր: Աշխատանքի առաջին գծագրութիւնները արդէն իսկ յանձնուած են շինարարներուն: Այս ձեռնարկը վերջին երկու տարիներու ընթացքին երկրորդ մեծ կառոյցը կը հանդիսանայ ուսանողներուն համար: Առաջինին՝ Բազմարուեստից Հիմնարկի շէնքերու համալիրին հիմը արդէն իսկ դրուած է աւանի շրջանին մէջ: Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութիւնը յայտնած է, թէ ընթացիկ հնգամեակին (1981 - 1985) միայն ուսանողներու լսարաններու եւ բնակարաններու կառուցման համար յատկացուած է տասը միլիոն ռուբլի: Նոր շէնքեր փոխադրըուած են Բազմարուեստից հիմնարկի Լենինականի եւ Կիրովականի մասնաճիւղերու մօտ երկու հազար ուսանողներ. ոստաններ եւ բնակութեան այլ վայրեր կառուցւած են լեռնային Զանգեզուր, Լոռի եւ այլ շրջաններու մէջ: Յետագային, Երեւանի Գեղարուեստա - թատերական հիմնարկի ուսանողները Հրազդան գետի ձորին մէջ կ'ունենան շէնք մը՝ արուեստանոցներով եւ թատերասրահներով:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Օփերային մէջ տեղի ունեցած է Պարարուեստի Ուսումնարանի շրջանաւարտներու տարեվերջի հանդէսը, որ այս տարի յատկանշական եղած է անով՝ որ հանդէսը զուգադիպած է հաստատութեան վաթսունամեակին: Սկիզբը ան կոչուած է պարարուեստի պետական արուեստանոց եւ փոքր շինութիւն մը եղած է: Առաջին տնօրէնը՝ Վահրամ Արիստակէսեան, որ Երեւան աշխատանքի հրաւիրուած է Հայաստանի Լուսաւորութեան ժողովրդական կոմիսար Ասքանազ Մըռաւեանի կողմէ, աշակերտներուն ուսուցանած է ոչ միայն դասական եւ ազգային պարի հիմերը, այլեւ անոնց ծանօթացուցած է մկաններու կազմախօսութիւնը, թատրոնի պատմութիւնը, տարազներու գեղարուեստական ձեւաւորումը: Պարարուեստի արուեստանոցի համբաւը տարուէ տարի աճած է: Անոր սաներուն մեկնաբանած պարերը խոր տպաւորութիւն թողուցած են Մաքսիմ Գորկիի վրայ, երբ ան 1928-ին այցելած է Հայաստան: «Իրիկունը, քաղաքի այգիին մէջ տեղի ունեցած համերգաժողովէն ետք, - գրած է Գորկի, - Երեւանի երիտասարդութիւնը կը ցուցադրէր սասունցի Հայերու պարերը, որոնք ինքնատպութեամբ ու գեղեցկութեամբ բացառիկ բաներ էին ... Ես ընաւ չեմ տեսած եւ չէի կրնար պատկերացնել միանական գործողութեան մէջ շատերու նմանօրինակ կատարեալ համաձայն միասնութիւն մը, ներդաշնակութիւն մը: Հաւանաբար, Սասունցիներու պարը ռազմիկներու յաղթանակի պար է: Նուազ ինքնատիպ ու նաեւ հմայիչ գեղեցկութեամբ չէին պարեր կանայք, որոնք նոյնպէս արեւելեան վառ ու գունաւոր զգեստներ ունէին»...:

Ուսումնարանի կեանքին մէջ նշանակալից դէպք հանդիսացած է անոր աշակերտներուն մասնակցութիւնը Մոսկուա տեղի ունեցած հայ արուեստի ու գրականութեան առաջին տասնօրեակին՝ 1939ին: Անոնք յաջողութեամբ հանդէս եկած են Արամ Խաչատրեանի «Երջանկութիւն» բեմադրի, «Անոյշ», «Ալմաստ» եւ «Լուսաբացին» օփերաներու ներկայացումներուն մէջ: «Իր գոյութեան 60 տարում մեր ուսումնական հաստատութիւնը բալետի հարիւրաւոր արտիստներ եւ ժողովրդական պարերի կատարողներ է պատրաստել, - ըսած է պարարուեստի ուսումնարանի տնօրէնը՝ Թերեզա Գրիգորեան, աւելցնելով: - «Մեր շրջանաւարտներից շատերը ղեկավարում են պարի կոլեկտիւներ, մասնագիտական առարկաներ դասաւանդում մեր ուսումնարանում»: Թերեզա Գրիգորեան ուսումնարանի շրջանաւարտներէն է, տարիներ հանդէս եկած է բեմապարերու ներկայացումներու մէջ, մարմնաւորելով առաջնակարգ դերեր: Ուսումնարանի սաներէն են՝ Երեւանի Օփերայի գլխաւոր պարուսոյց Վիլէն Գալստեան, Մոսկուայի պարարուեստի ակադեմական ուսումնարանի գեղարուեստական ղեկավար Մաքսիմ Մարտիրոսեան, Հայաստանի պարի պետական համոյթի գեղարուեստական ղեկավար Վանուշ Խանամիրեան եւայլն:

Յ. ԿԱՐԱՊԵՆՑԻ «ԱԴԱՄԻ ԳԻՐՔԸ» ՎԷՊԸ

«Սփիւռքը միայն գրականութիւն չի կարող տալ, որովհետեւ չունի անհրաժեշտ ենթահողը: Լաւագոյն դէպքում Սփիւռքի գրողը դեգերում է անցեալի յուշերի, անհատական ապրումների ու կենցաղային երեւոյթների շուրջ» կ'արձանագրէ Կարապենցի կեդրոնական հերոսը՝ Ադամ Նուրեան՝ նօթերու իր տետրակին մէջ յետագայ յօդուածներու կամ ուսումնասիրութիւններու համար գործածելիք նիւթերու կարգին, իսկ խնդրոյ առարկայ այս վէպը հարազատ պատկերացումն է այդ մտածումին, այդ մտածումին մարմնացումը, բայց, բայց այս վէպը նա՛եւ անմիջական դրժումն է նման յոռետես հաստատումի մը: Ճիշդ է որ Կարապենցի հերոսը կը դեգերի անցեալի յուշերու այգիին մէջ, ման կուգայ անհատական ապրումներու եւ կենցաղային երեւոյթներու շուրջ, սակայն Նուրեան անհատ մը չէ, իր ապրումները լոկ անհատական չեն, այլ մանաւանդ օրկանական կապ ունին ամբողջ արտասահմանի հայութեան ապրումներուն եւ կենցաղային երեւոյթներուն հետ, կը ցոլացնեն անոր մտահոգութիւնները, կ'արտայայտեն անոր խուճապը: Մէկ խօսքով, Նուրեան սփիւռքցին է, իսկ այս վէպը Ադամ Նուրեանի «Գիրք»ը չէ միայն:

Վէպի մուտքին իսկ կը ծանօթանանք Նուրեանի: Ան Նիւ Հէյվըն Ռեճիսթըր թերթի խմբագրական գրողն է, արդէն լքած է իր պաշտօնը, ապահարզանի հարց ունի կնոջ Մելինէի հետ, ունի մութ խոշոր աչքեր թաւ յօնքերու տակ, յունա-հայկական քիթ, որ 19-րդ դարու վերջերուն Ղարաբաղի լեռներէն իջնելով Թաւրիզ, հասած է Նիւ-Եորք, ունի երկու զաւակ, Վահէն եւ Սեդան, իսկ մինչ վէպի էջերը կը լեցուին պարփակելու համար շուրջ երեք շաբթուան ժամանակաշրջան մը, երկու հարիւր յիսուն էջերու տարածութեան վրայ, յետադարձ, հայեացքներով Կարապենց կը յաջողի տալ շուրջ երկու հարիւր տարուան պատմութիւն, առանց ճապաղելու, փլաշ-պաքերու միշտ տեղին միջամտութիւններով, միջամտութիւններ, որոնք կուգան կազմելու վէպին ողնայարը: Ինչ որ կը պատահի այս քանի օրերու ընթացքին հետաքրքրական է, բայց վէպին փառաւորագոյն էջերը կը կազմեն այն մասերը, ուր Կարապենց կը պատմէ իր հերոսին մանկութիւնը, մանկութեան լաւագոյն ընկերոջ՝ Գարոյի ողբերգութիւնը, Նուրեան գերդաստանին դաժան «վազքուղին», ինչպէս նաեւ ամերիկացի լրագրողներու խումբի մը հետ Նուրեանի Հայաստան այցելութիւնը: Մէջընդմէջ անցեալն ու ներկան կը թաւալին, մրցակից երկու ինքնաշարժներու պէս զիրար կը գերազանցեն, բայց այս ամբողջը կը կատարուի բնականութեան մը մէջ, վիպասանի մոգական ցպիկին ղեկավարութեան ներքեւ:

Մառայ է վէպին մթնոլորտը, իսկ այդ մթնոլորտի պատկերացումին համար Կարապենց առատօրէն կը գործածէ թաց, խոնաւ, տամուկ, գաղջ եւ նմանօրինակ անհամար բառեր, մինչ գոյներուն մէջ տիրապետողն է գորշն ու սրճագոյնը: Ճամբաներու երկայնքին բացուող տեսարանները ան կը յաջողի նկարագրել քանի մը բառով, պիտի ըսէինք բանաստեղծական ճախրանքով, անմիջապէս աւելցնելով, որ վիպասանին մօտ կը գտնենք նաեւ ժուժկալութիւն, չափազանցութիւններու սանձում: Պէտք չէ մոռնալ որ աշխարհը կը դիտուի Նուրեանի աչքերով, իսկ այդ աչքերը պայմանաւորուած են դժբախտութիւններով, հարցերով, դժգոհութիւններով:

Իր վէպի իրագործումին համար Կարապենց կը գործածէ ծանօթ բազմաթիւ թեքնիքներ, երբեմն կը ջնջէ կէտադրութիւնը, անգամ մը կը դիմէ նամակագրական ձեւին, ուրիշ անգամ կ'ապաւինի օրագրին, հեշտութեամբ կ'անցնի պատմողական երրորդ դէմքէն առաջին դէմքին. կ'անձնաւորէ հերոսը: Խմբագիր է Նուրեան, իսկ անոր ուղեղին մէջ, նոյնիսկ երբ այլեւս լքած է դիրքը, անհամար խմբագրականներ կը գրուին, ինչպէս «Արդիական ժամանակներ» ֆիլմի Շառլօն, որ գործարանէն դուրս ալ կը շարունակէ պտուտակ ամրացնելու շարժումները երբ դիմացը ոչ մէկ պտուտակ կայ: Նուրեան կը շարունակէ խմբագրականներու ուղեղային խմբագրումը, բայց Կարապենց այս միջոցին կը դիմէ նաեւ որոշ մտածումներ «անցընելու», խմբագրին ընդմէջէն ձաղկելու տիրող հասարակարգը, սպառողական ընկերութիւնը, կատարելու իմաստասիրական մտամարզանքներ:

Ըսինք թէ սփիւռքցի է Նուրեան, տարիներ առաջ հայերէնով հրատարակած է «Լեռնալանջ»ը, ուրացած զայն, դաւաճանած է, ուզած է հեռանալ իր ազգակիցներէն, հեռացած ալ է, ամերիկեան շրջանակներու մէջ մեծ համբաւի տիրանալէ ետք, ահա սկսած է արմատներու փնտռտուքը, իսկ այս բոլորը առիթ կու տան Կարապենցի իր վէպին մէջ լուսարձակի տակ առնելու սփիւռքահայու հարցերն ու մտահոգութիւնները, որոնք առատօրէն ցանցնուած են էջերու տարածքին: Հոն լեզուի հարցը, «իր հայերէնը ջերմանոցային էր, արհեստական լոյսի տակ աճած, զերծ հողի ու արեւի սնունդից: Խօսելիս անգլերէն էր մտածում, ոչ ինքն էր հասկանում իր ասածը, ոչ էլ դիմացինը» ու տակաւին «իր որդին հայերէն չի խօսում, իր դուստրը հայերէն չի խօսում, ինքը հայերէն չի խօսում, խօսելիս անգլերէն է մտածում, այսօր ոչ ոք հայերէն չի խօսում»...: Հոն է արտագաղթի ողբերգութիւնը, «Ինչո՞ւ Երեւանը թողած Ամերիկա եկար, - Ինչո՞ւ, դէ, էկանք էլի, - Բայց ինչո՞ւ Վահան, - Երեխեքների համար, որ լաւ ապագայ ունենան»: Իսկ այդ զաւակնե՞րը, անոնք դժգոհ են, կ'ուզեն վերադառնալ: Հոն է եկուորի եւ տեղացիի խնդիրը. - այնքան փոխուած որ ինձ համար անճանաչելի ես դարձել, Ադամ: Ի՞նչ պատահեց մեզ: - Կեանքը ամէնքիս է փոխում, ... ի՞նչ խորթութեան մասին է խօսքդ: - Քո օտարոտի հայութիւնը, Ադամ: «Հոն է օտար այրերու եւ կիներու մրցակցութիւնը եւ յաղթանակը, Մելինէն՝ Ադամը թողած՝ հաշմանդամ Փաթրիք Մուրհեւսին կ'երթայ, Ադամ կը յափշտակուի Ջեյնայի կողմէ, հոն է նոյնիսկ ահաբեկչական շարժումը: Ու հոն է Հայաստանը, մի՛շտ ներկայ, մի՛շտ տիրապետող, «Ես մեր վերջին կռիւն ա էգուց կ'երթանք Հայաստան», «Հայաստանում էլ կռուելու պէտք չենք ունենայ», «Ջեյդա, կը գա՞ս ինձ հետ Հայաստան», «Ինչ վերաբերում է ինձ, ես Հայաստանում շատ երջանիկ կը լինեմ քեզ հետ», «Եթէ քեզ կարդացող չլինի Ամերիկայում, այնտեղ կայ Հայաստանը»:

Կայ Հայաստանը, կայ Երեւանը, «որի գիշերն է որ կախարդեց նրան: Մի անեզր թաս, մէջը լեցուն ադամանդ»: Անգամ մըն ալ ըսենք, կրկնութեան մեղքը գործած ըլլալով հանդերձ, որ Հայաստան այցելութեան դրուագը ու յայտնուած տեսակէտները ողջամիտ կեցուածքի մը հարազատ արտայայտութիւններն են, գեղարուեստական ոճին կողքին լրագրականին ալ գործածութեամբ:

Վէպին մէջ կայ նաեւ սէր, կան անհամար կիներ, կան սիրաբանութիւններու նկարագրութիւններ, «Հանիր վիշերանոցս, Ադամ», «Ադամ, հպիր ինձ», «Ադամ, համբուրիր կրծքերս», բայց այնքա՜ն գողտրիկ, այնքա՜ն զուսպ, ոչ մէկ ամօթխածութիւն վիրաւորող ուժգնութեամբ:

Վէպի աւարտին, երբ վարդագոյն կուպայ չափով մը լուսաւորելու միջոցը, ճակատագիրը կը հարուածէ կրկին: Հոն է որ դարձեալ Կարապենց ցոյց կու տայ վիպասանի իր ճարտարութիւնը: Երբ կայ վտանգը իյնալու մելոտրամայի մը չափազանցութիւններուն մէջ, հեղինակը դիպուկ միջամտութեամբ մը կը քաշէ վարագոյրը:

«Տակաւին չի գրուել Հայոց Մեծ Եղեռնի պատմութիւնը, որովհետեւ անպարփակելի է եղելութիւնը» կ'ըսէ Նուրեան տեղ մը ու իրաւունք ալ ունի, բայց այս վէպը աւարտելէ ետք, առանց տատամսելու կարելի է ըսել, թէ անոր էջերուն գրուած են Մեծ Եղեռնի պատմութեան քանի մը դրուագները ու [illegible] գեղագիտական [illegible] թեքնիքով: Վէպի վերջաւորութեան, Նուրեան կ'որոշէ գրել իր գիրքը, բայց Կարապենց արդէն կանխած է զինք ու մեզի կը թուի, թէ հերոսը ոչինչ պիտի ունենար աւելցնելիք եթէ առիթը տրուէր իրեն ընթեռնլու իր մասին գրուած արդիական այս վէպը:

Վերջացնելու համար ըսենք, թէ «Ադամի Գիրքը» կորուած է «Նահանջը Առանց Երգի»ի գեղարուեստական կտաւէն:

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ - ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ծնած է Պարսկաստան, 1925-ին: Աւարտելէ ետք ծննդավայրի Հայկազեան - Թամարեան կրթարանը, միջնակարգ ուսումը ստացած է ամերիկեան «Մեմորիըլ սքուլ»ի եւ ֆրանսական «Սէն Լուի» ճեմարաններուն մէջ - Թեհրան, - իսկ բարձրագոյն եւ մասնագիտական պատրաստութիւնը Քանզաս Սիթիի եւ Գոլումպիա համալսարաններուն մէջ, հետեւելով լրագրութեան եւ հոգեբանութեան: Երկար տարիներ վարած է «Ամերիկայի Ձայն» միջազգային տեղեկատու սպասարկութեան հայկական բաժնի խմբագրութիւնը, միաժամանակ աշխատակցելով ամերիկեան թերթերու, առանց մոռնալու հայկական ածուն: 1970-ին հրատարակած է «Անծանօթ հոգիներ» պատմուածքներու շարքը, 1972-ին «Կարթագէնի դուստրը» վէպը, 1975-ին «Նոր աշխարհի հին սեր մնացածները», իսկ 1981-ին «Միջնարար» պատմուածքներու հատորը:

«Ադամի Գիրքը» վէպը լոյս տեսած է Նիւ - Եորք, 1983-ին, Ոսկետառ Հրատարակչականէն եւ Սարգիս Յակոբեանի մեկենասութեամբ: Հատորին հասոյթը կը յատկացուի Միացեալ - Նահանգներու արեւելեան շրջանի հայկական ամէնօրեայ դպրոցներուն:

ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ, ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻՆՔ...

Եւ ի՛նչ որ պիտի պատահէր, պատահեցաւ: Այսպէս կարելի է բացատրել համայնավար նախարարներու հրաժեշտը, եւ առ այժմ բարեկամական՝ մնաք բարովը, որովհետեւ Ֆապիուսի նորակազմ կառավարութիւնը այլեւս ոչինչ ունի հասարակաց՝ երկար տարիներու բուռն բանակցութիւններէ վերջ համաձայնութեամբ ստորագրուած, հասարակաց ծրագրին հետ, որու շունչով եւ ոգիով պիտի կառավարուէր Ֆրանսան, ձախերու յաղթութեան պարագային:

Ինչպէս ծանօթ է, 1972-ին է որ ընկերվարական - համայնավար միացեալ ճակատը կը կազմուէր, երկար տարիներու խուլ պայքարներէ, բացայայտ թշնամութենէ եւ մրցակցութենէ ետք: Երկու կուսակցութիւնները գիտակցելով թէ մին առանց միւսին, ո՛չ մէկ դրական արդիւնքի կրնայ յանգիլ, վերջապէս կ'որոշէին միանալ կառավարական հասարակաց ծրագրի մը շուրջ եւ դիմել ժողովուրդի վճռին: Ինչպէս միշտ երկու թշնամի ընկերներու համաձայնութիւնը դիւրին բան չէ. բանակցութիւններու, սակարկութիւններու, պարբերական խզումներու երկար շրջանէ մը յետոյ, ընկերվարականները՝ կուսակցութեան ձախ հատուածի ուժականութեան շնորհիւ, քայլ մը աւելի ձախ կը թեքէին, ի մէջ այլոց առաջարկելով խզում դրամատիրական դրութեան հետ, իսկ համայնավարները իրենց կարգին քայլ մը աւելի աջ կը թեքէին, լքելով համայնավարական տեսութեան գլխաւոր վարդապետութիւններէն մին՝ «բանուորութեան տիկտատուրան», եւ մեղմացնելով դասակարգային պայքարի սուր հանգամանքը: Ազգայնացումներու քանակի տարակարծութիւնն ալ վերջ կը գտնէր, եւ վերջապէս համաձայնութիւն մը կը գոյանար հասարակաց ծրագրի մը շուրջ: Լաւատեսութեան երանելի օրեր...:

Յանկարծ, մայիսեան փոթորկոտ գիշեր մը, անակնկալ յաղթանակը կը պայթի իրականութեան վերածելով ինչ որ երազ կը թուէր. աւելի ազատութիւն, աւելի արդարութիւն, աւելի հաւասարութիւն ... ուստի, կը մնար իրագործել կանխապատրաստուած ծրագիրը, որ տեսականօրէն անքննադատելի էր: Եկուր տես որ, տեսականն ու իրականը յաճախ խոտոր կը համեմատին, երբ մանաւանդ, պայմաններու բերումն ու խոհեմ իրատեսութիւնը նկատի առնուած չեն: Հետեւաբար, սկզբնական բուռն գործունէութենէն ետք, տնտեսական տագնապի տեւողութիւնը կուգայ կասեցնել բարեփոխումներու թափը. ընդդիմութիւնը քաջալերուած յարձակողականի կը դիմէ՝ իրաւացի կամ ոչ, մատնանշելով կառավարութեան անճարակութիւնը. երանութեան շրջանը վերջացած է: Արդ, պարագաներու ճնշումին հետեւանքով կատարուած յաջորդական շեղումներէն ետք՝ խստակեցութեան քաղաքականութիւնը, մանաւանդ 1983-ի Միթերանի բացայայտ անկիւնադարձը եւ ֆրանսական նոր ընկերվարութեան գաղափարի մը լքումը, հակառակ կը դարձնէ երկու կուսակցութիւններու համերաշխ գործունէութիւնը, եւ ընկերվարական - համայնավար կենակցութենէն ներս մուտք կը գործէ դանդաղութիւններու եւ հակասական յայտարարութիւններու շրջանը: Միեւնոյն ատեն, գաղափարապաշտ բայց անփորձ նախարարներու անհիմն յայտարարութիւնները, կառավարութեան երկդիմի քաղաքականութիւնը, ա՛լ աւելի կը շեշտեն մեծամասնութեան երկու հատուածներու տարակարծութիւնը, ճարտարարուեստի եւ գործազրկութեան ծանրակշիռ հարցերուն մասին: Հանրային կարծիքը՝ տնտեսական պայմաններու բարելաւման յապաղումն ու գործազրկութիւնը կը վերագրէ կառավարութեան անճարակութեան եւ կը լքէ մեծամասնութիւնը, իսկ երկրի անկեղծօրէն ձախ համարուած զանգուածը յուսախաբ՝ բացայայտօրէն կը մերժէ կառավարութեան նոր ուղղութիւնն ու ընկերվարական սկզբունքներու լքումը. զանգատներն ու քննադատութիւնները ծայր կու տան ո՛չ միայն համայնավար այլեւ ընկերվարական շարքերէն ներս: Նկատի ունենալով ստեղծուած անորոշ կացութիւնը, համայնավարներու ներկայութիւնը հետզհետէ ալ աւելի կասկածելի կը դառնայ. եթէ Բիւրօն եւ նախարարները կը շարունակեն պնդել իրենց մասնակցութեան անկեղծութեան եւ տեւականութեան վրայ, անդին շարքայիններն ու բազմաթիւ ճատրեր, 1983ի անկիւնադարձէն ի վեր կը պահանջեն նախարարներու մեկնումը: Պարզ է որ այս անախորժ եւ կասկածելի կացութիւնը չէր կրնար անվերջ շարունակուիլ, մանաւանդ Ֆապիուսի յանկարծական երեւումը չէ որ կրնար զանոնք պահել: Մնաց որ, նախագահը տարրական քաղաքավարութիւնն իսկ չէր ունեցած տեղեակ պահելու համայնավար վարիչները, իր անակնկալ որոշումին մասին. ուստի համայնավարներուն համար պատեհ առիթ կը ներկայանար, քաղաքավարօրէն մերժելու Ֆապիուսի առաջարկած նախարարութիւնները՝ մնաք բարով, կրկին կը տեսնուինք մը մրմնջելով...:

Արդ կարելի չէ ուրանալ թէ Միացեալ Ճակատը չարաբաստիկ եղաւ համայնավար կուսակցութեան համար, որու նահանջը գլխաւորաբար ընկերային յեղաշրջումի արդիւնքն է, զոր [illegible] կարելի է բացատրել հետեւեալ ձեւով. վերջին տասնամեակներու ընթացքին՝ աշխատաւորութեան յարաբերական քաղքենիացում. Խորհրդային Միութեան հետ իր կապը, հակառակ Աֆղանիստանի եւ Լեհաստանի դէպքերու վանողականութեան, եւ յետոյ, Խինէնէի ընդհ. ժողովին՝ ընկերվարականներու վերադարթնումը եւ աւելի արմատական գաղափարներու յաղթանակը, ինչպէս օրինակ, դրամատիրութեան հետ խզումի սկզբունքը, եւ մանաւանդ նոր ու «լուսաւոր» ընկերվարութեան մը հեռանկարը, - որոնք ինչպէս ծանօթ է, փուճ ելան, - մղեցին շատ մը համակիրներ, միանալու ընկերվարական նորաստեղծ ու կորովի կուսակցութեան նոր գաղափարաբանութեան, ի հեճուկ համայնավարներուն: Կառավարական պատասխանատուութեան ստանձնումը՝ հակառակ ընկերային եւ տնտեսական տեսակէտներու տարակարծութեան, կը բանայ երկրորդ՝ ալ աւելի բացասական շրջանը, նկատի ունենալով տնտեսական տագնապին անխուսափելի հակադարձու-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆՐԳԻԾԱՆՔ

Մեծատառ «Ջ»ն

—×—

Հին պատմութիւն է, բայց որ միտս է ընկել՝ պիտի պատմեմ:

…կն տարիներին էր, երբ շատ ջահել-ներ, գիւղը թողած, էնտեղ աշխատելը թողած, սովորելը թողած, հեշտ ապ-րուստի ետեւից ընկած, մի գլուխ քաղաք էին վազում: Հեշտ ապրուստն էլ, նրանց կարծիքով, միլիցիոնէր դառնալն էր: Գալիս էին, միլիցիոնէրի շորեր հագնում, սուլիչը դնում բերաններին, եւ ամէն ինչ, թւում էր կարգին - սարքին էր:

Ցան էն է, որ էդ ժամանակներում մի-լիցիոնէրների պակաս կար, եւ տղաների խելքերնին փչացն էլ կատարում էր: Բայց որ պատմութիւնս լսէք, կը տեսնէք որ նրանք քիլոմեթրերով հեռու էին էդ գործից:

Մի կիրակի պետիս մեքենայով Սեւա-նից վերադառնում էի Երեւան: Ես՝ ջա-հէլ տղայ, արինս եռալիս, կողքիս՝ սի-րածս աղջիկը, եղանակն էլ՝ լաւից էլ լաւ, էնպէս որ, հրեղէն ձիու պէս ատո-յիս սանձը բաց էի թողել, թռիր՝ ինչպէս քէֆդ տայ:

Մի քանի քիլոմեթր հազիւ էի անցել, երբ ականջիս սուլոցի ուժեղ ձէն հասաւ: Ատոս կանգնեցրի ու դէպի աջ նայեցի: Փոքրիկ խցիկի մօտ, սուլիչը դեռ բերա-նում, ցցուած էր աւտոտեսչութեան հրա-կիչը:

Մօտեցաւ ինձ ու վրաս պրծաւ.

- Էդ քեզ ո՞վ է իրաւունք տուել, էն էլ օրը ցերեկով, խախտելու սահմանուած արագութիւնը:

Իրաւունքը նրա կողմն էր:

- Մեղաւոր եմ, - ուրիշ յարմար խօսք չգտայ ես:

- Էդ խօսքերն ինձ մօտ չեն անցնի, - վրաս պրծնելը շարունակեց տեսուչը, - հիմի աքթ կը կազմեմ, եւ դու օրումդ էլ էդ զալաթը չես անի: Հանի՛ր վարոր-դական գրքոյկդ:

Ուզէի չուզէի՝ պիտի կատարէի նրա պահանջը:

Միլիցիոնէրը ձեռքն առաւ գրքոյկս, շուռ ու մուռ տուեց, գրքոյկին կպցրած նկարին ու ինձ նայեց, համոզուեց, որ երկուսն էլ նոյն մարդն են, հայեացքը ազգանուն - անունիս գցեց: Նայեց, նա-յեց, յետոյ՝ յանկարծ.

- Ազգանո՞ւնդ, - հարցրեց:

Սիրածս աղջկայ մօտ խեղճ չերեւալու համար՝ չպրտեցի.

- Էդտեղ գրուած է:

Պատասխանս աւտոտեսչութեան աշխա-տողին էնքան էլ դուր չեկաւ:

- Քոռ չեմ, - ջղայնացաւ, - տեսնում եմ, որ գրուած է, ուզում եմ քեզանից լսել այն:

- Ուզում ես՝ լսիր: - Ջանոյեան, - հր-պարտ - հպարտ պատասխանեցի ես:

Միլիցիոնէրը ունքերը կիտեց:

- Ի՞նչ ասացիր, Ջանոյեա՞ն, - էնպէս դարձաւ ինձ, ասես ականջին խորթ բան էր հասել:

- Հա՛, Ջանոյեան, - քիթս ցցած, ա-սացի ես:

Տեսուչը աչքը նորից գրքոյկումս գրա-ծին գցեց:

- Լսիր, իսկ դու չգիտե՞ս, թէ ... - Խօսքը, կարծես փոշմանելով ընդհատեց, ու վերադարձրեց գրքոյկս: - Բախտաւոր աստղի տակ ես ծնուել, - հառաչեց նա, - թէ Ջանոյեան չլինէիր, նոր կը հասկա-նայիր իմ ով լինելը: Էնպէս չքուիր աչ-քիցս, որ էլ մութդ չտեսնեմ:

Կար - չկար, տեսուչը Ջանոյեան ազ-գանունով մեծատառ ունէր, վախեցաւ, որ սրա ձեռքն ընկնէր աքթը, սա էլ մի լաւ հա՛յ տար նրան, էդ դու քանի՞ գլխանի ես, որ ազգականիս վրայ աքթ ես կազմում:

Շնորհակալութիւնս՝ մոքումս, առաջ ու առաջ մեծաւոր ազգակցիս յայտնեցի, բարձրաձայն՝ աւտոտեսչիս, ու ազատու-թիւն տուեցի ատոյիս, էնպէս թռիր, որ ամենաուժեղ քամին էլ չկարողանայ ետեւից հասնել:

Որտեղից որտեղ, ականջիս էլի սուլիչի ուժեղ ձէն հասաւ: Մէկ ուզեցի բանի տեղ չդնել էդ ձէնը, էս երկրորդ հսկիչի հա-մար էլ Ջանոյեան էի, մէկ էլ տեսայ, որ, եթէ ատոս չկանգնեցնեմ, խեղճ տեսուչի փորը կը պատռի սուլիչի զոռից: Կանգ-նեցրի: Հսկիչը պահանջեց ետ քշեմ ու հաւասարուեմ իր խցիկին: Սրա էս ցան-կութիւնն էլ կատարեցի: Էս էր ու էս, երկրորդ տեսուչն էնպէս յարձակուեց վը-րաս, որ առաջինին մոռացայ:

- Այ տղայ, - սկսեց նա, - խելքդ հացի՞ հետ ես կերել, թէ՞ գլխիցդ ես ձեռք քա-շել. էդ ինչպէ՞ս ես քշում ատոդ: Ինչ է, քեզ համար կարգ - կանոն չկա՞յ:

- Կա՛յ, - արհամարհանքով ասացի ես:

- Որ կայ, - վրայ բերեց դիմացինս, - բա ինչո՞ւ էիր խախտում: Որ յանկարծ վթար տայի՞ր: Գոնէ կողքից նստած էդ մարալին խղճայիր:

- Ես վթար տուողներից չեմ, - վերեւից ներքեւ չպրտեցի ես:

- Քեզպէսներին շատ եմ տեսել, - հրա-կիչն էլ իր հերթին վերեւից նայեց ինձ: - Հանիր գրքոյկդ, քեզ նմաններին մինակ աքթը խելքի կը բերի:

Մոքումս ծիծաղելով նրա մեծամտու-թեան վրայ, դէմ արի վարորդական իրա-ւունքս, հետն էլ.

- Հա, չմոռանամ, ազգանունս Ջանոյ-եան է, - ասացի:

- Ցետո՞յ ինչ, որ Ջանոյեան է, - թը-ւաց՝ բանի տեղ չդրեց նա լածը: - Զար-մացրիր: Ջանոյեան: Ուզում է, թող՝ Մանոյեան լինի, Սանոյեան լինի՝ մէկ է, աքթը կը լինի ու կը լինի:

Ես ու սիրածս զարմացած նայեցինք իրար. կարո՞ղ է մի տեսուչի համար Ջա-նոյեանը մեծաւոր լինի, միւսի համար՝ չէ:

Եւ յանկարծ, երկրորդ տեսուչը, որ ձեռքին շուռ ու մուռ էր տալիս գրքոյկս, դարձաւ ինձ.

- Ասացիր՝ ի՞նչ է ազգանունդ:

Վերջապէս հանգիստ շունչ քաշեցի, Ջանոյեանն իր արածը սրա համար էլ ա-րեց:

- Ջանոյեան, - իմ աչքում էլ բարձրա-ցաւ ազգանունս:

- Այ տղայ, - դարձաւ երկրորդ հսկի-չը, - մարդավարի ազգանունները կրտ-րուե՞լ էին գլխիցդ, որ գնացել, էդ մուն-տառ Ջանոյեանն ես վրադ դրել:

Ոնց որ սառը ջուր լցնէին վրաս: Ջա-նոյեանը՝ մունտառ ազգանո՞ւն:

- Մարդավարի ազգանուն ասելով ո՞րն էք հասկանում, - վիրաւորուած հարցրի ես:

- Ո՞րը, - չուչացրեց տեսուչը, - Ա-րամեա՛նը, Աթայեա՛նը, Ազայեա՛նը: Հէնց թէկուզ՝ Բարայեա՛նը: Իսկ դու՝ Ջանոյ-եա՞ն: Խայտառակութի՛ւն:

Էնպէս էր խօսում, ասես մի երկրորդ աքթ էլ ազգանունս վրայ էր կազմելու:

Աչքը քանիերորդ անգամ, ազգանունս գցեց, յետոյ՝

- Լսի՛ր, իսկ դու չգիտե՞ս թէ...

Սա էլ առաջինի պէս փոշմանած՝ հար-ցը կիսատ թողեց ու դէպի խցիկը շար-ժուեց:

Իջնելով ատոյից, հետեւեցի նրան: Ձեռքով կանգնեցրեց ինձ՝ սպասի՛ր:

Ինձ թողնելով դրսում, ինքը մտաւ խը-ցիկ, մօտեցաւ պատից կախուած հեռա-խօսին:

Ասեմ որ՝ էն օրերի հեռախօսը՝ էսօր-ուանը չգիտենաք. համարը հաւաքովի չէր՝ մէկ, ասուած խօսքը՝ էս կողմից, թէ էն կողմից, ոչ միայն առող - լսողին էր հասնում, այլեւ մէկ - երկու մեթրի վը-րայ կանգնածին՝ երկու:

Տեսուչը հանեց լսափողը, դրեց ական-ջին ու բռնակը մի քանի անգամ պտտե-ցրեց: Մի րոպէ սպասեց:

- Ազատի, դո՞ւ ես, - ձէն ածելով, խօ-սեց տեսուչը:

- Հա, ես եմ, - պատասխանեց էն ծե-րից: - Ո՞վ է, ի՞նչ կայ:

- Գէորգն է, - բարեւ, - էս ծէրից գնաց պատասխանը: - Ոնց ես:

- Ամէն օրուայ պէս:

Գէորգը տեսնելով որ ականջս իր վրայ է, ձեռքով նշան արեց, որ հեռանամ, մէջքն ինձ արեց եւ ցածրաձայն շարու-նակեց, - լսիր, Ազատի, դու չգիտե՞ս թէ ինչպէս են գրում մեծատառ «Ջ»ն:

Ինչքան էլ հեռանայի խցիկից, ինչքան էլ տեսուչը մէջքն ինձ արած կանգնէր, ինչքան էլ ցածրաձայն խօսէր, մէկ է, ասածն էլի ականջիս հասաւ:

- Ինչի՞ որ, - հարցրին էն ծէրից:

- Ջանոյեան ազգանունով մէկին եմ ճանկել, - գնաց էս կողմից, - կարգը խախ-տել է, ուզում եմ աքթաւորել, բայց էդ անիծեալ «Ջ»ի մեծատառը գլխիցս թռել է:

Էն կողմից լսափողի մէջ կուշտ ծիծաղ յուեց:

- Ինչի՞ ես ծիծաղում որ, - նեղացաւ Գէորգը: - Փոխանակ ընկերոջդ օգնելու, դու...

- Խելօ՛ք, - սրա խօսքն ընդհատեցին էն կողմից, - որ իմանայի մեծատառ «Ջ»ն գրելը, էն է ես կ՚աքթաւորէի, էլի՛. մի քանի րոպէ առաջ էդ շանորդի Ջանոյ-եանն իմ ձեռքումն էր: Էնպէս որ, ախ-պէրս, հէչ մի նեղանայ:

Իմացայ էդ Ազատն ով լինելը. ինձ բռնացնող առաջին աւտոտեսուչն էր:

Գէորգը մտքերի ծովն ընկաւ:

- Բա հիմի ի՞նչ անեմ, - խեղճացած դիմեց ընկերոջը:

- Ինչ ուզում ես՝ արա, - ասացին էն կողմից: Իմն էն է, որ երեկոյեան հա-րեւանիս երեխից սովորեմ էդ դահրու-մար մեծատառ «Ջ»ն գրելը:

Գէորգը վայր դրեց լսափողը, դուրս եկաւ խցիկից, վերադարձրեց գրքոյկս, հետն էլ՝

- Աչքիցս էնպէս կորիր, որ հեռքդ ան-գամ չտեսնեմ:

Մեքենան գործի պիտի դնէի, երբ նա ձէն տուեց.

- Աշխատիր էգուց ձեռքս չընկնել, ըն-կար՝ վերջացար:

Պարզ էր երեկոյեան սա էլ էր հարե-ւանի երեխայից մեծատառ «Ջ»ն գրելը սովորելու:

Խաբեց ես էլ հասկացայ, որ ամէն ինչի համար պարտական էի էդ մեծա-տառ «Ջ»ին:

Հիմի երանի եմ տալիս էդ օրերին, ո՛ւր էր, թէ էսօրուայ տեսուչները նման լի-նէին Ազատին, Գէորգին. հանգիստ կ՚ապ-րէինք:

Չէ, հիմի ամէն մէկը՝ մի - մի ակա-դեմիկոս: Ինչ ազգանունն էլ ունենաս մէկ է՝ աքթը պատրաստ է: Մեծաւորի ազգակիցն էլ լինես՝ աքթը կայ ու կայ: Փողն ինչ է, փողն էլ չի օգնում, կարգը խախտել ես, բարի եղիր պատասխան տալ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

…թիւնը: Համայնավար կուսակցութիւնը որ …ելի դասակարգային պայքարի ախոյ-…եան մըն է, մէկ օրէն միւսը կաշկանդը-…ած՝ կը ստիպուի իր իսկ տեսակէտնե-…րուն եւ կուսակիցներուն դէմ գործել, պե-…տական հարկադրանքներու ստիպման …տակ: Կառավարութեան անհեռատեսու-…թեան եւ գործադրկութեան ծուալման …պատասխանատուութիւնը աւելի շեշտը-…ած կերպով կ՚ուզղուի համայնավարնե-…րուն վրայ, քանի սանոնք որպէս կառավա-…րութեան անդամ, 1981-էն սկսեալ միա-…ձայնաբար կը գոչէին, «այլեւս ո՛չ մէկ …անդործ», մինչդեռ անդործներու շարանը …ըստ օրէ կ՚երկարէր: Հետեւաբար, …այն պարագաներուն տակ, յեղափոխա-…կան տարրերը եւ աշխատաւորական դա-…սակարգի կարեւոր մէկ մասը, առաջին …անգամ կը լքեն համայնավարները, որոնք …չարունակեն նուազիլ ընտրութենէ …ընտրութիւն:

Այս կացութիւնը բնաւ չի մտահոգեր …ընկերվարական սպայակոյտը՝ որու թա-…ղուն ծրագիրներէն մին էր տկարացնել …համայնավար կուսակցութեան զօրու-…թիւնը, եւ տիրական դիրք մը ապահովել …երկրին ձախ զանգուածէն ներս, չէզոքա-…ցնելու համար համայնավարներու քաղա-…քական ճնշումը և Սէ-Ժէ-Թէ-ի ընկերային …պահանջները, սակայն ինչ որ չէին յուսար՝ …այն է թէ անոնք եւս նոյն ախտէն վարակ-…ուած նոյն չափով կը նուազին, որովհե-…տեւ, անկեղծութենէ զուրկ քաղաքակա-…նութեամբ, կարելի չէ հանրային կար-…ծիքը եւ համակիրներ օրօրել երկար ժա-…մանակ:

Գալով համայնավարներուն, կը խոր-…հիմ որ ասոնք մեծ սխալ մը գործեցին 1981-ին կառավարական պատասխանատը-…ւութիւններ ստանձնելով, մինչդեռ իրրեւ …նեցուկ, քննադատութեան ազատութիւն …վայելելով, նուազ կը տուժէին, եւ յե-…տոյ, եւքի ճամբան շատ աւելի ազատ կը …մնար. մինչդեռ 1983-էն ասդին, բոլորո-…վին անհաճոյ դիրքի մը մէջ կաշկանդը-…ուած՝ մնացին, եւ վճարեցին…:

Գ. Տ.

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 14 -

ԴԷՊԻ ՓԱՐԱԽ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Փեփփոնէ սպառած էր իր դիւանագի-տութեան բոլոր պաշարը:

- Պէ՛հ, բաւ, եթէ իրապէս կ՚ուզէք գիտնալ, այս այսպէս չի քալեր. վասնզի եթէ քեզի հարուած մը տամ, քեզ 15 մեթր անդին կը թռցնեմ, մինչդեռ եթէ բուն տիրոջասարին տամ, ոչ իսկ հա-րիւրերորդ մը տեղէն կը շարժի:

Փեփփոնէ յարմար չդատեց բացատրել որ եթէ ինք հարուած մը տար տոն Քա-միլլոյին, անիկա ուժ հատ պիտի փոխա-դարձէր: Մանրամասնութիւններուն վը-րայէն անցաւ, սակայն իմաստը յստակ էր ամէնուն համար, բացի ժողովրդա-պետէն որ վախցած կը նայէր:

- Լա՛ւ, գոռաց ժողովուրդը անցնելով քերականական նրբութիւններուն վրա-յէն:

- Ներողութիւն, բայց դուք ինչո՞ւ կ՚ու-զէք զարնել ինծի:

Փեփփոնէ կորսնցուց համբերութիւնը.

- Ո՞վ կ՚ուզէ զարնել քեզի. դո՞ւք ալ գործի լծուեր էք մրոտելու ձախակողմ-եան կուսակցութիւնները: Պարզապէս բաղդատութիւն մը ըրի յստակելու հա-մար գաղափարը. անշուշտ մտքերնէդ պիտի չանցընէք որ ժամանակս վատնեմ հարուածելով ձեզի պէս ժողովրդապետի «կանխահաշիւ» մը:

Վարդապետը լսելով որ զինք կանխա-հաշիւ ժողովրդապետ կ՚որակեն, տնկեց իր մէկ մեթր 60 հասակը, ուռեցուց վզին երակները.

- Կանխահաշիւ կամ ոչ - կանխահաշիւ, պոռաց սուր ձայնով, գլխ հոս գրկած է եկեղեցական հեղինակութիւնը, եւ հոս պիտի մնամ մինչեւ որ նոյն հեղինակու-թիւնը տրամադրէ: Հոս ներսը դուք չէք հրամայեր. սրբուհի Ռիթան պիտի մը-նայ ուր որ է. իսկ աշտանակին համար նայեցէք թէ ինչ կ՚ընեմ:

Եկեղեցի մտաւ. վճռական կերպով բռնեց աշտանակը, որ իրմէ աւելի ծանր էր, ու կատաղի բուռն պայքարէ մը ետ-քը, յաջողեցաւ նորէն ետ դարձնել ու ձախին դնել, նոր պատկերին առջեւ:

- Ահաւասիկ բաւ վէսօրէն:

- Շատ լաւ, բաւ Փեփփոնէ, որ տեսա-րանին ներկայ եղած էր եկեղեցիի դրը-նէն: Ցետոյ դարձաւ ժողովուրդին որ խռնուած դաւիթին մէջ լռիկ ու խռոված կը սպասէր, պոռաց.

- Ժողովուրդը պիտի ըսէ իր խօսքը. ամէնքդ ալ թաղապետարան, բողոքի ցոյց մը կազմելու համար:

- Լա՛ւ, գոռաց ժողովուրդը:

Փեփփոնէ ճեղքեց բազմութիւնը, առ-ջեւը անցաւ, իսկ ամբոխը հետեւեցաւ խումբով, գոչումներով ու դաւաղաններ շարժելով: Թափօրը թաղապետարան հաս-նելով, պոռչտուքները աւելի զայրա-ցան: Փեփփոնէ եւս կը պոռար, բռունցքը ցցելով մինչեւ ժողովարահին պատըշ-գամը:

- Փեփփոնէ, պոռաց ականջէն Պրուսքո Ասատուծոյ շանթին չգաս, ձգէ՛ պոռա-լը, մոռցա՞ր թէ դու ես զիւղապետը:

(Շար. 55)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Փինծօ (Մոնթրէօյ) եւ Գանթար (Պոլիս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրեղբօր՝

ՀՐԱՅՐ ԳԱՆԹԱՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 1-ին, 78 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի Երկուշաբթի, Օգոստոս 6, ժամը 9·30-ին Մոնթրէօյի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մերազն ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին, որ հանդիսաւոր կերպով տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյս քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ, ղեկավար՝ Խաչիկ Երմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝	8
Պատարագ ժամը՝	10
Քարոզ ժամը՝	11·15
Խաղողօրհնէք ժամը՝	11·45

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հանդիսութեամբ կը նշուի Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՑ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ քառաձայն, ղեկավարութեամբ Երեւանի Պետական երաժշտանոցէն շրջանաւարտ, երէցկին՝ Գոհարիկ Քէշիշեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը	9
Պատարագ ժամը՝	10

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր - Յակոբեան 1000 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր - Յակոբեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Նելլի Ֆրէնկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը եւ Տիկնանց Միութիւնը իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Հայկուհի Շալճեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Սերաֆի Պօյաճեանի եւ զաւկին, եւ Պօյաճեան, Մօրուքեան, Լափայեան ընտանիքներուն՝ Գէորգ Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ազատնի Գույումճեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր զաւկին՝ Վռամ Գույումճեանի մահուան 6-րդ տարելիցին առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան ի յիշատակ՝ Յակոբ Մինասեանի մահուան առաջին տարելիցին կը նուիրեն 100 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ. - Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Եսայեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբեանի եւ Տէր եւ Տիկին Մաղաքեանի, իրենց քրոջ եւ կնքամօր ընկերուհի՝ Մարի Կեննեանի մահուան առթիւ եւ շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. ողբացեալին փափաքին համաձայն:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Խ. Կենճեանէ 200 Ֆ. ընկերուհի՝ Մարի Կեննեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի դրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

A. A. A. S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

recherche

Sténo - Dactylo (ayant expérience) pour travailler à Montmorency

○ langue arménienne souhaitée

s'adresser : 77, rue La Fayette
Paris 9e

tél : 878 - 02 - 99

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս Հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները գրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

208 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի դրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարկութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Diner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

A partir du 3 Septembre

OPTIMA Tours

ETE 84
EN ARMENIE

— du 1er au 15 SEPTEMBRE PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL
EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
7
MARDI
7 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.760

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60e ANNÉE — No 15.760

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՂԼԱՃԸ-ԹՈՒՂԼԱՃԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Առենէ մը ի վեր թուրք թերթերը խաչը կը հանեն Բարսեղ Թուղլաճեանը, որ կը համարձակի Հայ հռչակել Սինանն ու Պալեանի նման ճարտարապետներ: Ըստ երեւոյթին, բաւական շուտ ալ մոռցած են թէ Անգարայի պետական իշխանութիւնները ի՛նչ պատիւներ եւ պարգեւներ շնորհած էին Թուղլաճեանի, անոր համայնագիտական աշխատանքին համար, աշխատանք մը զոր թուրք մը չէր ըրած…: Թէ Պալեան, Սինան «կը խանգարեն» իրենց ազգութեամբ, շատոնց գիտենք, բայց երբ լրագրողը մատի փաթթոց կ'ընէ անունն թրքացնելը երկրի մը մէջ, որ անոյշ - անոյշ «թելադրած էր» ատիկա, տարիներ առաջ եւ գիտենք թէ ինչ ըսել է թրքական մեքենայանք մը, կը հասկնանք թէ մարդը ծիծաղելիէն չի վախնար: Մնաց որ, նոյնիսկ ծիծաղելի, այս յօդուածը կրնայ թելադրիչ ըլլալ մեր կարգ մը հայրենակիցներուն, որոնք ոչ թէ Թուրքիոյ, ուր եթէ անպայման չարչարացուիր զանէ կը բացատրուի, այլեւ ազատ Ֆրանսայի մէջ, կը կարծեն թէ բան մը կը փոխուի՝ մականունի փոխելով…: Այս յօդուածը գրած է Երկուն Կեօզէ «Թէրճիման»ի Օգոստոս 1-ի թիւին մէջ:

×

ՈՒՏԻ ՀՐԱՆԴ,
ԲԱՐՍ ԹՈՒՂԼԱՃԸ ԵՒԱՅԼՆ …

Բարս Թուղլաճը դատի տուեր է յարգելի Չելիք Կիւլէրսոյը, յարգելի Չելիք Կիւլէրսոյ ալ զինքը: Դատ ունեցեր են: Բարս Թուղլաճը կը պնդէ եղեր որ Չելիք Կիւլէրսոյ անարգած է զինք, անշուշտ մեզ չի հետաքրքրեր գործին այս իրաւական կողմը. արդէն դատարան փոխանցուած է. հոն կը կարգադրուի. մենք չենք խօսիր այդ մասին:

Սակայն հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւած է այն պարագան որ Բարս Թուղլաճը, կարծէք թուրք ճարտարապետութեան մէջ ուսումնասիրելիք այլ հարցեր գոյութիւն չունին, հրատարակած է «Պալեան ընտանիքը» կոչուած հատոր մը, գունաւոր տպագրութեամբ, նման այն գրքոյկներուն, զորս օտար երկիրներ հրապարակ կը հանեն մշակութային քարոզչութեան համար, ուր կը համարձակի այս հայ ընտանիքին պէտք եղածէն աւելի բաժին հանել թուրք ճարտարապետութեան մէջ: Մանաւանդ այն շրջանին ուր հայկ. ահաբեկչութիւնը կատաղօրէն ծաւալած է, նման գործ մը ձախորդ բան մըն էր:

Սակայն այս կէտին վրան ևս շատ պիտի չյամենանք: Որովհետեւ մեր գիտցած չափով թուրք ճարտարապետութեան մասնագէտներուն մէջ Բարս Թուղլաճի նման անուն մը գոյութիւն չունի: Հակառակ առոր, սակայն յատկապէս կանգ պիտի առնենք այս անունին հարցին վրան: Որովհետեւ տարաձայնութիւններու համաձայն Բարս Թուղլաճի բուն անունը Բարսեղ Թուղլաճեան է: Սակայն չենք գիտեր ինչ պատճառաւ ինք «Բարս Թուղլաճը» անունը կը գործածէ եւ այս անունով կը ստորագրէ իր գործերը:

Մէյ մը սա կէտը ճշդենք թէ երբ Թուրքիա աշխարհակալ Պետութիւն մը էր, չէ միջամտած ուրիշներու կրօնքին ու այլ ժողովուրդներու խղճի ազատութեան: Նոյնիսկ 1572-ին երբ Փարիզի մէջ կաթոլիկները կը բնաջնջէին բողոքականները,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՎՃԻՌԻ «ԹԵՐԹՕՆ»Ը

Հանրաքուէի այս «Թակարդը», որ չաբաթներէ ի վեր ընդդիմութիւն եւ իշխանութիւն իրարու դէմ կը լարէ, սկսած է խեղկատակ անհամ դառնալ: Ծերակոյտն էր, որ հանրաքուէ մը պահանջեց Սավարի օրինագիծին շուրջ: Միթերան, հի՛ն աղուէս է քաղաքականութեան մէջ եւ հակադրեց, իր թակարդը լարելով: Իրաւական գետնի վրայ, առաջարկեց որ Սահմանադրութիւնը իր այս ձեւին մէջ (11-րդ յօդուածը) թոյլ չի տար որ հանրաքուէի ենթարկէր դպրոցին հարցը, ուրեմն նախ հանրաքուէ մը ընենք այդ յօդուածը փոխելու համար, այսինքն ընդլայնելու նախագահին իրաւասութիւնները: Այնտեղ, ընդդիմադիր ծերակուտականները ծուղակ մը տեսան, քանի որ ոչ մէկ բան կ'երաշխաւորէր որ այդ յօդուածը փոխելէն ետք, Միթերան դպրոցին հարցը հանրաքուէի պիտի դնէ եւ որոշեցին թոյլ չտալ որ այդ հանրաքուէը կատարուի: Եւ կրնային, քանի որ մեծամասնութիւն են Ծերակոյտին մէջ եւ հանրաքուէի ենթարկելու համար Սահմանադրութեան մէկ յօդուածը, հարկ է որ Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ նոյն բնագիրը քուէարկեն. մնաց որ որեւէ փոփոխութիւն ընելու համար Սահմանադրութեան մէջ, կը բաւէ երկու Ժողովները (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) նիստի կանչել Վերսայլ եւ այդ համագումարը 2/3-ի մեծամասնութեամբ կրնայ փոփոխութիւն ընել: Եւ ահաւասիկ նոր վարպետութիւն մը, այս անգամ Միթերանի կողմէ եւ Ֆապիուսի գրիչով, 48 ժամ առաջ Ծերակոյտի այն նիստէն, ուր պիտի ծեծուի այս հարցը: Նոր թակա՞րդ մը կը լարուի ընդդիմութեան եւ շփոթութեան կրնա՞յ մատնուիլ ժողովուրդը, եթէ այս միջոցին աւելի գրաւած չըլլայ իր արձակուրդով քան քաղաքական հաշիւներով: Ի՞նչ կ'ըսէ նախարարապետը. - «Ընդդիմութեան ղեկավարները կ'ըսեն թէ դպրոցի մասին հանրաքուէ կ'ուզեն: Գիտեմ որ Հանրապետութեան Նախագահը համաձայն է որ հանրաքուէ մը կատարուի հանրային ազատութեանց այս մարզին մէջ, այն վայրկեանէն երբ Ֆրանսացիներուն համար կը ծագի խղճի ծանրակշիռ հարց մը: Բայց, Սահմանադրութիւնը կ'արգիլէ այսօր ժողովրդական խորհրդակցութեան այդ ձեւը: Զայն կարելի դարձնելու համար, հարկ է ուրեմն ընդլայնել հանրաքուէի գործադրութեան դաշտը: Ճիշդ այս է որ կառավարութիւնը կ'առաջարկէ: Դժուար է ուրեմն, ընդդիմութեան կարծիքի փոփոխութիւնները հասկնալ, եթէ չեն բացատրուիր միայն կողմնակալ պատճառներով, ինչ որ ցաւալի պիտի ըլլար մարզի մը մէջ, ուր հարկ է համախմբել Ֆրանսացիներու հսկայ մեծամասնութիւնը»: Երեւութապէս, այն տպաւորութիւնը կը ծագի որ նախագահը ընդառաջ երթալով Ծերակոյտին առարկութեան, ապահովութիւն կուտայ որ դպրոցի օրինագիծի մասին ալ հանրաքուէ պիտի կազմակերպէ: Բայց, ուշադիր ընթերցում մը, ցոյց կուտայ որ նման խոստում չկայ, քանի որ Միթերան խոհեմութիւնն ունի ճշդելու. - «…Այն վայրկեանէն երբ խղճի ծանրակշիռ հարց մը կը ծնի Ֆրանսացիներուն համար»: Ուրեմն, հարկ է ճշդել այդ պարագան նախ: Ո՞վ պիտի ճշդէ, ի՞նչպէս: Կարելի է հանրաքուէ մըն ալ այս առթիւ առաջարկել, ճշդելու համար նախ թէ խղճի հարց կա՞յ թէ ոչ:

Իշխանութեան միւս բանին յատուկ է՝ պառակտել ծերակուտականները, իրար ձգելով: Այս ալ սակայն շատ հաւանական չէ: Փոխ - նախագահ Տայի կը ճշդէ որ Ծերակոյտը դպրոցի մասին հանրաքուէ չէ ուզած այլ՝ Սավարի օրինագծին. արդ այդ օրինագիծը բարձի թող եղաւ: Կը բաւէ ուրեմն դպրոցի վերաբերեալ նոր յաջող դպրոցական օրէնք մը մէջտեղ հանել: Երկուշաբթի օր Իշխանութիւն - Ծերակոյտ փինկ - փոնկի մրցումը այս հանգրուանին հասած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԻՇԱՐ ՊԸՐԹԸՆ զոհ գնաց ուղեղային արիւնահոսութեան մը, 58 տարեկանին Ժընեւի մէջ: Կալեցի հանքագործի 12-րդ (13-ի վրայ) այս զաւակը շատ կանուխ բեմ բարձրացած է եւ նախ ամբողջովին նուիրուած Շէքսփիրի: 58 տարեկան, հինգ անգամ ամուսնացած է, բայց ունեցած միայն 4 կին, քանի որ երկու անգամ կնութեան առած է Էլիզապէթ Թէյլըրը, որու հետ կազմած է սովորականէն զուրս զոյգ մը: Ամէն պարագայի մէջ մեծ դերասան մըն էր, որու ամէնէն ծանօթ ֆիլմերն են. - «Ո՞վ կը վախնայ Վիրճինիա Վուլֆէն», «Կղէոպատրա», Տրոցկի, եւայլն, եւայլն: Պըրթոն չափազանց կը խմէր եւ քանի մը անգամ բուժարան մտած է դարմանուելու համար, բայց միշտ վերսկսած էր: Շատ կարեւորութիւն չէր տար մահուան, ու կը չարունակէր ուխէին ու վոտկան, հակառակ անոր որ ինչպէս կը խոստովանէր երեք տարի առաջ, «Շատ կը տառապիմ: Դժուար կրնամ բաժակ մը վերցնել: Երկու ձեռքով պէտք է բռնեմ…: 56 տարեկան եմ եւ մահէն չեմ վախնար: Ընդհակառակն, բարով թող գայ: Կ'ուզեմ որ զիս մոռնան: Եթէ շատ բախտ ունենամ հինգ տարի ալ կ'ապրիմ»: Այդքան բախտ չունեցաւ, քանի որ այս խօսքերէն 3 տարի ետք կը մեռնի:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախագահը աշխատաւորական կուսակցութեան պետին՝ Շիմոն Փերէսի յանձնեց կառավարութեան կազմութիւնը: Փէրէս 42 օր ունի գլուխ հանելու համար այս դժուար գործը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ մետալներու թիւը 10-ի հասաւ, որոնցմէ 2-ը՝ ոսկի: Միւս կողմէ 0-ի դէմ 2 կէտով պարտութեան մատնելով Եգիպտոսի, ֆութպոլի մէջ, պիտի կարենայ մասնակցիլ կէս աւարտականներուն:

ԹԵԼ - ԱՎԻՎԻ ՄԷՋ, հանգստեան կոչուած 86 տարեկան մարդ մը ձերբակալուած է առջի օր, կնոջը բողոքին պատճառաւ: 83 տարեկան կինը կը բողոքէր որ ամուսինը կ'ուզէ ստիպել իրեն որ սեռային յարաբերութիւն ունենայ: «Խենթ է» ըսած է կինը, դատարանին առջեւ՝ «պէտք է կամ բանտարկել կամ յիմարանոց դրնել»: 60 եւ 57 տարեկան աղջիկներուն վկայութիւններն ալ բերած է, որոնք կը հաստատեն թէ իրենց հայրը «կը հալածէր իր կինը սեռային գետնի վրայ»: Դատարանը գոհացած է խիստ զգուշութեամբ, նկատի առած ամբաստանեալին տարիքը:

Սպանիոյ մէջ մահմետականները կը բռնադատուէին քրիստոնեայ դառնալու, մեր երկրին մէջ նման խայտառակութիւն չէ պատահած: Այս երկրին հայ հպատակները իրենց բուն անունով եւ կրօնքով բարձրացած են մինչեւ փոխ - արքայութեան, դեսպանութեան աստիճանին: Ներկայիս ալ իրենց անուններով կ'ապրին մեր միջեւ ու մեր կողմէ միայն եղբայրական վերաբերում, յարգանք ու սէր կը վայելեն: Ու նաեւ չկայ արտաքին որեւէ պատճառ որ զիրենք մղէ փոխելու իրենց անունն ու կրօնքը:

Անոնք որ այս ձեւով իրենց անունը կը փոխեն, այս բանը կ'ընեն կամովին, կ'խլամանան, հետեւելով խղճի իրենց ձայնին: Անոնք են որ իրենք զիրենք թուրք եւ իսլամ կը զգան: Մինչդեռ իր գործերէն յայտնի է թէ Բարս Թուղլաճը ինքզինքը աւելի հայ ու քրիստոնեայ կը զգայ: Այսպանելի բան չէ անշուշտ այս: Մարդ ուրանալու չէ իր ազգութիւնը եւ պէտք չէ այն տպաւորութիւնը թողու որ գաղտնի պահելով կ'ուզէ բաներ մը ըսել: Եթէ այս երկրին մէջ Բարս Թուղլաճը գիտական հմտութիւն մը եւ ապացոյցներ ունի ամէն բան, մինչեւ իսկ Սինանի հայ ըլլալու պարագան» կրնայ ըսելիքը ըսել Բարսեղ Թուղլաճեան անունով ալ: Աշխարհական եւ ժողովրդավար երկրի մը մէջ կ'ապրինք: Թէ ոչ անմիջապէս աչքի կը զարնէ թրքական թեզին հակառակ թեզ մը թուրքի անունով մը հրամցնելու, եւ թերեւս նոյնիսկ ցեղապաշտ կեցուածք մը աքօղելու ջանքը:

Այս բոլորը մտածեցի երբ հաճոյքով կ'ունկնդրէի Ուտի Հրանդին մէկ երգը: Այս երգը «հայկակա՞ն էր» երբե՛ք…: Թրքական էր, թրքական երաժշտութիւն էր. եւ անտեղի չգտայ Թուղլաճի ընթացքը: Իսկ եթէ Թուղլաճը կ'ըսէ թէ ինք իրապէս ու անկեղծութեամբ այդ անունը առած է, այդ պարագային ալ կ'ուզեմ պատմել յիշած մէկ մանրավէպս.

Ժամկոչը օր մը կը տեսնէ որ ադուաւ մը կը խմէ պատարագի գինին … կը վռնտէ զայն. ադուաւը այս անգամ ալ կը թառի բարձր տեղ մը ու անկէ - կը ներէք - կը միզէ խաչին վրան: Ժամկոչը երբ այս կը տեսնէ, զարմացած հարց կուտայ. «Եթէ մահմետական ադուաւ մըն էիր, ինչո՞ւ գինի խմեցիր, իսկ եթէ քրիստոնեայ էիր, ինչո՞ւ միզեցիր խաչին վրայ»:

Այո, ինչո՞ւ Բարսեղ Թուղլաճեան Բարս Թուղլաճը անունը առաւ, կ'ըսէք: Կարենալ դրելու համար թէ Սինան հա՞յ էր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 1 / 2)

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԱԿԱԴ. Ա. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մոլտաւիոյ մայրաքաղաք Քիշնեւի մէջ տեղի ունեցած է համամիութենական գիտական համագումար մը՝ Խորհ. Միութեան տարածութեան մէջ ուժեղ երկրաշարժերու ուսումնասիրութիւնը թեմային շուրջ: Համագումարը նուիրուած է ակադ. Արմենակ Նազարեանի յիշատակին: Գիտնականը տասնեակ տարիներ զբաղած է շինարարական մեքանիքի, ճարտարագիտական երկրաշարժագիտութեան եւ երկրաբնախօսութեան հարցերու ուսումնասիրութեամբ: Իր աշխատութիւնները հրատարակուած են Խորհ. Միութեան մէջ, ինչպէս նաեւ անոր սահմաններէն դուրս՝ Միացեալ - Նահանգներ, Ֆրանսա եւ Ճափոն: Ակադեմականը տարիներ ղեկավարած է իր նախաձեռնութեամբ Լենինականի մէջ բացուած գիտական կեդրոնը:

ԱՐՄԱՇԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

(1889 - 1916)

Գրեց՝ ԲԻԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ. - Վերջերս ստացանք Մոնրէալ հրատարակուող՝ Արմաշ պարբերագիրքին Ա. թիւը: Խմբագիր եւ հրատարակիչն է՝ Բաբգէն Թօփճեան: Այդ թիւէն կ'արտատպենք այս շահեկան յօդուածը Արմաշի դպրեվանքին մասին. -

×

Ա.-
ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Հայոց փոթորկալից դարերու խաւարին վերեւ փայլող լուսափարոս կեդրոններ եղան վանքերը, ուր ցեղին իմացական ջահը միշտ վառ պահելու եւ ազգային վերածնունդի ու կրթական - մշակութային բարեշրջումի, երբեմն իսկ քաղաքական, առաջնորդութիւնը կատարած են նախախնամական զօրութեամբ ասպարէզ հրապարակ իջած բարեկարգիչ մեծ դէմքեր: Եւ տարօրինակ զուգընթացութեամբ մը այդ լուսափայլումը տեղի ունեցած է ամէն ժամանակաշրջանին, երբ Ազգին քաղաքական կառոյցը սասանումի եւ քայքայումի ատիճանին իջած կը գտնուէր:

Այսպէս, օրինակ, Հռոմ - Խաչակիր ու Սելճուք - Մէմլուք արշաւանքներու միջեւ իր ինքնուրոյն անկախ գոյութիւնը կանգուն պահելու համար պայքարող Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութեան շրջանին, Տաւրոսեան եւ Ամանոսեան Լեռներու կատարներէն ճառագայթեցին ուսման եւ արուեստի փարոսներ՝ Հռոմկլայ, Ակներ, Սկեւռայ, Դրազարկ, Բարձրբերդ, Շուղր ու Մարութայ վանքերը, ԺԲ. - ԺԴ. դարերուն: Եւ գիտութեանց ու մշակոյթի այդ լուռ ու մենաւոր աշխատանոցներու մէջէն էր որ ծագած եւ անմար լոյսով դարերու դիմաց կանգնած են Հայ Գրչագրութեան եւ բդմայլելի Մանրանկարչութեան, երաժշտութեան եւ ատակագրութեան անմահ հօգինները. - Ներսէս Շնորհալի, Ներսէս Լամբրոնացի, Սարգիս Պիծակ, Թորոս Ռոսլին, Վարդան Այգեկցի եւ բազում ուրիշներ, ինչպէս նաեւ արքաեղբայր պատմիչներ՝ Սմբատ Գունդստապլ եւ Հեթում Պատմիչ:

Նոյն գոյապայքարի ժամանակներուն, Մեծ Հայքի մէջ եւս, թէեւ Լէնկթիմուրեան ասպատակութիւններով կոխոտուած՝ բայց հոգեկան ներուժութեամբ վերածաղկեցան Հաղբատ, Սանահին, Գլաձոր Վանքերը: Ու վերջինս՝ իր երեքքառորդ դարու բաղդատաբար կարճ գոյութեան միջոցին՝ 360 ձեռնադրեալ վարդապետներ ընծայեց Ազգին իբրեւ տարածիչներ լոյսի եւ յոյսի:

Յաջորդ դարերուն, Օսմանեան - Պարսկական նորահաստատ պետութեանց հակամարտութեանց միջեւ կործանումի ու կողոպուտի ենթարկուած Հայաշխարհի սարերէն վերափայլեցան, ԺԷ. դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ, Հին Մեծոփայ ու Տաթեւի եւ Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ ու Որոտն Գետի «Մեծ - Անապատ» վանքերը, որոնցմէ վերջնոյս մասին ժամանակագիր Առաքել Դաւրիժեցին կը վկայէ, թէ «Սա եղեւ մայր եւ ծնող ամենայն Անապատաց (վանքերու) եւ առիթ՝ լուսաւորութեան Հայոց»:

Ասոնց ալ շիջումէն ետք, լուսաւորութեան ջահը վերստին բարձրացնողը եղաւ Բաղէշ - Պիթլիսի նշանաւոր Ամրտօլ «համալսարան - վանքը», ԺԷ. - ԺԸ. դարերու կամարումին, բարեկարգիչ ուսուցչապետներ Եսայի Նչեցիի եւ Վարդան Վարդապետի առաջնորդութեամբ, ուր ուսմանց ծրագրին մաս կազմեցին՝ Սուրբ - գրական նիւթերէ զատ նաեւ «արտաքին» կոչուած բնագիտական, պատմաբանական, փիլիսոփայական ուսմանց առարկաները: Եւ ԺԸ. դարուն սկիզբը Ամրտօլի ալ ցրումէն ետք, անոր աշակերտներէն երկուքը, Յովհաննէս Կոլոտ եւ Գրիգոր Շղթայակիր, եկան հիմնեցին, մին՝ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ Կոլոտեան - Նալեան Դպրոցը, միւսը՝ Երուսաղէմի մէջ Պատրիարքութեան Դպրեվանքը: Եւ Հայաշխարհի վանքերէն ջահաւորուած, Եւրոպայի բաղդատաբար աւելի ապահով քաղաքական հովանիի տակ հիմնուեցան Ամստերդամի, Լվովի, ապա նաեւ Վենետիկի ու Վիեննայի Մխիթարեան զոյգ վանքերը:

Ու Պոլսոյ Կոլոտեան - Նալեան Դպրոցէն մէկուկէս դար ետքն է որ, նոյնպէս ազգային նորանոր տագնապներու դիմակալերու պահանջով, պիտի հաստատուէին Ս. Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը եւ Պոլսոյ Պատրիարքութեան Արմաշու Դպրեվանքը, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ թոյլցած պետական - սահմանադրական իրաւասութեանց լիազօրութեամբ վերակազմելու համար ազգային, կրթական կեանքը:

Արմաշի Դպրեվանքի շրջանաւարտներէն՝ Փառէն Եպիսկ. Մելքոնեան, որ ուսուցիչ էր Անթիլիասի մեր Դպրեվանքին մէջ, կը վկայէր Արմաշի հիմնարկութեան ժամանակներու ազգային տագնապալի կացութեան դիմաց կրթական նոր պահանջներու մասին.

«Շատոնց դադրած էին Արեւելեան պատմական դպրոց - վարդապետանոցները, որոնց վերջին պլպլացումը եղած էր Ամրտօլու դպրոցը: Երուսաղէմի, Աղթամարայ, Մշոյ եւ Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքերուն ժառանգաւորաց - ընծայարաններուն միջակ ծրագրով պատրաստուած միաբանները հազիւ կը հանէին իրենց եկեղեցական - վանական կալուածներու եւ իրաւասութեանց պաշտօններուն, եւ քանի մը բացառիկ եւ տաղանդաւոր միաբաններ կը կոչուէին առաջնորդական պաշտօններու: Կրթական որոշ եւ մասնագիտական ծրագիր մը չկար առաջնորդցու եկեղեցականներ պատրաստելու համար: Յաճախ Առաջնորդ - եպիսկոպոսները իրենց ազգական սպասաւոր կամ փոքրաւորներուն եւ այրիացեալ քահանաներուն վեղար կուտային...:

«Թուրքիոյ 50-ի մօտ վիճակները մեծ մասով Առաջնորդէ զուրկ մնացած էին, եւ իբրեւ անհովիւ ոչխարներու հօտ՝ Քիւրտերու հարստահարութեանց եւ կառավարութեան կեղեքումներու նշաւակ եղած, կը տառապէին յուսահատ, եւ Պոլսոյ Պատրիարքարանէն Առաջնորդ կ'ուզէին ի զո՜ւր...

«Նորակազմ Ազգ. Սահմանադրութեան գործադրութիւնը լուրջ դժուարութեանց կը բախէր, ո՛չ միայն կառավարական ազդրանքով, այլ ե՛ւ անոնց թելադրանքով՝ Թոյլ առաջնորդներու, եւ Պատրիարքարանը կը ստիպուէր երբեմն Պոլիս բերել տալ զանոնք»: (ՀԱՍԿ, 1947, էջ՝ 315 - 6)

Այդ տխուր կացութեան վրայ կ'աւելնար արտաքին նուիրապետութեանց միսիոնարական թափանցումներու պատճառած բաժանումնե՛րը Հայ ժողովուրդի կրօնական եւ ընկերային կառոյցին մէջ, ինչ որ կը սպառնար Հայութեան ամբողջականութեան պահպանման:

Այսպիսի հարցերու դիմաց, 1888-ին, Պոլսոյ նորընտիր Պատրիարք Խորէն Եպիսկ. Աշըգեան, «Արմաշու Ուխտին Վանահայր, պարզ եւ ճգնազգեաց վանական մը», իր պատրիարքական առաջի՛ն գործը կը նկատէ Հայ եկեղեցականութիւնը բարեկարգել ու գաւառներուն առաջնորդներ պատրաստել, այսպէսով նաեւ պատրիարքարանի ազդեցութիւնն ու հմայքը բարձրացնել: Եւ իր այդ կրթական ծրագրին գործադրութեան համար յարմարագոյն անձը կը գտնէ Մաղաքիա Եպիսկ. Օրմանեանը, համալսարանական ուսումով եկեղեցականը՝ որ Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանէն հրաժարեցուած եւ նոր Կոստանդնուպոլիս վերադարձած էր:

Ուսեալ եւ իր առաքելութեան գիտակից նոր եկեղեցականութիւն մը պատրաստելու գաղափարը պիտի վերածուէր գործի. բայց թէ ի՞նչպէս եւ ի՞նչ ընթացքով:

(Շար. 1)

ՅՈԳՆՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԸ

ՅՈԳՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ ԳԱՂՏՆԻՔԸ ԵՐՋԱՆԻԿ ԿԵԱՆՔԻՆ

○

Երբ յոգնութիւնը հասնի վտանգաւոր աստիճանի մը, յառաջ կուգան զանազան ախտանշաններ, որոնք յայտնի եւ յատակ են. - Զգացական խանգարումներ, սեւ ցնորքներ, հոգիի անդորրութիւնը կորսնցնելու վտանգ՝ որը կ'արգիլէ որեւէ ուրախ պատահար կամ լաւ առիթ մը վայելելու հաճոյքը: Այս վիճակին յառաջացումը կը ստիպէ քեզ առնելու հանգարտեցուցիչ դեղեր, դարմանելու ջըղային պրկումներ, որոնք կը հասցնեն ենթական մինչեւ չունչի նեղութեան, սրտի զարկերու արագացման, ստամոքսի խանգարման եւ աղիքներու բորբոքման:

Այս դարուս ջիղերու ճնշումը ամէնէն շատ տարածուած հիւանդութիւններէն մէկն է, ուր մարդը մեկուսացած կեանք կ'ապրի իր ցնորքներուն եւ հարցերուն հետ: Կրնանք գաղափար մը կազմել երբ ակնարկ մը նետենք հոգեբոյժներու մօտ արձանագրուած հիւանդներու ցանկին:

ՅՈԳՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Գիտնականները որոնք կը տառապին յոգնութենէ, կ'ըսեն, թէ «ինչ որ ալ ըլլան յոգնութեան պատճառները, յոգնութիւնը ձեր առօրեայ հացն է, այս արդիական կեանքին մէջ, նոյնիսկ թթուածին է որ կը շնչենք»:

Ջիղերու հոգեբոյժ ամերիկացի մասնագէտները ունին իրապաշտ դիտողութիւններ. -

ԱՌԱՋԻՆ. - Ջիղերու ճնշումը յառաջ կուգայ գործի ծանրութենէ կամ արդիւնք ընկերային ճնշումներու, որոնք մարդու կարողութենէ աւելի զօրաւոր են:

ԵՐԿՐՈՐԴ. - Գիտնականները դարմանալիօրէն նշմարեցին, թէ կարգ մը մարդիկ որ իրենց կարողութենէն աւելի կ'աշխատին չեն գանգատիր ջիղերու յոգնութենէն: Քննութիւններէ ետք յայտնի եղաւ որ անոնք գոհ են իրենց կեանքէն, եւ անոնց հոգեկան ու մարմնային առողջութիւնը շատ լաւ վիճակի մէջ է:

ԵՐՐՈՐԴ. - Երկար քննութիւններէ ետք յայտնի եղաւ, որ անոնք որոնք շատ կ'աշխատին, կը ծաղկին անոնց ձիրքերը եւ ամէն անգամ որ շատ աշխատին՝ կը կրկնապատկուի պայծառութիւնը իրենց բնաւորութեան: Գիտնականները այն եզրակացութեան եկան, որ արդի մարդոց համար յոգնութիւնը կեանքի մէկ կենսական մասնիկն է. առանց որուն անոնք չեն կրնար հանգիստ կեանք մը ապրիլ եւ պահել իրենց բնական առողջութիւնը: Այս կէտէն մեկնելով բաժնեցին յոգնութիւնը երկու տեսակի: Առաջինը՝ վնասակար, իսկ երկրորդը՝ օգտակար:

ՋԻՂԵՐՈՒ ՃՆՇՈՒՄԻ ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Ինչ որ ալ ըլլան յոգնութեան պատճառները՝ մարմնային ախտանշանները նոյնն են: Օրինակի համար, ինչ է տարբերութիւնը խնդուքի եւ հիասթափութեան մարմնային ախտանշաններուն:

Սկիզբէն յայտնի եղած է որ խնդուքի եւ որեւէ տխուր զգացումի ֆիզիքական հակազդեցութիւնները նոյնն են: Աչքի բիբը կը լայննայ, սրտի զարկերը կ'արագանան, ուղեղը կը լուացուի աւելորդ թթուածինով, սիրտը կը գրգռի եւ աւելի շատ թթուածին կը մղէ դէպի մկանները:

ՕԳՏԱԿԱՐ ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրեմն, ինչպէս կը բացատրենք՝ երբ հանգիստ չենք երբ դէշ լուր մը ստանանք, նոյնը չենք զգար քան երբ լսենք կատակ մը: Պատասխանը այն է որ օգտակար յոգնութիւնը (խնդուքի ժամանակ) մեր մարմնի բջիջներուն մէջ կ'արտադրէ քիմիական նիւթ մը Անտրոֆին անունով: Այս նիւթը տեսակ մը բնական թմրեցուցիչ է, աւելի զօրաւոր քան՝ մորֆինը:

Կարգ մը գիտնականներ կ'երթան ծայրայեղութեան եւ կ'ըսեն, թէ մարդը կարող է հիւանդութիւններու սանձ դնել եւ զանոնք յաղթահարել զօրացնելով մարմինը պաշտպանելու բնական կանոնը, որ կը գտնուի մարմնին մէջ: Ճիշդ այնպէս ինչպէս որ մարդ կարող է իր կամքով իջնել մարմնի ջերմութեան եւ սիրտի զարկերուն եւ որպէսզի փաստեն իրենց բառը, անոնք կ'ըսեն, թէ Եոկա ընողները ամէն օր կը գործադրեն այս կանոնը:

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իսկ վնասակար յոգնութիւնը կը տանի մարմնական վտանգաւոր հիւանդութիւններու ... եւ այս երեւակայութիւն չէ, ինչպէս մը շատեր կը կարծեն: Ան՝ հակառակ օգտակար յոգնութիւն ըլլալուն՝ կը տկարացնէ մարմինը (մաքառելու մանրէներուն դէմ) փոխանակ զօրացնելու: Ասոր բացատրութիւնը այն է, որ գիտական նիւթ մը կայ մարմնին մէջ անտըրվիրօն անունով: Օգտակար յոգնութիւնը կը կրկնապատկէ այս նիւթին արտադրումը որ մարմինը կը գործածէ հիւանդութեան դէմ, պայքարելու եւ անոր միջոցաւ կը յաղթահարէ:

Բայց վնասակար յոգնութիւնը, որը անակնկալօրէն կը պատահի (դէշ լուր մը կամ հիասթափութիւն մը կամ բարկութիւն մը) կը մեռցնէ այս նիւթը (անտըրվիրօն) եւ մարմնին կուտայ տարբեր նիւթ մը (ատրենային) մեծ քանակով, որը կը թունաւորէ եւ պատճառ կը դառնայ ջիղերուն մէջ քոլեսթերոլի կուտակման:

Այս բոլորը կը նշանակէ, որ աւելորդ բարկութիւնը եւ մտահոգութիւնը մարմինն ու ջիղերը կ'ենթարկեն ցնցումի, ամէն անգամ որ դէշ լուր մը առնենք կամ խանգարիչ դէպք մը պատահի: Տեսակ մը անձնասպանութիւն է:

ԴԵՌ ԵՐԿԻՆՔԸ ԿԱՊՈՅՏ Է

Ընկերային գիտնական Ուիլիըմ Ուէսթ ունի հետաքրքրական հայեցողութիւն մը, որը ներկայացուց իր գրքոյկին մէջ սա խորագրով. «Ինչպէս պէտք է ապրինք ջիղերու ճնշումին հետ»:

Իր կարծիքով մեր անհատականութիւնը կը պատկանի այս չորս նախասիրութիւններէն մէկուն. - Գործը, Գործելակերպը, Հաղորդակցութիւնը, Ենթադրութիւնը:

Առաջին խումբի մարդիկ կ'ըլլան գիտաղրող, մտածումնին թշնամական եւ գործնական:

Երկրորդ խումբի մարդիկ՝ զգացումով չեն տարուիր, մտածումնին տրամաբանական է, գիտակից՝ իրենց պարտաւորութիւններուն:

Երրորդ խումբի մարդիկ կ'ըլլան զգայուն, ընկերային, տակն ու վրայ կ'ըլլան մտածելով, թէ ուրիշներ ի՞նչ կը մտածեն իրենց մասին:

Իսկ չորրորդ խումբը կ'ըլլայ ստեղծող, հնարող, երբեմն հեռատես ու փոփոխամիտ:

Ուէսթ կ'ըսէ, թէ պէտք է որ մենք մեզի այս չորս օրինակներէն մէկուն մէջ կարգաւորենք: Ցետոյ դիւրին է գիտնալ ապրելակերպի պայմանները, որոնք կը պատճառեն մեզի վնասակար յոգնութիւն:

Ճշդապահութիւնը եւ խիստ կարգապահութիւնը պատճառ կ'ըլլան որ խեղդուին (գործի) անհատականութիւն ունեցող մարդիկը:

Անկարգութիւնը եւ անակնկալները կը չուարեցնեն գործելակերպի անհատականութիւն ունեցող մարդիկը: Իսկ առանձնութիւնը կը չարչարէ «Հաղորդակցութիւն» դասին պատկանող մարդիկ:

Իսկ միօրինակութիւնը մտահոգութիւններով կը հիւանդացնէ «Ենթադրութիւն»ի անհատականութիւն ունեցող մարդիկը:

Այս հայեցողութիւնը կը տանի մեզի այն ենթադրութեան, որ ջիղերու ճնշումը յառաջ չի գար գործի խճողումէն այլ երբ կը կորսնցնենք հաճոյքը գործելու: Այն ատեն մարդ կ'ընկճուի երբ կը կրէ ցաւագին զգացումը որ իր ջանքերը պարապի կ'երթան եւ իր կարծիքները եւ յորդորները տեղ չեն գտներ: Եւ ամէնէն աւելի ազդուողները ընկերային ցաւոց ճնշումներէն անոնք են, որոնք իրենք զիրենք ծանօթ եւ կարեւոր մարդիկ կը կարծեն:

Ի՞նչ պէտք է ընել

Այն ժամանակ երբ կեանքիդ պայմանները եւ գործիդ բնոյթը անյարմար են քու անհատականութեանդ, ի՞նչ պէտք է ընել: Պէ՞տք է որ կանխես եւ վճիռ արձակես ինքզինքիդ վրայ եւ յանձնուիս ճակատագրիդ:

Ամերիկացի բժիշկները որոնք մասնագիտացած են «օգտակար յոգնութեան» հայեցողութիւնը բնորոշելու, կ'ըսեն, որ մարդ պէտք է դիմագրէ եւ փոխէ յոգնութիւնը աշխոյժ եւ մղիչ ուժի: Եւ տրուած իր -

...ներէն ամէնէն կարեւոր պայմանը ...ն է, որ պէտք է խոստովանինք մեր վի-...կը փոխանակ անկէ փախուստ տալու: ...պէտք է հանդարտեցնենք մենք մեզ: Օրի-...կի համար, նայինք երկինքը եւ վայե-...նք անոր կապոյտը: Երեւակայենք իր ...ելեւէջութիւնը ոչ թէ զննենք օդին վի-...կը: Օրինակի համար, դիտենք փիլմ ...մը, որ մեր կեանքը կը մացնէ աւելի ըն-...դարձակ մթնոլորտներու մէջ եւ կը դա-...ռարէ մեր մտածումները:

Հոս կը ներկայացնենք կարեւոր խրատ-...ներ, որոնք կը դարմանեն յոգնութիւնը ...դպչող մարդ ապրի գոհ եւ հանդիստ:

ԱՌԱՋԻՆ. - Ինքզինքդ զբաղեցուր նպա-...տակով մը, որուն կրնաս հասնիլ եւ ու-...նիս միջոցներ զայն իրագործելու:

ԵՐԿՐՈՐԴ. - Պէտք է որ սորվիս ադնիւ ...ըլլալ անձիդ հանդէպ: Պէտք է ձերբա-...զատիս ցնորք լուծուած յանցանքի բար-...դոյթէն: Ջանա յաւատես ըլլալ վաղուան ...մասին: Եւ տուր անձիդ ինչ որ կ՚ուրա-...խացնէ զինքը, փոխանակ սպասելու որ ...ուրիշներ ուրախացնեն քեզ եւ երբ կ՚ան-...տեսուիս պէտք չէ զգաս որ իրաւունքդ ...կեղեքուած կամ զրկուած ես:

ԵՐՐՈՐԴ. - Մարդանքի դասերու մաս-...նակցէ, քանի որ չարժումը կ՚օգնէ: Մարզանքով առօրեայ «դրութիւն» կեան-...քդ կը փոխուի: Եւ երբ կը քրտնիս՝ մարմինդ կ՚ազատի իր թոյներէն ինչպէս ...միտքդ կ՚ազատագրուի մտածումներէ եւ ...ցնորքներէ, որոնք կը մտահոգեն քեզ:

ՉՈՐՐՈՐԴ. - Մոռցիր ժամանակը եւ ...ժամը, եւ եթէ պէտք ըլլայ՝ մոռցիր ժա-...մացոյցդ եւ վստահէ ներքին ժամացոյ-...ցիդ, զգացումիդ, որ կէսօրին կը զգա-...ցնէ անօթութիւն եւ որ կ՚արթնցնէ քեզ ...երբ կշտանաս քունէդ: Մի բաւականանար ...նկատելով ժամանակին անցնիլը, այլ փոր-...ձէ բռնել զայն եւ օգտուիլ անկէ:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ. - Երբ կը դիմագրաւես ...ծանր պարագայ մը կամ մտահոգու-...թիւն պատճառող դէպք մը, փոխանակ ...նետուելու խանգարիչ ենթադրութիւննե-...րու աշխարհի մէջ, պահ մը կեցիր եւ ե-...րեւակայէ տեսարանը եւ իր մէջ պատկե-...րացուր դուն քեզ քու ընելիքովդ, ինչպէս ...որ դերասանը կ՚ընէ նախքան բեմ ելլելը: Եւ շատ կարեւոր է որ ըլլայ դրական, ...որ կ՚առաջնորդէ քեզ լուծելու խնդիրը ...ամէնէն դիւրին ճամբով եւ քու օգտիդ ...համար:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ. - Մտածէ պահ մը ինչ որ կ՚ընես: Բժիշկ Պրինսպան որ նշանաւոր ...հոգեբոյժներէն մէկն է ջիղերու ճըն-...շումի եւ հոգեկան հանգիստի նիւթին, կ՚ըսէ. «Երջանիկ եւ քննական կեանքի ...գաղտնիքը կը թաքնուի վայրկեանին մէջ մեր ...ըրածին: Երբ կը փորձենք լաւն ընել եւ ...միշտ բարելաւել մեր ըրածը: Երբեք հան-...գստութիւն չէ երբ մնանք առանց գոր-...ծի, բան մը չընելով»:

Եթէ գործադրենք այս խրատները տան-...ուկներէն կեանքի պայմաններուն վրայ, ...պիտի գտնենք որ ինքը աւելի շատ առիթ-...ները ունի խուսափելու վնասակար յոգ-...նութենէ եւ ստանալ օգտակար յոգնու-...թիւններ: Կ՚ըսեն թէ կարեւորագոյնը ...ըրած գործդ սիրելն է:

«Ս. Փ.»

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ 9-ՐԴ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐԸ

—×—

Լոս Անճըլըսի մէջ, Յուլիս 5 - 8, Կլէն-տէյլի Հայ Սքուլի դաշտին վրայ, տեղի ունեցած են Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Նաւասարդեան 9րդ մարզախաղերը, մեծ հանդիսաւորու-թեամբ եւ մասնակցութեամբ 2000 մար-զիկներու՝ Պէյրութէն, Սան Ֆրանսիսքո-յէն, Ֆրէզնոյէն, Մոնթեպելլոյէն, Փասա-տինայէն, Կլէնտէյլէն, Հոլիւտէն, Օրէնճ Քաունթիէն, Նուսթընէն եւ Լոս Անճըլը-սէն: Մարզախաղերուն մասնակցած են՝ ֆութպոլի 12 խումբեր, պասքէթպոլի 32 եւ վոլէյպոլի 14 խումբեր, ինչպէս նաեւ փինկ - փոնկի 52, թենիսի 40 եւ դաշտա-յին խաղերու 265 մարզիկներ:

Խաղերը սկսած են Յունիս 23ին եւ շա-րունակուած Յուլիս 1ին, զտումի մըր-ցումներով:

Յուլիս 5ի իրիկունը, Կլէնտէյլի «Ար-զարեան» սրահին մէջ, Շրջ. Վարչութիւ-նը ճաշով մը պատուած է բոլոր մասնա-ճիւղերու մարզիկները: Խօսք առած են Նաւասարդեան 8րդ խաղերու պատուոյ նախագահ Վահան Շամլեան, 9-րդ խաղե-րու պատուոյ նախագահ Անդրանիկ Ան-տոնեան, Կեդր. Ցանձնախումբի ընդհա-նուր պատասխանատու Հրայր Նաճար-եան, Շրջ. Վարչութեան ատենապետ տոքթ. Սարգիս Արեւեան եւ փոխ - ատե-նապետ Յակոբ Օվայեան, շեշտելով Նա-ւասարդեան խաղերու իմաստը:

Յաջորդ օրը շարունակուած են մրցում-ները, իսկ իրիկունը՝ «Սենչըրի Փլազա» պանդոկի ընդարձակ սրահին մէջ, տեղի ունեցած է պարահանդէսը: Խօսք առնելով տոքթ. Սարգիս Արեւեան տեղեկութիւն-ներ տուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գործունէու-թեան շուրջ՝ արեւմտեան Ամերիկայի մէջ: Երգիչներ՝ Վաչէ եւ Մարտիկ, իրենց նուագախումբերով ջերմ մթնոլորտ մը ըս-տեղծած են: Իբրեւ քաջալերութիւն Հ.Մ.Ը.Մ.-ի, Անդրանիկ Անտոնեան 20 հազար տոլար, Վահան Շամլեան 10 հազար, Ճորճ Թումաճեան 5 հազար տոլար նուի-րած են: Եղած են նաեւ այլ նուէրներ:

Յուլիս 7ին շարունակուած են զտումի մրցումները: Ժամը 16ին սկսած է փառա-տօնը, բաղկացած երգերէ, նուագէ եւ խմբային պարերէ: Ժամը 19ին տեղի ու-նեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պէյրութի եւ Քալի-ֆորնիոյ ֆութպոլի վեթերաններու հանդի-պումը, որ վերջ գտած է հաւասար (0-0) արդիւնքով:

Յուլիս 8-ին տեղի ունեցած են դաշտա-յին խաղերը: Կէսօրէ ետք, ֆութպոլի Ա. դասակարգի մրցման աւարտականը՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փասատինայի եւ «Արարատ»ի միջեւ, վերջ գտած է Փասատինայի յաղ-թանակով (5 - 0):

Ապա, 20 հազար հանդիսականներու ներկայութեան տեղի ունեցած է տողանց-քը: Հ.Մ.Ը.Մ. Լոս Անճըլըսի մասնաճիւ-ղի նուագախումբին (ղեկավար՝ Ժոզէֆ Մարտիկեան) հնչեցուցած ազգային-հայ-րենասիրական երգերու առընթեր տողան-ցած են շուրջ երկու հազար մարզիկներ, սկաուտներ, արենոյշներ, գայլիկներ:

Նաւասարդեան 9րդ մարզախաղերը վերջ գտած են Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պէյրութի եւ Քալի-ֆորնիոյ վեթերան ֆութպոլիստներու փոխ-վրէժի մրցումով: Խաղը վերջ գտած է Պէյրութի վեթերաններու յաղթանակով (1 - 0):

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՕՅԻ Հայ Կեդրոնի «Հու-բէկ Պաղտասարեան» սրահին մէջ, Յունիս 21-ին, դասախօսութիւն մը տուած է փը-րոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան՝ «Ժողո-վուրդներու մնայուն դատարան»ի վճի-ռին շուրջ: Դասախօսը տուած է ամբող-ջական պատկերը երեք օրուան նիստե-րուն (որոնց մասնակցած էր) եւ խօսած դատակազմի անդամներուն մասին: Դա-սախօսութիւնը կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. «Դրօ» կոմիտէութեան Հայ Դատի յանձնախումբը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ իր մահկանացուն կըն-քած է ընկ. Տիգրան Զնկրեան: Ծնած է 1905-ին՝ Սեւ Ծովու եզերքը՝ Օրտու քա-ղաքը: 1920-ին դրկուած է Պոլիս ուսանե-լու, իսկ քեմալական շարժումէն անմիջա-պէս վերջ անցած է Յունաստան: 1925-ին հաստատուած է Գահիրէ, ուր՝ 1932-ին, մտած է Հ.Յ.Դ. շարքերը: 1962-ին ըն-տանեօք հաստատուած է Մոնրէալ, մաս կազմելով «Միհրան Փափազեան» կոմի-տէութեան: Յուղարկաւորութիւնը կա-տարուած է Յուլիս 13-ին՝ Մոնրէալի Ս. Յակոբ եկեղեցին: Դամբանականով մը Վարդգէս Քիւփէլեան վեր առած է ողբաց-եալ ընկերոջ բարեմասնութիւնները, շեշ-տելով անոր մէջ «սկզբունքներու տէր, ուղիղ մտածող, յարատեւ պայքարող եւ իր կարծիքը անվարան արտայայտող կու-սակցականը»:

×

ՎԷՆԷԶՈՒԷԼԱՅԻ հայկական գաղութի ազգային վարչութիւնը որոշած է հիմնո-վին վերանորոգել Գարագասի Հայ Տունը եւ անոր հողամասին վրայ կառուցանել նոր կեդրոն մը: Ծրագրուած է կառուցա-նել եկեղեցի մը, դպրոց մը եւ ակումբ մը՝ բոլոր յարմարութիւններով: Ժողովրդա-յին հանգանակութեամբ արդէն իսկ գոյա-ցած է ծախքերու շուրջ 80 առ հարիւրը: Վենեզուէլա կ՚ապրին մօտ 3000 Հայեր, մեծ մասամբ Գարագաս, ուր կը գտնուի Հայ Տունը: Ազգ. Վարչութեան կողքին կ՚աշխատին կանանց եւ երիտասարդական յանձնախումբեր: Կայ շաբաթօրեայ դըպ-րոց մը՝ 60 աշակերտներով: Հոգեւոր հո-վիւն է Վահան վրդ. Պէրպէրեան, միա-բան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու-թեան:

Լրատու — Արուեստ

ԱՐՏԱՇԷՍ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

«ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԸ»

Անցեալին, մեր աշխատակիցը՝ Կարօ Սարեան, Իտալիա իր մէկ այցելութեան առթիւ, այս սիւնակներուն մէջ ներկա-յացուցած է Արտաշէս Ղարիպեանը, մե-նակեաց նկարիչ մը, որ քիչ խօսել կու-տայ իր մասին: Վերջերս, սակայն, իտա-լական կարգ մը թերթեր, ինչպէս՝ Քո-ռիէռէ Տէլլա Սեռա, Լա Նոթթէ գնա-հատական տողերով անդրադարձած են իր կեանքին եւ գործին, ոգեկոչելով, այս առթիւ, 1915-ի ջարդերը, նկատի առած որ Ղարիպեան կը պատկանի ալրիլեան տարագիր սերունդին:

Լա Նոթթէ կը հրատարակէ նաեւ նկա-րիչին նկարը եւ իր գրութիւնը կը խո-րագրէ.- «Յայտնութեան մարդը» (լ'Ուօմօ տէլ' ափոքալիսէ) ու կ՚ըսէ.- «Արտաշէս Ղարիպեան: Անուն մը, որ առաջին առ-թիւ կրնայ բիւր մեկնաբանութեանց ծը-նունդ տալ: Եւ սակայն, ուրիշ մէկը չէ քան «խակական» անձնաւորութիւն մը, որ կ՚ապրի Պոլլաթէյի (բնակավայրը) ճար-տարարուեստական իրականութեան չու-քին, գրեթէ մեծ գաղտնապահութեան մէջ: Քիչեր, արդարեւ, գիտեն թէ ութ-սունի մօտ այս մարդը, մեծ ուսումնա-սիրող մըն է եւ հմուտ անձ մը տպաւո-րապաշտ եւ յետ - տպաւորապաշտ մշա-կոյթին: Իր վարպետներն են՝ Մոնէ եւ Լօթրէք եւ զինքը ներշնչողները. բայց կը սիրէ շեշտել որ միայն Ռաֆայէլի նման մեծերը արժանի են «վարպետ» կոչուե-լու: Յօդուածագիրը ապա կ՚ակնարկէ Ղարիպեանի ողբերգական մանկութեան, Իտալիա ժամանումին, ուր կը յաճա-խէ Պռեռա ակադեմիան: Գրեթէ քառա-սուն տարի է կ՚աշխատի իր հսկայ գոր-ծին՝ «Յայտնութիւնը» պաստառին վրայ:

Քոռիէռէ աւելի մանրամասն կ՚անդրա-դառնայ Ղարիպեանի մանկութեան (ծը-նած է 1906-ին), երբ ջարդերէն ճողոպ-րած կը հասնի Հալէպ: Հոս է որ, տես-նելով գերման պաշտօնավար մը, որ կը գծէր փողոցի մը տեսարանը, իր մէջ կը ծնի կեանքին նպատակը՝ նկարչութիւնը: Հարիւրաւոր պաստառներ կը կազմեն իր «գանձը» զոր կը պահէ նկուղը, 1924-էն ցայսօր պատրաստուած գործեր եւ զորս կը մերժէ ծախել, որովհետեւ՝ «լաւագոյն հարստութիւնն են եւ տարիներու աշխա-տանքի պտուղը»:

Քոռիէռէի աշխատակիցն ալ կը վեր-ջացնէ իր գրութիւնը անդրադառնալով Արտաշէս Ղարիպեանի «Յայտնութեան», կարեւոր գործ մը, ութ ք. մեթրի վրայ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՕՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

-14-

ԴԷՊԻ ՓԱՐԱԽ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

- Անպիտան, բացագանչեց Փեփփոնէ, երբ այս անիծուածները կոմմնացոյցս խանգարեն, ա՛լ բանէ չեմ հասկնար:

Վեր վազեց ու պատշգամ ելաւ: Ամբո-խը ծափահարեց, մէջն ըլլալով յետաշըր-ջականները:

- Ընկերնե՛ր, քաղաքացինե՛ր, պոռաց Փեփփոնէ, պիտի չհանդուրժենք այս գեղծարարութեան որ կը վիրաւորէ մեր ազատ մարդոց արժանապատուութիւնը: Պիտի մնանք կարգ ու կանոնի եւ օրինա-կան սահմաններու մէջ, որքան որ կա-րելի ըլլայ, սակայն տրամադիր ենք հաս-նելու մեր նպատակներուն նոյնիսկ թըն-դանօթներով՝ եթէ հարկ ըլլայ:

Մինչ այդ՝ կ՚առաջարկեմ որ յանձնա-խումբ մը իմ գլխաւորութեամբս ընկե-րանայ ինծի հետ, տեսակցութիւն մը ու-նենալու եկեղեցական հեղինակութեան հետ, եւ անոր ներկայացնելու, ժողովըր-դավար ձեւով, ժողովուրդին փափաքը:

Կեցցէ՛ Փեփփոնէ գիւղապետը:

Երբ գիւղապետը իր յանձնախումբով ներկայացաւ եպիսկոպոսին, ճառին ըս-կիզբը քիչ մը կմկմաց, յետոյ սակայն ուժ առաւ:

- Գերաշնորհ տէր, ըսաւ, ան որ մեզ հոս կը շարժէ գալ, ժողովրդապետ մըն է, որ արժանի չէ մեր դաւանապետու-թեան աւանդութիւններուն:

Եպիսկոպոսը գլուխը վերցուց դիտելու Փեփփոնէի գաղաթը:

- Ըսէք, ի՞նչ ըրած է:

Փեփփոնէ բացաւ բազուկները:

- Աստուծոյ սիրոյն, իբրեւ ընելիք ծանր բան մը ըրած չէ. աւելի ճիշդ, բան մը ը-րած չէ ... վէճերնիս հոն է որ ... վեր-ջապէս, սրբազան հայր, կէս գուլպայիկ մը ... ըսել կ՚ուզեմ այս տեսակ ժողո-վըրդապետիկ մը աղօթարանի մը համար է ... ասիկա երբ արարողութեան զգեստ-ները հագած է, ներեցէք, կը նմանի ըղ-գեստակալի մը, վրան երեք վերարկու եւ մէկ թիկնոցով:

Ծերունի եպիսկոպոսը գլուխը տարու-բերեց ծանրապէս:

- Արդեօք դուք, ըսաւ անուշութեամբ, վարդապետներուն արժէքը մեթրով ու կշիռքո՞վ կը չափէք:

- Ոչ Գերաշնորհ հայր, պատասխանեց Փեփփոնէ, վայրենիներ չենք, խնդիրը հոն է որ, վերջապէս, աչքերն ալ իրենց բաժինը կը պահանջեն. կրօնական այս խնդիրներուն մէջ բժիշկներու նման է, ուր մեծ դեր կը կատարէ անձնական հա-մակրութիւնը, ֆիզիքական ներշնչումի եւ բարոյական վստահութեան ճամբով:

Ծերունի եպիսկոպոսը հառաչեց:

- Կը հասկնամ, կը հասկնամ, կատա-րելապէս կ՚ըմբռնեմ: Բայց երանելի տը-ղաք, աշտարակի նման աւագերէց մը ունէիք, եւ ճիշդ դուք եղաք որ եկաք խնդրելու որ հեռացնէի ձեզմէ:

Փեփփոնէ ճակատը կնճռոտեց.

- Գերաշնորհ տէր, բացատրեց հանդի-սաւոր կերպով «Պարագայ Մարտի» մըն էր, եւ «իր տեսակի» դէպք մը, ինչպէս կ՚ըսուի: Վասնզի անիկա իբրեւ մարդ՝ ոճրային ընկերակցութիւն մըն էր, այն իմաստով որ մազերէն բռնած կը քաշէր դէպի անդունդ իր ռնապետական ու դըր-դըռիչ կեցուածքներով:

- Գիտեմ, գիտեմ, ըսաւ եպիսկոպոսը, անցեալ անգամ ալ ըսիք, գուակս, եւ ինչ-պէս տեսաք հեռացուցի զանիկա. ճիշդ որովհետեւ տեսայ որ անպարկեշտ մար-դու հետ է խնդիրը...:

- Ներողութիւն վայրկեան մը, ընդհա-տեց Պրուսքօն, երբեք ըսած չենք որ ան-պարկեշտ եղած ըլլայ:

- Եթէ անպարկեշտ չէ, շարունակեց ծե-րունի եպիսկոպոսը, Տոն Քամիլլօ անար-ժան եկեղեցական մըն է: Գալով...:

- Ներեցէք, միջամտեց Փեփփոնէ, բնաւ չենք ըսած որ իբրեւ վարդապետ կատա-րած չէ իր պարտքը: Խօսեցանք իր ամե-նածանր թերութիւններու մասին, իր ա-մենածանր յանցանքներուն վրայ իբրեւ մարդ:

(Շար. 56)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 12 կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Պատարագի աւարտին՝ խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, յիշատակ է Մեռելոց:

Առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մերազն ժողովուրդը ներկայ գըտնուելու Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին, որ հանդիսաւոր կերպով տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղօղօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ, ղեկավար՝ Խաչիկ Երկմազեանի:

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը՝	8
Պատարագ ժամը՝	10
Քարոզ ժամը՝	11.15
Խաղողօրհնէք ժամը՝	11.45

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հանդիսութեամբ կը նշուի Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՅ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ քառաձայն, ղեկավարութեամբ Երեւանի Պետական երաժշտանոցէն շրջանաւարտ, երէցկին՝ Գոհարիկ Քէշիշեանի:

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը	9
Պատարագ ժամը՝	10

×

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Այս Կիրակի, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս Հոգեւոր Հովիւ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8.30, Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Խաղողօրհնէք՝ 11.45:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, ժամը 10.30-ին եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, նաեւ Խաղողի օրհնութիւն եւ աւանդական մատաղ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ծառուկեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Ժախեան (Պրիւսէլ) 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 250 Ֆ., Պ. Փ. Պոխթըն (Լոնտոն) 10 անգլ.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ. - Պ. Արամ Արմաղանեան 100 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՐՔԷՕՅԼ.- Տիկին Քնար Կէօէն 200 Ֆ. կը նուիրէ Դպրեցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 200 Ֆ. Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմնին (տանիլ «Յառաջ»էն) եւ 100 «Յառաջ»ին, Հրանդ Ակոնայեանի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ:

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

recherche

Sténo - Dactylo (ayant expérience)
pour travailler à Montmorency

○ langue arménienne souhaitée

s'adresser : 77, rue La Fayette
Paris 9e
tél : 878 - 02 - 99

ՎՐԻՊԱԿ «Մնաք բարով, կրկին կը տեսնուինք» Գրիգոր Տարօնեանի յօդուածին մէջ («Յառաջ» Օգոստոս 4/5, էջ 2, բ. սիւնակ) առաջին տողերը պէտք է ըլլան.- «կան նոր ընկերվարութեան գաղափարի մը լքումը ԹԷԱԿԱՆ (և ոչ ինչպէս գրուած է էական) կը դարձնէ երկու կուսակցութիւններու համերաշխ գործունէութիւնը, եւայլն, եւայլն»:

—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՈՐ ՉՈՒԶԵՑ ՄԵՌՆԻԼ

(Այն սեւ օրերուն)

Հեղինակ՝ ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Հատորին կողքին ներսը, հրատարակուած է ծանօթագրութիւն մը, որմէ սորբեւ հատուած մը՝

«Սակաւաթիւ օրինակներով տպուած մեր այս գրքին՝ «Ժողովուրդ մը որ չուզեց մեռնիլ» գին չէ որոշուած: Որովհետեւ դրամ շահելու մտօք գրուած չէ ան այլ՝ մեր սրբազան նահատակներուն յիշատակը վառ պահելու համար է միայն:

...Ըսինք թէ այս գրքին գին որոշուած չէ: Այդ յանձնելով մեր ազնիւ ընթերցողներուն եւ բարեխնամ հաստատութիւններուն ուշադրութեան, երախտապարտ պիտի ըլլայինք որ իրենք որոշեն գինը եւ սիրայօժար քանի մը օրինակ ստանձնելով՝ թեթեւցնէին մեր խաչուած սուրբերուն նուիրուած այս գործին ծանր բեռը:

Դիմել. -

Z. BERBERIAN
104, Ave. d'Italie
75013 PARIS

—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր Թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. - Տէր եւ Տիկին Կարօ Թ. Ժամկոչեան Առլէն Փափազեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի 150 Ֆ., եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար: Այրի Տիկին Մարգրիտ Փէշիշեան 100 Ֆ. Այրի Տիկին Շուշան Ալոեանի մահուան առթիւ:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, Ներկայիւս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ Ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ, 118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, Կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներուն բոլոր անդամատուրքերը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien
de St. Raphaël

LE MERCREDI 15 AOUT
DE 12H A 22H
A 10h Messe célébrée par Mgr. Norvan ZAKARIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par l'orchestre PAROS
REPAS — TOMBOLA

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN
ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1er CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 5900 F

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 6400 F
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 5700 F

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis 7710 F + Taxe de port 250 F
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis 8010 F + Taxes de port 250 F.

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil · 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
8

MERCREDI
8 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Armenien en Europe - Occidentale
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.761 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.761

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

ԴԵՌ ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ...

Վիէննայի մէջ է, որ կղզիին Թուրք եւ յոյն համայնքներու ներկայացուցիչները կը տեսնուին Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղար՝ Փերեզ տէ Քուէյարի հետ: Թրքական յարձակումէն եւ բռնագրաւումէն 10 տարի ետք, ոչ մէկ ելք գտնուած է եւ Արեւմուտքի, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու բարեացակամ մեղսակցութեամբ, Թուրքիա ուզածը կ'ընէ, մինչեւ իսկ անկախ Պետութիւն մը հռչակումով: ՄԱԿ-ը զօրավիգ է Կիպրոսի կառավարութեան, բայց ի՞նչ բանի կը ծառայէ այս քաղաքական նեցուկը, եթէ ոչ ալ-ալոր բանաձեւեր քուէարկելու, որոնք ոչ մէկ հետեւանք կ'ունենան: Իւրաքանչիւր նոր բանաձեւ ալ լաւատեսութեա՛ն մը կը չէզոքէ, որ նախորդը պէտք է գործադրուի: Ամենէն «վճռական» բանաձեւը քուէարկուած է, 1984 Մայիս 11-ին եւ կը կրէ 550 թիւը: Ի՞նչ կ'ըսէ «Ապահովութեան Խորհուրդը կը դատապարտէ անջատողական բոլոր արարքները, մէջն ըլլալով Թուրքիոյ եւ Թուրք Կիպրացի ղեկավարներու միջեւ եղած դեսպաններու իբրեւ թէ փոխանակումը, ձեռք առնուած այդ միջոցները ապօրինի եւ ոչ - ի զօրու կը հռչակէ եւ կը պահանջէ որ անմիջապէս ջնջուին: Նաեւ կը կրկնէ կոչը, զոր ըրած է բոլոր երկիրներուն չճանչնալու հիւսիսային - Կիպրոսի իբրեւ թէ Թուրք Հանրապետութիւնը»:

Գործադրելու համար այս գեղեցիկ որոշումները, միջոցներ ալ կան: Բայց այս սկզբունքները պաշտպանողներն իսկ ոչինչ կ'ընեն գործադրել տալու համար: Գլխաւոր պատասխանատուն միշտ նոյն երկիրն է Ամերիկա՝ որ ոչ միայն դեր խաղաց 1974-ի թրք. յարձակման մէջ, այլեւ կը շարունակէ իր սիրելիին - Թուրքիոյ - «խաթրը» չկոտրել...: Այս կացութեան մէջ, մարդ - միամտաբար - կը տարուի խորհելու թէ Խորհ. Միութիւնը կրնայ դեր խաղալ, բայց ան ալ շատ խոհեմ է Անգարայի հետ եւ ինք ալ չուզեր «խաթրը» կոտրել: Առաջարկած է Կիպրոսի բոլոր արտածումները գնել, ինչ որ կղզին բոլորովին Մոսկուայի հովանաւորութեան տակ կը դնէ: Մնաց որ Կիպրոսի այս վիճակն ալ գործին կու գայ, քանի որ Կիպրոսի հարցը փորձանք մըն է Ատլանտեան ուխտին համար:

Ի վերջոյ, կը պարզուի որ ամէն մարդ շահ մը ունի, բացի անշուշտ Կիպրոսէն...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՔՍԻՔՕ հաւաքուած են 156 երկիրներու ներկայացուցիչներ ուսումնասիրելու համար աշխարհի բնակչութեան աճին հետեւանքները տնտեսութեան վրայ: Ազգաբնութեան միջազգային երկրորդ ժողովն է, որ պիտի տեւէ մինչեւ Օգոստոս 13: Աշխարհի բնակչութիւնը բաւական արագ կ'աճի, 93% համեմատութեամբ 1950-ի եւ 80-ի միջեւ: Առաջին ժողովը գումարուած էր Պուքրէշ 1974-ին:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ պիտի ամրապնդեն իրենց գործակցութիւնը, պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ: Այս որոշումը տրուեցաւ Ներքին Նախարար Փիէր Ժոքսի Մատրիտ այցելութեան առթիւ:

«ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ՓՈՍԹ» ամերիկեան օրաթերթին համաձայն, որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ է, ամերիկեան կառավարութիւնը, որ միջազգային գետնի վրայ կը ջանայ արգելք ըլլալ որ զինամթերք յանձնուի Իրանի, արտօնեց որ 100 ճիփ արտածուի: Այս ճիփերը պաշտօնապէս ոչ - պատերազմական ապրանք է, բայց կրնայ օգտագործուիլ պատերազմական նպատակներու: Այս ճիփերը կ'արտադրէ Ամերիքըն մոթորզ, որ Ռընոյի հակակշռին տակ է:

ՇԱՄՈՒՆ - ՃՈՒՄՊԼԱԹ հանդիպում մը, Շուֆի մէջ, նպատակ ունի կողմերու բարի կամեցողութիւնը ցոյց տալ, թէեւ փաբիզեան մամուլի հրատարակած նկարը ցոյց կու տայ երկու պարագլուխները զէնք ի ձեռին: Ըստ երեւոյթին հրացանին ուրակը կ'ուսումնասիրեն ապագային համար: Շամուն, ներկայ ըլլալով պատարագին Շուֆի մէջ, ուզած է նախընթաց մը ստեղծել, որպէսզի կամաց - կամաց տեղահան քրիստոնեաներն ալ վերադառնան:

«ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ՋՈՒԱՐՃԱՆԱՅ» կը խորագրէ Սերժ Ժիւլի իր քրոնիքը Լիպերասիոնի մէջ (Օգոստոս 7) ակնարկելով հանրաքուէի «թերթօնին», աւելի ճիշդ՝ խաղին եւ սրամտութեամբ կը վերլուծէ Միթերան - Շիրակ-ի քաղաքական ապամաշխարութիւնները...:

ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎՈՒ ականները բաւական խորհրդաւոր բնոյթ առած են: Ցարդ 13 նաւեր վնասուած են, մինչ Եգիպտոս ականները վերցնելու դրութիւն մը կ'ուսումնասիրէ: Անշուշտ, կասկածը Իրանի կը վերաբերի, բայց Եգիպտոսի Պաշտպանութեան նախարարը երկու Պետութիւններու կ'ակնարկէ - առանց անուն տալու - որոնք կ'ուզեն ուշադրութիւնը ցրուել Իրաք - Իրան պատերազմէն: Եթէ մէկ երկիրը Իրանն է, միւսը որն է՞: Հաւանաբար՝ Լիբիա, ըստ ոմանց:

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ ոստիկանութեան պետը՝ Տարիլ Կէյթս յայտարարեր է որ «լուրջի կ'առնուին հայկ. սպառնալիքները»: Հեռաձայնելով, մէկը որ իբրեւ անուն տուեր է «Վահրամեան, ԱՍԱԼԱ-էն» տեղեկացուցեր է որ. - «բիրտ արարքներ պիտի գործուին Ողիմպիականներու ատեն, առանց նկատի առնելու հոն գտնուող անմեղները»: էֆ - Պի - Այ-ը քննութիւն բացեր է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ «ԿԱՅՐԱԹ»ԷՆ

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի 21-րդ հանդիպումին «Արարատ» Ալմա Աթայի մէջ 0-ի դէմ 1 կէտով պարտուած է տեղւոյն «Կայրաթ»էն:

Նոյն օրուան (Օգոստոս 1) միւս խաղերու արդիւնքներն էին. -

Զէնիթ - Դինամօ Մոսկուա 1-0, ԲՄԱ Ռոստով - Մետալիստ 3-0, Տորպեդօ Մոսկուա - Նեֆթչի 0-0, Ժալգիրիս - Պախտակոր 2-0, Դինամօ Մինսկ - Սպարտակ 1-1, Դինամօ Կիեւ - Շախտեոր 2-2, Չերնոմորեց - Դնեպր 2 - 1, Դինամօ Թիֆլիս - ԲԿՄԱ 0-1:

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուէր Զէնիթ 28 կէտով, որուն կը հետեւէին Սպարտակ եւ Դնեպր 26-ական կէտով, Տորպեդօ 25, ԲՄԱ, Կայրաթ, Չերնոմորեց եւ Դինամօ Կիեւ 23-ական եւայլն: Արարատ 17 կէտով 15-րդ տեղը կը գրաւէր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 1 / 2)

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Գորիսի մէջ տօնուած է Ակսէլ Բակունցի ծննդեան 85-ամեակը: Ողբացեալ գրագէտին անունը կրող հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է մեծ հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են հարիւրաւոր Գորիսցիներ, Զանգեզուրի զանազան շրջաններէ եկած աշխատաւորներ եւ ներկայացուցիչ դէմքեր: Գրագէտին յուշարձանին ծաղիկներ դրուած են: Բակունցի գրականութեան մասին խօսած է Դ. Գասպարեան: «Լենին» փողոցին մէջ՝ ուր ապրած է Բակունց, բացուած է կիրառական արուեստի ցուցահանդէս մը: Ապա, աւանդական դհոլ - զուռնայի ընկերակցութեամբ եւ երգի ու պարի առաջնորդութեամբ հանդիսութիւնը շարունակուած է քաղաքի կեդրոնական հրապարակին վրայ, ուրկէ ետք Մշակոյթի Պալատին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, որուն բացումը կատարելով Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահը՝ Վարդգէս Պետրոսեան, անդրադարձած է Բակունցի նուիրուած տօնը աւանդութիւն դարձնելու անհրաժեշտութեան: Ակսէլ Բակունցի կեանքն ու գրականութիւնը ներկայացուցած է փրոֆ. Ռաֆայէլ Իշխանեան: Խօսք առած են Գորիսի «Ա. Բակունց» միջնակարգ դպրոցի ուսուցչուհի Գ. Մանուէլեան, Գուսան Աշոտ, երաժիշտ Տիգրան Մանսուրեան եւ Սերօ Խանզադեան: Գրագէտին, ինչպէս նաեւ իրեն նուիրուած գործերէն ընթերցումներ կատարած են Վ. Ցակոբեան, Ս. Իսգրաշեան եւ ուրիշներ: Հիւրերը այցելած են Բակունցի տուն - թանգարանը եւ հանդիպում ունեցած անոր հարազատներուն հետ: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի համոյթին ելոյթով:

×

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՄԷՋ

Վարշաւայի մէջ «Հանրագիտարան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Գրաժինա եւ Անդրժէյ Միլոշեւի «Կովկաս» գիրքը, որ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ հիւսիսային Կովկասի, ինչպէս նաեւ Անդրկովկասի հանրապետութիւններուն մասին: Հեղինակները՝ որոնք բազմիցս ճամբորդած են Խորհ. Միութիւն, Կովկասի մասին խօսելով զայն նկատած են օրրան քաղաքակրթութեան՝ Ուրարտուէն եւ Կոլխէթէն մինչեւ մեր օրերը: Հայաստանի նուիրուած ակնարկին մէջ հեղինակները կը խօսին անոր բնութեան մասին եւ անդրադառնալով Հայքի ստեղծման՝ անոր շուրջ տարածուած առասպելներէն մին կը պատմեն հետեւեալ ձեւով. «Կ'ըսուի թէ Արարիչը, երկիրը ստեղծելու ատեն, ուզած է բոլոր ժողովուրդները ապահովել բերրի հողով: Հետեւաբար Ան առած է մեծ մաղ մը եւ սկսած մաղել հողը: Սակայն, ինչպէս պարզուած է յետագային, ժողովուրդները աւելի շատ եղած են, քան հողի կտորները: Եւ Աստուած՝ ստիպուած, Հայերուն՝ աշխատասէր ու տաղանդաւոր այդ ժողովուրդին, բաժին հանած է մաղին մէջ մնացած քարերը, ժայռերը, հանգած հրաբուխները, որոնցմէ Հայերը դարերու ընթացքին ստեղծած են իսկական ծաղկաստան մը»: Գրաժինա եւ Անդրժէյ Միլոշեւ իրենց գիրքին մէջ լայն տեղ տուած են հայկական արուեստի, գիտութեան ու ճարտարապետութեան զարգացման՝ Ն. Ք. 9-րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը: Այսօր ալ՝ կը շեշտեն հեղինակները, Երեւանը՝ բնակչութեան համեմատութեամբ իր ճարտարապետներու քանակով, առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մայրաքաղաքներու կարգին: Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ նկարիչներու եւ քանդակագործներու մասին: Հեղինակները կը խօսին նաեւ հայկ. տառերու գիւտին, հայ գրականութեան զարգացման, Երեւանի Մատենադարանի ձեռագիրներու եւ հոն տարուած գիտական աշխատանքներու մասին:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Օգոստոս 3-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Օգոստոս 2-ին, ժամը 10.52-ին (տեղական ժամ) երկրաշարժ տեղի ունեցած է Հայաստանի մէջ: Ստորերկրեայ ցնցումներ զգացուած են Փարաքար գիւղին եւ Էջմիածին քաղաքին մէջ: Բարեբախտաբար զոհ եւ նիւթական վնասներ չկան:

×

«ՍԵՒԱՆ» ՊԱՆԴՈԿԸ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Սեւանի ափին կառուցուող «Սեւան» պանդոկը բացուած է: Եօթը յարկանի պանդոկը կրնայ հիւրընկալել 240 հոգի. առաւելաբար երկու հոգինոց սենեակներ են, կան նաեւ երկու - երեք սենեակնոց եւ ընտանիքներու համար նախատեսուած յարկաբաժիններ:

×

ԱՐՄԱՆ ՄԱՆԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Արման Մանարեանի «Ոսկին եւ հողը» շարժանկարին անդրանիկ ցուցադրութիւնը: Հենրիկ Մարգարեանի հետ Արման Մանարեանի պատրաստած ժապաւէնը կը ներկայացնէ կէս դար առաջուան Երեւանը, անոր բնակիչներու կեանքը եւ երազները: Ժապաւէնը ընդունուած է համամիութենական պաստառներու վրայ ցուցադրուելու:

×

ԻՋԵՒԱՆԻ ԳՈՐԳԻ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ Կ'ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՆԱՅ

Իջեւանի գորգագործութեան գործատունը, որ մեծագոյնն է Անդրկովկասի՝ նման ձեռնարկութիւններու մէջ, մօտիկ ապագային կը կրկնապատկէ իր արտադրութեան ծաւալը, շնորհիւ զանազան կառոյցներու եւ արդիական սարքաւորումներու: Մօտ ատենէն կը սկսին բանիլ Արեւելեան Գերմանիոյ «Թեքսթիմա» ձեռնարկութենէն ստացուած երեք տասնեակ մեքենաներ՝ մանող, ներկող, չորցնող եւ այլ գործողութիւններ կատարող: Գործատունը՝ որ թեւակոխած է իր երրորդ տասնամեակը, անընդհատ կատարելագործուած է եւ արդիականացած: Ներկայիս արտադրական իր ծաւալը հասած է տարեկան մէկ միլիոն քառակուսի մեթրի: Իջեւանի գորգերը կը ղրկուին Խորհ. Միութեան զանազան շրջանները, ինչպէս նաեւ միջազգային շուկայ: Ներկայիս հոն կ'արտադրուին մեքենայով բանուած շուրջ 60 տեսակ գորգեր:

ԱՐՄԱՇԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

(1889 - 1916)

Գրեց՝ ԲԻԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Բ.

Բ.- ՆԱԽԱՏԻՊԱՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ (1874 - 1918)

Արմաշի Դպրեվանքին հաստատման նախընթաց օրինակը կար իրմէ 15 տարիներ առաջ հիմնուած Գէորգեան Ճեմարանի յաջողութեան մէջ: Գէորգ Դ. Կաթողիկոս Կոստանդնուպոլսեցի (1866 - 85) «Կրթասէր» կոչումի արժանի կաթողիկոս մը եղաւ: Իր պահակալութեան յաջորդ տարին իսկ, 1867, ան Էջմիածնի Միաբաններով «Ուսումնական Յանձնաժողով» մը կը կազմէ թեմերու մէջ նախակրթութիւնը տարածելու նպատակով: Եւ օգտուելով հովանաւոր պետութեան շնորհած «Պոլոժենիայի» (1836) տրամադրութիւններէն, որ Հայոց Կաթողիկոսութեան կ'արտօնէր թեմերու մէջ «Ծըխական Դպրոցներ» բանալ ընդհանուր ուսման համար, եւ «Հոգեւոր Դպրոցներ» եկեղեցականներու պատրաստութեան համար, ան յառաջ տարաւ Հայոց Եկեղեցւոյ կրթական առաքելութիւնը: Ու նախակրթութիւնը մինչեւ հայրենի յետին գիւղ տարածելու եւ ուսուցման ընդհանուր կանոնաւորութիւնը ապահովելու համար, ան մշակել կուտայ «Ընդհանուր կրթական եւ կազմական ծրագիր - Կանոնագիր» մը, եւ կը նշանակէ «Թեմական Տեսուչներ» հսկելու համար ծրագրի գործադրութեան:

Թէեւ Հայոց մէջ կրթական գործին ծաւալումը ռուս կառավարութեան ուշադրութենէն չի վրիպիր, եւ 1873 Նոյեմբերին կայսերական հրովարտակով բոլոր դպրոցները կ'ենթարկուէին կեդրոնի կրթական նախարարութեան, սակայն աչալուրջ կաթողիկոսին 1874 Յունուարի դիմումնագրով՝ Պոլոժենիայի սկզբունքներու ոգեկոչումով, նոյն տարուան Յուլիսի կայսերական նոր հրովարտակը Հայոց դպրոցները ազատ կը կացուցանէր կրթական նախարարութեան քննիչներու տնօրինումներէն, պահելով միայն ռուսերէն լեզուի ձեռնհաս ռուս ուսուցիչներ նշանակելու իրաւասութիւնը:

Ու թեմերու նախակրթական գործը կարգադրելէ ետք, Գէորգ Դ. իր ուշադրութիւնը կը դարձնէ ուսեալ հոգեւորականներու պատրաստութեան գործին: Եւ այդ նպատակով կ'որոշէ Ս. Էջմիածնի հին Հոգեւոր Ճեմարանը նոր շէնքերով օժտել ու վերածել Մայր Աթոռի կից բարձրագոյն վարժարանի մը: Եւ անհրաժեշտ գումարները միահաւաքելով հին կտակներէն ու նոր նուիրատուութիւններէն - ինչպէս՝ Աստերդամի եկեղեցապատկան կալուածներու վաճառումէն, վախճանած եկեղեցականներու թողօններէն, Կալկաթայի Գէորգ Մանուկեան կըտակէն եւ աւոր 40 տարիներու բարդուած տոկոսէն, Զմիւռնիոյ եւ Թիֆլիսի թեմական յետնեալ պարտքերէն, եւայլն - շինել կուտայ նոր շէնք մը գմբէթաւոր հանդիսասրահով: Եւ 1874 Սեպտեմբերին, ճեմարանի դուռները կը բացուէին, 60 աշակերտներով:

Առաջին երեք տարիներու տեսչութիւնը կը վարէ Խորէն Վ. Գալֆայեան՝ եպիսկոպոս ձեռնադրուելու պայմանով: Սակայն իր պայմանադրութեան տարիներու լրումին, երբ Պոլիս կ'երթայ, ա՛լ չի վերադառնար իր պաշտօնին... Անկէ ետք տեսչութիւնը կը ստանձնէ Գաբրիէլ Եպիսկ. Այվազեան՝ Թիֆլիսի առաջնորդական աթոռի պայմանով. բայց աս ալ աթոռ բազմելէն ետք՝ կ'ուզէ Թիֆլիսի մէջ նստա՛ծ տեղէն վարել ճեմարանի տեսչութիւնը ... ինչ որ տեղի կուտայ անկարգապահութեանց, մինչեւ իսկ վերի դասարանի աշակերտներու ըմբոստութեան եւ «յետ քննութեանց» վտարումին...

1879-ին, նոր շէնքերու յաւելումով՝ ճեմարանը կ'ունենայ հիւանդանոց մը եւ աշակերտներու աճող թիւը դոհացնելու ննջարան մը եւս: Սակայն ուսման ընթացքը կը մնայ նոյնը ինչպէս էր ընդհանուր Երկրորդական Վարժարանի մը ծրագրով: Առաւելաբար կ'աւանդուէին գոլեճական նիւթեր, որոնց բաղդատմամբ սակաւ կը մնային եկեղեցական նիւթերը: Եւ հակառակ հիմնադրութեան որոշ նըպատակին՝ ճեմարանը իր առաջին 14 տարիներու ընթացքին ոչ մէկ եկեղեցական կրցաւ ընծայաբերել Ազգին:

Դոկտ. Յակոբ Թօփճեան, որ ընթացաւարտներէն էր Գէորգեան Ճեմարանին, իր համալսարանական ուսումը լրացուցած՝ Գերմանիոյ մէջ - եւ իր վերջին տարիներուն՝ Անթիլիասի Դպրեվանքին մէջ դասաւանդեց (1945 - 49) մեր Ուսումնապետութեան օրով - կը վկայէր իր մէկ յուշագրութեան մէջ.

«Այս մեծ ջանքերով հիմնուած Հոգեւոր Ճեմարանը Գէորգ Դ.ի ժամանակ չարդարացուց մեծ հայրապետին յոյսերը: Անոր ողջութեան՝ ճեմարանի ոչ մէկ շրաջնաւարտ կուսակրօնութեան ասպարէզը ընդգրկեց, թէեւ հիմնադրին նպատակն էր հայ դպրոցներու համար արդիական գիտութեանց պաշարով զինուած ուսուցչութիւն, եւ Հայ Եկեղեցւոյ համար ազգային լեզուի եւ պատմութեան եւ եկեղեցական գիտութեանց հմուտ ամուսնացեալ եւ ամուրի հոգեւորականութիւն պատրաստել...:

«Գէորգ Դ. իր ժամանակի բարձր հոգեւորականութեան մէջ գաղափարակից անկեղծ գործակիցներ չգտաւ»: (ՀԱՍԿ, 1947 Նոյ. էջ՝ 320 - 21)

Գէորգի յաջորդ Մակար Կաթողիկոսի օրով (1885 - 91) ճեմարանի ուսումնական ծրագրին մէջ կարեւորութիւն կը տրուի կրօնագիտական նիւթերու, սակայն դարձեալ չկան հոգեւոր ասպարէզի նուիրուողներ: Տեսչութիւնը կը վարէ Արշակ Նահապետեան եւ դասախօսներու կարգին կը գտնուին հեղինակաւոր դէմքեր - Սեդրակ Մանդինեան, Կարապետ Կոստանեան, Ստեփանոս Պալասանեան եւ ուրիշներ - բոլորն ալ աշխարհականներ: Չկայ ուսանողութիւնը հոգեւորականութեան հրաւիրող մասնաւոր ճիգ մը:

Սակայն երբ 1887-ին ուսուցչական կազմին կը միանայ Մաղաքիա Եպիսկ. Օրմանեան, Պոլիսէն, ասոր յորդորանքով 1887 - 88 տարուան շրջանաւարտներուն զօրաւոր կոչ կ'ըլլայ եկեղեցական ասպարէզին նուիրուելու: Այնքան ազդեցիկ կ'ըլլայ հրապոյրը, որ Օրմանեանի խորհուրդին հետեւելով թ'է տեսուչ Ա. Նահապետեան ինք եւ թէ' բարձրագոյն դասարանի Կարապետ Տէր - Մկրտիչեան, Գէորգ Չէօրէքճեան (ապագայի՝ Գէորգ Զ. Կաթողիկոս) եւ Գարեգին Յովսէփեան (ապագայի՝ Կաթողիկոս Կիլիկիոյ) սարկաւագ կը ձեռնադրուին: Այսպէսով կը կազմուի առաջին սերունդը ճեմարանաւարտ եւ ապա համալսարանական նոր միաբանութեան Ս. Էջմիածնի:

Սակայն Օրմանեանի այդ եկեղեցական նախանձախնդրութիւնը փորձանք պիտի բերէր իրեն: Հին պահպանողական եկեղեցականներու եւ պետական «պրոկուրոր»ի ամբաստանութեամբ՝ թէ ան Մակար Կաթողիկոսի վրայ «հակապետական» ազդեցութիւն կը բանեցնէր, կառավարական հրահանգով Օրմանեան կը հրաժարի ճեմարանէն ու կը վերադառնայ Պոլիս, հազիւ լրացուցած իր պաշտօնի միակ տարին...:

Յետագային, Գէորգեան Ճեմարանը թէեւ ունեցած է եկեղեցական կոչումի նուիրուող շրջանաւարտներ - ինչպէս՝ Ներսէս Արք. Մելիք-Թանգեան, Բագարատ Արք. Վարդազարեան, Ռուբէն Արք. Մանասեան, Արտակ Արք. Սմբատեան, Յուսիկ Արք., Տիրայր Արք., Կոմիտաս Վարդապետ եւ ուրիշներ: Սակայն ընդհանուր արդիւնքով՝ Գէորգեան Ճեմարանը Ազգին տուած է աւելի մեծ համեմատութեամբ աշխարհական մտաւորականութիւն մը քան եկեղեցական: Արեւելահայ մտաւորականութեան մէջ փայլող աստղեր եղան ճեմարանականներ՝ Աւետիս Ահարոնեան, Աւետիք Իսահակեան, Դերենիկ Դեմիրճեան, Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Նիկողայոս Ադոնց, Ստեփանոս Մալխասեան, Մանուկ Աբեղեան, Ս. Վրացեան, Ա. Միկոյեան, եւ բազում ուրիշներ, որոնք բախտորոշ դեր կատարեցին՝ կըրթական ու մշակութային ասպարէզներէն զատ՝ նաեւ Հայ Ժողովուրդի ընկերային, վարչական, քաղաքական, կուսակցական ու պետական կեանքին մէջ:

Նոյնպէս ճեմարանի ուսուցչական կազմին մէջ ծառայեցին հեղինակաւոր դէմքեր՝ բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեան, մանկավարժ Ստեփան Լիսիցեան, պատմաբան Յակոբ Մանանդեան, Կարապետ Եպիսկ. Տէր - Մկրտիչեան, Մանուկ Աբեղեան, երաժշտապետ Եկմալեան, Կարա - Մուրզա, Կոմիտաս Վարդապետ, եւ բազմարդիւն Կաթողիկոս Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. Յովսէփեան:

Արմաշի հետ բաղդատելով, սակայն, Գէորգեան Ճեմարանը չեղաւ հիմնադրի սահմանումով «Հոգեւոր Վարժարան» մը, այլ եղաւ լայն ծրագրով գոլէճ մը, իրեն նախորդած Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին նման, իր կարգին՝ մեծ նպաստներ բերելով ազգին, հայրենիքին եւ Հայ Եկեղեցիին: Մինչդեռ Արմաշի Դպրեվանքը պիտի տար առաւել մեծամասնութեամբ եկեղեցական ընթացաւարտներ: Եւ այդ է ԺԹ. դարու վերջին քառորդը եւ Ի. դարու առաջին քառորդը կամրջող Նախադէտեան Արեւելահայ եւ Արեւմըտահայ երկու դպրեվանքներուն զուգակշիռը:

Գէորգեան Ճեմարանը եւս Արմաշի պէս փակուեցաւ Համաշխարհային Ա. Մեծ Պատերազմի հետեւանքով, 1918-ին ... ու երբ չվերաբացուեցաւ մինչեւ 1945, Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի ջանքով պետական արտօնութիւն ձեռք բերուեցաւ, եւ անկէ ի վեր կը շարունակէ պայմաններու ներած չափով ազգին ընծայաբերելով նոր եկեղեցականներ՝ Վեհափառ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հովանիին տակ:

(Շար. 2)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ

ՍԿՈՎՏԻՈՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Համաշխարհային սկաուտական բանակումներէ զատ (ճէմպորի), որոնք տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը եւ որուն կը մասնակցին 15 հազարէն 25 հազար սկաուտներ, Եւրոպայի եւ բոլոր երկիրներու մէջ սկաուտական կազմակերպութիւնները՝ երկու կամ չորս տարին անգամ մը, ունին իրենց միջազգային բանակումները, որոնց կը հրաւիրեն սկաուտական խումբեր կամ խմբակներ՝ ներկայացնելու իրենց ազգը: Մասնակցողներու թիւը սահմանափակ է, բանակողներու թիւը՝ ընդհանրապէս 600 - 700 ըսկաուտներ, որոնց կէսը՝ հիւր երկիրներէ:

Բանակումը խմբակի դրութեամբ է. տեղական կազմակերպութեան իւրաքանչիւր խմբակ կը հրաւիրէ օտար խմբակ մը, որոնց ամբողջ գործունէութիւնը միասին կը տեւէ տասը օր: Բանակումէն ետք սկաուտները 8 օր հիւրը կ'ըլլան հիւրընկալներու ընտանիքներուն:

Ինչպէս ճէմպորիները, այս բանակումներն ալ պտոյտի, արձակուրդի կամ հանդիստի համար չեն, այլ սկաուտական գործունէութեան եւ գիտութեանց մասնաւոր պատրաստած յայտագիր մըն է, որ կը գործադրուի ամէն օր՝ մարզանք, բանակումի կազմակերպութեան հետախուզութիւն, խաղեր, բանակումի կրակներ, թէքնիք աշխատանքի ներկայացումներ եւ սկաուտական մրցումներ: Նոյն ատեն մասնակցող 12 - 16 տարեկան տղաքը մօտէն կը ճանչնան զիրենք հրաւիրող կազմակերպութիւնը, կիրարկուած եղանակները եւ երկիրը: Նոր բարեկամութիւններ կը հաստատուին եւ հիմնադիր Պէյտըն Փաուլի հաստատած՝ եղբայրական սիրոյ վրայ հիմնուած՝ սկաուտական կեանքը կ'իրագործուի փոքրիկներու կողմէ, գեղեցիկ բանակավայրերու մէջ:

Հայ Արիներու Միութիւնը՝ իր հիմնադրութենէն ի վեր, համաշխարհային ճէմպորիներէ զատ մասնակցած է միջազգային աւելի քան քսան բանակումներու՝ Անգլիա, Սկովտիա, Լիխթընշթայն, Ֆրանսա եւ այլուր, բայց բոլոր սերունդներուն համար Սկովտիոյ ճէմպորէթը ամէնէն ժողովրդականն է եւ 1952-էն ի վեր հայ արիներու խմբակներ տասնեակ մը անգամ հրաւիրուած են եւ մասնակցած մեծ խանդավառութեամբ:

Բանակավայրը կը գտնուի հիւսիսային Սկովտիոյ ամէնէն գեղեցիկ շրջաններէն մէկուն մէջ՝ Փէրթշըր, Պլէռ - Աթոլ դըղեակի մարգագետիններուն վրայ, որոնց տէրը՝ Սկովտիոյ երկրորդ ազնուական Լորտը, սիրով տրամադրած է սկաուտական կազմակերպութեան:

×

Բանակումը սկսաւ Յուլիս 16-ին եւ տեւեց տասը օր: Կը մասնակցէին 600 սկաուտներ, որոնց կէսը՝ 18 երկիրներէ՝ Ամերիկա, Ճափոն, Ափրիկէ, Եւրոպա եւ Միջին - Արեւելք: Հայ Արիներու Միութիւնը հրաւիրուած էր զրկելու երկու խմբակներ՝ սկաուտներու եւ խմբապետներու, մասնակցելու համար ընդհանուր բանակավայրի կազմակերպութեան եւ գործունէութեան: Հայկական եռագոյնը՝ մասնակցող ազգերու կողքին, բարձրացաւ կեդրոնական կայմին վրայ (1952-էն ի վեր նոյն դրօշակը, նոյնպէս պատմական):

Լիոնէն կը մասնակցէին պատասխանատու երկու առաջնորդներ, Փարիզէն շըրջանային երկու պետեր, օգնական պետ մը եւ առաջնորդ մը: Կազմուեցան երկու խմբակներ եւ հինգ խմբապետներ ստանձնեցին պատասխանատու պաշտօններ:

Տղաքը շատ գեղեցիկ եւ արեւոտ օդ մը ունեցան՝ ամբողջ տասը օր:

Յայտագրին մէջ կային բանակավայրի պատրաստութիւն եւ գեղեցկացում, լողանք՝ գետակի մէջ, մագլցում, մարզանք եւ մրցումներ, պտոյտներ, բանակումի կրակներ: Հայ արիները մասնակցեցան բոլոր յայտագիրներուն եւ ստացան շատ մը վկայականներ:

Բանակումի վերջին Կիրակին յատկացուած էր այցելուներուն եւ հիւրերուն, որոնց մէջ կը գտնուէին նահանգին կառավարիչը, քաղաքական եւ հանրային դէմքեր, եկեղեցական պետեր, սկաուտներ եւ ծնողքներ:

Հայ արիները եւ իրենց պետերը օրինակելի գործունէութիւն մը ունեցան: Հայկական պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Նորեկներ, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէին միջազգային բանակումի մը:

Սկովտիոյ միջազգային առաջին բանակումը 1946-ին կազմակերպուած է, շնորհիւ Սկովտիոյ միջազգային սկաուտապետ Ճէք Սթիւարթի, որ ամբողջ 20 տարի վարեց այս պաշտօնը: 15 տարիէ ի վեր ի բեն յաջորդած է Սկովտիոյ մէջ ծանօթ վիրաբոյժներէն մին, որ ամառուան իր արձակուրդները կը տրամադրէ այս բանակումին, իբրեւ կազմակերպիչ եւ բանակումի պետ:

Բանակումը վերջացաւ Յուլիս 27-ին եւ բոլոր սկաուտները մեկնեցան զիրենք հիւրընկալող ընտանիքներուն մօտ՝ ուր կը մնային 8 օր, առիթը ունենալով զիրար մօտէն ճանչնալու, ինչպէս նաեւ պտըտելու տեսարժան վայրերը: Հայ արիները շատ բան սորված այս բանակումէն կը վերադառնային Ֆրանսա, իրենց հետ բերելով քաղցր յիշատակներ եւ լեցուած նոր հաւատքով ու կորովով դէպի իրենց գործը:

Շնորհաւորելի է հայկական պատուիրակութիւնը, որ յաւագոյնս կատարեց իրեն վստահուած պարտականութիւնը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԸ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԻՆ ՄԷՋ

—×—

Կրակի գիւտէն ետք մարդկութեան համար երկրորդ մեծ յայտնութիւնը եղաւ հացաբոյսը, որուն մշակութիւնը դարձաւ անոր ապրուստի գլխաւոր գործօններէն մէկը:

Հացահատիկի մշակումը գաղթող, թափառական, անասնապահ ցեղերը ստիպեց նստակեցութեան: Նստակեաց առաջին ցեղը ոտք դրաւ քաղաքակրթութեան շեմին:

Պատմութենէն ծանօթ է, որ Շումերները մետաղը կը գնէին Փոքր Ասիոյ եւ հայկական լեռնաշխարհի բնակիչներէն եւ այդ առեւտուրը առաւելաբար կը կատարուէր հացահատիկի փոխանակման միջոցով: Ապրանքի փոխանակութեան այդ յարաբերութիւնները ցոլացած են շումերական բանահիւսութեան մէջ, մասնաւորաբար «Էնմերկար եւ Արատտայի իշխանը» եւ «Էնկի եւ Նինխուրսագ» դիւցազնական պոէմներու մէջ:

Ն.Ք. 3-րդ հազարամեակին Շումերի Ուրուկ քաղաքի իշխան Էնմերկար դեսպան կը ղրկէ դէպի հիւսիս, եօթը լեռներէն անդին, Արատտա (Արարատ) երկիրը, որպէսզի իրեն ղրկեն ոսկի, արծաթ, պղինձ եւ վարպետներ՝ Ուրուկ քաղաքի աստուածներու տաճարները զարդարելու նպատակով, իսկ փոխարէնը, Արատտայի իշխանը կը ստանայ հացահատիկ, զոր իրենց պարգեւած է Աշնան դիցուհին: Արատտայի իշխանը կը պատասխանէ անոր, որ իր երկիրը չենթարկուիր Ուրուկի, եւ որ աստուածները իր լեռնային երկրին եւս պարգեւած են հացահատիկ:

Հայկական լեռնաշխարհի Արատտա - Արարատ բնակող հնագոյն ցեղերը հացը համարած են պաշտամունքի առարկայ, երկնային պարգեւ: Փոքր Ասիոյ մէջ ծանօթ էր Արինէի անունով հացահատիկի աստուած մը: Հեթանոս Հայերը ունեցած են Քաղոց անունով հունձքի կամ բերքատուութեան աստուած՝ որ Հայոց գլխաւոր աստծոյ՝ Հայկի որդիներէն մէկն էր: Հայկական տոմարի հինգերորդ ամիսը կոչուած է «Քաղոց»:

Հայերէնի մէջ ունինք հացահատիկի վերաբերող քանի մը բառեր, որոնք կ'առնչուին հացահատիկի շումերական դիցուհի Աշնան անունին հետ: Աշարա. Հայերէնի մէջ կը նշանակէ նոր կանաչցած ցորեն: Աշորա. ցորենէն աւելի երկար ցօղուններ ունեցող հացաբոյս է, որմէ կը պատրաստուի սեւ հաց: Հայկական բարբառներու մէջ ան կը կոչուի «աշառ»: Աշան. կալսելու համար փռուած հասկեր:

Խեթական արձանագրութիւնները կը վկայեն, որ «սրբազան հաց»ը բերուած է Պալա երկրէն՝ ի դոհաբերութիւն Ներիկ քաղաքի հողմերու աստուած Յիպլանդայի: Պալայացիները այդ հացը կոչած են լաշնէ կամ լաշինա: Փոքրասիական հին ժողովուրդներուն մէջ տարածուած այդ անունը եւս կը ծագի շումերական հացահատիկի դիցուհի Աշնան անունէն: Փոքրասիական երրորդ հազարամեակի ամենահին ցեղերէն մէկը՝ Խաթերը, որոնց լեզուն ունեցած է նախադրական յատկութիւն, այսինքն բառիմաստները կազմուած են նախդիրներով, Աշնան անունին վրայ աւելցնելով լի նախդիրը ստացած են լաշնէ կամ լաշինա «սրբազան հաց»ի անունը: Այդ բառերն ալ անցած են Հայաստանցիներուն՝ Հայերուն, արեւմտեան բարբառին մէջ անիկա տառադարձուած է «լոշ», իսկ արեւելեան բարբառին մէջ՝ «լաւաշ», որ նոյնութեամբ անցած է պարսկերէնին: Պարսիկները լաւաշը կոչած են «նունէ էրմէնի»՝ հայկական հաց: Պարսիկներու երկարամեայ տիրապետութեան ժամանակ Հայերը պարսկերէնէն փոխ առած են հացի տեսակ մը՝ «սանկաք» անունով, պարսկերէն սանկ - քար բառէն, որովհետեւ այդ հացը (լաւաշէն քիչ մը հաստ) կը թխէին շիկացած քարերու վրայ:

Խեթերու, Պալայացիներու եւ միւս ժողովուրդներու պատմութեան ասպարէզէն հեռանալէ ետք «սրբազան հաց» - լաւաշ բառերը շարունակեց մնալ հայերէնի մէջ, սկզբնական շրջանին որպէս «պաշտամունքի հաց», ապա անոր տեսակները բազմանալէ ետք սովորական հաց իմաստով: Նոյն ճակատագիրն ունէր նաեւ փոքրասիական ամպրոպի աստուած Շանթաշ անունը, որ հայերէնի մէջ փոխուեցաւ «շանթ» բառի:

Ինչպէս ըսինք, շատցան հացի տեսակներու անունները, բայց հացի նկատմամբ պաշտամունքը մնաց: Լաւաշը Հայերու հնագոյն եւ «սրբազան» հացն է: Լաւաշը ունի բուժիչ յատկութիւններ՝ յատուկ խմորումի եւ պատրաստութեան յատուկ ձեւի շնորհիւ: Լաւաշը կը թխէին նոյնիսկ քանի մը ամսուան համար, իսկ հացի միւս տեսակները երկու օր ետք անկարելի էր գործածել:

Մեր նախնիները «մեղք» համարած են անտարբեր վերաբերումը հացի նկատմամբ: Ատանայի Հայերուն մէջ կար այնպիսի դարձուածք մը՝ «մեղայ հացիկ», որ կ'արտասանուէր, երբ հացը գետին կ'իյնար: Մեր հայրերն ու պապերը, երբ ճամբան հացի մնացորդ կը տեսնէին, կը վերցնէին, մէկ կողմ կը դնէին եւ իրենց զաւակներն ու թոռները կը խրատէին՝ «Հացը մեղք է, պէտք չէ տրորել»:

Հացի նկատմամբ մեր նախնիներու երկիւղածութիւնը այն աւանդութիւններէն է, որոնք բնաւ չեն հիննար:

ՍԵՐԳԷՅ ՈՒՄԱՐԵԱՆ

Մի՛ չափազանցէք արեւու լոգանքը

Քառասունի հասած շատ մը կիներու մօտ կը տեսնուին չափազանցեալ արեւադրութեան հետեւանքները: Արեւէն ծերացած մորթ մը կ'ըլլայ չոր, ծալքեր կ'ունենայ եւ հոն արեան մակերեսային անօթներու եւ ներքեւի հիւսկէնի զանազան փոփոխութիւններ կը կատարուին:

Տեսութեան մը համաձայն, արեւուն լոյսը զօրացուցիչ ազդեցութիւն մը կը գործէ մարմնին վրայ: Այս ազդեցութիւնը մեծ մասամբ կը կայանայ ինքզինք առողջ զգալուն մէջ, բան մը, որ կարելի է նաեւ ձեռք բերել մարմնամարզ ընելով, կամ՝ ընկղմելով լողաւազանի մը տաքուկ ջուրին մէջ: Առողջական տեսակէտէ՝ արեւուն առաւելութիւնը Տէ կենսանիւթի արտադրութիւնն է, որ ոսկրաթեքութիւնը կանխարգիլող մըն է: Բայց առօրեայ մեր սննդառութիւնը մեզի կը մատակարարէ Տէ կենսանիւթի բաւարար քանակ մը:

Ո՞ւր կը սկսի չափազանցութիւնը: Այս հարցին պատասխանելով, շատեր կ'ըսեն, որ առանց վտանգի մեր մարմնին պրոնզի գոյն տալու համար՝ պէտք չէ սկիզբը արեւին տակ պառկինք քսան վայրկեանէն աւելի (մօտաւորապէս այն ժամանակը, որուն ընթացքին սպիտակ մորթ մը թեթեւօրէն կը կարմրի): Յաջորդ օրը արեւու լոգանքը կարելի է տասը վայրկեան երկարել եւ նոյնքան մը՝ յաջորդաբար, ամէն օր, մինչեւ որ պրոնզի գոյն մը առնէ մեր մորթը: Կարգ մը մասնագէտներու կարծիքով՝ պրոնզի գոյն յառաջացնող ամէն արեւու լոգանք առողջական տեսակէտէ վնասակար է մորթին: Արեւու եւ մորթի միջեւ գոյութիւն ունեցող կապերուն շուրջ կազմակերպուած դասախօսական շարքի մը ընթացքին, խօսուած է կարգ մը փորձերու մասին, որոնց ընթացքին արեւու շղարձակումներուն կրկնակի ներգործումները մորթի խլիրդ յառաջ բերած են ա՛յն կենդանիներուն վրայ, որոնք ենթակայ էին այդ փորձերուն: Մարդ արարածը, սակայն, գիտաշխատանոցի կենդանի մը չէ: Այսուհանդերձ, կայ անհերքելի այն ապացոյցը, որ արեւու ճառագայթներու յարատեւ եւ չափազանցուած կերպով ցուցահանուած մարդկային մորթ մը կրնայ խլիրդ ունենալ:

Սեռը եւ տարիքը կրնան իրենց ազդեցութիւնը բանեցնել արեւու ճառագայթներուն հանդէպ մարմինին ունեցած դիմադրականութեան վրայ: Մորթի գունաւորման ազդակներուն դիմաց՝ այրերը կիներէն 20 առ հարիւր անգամ աւելի խոցելի են: Արեւադրութեան առաւելագոյն ժամանակամիջոցը, զոր կրնայ մորթը կրել առանց վնասուելու, տարեցներու մօտ երախաներու ժամանակամիջոցին կրկինն է:

Յայտնենք, որ յղի կիներու մօտ այս հանդուրժողութիւնը իր նուազագոյն աստիճանին կ'իջնէ երկրորդ եւ եօթներորդ ամսուան շրջանին:

Արեւու դէմ գործածուող օծանելիքները կրնան մորթը պաշտպանել արեւահարութեան դէմ, բայց չեն փութացներ անոր պրոնզի գոյն առնելը:

Ձեր ամէնէն ապահով առաջնորդը ձեր դատողութիւնն է, նաեւ՝ տարրական կարգ մը ճշմարտութեանց ճանաչումը: Այսպէս, արեւու ճառագայթները ամէնէն աւելի վնասակար են կէսօրէ առաջ ժամը 10-էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը 2: Կրնանք արեւահար ըլլալ նոյնիսկ ամպոտ ու մշուշոտ օրերուն: Ծովեզերքի հովանոցները ձեզ անպայման չեն պաշտպաներ արեւու ճառագայթներուն դէմ: Չոր աւազը կը ցոլացնէ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներուն մօտաւորապէս 17 առ հարիւր համեմատութիւնը, ջուրը՝ 10 առ հարիւրը, ձիւնը՝ մինչեւ 85 առ հարիւրը:

Եթէ չէք ուզեր, որ ձեր մորթը կանխահասօրէն ծածկուի խորտուբորտութիւններով, նաեւ չառնէ ծերացման տուած կաշիի տեսքը եւ չվնասուի մորթի խլիրդէ մը՝ պէտք է գիտնալ չափ դնել «մորթը այրելու» հաճոյքին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան վարժարանի վկայականներու բաշխումի այս տարուան հանդիսութիւնը սահմանափակուած է շրջանաւարտներու եւ անոնց ընտանիքներու ներկայութեան տրուած ընդունելութեամբ մը, տեղւոյն պայմաններու բերումով: Հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Յուլիս 5-ին, առաւօտեան, դպրոցին հանդիսասրահին մէջ: Այս առթիւ խօսք առած է վարժարանի նախագահը՝ տոքթ. Վեհան Փիլէճեր եւ տեսչուհին՝ Վիլմա Չոլաքեան: Պսակաւոր տիտղոսին արժանացած են 41 ուսանող, որոնցմէ 34-ը՝ արուեստից, իսկ 7-ը՝ գիտութեանց ճիւղերուն մէջ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լեմի «Արշաւիր Շիրակեան» մասնաճիւղին Յուլիս 8-ին, ոգեկոչուած է Ա. Շիրակեանը: Բացման խօսքէն ետք, գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, ապա բեմ բարձրացած է օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Մկրտիչ Մկրտիչեան, որ նախ անդրադարձած է Շիրակեանի, Թէհլիրեանի, Թորլաքեանի, Երկանեանի, Ծաղիկեանի գնդակներով կատարուած «Հայկ Նիւրամպերկ»ին, ապա ծանրացած հայկ. ահաբեկչութեան այժմու փուլին ծնունդ տուած պատճառներուն: Գեղարուեստական երկրորդ բաժինէ մը ետք, հանդիսութիւնը վերջ գտած է Մուշեղ Գալշոյեանի «Մամփրէ Արքան» պատմուածքին թատերական վերածումի ներկայացումով:

Ճ. ԿՈՒԱՐԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՕՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 14 -

ԴԷՊԻ ՓԱՐԱԽ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

- Շատ ճիշդ, եզրակացուց ծերունի եպիսկոպոսը, եւ քանի որ դժբախտաբար մարդը եւ վարդապետը կը նոյնացուին, եւ քանի որ Տոն Քամիլլօ իբրեւ մարդ՝ կը ներկայացնէ մերձաւորին համար վտանգ մը, կը մտածէինք վերջնականի վերածել իր փոխադրութիւնը: Զինք հոն պիտի ձգենք Փութարոսայի այծերուն մէջ: Եթէ զինք հոն թողունք, որովհետեւ դեռ որոշուած չէ, թէ թողո՞ւնք որ շարունակէ խորհուրդները մատակարարել, թէ փիլոնազուրկ ընենք: Տեսնենք:

Փեփփոնէ քիչ մը խորհրդակցեցաւ յանձնախումբին հետ, յետոյ դարձաւ եպիսկոպոսին.

- Սրբազան Հայր, ըսաւ ցած ձայնով, տժգոյն էր ու քրտնած, վասն զի ստիպուած էր մեղմ ձայնով խօսիլ, եթէ եկեղեցական հեղինակութիւնը յատուկ պատճառներ ունի այդպէս վարուելու, ինք բացարձակ տէր է. սակայն պարտք կը զգամ իմացնելու որ, մինչեւ ժողովրդապետութեան բուն տիտղոսաւորը վերադառնայ, ոչ մէկը եկեղեցի ոտք պիտի կոխէ:

Ծերունի եպիսկոպոսը բացաւ բազուկները.

- Զաւակներս, բացագանչեց, կ'ըմբռնե՞ք ձեր ըսածներուն ծանրութիւնը. անիկա ստիպում մըն է:

- Ոչ, տէր, բացատրեց Փեփփոնէ, մենք ոչ մէկը կը ստիպենք, որովհետեւ ամէնքը իրենց տուներուն մէջ պիտի կենան իրենց կամքով ... եւ ոչ մէկ օրէնք զիրենք կը բռնադատէ եկեղեցի երթալու. պարզ գործադրութիւն մըն է ժողովրդավար ազատութեան: Վասնզի այն միակ անձերը որ կրնան դատել, թէ վարդապետ մը կը ծառայէ թէ ոչ, մենք ենք, որ այս քան տարի է քովերնիս ունինք:

- Ձայն ժողովրդեան, ձայն Աստուծոյ, հառաչեց ծերունի եպիսկոպոսը: Աստուծոյ կամքը թող ըլլայ. մնացէ՛ք ձեր դէ՛չ ենթակայով. բայց յետոյ չգաք գանգատելու, որ բռնակալ մըն է:

Փեփփոնէ խնդաց:

- Գերաշնորհ տէր, Տոն Քամիլլոյի տեսակ հերոսներու սնապարծութիւնները մեր վրայ բնաւ տպաւորութիւն չեն գործեր: Անցեալ անգամ այնպէս շարժեցանք, պարզընկերական ու քաղաքական նախազգուշութեան համար, որպէսզի միգուցէ կարմրամորթը անոր գլխուն ռումբ մը նետէ:

- Կարմրամորթը դուն ես, գոչեց Ճիկոթթօ առնուած, այն անձը որուն երեսը Տոն Քամիլլօ անիլինայով ներկած էր եւ նստարանով հով տուած էր: Ես իրեն ռումբ չէի ուզեր նետել, պարզ պայթուցիկ մը նետեցի տանը առջեւ, հասկցնելու համար որ տրամադիր չէի թողլու որ գլխուս նստարաններ քաշէր. նոյնիսկ եթէ ինք գերապատիւ աւագերէցն ըլլար:

- Ահ, դո՞ւ եղար, տղաս, պայթուցիկը նետողը, հարցուց անտարբերութեամբ ծերունի եպիսկոպոսը:

- Լաւ, Գերաշնորհ, ծամծմեց Ճիկոթթօ, դուք կը հասկնաք ինչպէս կ'ըլլայ: Երբոր մէկուն գլխուն նստարանով զարնեն, դիւրաւ տխմարութիւն մը կ'ելլէ անիկէ:

- Շատ լաւ կը հասկնամ, պատասխանեց եպիսկոպոսը, որ ծեր էր ու գիտէր ճիշդ կողմէն բռնել մարդիկը:

×

Տոն Քամիլլօ տասը օրէն վերադարձաւ:

- Ինչպէ՞ս էք, հարցուց Փեփփոնէ երբ փողոցին մէջ հանդիպեցաւ, մինչ կ'ելլէր կայարանէն. լաւ անցուցի՞ր արձակուրդդ:

- Պա՛հ, շատ զուարճալի չէր հոն վերը կենալը. բարեբախտաբար իմ թուղթերս ունէի եւ ժամանակս անցուցի ճգնաւորութիւն ընելով, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ:

Գրպանէն հանեց խաղի թուղթերու խուրձ մը.

- Ասոնք են, ըսաւ, հիմա այլեւս բանի չեն գար:

(Շար. 57)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 12 կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Պատարագի աւարտին՝ խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին։

Պատարագ ժամը 10.30-ին։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, յիշատակ է Մեռելոց։

Առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին, որ հանդիսաւոր կերպով տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն։ Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյս քարտուղարութեան։

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ, ղեկավար՝ Խաչիկ Երյմազեանի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝	8
Պատարագ ժամը՝	10
Քարոզ ժամը՝	11.15
Խաղողօրհնէք ժամը՝	11.45

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄԻՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հանդիսութեամբ կը նշուի Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՑ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ քառաձայն, ղեկավարութեամբ Երեւանի Պետական երաժշտանոցէն շրջանաւարտ, երէցկին՝ Գոհարիկ Քէշիշեանի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը	9
Պատարագ ժամը՝	10

×

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Այս Կիրակի, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30, Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Խաղողօրհնէք՝ 11.45։

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէք։

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, ժամը 10.30-ին եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, նաեւ Խաղողի օրհնութիւն եւ աւանդական մատաղ։

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Կիրակի առաւօտ պատարագ եւ խաղողի օրհնութիւն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 250 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանի յիշատակին։

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

recherche

Sténo - Dactylo (ayant expérience) pour travailler à Montmorency

○ langue arménienne souhaitée

s'adresser : 77, rue La Fayette
Paris 9e
tél : 878 - 02 - 99

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Սիրարփի Պօյաճեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօյաճեաններու եւ զաւակներուն, Տիկին Հայկուհի Շալճեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Մօրուքեանի, Օր. Վարդուհի Պօյաճեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝ Գէորգ Պօյաճեանի մահուան առթիւ։

Նորերու յաջողութիւն

—×—

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Ընկ. Սիմոն Աւտոյեան իր սանին՝ նոր սերնդական՝ տոքթ. Պերնարի - Րաֆֆի Գիւրգիկեան - բժշկական տոքթորայի աւարտաճառին՝ «Rhumatologie et réeducation fonctionnelle» յաջողութեան ուրախ առթիւ (ներկայացուած Նիս, 1984 Յուլիս 1-ին) հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - 100-ական Ֆ. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Վասպուրականի Հայր. Միութեան եւ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւն Կարապետեանի մահուան առթիւ. - Այրի Տիկին Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Իշխանեան եւ զաւակները 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Գարակէօզեան եւ զաւակները 150 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի դրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կըստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան 100ամեակի ոգեկոչումը
Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան
նախաձեռնութեամբ

GRAND GALA
Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԼՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պտոյտը՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Ֆօ - Ռուժ։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

PARIS - ATHENES - PARIS

ALLER 26 / 8 — 1350 Frs (avion uniquement) — RETOUR 09 / 9

Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes — A PARTIR DE 2570 Frs

Lic. 1539

Forfait 8 jours — PARIS / PARIS — Séjour Pension Complète, Vin inclus et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 15, ժամը 12-էն 22

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏԱԿՆԵՐՈՒ

107, Ave. Maréchal Lyautey

Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10-ին եւ խաղողի օրհնութիւն Հոմի Ս. Յովհ. մատրան մէջ, ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ կողմէ։

Հայկ. ճաշեր - հաճելի մթնոլորտ Փարոս նուագախումբին մասնակցութեամբ - մեծ թոմպոլա։

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien
par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊԶՏԻԿ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
9

JEUDI
9 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատր : 3,00 Ֆ.

60-րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.762 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.762

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ ՄՆԱՑ

ՊԱՏԷՆԹԷՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ ՉԷՐ ԿՐՆԱՐ ԲԱՆ ՄԸ ՓՈԽԵԼ

— × —

Ցարդ Ֆրանսային լաւ չէր գիտեր թէ ինչ բանի կը ծառայէ Ծերակոյտը, նոյնիսկ կրնար խորհիլ թէ ոչ մէկ բանի կը ծառայէ, քանի որ երբ օրինագիծի մը համաձայն ալ չէ, վերջին խօսքը իրեն կը մնար եւ 3-րդ երթուդարձէն ետք, Ազգ. Ժողովը կրնայ վաւերացնել տալ օրինագիծը: Այս անգամ սակայն, Ծերակոյտը, ան ալ Օգոստոսին, Ղազարոսի պէս յարութիւն առաւ, շնորհիւ Նախագահ Միթերանի, որ շատ հաւանաբար նախապէս չէր անցըներ թէ քաղաքական ճարպիկութեան իր այս փորձը, ոչ թէ ընդդիմութեան այլ՝ իր իսկ գլխուն փորձանքի պիտի վերածուէր:

Երեքշաբթի, Օգոստոս 7-ի օրը պատմական կարելի է նկատել Ծերակոյտին համար, ուր Արդարութեան նախարարը, վերադառնալով փաստաբանի իր նախկին արհեստին, պիտի պաշտպանէր Հանրաքուէի առաջարկը, զոր հրապարակ նետեց Նախագահ Միթերան: Պէտք է խորքին մէջ ընդունիլ թէ իշխանութիւն - ընդդիմութիւն բիւզանդական այս վէճերը, խօսակցական ժամավաճառութիւն են եւ համայնավարներն են, «Իւմանիթէ»ի կամ իրենց ներկայացուցիչներու միջոցաւ, որ ամէնէն տեղին դատումը կ'ընեն: Կը բաւէ միայն յիշել Օգոստոս 8-ի «Իւմանիթէ»ի խորագիրը. - «Հանրաքուէ՝ Ֆրանսացիները ուրիշ հոգեր ունին», աւելի պատկերալից ձեւով՝ ուրիշ «տէրտ» ունին: Առ այժմ, հարցը կը ծառայէ վերակենդանացնելու այլեւս մոռցուած շրջան մը՝ Գ. կամ Դ. Հանրապետութիւններու օրերուն երբ խորհրդարանական նիստերը հռետորական ելոյթներու, սրամիտ եւ փոթորկալից փոխասացութեանց բեմ էր: Այս էր պատկերը Ծերակոյտին Երեքշաբթի օր եւ ընդդիմադիրները այնքան ոգեւորութեամբ կ'արտայայտուէին, որ կը թուէր թէ շնորհակալ իսկ պիտի ըլլան իշխանութեան, որ իրենց այսպիսի առիթ մը ընծայեց, թէկուզ՝ Օգոստոսին...:

Պատէնթէր չէր կրնար համոզել մարդիկ, որոնք դատարանի մը ոչ - մասնագէտ երդուեալները չեն այլ՝ նման հարցերու սահմանադրական թէ իրաւագիտական ձեռնհաս քաղաքագէտներ: Ի՞նչ կ'ուզէր փաստել մէթր Պատէնթէր: Ծերակոյտը հանրաքուէ կ'ուզէր մէկ ազատութեան շուրջ, Նախագահը կ'ուզէ որ Սահմանադրութիւնը թոյլ տայ որ ժողովուրդը արտայայտուի բոլոր ազատութեանց շուրջ: Կ'ուզէ համոզել որ սահմանադրական այդ ընդլայնումը (11-րդ յօդուածին) պիտի չսահմանափակէ Խորհրդարանին իրաւասութիւնները: Կ'ուզէ համոզել որ եթէ դպրոցի նոր օրինագիծը հանդարտեցնէ մտքերը, եւ ծագի Ֆրանսացիներուն համար «խղճի ծանրակշիռ հարց մը», այն ատեն Միթերան կըրնայ հանրաքուէի դիմել: Հուսկ, ելոյթին վերջաւորութեան, Արդարութեան նախարարին լեզուն կը դառնար եւ յանկարծ կ'ըսէր. - «Հանրաքուէը մերկացած իր ՓԻՒՊԼԻՍԻԹԷ (փոխանակ՝ ՓԼԷՊԻՍԻԹԷ) բնոյթէն», կէս - ճամբէն կը փորձէր շտկել, բայց արդէն ուշ էր այդ մթնոլորտին մէջ եւ ընդդիմադիրները առիթը պիտի չփախցնէին:

Ծերակոյտի վեդէթը, փոխ - նախագահ, դեմոկրատ ձախի պարագլուխ՝ Էթիէնն Տային է, օրէնքներու յանձնախումբի տեղեկատու եւ մասնագէտ սահմանադրական իրաւախոհութեան: Ծերակուտականը թունաւորման արշաւը կը տեսնէ իշխանութեան կողմէ, շփոթեցնելու համար հանրային կարծիքը: Գայթակղեցուցիչ կը գտնէ «Մաթէն»ի համար կատարուած Ի.Փ.Ս.Օ.Ս.ի մէկ քննութիւնը՝ հանրային կարծիքի, ուր հարցումներու կարգին կայ այս մէկը. - «Համաձայն է՞ք, որ Հանրապետութեան Նախագահը Ծերակոյտի որոշումին կարեւորութիւն չտայ», այլ խօսքով՝ բռնաբարէ Սահմանադրութիւնը...: Կը յիշէ, որ 1956-էն ի վեր չէր պատահած որ Ծերակոյտը այնքան բազմանդամ ըլլայ: Այն ատեն, հաւաքուած էին լսելու համար Կի Մոլէ կառավարութեան անդամ՝ Միթերանի մէկ յայտարարութիւնը Սուէզի ջրանցքին ազգայնացման վաղորդայնին: Ի՞սկ այսօր, զինուորական կամ միջազգային վտանգաւոր կացութի՞ւն մը կայ արդեօք... Ո՛չ, հաւաքուած են Սավարի օրինագիծին դուռ բացող իրադարձութեանց պատճառով:

Օրինագիծը չկայ այլեւս եւ անոր շուրջ է, որ Ծերակոյտը հանրաքուէի ուզած էր եւ ատիկա կը վերածուի 11-րդ յօդուածին վերաքննութեան, այլ խօսքով, կ'ըսէ Տայի. - «Ամուսնանալ կ'ուզե՞ս, տղաս: Այո՛, պապա Քլօտէթը կ'ուզեմ առնել: Ո՛չ, Մարին կ'առնես, այդ ալ ամուսնութիւն է»: Յետոյ, ընկերվարական ծրագրին մէջ, Միթերան այլ առաջարկներ ունէր սահմանադրական բարեփոխումներու մասին, անոնք կը վերաբերէին 16, 89, 34, 84 եւ 72 յօդուածներուն (առնըմէ մէկը 7 տարի կը սահմանէ Նախագահական պաշտօնաշրջանը եւ Միթերան 5-ի կ'ուզէր իջեցնել), անոնք ո՞ւր մնացին: Եւ հիմա, ստիպողական կը նկատուի փոխել յօդուած մը, մի՛միայն աւելցնելու համար Նախագահին իրաւասութիւնները, այսինքն՝ հանրաքուէ (ռեֆերանտոմ) չէ այլ՝ ազգաքուէ (փլէպիսիթ): Այս առընչութեամբ, յիշենք թէ «Իւմանիթէ» ալ, արձագանգելով համայնավար ծերակուտականին ելոյթին, կը զգուշացնէ իշխանութեան «անձնականացման» դէմ, յիշելով Ծերակոյտի նախագահ՝ Կաստոն Մոնէրվիլի ելոյթը 1946ին, ապա՝ 1962ին, երբ կ'առարկէր. - «Նախագահը իր ուզած պահուն կրնայ հանրաքուէ օգտագործել, իր գործին եկած նիւթերու շուրջ, իր ընտրած ժամուն, հանրային կարծիքը, առանց եւ՝ միայն այո՛ կամ ոչ կրնայ ըսել...»:

Տայիէն զատ, բուռն ելոյթներ կ'ունենան նաեւ Փասքուա, Լըքանիւէ եւ ուրիշներ:

Նիստին սկիզբը հարց մըն ալ ծագած էր հանրագիրի մը մասին, որ նաեւ իբրեւ ծանուցում (մէկ լրիւ էջ) կը տարածուէր 48 ժամէ:

«Հանրային ազատութեանց հանրաքուէի կողմնակից միութիւն» մը, կը «հաստատէ» որ Ֆրանսացիներու 70%-ը համաձայն է: Հարցումը սա էր՝ (ընդգծ՝ ալ Տայի), ուրկէ՞ կուգայ դրամը այդ մեծածախս ձեռնարկին: Ի դէպ, այս ծանուցումը չէր մերժած (Օգոստոս 7) «Քոթիտիէն տը Փարի»ի նման թերթ մը, որ, ըստ երեւոյթին, գիտէ զոհել իր տեսակէտները, նման պարագաներու մէջ:

Նիստը կը շարունակուէր Չորեքշաբթի, բայց ոչ մէկ նորութիւն կրնար բերել, քանի որ նախահարցումի դրութեամբ, Ծերակոյտը արդէն իսկ կ'ըլլայ որ հարցը ծեծուի ըստ էութեան, զայն կը «դամէ» տեղն ու տեղը: Եւ հանրաքուէն չծնած կը թաղուի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44-ՐԴ ԲԱԺԱԿ

«ԿՈՏԱՅՔ» ՅԱՂԹԵԼՈՎ «ՇԻՆՆԻԿ»Ի ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՊԱՅՔԱՐԸ

— × —

«Յառաջ»ի Օգոստոս 2-ի թիւով անդրադառնալով խորհրդային Բ. դասակարգի ախոյենութեան մասնակցող Հայաստանի չորս խումբերէն՝ Աբովեանի «Կոտայք»ի յաջողութիւններուն, կը յիշէինք անոր մասնակցութիւնը խորհրդային բաժակի 1/64 աւարտականներուն:

Ի դէպ, նշենք որ այս տարի, ըստ նոր կանոնի՝ Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի բաժակի մրցաշարքը կը սկսի աւելի կանուխ, քան նախորդ տարիներուն: Մրցաշարքին կը մասնակցին՝ բացի բարձրագոյն լիկայի եւ Ա. դասակարգի խումբերէն, նաեւ Բ. դասակարգի իւրաքանչիւր խմբակի առաջատար ակումբները:

Արդ, ըստ վիճակահանութեան, 1/64 աւարտականներուն Աբովեանի «Կոտայք»ի մրցակիցը եղած է Ա. դասակարգէն հանգէս եկող զօրաւոր խումբերէն մէկը՝ Եարոսլաւի «Շիննիկ»ը:

Խաղը՝ որ տեղի ունեցած է Յուլիս 31-ին, Աբովեան, անցած է չափազանց լարուած եւ պայքարի մթնոլորտի մը մէջ: Հիւրերը մեծ ջանք թափած են, որպէսզի թէքնիքով եւ արագ խաղարկութեամբ կոտրեն Աբովեանցիներու յարձակումներու թափը եւ հակադրոհներու միջոցով առաւելութեան հասնին: Բայց «Կոտայք»ի տղաքը՝ մէկ բռունցք դարձած, խելացի խաղարկութեամբ մը 7-րդ վայրկեանին իսկ պատժած են հիւրերը: Ա. Փարսադանեանի գեղեցիկ մէկ փոխանցումը Գ. Յովհաննիսեան կոլի վերածած է: Հինգ վայրկեան ետք մրցակիցներէն Բոգրով առիթ մը կորսնցուցած է հաւասարեցնելու համար հաշիւը, իսկ քանի մը վայրկեան յետոյ յաջողած է կոլ նշանակել ... իր սեփական բերդին:

Երկրորդ կիսախաղի առաջին վայրկեաններուն Եարոսլաւցիները անցած են գործի եւ բազմաթիւ գործողութիւններով վտանգաւոր պահեր ստեղծած «Կոտայք»ի բերդին առջեւ: Այդ գործողութիւններէն մին արդիւնաւորուած է «Կոտայք»ի բերդապահ Ստեփանեանի սխալին հետեւանքով: Աբովեանցիները տակաւին իրենք զիրենք չգտած, մրցակիցներէն Պանաեյէւ կոլ մը նշանակելով հաւասարեցուցած է խաղին արդիւնքը (2 - 2):

Երկարաձգումի ընթացքին Աբովեանցիները վճռական եւ խմբային ներդաշնակ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ 105-րդ վայրկեանին՝ Եդուարդ Վերանեան, ուժգին հարուածով մը նշանակած է յաղթանակի կոլը:

Այսպէսով Աբովեանի «Կոտայք»ը՝ յաղթահարելով առաջին արգելքը, կը շարունակէ իր պայքարը խորհրդային 44-րդ բաժակի մրցաշարքին: 1/32 աւարտականները տեղի կ'ունենան Օգոստոս 10-ին: «Կոտայք», դարձեալ իր դաշտին վրայ, կը խաղայ Նիկոպոլի «Կոլոս»ի դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԷՆ մէկ Էօպիւսն է որ ճամբէ ելլալ, այս անգամ, 304 ճամբորդով եւ 18 օդաչուներով: Թեհրան - Շիրազ գիծին վրայ է, որ ահաբեկիչներ ստիպած են օդաչուին չելլել իր ճամբէն: Ճամբորդները առաւելաբար, ուխտաւորներ են, որոնք հաւանաբար Մէքքէ կ'երթային, այսինքն օդանաւը Շիրազէն ետք Սաուտի Արաբիա պիտի երթար: Չորեքշաբթի առտու, Պահրէյնէն ետք, օդանաւը Գահիրէ իջած էր, ՔԷրոզէնը հատած ըլլալով եւ կը հաղորդուէր թէ ահաբեկիչները Փարիզ գալ կ'ուզեն: Ժամը 10-ի լուրերու համաձայն, օդանաւը ճամբայ ելած էր դէպի Հռոմ:

ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ բանտին մէջ, 60 հոգի կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար չարչարանքներու կիրարկման դէմ: Ասոնցմէ տասը՝ հոգեվարք են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 1 / 2)

«ՀԱՅԵԼԵԿՏՐԱՄԵՔԵՆԱՅ» ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի «Հայելեկտրամեքենայ» ձեռնարկութիւնը արտադրած է 400 եւ 630 քիլովաթ կարողութեամբ թրանսֆորմաթէօրներով ջրհան կայաններու առաջին նմոյշները, որոնք կ'օգտագործուին գիւղատնտեսութեան մէջ՝ դաշտերն ու այգիները ոռոգելու համար: Ձեռնարկութեան արտադրած ապրանքները՝ իրենց թէքնիքով ու արդիւնաւէտութեամբ, փնտռուած են Խորհ. Միութեան մէջ եւ անոր սահմաններէն դուրս:

×

ՄԱՆԿԱԿԱՆ «ԱՐԵՒԻԿ» ՀԱՄՈՅԹԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱԼԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մոսկուայի «Մելոդիա» ձեռնարկութիւնը հրապարակ հանած է Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի պետական կոմիտէի մանկական «Արեւիկ» խումբին սալը: Հինգ տարի առաջ երաժիշտ Ռոբեր Պետրոսեան հաւաքած էր Երեւանի դպրոցներէն տաղանդաւոր քանի մը աշակերտներ եւ կազմած երգի ու նուագի համոյթ մը, որուն համբաւը կարճ ժամանակուան մէջ տարածուած է Խորհ. Միութեան շատ մը քաղաքները: «Արեւիկ»ի պատանի երգիչները կը մեկնաբանեն Կոմիտասէն, Ալեքսանդր Սպենդիարեանէն, Դանիէլ Ղազարեանէն, Արամ Խաչատրեանէն եւ Էդգար Յովհաննիսեանէն երգեր: Համոյթը, որուն երկար տեւողութեամբ առաջին սալն է այս, յաճախ հանդէս կուգայ Հայաստան եւ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներու մէջ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեանի խմբագրութեամբ Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Սովետական Հայաստանի գիտութեան նուաճումները (1920 - 1980)» գիրքը, որ կը ներկայացնէ 60 տարուան ընթացքին Հայաստանի գիտական մտքի զարգացման պատկերը: Գիրքը կ'անդրադառնայ Հայաստանի մէջ գիտութեան զարգացման ուղիներուն, 1943-ին գիտութիւններու ակադեմիայի հիմնադրութեան եւ անոր յետագայ իրագործումներուն:

ԱՐՄԱՇԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

(1889 - 1916)

Գրեց՝ ԲՈՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Գ.

Գ.-

«ԴՊՐԵՎԱՆՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ», ԱՐՄԱՇ, 1889

1888 *Յուլիսին, Օրմանեանի մեկնումը Էջմիածնի Ճեմարանէն բարեգալուստ նըպաստ մը պիտի ըլլար Պոլսոյ Պատրիարքութեան ծրագրած դպրեվանքին համար։ Խորէն Պատրիարք Աշըգեան ժողովի կը հրաւիրէ Պոլիս գտնուող եպիսկոպոսները, խորհրդակցելու համար՝ թէ ինչպէ՞ս «թափուր թեմերը օժտել ուսեալ առաջնորդներով»։ Կ՚առաջարկուի առկախել զաւառական եւ ժողովրդական ընտրութիւնները եւ առաջնորդները նշանակել ուղղակի Պատրիարքարանէն։ Օրմանեան, որ ներկայ է ժողովին, կ՚ընդդիմանայ սահմանադրական ժողովրդային մասնակցութիւնը կրճատելու այդպիսի առաջարկին, յայտնելով թէ «Հռոմի դէմ մաքառելէս ետք, ես չեմ կրնար հաւանիլ որ Հայ Եկեղեցւոյ ժողովրդական վարչաձեւը կամ եղանակը ջնջուի»* (Փառէն Եպիսկ. Մելքոնեան ՀԱՍԿ, 1947, էջ 317)։ *Ու ժողովականները կը համաձայնին որ Պատրիարքարանի հովանիին տակ բացուի «Եկեղեցական Բարձրագոյն Վարժարան» մը, մասնագիտական ուսման ծրագրով, ուսեալ ու գիտակից հայ եկեղեցականներ պատրաստելու համար։*

Անմիջապէս Նախապատրաստական Յանձնաժողով մը կը կազմուի, Օրմանեանի նախագահութեամբ, որ դպրեվանքին ուսումնական ու վարչական ծրագիրը կը մշակէ եւ Պոլսոյ թերթերուն կը ծանուցանէ Պատրիարքարանի որոշումները։ Եւ առաջարկուած զանազան վայրերու վանքերը քննելէ ետք - Եուսկիւտար, Գնալը Կղզի, Պարտիզակ - յարմարագոյն կը նկատուի Արմաշի Չարխափան Ս. Աստուածածին վանքը, *որ դարերէ ի վեր ուխտատեղի եղած էր, Արքեպիսկոպոս վանահայրեր ունեցած էր, ուրկէ ոմանք բարձրացեր էին պատրիարքական աթոռ, ինչպէս՝ Խորէն Աշըգեան։ Վանքը ունէր նաեւ մնայուն միաբանութիւն, ժառանգաւորաց վարժարան, մատենադարան, Ձեռագրատուն, տպարան, ինչպէս նաեւ հոյակապ տաճար, դահլիճ եւ միաբանութեան եւ ուխտաւորներու յատուկ բընակութեան թաղեր, եւ հասութաբեր կալուածներ՝ ագարակ ու ջրաղացք, Պոլսոյ պատրիարքարանին ալ մօտ՝ ամէն յարմարութիւններով օժտուած ընդարձակ ազգային կալուած մը։ Կը մնար Դըպրեվանքի Տեսուչի ընտրութիւնը, զոր Պատրիարքը կը լուծէ Մաղաքիա Եպիսկ. Օրմանեանի յօժար յանձնառութեամբը։*

Ո՞վ էր Օրմանեան։ 1841*ին Պոլսոյ Բերա թաղը ծնած,* 10 *տարեկանին Հռոմ ղրկըւած, եւ այնտեղ կաթոլիկ եկեղեցական ուսումները լրացնելով՝* 1863-*ին քահանայ ձեռնադրուած, այնուհետեւ բարձրագոյն լրացումներով Աստուածաբանութեան եւ Եկեղեցական Իրաւագիտութեան Մագիստրոսութեան տիտղոսը ստացած՝* 1868-*ին՝ Պոլիս կուգայ եւ տասնեակ մը տարիներ կրթական պաշտօն կը վարէ Հայ Կաթոլիկ հաստատութեանց մէջ։ Մինչ այդ՝ իր ազատական ոգին կ՚ընդդիմանայ Արեւելեան Եկեղեցիներու հանդէպ Հռոմի Ս. Աթոռին* լատինամէտ *քաղաքականութեան, երկու ուղղութիւններով։ Նախ, երբ* 1869-*ին Պոլիսէն Հըռոմ կ՚երթայ իր մասնակից* «Վատիկանեան Ժողով»*ին, իր ազատամիտ արտայայտութիւնները հալածանք կ՚արթընցնեն այնտեղ, եւ* 1870 *Ապրիլին «Գաղանձեանի հետ կը փախչին Հռոմէն, կը հասնին Պոլիս», ինչպէս կ՚ըսէ ինքնակենսագրութիւնը։ Անկէ ետք Օրմանեան աւելի համարձակօրէն կ՚արտայայտէ իր եկեղեցական ազատամտութիւնը։ Պապական* Բեվերսուրուս *նշանաւոր կոնդակը եւ յարակից պաշտօնագիրները, որով* 1831*ին բաժնուած Հայ Կաթոլիկներու «*Վէքիլութիւնը*» պաշտօնապէս «*Պատրիարքական Աթոռի*» մը կը վերածուէր Պոլսոյ մէջ, Օրմանեան Փրանսերէնի թարգմանելով կը հրատարակէ։ Նոյնպէս իտալերէնով կը հրատարակէ* «Բեվերսուրուս կամ Հայք եւ Պապութիւն», *եւ Փրանսերէնով* «Արեւելեան կաթոլիկաց կրօնական ազատութիւնը եւ քաղաքական իրաւունքները» *եւ* «Վատիկան եւ Հայք»*։ Եւ այս երեք գործերն ալ Հռոմի կողմէ «արգելք»ի տակ կ՚առնուին, ինչպէս ինք կ՚ըսէ - «Հռոմ փութաց Օրմանեանի հեղինակութիւնները* արգիլեալ գրոց *իր ցուցակին* (Էնտեքս) *անցընել»։* (Ազգպտ. Հտծ. 2849)։

Օրմանեանի միւս - հայ կաթոլիկեան վէճի նիւթն էր՝ Աստուածին Հասուն *անուն մոլեռանդի մը Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքական Աթոռը լատինամէտ ուղղութեամբ տանելու ճգնումը, որուն կ՚ընդդիմանային «Հակահասունեան» Հայ Կաթոլիկները, եւ անոնց կարգին՝ Օրմանեան, ինչպէս ինք կը սահմանէ. - «*Հասունեան քաղաքականութեան *մեծ նպատակն էր Հայ Կաթոլիկ հասարակութեան մէջէն բնաջինջ ընել ինչ որ Հայութեան հետ վերաբերութիւն կամ կապակցութիւն ունի, եւ անոր տեղ Հռոմէական եւ Լատինական ձեւերն ու կերպերը հաստատել, անհետ ընել ինչ որ բուն* հայ *է, եւ ամբացնել ինչ որ* կաթոլիկ *է»* (Ընդդծում - *ները իմն է, Ազգպտ.* 2661)։

Եւ Հայ Կաթոլիկութեան ներքին վէճերը այնքան կը խորանան, կը տարածուին մինչեւ Մխիթարեան Միաբանութեան, որ Հասունի ընդդիմադիրներէն խումբ մը ազգայնամիտ Հայ Կաթոլիկներ, որոնց մէջ՝ Օրմանեան՝ 1887-*ին՝ Հայոց Պատրիարքութեան կը դիմեն «Հայց. Ուղղափառ Ս. Եկեղեցւոյ Ծոցը վերադառնալու» ... եւ* 1879 *Հոկտեմբեր* 28-*ին՝ մեծ ազգային հանդիսութեամբ Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեան անոնցմէ* 72 *հոգի պաշտօնապէս կ՚ընդունի հարազատ մայրենի եկեղեցիի ծոցը։* (Ազգպտ. Հտծ. 2851)

Անկէ ետք Օրմանեան Կարինի Թեմին Առաջնորդ եղած էր, եւ ութ տարիներ ետք Էջմիածնի նորաբաց Գէորգեան Ճեմարանի ուսուցչութեան հրաւիրուած, ապա՝ ինչպէս յիշուեցաւ՝ տարի մը ետք Պոլիս վերադառնալ ստիպուած։ Եւ նորադահ Խորէն Պատրիարք Աշըգեան զայն կ՚ընտրէր իբրեւ գործին յարմար անձ՝ վարելու Արմաշի Դպրեվանքին տեսչութիւնը։

Պատրիարքի Նախագահութեամբ կը կազմուի Արմաշու Դպրեվանքի Խնամակալ Մարմինը, *անդամակցութեամբ Գաբրիէլ Եպիսկ. Սրուանձտեանցի, Գարեգին Ծ. Վրդ. Թաթարեանի, Արիկ Ոնճրեանի, Տիգրան Եուսուֆեանի, Յովհաննէս Եսայեանի, եւ Գաբրիէլ Գաբրիէլեանի։ Եւ ամէն կարգադրութիւն Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ հաստատուելէ ետք, 1889 Մայիս 5-ի յատուկ կոնդակով Պատրիարքը կը ծանուցանէ Ազգին թէ՝*

- Արմաշու Վանքը Նիկոմիդիոյ առաջնորդարանէն անջատուելով ենթարկուած է ուղղակի Պոլսոյ Պատրիարքութեան,

- Վանքին Վանահայրն է Պատրիարքը, եւ Փոխ - վանահայրը՝ Եկեղեցական Բարձրագոյն Վարժարանի Վերատեսուչը,

- Վանքին ելեւմտական իրաւասութիւնները եւ մատակարարութիւնը յանձնուած է Խնամակալութեան, որուն ներկայացուցիչն է Վերատեսուչը։

Նոյնպէս Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը հրատարակուէին Վարժարանին եօթնամեայ Ծրագիր - կանոնագիրը եւ աշակերտներու ընդունելութեան պայմանները։ Եւ 1889 Սեպտեմբեր 18 Խաչվերացի Տօնին, ժողովրդային հանդիսութեամբ կը բացուի Արմաշու Դպրեվանքը, Ա. Դասարանի 19 աշակերտներով։ Ուսուցիչներն են՝ Մամբրէ Վրդ. Նալպանտեան, Յուսիկ Վրդ. Խմէրեան, կառավարիչ՝ Եղնիկ Վրդ. Գալֆաճեան, դպրապետ՝ Պապա Համբարձում, եւ Թուրքերէնի ու Փրանսերէնի ուսուցիչներ։

Յաջորդ տարին, 1890, կը կազմուի դասարան մը եւս 17 աշակերտներով։ Նաեւ Փոխ - տեսչութեան պաշտօնին կը հրաւիրուի Եղիշէ Ծ. Վ. Դուրեան, *նախապէս տեսուչը Պարտիզակի Ազգ. Երկսեռ Վարժարանի։ Ուսուցչական կազմին կը միանան Երուանդ Տէր - Անդրէասեան եւ Գրիգոր Մխալեան։ Երրորդ տարին դասարան մը եւս կ՚աւելնայ 10 աշակերտներով։ Եւ Դպրեվանքի աճումին բաւարարութիւն տալու համար կը կառուցուի եռայարկ նոր շէնք մը՝ բարերարութեամբը Եւդոկիացի Գրիգոր Կիւտիւքեանի։*

1892-*ի Դպրոցական տարեմուտին կը պատրաստուի Ուսումնական եւ Ուսանողական Կանոնագիր մը, որուն կարեւոր յօդուածներն են.*

Յօդ. Ա. - Դպրեվանուց հիմնական բակզբունքն է եկեղեցականութեան փափաքողները յարմարապէս պատրաստել իրենց կոչումին եւ կեանքին։

Յօդ. Գ. - Դպրեվանք կ՚ընդունուին Ազգ. Նախակրթութիւնը աւարտած աշակերտներ, 18 տարեկանին։ Դասընթացքը եօթը տարի է, առաջին երեքը՝ ընդհանուր ուսման, երկրորդ երեքը՝ բարձրագոյն եկեղեցական ուսման, եւ եօթներորդը՝ վարժութեանց եւ ուսումնասիրութեանց։

Յօդ. Զ. - Երրորդ դասարանը լրացնողները Սարկաւագութեան կը կոչուին, եթէ 21 *տարեկան են եւ կուսակրօն եկեղեցականութեան յանձնառու կ՚ըլլան։*

Յօդ. Ը. - Վեցերորդ դասարանը աւարտողներ Աբեղայ կը ձեռնադրուին։

Յօդ. Թ. - Լրման Տարւոյն մէջ, գլխաւոր ճիւղերու վարժութիւններ կը կատարեն եւ աւարտաճառ կը պատրաստեն որոշեալ նիւթի վրայ։ Ի վերջոյ Վկայական եւ Վարդապետական Աստիճան կը ստանան։

Յօդ. ԺԳ. - Ընթացաւարտներ պարտաւոր են երկու տարի եւս դպրոցական կամ վարչական վարժութիւններ ընել, եւ յետոյ ստանձնել առաջնորդական պաշտօններ։

Յաջորդ տարիներուն թէեւ դժուարութիւններ ու քննադատութիւններ ալ չեն պակսիր Դպրեվանքին շուրջ, մանաւանդ Աշըգեանի պատրիարքութենէն հրաժարումէն (1894) *եւ* Մատթէոս Իզմիրլեանի *պատրիարքութենէն ետք, երբ Պոլսոյ պահպանողական տարրեր զրոյցներ կը հանեն՝ իբր թէ «Դպրեվանքը շատ ազատամիտ ուսում կուտայ» ... բայց վերջապէս* 1895 *Յունիս* 18-*ին, Օրմանեան պատրիարքարանի կողմէ կ՚արտօնուի իր անդրանիկ եօթը շրջանաւարտները աբեղայ ձեռնադրելու։ Եւ Արմաշի այդ առաջին Ձեռնադրեալներն են.*

- Բաբգէն Վ. Կիւլէսէրեան (*Ապագային՝ Կաթողիկոս Կիլիկիոյ*)

- Խորէն Վ. Պէհրիկեան (*Նահատակուած՝* 1915-*ին*)

- Զաւէն Վ. Տէր - Եղիայեան (*Ապագային՝ Պատրիարք Պոլսոյ*)

- Մուշեղ Վ. Սերոբեան (*Կարգաթող՝* 1922-*ին*)

- Սմբատ Վ. Սաատէթեան (*Նահատակուած՝* 1915-*ին*)

- Ազատ Վ. Համամճեան (*Վախճանած՝* 1918-*ին*)

- Մաշթոց Վ. Փափազեան (*Կարգաթող՝* 1906-*ին*)

Ազգին մէջ ընդհանուր ուրախութեամբ կ՚ողջունուի Դպրեվանքին այս երախայրիք ընծայաբերումը։ «Պոլսոյ մամուլը, Պատրիարքարանը, Մայր Աթոռը եւ առհասարակ ամբողջ ժողովուրդը», կ՚ըսէ յուշագրողը, «սիրով ողջունեցին այս յաջողութիւնը, անոր մէջ տեսնելով ազգային եկեղեցական պաշտօնէութիւնը զօրացընելու կոչուած հօտանքի մը սկզբնաւորութիւնը։ Եւ այս պատճառ եղաւ ընդհանուր խնդութեան»։ (Փառէն Եպիսկ. Մելքոնեան, ՀԱՍԿ, 1947 Դեկտեմբեր էջ՝ 349)

Սակայն երկար չի տեւեր ազգին խանդավառութիւնը։ 1895 *Սեպտեմբերի «հայկական ցոյցը»* Բաբը Դրան *մօտ եւ անոր յաջորդող Համիտեան ջարդերը, Իզմիրլեան Պատրիարքի հրաժարումն ու Երուսաղէմ աքսորումը, Դպրեվանքի բարերար Արիկ Ոնճեանի «սնանկութիւնն ու դատապարտումը» սուգի եւ յուսախաբութեան կը մատնեն ազգը ընդհանրապէս, եւ չարագուշակներ ալ կ՚ելլեն՝ թէ «Դպրեվանքի ալ խափանումի օրը հասած է»։ Յաջորդ տարեշրջանին մեծ ճիգ կ՚ըլլայ Դպրեվանքը կանգուն պահելու։ Մինչեւ իսկ, «իբրեւ Դպրեվանքի ծըրագրին լրումը», պարբերաթերթ մըն ալ կը սկսին հրատարակել* ՄԱՍԻՍ *անունով, որուն առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ* 1896 *Յունիսին։ Սակայն Վերատեսուչ Օրմանեան անձկութեամբ կը յիշատակէ՝ թէ «Երբոր այսպէս Դպրեվանքը իր յաջողութեան գագաթնակէտին կը հասնէր,* 1896 *տարւոյ ամառուան վերջերը տեղի ունեցած աղէտներով ինքն ալ վնասուեցաւ ու վտանգուեցաւ»։* (Ազգպտ. Հտծ. 2990)։

Օրմանեան, սակայն, «իբրեւ օրուան կացութեան գիտակից եւ պաղարիւն ու գործնական մարդ» (Փառ. Եպիսկ. Մելք.)*, հակառակ որ Դպրեվանքը «1896ի* Օսմանեան Պանքայի *դէպքէն վերջ մանաւանդ, նիւթական անձկութեան եւ անյուսութեան նեղ օրեր անցուց», կ՚որոշէ Բ. Դասարանի չորս սարկաւագները եւս աբեղայ ձեռնադրել, եւ նոյն տարուան Սեպտեմբերի Խաչվերացի Կիրակին, «հապճեպ ու անշուք կերպով» ձեռնադրութիւնը կը կատարէ։ Եւ Հոկտեմբերին՝ Դուրեանի հետ Պոլիս կ՚երթայ անձամբ տեսակցութիւններով Դպրեվանքին ապագան ապահովելու համար։ Ձեռնադրեալ այդ երկրորդ խումբի անուններն են.*

- Թաթուլ Վ. Դուրեան,

- Փառէն Վ. Մելքոնեան (*ապագային՝ ուսուցիչ Անթիլիասի Դպրեվանքի*)

- Վահրիճ Վ. Շահլամեան

- Թորգոմ Վ. Գուշակեան (*Ապագային՝ Պատրիարք Երուսաղէմի*)

Մինչ այդ, ազգային տագնապի օրերու մէջ, անակնկալօրէն Օրմանեան ինք կ՚ընտրուի Պոլսոյ պատրիարքական աթոռին (1896 *Նոյեմբեր* 6)*։ Այս կերպով փակուած կ՚ըլլայ Օրմանեանի վերատեսչութեան տակ Արմաշի Դպրեվանքին Առաջին Եօթնամեայ Շրջանը։*

(Շար. 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵՐՋԻՆ ԽՂՃԸ

Գառնի - Գեղարդ կատարած պտոյտից նոր էինք վերադարձել «Արմենիա» հիւրանոցը։ Բարեկամս՝ ամերիկահայ բանաստեղծ Սիտալը, թիկնաթոռին բազմած, հայրենի Շատախի առասպելներ էր յիշում, համով - հոտով պատմում «Մամու Ջինի», իր ծննդավայր Կաշտ գիւղի քաջերի լեգենդը, որ արդէն պոէմի նիւթ էր դարձրել։

Յանկարծ դուռը թակեցին։

- Մտէ՛ք։

Առանձնասենեակի շեմին երեւաց բարձրահասակ, քիչ կեռուած - ցամաքած մի մարդ, որի կնճռապատ դէմքին առնականութիւն էր հաղորդում թեւերն աջ ու ահեակ պարզած բեղը։

Սիտալն խսկոյն ուղղուեց թիկնաթոռում։

- Լաւ ժամանակին եկար, Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ, - տեսքից կարծես էր։ - Եւ ապա ինձ դառնալով. - ծանօթացիր Անդրանիկի զինակցին. խնուսցի է, վարժապետ ու ֆիտայի։ Ինքնուսնական թուականներին թողել է դպրոցը։ Անդրանիկի հետ բարձրացել Սասունի ապառաժ լեռները։ Այժմ եկել է հայրենիք, որ տեսնի ո՛ւր է հասել քանի թուին իր թողած որբացած, ողբակէզ հայրենիքը։

Ես ոտքի ելայ, իսկ Սիտալը ծերունուն դիմելով շարունակեց.

- Կարապետ վարժապետ, դու էլ ծանօթացիր իմ կրտսեր գրչակից Սանփանին։ Եւ պատմիր Անդրանիկի կեանքից։ Նրան շատ է հետաքրքրում։ Պատմուածքներ է գրում զօրավարի մասին։

Խնուսցի ծերունու յոգնած, տժգունած աչքերն ուժ ու փայլ ստացան։ Անկասկած, Անդրանիկի անունը լսելուց եռ եկաւ հին ֆիտայու արդէն ուժասպառ արիւնը։ Եւ խաղաղ առանձնասենեակում երկարեց, կեռուեց նրա խռպոտ ձայնը.

- Ի՞նչ պատմեմ։ Մի մարդ, մի մեծ հայրենասէր եկաւ ու անցաւ այս աշխարհից։ Փչուր խօսքով պատմել կը լինի մեծ մարդու մասին։ Մի նոր Րաֆֆի է հարկաւոր, որ ազգային հերոսի վերաբերեալ տասը հատոր «Կայծեր» գրի։

Ընդհատում է սակյլքը, մտորում, թախծում։ Յետոյ, գլուխն օրօրելով, աւելացնում է կամաց.

- Անդրանիկի զէնքի ընկերներն էլ իրար յետեւից գնում են «Արարատ» գերեզմանոցը՝ իրենց հետ տանելով թանկագին յուշեր։

(Հայրենիքի կարօտով աշխարհից Ամերիկահայերը, որպէս հոգու սփոփանք, իրենց վերջին հանգրուանը կոչել են «Արարատ»)։

- Մշոյ սուլթան սուրբ Կարապետ, -

երկին դիմում է Սիտալը, - դու հիմա փոքր պատմիր, էգուց միւս օր նորից կը շարունակես:

Ես էլ եմ խնդրում:

Ծերունին կամաց քանդում է յիշողութիւնների կծիկը.

- Քաջն Անդրանիկը Եւրոպայից Ամերիկա տեղափոխուեց, բնակավայր ընտրեց Ֆրեզնոն: Այստեղ երկրացիներ շատ կային, որ հող էին մշակում, զբաղւում այգեգործութեամբ: Նա էլ սիրում էր հողը: Յաճախ էինք հանդիպում իրար: Խնուսցիներս, Բիթլիսցիներս, Մշեցիներս, Սասունցիներս, բոլորս՝ երկրից Ամերիկա եկած մարդիկ, հաւաքւում էինք «Արարատ» սրճարանում, ստեղծում մի փոքրիկ Հայաստան: Բոլորուելով զօրավարի շուրջը, հեռու տաք զրոյցի էինք բռնւում: Պատմում էինք ֆիտայական կռիւներ: Առաքելոց, Յովհաննու վանքերի, Գեալիգուզանի, Տալուորիկի կռիւներից, յիշում, թէ ինչպէս Անդրանիկը գլխատեց Աղբիւր Սերոբին գլխատողին՝ Բշարէ Խալիլին, թէ ինչպէս Պալքանեան պատերազմում գերի վերցրեց Եավէր փաշային:

Մերհամլիի ճակատամարտում, որին ես էլ էի մասնակցում, Անդրանիկը ծուղակ սարքեց փաշային, կտրեց նրա նահանջի ճամբան, Ջախջախեց Թրքական զօրամասը եւ փաշային էլ գերի վերցրեց: Երբ անձնատուր եղած Եավէր փաշան իմացաւ այդ, ամօթով բացականչեց.

- Ուրեմն, ինձ գերի վերցնողը ո՛չ թէ զուլկարական կանոնաւոր բանակն էր, այլ Անդրանի՞կը ... Այն էլ ընդամէնը երեք հարիւր ֆիտայիներո՞վ: Ես ինձ երբեք չեմ ներելու այս անպատուութիւնը:

Պիտի ասեմ, որ Սասնայ Արծիւր կռուի տեղանք ընտրելու մեծ վարպետ էր: Դիրքաւորւում էր այնպէս, որ անխոցելի մնայ թշնամու գնդակից: Անշուշտ այդ չի նշանակում, թէ նա երբեք չի վիրաւորուել, ինչպէս հաւատացած էր ժողովուրդը: Պատահել է, ի հարկէ, որ վիրաւորուել է, բայց թաքցրել է ամէնքից: Իմացողներին էլ միշտ զգուշացրել է, որ այդ մասին ոչ ոքի չասենք:

- Իսկ ինչո՞ւ, - հետաքրքրւում է Սիտալը:

- Ինչո՞ւ ... Մի անգամ ես էլ նոյն հարցը տուեցի Անդրանիկին: Արդեօք համեստութիւնի՞ց է ուզում գաղտնի պահել, չի՞ ուզում վիրաւոր հերոսի փառքին արժանանալ:

Նա լսեց իմ այս ենթադրութիւնները, խորամանկ ժպտաց, աչքերը տխուր ոլորեց ու կամաց պատասխանեց.

- Կարապե՛տ, դու վարժապետ ես եղել, գրքի մարդ, ինքդ պիտի հասկանայիր, թէ ինչո՛ւ: Բարեկամ ու թշնամի կարծում են, թէ ես առասպելական հերոս եմ, գնդակը չի կպչում ինձ, իսկ կպածն էլ իսկոյն յետ է դառնում արձակողի վրայ ու սպանում: Թուրքերը նոյնիսկ երգ են կապել իմ անխոցելիութեան մասին: Դա շատ լաւ է: Թշնամին թող հաւատայ առասպելին եւ ահ ու սարսափի մատնուի: Այդ հարկաւոր է մեզ՝ ֆիտայիներիս: Իսկ հայ ժողովրդի հաւատը, թէ արդար կռւում ինձ մահ չկայ, օգտակար է մեր պայքարին: Պիտի միշտ պահպանել ժողովրդի հաւատն ու յոյսը:

- Լսում էի Անդրանիկին ու մտքում անում, թէ ուսումնական լինելով, ես ինչպէ՞ս գլխի չէի ընկել, - ասում է Կարապետ վարժապետը եւ անխօս նայում մեզ,

- Ուրեմն, Անդրանիկը քաջ ռազմիկ լինելուց բացի հոգեբան էլ է եղել, հոգեբան - ռազմագէտ, - ընդմիջում է Սիտալը:

Ծերունին գլխով է անում ու շարունակում ասելիքը.

- Հիմա ես չեմ ուզում ձեզ պատմել հերոսական, անհաւասար այն կռիւները, որ մենք Անդրանիկի ղեկավարութեամբ մղել ենք Սասունում, Տիլիմանում եւ այլուր: Ուզում եմ յիշել հերոսի հետ ունեցած իմ վերջին հանդիպումներից մէկը:

Մենք՝ Անդրանիկի զինակիցներս, նկատում էինք, որ արագօրէն քայքայւում է նրա առողջութիւնը, որ շուտով կը կորցնենք մեր պաշտելի Սասնայ Արծուին: Ջմրան բուք ու բորանը, ամառն տօթը, սար ու ձորում անցկացրած հայդուկային կեանքը քայքայել էր նրան: Եւ մենք բոլորս ուզում էինք իմանալ նրա վերջին ցանկութիւնը՝ կեանքին հրաժեշտ տալուց առաջ: Անշուշտ հասկանալի է, չէր կարելի միանգամից նման հարց տալ վաստակաշատ մարդուն. ուստի պայմանաւորուեցինք այդպէս հարցնել նախ մեր ընկերներից մի քանիսին, ապա կամաց - կամաց Անդրանիկին մօտենալ:

Այդպէս էլ արեցինք:

1927 թուականի գարունն էր Ֆրեզնոյում: Վեր կացանք գնացինք զօրավարի բնակարանը: Մեզ տեսնելով տրամադրութիւնը բարձրացաւ, կարծես մոռացաւ յոգնածութիւնը: Տալուորիկցի Աւէն առիթը յարմար համարելով, երկու - երեք ընկերների հարց տուեց, թէ այս անցաւոր աշխարհից հեռանալուց առաջ ի՞նչ ցանկութիւններ ունեն, ի՞նչ մուրազ:

Հին ֆիտայիները մէկ - մէկ յայտնեցին իրենց սրտի վերջին մուրազը:

Երբ հերթը հասաւ Անդրանիկին, նա իսկոյն չպատասխանեց: Մշուշուեց բարի հայեացքը: Մի խոհուն ծանրութիւն, անսքօղ մի թախիծ իջաւ նրա հոգուն: Ինձ թուաց, թէ նա վերացաւ շրջապատից, գնաց ձուլուեց իր փոթորկալի կեանքի դրուագներին, ձուլուեց հարազատ ժողովրդի պատմական ճակատագրին...

Լուռ ու լարուած սպասում էինք, թէ ե՞րբ են շարժուելու Անդրանիկի զօնատ շուրթերը, ե՞րբ է խօսելու: Իսկ նա լուռ էր:

Հայեացքը սեւեռուած էր մի կէտի: Գիտէինք, որ զօրավարը հոգեկան խռովքի մէջ է, դժուարանում է պատասխանել Աւէի հարցին: Մտահոգ հետեւում էինք նրա մեխուած հայեացքին: Գուցէ պէտք չէր այդ հարցը տալ Անդրանիկին:

Վերջապէս շարժուեցին նրա կապարագոյն շուրթերը, ու նա խօսեց ծանր, մըտորումների մէջ.

- Երբ Առաքելոց վանքում կռւում էի սուլթան Համիտի դէմ, զէնքի ընկերներս ինձ զգուշացրել էին, որ եթէ սպանուեմ, ինձ թաղեն վանքի բակում՝ մեր մեծ Խորենացու, մեր մեծ թարգմանիչների նըշխարհական շիրիմների մօտ: Ի հարկէ, ոչ թէ նրա համար, որ ես արժանի էի մեր ազգը կորստից փրկող այդ մեծ լուսաւորիչների կողքին թաղուելու, այլ ուզում էի որպէս շարքային զինուոր պահակ - պահապան լինել նրանց...

Երբ Շապին Գարահիսարում ես աշխարհ եկայ, տեսայ թրքական կեռ եաթաղան, ոտնահարուած, տրորուած մի ժողովուրդ, հարստահարութիւն, սպանութիւն ... Այլեւս չհամբերեց սիրտս. վճռեցի զէնք վերցնել եւ մինչեւ վերջին շունչս պայքարել դահիճների դէմ, ազգիս ազատագրման համար...

Պատմութիւնը ծանր դասեր տուեց ինձ, - շարունակեց նա, - «մարդասէր» Ֆրանսայի ղեկավարները նոյնիսկ չթողեցին ինձ ոտք դնել Կիլիկիա՝ Մեծ Եղեռնից փրկուած ազգիս մնացորդացը պաշտպանելու: Այժմ արդէն Հայութեան ամբողջ մղձաւանջը անցել է: Այժմ իմ ժողովուրդը իմաստուն է դարձել եւ ճիշդ է ճանաչում թէ՛ բարեկամին, թէ՛ թշնամուն: Այժմ նա ամուր է բռնել իր բարեկամի հզօր ձեռքը ... Այնպէս որ, ժողովրդիս ջարդարարներից փրկելու, խաղաղ աշխատանքով ապահովելու միակ նպատակս արդէն կենսագործուած է: Այժմ մուրազս է հանգչել ազատագրուած հայրենի հողում, իմ Արարատի հովանու տակ...

Ասաց ու լռեց: Հայեացքը մեր բոլորի վրայով սահեց գնաց կանգ առաւ պատից մեզ նայող Վարդան զօրավարին: Երկաթէ կամքի տէր մարդը չէր կարողանում թաքցնել յուզմունքը:

Սիտալն ու ես լսում էինք Փոթորկին՝ հին ֆիտայի Կարապետ վարժապետին՝ առանց ընդմիջելու, յուզմունք տրոփող սրտով:

Ժամանակնե՜ր ... Ժամանակնե՜ր...

Անդրանիկ անուան մէջ ազգային երազանքների մի ամբողջ աշխարհ էր մարմնաւորուել: Ժողովուրդն իր մարդկային իրաւունքների պաշտպանութեան խորհրդանիշն էր դարձրել Սասնայ Արծուին, Սասնայ իր Նոր Դաւթին:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՄՀԵՐ (ՖՐՈՒՆՁԷ) ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ

ԿԵԱՆՔԷՆ

- Ֆրունզիկ աչքիս առջեւ հասակ նետեց, մեծցաւ, - կը պատմէ Մհեր Մկրտչեանի մանկութեան ընկերը՝ Պարոյր Զախալեան (ըստ Լենինականցիներու՝ Զախալ Պարոյրը) եւ կը շարունակէ, - այսօրուան պէս կը յիշեմ. 44 թուականին էր: Հիւսուածեղէնի ակումբի վարիչ ընկեր Նիկոլէն (Նիկոլ Բաղդասարեան) շատ խնդրեցինք, որպէսզի Ֆրունզիկի արտօնէ մասնակցելու ակումբի թատերական խմբակի աշխատանքներուն: Զինք շատ կը նմանցնէինք մեծանուն Խաչանեանի: Սկիզբը քիչ մը նազ ըրաւ, բայց ի վերջոյ համաձայնեցաւ: Կը յիշեմ, ակումբի թատերական խմբակը պիտի բեմադրէր «Քաջ Նազար»ը: Պատերազմ էր, դերասանի մեծ պահանջ կար: Հայրենադարձ Յակոբ անձրեւը պիտի տեղացնէ, իսկ Ֆրունզիկ՝ քաջ Նազարի դերը պիտի կատարէ: Յակոբը կերպով մը տաշտ մըջուցով հանեցինք վեր, որպէսզի ցնցուղով ջուր թափէ քաջ Նազարի գլխուն: Ֆրունզիկ իշուն նստած եկաւ բեմին մէջտեղը (այդ տարիները գիւղացի մը էշով միշտ մածուն կը բերէր ծախելու, խնդրած էինք իրմէ՝ քանի մը վայրկեան մեզի տրամադրել էշը. բարի մարդ էր, չմերժեց, մենք ալ այդ լաւութեան փոխարէն զինք ձրի ներս առինք, որպէսզի դիտէ ներկայացումը): Երբ Ֆրունզիկ իշուն վրայէն գետնամբ վար ինկաւ, էշը սկսաւ զռալ: Խեղճ Յակոբ վախէն՝ ցնցուղը ձեռքին, ինկաւ իշուն ոտքերը ... Սրահին մէջ բռնկեցաւ ծիծաղը: Քանի մը արամիտ Լենինականցիներ այս ու այն կողմէն սկսան կատակել: Ֆրունզիկ մեծ դժուարութեամբ կրցաւ էշը դուրս հրաւիրել բեմէն ...

×

Անգամ մը «Գիքոր» ներկայացման մէջ Բազազ Արտեմի դերը կը խաղար Ֆրունզիկ: Այն տեսարանին, երբ Բազազ կը ծեծէր Գիքորը՝ հիւրերուն քով խանըմը խայտառակած ըլլալուն համար, սրահի առաջին շարքը նստած ենթավարպետ Վազգէն՝ ջղայնացած տեղէն ելաւ, ու բարձրանալով բեմ՝ Ֆրունզիկի վրայ պոռաց. «Ծօ՛, էդ ո՞ւմ քրոջ տղուն կը ծեծես, ամօթ էլ չես էնէ, քանիմ գրուանքա բալի համար էրեխայ կը ծեծես»: Այս ըսելով՝ գրպանէն հանեց դրամը, երկարեց Գիքորի դերակատարին ու ըսաւ. «Ա՛ռ, ձագ ջան, գնա բազարից բալ առ. կեր, սիրտդ հովնայ...»:

×

Թատրոնը կը բեմադրուէր «Ոճրագործի ընտանիքը» թատերախաղը: Քորրատոյի դերը պիտի մարմնաւորէր այն ժամանակ խումբի աչքի զարնող դերասաններէն Սահակ Փափազեան: Ֆրունզիկի թեթեւ - բութեամբ ազդին վրայ ուղղակի գրուեցաւ՝ «Քորրատոյի դերում՝ Փափազեան»: Քաղաքին մէջ անմիջապէս տարածուեցաւ անակնկալ լուրը՝ մեծանուն Փափազեանը ժամանած է Լենինական ու բեմ կ'ելլէ: Տոմսերը՝ որ պարզապէս քառակուսի կտրուած թուղթեր էին, ձեռքէ - ձեռք կը խլէին: Բազմութիւնը ներկայացումը սկսելէն ժամ մը առաջ շրջապատած էր ակումբը: Ներս մտնել անկարելի էր: Երբ սկսաւ ներկայացումը եւ բեմին վրայ յայտնուեցաւ Սահակ Փափազեան - Քորրատոն, ներկաները իրար անցան, քանի մը հոգի խուժեցին բեմ: Խեղճ Սահակը թատրոնի ետեւի դռնէն հազիւ փախցուցին: Երկար ատեն ան չէր համարձակեր ակումբ մտնել...

×

Ֆրունզիկ «Նամուս»ի մէջ Ռուստամի դերը կը խաղար: Երբ հասաւ այն պահը, ուր պէտք է խանչալը հանէր ու սպաննէր Սուսանը, զգաց թէ խանչալը, որ փայտէ պատրաստուած էր եւ խոնաւութենէ ուռած, դուրս չէր ելլեր պատեանէն: Կացութիւնը փրկելու համար՝ Ֆրունզիկ հանդիսատ գիմեց Սուսանի. «Հը՛ր կուրծքդ բաց, տեսնիմ խալ կա՞յ, յետոյ նոր խանչալս կը հանեմ...»:

Գրի առաւ՝ ՍԱՐՕ ԳԵՈԴԱԿԵԱՆ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 14 -

ԴԷՊԻ ՓԱՐԱԽ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Եւ փափկութեամբ, ժպտելով, իբրեւ թէ հացի կեղեւ մը ըլլար, խուրձը երկու մասի պատռեց:

- Երթալով կը ծերանանք, տէր դիզապետ, հառաչեց Տոն Քամիլլօ:

- Սատանի ծոցը՝ դու եւ ով որ քեզ վերադարձուց, մրմռաց Փեփփոնէ հեռանալով մռայլ դէմքով:

×

Տոն Քամիլլօ խորանի Քրիստոսին պատմելիք պարկ մը լուրեր ունէր. ընելիքները աւարտելէն ետք ինք հարցուց Քրիստոսի.

- Ի՞նչ տխպարի անձ էր իմ տեղս բռնողը, ըսաւ կեղծ անտարբերութեամբ:

- Շատ շնորհքով տղայ մը, կիրթ, ազնուոգի, որ երբ մէկը իրեն հաճոյք մը ընէր, շնորհակալ չէր ըլլար անտարբերութեամբ քթին պատռելով խաղի թուղթերու խուրձ մը:

- Յիսուս, ըսաւ Տոն Քամիլլօ, բանալով բազուկները, կարծեմ որ հոս ոչ ոք իրեն հաճոյք ըրած է: Յետոյ կարդ մը անձերու՝ այդ ոճով շնորհակալ ըլլալու է:

Գրաւի գա՞նք որ այս վայրկեանիս Փեփփոնէ կ'ըսէ իր խումբ մը մարդոց, կը հասկնա՞ք, խաղի թուղթի խուրձ մը պատռեց այսպէս, ծա՛ղ, ծա՛ղ, այդ շապատեց այսպէս, եւ կ'ըսէ ներքին գոհունակութեամբ: Կ'ուզէ՞ս գրաւի գալ:

- Ոչ, պատասխանեց Քրիստոս հառաչելով, ոչ, որովհետեւ Փեփփոնէ հիմա ճիշդ ատիկա է որ կ'ըսէ:

×

- 15 -

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կարմիր - կարմիր կոխէն որ գրեթէ տարիէ մը ի վեր կը տեւէր, յաղթական ելաւ Տոն Քամիլլօ, որ, յաջողեցաւ աւարտել իր «Ժողովրդական Զբօսավայրը», մինչդեռ Փեփփոնէի «Ժողովուրդի Տուն»ին դեռ կը պակսէին բոլոր կցյանքները: «Ժողովրդական Զբօսավայրը» դուրս ելաւ շատ լաւորակ կառոյց մը. սրահ - ակումբ մը՝ ներկայացումներու, բանախօսութիւններու ու նման ընթացիկ բանեւոր համար գրատունիկ մը, ընթերցման ու գրելու սրահներով. մարզական փոքրերու եւ ձմեռնային խաղերու համար ծածկուած մաս մը. ու դեռ ցանկապատուած հիանալի ընդարձակութիւն մը, որ կը պարունակէ մարզական դաշտը, արշաւուղին, լողաւազան, մանկութեան հաշաւեթեան... մար պարտէզ մը կառուցելով, ճօճանակով եւայլն. բաներ որ մեծ մասամբ դեռ աստղմնային վիճակի մէջ, բայց ամէն բանի մէջ կարեւորն է սկիզբը:

Բացման հանդէսին համար Տոն Քամիլլօ պատրաստած էր կոկիկ յայտագիր մը: Խմբերգներ, ըմբշական մրցանքներ եւ ոտնագնդակի հանդիպում մը: Որովհետեւ Տոն Քամիլլօ կազմած էր պարզապէս հիանալի խումբ մը: Աշխատութիւն մը, որուն Տոն Քամիլլօ նուիրուեցաւ այնքան ոգի ի բոյն, որ հաշուի առնելով՝ այն կիցերը որ Տոն Քամիլլօ վարժութեան ութ ամիսներու ընթացքին տուած էր տասնըմէկ խաղցողներուն, կը դերազանցէին թուով այն կիցերը, որ տասնըմէկ խաղցողները միասին առած, յաջողեր էին տալ մի միակ գնդակին:

Փեփփոնէ ամէն բան գիտէր, ու լեղին կը ծամէր. չէր կրնար տանիլ որ կուսակցութիւն մը՝ որ իրապէս կը ներկայացնէր ժողովուրդը, երկրորդ մնար, ժողովուրդին համար Տոն Քամիլլոյով ծայր առած մրցանքին մէջ: Եւ երբ Տոն Քամիլլօ իրեն իմաց տուաւ, որ ցուցնելու համար «իր համակրանքը երկրին ընկերային ամէնէն տկար խաւերուն հանդէպ», կը զիջանէր վեհանձնօրէն որ ոտնագունդի «Տինամոյի» խմբակը չափուէր իր «Քաջակորովին» հետ, Փեփփոնէ գոյնը նետեց, ու առջեւը կանչելով մարզական խումբին տասնըմէկ տղաքը ու դանակը պատրաստի կեցնելով պատին տակ, այս ձայնը խօսեցաւ անոնց. «Պիտի խաղաք վարդապետին խմբակին դէմ, պէտք էր յաղթել, կամ ամէնուդ դէմքերը կը ճմլեմ: Պարտիան է որ կը հրամայէ արհամարհուած ժողովուրդին պատուին համար»:

- Պիտի յաղթե՛նք, պատասխանեցին տասնըմէկները որ վախէն կը քրտնէին:

Երբ իմացաւ Տոն Քամիլլօ, հաւաքեց «Քաջակորովի» մարդիկը, եւ հասկցուց այդ բանը:

(Շար. 58)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Անահիտ Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեան եւ զաւակները,
Տիկին Սեդա Ազամեան եւ աղջիկը,
Պ. Արամ Փափազեան,
Տիկին Գեղան Շինիքճեան - Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան եւ զաւակները,
իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց - ազգական, բարեկամ թէ մտերիմ ընկեր, - որոնք ցաւակցական, ըստ իր փափաքին՝ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով «Յառաջ»ին, անձամբ, հեռագրով թէ նամակով մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, զաւկին, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ցաւալի կորուստին առթիւ:

×

Իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին, Տիկին Անահիտ Փափազեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - 20.000 ֆրանք Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 20.000 Ֆ. «Յառաջ»ին, 10.000 ֆրանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան:

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

recherche

Sténo - Dactylo (ayant expérience) pour travailler à Montmorency

langue arménienne souhaitée

s'adresser : 77, rue La Fayette
Paris 9e
tél : 878 - 02 - 99

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եկեղեցւոյ.- Իզապէլ Պօյաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկ. - Այրի Տիկին Լուսաբեր Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Դումէզեան 300-ական Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Մաղաքեան եւ Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Տօնիկեան 1000-ական Ֆ.: Վ. Կարապետ Գէլէքեան 500 Ֆ., Արմէն Իւպիզեան 200 Ֆ., Պ. Մամաս Վահէ Գիթապճեան 100 Ֆ.:

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

MICHEL ADEMIAN

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
415. 31. 43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Օ Տը Սէնի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 20-ին նախատեսուած ճաշը տեղի պիտի չունենայ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պտոյտը՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Փօ - Ռուժ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 12 կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Պատարագի աւարտին՝ խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, յիշատակ է Մեռելոց:

Առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէք:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, ժամը 10.30-ին եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, նաեւ խաղողի օրհնութիւն եւ աւանդական մատաղ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Կիրակի առաւօտ պատարագ եւ խաղողի օրհնութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին, որ հանդիսաւոր կերպով տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյս քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ, ղեկավար՝ Խաչիկ Երկմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝	8
Պատարագ ժամը՝	10
Քարոզ ժամը՝	11.15
Խաղողօրհնէք ժամը՝	11.45

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հանդիսութեամբ կը նշուի Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՅ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ քառաձայն, ղեկավարութեամբ Երեւանի Պետական երաժշտանոցէն շրջանաւարտ, երէցկին՝ Գոհարիկ Քէշիշեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը	9
Պատարագ ժամը՝	10

×

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Այս Կիրակի, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30, Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Խաղողօրհնէք՝ 11.45:

—Դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները գրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

FETE CHAMPETRE
du Home Arménien
de St. Raphaël

LE MERCREDI 15 AOUT
DE 12H A 22H
A 10h Messe célébrée par Mgr. Norvan ZAKARIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par l'orchestre PAROS
REPAS — TOMBOLA

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10

VENDREDI
10 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ: 260 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 550 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.763

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.763

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 1 / 2)

ՀԱՅ - ԼԵՀ ԿԱՊԵՐԸ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Լեհաստանի Հանրապետութեան քառասնամեակին նուիրուած հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են Հայաստանի մէջ՝ դասախօսութիւններ, ցուցահանդէսներ, լեհ արուեստագէտներու ելոյթներ եւայլն: 35 տարիէ ի վեր Հայաստան Լեհաստան կ'արտածէ ելեկտրական մեքենաներ, հաստոցներ, շարժակներ եւ այլ արտադրութիւններ, ինչպէս նաեւ հայ մասնագէտներ կ'օժանդակեն Լեհաստանի արդիւնաբերական արտադրութեան կազմակերպման եւ նոր ձեռնարկութիւններու կառուցման: Փոխադարձաբար լեհ մասնագէտներ ապուցումներ կը կատարեն Երեւանի ելեկտրական լամպերու գործատունը, նոր տեսակի ապրանքներ արտադրելու համար: Ութ տարի առաջ, երբ Երեւան տեղի կ'ունենար երկրաբանութեան պատմութեան նուիրուած միջազգային գիտական ժողովը, Լեհաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի աշխատակից տոքթ. Ստանիսլաւ Չենեցկի կը հաղորդէր, որ Լեհաստանի մէջ բնական գիտութիւններու հիմնադիրը եղած է անուանի գիտնական՝ հայազգի Եան Եաշկեւիչ (1749-1809), որ ծնած է Լվով, բարձրագոյն բժշկական կրթութիւնը ստացած է Վիէննայի համալսարանը եւ իր նախաձեռնութեամբ՝ 1780-ին, Քարքովի մէջ՝ Եագելոնի ծանօթ համալսարանի կողքին, հիմնադրուած է բնական գիտութիւններու ամպիոն մը: Եաշկեւիչի գրիչին կը պատկանին հանքաբանութեան վերաբերեալ լեհական առաջին աշխատութիւնները: Եագելոնի համալսարանի 600-ամեակին առթիւ հրատարակուած գիրքին մէջ լայն տեղեկութիւններ տրուած են հայ գիտնականին գործունէութեան մասին:

Հայ - լեհական կապերու վկայութիւններ են «Հայաստանի Օրեր»ը Լեհաստանի մէջ, ինչպէս նաեւ «Լեհաստանի Օրեր»ը Հայաստան, որոնք արդէն իսկ աւանդութեան կարգ անցած են: Վարշաւայի մէջ կազմակերպուած են Հայաստանի կեանքին ու նուաճումներուն, հայկական նկարչութեան, ազգային տարազներու նուիրուած ցուցահանդէսներ: Լեհաստանի մէջ ծանօթ անուն մըն է ղեկավար Յակոբ Ոսկանեան, որ բեմադրած է Եմին Արիստակէսեանի «Պրոմէթէոս» եւ Արամ Խաչատրեանի «Սպարտակ» բեմապարերը եւ այլ գործեր: Հայ - լեհ գրական կապերը եւս խոր արմատներ ունին: Իգոր Սիկիրիցկին է, որ «Սասունցի Դաւիթ»ը լեհերէն թարգմանած է, տալով նաեւ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը: Սիկիրիցկի թարգմանած է նաեւ գործեր Յովհաննէս Թումանեանէ, Աւետիք Իսահակեանէ, Եղիշէ Չարենցէ եւ այլ բանաստեղծներէ:

×

ԴԱՒԻԹ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՋՐԱՑԱՏՔԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Կիեւ տեղի ունեցած ջրացատքի խորհրդային բաժակի մրցաշարքին անգամ մը եւս իր վարպետութիւնը ցոյց տուած է Դաւիթ Համբարձումեան: Թեթեւ, համայիչ եւ բարդ տարրերով լեցուն՝ 11 մեթրնոց աշտարակէն իր թռիչքները հիացում պատճառած են մարզասէրներուն եւ իրաւարարներուն: 28-ամեայ մարզիկը ստացած է բարձրագոյն (10) թուանշանը: Դաւիթ Համբարձումեան Մոսկուայի ողիմպիականներու պրոնզէ մետալակիր է, Եւրոպայի կրկնակի եւ Խորհ. Միութեան բազմիցս ախոյեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՎՃԻՌ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ Ո՛Չ ԸՍԱՒ

—×—

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, Ծերակոյտը առանց իսկ քննելու առաջարկուած օրինագծին բնագիրը, նախահարցումի գրութիւնը օգտագործելով եւ զրկեց հանրաքուէի առաջարկը, սահմանադրական փոփոխութեան համար: 106-ի դէմ 207 ձայնով է, որ Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը, Ծերակոյտը քուէարկեց նախահարցումը, որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ առաջարկուած օրինագծին պատեհականութիւնը:

Այս քուէարկութենէն ետք, ուրեմն, օրինագիծը ետ կ'երթայ Ազգ. Ժողով, ուր կրկին կը քննուի: Կրնայ բարեփոխման ենթարկուիլ, նախքան Ծերակոյտը վերադառնալը, ուր կրկին պիտի մերժուի: Յիշենք թէ երբ հարցը սահմանադրական փոփոխութեան կը վերաբերի, որեւէ ծրագիրի նոյն բնագիրն է, որ պէտք է քուէարկուի երկու ժողովներուն կողմէ (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) նախքան հանրաքուէի կամ նոյնիսկ Համագումարին (Քոնկրէ) ենթարկուիլը: Այս կանոնը թոյլ կուտայ Ծերակոյտին, ուր ընդդիմութիւնը մեծամասնութիւն է, որ իր մերժումին վճռական բնոյթ տայ:

Յիշենք որ Ծերակոյտը բաղկացած է 318 անդամէ, որոնք հետեւեալ ձեւով բաժնուած են.- Համայնավար՝ 24, ընկերվարական՝ 68, դեմոկրատ՝ համախմբում՝ 15, դեմոկրատ ձախ՝ 26, հանրապետականներու եւ անկախներու միութիւն՝ 49, կեդրոն միութիւն՝ 71, ՀՀՀ՝ 59, չարձանագրուած՝ 5: Ծերակոյտը կ'ընտրուի շրջաններու հաւաքականութեանց կողմէ, այլ խօսքով՝ ժողովուրդի քուէարկութեամբ, բայց՝ անուղղակի: Կ'ընտրուի 9 տարուան համար, մէկ երրորդը կը նորոգուի երեք տարին անգամ մը: Ընտրական ժողովը հետեւեալ կազմն ունի. - Քըւէաշրջանի երեսփոխանը, ընդհ. խորհրդատուն, 1-էն 15 պատգամաւոր թաղապետութիւններէ, ըստ շրջանի բնակչութեան:

Ծերակոյտի իրաւասութեանց մէջ է օրէնքներու նախաձեռնութիւնը կամ առաջարկուած օրինագիծերու բարեփոխումները: Ծերակոյտը չորս միջոցներ ունի իր ընդդիմութիւնը արտայայտելու համար բնագրի մը: Ա) Անընդունելիութեան բացառութիւնը. - Բնագիրը անընդունելի կը հռչակուի, որովհետեւ սահմանադրական, օրէնսդրական կամ կանոնադրական տրամադրութեան մը դէմ է: Բ) Վէճը ենթամադրութեան մը դէմ է: Բ) Վէճը ենթադրութեան մը: Գ) ...

Սահմանադրութեան 49-րդ յօդուածին համաձայն, Ծերակոյտը չի կրնար խընդրոյ առարկայ ընել կառավարութեան պատասխանատուութիւնը: Ասոր փոխարէն սակայն, չի կրնար լուծուիլ:

Նախքան քուէարկութիւնը, որ տեղի ունեցաւ, ինչպէս ըսինք քիչ վեր, ուշ գիշերին, վերջին խօսքը տրուեցաւ, ինչպէս կ'ըլլայ դատավարութեանց ատեն, պաշտպան փաստաբանին, այսինքն՝ Ռոպէր Պատէնթէռի, որու փաստաբանական բոլոր ճարտարութիւնները ոչ մէկ դեր կրնային խաղալ:

Օրինագիծը պիտի ծեծուի Ազգ. Ժողովին մէջ Օգոստոս 22-ին, ապա վերադառնայ Ծերակոյտ, ուր կրկին պիտի բախի նոյն արգելքին, քանի որ Ծերակոյտը վճռապէս յայտարարած է, թէ նախահարցումի գրութիւնը պիտի կիրարկէ այնքան անգամ որ պէտք ըլլայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵՐ ԳԻՐԵՐՈՒՆ ԳԻՒՏԸ

—×—

Անգլիացիի մը, Ֆրանսացիի մը, Յոյնի մը կամ Ռուսի մը համար ի՞նչ նշանակութիւն ունի իր գործածած գիրերուն որո՞ւն կողմէ ստեղծուած ըլլալու պարագան: Ի՞նչ նշանակութիւն ունի, կամ որեւէ նշանակութիւն ունի՞: Ո՞վ ստեղծեր է իր գործածած այբուբենը, որո՞նք եղեր են այն գրչի մշակները, որոնք առաջին անգամ գիրքեր գրեր կամ թարգմաներ են այդ գիրերով կամ լեզուով: Այս հարցումները կը կարծեմ թէ մեծ նշանակութիւն չունին Անգլիացիին, Ֆրանսացիին, Յոյնին, Ռուսին եւ աշխարհի գրեթէ բոլոր ազգերուն համար: Գիրերու գիւտը եթէ ըսուի, ի՞նչ պիտի հասկնան այդ ազգերը: Դող մը պիտի անցնի՞ անոնց հոգիին խորերէն: Սուրբի մը պատկերը պիտի կենդանանա՞յ անոնց աչքերուն առջեւ, խունկի հոտ մը պիտի հասնի՞ անոնց ռունգերուն, եկեղեցիի մը զանգակները պիտի ղօղանջե՞ն անոնց ականջներուն մէջ:

Մեր պարագային, ա՛յդ է որ կը պատահի արդարեւ: Օ՛, ի՞նչ կը նշանակէ մեզի համար Գրերու Գիւտը, մե՛ր Գիրերուն գիւտը: Կրնա՞նք բացատրել: Կըրնա՞նք օտար լեզուի մը թարգմանել այն յուզումը, որուն կը յանձնուինք երբ կ'արտասանենք Մեսրոպի անունը:

×

Բայց ես պիտի ըսեմ, որ այսօր, Հայ Գրերու Գիւտէն մօտաւորապէս հազարվեց հարիւր տարի վերջ, մե՛նք ալ դարձած ենք գիւտարարները՝ մեր գիրին: Այդ գիրը ատենօք գոյութիւն չունէր մեզի համար եւ օր մը յանկարծ, կարծես նախախնամական մղումէ մը առաջնորդըւած, ըրինք անոր Գիւտը: Անոր գիւտը ըրինք ո՛չ թէ զայն սորվելով դպրոցական նստարանի մը վրայ, այլ յանկարծ հմայուելով անկէ ծնունդ առնող գիրքէն ու գրականութենէն:

Մեսրոպեան տառերը այլեւս այն տառերը չեն, զոր մեզի ուսուցիչ մը կը սորվեցնէ մանկական այբենարանի մը մէջէն, նախակրթարանի, նոյնիսկ միջնակարգի նստարաններուն վրայ: Զանոնք կարդալ ու արտասանել սորվելով չէ որ ըրած պիտի ըլլանք մեր գիրերուն գիւտը: Մեր գիրերուն գիւտը ըրած պիտի ըլլանք այն ատեն միայն, երբ օր մը յանկարծ պիտի շշմինք անոնցմով գրի առնուած գրքի մը գեղեցկութենէն: Ատկէ վերջ այլեւս գերին պիտի դառնանք անոր: Ատկէ վերջ այլեւս պիտի չրաւարարուինք ամենագեղեցիկ թուղթերու վրայ ամենագեղեցիկ թէքնիքով տպուած այլալեզու գիրքերով, եւ անոնց կողքին առաւելաբար պիտի փնտռենք Մեսրոպաշունչ տառերով տըպուածը, հոգ չէ թէ վատորակ թուղթի վըրայ, հոգ չէ թէ տպագրական տկար թէքնիքով մը, հոգ չէ թէ բարակ ու փոքրածաւալ:

Բոլոր անոնք որ Ջուրի պէս կարդալու ատիճան լաւ սորված են մեր գիրերը, Գիրերու Գիւտը ըրած չեն անպայման: Ի՞նչպէս ըրած կ'ըլլան արդարեւ, եթէ այդ գիրերը լաւ ճանչնալով հանդերձ, տարուան մէջ մէկ գիրք անգամ չեն կարդար անոնցմով գրուած: Ի՞նչպէս ըրած ըլլան անոնց գիւտը, երբ անոնցմով երկու տող նամակ գրելը իրենց համար կը դառնայ տառապանք մը, կամ կը նկատուի պզտիկութիւն: Ի՞նչպէս ըրած ըլլան անոնց գիւտը, երբ զանոնք գիրերու ու գիրքերու աշխարհին մէջ կը տեղաւորեն երկրորդական, չորրորդական կարգի վըրայ, իրենց գլխուն վրայ տեղ չեն տար անոնց:

Մեսրոպի իսկական յաջորդներն ու աշակերտներն անո՛նք են միայն, պիտի յանդգնիմ ըսել՝ Մեսրոպը ապրեցնողներն անո՛նք են միայն, որոնք հայ գիրին արբեցումը կ'ապրին օրուան մէջ քանի մը ժամ: Անո՛նցմով է միայն, որ մեր գրին գիւտը կը կատարուի անհամար անգամներ, անոնցմով է միայն որ մեր Թարգմանիչները դարձեալ Թարգմանիչ կը մըկըրտուին, կեանքի կը կոչուին Թանգարաններու նրբանցքներէն, կը մտնեն մեր տուներէն ներս:

Եթէ ինծի հարցուի, պիտի ըսեմ որ Մեսրոպի գիւտը կը կրկնուի ամէն տարի, ամէն ամիս, ամէն վայրկեան: Մեր գիրերու գիւտը կ'ընէ ահա այն խանդավառ երիտասարդը, որ օր մը յանկարծ կը քարանայ Մեծարենցեան, Վարուժանեան տողերու գեղեցկութեան առջեւ: Մեր գիրերուն գիւտը կ'ընէ հայ թերթի այն հաւատարիմ ընթերցողը, որ ամէն իրիկուն ժամը եօթնին, ժամացոյցի ճշգրտութեամբ կէս ժամ ճամբայ կը քալէ օրւան իր թերթը ապահովելու համար: Մեր գիրերուն գիւտը կ'ընէ այն ծերունազարդ մարդը, որ ամէն օր դրան առջեւ նամակաբերին կը սպասէ, հարց տալու համար թէ հայերէն թերթերու իր կապոցը հասա՞ծ է այսօր:

×

Անգլիացի մը, Ֆրանսացի մը, կամ որեւէ օտար մը ի՞նչ պիտի խորհէր, եթէ ըսէինք որ մեր գիրը կ'ապրի շնորհիւ մեր մէջէն յայտնուող այն սակաւաթիւ մարդոց, որոնք ամէն օր վերստին կ'ընեն անոր գիւտը:

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ գինուորական օդակայանին մէջ է, որ ի վերջոյ կարգադրուեցաւ իրանեան էրպիւսի ողբերգութիւնը: Օդահէնները, որոնց թիւը 18 չէր այլ միայն 2 (17 եւ 18 տարեկան) նախ համաձայնեցան ազատ թողուլ կիներ եւ երախաներ, մինչ պնդելով թէ կ'ուզեն Փարիզ երթալ, մինչ Ֆրանսա կը մերժէր: Երկար բանակցութիւններէ ետք, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 18 - 47-ին, յանկարծ կը հաղորդըւէր որ ահաբեկիչները, որոնք իրենք զիրենք Մուճահետիններու կողմնակից կը ներկայացնէին, յանձնուած են եւ ամէն ինչ վերջացած է:

ԱՐՄԱՇԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

(1889 - 1916)

Գրեց՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Դ.

Դ.-
ԱՐՄԱՇԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆԸ
(1896 - 1916)

Օրմանեանի պատրիարք ընտրուելովը Արմաշի Դպրեվանքին ալ տեւականութիւնը կ'ապահովուի: Նախկին վերատեսուչը՝ այժմ իր բարձր Աթոռին հմայքովը պաշտպան կանգնած Դպրեվանքին՝ կը վերականգնէ անոր Խնամակալ Մարմինը: Նիւթապէս ու բարոյապէս իր հոգածութեան առարկայ կը դարձնէ զայն: Ցրուած դասարաններէն մնացած երկու սարկաւագներ եւս անձամբ աբեղայ կը ձեռնադրէ.

- Գնէլ Վ. Գալէմքեարեան
- Տիրայր Վ. Մարգարեան

Օրմանեան նաեւ իր առաջին եօթը ձեռնադրեալները, Պատրիարքարանի հսկողութեան տակ փորձառական վարժութիւններ ընելէ ետք, կը ղրկէ գաւառներու Առաջնորդութեան - Բարգէնը՝ Ճանիկ, Խորէնը՝ Տրապիզոն, Զաւէնը՝ Կարին, Մուշեղը՝ Արաբկիր, Մաշթոցը՝ Պոլկարիա եւ Սմբատը՝ Շապին Գարահիսար, եւ Աղանը՝ Արմաշ ուսուցչական պաշտօնով: Իսկ Դպրեվանքի վերատեսչութեան պաշտօնին կը կոչէ Եղիշէ Ծ. Վ. Դուրեանը, որ 1896-ի դէպքերէն ի վեր Պոլիս կը մնար, սակայն յետոյ նիւթական ու բարոյական ապահովութեան խոստումներ առնելէ ետք՝ 1897 Ապրիլին կը վերադառնայ Արմաշ:

1895 - 96-ի ազգային քաղաքական ցնցումները պահ մը խաղաղած, 1897-ի աշնան՝ կը վերակազմուին Դպրեվանքի Դ. եւ Ե. դասարանները նոր աշակերտներու յաւելումով, ապա նաեւ «Որբերու Դասարան» մը՝ Աղէտներու զոհ ընտանիքներու վերապրողներէն, Տիրայր Վարդապետի Փոխ - տեսչութեամբը:

1898-ին, Տեսուչ Եղիշէ Դուրեան Ս. Էջմիածնի մէջ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի, և անկէ ետք շրջանաւարտ սարկաւագներն ու Աբեղաները կը ձեռնադրուին անոր ձեռքով: Նոյն տարին կը կազմուի Զ. դասարանը, Թորգոմ Վրդ. Գուշակեանի Փոխ - տեսչութեամբ:

Եւ 1901 Հոգեգալստեան Կիրակին, Մայիս 20, Դուրեան Եպիսկոպոս տասը սարկաւագներ միանգամայն աբեղայ կը ձեռնադրէ, ժողովրդային վերաբծարծուած մեծ խանդավառութեանց մէջ: Նորընծաներէն ընտրեալները Պոլիս կը ղրկուին, Աղան եւ Տիրայր Ծ. Վարդապետներու հետ, Պատրիարքարանի հսկողութեան տակ վարժութիւններ ընելու եւ Թեմերուն ղրկուելու համար: Այդ ընտրեալներու մէջ կը գտնուին.

- Մեսրոպ Վ. Նարոյեան (Ապագային՝ Պատրիարք Պոլսոյ)
- Սահակ Վ. Օտապաշեան («Առաջին Նահատակը» 1915-ի ցեղասպանդին)
- Ղեւոնդ Վ. Դուրեան (Նահատակ՝ 1933-ին, Նիւ - Եորք)
- Գարեգին Վ. Խաչատուրեան Տրապիզոնի (Ապագային՝ Պատրիարք Պոլսոյ)

Յաջորդ քանի մը տարիներուն եւս Դպրեվանքը իր կանոնաւոր ընթացքը շարունակելով, Դուրեան չորս շրջանաւարտ եւս կը ձեռնադրէ 1905-ին, որոնցմէ մէկն է Շահէ Վ. Գասպարեան, ապագային՝ Վերատեսուչ Անթիլիասի մեր դպրեվանքին, 1930 - 35 տարիներուն:

Դուրեան եւս Օրմանեանի նման, եօթը տարիներու տեսչութեան շրջանին անոր պէս ընդամէնը 14 շրջանաւարտներ կը ձեռնադրէ, մինչեւ որ «անհանդստութեան պատճառով» կը հրաժարի Արմաշէն եւ ապա կը ստանձնէ Զմիւռնիոյ Առաջնորդական Աթոռը:

Դպրեվանքի տեսչութեան կը կոչուի Թորգոմ Ծ. Վ. Գուշակեան: Սակայն՝ 1907 Հոկտեմբերին՝ անոր ալ Սեբաստիոյ առաջնորդ ընտրուելուն, Տեսչութեան պաշտօնը կը ստանձնէ Բաբգէն Ծ. Վ. Կիւլէսէրեան, որ եօթը տարիներէ ի վեր Մուշի Առաջնորդութիւն թողուցած՝ Պոլսոյ մէջ կը գտնուէր:

1908-ի Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով, որ կայսրութեան բոլոր քաղաքացիներուն կը խոստանար «Ազատութիւն, արդարութիւն եւ հաւասարութիւն», ազգային կեանքի մէջ ալ յեղափոխական նոր շունչ մը կը փչէր, ժողովրդային շափազանցութիւններով: Եւ 1905-ին կազմուած Թ. Դասարանի 20 աշակերտներէն ոեւէ մէկը սարկաւագութիւն չի փափաքիր, եւ ոմանք կուսակցական խանդավառութեամբ կը լքեն Դպրեվանքը՝ եռամեայ շրջանը աւարտելէ ետք...

Տարին չանցած՝ Փոխ - վանահայր եւ Տեսուչ Բաբգէն Ծ. Վ. Առաջնորդ կ'ընտրուի Անկիւրիոյ Թեմին, որուն վրայ պիտի եպիսկոպոսանար 1910-ին: Եւ Դպրեվանքը իրարու յաջորդող «Փոխ - վանահայր»երու հսկողութեան տակ կը շարունակուի մինչեւ Ժ. - ԺԱ. դասարաններու կազմութիւնը 1914-ի աշնան, եպիսկոպոսացած Մեսրոպ Նարոյեանի Փոխ - վանահայրութեամբ: Ու ցանցառ թիւով մնացած շրջանաւարտներէն հեղհեղ վեց հոգի եւս աբեղայ կը ձեռնադրուին:

Վրայ կը հասնի Համաշխարհային Ա. Մեծ Պատերազմը, որու հոսանքին կը խառնուի Թուրքիան, եւ մօլեռանդ տարբերուն մէջ կ'արթննէ ոճրամէտ նախանձը Հայութեան հանդէպ: Եւ 1915 Ապրիլեան Եղեռնի պայթումէն ամիսներ առաջ, 1914-ի ամառը, Հայութիւնը կուտայ իր «Առաջին Նահատակը»: Արմաշական Սահակ Վրդ. Օտապաշեան Երզնկայի իր Առաջնորդական պաշտօնին երթալու ճամբուն վրայ՝ Շապին Գարահիսարի մօտ կը սպաննուի ... չարագուշակ ազդարարութիւն մը՝ գալիք Մեծ Եղեռնին:

Եւ 1915 Ապրիլին սկսող Հայաջինջ Ցեղասպանի առաջին զոհերու կարգին, Հայ Ժողովուրդի ընդհանուր տարագրութեան թափօրներուն հետեւելու համար, Դպրեվանքն ալ պետական հրահանգով կը փակուի: Փոխ - վանահայր Մեսրոպ Սրբազան եւ իր սարկաւագ սաները Գոնիա կ'աքսորուին, իսկ մնացած աշակերտները կը ղրկուին Պոլիս, Պէզազեան Վարժարանը: Այս աքսորուած սարկաւագները «քաղաքական յանցանքով» Պոլիս բերուելով կը բանտարկուին, բայց ամիսներ տեւող դատավարութենէ ետք ազատ կ'արձակուին: Եւ ասոնցմէ երկու հոգի Մեսրոպ Եպիսկ. Նարոյեանի ձեռքով Աբեղայ կը ձառնադրուին, 1916 Հոգեգալուստին:

- Մամբրէ Վ. Սիրունեան (Ապագային՝ Առաջնորդ Եգիպտոսի)
- Խորէն Վ. Թաշճեան (Թափառումներէ ետք ապաստանած Անթիլիաս)

Այս երկու եկեղեցականները պիտի ըլլային Արմաշի Դպրեվանքին «վերջին ձեռնադրեալները»: Ասոնք ալ կ'աքսորուին Սուրիա, ուրկէ ճամբան կը գտնեն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը հասնելու: Մինչ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը Օսմանեան Կառավարութեան հրահանգով կը փակուի, եւ Արմաշական Զաւէն Պատրիարք Տէր - Եղիայեան կ'աքսորուի իր ծննդավայրը, Պաղտատ, ուր պիտի մնար մինչեւ Մեծ Պատերազմին վախճանը:

Ու թէեւ 1918 Նոյեմբերի Զինադադարէն ետք վերահաստատուած Պատրիարքարանի եւ Խնամակալութեան կարգադրութեամբ Արմաշի Վանքին մէջ կը բացուի «Գիւղատնտեսական Դպրոց» մը, բայց 1922-ի աշնան Քեմալական արշաւանքներուն յաղթանակով Իզմիրէն Ցեղերուն եւ Պոլսէն Դաշնակից Ուժերուն հեռանալուն, Արմաշի ժողովուրդին հետ Մեսրոպ Սրբազան եւ իր «Գիւղատնտեսական» աշակերտներու մնացածներն ալ կ'ապաստանին Պոլիս, «Անթառամ վարդայրի» եռին թողլով Արմաշի փառքը:

Նաեւ ի՞նչ բախտ, որ «Գիւղատնտեսական»ի աշակերտներէն խումբ մը ընտրեալներ 1920-ին ղրկուած էին վերածնեալ Հայաստան, սակայն տարի մը ետք Հայրենիքի Հանրապետական կառավարութեան անկումովը՝ անոնք ալ կը վերադառնան արտասահման: Այդ խումբէն մէկն էր Վազգէն Շուշանեան:

(Շար. 4)

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ՀԱՅԵԱՑՔ

ԱԲԵԼԵԱՆԸ՝
ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Առաջին անգամ մօտիկից տեսայ նրան, եթէ չեմ սխալւում՝ 1935 թուականին: Դա այն ժամանակ էր, երբ Բաքուի հայկական դրամայի թատրոնը, ուր ես աշխատում էի դեռ որպէս ռեժիսորի օգնական, պատրաստւում էր բեմադրելու Ջահանի «Շահնամէ»ն եւ Շիրվանզադէի «Նամուս»ը, որոնց բեմադրութիւնը ստանձնել էր ճանաչուած ռեժիսոր, թատրոնի գեղարուեստական ղեկավար Թաթեւոս Սարեանը:

Յիշում եմ, միշտ կենսուրախ, մանուկի, վարդը կամ թէ մեխակը (նայած տարուայ ո՛ր ժամանակն էր) կրծքին ամրացրած, պարթեւահասակ ու յաղթանդամ, կապուտաչեայ Յովհաննէս Աբելեանն ամէն առաւօտ ամէնքից առաջ ներկայանալով թատրոն, միշտ ինձ էր դիմում, հաշուի առնելով, ի հարկէ, իմ պաշտօնը:

- Այս ո՞ւր են, - ասում էր նա, ժիլէթի գրպանից հանելով եւ ցոյց տալով իմ ոսկէ ժամացոյցը:

- Դեռ տասը րոպէ կայ մինչեւ փորձի սկիզբը, - բոլորի փոխարէն ամաչելով փորձում էի պատասխանել ես:

- Չէ՛, - պնդում էր աւագագոյնի իրաւունքով, - դերասանը պարտաւոր է տասնհինգ րոպէ առաջ ներկայանալ աշխատանքի:

Ես խոնարհւում էի աւուած ճշմարտութեան առաջ, իսկ նա...

- Այդ է պարտքը, - շարունակում էր վարպետը աւագի նոյն խրատական եղանակով:

Այո, նա ճշգապահութեան եւ կարգապահութեան նախանձելի երկրպագու էր: Բայց սկսեմ սկզբից:

Մօտ հինգ եւ կէս տասնեակ տարի է անցել այն օրից, երբ առաջին անգամ տեսայ բեմի ականաւոր գործիչ Յովհաննէս Աբելեանին: Երազի պէս հիմա էլ իմ աչքի առաջ է բարձրանում նրա յաղթահասակ, առիւծաբաշ, կախարդ Սիմոնալին «Տրիլբի» ներկայացման մէջ: Ինձ վրայ անջնջելի տպաւորութիւն թողեց դիմ Դանէլը: Մինչեւ հիմա էլ կարծես տեսնում եմ մերթ յոխորտացող, ըմբոստ, մերթ գթառատ ու ծնողական նուրբ փաղաքշանքով լի դժբախտ Սոնայի մեծ բարեկամին: Պէտք էր միայն լսել, թէ նա ինչպիսի՜ խանդաղատանքով էր դիմում դուրգուրանքի կարօտ սանջուած Սոնային, բերելով նրա համար գարնան առաջին ծաղիկը.

- Մանուշակ, մանուշա՛կ եմ բերել Սոնայիս համար...

Յիրաւի, սրտի ամենախորքին յատակից էին բխում գորովալից այդ խօսքերը:

...Գարնան առաջին ծաղիկը վարպետը կարծես բերեց եւ ինձ համար: Այդ պա-

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝
Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- 1 -

- Նիկողիմոս աղա, այս տարի ինչ է եղեր, ամէն իրիկուն սուարէ կ'երթաք-կոր:

- Ի՞նչ ընենք, եղբայր, հիմա ամէն բան ալաֆրանկայով կ'ըլլայ. տունը նստիլը քաղաքակրթութեան դէմ է եղեր. մարդ բանդ պտըտելու, պարելու է եղեր:

- Ճիշդ է, բայց անոնք քու ընելիք բաները չեն: Դուն տունը հանգիստ նստելու ես. շատ ծեր չես համարուիր, թէեւ կարծեմ եօթանասունի մօտ ես:

- Այո, եօթանասուն ալ հըլլայ՝ մօտ է:

- Է դոնէ կրնա՞ս զուարճանալ:

Թըք, թըք, թը...

- Անթրէ:

- Անտրէն ո՞վ է, Նիկողիմոս աղա:

- Անթրէ ըսելը՝ մտէք ըսել է. սուարէներու մէջը շատ կը գործածուի: Ի՞նչ կայ, մատամ, մա՞րդ եկաւ:

- Ո՛չ, մարդ չեկաւ, միսիւ Բոլը բարեւ է ըրեր, ան գիշեր սուարէ պիտի տայ եղեր: Կը խնդրէ որ մատամին եւ մատմազէլներուն հետ բարեհաճիք ներկայ ըլլալ:

- Սա ծխամորճս բեր տեսնանք: Մատմազէլները պատրա՞ստ են:

- Մատմազէլ Ֆիլոն միսիւ Անթուանի հետ թուղթ կը խաղայ, մատմազէլ Մարին սինիոր Նիքոլայի հետ կը պարէ կոր, մատմազէլ Աննիկն ալ անկողինէն նոր ելաւ, կը լուացուի:

- Մատմազէլ Մարթան ո՞ւր է:

- Մատմազէլ Մարթան, անցեալ շաբաթ, միսիւ Գասպարին հետ բոլքա խաղալու ատեն փորձանքի է հանդիպեր. երբ խաղին պահանջին համաձայն միսիւ Գասպարը անոր մէջքը քիչ մը ամուր սեղմեր է, խեղճին մէջքին ոսկորը տեղէն ելեր է:

- Բոլքայի փորձանքներէն մէկն ալ աս է:

- Ի՞նչ ընեն խեղճ աղջիկը, քավալիէին կրնա՞ր ըսել թէ մէջքէս մի բռներ:

- Բայց քավալիէն ալ տամային մէջքը կոտրելու չէր, ինչ որ է. թող պատրաստուին տէ երթանք, սա վերարկուս, լաթերս բերէք: Ամբակում աղա, դուք ալ հրամմեցէք:

- Ներեցէք, ես սուարէի մարդ չեմ: Մընաք բարով:

- Օրըվուա՞ռ, Ամբակում աղա:

- Քա մատմազէլ Մարի, խըշլըխըս ո՞ւր է:

- Ֆիլօ, բաւարայիս տուփը ո՞վ է առեր:

- Բարամանան է առեր եւ ամբողջ երեսը ծեփեր է:

- Ծօ Պօղոս, Նիկողիմոս աղային լաթերը բեր:

- Մայրիկ, հայրիկիս բանթալոնը տուր որ ինծի խըշլըխ ընեմ:

- Պատրաստուեցա՞ք աղջիկներ:

- Կը պատրաստուինք կոր, հայրիկ, հիմա կը վերջացնենք. քիչ մը սպասէ. հիմա կուգանք:

- Թորոս, սա էնֆիէին տուփին մէջ քիչ մը էնֆիէ դիր, տուր մատամին, որ մէջը քանի մը կաթիլ լաւանթա կաթեցնէ, յետոյ բեր:

- Աման, Նիկողիմոս աղա, սուարէի մէջ էնֆիէ կը քաշուի՞, աշխարհքիս առաջ խա՞ղք պիտի ըլլանք:

- Ալաֆրանկայի մէջ էնֆիէ կայ. գաղղիացիները քիթերնին էնֆիէի տուփին մէջէն դուրս չեն հաներ: Եթէ հակառակ է ալաֆրանկային, վաղ կ'ացնիմ, քիթ մը պատճառով ալաֆրանկայէն ետ չեմ ըլլար:

- Հարկաւ, հարկաւ, ժամանակներուն յարմարուելու է:

- Լեռը մարգարէին քովը չերթայ նէ՝ մարգարէն լեռան քովը կ'երթայ կ'ըսեն. մատմազէլներ պատրա՞ստ էք:

- Պատրաստ ենք ... կը պատրաստուինք կոր ... պատրաստուելու վրայ ենք ... հայրիկ, քիչ մըն ալ նարկիլէ քաշէ, հիմա կուգանք:

- Քա Աննիկ, առ այս կարմիրը մայրիկին տուր, բայց անանկ ըրէ որ հայրիկը չտեսնայ:

- Մատմազէլներ պատրա՞ստ էք:

- Պատրաստ ենք, կ'ըլլանք կոր:

- Թորոս, սա լապտերին մոմը վառէ:

- Հի՞մա:

(Շար. 1)

…ից էր, թերեւս, որ դարձայ թատրոնի սիրահար: Տեսնելով նրա անզուգական խաղը, ես վերջնականապէս որոշեցի դառնալ, եթէ ոչ դերասան, ապա գոնէ թատերական արուեստի գործիչ:

×

1934 թուականին էր, երբ ես սկսեցի աշխատել Բաքուի հայկական թատրոնում: Ահա հէնց այդտեղ էլ բախտ ունեցայ աւելի մօտիկից ծանօթանալու հայ բեմի մեծ վարպետի հետ:

Իմ յիշողութեան մէջ անջնջելի հետք են թողել Աբելեանի Բարխուդարը, Էլիզբարեանը եւ, ինչպէս արդէն ասացի, գիժ Դանէլը: Արուեստագէտի ռէալիզմը գագաթնակէտին էր հասնում մանաւանդ այդ դերերում: Երբեք չեմ մոռանում, թէ ինչպիսի երիտասարդական աւիւնով էր նա աշխատում արդէն քանիերորդ անգամ խաղացած Բարխուդարի դերի վրայ, մանաւորապէս այն դրուագների, որոնք մեր նոր բեմադրութեան համար վերցրել էինք «Նամուս» համանուն վիպակից:

Արժէ յատկապէս յիշատակել այն պահը, երբ Բարխուդարը, լսելով իր դստեր՝ Սուսանի սպանուելու բօթը, խելակորոյս ընկնում էր բեմ: Պէտք էր միայն լսել, թէ ինչպէս էր այդ դաժան, ատաթի դերի, կամակոր մարդը գթառատ ծնողի խորին կսկիծով ողբում մեծ կորուստը: Հիմա էլ ասես լսում եմ վիրաւոր առիւծի մռնչոցը.

. Բալա՜ս ... բալա՜ս...

Հապա նրա Էլիզբարեա՞նը: Կա՞ր արդեօք մի խօսք, մի հնչիւն, որեւէ շարժում կամ բեմական շտրիխ, որ լիովին պատճառաբանուած չլինէր վարպետի խաղի մէջ:

Սաղաթէլի պահանջագիրն ստորագրելու դրուագն է, որի մասին մեծ հրապուրանքով խօսել են Աբելեանի խաղընկերները: Էլիզբարեանը գիտէ, որ ստորագրելու դէպքում կամայ - ակամայ պիտի դառնայ իր խարդախ գործակցի կամակատարը: Սակայն չէ՞ որ այնուամենայնիւ իր կողոպտած գոյքից որոշ բան պիտի զիջել նրան: Եւ ահա ատամները կրճտացնելով, խլում է Սաղաթէլի ձեռքից պահանջագիրը, դնում իր սեղանի վրայ, հանում է գրպանից ակնոցը, առանց շտապելու թաշկինակով մաքրում ապակիները եւ դանդաղօրէն ձեռքը տանում է դէպի գրիչը, վերցնում այն, թաթախում թանաքամանի մէջ եւ, այն է, ուզում է ստորագրել, բայց ... հիմա էլ իբրեւ թէ ինչ - որ բան է նկատում գրչածայրին կպած, հեռացնում է գրիչը թղթից ... Սկսում է ուշի - ուշով զննել, պարզելու համար, թէ այդ ինչ է կպել գրչածայրին: «Անշուշտ մազ է», - կռահում է հանդիսատեսը: Իսկ Էլիզբարեանը տակաւին շարունակում է իր «գործը»՝ փորձում է մատների ծայրով հեռացնել գրչածայրից «չարաբաստիկ» մազը: Ապա նորից է գրիչը մօտեցնում թղթին, սակայն այժմ էլ, մինչեւ կը հարկադրէր իրեն վերջապէս ստորագրել Սաղաթէլի ներկայացրած պահանջագիրը, ակնոցի տակից նրան է նետում արհամարհանքի մի այրող հայեացք, միանգամայն մոռանալով, որ ինքն իր դիմաց կանգնածից էլ աւելի զազրելի է:

Նմանը չունեցող այդ համր տեսարանը տեւում էր, երեւի, մօտ երկու րոպէ, եւ հանդիսատեսները հետեւում էին դրան անպատմելի մի յափշտակութեամբ:

Անմոռաց է նաեւ այն տեսարանը, երբ Աբելեանը կէս գիշերին մտնում էր Մարգարիտի ննջարանը Օթարեանի փաստաթղթերը գողանալու համար: Պէտք էր տեսնել, թէ նա ինչ տագնապ էր ապրում, ինչպիսի ահ ու սարսափ, եւ ապա, երբ վերջապէս գողանում էր այդ թղթերը, որպիսի հրճուանքով էին փայլատակում նրա աչքերը:

Աբելեանը նաեւ բեմական խօսքի մեծ վարպետ էր: Նա չէր կարողանում հանդուրժել, երբ դերասանը հեղինակի տեքստն արտաբերում էր ոչ պարզ ու հասկանալի, երբեմն բուն ասելիքը չըմբռնելով: Յիշում եմ՝ փորձերի ժամանակ ընդհատում էր այս կամ այն դերասանի եւ վշտացած ասում. «Եղբայր, այդ ի՞նչ լեզուով ես խօսում» կամ՝ «Այ տղայ, մարդավարի՛ խօսիր, մարդավարի՛»:

- Խօսքը պէտք է ճշգրտօրէ՛ն հասցնել հանդիսատեսին, - ասում էր նա, - այնպէս արտաբերել, որ ռումբի պէս պայթի դահլիճում ու ցնցի հանդիսատեսին:

Յովհաննէս Աբելեանի համար գոյութիւն չունէին մեծ ու փոքր դերեր, չնայած, կարելի է ասել, գրեթէ միշտ մեծ դերեր է խաղացել:

Յիշում եմ՝ մեր թատրոնում Ջանանի «Շահնամէ»ն էինք պատրաստում: Բեմադրող ռեժիսոր Թադեւոս Սարեանն ինձ կարգադրեց Աբելեանին առաջարկել երկու դեր՝ շահ Ջեհիր եւ պալատի ներքինի Խոճա Մուպարէք:

- Թող ընտրի որն ուզում է, - ասաց Սարեանը:

Այդ վերաբերմունքը, ճիշդն ասած, ինձ անչափ զարմացրեց, քանզի նման բան նրա կողմից ես առաջին անգամն էի տեսնում: Բայց պակաս զարմանք չպատճառեց իր վերաբերմունքով նաեւ Աբելեանը.

- Այդ ե՞րբ է եղել, որ ռեժիսորը դերասանի կամքով գնայ, - չեչտակի նայելով ինձ ասաց նա, ակամայ ընդունելով իմ ձեռքից երկու տետրերն էլ, որոնցում զետեղուած էին դերերը: - Դու այն ասա, երիտասարդ, - տակաւին խուզարկու նայելով ինձ, շարունակեց նա, - սրանցից, իսկապէս, ո՞րն է իմ դերը:

Ես երկար չմտածեցի.

- Սարեանն ասաց, որ երկուսն էլ ձեզ համար է...

- Հա՞, - խօսքն վրայ բերեց վարպետը, անսպասելիօրէն կատակի տալով, - դէ որ այդպէս է, - շարունակեց, ասես կշեռքի նժարների վրայ ծանր ու թեթեւ անելով երկու ձեռքում պահած տետրերը. - Ահա այս մէկը, - ասաց նա, - աս շատ թեթեւ է եւ ... ես հէնց սա էլ կը վերցնեմ...

Ու նա ինձ վերադարձրեց միւս տետրը:

Այդ պահին նրա դէմքին խորամանկ ժպիտ էր խաղում, կարծես ուզում էր ասել. «Փոքր լինի դերը, թէ մեծ, միեւնոյն է, հարկաւոր է խաղալ կարողանալ եւ այն էլ լաւ խաղալ»:

Եւ նա խաղաց այդ «փոքր» դերը ... ներքինի Խոճա Մուպարէքի դերը: Կերպարի ինչպիսի՜ մարմնաւորում ... Ահա այն տեսարանը, երբ ներքինին, զգալով իր անպտուղ, անարդասաւոր գոյութիւնը, տառապում էր ողբալից տուայտանքի: Ասես տեսնում եմ, թէ ինչպէս են նրա խորշոմած այտերի վրայով գլորւում արցունքի խոշոր կաթիլները:

Աբելեանը, չմոռանամ ասել, նաեւ թշնամի էր ամէն տեսակի շտամպների, պատճենման եւ առ հասարակ արուեստում ամէն երեւոյթի: Այսպէս, օրինակ, նոյն մեր «Շահնամէ»ի մէջ շահերից մէկի դերը կատարում էին երկու դերասան: Հիմնական դերակատարը կեանքում փոքր - ինչ կաղ էր, եւ այդ բանը երբեմն, անկախ նրանից, նշմարւում էր նաեւ բեմում: Երկրորդը, որ նման արատ չունէր, սկսել էր փորձերի ժամանակ նոյնպէս կաղալ: Մի արտառոց բան, որ չէր կարող, ի հարկէ, վրիպել վարպետի սուր աչքից.

- Փառք տուր տիրոջը, որ դու այդ արատը չունես, - վերջում ասաց նա:

Հապա որքա՜ն տանել չէր կարողանում Աբելեանը մարդկանց ինքնահաւան եւ սնապարծ լինելը: Ուշագրաւ մի դէպք:

Չեմ յիշում ստոյգ, թէ դասական որ պիեսի ներկայացումն էր, երբ դերասանները զգեստաւորուած շտապով պիտի բեմ ելլէին, նրանցից մէկը կանգ առաւ հայելու մօտ եւ ուղղելով հագի ճմրթուած թրիքոն, չգիտես կատակով թէ ուղղակի ինքն իր վրայ սիրահարած (բաւական գեղեցիկ արտաքինով դերասան էր), ասաց.

- Համլէթի ի՜նչ լաւ ոտքեր ունեմ...

Աբելեանն խօսքն վրայ բերեց.

- Համլէթ խաղալու համար հարկաւոր է Համլէթի գլուխ ունենալ եւ ոչ թէ ոտքեր:

ԺԻՐԱՅՐ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ «Մարքէս տէ Սոպրեմոնթէ» թանգարանի սրահին մէջ, Յուլիս 11-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Գորտոպայի Ազգաբանական Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնին: Դասախօսած է պատմաբան Նարցիսօ Պինայեան (Պուէնոս Այրէսէն), նիւթ ունենալով «Հայերու ծագումը եւ անոնց նպաստը Արժանթինի ազգաբնակչութեան կազմութեան»:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ «Աղբալեան» ակումբի «Սերժ Թովմասեան» սրահին մէջ, Յուլիս 11-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Նիկոլ Աղբալեանի, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Դասախօսած է Գրիգոր Շահինեան, շեշտելով Աղբալեանի մէջ քննադատը:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Գալուստ Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Յունիս 27-ին, տեղի ունեցած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի «Հող, մարդ եւ գիր» գործին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է Գրիգոր Շահինեան: Բանախօսած է Պեպօ Սիմոնեան, որ անդրադառնալէ ետք Գարեգին Բ.ի գրական վաստակին, ներկայացուցած է անոր «Հող, մարդ եւ գիր» հատորը, գիրքին ընդմէջէն վեր առնելով հողին անփոխարինելի ուժն ու զօրութիւնը, մարդ էակին հոգեկան, բարոյական, իմացական կերպարին արժէքի ընդհանրացումը եւ գիրին արարչական բարիքն ու կեանքը իմաստաւորող էութիւնը: Դասախօսութենէն ետք Հայրապետեան ու դասախօսը պատասխանած են գիրքին շուրջ հարցումներու: Ի դէպ, նշենք որ Գարեգին Բ.ի յիշեալ հատորը հրատարակուած է «Հայկ Սէրէնկիւլեան» գրական մրցանակի կողմէ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յուլիս 15-ին: Երգերէ, պարերէ, նուագներէ, արտասանութիւններէ եւ թատերական ներկայացումէ բաղկացած յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով տեսուչը՝ Մանուկ Գարալեքեան, անդրադարձած է ազգային վարժարանի նպատակին: Առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան յորդորած է ծնողները, որպէսզի չընկրկին դժուարութիւններու դիմաց: Օրուան նախագահը՝ Լութֆիկ Սարգիսեան, 50 հազար լ. ոսկի նուիրած է վարժարանին:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Յուլիս 7-ին, տեղի ունեցած է մանկական հանդէս մը, որու ընթացքին «Նշան Փալանճեան» ճեմարանէն 30 աշակերտ - աշակերտուհիներու պատրաստութեամբ յայտագիր մը գործադրուած է: Ներկայացուած են «Սուտխօս Միհրանը» թատերախաղը եւ Էմմա Մեհրաբեանի «Վախկոտ պարծենկոտը» օփերէթը:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 15 -

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

- Հոս անտաշ ու վայրի մարդոց մէջ չենք, ինչպէս են միւս մթնոլորտինները, վերջացուց ժպտելով: Կրնանք պատճառաբանել խելքը գլուխը մարդոց պէս: Աստուծոյ օգնութեամբ պիտի կերցնենք վեց կոլ՝ զերոյի դէմ: Ես սպառնալիք ընողը չեմ. պարզապէս կ'ըսեմ որ մեր ծուխին պատիւը ձեր ձեռքին մէջն է. մանաւանդ թէ ձեր ոտքերուն մէջ: Ամէն մէկը թող ընէ իր բարի քաղաքացիի պարտականութիւնը: Իսկ եթէ, բնականաբար, կայ Բարաբբա մը, որ չի նուիրեր իր ուժը մինչեւ վերջին կաթիլը, ես Փեփփոնէին ողբերգութիւնը չեմ ըներ, որ կը ճզմէ դէմքերը. ես կը փոշիացնեմ անոր նստուկը աքացիներով:

Բացման հանդիսութեան ներկայ էր բոլոր ժողովուրդը. Փեփփոնէ գլուխ անցած իր հետեւորդներուն հօտին, փայլուն կարմիր վզկապով: Իբրեւ հանուր գիւղապետ, գոհունակութիւն գրսեւորեց եղած ձեռնարկներուն համար, եւ յատկապէս իբրեւ Ժողովուրդին ներկայացուցիչը, յայտարարեց մեղմարար իր հաւատքը որ ձեռնարկը պիտի չծառայէր քաղաքական անարժան պրոպականդայի, ինչպէս քանի մը չարամիտներ կը շշնջէին ասդին անդին:

Խմբերգներու կատարման ընթացքին, Փեփփոնէ կերպը գտաւ նկատի առնել տալու Պրուսքոյին, որ խորքին մէջ երգն ալ սպորտ մըն էր, քանի որ կը զօրացնէր թոքերը: Եւ Պրուսքո ազնուական անվրդովութեամբ պատասխանեց, որ ըստ իրեն՝ բանը աւելի ազդու առաջ պիտի գար կաթողիկէ երիտասարդութեան լուսագոյն ձեւաւորման համար, եթէ պատանիները երգին ընկերանային պատշաճ շարժումներով, այնպէս որ բացի թոքերէն կարողանային զօրացնել նաեւ բազուկները:

Կայթախաղի ընթացքին Փեփփոնէ անկեղծ համոզումով ըսաւ որ շրջանակներու խաղն ալ, բացի աւետական անհերքելի արժէքէն, ունէր նուրբ շնորհք մը, ու կ'ապշէր, որ յայտագրին մէջ տեղ դրուած չէր նաեւ շրջանակներով մրցանք մը: Եւ որովհետեւ այս դիտողութիւնները կատարուած էին այնպիսի նուրբ շրջահայեցութեամբ, որ կրնային լսուիլ մինչեւ 700 մեթր հեռաւորութենէ, Տոն Քամիլլոյի վզին երակները երկու կայմերու կը նմանէին: Եւ աննկարագրելի անձկութեամբ կը սպասէր որ հասնէր մրցանքի ժամանակը. այն ատեն ինք պիտի խօսէր:

×

Եւ եկաւ մրցանքին պահը: Ճերմակ ասուի ու կուրծքին վրայ մեծ սեւ «Ք», Քաջակորովի տանըմէկները. կարմիր ասուի մուրճ մանգաղ եւ աստղ՝ հիւսուած վայելուչ «Տ-ով», Տինամոյի տանըմէկները:

Ժողովուրդը նկատի չառաւ նշանակները, եւ ողջունեց խումբը իր կերպով. «Կեցցէ՛ Փեփփոնէ», կամ «Կեցցէ՛ Տոն Քամիլլօ»:

Փեփփոնէ ու Տոն Քամիլլօ իրարու նայեցան եւ մեծ արժանապատուութեամբ գլխար բարեւեցին, թեթեւ մը գլուխնին ծռելով:

Իրաւարարը չէզոք, ժամագործ Պինէլլա, ի ծնէ անկուսակցական: Խաղին ըսկսելէն տասը վայրկեան առաջ քարաբինիէներուն հրամանատարը՝ մեռելի պէս գունատ, մօտեցաւ Փեփփոնէին երկու զինուորներով, հաւասարապէս գունատ:

- Տէր գիւղապետ, թոթովեց, յարմար կը դատե՞ս որ քաղաք հեռաձայնեմ եւ օգնական ուժեր խնդրեմ:

- Կրնաս ամբողջ գունդ մը կանչել, եթէ կ'ուզես. բայց եթէ այդ մսագործները չզգաբին անհանդուրժելի դարձնելէ խաղը, ոչ մէկը պիտի կարենայ արգելք ըլլալ, որ մեռելները դիզուին մինչեւ երրորդ յարկ. ոչ իսկ Նորին Վեհափառութիւն Թագաւորն ալ պիտի կարենայ արգիլել. հասկցա՞ր. ըսաւ Փեփփոնէ մոռնալով որ հասարակապետութիւնը կ'իշխէր, այնքան տարուած էր կատաղութենէ:

(Շար. 59)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՔԱՌԱՔԱՍԷՆ -- Պ. Վ. Երէցեան 600 Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. - հանգուցեալ՝ Մարի Կէննեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկ. եկեղեցւոյ՝ Տէր եւ Տիկին Մաղաքեան 1000 Ֆ., Տիկին Մելինէ Թադւորեան 100 Ֆ.: Թագուհի Խաչատուրեանի մահուան քառասունքի առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան 100 Ֆ.: Այրի Տիկին Շահնար Գրիգորոֆ, իր եղբօր՝ Հայկ Գասպարեանի մահուան առթիւ՝ 500 Ֆ.:

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

Բացառիկ երգահանդէս

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 14, ժամը 21-ին

Salle Molière
18, Quai de Bondy — Lyon 5e

Մուտք՝ 40 Ֆ.:

Տոմսերը կը վաճառուին՝
- Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը
- Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Օգոստոս 11, ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան

Նախաձեռնութեամբ

--դպրոցական վերամուտ--

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 12 կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)

Պատարագի աւարտին՝ խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 13, յիշատակ է Մեռելոց:

Առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

×

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30-ին եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն յաւարտ պատարագի:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէք:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, ժամը 10.30-ին եկեղեցւոյս անուանակոչման տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, նաեւ Խաղողի օրհնութիւն եւ աւանդական մատաղ:

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 15, Տօն Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փոն - Տը - Շերուի շրջանի Շարվիէօ Ս. Նշան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Իսահակ Խչկր. Քհնյ. Հէքիմեան

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «խաղողօրհնէք»:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 15, մասնաւոր պատարագ - Հոգեհանգիստ Բ. աշխարհամարտի Վալանսի ամրակոծութեան հայ զոհերու յիշատակին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մեր ազն ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին, որ հանդիսաւոր կերպով տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ըստ աւանդութեան կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնութիւն: Իսկ խաղող նուիրել փափաքող հաւատացեալները կրնան դիմել եկեղեցւոյս քարտուղարութեան:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ, ղեկավար՝ Խաչիկ Նըլմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝	8
Պատարագ ժամը՝	10
Քարոզ ժամը՝	11.15
Խաղողօրհնէք ժամը՝	11.45

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հանդիսութեամբ կը նշուի Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը, Կիրակի, Օգոստոս 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՔՀՆՅ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ քառաձայն, ղեկավարութեամբ Երեւանի Պետական երաժշտանոցէն շրջանաւարտ, երէցկին՝ Գոհարիկ Քէշիշեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը	9
Պատարագ ժամը՝	10

×

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Այս Կիրակի, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30, Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Խաղողօրհնէք՝ 11.45:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ --

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 15, ժամը 12-էն 22

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

107, Ave. Maréchal Lyautey

Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10-ին եւ խաղողի օրհնութիւն Համի Ս. Յովհ. մատրան մէջ, ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ կողմէ:

Հայկ. ճաշեր - հաճելի մթնոլորտ Փարոս Նուագախումբին մասնակցութեամբ - մեծ թոմպոլա:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
11 - 12

SAMEDI-DIMANCHE
11-12 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60-րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.764 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.764

ԺԸՆԵՒ - ՄԻԱՑԵԱԼ - ԱԶԳԵՐ

ՅՕՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԼԱՒ ՃԱՄԲՈՒ ՄԷ՞Ջ

30-րդ յօդուածին անցեալի «ողբալի» ծանօթ է եւ ամենուն լայնօրէն արծարծած էինք այս նոյն սիւնակներուն մէջ։ Յիշենք որ ՄԱԿ-ի Մարդկային Ի. րաւանց Ենթայանձնախումբը զանազան հանդիպումներէն ետք, 1979 Մարտ 8-ին, զեկուցումին մէջ, բարձի թող կ'ընէր այդ պարբերութիւնը, որ կ'ըսէր պարզապէս․- «Անցնելով ժամանակակից շրջանին, կարելի է նշել բաւական նոխ փաստաթուղթերու գոյութիւնը Հայերու ջարդին վերաբերեալ, որ 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը նկատուած է»։ Ոչ իսկ ցեղասպանին անունը կար, ուսանողի տեսակէտով՝ Նիկոմէդ Ռուհաշիանքիքո - պատրաստած բնագրին մէջ։ Բայց, հակառակ ճնշումները բաւած էին, որպէսզի մէկ կողմ դրուի։ Թուրքիոյ կողմէ եղած էր՝ Փաքիստան, մահմետական կարգ մը այլ երկիրներու հետ։ Այն ատեն բաւական ազդուն եղած էր եւ անոր կողմէ բողոքներ բարձրացած, Ֆրանսական մամուլն ալ իր ձայնը լսելի դարձուցած էր, մինչ ճակատագրական օրէն առաջ իսկ, Ազգ. Ժողովին մէջ, թէ երեսփոխ (Ֆրանչեսքի) թէ մեծամասնութիւն (Ժ. Ք. Կօտէն) գրաւոր հարցումներ կ'ընէին Արտաքին Նախարարին («Յառաջ» Փետրուար 27 եւ Մարտ 1 1979) գիտնալու համար թէ ինչու տեղեկագիրը, որ կը ներկայացուի եւ որու խորագիրն էր․ - «Ցեղասպանութեան ոճիրի կանխումի եւ կանխարգելման հարցը» այլեւս չի բովանդակեր 30-րդ յօդուածը, երբ ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբին մէջ է նաեւ Ֆրանսացի՝ Տիկին Նիքոլ Քէսթիօ (ի դէպ, ինչպէս ալ գացած տեսած էինք Տիկին Քէսթիօ, այս հարցին կապակցութեամբ ինք ճշդած էր թէ ենթայանձնախումբին անդամները ներկայացուցչական բնոյթ չունին, այլ՝ մասնագէտներ են, այլ խօսքով ինք՝ Ֆրանսան չի ներկայացներ։ Յանձնախումբի անդամներն են, որ իրենց երկիրի ներկայացուցիչ են)։

Վերջապէս, 1979, Մարտէն ի վեր, հարցը առկախ էր, թէեւ լոյսեր կային նիստին առթիւ (Ժընեւ, Օգոստոս 30, 1984), քանի որ նոր տեղեկատու նշանակուած էր։ Արդարեւ, 1983 Մայիս 27, ՄԱԿ-ի տնտեսական եւ ընկերային Խորհուրդը (որու մաս կը կազմեն մարդկային իրաւանց յանձնախմբերը) հրաւիրած էր ենթայանձնախումբը, որ իր անդամներէն մէկը նշանակէ՝ որպէս յատուկ տեղեկատու եւ որու պաշտօնն ըլլայ ընդհանուր վերաքննութիւն մը կատարել եւ այժմէականացնել ցեղասպանութեան ոճիրի զսպումին եւ կանխարգելման ուսումնասիրութիւնը»։ Այս գործը կը յանձնուէր Անգլիացիի մը՝ Պէնճամին Ուայթէքըր, 1983 Օգոստոսին։

Ենթայանձնախումբին 37-րդ նստաշրջանը բացուեցաւ Ժընեւ Ազգերու Պալատին մէջ, Օգոստոս 6-ին եւ ընտրեց Իվան Թոսեվսկի (Եուկոսլաւիա) նախագահ, եւ իբրեւ կցորդ երեք փոխնախագահներ, որոնց մէջ Ֆրանսացի մը՝ Ժուանէ եւ արժանթինցի տեղեկատու մը՝ Լէանտրօ Տէսփուի։ Օգոստոս 7, երեքշաբթի օրուան նիստին է, որ յանձնուած Արժանթինցին (Տէսփուի), կնճռոտ հարցին կ'անցնէր յայտարարելով, ի մէջ այլոց, որ ցեղասպանութեան վերաքննուած ուսումնասիրութեան մէջ զետեղել Հայերու ջարդերու յիշատակութիւնը, ոչ միայն բարոյական հատուցում մըն է, այլեւ՝ մարդկութեան մէկ պարտքը հայ ժողովրդական կոտորածներու նկատմամբ։

Ուայթէքըրի տեղեկագիրը դեռ տրամադրելի չէ, բայց ինք յայտարարած է թէ ցեղասպանութեան վերաբերող ՄԱԿ-ի նախորդ տեղեկագիրը․ - «Քաղաքական, ամէն տեսակէտով ցաւալի ճնշումներու պատճառաւ կարգ մը կենսական զանցառումներ կը պարունակէ, ի մասնաւորի ինչ կը վերաբերի Հայերու ցեղասպանութեան... Եթէ Պատմութենէն դաս չքաղենք, դատապարտուած ենք կրկնելու զայն»։

Էքուաթորիալ - Կինէի այլախոհ՝ փրոֆ. Նչամա խօսելով յանուն «Ցեղերու եւ Ժողովուրդներու միջազգային Շարժումին» յայտարարած է թէ Հայերու ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը իբրեւ ազդեցութիւն կ'ունենայ «ահաբեկիչներու ոտքին տակ խոտը կտրել»։

Ուրեմն հարցը լաւ ճամբու մէջ կը թուի ու թերեւս այս անգամ տեղեկագրին մէջ վերահաստատուի 30րդ պարբերութիւնը։ Ժընեւէն առած մեր տեղեկութեանց համաձայն, Հայերու ցեղասպանութեան այս հարցը աւելի ուշ պիտի ծեծուէր եւ աստջին օրերուն իսկ անակնկալ իրարանցումով, օրակարգի նիւթ դարձած է։ Եղածը սակայն, կը կայանար առ այժմ կարծիքներ առնելու մէջ, քանի տեղեկագիրը գալ տարի (կամ աւելի ուշ) կրնայ պատրաստուիլ։ Թրքական միջամտութիւն չէ եղած։ Նիստերուն կը հետեւի նաեւ Արժանթինէն Պ. Մալխասեան, որ ներկայ է գաղութին բոլոր հոսանքներու հաւանութեամբ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՄԱԹԷՆ» օրաթերթը, Օգոստոս 10-ի իր թիւին մէջ, արձագանգ կը հանդիսանայ Ժիլպէր Մինասեանի ձերբակալութեան, որպէս մէկը որ մասնակցած է Ա - 7 կառուղիին վրայ գործուած Հոլտ-Ըփի մը թղթատարական փուկոնի մը դէմ։ Ժիլպէր Մինասեան, կը գրէ միշտ թերթը, բանտ է Ավինեոն եւ շաբաթէ մը ի վեր իրարանցում կայ Հայերու մօտ, քանի որ ենթական ՀԱՇ-ի (Հայ Ազգ. Շարժում) Մարսէյլի պատասխանատուն է։ Այս առընչութեամբ ՀԱՇ-ը զեկոյց մը հրապարակած է, ուր Մինասեանի անմիջական ազատ արձակումը կը պահանջէ, շեշտելով․ - «Այս մեղադրանքը տարօրինակ կերպով ճիշդ առենին կուգայ խանգարելու համար Ժիլպէր Մինասեանի յաջողութիւնը», (Զարկ տուած է ՀԱՇ-ի Պուշ - տիւ - Ռոնի շրջանը)։ Արարքը պատահեր է, կը գրէ «Մաթէն», Օգոստոս 28-ին (երեւի ըսել կ'ուզէ՝ Յուլիս 28-ին) երբ դիմակաւոր քանի մը անձեր կողոպտեր են ֆուկոնը, որու վարորդն ալ որեւէ ընդդիմութիւն ցոյց չէ տուեր։ Քանի մը օր ետք, հինգ հոգի, ի շարս որոնց Մինասեան, ձերբակալուեր են։ Ինք եւ ուրիշ մը կ'ուրանան։

ԽՈՄԷՅՆԻ, որու առողջութեան մասին զանազան շշուկներ կային վերջերս, ելոյթ ունենալով, բոլոր մտահոգողներու մտքերը հանդարտեցուց։ Խօսքն ուղղելով Իրանի գլխաւոր ղեկավարներուն, դատապարտեց օդանաւերու «առեւանգումները», զգուշացնելով գործադրութիւններու դէմ, որոնք կը վտանգեն «անմեղներու կեանքը», բայց ի բաց ակնարկելով Էռ - Ֆրանսի օդանաւին եւ Կարմիր ծովու խորհրդաւոր ականներուն։ «Ինչպէս կարելի է համաձայնիլ բանի մը որ դէմ է Իսլամին եւ իմաստութեան»։ Խոմէյնի կ'ըսէ նաեւ թէ սխալ է որ Թեհրանի ձայնասփիւռը յայտարարած ըլլայ թէ օդահէնները լաւ ըրած են։ Պէտք չէ յայտարարութիւններ ընել, որոնք կը վնասեն Իրանի պատւին։

ՄԱՂԹԱՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Ա. - Ու հիմա, այսքան յուսահատութիւններէ եւ անհրկու սրտաբեկութիւններէ, աստուածային բարկութեան պակուցիչ սոսկութիւններէ ետքը, թախծութեամբ խայտ տողնալած, կ'աղաչեմ Քեզի, Սուրբ Աստուածածին։ Հրեշտակ՝ մարդոցմէ, մարմնաւեալ քերովբէ, երկնաւոր թագուհի, անխառն՝ ինչպէս օդը, մաքուր՝ ինչպէս լոյսը, անշաղախ՝ ինչպէս բարձրացած արեւին պատկերը, գերազանց քան անկոխելի սրբութիւն սրբութեանցը, դուն, երանական խոստումին տեղը, շնչաւոր եդեմը, անմահ կեանքի ծառը՝ բոցեղէն սուրով շրջապատուած, բարձրեալ Հօրմէն զօրացած եւ հովանաւորուած, Հոգիին հանգիստը պատրաստուած եւ մաքրագործուած, Որդիին բնակութեամբը յարդարուած եւ տաղաւարուած, Անոր՝ Հօրը միածինը՝ քու անդրանիկդ, ծնունդով քու Որդիդ է, իսկ արարչութեամբ՝ Տէր։ Անոր մաքրութեանդ հետ նոյն ատեն ամբիծ բարի, անարատ սրբութեանդ հետ՝ խնամակալ բարեխօս։ Ընդունէ՛ դաւանողիս այս մաղթանքն ու աղերսը, ու աստ հետ միացնելով իմ նախկին ներբողի խօսքերը, խառնէ՛ քու պաղատանքներուդ։ Հիւսէ՛, միացո՛ւր իմ մեղաւորի դառն հեծութիւններս քու երջանիկ ու խնկաւորուած հայցուածներուդ, ո՛վ տունկ կեանքի օրհնուած պտուղին. որպէսզի քենէ միշտ օգնուած եւ բարեգործուած, քու մաքրական ծնելութեանդ ապաւինած եւ անով լուսաւորուած, ապրիմ քու Տէրոջդ եւ Զաւկիդ՝ Քրիստոսի համար։

Բ. - Օժանդակէ՛ ինծի աղօթքիդ թեւերովը. դուն որ խոստովանուած մայրն ես ողջերու, որպէսզի աշխարհի այս հովիտէն ելած ատենս, առանց տանջանքի երթամ քու պատրաստած կեանքիդ օթեւաններդ, որպէսզի թեթեւ ըլլայ անօրէնութիւններով ծանրացածիս վախճանը։ Իմ հոգեվարքիս օրը բերկրութեան տօն ըրէ՛ ինծի, ո՛վ Եւայի երկունքին ցաւերուն ողջնցնողը, բարեխօսէ՛, խնդրէ՛, աղաչէ՛, վասնզի քու անճառելի մաքրութեանդ հետ ես կը հաւատամ քու խօսքիդ ընդունելութեանը. արցունքներովդ օգնէ՛ ինծի պէս վտանգուածին, կիներու մէջ գովուած. զիս հաշտեցնելու համար ծունկ իջուր, Աստուածո՛յ ծնողը. հոգա՛ ինծի պէս թշուառին համար, խորա՛ն Բարձրեալին. ձեռք տուր ինծի պէս ինկածին, երկնային տաճար. քեզմով փառաւորէ Որդիդ՝ աստուածօրէն քաւութիւն եւ ողորմութիւն հրաշագործել տալով ինծի, ո՛վ Աստուծոյ աղախինը եւ մայրը. թո՛ղ քու պատիւդ ինձմով բարձրանայ ու իմ փրկութիւնս քեզմով երեւի։

Գ. - Եթէ զիս պանես՝ ո՛վ Տիրամայր. եթէ ինծի ողորմիս՝ սրբուհի. եթէ ինծի պէս կորսուածը շահիս՝ անարատ. եթէ ինծի պէս խրտչածը յանձանձես՝ երջանիկ. եթէ ինծի պէս ամչցածը առաջ մօտեցնես՝ բարեշնորհ. եթէ ինծի պէս յուսահատածին միջնորդես՝ միշտ սուրբ կոյս. եթէ ինծի պէս մերժուածը ընտանեցնես՝ ո՛վ Աստուծմէ մեծարուած. եթէ ինծի գութ ցուցնես՝ անէծքներ լուծող. եթէ ինծի պէս ծփացող մը կեցնես՝ ո՛վ հանգիստ. եթէ յուզումներու խռովութենէն հեռացնես զիս՝ ո՛վ խաղաղարար. եթէ ճար մը գտնես ինծի որ վրիպած եմ՝ գովեալ. եթէ ինծի համար ուղես մէջտեղ ելնել՝ մահուան նահանջող. եթէ իմ դառնութիւնս անուշես՝ ո՛վ քաղցրութիւն. եթէ իմ բաժանումիս խորոցը քակես՝ հաշտութիւն. եթէ իմ անմաքրութիւնս ջնջես՝ եղծումն ընդոտնող. եթէ փրկես զիս որ մահուան մատնուած եմ՝ կենդանի լոյս. եթէ իմ լալու ձայնը կտրես՝ ո՛վ բերկրութիւն. եթէ կազդուրես զիս որ խորտակուած եմ՝ կեանքի դեղ. եթէ ինծի պէս կործանուածին ակնարկես՝ հոգելից. եթէ ողորմութեամբ ինծի հանդիպիս՝ նուիրագործուած կրտակ... Դուն որ երջանիկ լեզուներու անբիծ շրթունքներէն միայն կ'օրհնուիս՝ ահա քու կուսական կաթիդ մէկ կաթիլը իմ անձիս մէջ անձրեւելով՝ կեանք կու տաս ինծի, ո՛վ մայր՝ երկինքն ու ամբողջ երկիրը առեղծող բարձրեալ Տէր Յիսուսին, զոր անճառապէս ծնար բովանդակ մարմինովն ու համայն աստուածութեամբը. որ կը փառաւորուի Հօրը եւ Սուրբ Հոգիին հետ, Իր էութեամբը եւ անքննութեամբը մեր բնութեան միացած։ Ամէն բան է Ան, ու ամէն բանի մէջ. մէկը՝ Երրորդութենէն. փառք Իրեն. յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն։

Գ. ՆԱՐԵԿԱՑԻ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 7)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԲԿՄԱ» - «ԱՐԱՐԱՏ» ՀԱՒԱՍԱՐ

2 - 2

Մոսկուայի մէջ, Բանակի Կեդրոնական Մարզական Ակումբի (ԲԿՄԱ) հետ «Արարատ»ի հանդիպումը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (2 - 2)։ Խաղի սկիզբէն իսկ իր բարձր վարպետութեամբ աչքի զարկած է Խորէն Յովհաննիսեան, որ ճեղքելով մրցակիցներու պաշտպանութեան գիծը յաջողած է նշանակել դեղեցիկ կոլ մը։ Հայ մարզիկները խանդավառուած են այս կոլով, սակայն առաջին կիսախաղին երկու անգամ փենալթի ստացած են, զորս կոլի վերածած է Իգոր Կուրակին։ Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները մեծ ջանք թափած են հաւասարեցնելու համար հաշիւը, սակայն երկար ատեն չեն կրցած արդիւնաւորել իրենց ճիգերը։ Խաղի աւարտին երկու վայրկեան մնացած, դարձեալ Խորէն Յովհաննիսեան գլուխի հարուածով մը նշանակած է երկրորդ կոլ մը, այսպէսով ապահովելով հաւասարութիւնը։

Այս խաղէն ետք «Արարատ» 18 կէտով կը գրաւէր դասաւորման 14-րդ տեղը։

ԱՐՄԱՇԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

(1889 - 1916)

Գրեց՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Ե. եւ վերջ)

Ե.- ԱՐՄԱՇԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ ԴԵՐՆ ՈՒ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Արմաշի Դպրեվանքը իր գոյութեան բաղդատաբար կարճ 27 տարիներու շրջանին եղաւ Արեւմտահայութեան թեմերուն համար լուսամփոփ եւ իրենց կոչումին գիտակից եկեղեցականներ ու կրթական մշակներ պատրաստելու նուիրուած համազգային հաստատութիւն մը, Ս. Էջմիածնի Գէորգեան, Պոլսոյ Կեդրոնական, Կարինի Սանասարեան եւ ասոնց նման այլ հաստատութեանց զուգահեռ, բայց անոնցմէ առաւել առաքելութեամբ՝ Հայց. եկեղեցւոյ բազմադարեան հոգեւոր ու մշակութային ջահերու վերարծարծումով:

Դպրեվանքի դասարաններէն անցած առաջին եռամեայ դասընթացքի հարիւրեակ մը շրջանաւարտներէն 36 հոգի երկրորդ եռամեայ շրջանն ալ աւարտած եւ նուիրուած են Հայ Եկեղեցւոյ միջոցով ծառայել ազգին: Այդ 36-ի մէջէն երեք հոգի բարձրացած են Պատրիարքական աթոռին Կ. Պոլսոյ, մէկ հոգի՝ Պատրիարքական աթոռին Երուսաղէմի եւ մէկ հոգի՝ Կաթողիկոսական աթոռին Կիլիկիոյ: Միւս շրջանաւարտ կամ թերաւարտ հարիւրեակ մը եւս սաներէն տասնեակ մը արժանաւորներ ընդունած են քահանայական ձեռնադրութիւն (*): Մնացածները մեծագոյն մասով ընդգրկած են ուսուցչական ասպարէզը, թեմերու դպրոցներու մէջ դասաւանդած են՝ Հայերէն լեզու եւ գրականութիւն, ազգային եւ եկեղեցական պատմութիւն եւ երաժշտութիւն: Անոնցմէ շատեր բարձրացած են տնօրինական դիրքերու, խմբագրական պատասխանատուութեան, եղած են գրականութեան ու պատմութեան դասագիրքերու հեղինակներ, բանասէրներ, հայագիտութեան հեղինակաւոր մշակներ, ազգային ու քաղաքական գործիչներ: Թերաւարտ Յակոբ Օշական մ՚իսկ պիտի բաւէր հաստատելու Հայութեան երախտիքը Արմաշի Դպրեվանքին:

Մինաս Թէօլէօլեան, գրական վերլուծող եւ բեղնաւատակ հեղինակ, իր «Դար մը Գրականութիւն, 1850 - 1980» համապարփակ երկհատոր գործին մէջ, Եղիշէ Արք. Դուրեանի մասին գրադատումին առիթով կ՚ընէ հետեւեալ գնահատանքը «Արմաշականներ»ու, էջ՝ 489 - 90.

«Վերատեսուչը Արմաշու Դպրեվանքին, որ իր ամէնէն պատմական ու փառաւոր շրջանը կ՚անցընէր այդ օրերուն, ու «դըպրոց» մը կը դառնար մեր հոգեւորականութեան համար, խանդավառ, հմուտ, պատրաստուած եկեղեցականներու հոյլով մը:

«Մեր գրականութեան մէջ Արմաշականներու Սերունդ մը ունինք՝ որուն վաստակը եթէ չէյնար գրականութեան տարազի տակ, սակայն կը յայտաբերէ հայ եկեղեցականութեան գրական կարելի շնորհները: Օրմանեան, Դուրեան, Բաբգէն Կաթողիկոս Կիւլէսէրեան, Թորգոմ Արք. Գուշակեան, Գարեգին Արք. Տրապիզոնի, Մեսրոպ Արք. Նարոյեան իրենց բանասիրական, լեզուական, պատմական եւ այլ աշխատանքներուն մէջ՝ կ՚անդրադառնային իբրեւ գրագէտի խառնուածքով ու կոչումով հոգեւորականներ, որոնք հայ եկեղեցականութեան իմացական եւ գրական վերին կարելիութիւնները կը խորհրդանշեն, կ՚իրագործեն ալ»:

Արմաշական եկեղեցականներ առաջնորդական պաշտօններ վարած են 40-եակ մը տարբեր քաղաքներու մէջ՝ Անատոլուէն մինչեւ Ամերիկա - Աթէնք, Ամասիա, Ատանա, Արաբկիր, Բաղէշ, Գոնիա, Եգիպտոս, Եդեսիա, Երզնկա, Խարբերդ, Մալաթիա, Մարզուան, Մուշ, Պաղտատ, Պուլկարիա, Ռումանիա, Սեբաստիա, Վան, Տիարպէքիր, Քէօթահիա ... Այդ բոլոր քաղաքներու մէջ անոնք եկեղեցիներու բեմը կենդանացուցած են իրենց կրօնաշունչ եւ իմաստալից քարոզներով, համայնքներու մէջ սահմանադրական կարգով ժողովականութիւն կազմակերպած են, ազգային վարժարաններու ուսումնական մակարդակը բարձրացուցած, նաեւ հայ յարանուանութեանց հետ գործակցութեան յարաբերութիւններ մշակած են, հայ մամուլին նպաստած են իրենց գրութիւններով եւ հայ քաղաքական գործիչներու ալ օժանդակած են իրենց վարչական հեղինակութեամբ:

Եւ Հայ Այրութենքի թիւով այդ 36 հոգեւորականներէն 12 հոգի նահատակ ինկած են իրենց հօտին հետ, 1915 - 22-ի ահաւոր ցեղասպանդին:

Փառէն Եպիսկ. Մելքոնեան սիրտի խորերէն օրհնութիւն կը կարդայ իր հոգեւոր մայր հաստատութեան.

«Արմաշու Դպրեվանքի մասին հանդիսաւ սիրտով եւ համարձակաձայն կրնանք ըսել՝ թէ լիուլի ծառայած է ան իր հիմնական նպատակին, եւ արդարացուցած է արդեամբ՝ իր վրայ դրուած յոյսն ու ակնկալութիւնը...:

«Օրհնեա՛լ ըլլայ, յաւիտեա՛ն, սուրբ եւ խնկելի յիշատակը Օրմանեան Սրբազանին՝ որ հեղինակն ու հովանաւորը եղած է 19 տարի Դպրեվանքին. Դուրեան Սրբազանին՝ որ սիւնն ու հմայքը եղած է անոր՝ 14 տարի. Արմաշական Վարդապետներուն եւ Եպիսկոպոսներուն՝ որոնք արիաբար նահատակուա՛ծ են կամ վախճանած՝ իրենց պարտականութեան պատնէշին վրայ. եւ ազգ - եկեղեցասէր բարերարներուն եւ Խնամակալներուն՝ որոնք իրենց ըրած նուիրատուութիւններով կանգուն պահած են Դպրեվանքը 25 - 32 տարիներ»: (ՀԱՍԿ, 1948, էջ՝ 14 - 15)

Մենք եւս, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքին մէջ մեր քառասուն տարիներու պաշտօնավարութեան ընթացքին, երբ Ներքին Տեսուչ, Ուսումնապետ ու Դասախօս, մեր կեանքին մեծագոյն մէկ առանձնաշնորհումը նկատած ենք անձամբ ճանչցած եւ գործակցած ըլլալ այդ Մեծ Սերունդի ներկայացուցիչներուն հետ - Բաբգէն, Շահէ, Փառէն, Թորգոմ, Զաւէն, Գարեգին, Մամբրէ - եւ նրանք վկայել թէ անոնք բոլորն ալ առաքելատիպար վերամարմնացումներն էին՝ դարերու փոթորիկներու մէջէն մեր Ազգին հոգեւոր ու կրթական ու մշակութային առաջնորդութիւնը վարած անմահ սուրբերուն:

Ու մեր պարտքն է ըսել նաեւ, թէ Արմաշի Դպրեվանքը չէ փակուած կորսուած պատմութեան մէջ: Ինչպէս որ Միջին Դարերու «վերջին լուսափարոս» Ամրտօ ի շառաւիղները եղան Պոլսոյ Կոլոտեան եւ Երուսաղէմի Տղթայակիրեան դպրոցները, նոյնպէս Արմաշի վերակենդան շարունակութիւնը եղան յետ - Աղէտեան Երուսաղէմի Սուրբ Յակոբեանց եւ Անթիլիասի Կիլիկեան Դպրեվանքները, մին՝ Եղիշէ Դուրեանի եւ Թորգոմ Գուշակեանի, միւսը՝ Բաբգէն Կիւլէսէրեանի եւ Շահէ Գասպարեանի ջերմ շունչին տակ:

Եւ այժմ ալ երբ ես կը դիտեմ մեր ներկայ եկեղեցական նոր սերունդը, անոնց մէջ նոյնպէս վերամարմնացումը կը տեսնեմ իրենց անուանաժառանգ այդ Մեծերու հոգիին, եւ անխախտ ապահովութիւնը կը զգամ՝ թէ իրենց ալ յաջորդները պիտի շարունակեն ըլլալ անձնուէր լոյսի տարածիչներ Հայց. Եկեղեցւոյ Անմար Կանթեղին, ի փառս Հայ Ժողովուրդին:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

(*) Այս կարգէ առաջիններէն մէկն էր՝ Այնթապցի Տ. Ներսէս Ա. Քհնյ. Թավուգճեան, Արմաշ ուսած՝ Եղիշէ Դուրեանի օրով, եւ 1904-ին Սիսի մէջ ձեռնադրուած՝ Սահակ Բ. Կաթողիկոսի ձեռքով. հայրը՝ Տ. Տիրան Արքեպիսկ. Ներսոյեանի, եւ Փրոֆ. Յակոբ Ներսոյեանի: (Բ. Ե.)

ՍԻՐՈՅ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ժամանակն էր արդէն ունենալու երական կամուրջ մը, որ ըլլար նոյնքան ամուր, որքան է հաւատքը, նոյնքան գեղեցիկ՝ որքան է սէրը, նոյնքան կապող՝ որքան կարօտը: Անիկա պիտի ըլլար...

Եւ եղաւ:

1192-ին մեռաւ Ձորաշխարհի կիւրիկէ Թագաւորը: 1192-ին Թագաւորն ու Թագուհին 19 տարեկան էին: Անոնք ընդամէնը երկու տարուան ամուսնացեալներ էին, սէրը տակաւին նոր սկսած էր բողբոջիլ մատաղ սրտերու մէջ ու այդ մահը՝ անժամանակ էր: Նանա Թագուհին խոր վշտի մէջ էր: Մորմոքուն վիշտով կը յիշէր վաղամեռիկ ամուսնոյն կորուստը: Իրեն հետ այդ վաղահաս մահը կ՚ողբար ամբողջ Ձորաշխարհը:

Հրաժեշտի ժամերգութեան համար աճիւնը դրուեցաւ Սանահինի վանքը: Օր ու գիշեր հոծ բազմութիւն մը կուգար Սանահին: Կուգային խումբ - խումբ կուգային չէնով, գիւղով, աւանով, գաւառակերտով ... կուգային ու կը հաւաքուէին սուրբ տաճարին շուրջը: Սանահինի վանքը խաչակիր կղզի մըն էր մարդկային ծովու մէջ: Անոր բարձր զանգակատունէն մեղմօրօր կը ղօղանջէին պղնձէ զանգերը: Կը ղօղանջէին նաեւ Ձորաշխարհի բոլոր եկեղեցիներուն զանգերը: Անոնց արծաթահոս ձայները կը միախառնուէին իրարու, կը զօրանային, երկա՛ր կ՚արձագանգէին ժայռեղէն ձորին մէջ ու կը տարածուէին հեռո՛ւ, հեռո՛ւ:

Ջուրերու աշխարհը ամէնէ դանդ մըն էր:

Եօթներորդ օրը մարմինը ամփոփուեցաւ Սանահինի վանքը: Թագուհիին սիրտը մէկէն պարպուեցաւ: Ձորս կողմը խաւար էր, աշխարհը խաւար էր, առանց սիրոյ խաւար էր նոյնիսկ արեւը եւ մխիթարական ոչինչ կար, ոչի՛նչ: Այն ժամանակ ան երազ տեսաւ: Վաղամեռիկ ամուսինը տեսած էր, որ Թագուհիին մխիթարիչ խօսքեր շշնջած էր. «Մեզմէ ինչ որ պակսեցաւ, - ըսած էր Թագաւորը, - Թող ուրիշին աւելնայ: Դեբեդի վրայ կամարակապ կամուրջ մը կառուցանէ՛, որ մեր սէրը կապող կամարը ըլլայ: Մարդիկ կամուրջ կ՚ունենան, իսկ մենք՝ սիրոյ անմահ պատմութիւն»:

Առաւօտեան Նանա Թագուհին կանչել տուաւ Հայոց աշխարհի անուանի բոլոր վարպետները: Հարստութիւն, փառք ու պատիւ խոստացաւ անոր՝ որ լաւագոյնս կը կերտէ սիրոյ կամուրջն այդ կամար: Այնուհետեւ ժամանակ տալով՝ զանոնք արձակեց: Ամիս մը եւք վարպետները վերադարձան: Իւրաքանչիւրը բերած էր մանրակերտի իր տարբերակը, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը Թագուհին իր սիրոյն արժանի գտաւ:

Ու Նանա կանչել տուաւ ոչ անուանի վարպետները: Անոնցմէ ընտրեց Անանունը, որուն յօրինուածքը աննման էր, աչքի կը զարնէր նուրբ ձեւերով, համարձակ լուծումներով, մասերու ներդաշնակութեամբ: Անանուն իր մանրակերտին հաղորդած էր անսահման թեթեւութիւն

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ՚երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- 1 -

- Հայտէ, ելէք նայինք:
- Տուտու, լապտիկներս ո՞ւր են:
- Մարի, քալոշներս ո՞ւր են:
- Քա քիչ մը ան կողմը դնայ, երեսիս քսուեցար, բութրաս ամբողջ թափեցաւ: Ծօ Թորոս, դնա վեր, բութրային տուփը բեր:
- Տակաւին չի պատրաստուեցա՞ք:
- Պատրաստուեցանք, ճանըմ, կը պատրաստուինք կոր ...
- Մատմազէլները եկա՞ն, մատամը ո՞ւր է:
- Մատամը գործ ունի, հիմա կուգայ, ահա եկաւ:
- Քալեցէք նայինք:
- Թորոս լապտերը աջ կողմը բռնէ:
- Թորոս, ձախ կողմը բռնէ, որ մենք ալ տեսնանք:
- Թորոս, սանկ բռնէ որ ես ալ տեսնամ:

Բրա՛ա՛փփ ...

- Քա, հայրիկը ցե՛խը ինկաւ ...
- Նիկողիմոս աղա, աստուծով, բան մը չեղար:
- Ը՛հ, ը՛հ, ը՛հ ...
- Հայրիկի վերարկուն ամբողջովին ցեխոտուեր է:
- Ելի՛ր, հայրիկ, ինչո՞ւ պառկեր ես:
- Լապտերը աջ բռնէ, ձախ բռնէ, սանկ բռնէ ըսիք, ինծի ասանկ ցեխը ձգեցիք: Թորոս, եկուր, լապտերը հիմա ալ ցեխին մէջը բռնէ:
- Աման, Նիկողիմոս աղա, ոտքէդ գըլուխդ ցեխոտեր ես. հիմա ինտո՞ր պիտի մաքրենք: Քալելու առենդ առաջդ չի նայէի՞ր:
- Հայրիկ, ինտո՞ր եղաւ որ ինկար:
- Աննիկ, հայրիկին ձեռքէն բռնէ որ ոտքի ելլայ: Մարի, դուն ալ եաւէն հրէ, Թորոս, դուն ալ չօգնե՞ս, աղաղ ցեխն է ինկեր:

Բը՛ը՛թ ...

- Ծօ Թորոս, ինչո՞ւ կը խնդաս. խեղճ մարդը ցեխը ինկեր է, չի կրնար ելլալ, դուն կը խնդա՞ս:
- Խնդալու բան չի կայ ... Բը՛ը՛թ ... ես չեմ խնդար ... բը՛ը՛թ ... խնդալու ի՞նչ կայ:
- Քիչ մըն ալ դուն ուժ ըրէ, Նիկողիմոս աղա, որպէսզի ելլաս:
- Կնիկ, գլխ կը ծաղրե՞ս, ինտո՞ր շարժիմ. արդէն հազիւ կը քալէի. հիմա վըրաս երեք հարիւր օխա ցեխ կայ, ինչպէ՞ս ելլամ:
- Անանկ է նէ մինչեւ առտու հոս պառկէ:
- Թորոսը ձեզի տուն թող հասցնէ, կառք մը վարձէ, բերէ:
- Տէր ողորմեայ, խօսք տուինք թէ կուգանք. չերթալ կ՚ըլլա՞յ: Գիտէ՞ք ինչ մեծ ամօթ է առիկա ալաֆրանկայի մէջ:
- Ալաֆրանկան ցեխին մէջ պառկիլը ամօթ չի՞ սեպեր:
- Աման, հայրիկ, անանկ բան մը ըրիր քի՛... սուարէէն ուշացանք, քարդիլը արդէն սկսեր են:
- Նիկողիմոս աղա, չըլլար: Մենք Թորոսին հետ սուարէ երթանք, եա գալու առեն քեզի կ՚առնենք, կը տանինք: Հիմա չերթալը մեծ ամօթ պիտի ըլլայ, ան ալ շատ մեծ ամօթ...
- Մեր բախտէն է Աննիկ, ուրիշ հայրիկներ այծի պէս կը ցատկեն, չեն իյնար, ան ինչ անիծեալ ժամ էր որ մեզի հայր եղար տէ հիմա ալ ասանկ ցեխը իյնալով՝ մեզի սուարէէն ետ կը թողուս...
- Նիկողիմոս աղա, ալ մենք երթանք. աշխարհքիս առաջ խայտառակ չըլլանք. խօսք տուինք, ժամը իննին հոն պիտի ըլլանք, ի՛նչ ընենք, ժամանակներուն յարմարուելու է:

Շիտակ է, յարմարուելու է:

- Դուն հոգ մ՚ընէր, երթալնուս պէս Թորոսը կ՚ուղարկենք, կառք մը կը բռնէ, քեզի տուն կը տանի, վրադ գլուխդ կը փոխէ, կը բերէ սուարէ:
- Շատ աղէկ:
- Սակայն կ՚աղաչեմ, հոգ մ՚ըներ, սիրտդ հանդիստ պահէ:
- Հանդիստ չպահելու պատճառ մը չի կայ:
- Ոտքդ պաղնեմ, հէ՛չ մի մտածեր:
- Ճանըմ, մտածելու ի՞նչ կայ:
- Մենք Թորոսը հիմա կ՚ուղարկենք. հայտէ, աղջիկներ, քալեցէք:
- Հա՛յտէ, երթանք:

(Շար. 2)

…ի եւ ճկունութիւն: Ամէն բան իր տեղն …ի եւ կատարուած լակոնական ճշգրտու… …ի … ոչ մէկ աւելորդ բան: Կամա… …ր կ'երիզէր երկայնքով ու լայնքով լաւ …ուած կամարագիծը, որ մնայուն կեր… …ով կամուրջը կը պահէր պրկուած վի… …ի մէջ, պատրաստ՝ ամէն վայրկեան՝ …էկ կողմէն միւսը անցընելու բազմա… …րդ անցորդները: Նկատի առնուած էր …ային մանրամասնութիւնն իսկ, …ութեան մէջ յօրինուածքը ամուր …ի եւ հիմնական: Ամէն բան եղած էր …երուն համար. միայն կը մնար զայն …ել:

Կամարը պէտք է կառուցուէր Դեբեդի …, Սանահինի վանքէն ոչ հեռու: Այդ … Թաղուհիին կամքը: Ճշգրիտ տեղը ո… …ց ինք՝ ճարտարապետը: Դեբեդ գե… …ր կը սեղմուէր երկու ժայռերու մէջ… …ը՝ ստանալով նուազագոյն լայնու… …ին մը: Բայց տեղը այնքան ալ նպաստ… …չէր: Ձախ ափը գգալի կերպով …ծ էր աջէն, որ դրեթէ անկարելի կը …ր կամուրջին կառուցումը այդ …ին մէջ: Անանուն դիմեց մինչ … կամրջաշինութեան մէջ չգործած … ինքնատիպ ձեւի մը: Կամարը կա… …ց գետին աջ ու ձախ ափերը տարբեր …ութեան վրայ գտնուող ժայռերուն … (աջ ափը գտնուող ժայռը 6 մեթր …ր էր ձախ կողմի ժայռէն), իսկ եր… …ի մասը յառաջացած անհամաչա… …թիւնը հնարամտօրէն բարձաւ ատի… …ւ անցումով:

…ութիւնը շարունակուեցաւ եօ… …տարի: Եօթը տարի շարունակ ձորը …ր մուրճի զարկերէն: Եօթներորդ …ին փրփրաշ Դեբեդէն վեր, լերկ …երուն բազմած էր հրաշք կամուր… …: Երկա՛ր, շատ երկար սպասած էր … այդ երջանիկ պահուն: Այդ տարի… …ը դարեր թուած էին: Ու Նանա «դա… … եւ հագած էր, լոյս երեսին թախիծ …ուած, կարմիր օրերը խաւար դարձու… …: Սակայն այդ օրը ուրիշ էր: Իր առ… … կը գտնուէր հոյակապ կամուրջը՝ սի… … պէս վէհ, սիրոյ պէս գերող, սիրոյ … աննման:

…ժկու կամարը 18 մեթր բացուած… … կը խոյանար գետին վրայ՝ անկասե… … թռիչք կատարելով ափէ ափ: Կա… …ին երթեւեկութեան մասը ձախ ա… … ատիճանաբար կը բարձրանար եւ …լով վերկամարային մասը՝ հորի… …ն դիրք կը գրաւէր: Շարուածքը …ագոյն սրբատաշ պազալթ էր, որ իր …ով ու գոյնով կամարի խոյանքին հետ … կապի մէջ էր գետի գեղա… … կիրճը կազմող կապտաւուն ժայ… …ու հետ: Գեղեցիկ ձեւաւորուած եզրա… …ու չորս կողմերը տարբեր դիրքե… …քանդակուած էին կատաղի չորս ա… …ներ, որոնք կամուրջը մուտքէն եւ …էն պահպանելու իմաստը ունէին: Ճա… … մասը կամուրջին ճակատագիրը խա… …ուած էր՝ յաւերժութեան նշանի ձե… …:

Նանա Թաղուհի չկրցաւ զսպել իր հիա… …: Դիմելով իր դիմացը կեցած խո… …՝ վարպետին՝ բացականչեց.

- Փառք շատ, Անանուն վարպե՛տ … … Ձորը բաղձուկ էր առանց զարդի, կա… …ցանելով այս կամուրջը, մեր բազկին …եցիր ադամանդակուռ ապարանջան:

Իսկ կամուրջին ձախ կողմին սկիզբը Թագաւորի յիշատակին կանգնած նախշուն խաչքարի հակառակ երեսին արձանագրուած էր.

«…Ես՝ Նանա, դուստր իշխանաց իշխանին Սարգսի, որդոյ Զաքարէի, կին Կիւրիկէ Թագաւորի, որ կիսաւրէ վախճանեալ խաւարեցոյց զմեզ, շինեցի զկամուրջս եւ կանգնեցի զխաչս յիշատակ նմա եւ մխիթար ինձ եւ ի կենօս ծնողաց եւ եղբարց իմոց…»:

Հիմա ալ կամուրջը հաստատ կեցած է սիրոյ իր կամարին վրայ:

ԼԵՒՈՆ ՋԱԽԱԽԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«… ՈՒ ԻՆՁ ՈՉԻՆՉ ՉՄՆԱՑ»

—×—

Քանի մը սիրելի բանաստեղծներ ունիմ, որոնց գիրքերէն մէկը գրադարանէս դուրս կը քաշեմ ամէն անգամ որ բանաստեղծութիւն մը կարդալ ուզեմ ոչ միայն բանաստեղծութիւն կարդացած ըլլալու, այլ նաեւ երաժշտութիւն լսած ըլլալու նպատակով: Այդ բանաստեղծներէն մէկը Տէրեանն է: Ականջ կուտամ այն աքանչելի երաժշտութեան, մարդու հոգին գգուող այն մեղեդիին, որ կը ծորի անոր կշռութաւոր տողերէն:

Եկան օրեր ու անցան ու ինձ ոչինչ
չըմնաց.
Հուրեր, հուրեր - ծխացան ու ինձ
ոչինչ չըմնաց:

Կե՞ղծ կը հնչեն 28 տարեկան տակաւին երիտասարդ մարդու մը լեզուին վրայ վերի տողերը: Այս տարիքին, ճիշդ է որ քանակական խօլ ու երջանիկ օրերու մեծ մասը անցեր են արդէն, մօտեցեր է երեսունական տարիքի կեղծ ծանրութիւնն ու յուսախաբութիւնը, բայց այսքան երիտասարդ մարդ մը իրաւունք ունի՞ ըսելու թէ անցան մարդու կեանքը լեցնող բոլոր հուրերն ու ծխածանները եւ ոչինչ մնաց իրեն: Եթէ երեսուն տարեկանի սեմին վրայ ամէն ինչ անցած գացած ըլլայ ու ոչինչ մնայ մարդուն, չեմ գիտեր թէ մարդ ի՞նչ պիտի ընէ, ի՞նչպէս պիտի հանդուրժէ այն միւս երեսուն, նոյնիսկ քառասուն կամ յիսուն տարիներուն զորս պիտի դատապարտուի ապրիլ:

Բայց վերի տողերը գրելէ վերջ, միայն եօթը տարի պիտի ապրէր Տէրեան: Ինք չէր գիտեր, թէեւ կը զգար հաւանաբար: Կանխահաս մահուան հեռապատկեր մը կը փոթորկէր թերեւս անոր հոգին: Այլապէս չէր նայեր դէպի ապագայ ու կը յիշէր այն քանի մը քաղցր օրերը, այն քանի մը սէրերը զորս ապրած ու խելօք կորսնցուցած էր:

Ու նոճա որ սիրեցին - սիրտս նրանց
չըտուի.
Գնացին ու չդարձան ու ինձ ոչինչ
չըմնաց:

Համով երաժշտութիւնը, որ կը հնչէ վերի տողերուն մէջ, պիտի կարենա՞յ մոռացումի տալ հոն թաքնուած տրտմութիւնն ու յուսախաբութիւնը: Օ՛, կ'ըսեմ ես ինծի, մարդիկ միայն երիտասարդութեան մէջ է որ ամէն բան կորսնցուցած ըլլալու պատրանքէն կրնան տառապիլ: Մարդ միայն քսանեւհինգ, երեսուն տարեկան պէտք է ըլլայ, որպէսզի կարծէ թէ ամենագեղեցիկ բաները եղին մնացին ու ամէն ինչ խորտակուեցաւ անվերականգնելի կերպով: Քանի տարիքը պիտի առնէ, այնքան աւելի պիտի նշմարէ թէ իրեն շատ բան մնացած է տակաւին, շատ աւելին՝ քան ինչ որ ունեցած էր նախապէս: Ու քանի պիտի մօտենայ խոր ծերութեան, իր շուրջ այնքան աւելի շատ պիտի գտնէ բաներ, որոնց փարիլ պիտի ուզէր չկորսնցնելու համար զանոնք յաւէտ:

×

Բոլոր գրողներուն նման, ես ալ գրականութիւն ընել սկսած եմ բանաստեղծութիւններ գրի առնելով: Երբեք չեմ մոռնար թէ որքան յոռետես տողեր հիւսած եմ քսան տարեկանիս: Ամէնէն երջանիկ օրուան իսկ իրիկունը կը նստէի սեղանին առջեւ եւ կը սկսէի ողբալ անցնող գացող գեղեցիկ օրերը, չվերադարձուած սէրերը, յուսահատութեան թախիծն ու տրտմութիւնը: Կարծես թէ օրը չէր որ իրիկուն կ'ըլլար, այլ կեանքը: Նայելով մոխրամանին, որ լիրբ թէ լեցուն էր կճամներով տասնեակներով ծխիկնե…րու, զոր երբեք չեմ ծխած, կը թաղուէի երեւակայական ծուխի ու մուխի մէջ եւ կուլայի անհետացած երջանկութիւններուցս: Ես գի՞ս կը խաբէի, թէ կը սուէի գոյութիւն չունեցող ընթերցողներու: Չեմ գիտեր: Բայց շատերու նման ես ալ թերեւս կանխահասօրէն կը զգայի որ մարդիկ չեն ուզեր կարդալ ուրիշին երջանկութեան նուիրուած տողեր: Կ'ուզեն կարդալ ուրիշին ցաւն ու յուսահատութիւնը, կ'ուզեն կարդալ ուրիշին խորտակուած կեանքն ու սէրերը…: Նոյնիսկ եթէ սուտ են այդ բոլորը…:

Ուր երիտասարդ բանաստեղծը գրիչը ձեռք չէ առած եւ առնուազն երեսուն, քառասուն հատ բանաստեղծութիւն չէ վերջացուցած Տէրեանական սա յուզիչ եղրակացութիւնով:

Ջմեռ իջաւ իմ գլխին, եւ ցուրտ, եւ
խոր, եւ անդորր,
Աղբիւրները չորացան - ոչինչ, ոչինչ
չըմնաց…:

Անոնցմէ շատ շատերը կը սուէին: Ոչ ձմեռ իջած էր իրենց գլխուն, ոչ ցուրտ: Ոչ ալ ցամքած էին իրենց աղբիւրները բոլոր: Կը սուէին բանաստեղծական յուզում ստեղծելու համար: Կը սուէին շատ լաւ գիտնալով հանդերձ որ վաղը արեւը կրկին պիտի ծագէր եւ աղբիւրները կրկին պիտի լեցուէին կենսատու ջուրով:

Ի՞նչ մեղք որ Տէրեան եղաւ այն քիչերէն, որ թերեւս չէր սուեր: Իր յոռետեսութիւնը անիրական չէր, խիկայէս կը զգար թերեւս որ երակներուն մէջ հետզհետէ կը չորնար իր արիւնն ու եռանդը:

Բայց որպէսզի փաստէ իր ճշմարտախօսութիւնը, պէտք եղաւ որ վերի տողերը գրելէ եօթը տարի վերջ մեռնի երեսունհինգ տարեկան հասակի մէջ: Մե՜ղք…:

Ռ. Հ.

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ «Ազբալեան» ակումբի «Սերժ Թովմասեան» սրահին մէջ, Յուլիս 17-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Գրիգոր Շահինեան, նիւթ ունենալով «Լեւոն Շանթ՝ հոգեբանն ու մանկավարժը»: Դասախօսը ներկայացուցած է Շանթի ըմբռնումը՝ կրթական հաստատութեան առընչութեամբ, կրօնքի հանդէպ անոր մօտեցումը եւ ակնարկ մը նետած անոր պատրաստած դասագիրքերուն վրայ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ազգային «Աքսոր Գասարճեան» վարժարանի բակին մէջ, Յուլիս 14-ին, տեղի ունեցած է զպրոցի տարեվերջի հանդէսը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ կատարուած մրցանակաբաշխութիւն: Խօսք առնելով տեսուչը՝ Անդրանիկ Ուրֆալեան, անդրադարձած է վարժարանի հայաշունչ մթնոլորտին: Փակման խօսքը արտասանած է Վարդան Եպիսկոպոս Տէմիրճեան:

×

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ «Սիէքի տիաս» (7 օր) պարբերականը բացառիկ թիւ մը հրատարակած է եւ որու 15 էջերը, ճոխ նկարներով, նուիրուած են Արժանթինի հայ գաղութին: Այս առթիւ կ'ոգեկոչուի նաեւ 1915-ի Ապրիլեան ողբերգութիւնը, յետոյ լայն տեղ կը տրուի Արժանթինի գաղութին ազգ. կեանքին եւ ձեռնարկներուն:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 15 -

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

…հրամանատարը դիմեց Տոն Քամիլլոյին … վեթր մը անդին էր.

- Կը կարծե՞ս որ … Թոթովեց, բայց Տոն Քամիլլօ չթողուց որ վերջացնէ.

- Ես, գոնաց, պարզապէս կը զգամ, … ոչ իսկ ամերիկեան միջամտութիւնը … նմանապէս պիտի կարենայ արգիլել որ … արիւնի մէջ լողացուի, եթէ այդ ա… …նեալ բոլշեւիկները չդադրին փճացը… … իմ մարդիկներս, կիցեր տալով ա… …ոց սրունքներուն:

- Շատ լաւ, հետեւցուց հրամանատա…րը եւ իր երկու մարդերով գնաց ամրանալու զօրանոցին մէջ, որովհետեւ շատ լաւ գիտէր, թէ այս բոլոր խնդիրներուն իբր վերջաւորութիւն, ամբոխը տօնակատարութիւնները կը փակէ փորձելով կրակի տալ ոստիկաններուն զօրանոցը:

Առաջին կէտը նշանակեց Բաջակորովը. այնպիսի զոչիւն մը բարձրացաւ որ ցնցեց զանգակատունը: Փեփփոնէ այլափոխուած դէմքով դարձաւ Տոն Քամիլլոյի կողմը, սեղմելով բռունցքները վրան նետուելու համար: Տոն Քամիլլօ պատասխանեց դիրք բռնելով: Մէկ միլիմեթր կը պակսէր հարուածին. բայց Տոն Քամիլլօ աչքերուն ծայրով տեսաւ որ ամբոխը յանկարծակի անշարժացած էր, ու բոլոր աչքերը սեւեռած էին իր եւ Փեփփոնէի վրայ:

- Եթէ զիրար հարուածենք մենք, հոս կը սկսի Մալլոռեայի պատերազմը, ըսաւ Տոն Քամիլլօ ակռաները սեղմած:

- Շատ լաւ. ասիկա կ'ընեմ ժողովուրդին համար, պատասխանեց Փեփփոնէ շակուելով:

- Իսկ ես քրիստոնէութեան համար, ըսաւ Տոն Քամիլլօ:

Բան չպատահեցաւ. սակայն քանի մը վայրկեան ետք երբ լրացաւ առաջին պահը, Փեփփոնէ մէկտեղեց Տինտոնի.

- Ֆաշիստնե՛ր, ըսաւ գգուանքով լի ձայնով:

Յետոյ վզէն բռնեց Զմիլօն, միջ - յարձակողը, Դուն, կեղտոտ մատնիչ, յիշէ՛ որ երբ լեռն էինք, երեք անգամ կեանքդ ազատեր եմ. եթէ առաջին հինգ վայրկեաններուն մէջ կօլ չնշանակես, այս անգամ ես կը հանեմ քու կաշիդ:

Զմիլօն երկրորդ պահը սկսելուն պէս, հագիւ թէ ոտքերացաւ գնդակին, մեկնեցաւ. գործեց գլուխով, ոտքերով, ծունկերով, նստուկով, նոյնիսկ գնդակին խածուած մը տուաւ, թոք մը դուրս թքաւ, փայծաղը պատռեց, բայց չորրորդ վայրկեանին գնդակը կ'արձակէր դարպասին մէջ: Ապա գետին նետուեցաւ ու ալ չշարժեցաւ: Տոն Քամիլլօ անցաւ դաշտին հակառակ կողմը չվտանգուելու համար. Բաջակորովի դռնապանը վախէն ջերմերու մէջ էր:

Կարմիրները փակուեցան պաշտպանողականի մէջ, եւ կարելի չեղաւ կարել չըրջանակը: Վերջաւորութենէ երեսուն մանրերկրորդ առաջ, իրաւարարը սուլեց սխալ մը. տուգանքային Բաջակորովին դէմ: Ոչ իսկ Զամորան պիտի կարենար կեցնել նման անկիւն մը: Կօ՜լ:

Մրցումը վերջացած էր: Փեփփոնէի մարդոց միակ հոգը եղաւ հաւաքել խաղցողները ու տանիլ ակումբ: Իրաւարարը անկուսակցական էր. թող իր ճարը հոգար:

Տոն Քամիլլօ՝ ա՛լ բան չէր հասկնար. եկեղեցի վազեց եւ գնաց ծնրադրելու խորանին առջեւ.

- Տէր, ըսաւ, ինչո՞ւ ինծի չօգնեցիր. կորսնցուցի:

- Եւ ինչո՞ւ քեզի պիտի օգնէի եւ ոչ միւսներուն: Քսանեւերկու սրունք քուկիններուդ, քսանեւերկու միւսներուն. Տոն Քամիլլօ բոլոր սրունքները հաւասար են, ես չեմ կրնար սրունքներու հաշւով զբաղիլ: Ես հոգիներով կը զբաղիմ. «Տուր ինձ զհոգիս, զայլսն ա՛ռ». ես մարմինները երկրին կը թողում: Տոն Քամիլլօ, չե՞ս յաջողիր վերադառնալ ուղեղդ:

- Կը զգուշանամ, բայց կը գտնեմ, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ. չէր պահանջեր որ անձամբ կառավարէիք իմիններուս սրունքները, մանաւանդ որ միւսներէն լաւագոյն են. կ'ըսեմ միայն որ չարգիլեցիք որ մարդու մը անուղղութիւնը տաժել տայ իմ մարդերուս չգործած սրխալը:

(Շար. 60)

ՓՌԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՐԻՒՄԷԼ. - Ա. Աւագեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ղազարեան 300 Ֆ., Միշէլ Մահմուրեան 200 Ֆ.:

Յակոբ Խաքինեան (Մարսէյլ) 100 Ֆ.:

Ոմն՝ 500 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր 18 մասնաճիւղերով խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ Յուլիս 15-ի իր դաշտահանդէսին առթիւ, բոլոր նուիրատուներուն իրենց համակրանքին համար կայանի հանդէպ եւ կը յայտարարէ թէ հաւաքուած գումարը պիտի յատկացուի Կայանի արդիականացման, օժանդակութեամբ պետական նպաստին:

Տէր եւ Տիկին Եփրէմեան (Վիրժինի հաստ.) 5000, Հաքիմեան, Ժիւլ Մարտիրոսեան 3000-ական, Պալեան, Ոմն, Մենենտեան 2000-ական, Նոր Սերունդի մոնիթէօրներ 1350. Տիկին Զ. Քէշիշեան, Տիկին Ումճեան, Սարատեան, Անտոնեան, Ժամագործեան, Սեդրակ Սահրատեան, Ա. Խաչատուրեան, Գույումճեան, Ուրաեան, Ոմն 1000-ական Ֆ., Մովսէսեան, Եգկիւյօղլու, Քելումեան, Գարապեյլիք-եան, Զիլինկիրեան, Գալուստեան, Քէօսէեան, Գէմճեան, Մատոյեան, Թէքնէճեան, Ոմն, Նեռէլեան 500-ական, Քէշիշեան, Ճապուրեան, Բալոյեան 400-ական, Սանդուրեան, Մամուրեան, Սապունճեան, Իթօղլու, Մելիքեան, Տէրտէրեան 300-ական Ֆ.:

(Շար.)

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի դրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարկութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses

NAVASART

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

Բացառիկ երգահանդէս

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 14, ժամը 21-ին

Salle Molière
18, Quai de Bondy — Lyon 5e

Մուտք՝ 40 Ֆ.:

Տոմսերը կը վաճառուին՝
- Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը
- Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի հայ ազգային բարերար Ճեպրայէլ Պահատուրեանի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» շքանշանի պարգեւատրման ուրախ առթիւ, Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Ճեպրայէլ Պահատուրեան 20.000 Ֆ., Պահատուրեան եղբայրներ Արթիւր, Արման, Սէրժ 10.000 Ֆ., Այրի Տիկին Ագըլեան, Տէր եւ Տիկին Սէրժ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Մարգար Մարգարեան 5000-ական Ֆ., Պ. Ժան Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Մասլաքեան 2000-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հարբէլեան, Տէր եւ Տիկին Մորիս Պէնէկեան, Այրի Տիկին Մարլէն Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Գիւլհա, Տէր եւ Տիկին Տէր - Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ագըլեան, Տէր եւ Տիկին Լէօն Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան, Պ. Թորիքեան, Պ. Շահմիրեան 1000-ական, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Պահատուրեան, Ֆրանք Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէր Միրճանեան, Ոմն՝ 500-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աղասի Պահատուրեան 200 Ֆ.:

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER

ET

BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL
Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Diner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.
Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

A partir du 3 Septembre

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ
ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Օգոստոս 11, ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 15, Տօն վերափոխումն Ս. Աստուածածնի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փոն - Տը - Շերուի շրջանի Շարվիէօ Ս. Նշան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Իսահակ Խչկր. Քհնյ. Հէքիմեան

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի «խաղողօրհնէք»:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Չորեքշաբթի, Օգոստոս 15, մասնաւոր պատարագ - հոգեհանգիստ Բ. աշխարհամարտի Վալանսի ռմբակոծութեան հայ զոհերու յիշատակին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

FETE CHAMPETRE

du Home Arménien de St. Raphaël

LE MERCREDI 15 AOUT
DE 12H A 22H

A 10h Messe célébrée par Mgr. Norvan ZAKARIAN
suivie de la bénédiction du raisin
Fête animée par l'orchestre PAROS

REPAS — TOMBOLA

OPTIMA Tours

ETE 84 EN ARMENIE

— du 1er au 15 SEPTEMBRE PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
14

MARDI
14 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

...ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.765 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.765

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

...ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ չահեցաւ Ողիմպիական խա-...րու ֆութպոլի ոսկի մետալը, ...ուրտա...ան մրցումին գերոյի դէմ երկու կէտով ...ելով Պրազիլը: - Ողիմպիական խա-...րուն Ֆրանսա ձեռք բերաւ 27 մետալ, ...րոնց հինգը ոսկի, եօթը արծաթ եւ ...ոնըրհինգը՝ պղինձ: -

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ «ժողովրդավարական ...րգերու վերահաստատման և նպաստ» ...ղ մը ստորագրող Թուրք 1260 մտաւո-...ականներէն 56 հոգին պիտի դատուին ...ւթ Զօրքչարթի, Անգարայի զինուորա-...ն ատեանին առջեւ, կը հաղորդէ Անա-...ոլի կէս - պաշտօնական լրատուական ...րծակալութիւնը: Թուրք մտաւորական-...րը կրնան երեք ամիսէն մինչեւ մէկ ...րուան բանտարկութեան դատապարտ-...:

...ՈՒՐԻԱ պատրաստ է օգնելու Լիբա-...նի կառավարութեան՝ որպէսզի իր իշ-...անութիւնը վերահաստատէ լեռնալիբա-...նի մէջ եւս, եւ այս՝ «գէն ի ձեռին»: ...Թեշրին» օրաթերթի խմբագրականով ...է որ Սուրիա, յատկապէս մտահոգ ...ուֆի եւ Ալէյի շրջաններու խաղաղա-...մով եւ Պէյրութ - Դամասկոս միջազ-...ային ճամբու վերաբացումով, կը շեշ-...է . «վերջին անգամ ըլլալով կը մաղ-...ենք որ ոչ ոք (Լիբանանի մէջ) չկարծէ ...է կրնայ, անգամ մը եւս, խռովութիւն-...եր ստեղծել, արգելք հանդիսանալ խա-...ղութեան ընթացքին, կամ վերսկսիլ ...աջքին ուժերու վրայ հաշուել: Միակ ...ը զոր այսօր կը թայլատրենք՝ ապա-...վութեան ծրագրի յաջողութիւնն է լեռ-...լիբանանի մէջ եւ այլուր: Պիտի հրա-...կենք անոր իրագործումին՝ ի հարկին գէն ի ձեռին»:

ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻ հիւսիսը իրանեան եւ իրաքեան ուժերու միջեւ պատահած բուռն բախումներու ընթացքին իրանեան երեք էֆ - 14 օդանաւեր գնդակոծուած եւ հինգ մարտանաւեր ընկղմած են: Ըստ Պաղտատի ձայնասփիւռին,որ լուրը կուտար, բախումները սկսած են Կիրակի վաղ առաւօտուն, եւ տեւած են քանի մը ժամ: Իրաքեան ծովուժի ընդհ. հրամանատարը, իր կարգին, ԻՆԱ լրատուական գործակալութեան սփռած յայտարարութեան մը մէջ կը նշէ, թէ «շատ աւելի բուռն կերպով պիտի հարուածէ թշնամին, Իրանի հողամասին խորերն իսկ, եթէ երբեք Իրան շարունակէ Իրաքի դէրիշխանութեան»:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ քափիուչինօ մը այսօր 15 ֆրանք կ'արժէ, տեղական արտադրութիւնները (պտուղ եւ կանաչեղէն) շատ աւելի սուղ են քան Հիւսիսային երկիրներուն մէջ. ասոր վրայ՝ տակաւին փոխադրութեան գործադուլներ, օդանաւեր ու նաւեր՝ որոնք չեն մեկնիր, եւայլն, եւայլն: Անշուշտ պարզ է արդիւնքը եւս: Այս ամառ միջին հաշուով 10 առ հարիւր նուազ զբօսաշրջիկ ընդունած է Իտալիա:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ այս տարուան առաջին վեց ամիսներուն հինգ ու կէս միլիոնէն աւելի զբօսաշրջիկներ ընդունած է: 1983-ին, Չինաստան այցելող օտարներու ընդհանուր թիւը ինը միլիոն էր միայն: Զբօսաշրջիկներուն համար երկրի սահմաններու բացումէն ի վեր (1978), զբօսաշրջիկութիւնը տարուէ տարի կ'աւելնայ՝ դառնալով Չինաստանի տարադրամի կարեւոր աղբիւրներէն մին:

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ շրջանային ընտրութիւնները, ուր Եւրոպայի ընտրութիւններուն օրինակով յաղթանակ մը կը տանի Լը - Փէնի գլխաւորած Ազգային ճակատը (6 աթոռ), կը թուի թէ դարձեալ, 1982-ի ընտրութիւններուն նման, անկառավարելի արդիւնք մը տուէն՝ ոչ մէկ խմբաւորումի (մեծամասնութիւն թէ ընդդիմադիր) բացարձակ մեծամասնութիւն մը ապահովելով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՓՈՇԻՆ

Մարդիկ իրենց յուշերը, օրուան անցուդարձերէն իրենց տպաւորութիւնները եթէ շատ կանոնաւոր ու բծախնդիր կերպով գրել փափաքէին, այսինքն մանրամասն օրագիր բռնել ուզէին, այն ատեն պէտք պիտի ըլլար օրը երկուքի բաժնել: Մէկ կէսը ապրելու, միւս կէսն ալ ապրուած այդ կէսը գրի առնելու համար:

Կեանքիս մէջ թերեւս հարիւր անգամ որոշած ու փորձած եմ օրագիր մը բռնել: Մէկ քանի անգամուն յաջողած եմ երկար ատեն պահել այդ օրագիրը: Ընդհանրապէս սակայն շուտով հրաժարած եմ: Հրաժարած եմ պարզապէս անոր համար որ չեմ կրցած հասնիլ օրուան մը այնքան ճոխ դէպքերը մանրամասնութեամբ արձանագրելու:

Պիտի գտնուին անշուշտ մարդիկ, որոնք կը կարծեն թէ իրենց ճակատագրուած կեանքը կարեւոր բովանդակութիւն մը չունի: Վերի տողերս կարդալով անոնք կրնան մտածել:

«Եթէ ես օրագիր մը բռնելու ելլէի, ի՞նչ պիտի գտնէի գրելիք: Կեանքս կը թաւալի կ'երթայ միօրինակ օրերով: Զգայացունց ոչինչ կը պատահի կեանքիս մէջ, ոչ իսկ չահեկանութիւն ունեցող դէպք մը՝ գոնէ ամիսը անգամ մը, տարին անգամ մը: Եթէ ես օրագիր մը բռնէի, ամէն օր պիտի նայէի անոր պարապ էջերուն եւ երկու տող պիտի չկարենայի արձանագրել»:

Պարզ է, իսկապէս կան անբովանդակ կեանք մը ապրողներ: Ճակատագիրը չարժում չէ դրած անոնց օրերուն մէջ: Իրենց Երկուշաբթին Երեքշաբթիէն, Շաբաթէն կամ Կիրակիէն ոչ մէկ տարբերութիւն ունի: Օրերը լեցուն են մեքենական ապրումի մը ամենասովորական եղելութիւններովը, որոնց ո՛չ ոք կարեւորութիւն պիտի տար, եթէ նիւթ դառնային օրագրութեան:

Բայց կը համարձակիմ ըսել որ այս տեսակ մարդիկն անգամ ատեն մը վերջ պիտի չհասնէին իրենց ապրումները օրըօրին արձանագրելու, եթէ օրագիր բռնելու հաճոյքը անգամ մը վարակէր զիրենք եւ անոնք ալ փոխադարձաբար թափանցէին մեր չուրջ թաւալող կեանքը դիտելու, վերլուծելու ու անկէ տպաւորութիւններ քաղելու արուեստին:

Իրողութիւնը այն է որ մարդոց կեանքը, մարդոց կեանքին մէն մի օրը լեցուն է օրագրութիւն մը լեցնելու արժանի դրուագներով: Այդ դրուագները կ'ապրուին ու յետոյ կը լքուին մոռացութեան: Եթէ չլքուէին մոռացութեան, եթէ տետրակի մը մէջ արձանագրուէին հաւատարմօրէն, օր մը անոնց ընթերցումը զարմանքի պիտի մատնէր նոյնինքն այդ դրուագներուն հերոսները: Իրա՞ւ, պատահա՞ծ էր այդ բանը, պիտի հարցնէին այդ հերոսները: Յետոյ պիտի յիշէին թերեւս որ պատահած էին անոնք, եւ պիտի զարմանան, ի՞նչպէս մոռցեր եմ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անոնք միտքէս սրբուեր են առանց հետք մը ձգելու, պիտի ըսեն:

Ոմանց յիշողութիւնը շատ զօրաւոր է, գիտեմ: Ի՞նչեր չեն յիշեր անոնք իրենց անցեալէն: Կը հիանամ այս տեսակ մարդոց վրայ, որովհետեւ իմ յիշողութիւնս տկար է: Շատ քիչ բան կը յիշեմ մանկութեան, պատանութեան, դպրոցական օրերու կեանքէս: Քանի անգամ պատահած է որ դասընկերներ ինծի դպրոցական մեր կեանքէն պատմեն դէպք մը, զոր երբեք չեմ յիշեր, հակառակ որ դէպքը պատահած ըլլայ իմ չուրջ: Ամօթով մընացած եմ: Զարմացած եմ յիշողութեանս տկարութեան վրայ: Եւ դառնօրէն մտածած եմ թէ որքան շատ բան կորսնցուցած եմ զանոնք մոռնալով: Երանի թէ այդ բոլորը օր օրին արձանագրելու իմաստութիւնը ունեցած ըլլայի, ըսած եմ ես ինծի:

×

Անցեալը այն ամենաթանկագին բանն է, զոր մարդ կրնայ ունենալ: Եւ ինչ որ ճիշդ է մարդուս անհատական անցեալին համար, գերազանցապէս ճիշդ է նաեւ մարդուս հաւաքական անցեալին համար: Հաւաքականութիւնն ալ շատ տկար յիշողութիւն ունի երբեմն եւ եթէ օր օրին չարձանագրէ իր ապրած դէպքերն ու դրուագները, պիտի զրկուի այն անցեալը ունենալէ: Տխուր է պատմութիւն չունեցող մարդոց ու հաւաքականութիւններու ճակատագիրը: Ի՞նչ էի, ի՞նչ ըրի եւ ի՞նչպէս ըրի: Որպէս մարդ կամ որպէս հաւաքականութիւն, եթէ չենք կրնար պատասխանել այս հարցումներուն, կը նշանակէ թէ զուր տեղ ապրեր ենք ամբողջ այդ անցեալը:

Ճիշդ է, որ քիչեր միայն անցեալը կը վերարտադրեն, ներկայի կը կոչեն ամբողջական հարազատութեամբ: Ճիշդ է: Այս վտանգը միշտ կայ: Որպէս անհատ կամ որպէս հաւաքականութիւն, մարդիկ կը ձգտին միշտ ջնարակել անցեալի դէպքերը, եղածէն աւելի շատ կը փայլեցնեն զայն, աւելի կը գեղեցկացնեն, անոնց մէջ կը գտնեն իմաստներ եւ իմաստութիւններ, որոնք գուցէ գոյութիւն չեն ունեցած երբեք:

Բայց թո՛ղ ըլլայ: Մեր մեռեալներուն նկատմամբ ալ այդպէս չե՞նք չարժիր: Անգամ մը որ մեռնին անոնք, այլեւս չե՞նք սկսիր վեհացնել զանոնք մեր յիշողութեան մէջ:

Մեռած կամ անցեալի մէջ մնացած ամէն բան կարծես քիչ մը իրաւունք կը չահի վեհանալու: Անոնք պիտի վեհանան, որպէսզի անոնցմով վեհանան նաեւ անոնց յաջորդները: Բայց որպէսզի վեհանան, նախ պէտք է որ մէկը սրբէ անոնց վրայէն անցեալի ու մահուան փոշին:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏ. 7 / 9)

ՄԱՀ ԱԶՐԲԵՋԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՂԵԿԱՎԱՐ ՆԻԱԶԻԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի ...օգոստ. 4-ի թիւէն կ'իմանանք մահը Ազրպէյճանի պետական փիլհարմոնիայի սէնֆոնիք նուագախումբի ղեկավար ...Թաղի - զադէ Հաջիբեկովի (ծածկանուն Նիազի անունով): Ծնած էր 1912-ին ...Թիֆլիս: Երաժշտական կրթութիւնը ըստացած է Մոսկուա, Լենինկրադ եւ Երեւանի պետական երաժշտանոցը: 1937-էն ...մինչեւ 1965 վարած է Ազրպէյճանի Օփերայի տնօրէնութիւնը եւ ղեկավարած է նըւագախումբը: 1965-էն ի վեր վեղարուեստական ղեկավարն էր Ազրպէյճանի պետական սէնֆոնիք նուագախումբին: Երեւանի երաժշտանոցը ուսանելու շրջանէն իսկ ...սերտ կապեր հաստատած էր հայ երաժշտներու հետ եւ իր նուագացանկին յաճախ կը կազմէին Ալ. Սպենդիարեանի, Ա. Տիգրանեանի, Ա. Խաչատրեանի ...այլ հայ երաժիշտներու գործերը: Հեռացած է երաժշտական կարգ մը զոր-...:

ՍՓԻՒՌՔԷՆ ՀԱՅ ԵՐԱԽԱՆԵՐ ԺԱՄԱՆԱԾ ԵՆ ԵՐԵՒԱՆ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի եւ Հայաստանի Լուսաւորութեան Նախարարութեան հրաւէրով Երեւան ժամանած են Սփիւռքէն հայ երախաներ՝ Ֆրանսայէն, Միացեալ Նահանգներէն, Լիբանանէն (80 երախայ), Արեւմտեան Գերմանիայէն, Սուրիայէն, Քանատայէն, Շուէտէն, Արեւմտեան Պերլինէն, Յորդանանէն, Քուէյթէն, Զուիցերիայէն եւ այլ երկիրներէ: Երախաները ամիս մը կ'անցընեն Կիրովականի եւ Հանքաւանի առողջարաններուն մէջ, անոնց համար կը կազմակերպուին զանազան շրջապտոյտներ, կ'այցելեն թանգարաններ եւ ցուցահանդէսներ, ինչպէս նաեւ հանդիպումներ կ'ունենան գրողներու, գիտականներու եւ երաժիշտներու հետ:

×

ՍՓԻՒՌՔԷՆ ՎԱԹՍՈՒՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սփիւռքի զանազան գաղութներէն՝ Միացեալ - Նահանգներ, Ֆրանսա, Անգլիա, Քանատա, Իտալիա, Արեւմտեան - Գերմանիա, Լիբանան, Սուրիա, Շուէտ, Կիպրոս, Յունաստան, Աւստրալիա, Յորդանան, Եգիպտոս, Իսրայէլ, Քուէյթ, Արաբական Միացեալ էմիրութիւններ, մօտ 60 ուսուցիչներ գացած են Հայաստան, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի հրաւէրով: Հայ ուսուցիչները ոչ միայն կը ծանօթանան Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն, թանգարաններուն, արուեստի եւ մշակոյթի կեդրոններուն, ինչպէս նաեւ կ'այցելեն տեսարժան վայրեր, այլեւ իրենց համար կը կազմակերպուին յատուկ դասախօսութիւններ եւ դասընթացքներ՝ հայ գրականութեան պատմութեան, լեզուի ու մշակոյթի, մանկավարժութեան չուրջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՏՎԻՈՅ ՄԷՋ

Լատվիոյ Եըլգաւա քաղաքին մէջ տեղի ունեցած են կռփամարտի ախոյենական մրցումներ, կազմակերպութեամբ «Աշխատանքային Ռեզերվներ» Մարզական ընկերութեան Կեդր. Խորհուրդին: Մասնակցած են 200 մարզիկներ: Հայաստանէն մասնակցող բոլոր մարզիկները արժանացած են մրցանակներու: Այսպէս, Երեւանէն Ա. Յակոբեան, Ա. Ստեփանեան, Տ. Սարգսեան եւ Կիրովականէն Ա. Օրդինեան, Ռ. Մակարեան ախոյեան հանդիսացած են, իսկ Երեւանցիներ Յ. Ասաքեյեան, Դ. Սարգսեան եւ կիրովականցի Ա. Ազամեան պարգեւատրուած են արծաթէ մետալներով:

«ՄԵՂԱ՛Յ, ՄԵՂԱ՛Յ... Ի՞ՆՉ ԳԻՏՆԱՄ»

Մեզի դրկից արուարձանէ, ահազանգի մը արձագանգը, ճեղքելով նեղ սահմանը, կը հասնի մինչեւ մեր տունը: Արցունքխըղդ, տխո՜ւր, չա՛տ տխուր արձագանգ: Քսանըհինգի մօտեցած երիտասարդի մը եղերական մահուան արձագանգը:

Չկարծուի թէ քաղաքին մէջ կատարուած թրքական ոճրագործութեան արդիւնք է՝ թրքական փաշիզմէ փախած տըղուն վախճանը: Այլ՝ հասարակ ինքնասպանութեան արարք:

Հայու կեանքը վայելելու տարիքի երիտասարդ մը, առանց ճանչնալու ուրախութեան ու ժպիտի քաղցրութիւնը, ի՞նչպէս հասած է այդ ծայրայեղութեան: Մերժած կեանքը:

Ըստ մեր կցկտուր տեղեկութեանց, ի՛նք չէ որ մերժած է կեանքը. այլ՝ կեա՛նքն է որ մերժած զինք: Ընկերութի՛ւնը մերժած է անոր ապրելու իրաւունքը: Հա՛յը մերժած է. վռնտած է զայն իր ծոցէն:

Տղան ունի մայր ու քոյր, զանոնք սընուցանելու պարտաւորութիւն եւ մտահոգութիւն: Թերեւս «ապօրինի» փախուստը, ապաստանի օրինաւորութիւն եւ ապրուստ ճարելու միջոց չէ տուած իրեն: Գործ կը փնտռէ, չի՛ գտներ: Գործը՝ ծախու հանուած ապրանքներու նման փողոց չէ թափած: Երկուքուկէս միլիոն պարապ թափառող կայ: Թուրքիայէ փախա՞ծը մասնայատուկ շնորհի պիտի արժանանար: Անօթի է երիտասարդը: Անօթի են մայրն ու քոյրը:

Վերջապէ՛ս, Հայու մը սիրտը կը շարժի՜ ... կը խղճա՛յ տղուն ... կարեկցաբա՛ր պաշտօն կ'առաջարկէ: Երիտասարդը՝ բոլորովին ձրի, աշխատանքը կը ընկալի, ապաւինելով «պախշիշ»ի առեղծըւածայի՛ն առատութեան:

Աւա՜ղ, յաճախորդները աւելի առատաձեռն չեն քան «գործ հայթայթող» փաթրոնը: Տունը ո՛չ հաց կը մտնէ, ո՛չ սուրճ: Կուլան մայրն ու քոյրը. կը ճմլուի, լեմոնի նման կը քամուի իր սիրտը: Յորդած է ցաւի ու դառնութեան բաժակը: Կարելի չէ տոկալ արցունքի հեղեղին, երկինք ուղղուած անէծքներու տարափին: Պէտք է վերջ գտնէ այս կացութիւնը: Բայց ի՞նչպէս:

Իրիկուն մը դուրս կ'ելլէ գլխիկոր: Ելեկտրական լոյսերը եւ Յուլիս 14-ի հրավառութիւնը սկսած են ողողել տանիքներն ու երկինքը: Փողոցները կը դղրդան աղմուկով, կատակներով, պարերով: Ճաշարաններն ու սրճարանները՝ ուրախ կերուխում, երաժշտութիւն, գգուըտուք, սիրաբորբ համբոյրներ: Ա՜հ, սայլըա, սայլըա... սուրացող կառքերու ձայնասփիւռներ յեղափոխութեան տարեդարձ կը տօնեն: Ուրախութիւն, զուարճութիւն ամէնուրեք: Տխո՛ւր է միայն իր սիրտը: Կը շրջի երկա՜ր տուներու քովերուն, փողոցներու լայնքին ու երկայնքին: Յոգնած, ուժասպառ, քիչ մը կը նստի մայթեզրին եւ շունչ չառած, կրկին ոտքի կ'ելլէ: Արցունքէն աղօտած մօրը աչքերուն պէս, լուսինն ալ կ'արծես կ'աղերսէ իրեն: Լուսնագնացները, արդեօք, տակաւին հո՞ն են եւ արհամարհանքով չե՞ն դիտեր զինք: Սիրտ ծակող նիզակի պէս, հեռուէն կը լսուի շոգեկառքի սուլոցը: Մօտեցած է երկաթգիծերուն: Խելագարի երեւոյթ ունի. ականջները խլնալու վրայ են. ո՛չ աղմուկ կը լսէ այլեւս, ո՛չ ալ ներքին ձայներ. արցո՛ւնք, արցո՛ւնք միայն կը վազէ այտերէն վար. աչքերը երկինք կը յառէ, բան չի՛ տեսներ՝ ո՛չ աստղ, ո՛չ լուսին. կը թուի թէ կուրցած է. վերջին մրմունջ մը դուրս կը թռի շրթներէն. «Մնա՛ք բարո՜վ, Աստուած եւ արեւ» ... «ներէ՛ ինծի մայր, ներէ՛ ինծի քոյրիկ» եւ մարմինը կը յանձնէ սուրացող շոգեկառքի անիւներուն: Կ'անցնի հըրէշը, ետին ձգելով դիակ մը միայն:

Անձայն, անաղմուկ, տեղւոյն վրայ իսկ կը խեղդուի լուրը:

Ո՛չ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց տըրուած, ո՛չ մէկ փորձ կատարուած է դարման մը գտնելու թշուառ ընտանիքի ցաւին ու տառապանքին, ելք մը որոնելու անոր յուսահատ վիճակին:

Թաղապետական հայ ներկայացուցիչներ՝ հաւատարիմ իրենց պաշտօնի կոչումին, գոհացած են գրասենեակային սովորական պարապմունքով, առանց մտածելու թէ՝ պարտաւորութիւններ ունին իրենց քաղաքացիներու հանդէպ: Հայ աւետարանականներու համար մեծ նշանակութիւն չունի որ երբեք յաճախորդ կարելիութիւն չունին իրենց փաթաթն ու լոլիկը, չալէկն ու վարունգը գնելու, իսկ հայ փաթրոնը գլխուտութեամբ կրնայ նոր անգործով փոխարինել նախկինը:

Հանգանակութիւն կատարուած, առօք փառօք թաղուած է տարաբախտ երիտասարդը:

Շշմեցուցիչ, սահմռկեցուցիչ, ըմբոստացնող վիճակ:

Կարելի՞ է երեւակայել աւելի մեծ անտարբերութիւն, սրտի մարմարային այդպիսի կարծրութիւն: Անհատական շահերու աւերիչ կախարդանքը, տեւապէ՞ս պիտի իշխէ հոգիներուն եւ սիրոյ փոքր կայծ մը պիտի չճարճատի՞ երբեք:

Ի՞նչ կը նշանակէ առատ դրամ ճարել դաղափի, ծաղիկի, գերեզմանի եւ կըտրուկ մերժել որեւէ օժանդակութիւն հայ ընտանիքի մը: Հրէշային միտք չէ՞ անհատնում հարստութիւն հոսեցնել զէնքի եւ ռազմանիւթի. բայց անոր աղբիւրը չորցնել երբ խնդիրը կը վերաբերի ժողովուրդ մը սովէ փրկելու:

Սակայն չտարածենք խորհրդածութիւնը. մնանք միայն դժբախտ երիտասարդի մարմնին առջեւ եւ հարց տանք մեր գաղութին. - Առտուընէ իրիկուն ի՞նչ կը բանին հայկական միութիւններն ու կազմակերպութիւնները: «Շիշ - քէպապ»ի ճոխ սեղանները, պարահանդէսներն ու դաշտահանդէսները «Հայ Հայ պահելու», «Հայու գոյութիւնը պահպանելու» համա՞ր են, թէ ... (Չենք համարձակիր մտածումը ամբողջացնել):

Մեր բարեսիրական միութիւններու միլիոնները որո՞ւ համար են: «Անձեռնմխելի» գումարներո՞ւ պիտի զոհուին թշուառ ընտանիքներ: Ինչո՞ւ պիտի մեռնէր երիտասարդը:

Ժողովուրդը թող գտնէ այս հարցումներուն պատասխանները, որովհետեւ, գիտենք որ պատասխանատուները քիչ մը զարմանքով, քիչ մը խղճահար, քիչ մըն ալ անարցունք լալկանութեամբ պիտի աւաղեն.

- Մեղա՜յ, մեղա՜յ ... ի՞նչ գիտնանք որ այդքան յուսահատ վիճակի մէջ կը գտնուէր»:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԸ

ՍԵՐԳԷՅ ԳՈՐՈԴԵՑԿԻ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. - «Սովետական Հայաստան» ամսաթերթի Յունիսի թիւին մէջ թարգմանաբար տրուած է Սերգէյ Գորոդեցկիէն էջ մը, ուր ռուս բանաստեղծը կը նկարագրէ Թիֆլիսի մէջ իր հանդիպումը Յովհաննէս Թումանեանի հետ, անդրադառնալով նաեւ վանէն քանի մը հարիւր հայ մանուկներու փրկութեան: Յօդուածին սկիզբը՝ ծանօթագրութեամբ մը, Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան «Սերգէյ Գորոդեցկիի Գրական Ժառանգութեան Յանձնախումբ»ի նախագահի տեղակալ Վ. Ենիշերլով, համառօտ տողերով բնութագրած է ռուս բանաստեղծին դէմքը, շեշտելով անոր դերը քանի մը հարիւր հայ մանուկներու փրկութեան մէջ:

Ստորեւ՝ Ենիշերլովի ծանօթագրութիւնը, եւ քովի սիւնակով՝ Գորոդեցկիի յօդուածը, արեւմտահայերէն:

×

Առաջին Աշխարհամարտին ռուս ծանօթ բանաստեղծ Սերգէյ Գորոդեցկի կը գտնուէր կովկասեան ռազմաճակատ: Իբրեւ «Ռուսկոյէ Սլովօ» («ռուսական խօսք») թերթի թղթակից ան ճամբորդած է Վան, ուր իր ուժերը ի սպաս դրած է հայ մանուկներու փրկութեան, որոնց կը սպառնար անխուսափելի կոտորածը՝ քանդուած ու արնաշաղախ «գեղերու եւ հրաբուխներու երկրին մէջ»:

Ի հարկէ, երբեք չի մոռցուիր ռուս բանաստեղծին առաքելութիւնը, բանաստեղծ մը՝ որ «այն ճամբաներուն վրայ, ուր ափռուած էին ոտքերու տակ փոշիացած հայ ժողովուրդի ոսկորները», կը հաւաքէր որբ երախաները: Այդ եղերական օրերուն Գորոդեցկիի տեսածն ու վերապրածը ծնունդ տուած են անոր «Հայաստանի հրեշտակը» խորագրով բանաստեղծական լաւագոյն գիրքերէն մէկուն, որ 1918-ին լոյս տեսաւ Թիֆլիս: Նոյն տպաւորութիւնները դարձան նաեւ աղբիւր այն ակնարկներուն եւ յօդուածներուն, որոնց մէջ բանաստեղծը նկարագրած է հայ ժողովուրդին ողբերգութիւնը: «Ես ըմբռնեցի թէ ի՛նչ է ազգային աղէտը, - գրած է Գորոդեցկի: - Եւ այդ պահը գիս յաւերժօրէն կապեց Հայաստանի, որպէս հարազատ, իսկ գինուորական իմ ծառայութիւնը վերածուեցաւ նուիրումի»: Խորհրդանշական են 1917-ին Գորոդեցկիի գրած «Գիշերային նահանջ» ակնարկին վերջին տողերը. «Մեր առջեւ դժուար ճամբայ մը կար դէպի հիւսիս: Դիմացը լեռներ կային, իսկ միակ անցքերը՝ կիրճերը, բոլ լուրերու՝ Քիւրտերը բռնած էին: Այսպէս վշտահար հեռացայ Վանէն: Բայց մխիթարական բան մը ունեցայ այդ ճամբուն վրայ, այն է՝ որ ինծի հետ կը տանէի Հայաստանի ապագան - վեց սայլ մանուկներ.. Պատկերացուցէք, բառին իսկական առումով կրակի ու արեան մէջէն հանել երախաները եւ ամէն բան կորսնցուցած այդ կատարեալ որբերու համար ստեղծել կեանքի տանելի պայմաններ, եւ այս՝ այն պարագաներուն, երբ շուրջը դժոխք է ու մահ՝ ի՛նչ ճշմարիտ բերկրանք: Չէ՞ որ այդ մանուկներուն մէջ կը գտնուին վաղուան ողջ կեանքի հունտերը ... Տայ Աստուած որ անոնք ապահով տեղ հասնին, իսկ բարի ճանապարհ կը մաղթեմ ետ գացողին, ազատ Հայաստան վերադարձողին. անշուշտ միշտ այսպէս պիտի չշարունակուի, եւ այս պատերազմէն ետք պիտի վերջանան դժբախտ ժողովուրդի պատմական փորձութիւնները...»:

Հայաստանի մէջ կը յիշուի այն գործը զոր կատարած է աւելի քան 60 տարի առաջ Սերգէյ Գորոդեցկի, փրկելով քանի մը հարիւր հայ մանուկներ եւ հեղինակին երկերը եւս ծանօթ են հայ ընթերցողներուն:

Վ. ԵՆԻՇԵՐԼՈՎ

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- 1 -

- Վա՜յ, տիկին, դո՞ւք ալ մեր տունը կուգաք եղե՞ր:
- Ինչո՞ւ պիտի չի գանք:
- Վա՜յ, մատմազէլ Մարի, մատմազէլ Աննիկ, հրամմեցէք, ձեր թեւը ձեր ծառային շնորհելու պատիւը կ'ընէ՞ք, որպէսզի վեր ելլանք, յոգնած կը տեսնամ զձեզ:
- Միխիու Բոլ, մատմազէլ Մարիին թեւը մտիր:
- Նիկողիմոս աղան ո՞ւր է, կ'երեւայ թէ մենէ չախորժիր...
- Ձենէ ո՞վ չախորժիր, մատամ: Նիկողիմոս աղան ալ կ'ուզէր գալ, սակայն քիչ մը պառկիմ ըսաւ, քունն ալ չատ ծանր ըլլալով՝ չի կրցաւ ելլալ: Թորոսը հիմա պիտի երթայ բերէ: Հայտէ՛ ծօ Թորոս, գնա աղադ բեր:
- Սիկարանիդ վառեցէք, մատամ:
- Մատմազէլ, հող անհանգիստ կ'ըլլաք, եթէ կ'ուզէք՝ սաքոնիդ հանեցէք, հանգիստ նստեցէք:
- Ո՜չ, միսիւու Բիէրին մօտը հանգիստ եմ:
- Ճանըմ, Նիկողիմոս աղան ինչո՞ւ չեկաւ...
- «Այս ո՛վ է այսպէս կը քանդէ՛ հոգի՛ս ... հոգի՛ս...»:
- Միսիւու Անթուանն է, նորէն ձայնը ձգեր է գլուխը՝ կ'երգէ:
- Թող ողջ ըլլայ ու թող երգէ:
- Տարօրինակ սովորութիւն մը ունի, կամ կերակուր պիտի ուտէ, կամ երգէ, կամ բոլքա, վալս պարէ:
- Թող ողջ ըլլայ ու թող պարէ:
- «Ժը սուի մարի՛ տը լարէ՛նը, բիսը լարէ՛նը, բիսը լարէ՛նը, բիսը լարէ՛նը»:
Ձա՛թ, չա՛թ, չա՛թ, չա՛թ:
-Աս ի՞նչ վայրենի ձեւով դուռ զարնել է:
Ձաթա՛, չաթա՛, չաթա՛, չաթա՛, չա՛թ...
- Ով որ է՝ աւանակի պէս մարդ մը ըլլալու է...
- Օ՜, հրամմեցէ՜ք, Նիկողիմոս աղա:
- Կը ներէք, տիկին, չի գիտցայ թէ ձեր ամուսինն է, եթէ գիտնայի, աւանակ դէշ ընդունելութիւն չէի ըներ:
- Վնաս չունի:
- Հրամմեցէք, Նիկողիմոս աղա, սանկ հանգիստ նստեցէք, փորձանք մ'էր եղաւ, ներողամիտ եղէք:
- Վնաս չունի:
- Երբեմն մարդ կը սխալի:
- Ճանըմ ձեզի ի՞նչ եղաւ, ինչ որ եղաւ ինծի եղաւ:
- Ատանկ է, բայց չիտակը ինծի ալ քիչ մը գիտաւ. այսքան ժամանակուայ բարեկամներ ենք, ինչո՞ւ այս իրիկուն մեր տունը գալու ատեն պիտի պատահէր, եւ ալ, ամուսինս ալ ամօթով մնացինք:
- Ամօթով մնալու ի՞նչ պատճառ կայ:
- Ո՞վ ըլլայ չի մնար:
- Հա, երկու ժամ ցեխի մէջ պառկի՞լ...
- Ի՞նչ ցեխ:
-Աս մասին չէ՞ր ձեր խօսքը:
- Ինչի՞ մասին:
- Ցեխի մէջ ինկալուս մասին:
- Վա՜յ, ցեխի մէ՞ջ ինկեր էք:
- Հապա քու յուզուելուդ պատճառը ի՞նչ էր:
- Դուռը քիչ մը ուժով զարկիք նէ՝ ատ ի՞նչ անկիրթ մարդ է, ըսի, ամա դուն ըլլալդ չէի գիտեր, գիտնայի նէ՝ չէի ըսեր ... Երբեմն մարդ կը սխալի:
- Այո՛, ատանկ է:
- Թորո՛ս, սա ծխամորճիս համար կրակ մը բեր:
- Աման, Նիկողիմոս աղա, սա ցեխը ինկալդ անգամ մը պատմէ ու լսենք, ո՛վ գիտէ ինչ զուարճալի բան է եղեր. հա՛, հա՛, հա՛...
- Մատամ, կամաց խնդա, սենեակը կը ցնցես կոր:
- Թորո՛ս, եկուր սա լապճիններս քաշէ ու մուճակներս տուր:
- Նիկողիմոս աղա, լապճինները մի հանէք. մուճակով բոլքա կը խաղցուի՞:
- Մատա՛մ, չատ աշխատեցայ բոլքա սորվիլ, բայց չի կրցայ, ոտքերս չի վարժուեցան, երկու - երեքի մէջ կը շփոթիմ, ծերութիւնն ալ կայ հարկաւ, ատոր համար ինծի յարմար տամա մը չեմ կրնար կոր գտնել: Մատա՛մ, դուք կը հաճի՞ք ինծի տամա ըլլալ:

(Շար. 3)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
(ՔՆԱՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱՆԿԱՐ)

«...1916-ին երրորդ անգամ ժամանելով Թիֆլիսը չճանչցայ: Աւատատիրութիւնը թաքնուած էր իր բոյներուն մէջ: Իսկ դրամատիրութիւնը կը տօնէր իր յաղթանակը: Քաղաքը կը պատկանէր ուրիշ մարդոց: Զինուորականներ քիչ կ'երեւային: Շատ աւելի աչքի կը զարնէին փրենչ հագած, գօտիները պինդ կապած, կարմիր խաչ ունեցող ուսադիրներով ու կրծքանշաններով, յաճախ ալ ադամանդներով զինուած եւ սուրերը թափթփած կերպով կապած մարդիկ: Խանութներու մէջ կերուխում կար: Ցանկացած շատ մարդ կը գտնուէր ճեմարանի նկուղին մէջ, որու պատերուն նըկարուած էին երկրագունտը կուրծքին տակ, գործ մը բռնած Նիւթոն, մագաղաթէ ծրար մը, իսկ պըսրահայր գդակ դրած Շոթա Ռուսթավելի, արարի նման, Պուշկինը եւ կարմիր դոլոման հագած Լերմոնտովը: Քուռի ափի եւ Ս. Դաւիթ լերան թներէն մինչեւ առաւօտ կը լսուէր զուռնայի ձայնը:

Այս խառնիճաղանճին մէջ ինքզինքս բոլորովին օտար կը զգայի: Քրոջս բնակարանին մէջ ոչ ոք կը հասկնար, թէ ինչո՛ւ եկած եմ: Երկու-երեք օր հանգստանալով, գացի փաստաթուղթերս կարգի դընելու:

Զիս չհասկցան նաեւ Քաղաքներու միութեան Թիֆլիսի բաժանմունքի պատասխանատուները: Բայց քանի որ ես Մոսկուայի պաշտօնագրով մը եկած էի, ուստի զիս դիմաւորեց կուշտուկուռ կերած, բայց եւ այնպէս արտագաշարժ ու ժիր, բարեկիրթ մարդ մը, որ իմ բոլոր երազներս ժպիտով մը պատասխանեց, թէ ծովուն մէջ կը նաւարկեն գերմանական յածանաւերը, թէ Տրապիզոնը պաշարուած է ... Մէկ խօսքով, սխալուած եմ, որ կը մեկնիմ Վան: Սակայն հոն ալ մարդ-մարդասանք չկայ...

Վան երթալու ուղեգիր ստանալով դուրս ելայ միջանցք: Հոս խառնիխուռն լեցուած էին զանազան հակեր ու արկղեր: Ֆրենչ ու գալիֆէ հագած մարդիկ կ'երթային-կուգային ... Ամէնուն ձեռքը թուղթեր ու գրութիւններ կային: Ժխորին մէջ ոչինչ կը լսուէր: «Բիզմիզ», «լաշ», «աւիշա» բառերը կը ճախրէին օդին մէջ՝ «խուրջիններ», «եափունջիներ», «կօշիկներ» բառերուն հետ: Իսկական շուկայ մըն էր:

Ես բոլորովին կորսուեցայ իրերու այդ կոյտերուն եւ օտար մարդոց ամբոխին մէջ:

Այս ո՞ւր ինկած եմ ... Աս ալ պատերազմը: Ամէն ոք առեւտուրի մէջ է ... Ի՞նչ գործ ունիմ ասոնց հետ: Ես բանաստեղծ եմ: Հոս ո՞վ կը հասկնայ զիս:

Հակերու, արկղերու եւ մարդկային իրարանցումի մէջ դանդաղ կը քալէր բարձրահասակ, բարեկազմ, բայց կարծէք վշտի ծանրութեան տակ կորացած մարդ մը, որուն նայելուն ամէն ոք նախ եւ առաջ կը նկատէր հոգեւոր ու գորովանքով լեցուն շողացող աչքերը: Ես ալ ամէնէն առաջ նկատեցի այդ աչքերը: Հայեացքս անոր գամած ու ականջս՝ արտասանած իւրաքանչիւր բառին, հասկցայ թէ ամէն կերպ կը ջանայ, որպէսզի բեռները նախ եւ առաջ Վան ղրկեն:

-Հոն տկարուն մարդիկ կան ... Տկարուն կան..., - ականջիս կը հասնի անոր ձայնը:

Եւ այդ իմ գիտակցութեան մէջ խստօրէն համադրուեցաւ քիչ առաջ լսած այն բառերուն, թէ Վանի մէջ մարդ-մարդասանք չէ մնացած:

Հայ ժողովուրդի՝ ինծի անծանօթ ճակատագիրը, քօղարկող վարագոյրը քիչ մը բարձրացաւ իմ դիմացս:

- Ո՞վ է, - հարցուցի քովս կանգնած մէկուն:

- Չէ՞ք ճանչնար: Յովհաննէս Թումանեանն է, մեր հայ բանաստեղծը:

Հաստատաքայլ մօտեցայ Յովհաննէս Թումանեանի:

- Ես Վան կը մեկնիմ: Բանաստեղծ Սերգէյ Գորոդեցկին եմ: Թոյլ տուէք սեղմել ձեր ձեռքը:

- Մենք ձեզ կը ճանչնանք ... Վա՞ն կ'երթաք: Շատ ճամբայ է, դժուար գործ ... Քաղաքներու միութի՞ւնը կը ղրկէ: Ի՞նչ պիտի ընէք Վանի մէջ:

- Չեմ գիտեր:

- Հաւաքեցէ՛ք երախաները, փրկեցէ՛ք մարդիկը: Անօթեւան կը թափառին ... աւերակներու եւ ձորերու մէջ կ'ապրին ... Մենք կ'ուզենք որբանոց հիմնել...

Թէեւ զբաղած էի մեկնումի նախապատրաստութիւններով, բայց եւ այնպէս՝ քանի մը օր ետք, Ապրիլ 13-ին գրեցի ու Թումանեանին բերի հետեւեալ բանաստեղծութիւնը.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ինչպէս անյայտ կնոջ դէմ,
խորհրդաւոր ու անբիծ,
Քո դէմ կանգնել եմ բախտի
սարսուռով մի առանձին,
Եւ վախենում է պոկուել առաջին
բառն իմ շուրթից,
Եւ աչքերս են շուարում
թախանձանքով առաջին:
Քեզ ճանաչել, հասկանալ ու գրկել եմ
ուզում ես,
Ուզում եմ, որ իրար դէմ բացուեն
դռները ոսկի,
Ո՛վ Հայաստան, արիւնով, կրակով
ես տանջում քեզ,
Ես ուզում եմ սիրել քեզ ու խորհուրդը
քո խօսքի:
Իմ գլուխն եմ խոնարհում քո
հինաւուրց փառքի դէմ,
Համբուրում եմ ես սրտանց
գեղեցկութիւնը քո հին:
Տարօրինակ է, որ քեզ մինչեւ հիմա
չգիտեմ,
Ալմաստ-երկիր, քար-երկիր,
երազ-երկիր դու անգին,
Ես դէպի քեզ եմ թռչում, պարզած
թեւերն իմ ազատ,
Ահա վառւում են իմ դէմ քո թագերը
գեղեցիկ -
Ադամանդէ, ալմաստէ քո աստղերը
սրբազան:
Ու ես թռչում եմ դէպի գագաթները
նրանց ձիգ:
Քեզ ճանաչել, հասկանալ ու գրկել
եմ ուզում ես,
Սրտով լսել եմ ուզում համբաւը քո
յարութեան,
Ո՛վ Հայաստան, արիւնով, կրակով
ես տանջում քեզ,
Ճակատագրի հողմի դէմ անպարտելի
յաւիտեան:

(Թարգմ. Հ. Սահեանի)

Այս տողերը որպէս մուտք ծառայեցին «Հայաստանի հրեշտակը» բանաստեղծութիւններու գիրքին, որ լոյս տեսաւ 1918-ին Թիֆլիս եւ զոր ձօնած էի Յովհաննէս Թումանեանի:

Անհասանելի գիրքին վրայ կատարած իմ մակագրութիւնը.

«Իմ պայծառ բարեկամ, Ձեզ նուիրած եմ այս գիրքը ո՛չ թէ սոսկ այն պատճառով, որ ի խորոց սրտի հիացած եմ Ձեր անձով այլեւ այն պատճառով որ Ձեր անունը գաղափար է, իմ հայրենիքի հետ ունեցած բարեկամութեամբ Հայերու յարութեան գեղեցիկ գաղափար մը»:

1916-ի Ապրիլի վերջերը ես իմ առաջին ուղեւորութիւնը կատարեցի դէպի Վան: Յովհաննէս Թումանեան իր բարեկամներու սեղմ շրջանակին մէջ հրաժեշտի ճաշ մը տուաւ, որուն մասնակցողներէն կը յիշեմ երիտասարդ Դերենիկ Դեմիրճեանը եւ Գարեգին Վարդապետը, որ հայ հնագոյն ձեռագիրներու հրաշալի մասնագէտ էր եւ հաւաքող բոլոր այն ափերէն՝ ուր ապրած էին Հայերը: Հայ եւ ռուս ժողովուրդներու բարեկամութեան բարի ճանապարհ մաղթող կենացներու, մասնաւորապէս Վալէրի Բրիւսովի կենացին հետ, որուն տարած աշխատանքը բարձր կը գնահատէր Թումանեան, եւ որուն «Հայկական պոէզիան» խակական յայտնութիւն մըն էր ռուս մտաւորականութեան համար, Թումանեան կոչ մը ըրաւ, որ մինչեւ հիմա դրոշմուած է յիշողութեանս մէջ. «Պահպանեցէ՛ք երեխաներին»:

Մեր ջոկատին մինչեւ կայարան ուղեկցելով, հրաժեշտի ժամանակ Յովհաննէս Թումանեան անգամ մը եւս կրկնեց իր խօսքը՝ աւելցնելով.

- Զանազանէք նաեւ քիւրդ երեխաներին: Մեր հայ երեխաների պէս նրանք էլ են անտէր - անտիրական...

Լերան զովաւորութեան մէջ եւ սարալանջերուն երկարող ու ոսկի լոյսերով պարուրուած Թիֆլիսը պահ մը միայն փայլատակեցաւ, իսկ յետոյ մեզ պատեց գիշերային խաւարը...

ՍԵՐԳԷՅ ԳՈՐՈԴԵՑԿԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 15-ին, տեղի ունեցած է քոլէժին վկայականներու բաշխման հանդէսը: Աւարտականներու անունով ուղերձներ կարդացած են Լուսին Տէօլէեան (հայերէն) եւ Լենա Պաթմանեան (արաբերէն): 19 աշակերտ-աշակերտուհիներ (9 պաքալորէայի բաժնէն եւ 19 արուեստից) ստացած են իրենց վկայականները: Խօսք առնելով տեսուչը՝ Զաւէն Մսըրլեան, թելադրած է աշակերտներուն «ծառայել նախ եւ առաջ հարազատ ժողովուրդին եւ ըլլալ յանձնառու եւ պահանջատէր Հայեր»: Փակման խօսքը արտասանած է Վեր. Յովհաննէս Գարճեան:

×

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ Կեդրոնին մէջ, Յուլիս 13-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը փրոֆ. Գէորգ Խուլրեանի հետ (Հայաստանէն): Հիւրը ներկայացուցած է Երուանդ Աղաթեան: Փրոֆ. Խուլրեան դասախօս է Երեւանի Համալսարանին մէջ եւ վարիչը Հայաստանի ձայն-հեռատեսիլի արտասահմանեան հաղորդումներու բաժնին: Իր խօսքին մէջ դրուատելէ ետք հայ երիտասարդները եւ հայ բնանկարի սրբութիւնը, փրոֆ. Խուլրեան շեշտը դրած է հայ ժողովուրդի ապրելու կամքին եւ անոր ստեղծած մշակութային արժէքներուն վրայ:

×

ԷՇՐԷՖԻԷԻ Գէորգ Չաթալպաշեան երկրորդական վարժարանի «Տիրան Պապիկեան» սրահին մէջ, Յուլիս 22-ին, տեղի ունեցած է վկայականներու բաշխման հանդէսը: Խօսք առնելով տեսուչը՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, անդրադարձած է այն դժուար պայմաններուն՝ որոնց մէջ ընթացած է վարժարանին ուսումնական կեանքը: Շրջանաւարտներու կողմէ հրաժեշտի խօսք մը կարդացած է Ժերմէն Կետիկեան: Վկայականներու բաշխումէն ետք իր խօսքը ուղղելով 13 շրջանաւարտներուն Կարօ Յովհաննէսեան անդրադարձած է վարժարանին թիթեղածածկ կառոյցէն մինչեւ ներկայի կառոյցը անցման հանգրուաններուն, հայ երիտասարդներու պարտաւորութիւններուն եւ թելադրած ծառայել ժողովուրդին:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Յուլիս 15-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Յարութ Պօչնաղեանի նուագահանդէսը: Լիբանանի Ազգ. Երաժշտանոցէն շրջանաւարտ հայ դաշնակահարը մեկնաբանած է Եդ. Միրզոյեանէն, Պախէն, Պէթհովէնէն, Շոփէնէն, Պօղոս Ճէլալեանէն, Լիսթէն գործեր: Յարութ Պօչնաղեան Պէյրութի Ֆրանսական Մշակութային Կեդրոնին կողմէ ստացած յատուկ կրթաթոշակով իր մասնագիտութիւնը կը շարունակէ Փարիզի մէջ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 15 -

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

- Քահանան կը սխալի պատարագ ընելու ատեն, Տոն Քամիլլօ, ինչո՞ւ չես ընդունիր որ մէկը կարենայ սխալիլ առանց մեղք գիտակցութեան:

- Ընդունիլ կարելի է որ մէկը սխալի պատարագի մէջ սխալի, բայց ոչ մարդկային ...արարութեան մէջ: Երբ մէջտեղ դրամ մը կայ...

- Տոն Քամիլլօն ալ կը պատճառաբանէ, ...ոչ վատ Փեփփոնէն, բայց իսկապէս ...Ֆուլմինէէն, որ երբեք չի պատասխաներ, շարունակեց Քրիստոս:

- Այդ ալ ճիտակ է, ընդունեցաւ Տոն Քամիլլօ, սակայն Պինէլլան սրիկայ մըն է:

Զկրցաւ շարունակել որովհետեւ դուռին զօչիւն մը լսեց, որ կը մօտենար, եւ ահա մտաւ մարդ մը բոլորովին եղծուած, հեւասպառ, սարսափը դէմքին վրայ:

- Կ'ուզեն սպաննել զիս, հեծեծեց, ազատեցէ՛ք զիս:

Խուժանը դրան առջեւն էր եւ մտնելու վրայ էր: Տոն Քամիլլօ յափշտակեց կէս քուինթալնոց աշտանակ մը ու սպառնագին շարժեց.

- Յանուն Աստուծոյ, պոռաց, ե՛տ, թէ ոչ գլուխնիդ կը ջախջախեմ: Յիշեցէ՛ք, թէ ով որ հոս մտնէ, սրբազան է անձեռնմխելի:

Ամբոխը կանգ առաւ:

- Ամչցէ՛ք, չուանը կտրած նախիր. դարձէ՛ք քու փարախդ, աղօթելու Աստուծոյ որ թողու քեզի քու անասնութիւնդ:

Բազմութիւնը գլուխը վար առաւ ամըչցած ու լուռ, եւ շարժեցաւ երթալու:

- Ինքզինքնիդ խաչակնքեցէ՛ք, հրամայեց Տոն Քամիլլօ: Կարծես Սամսոնն էր կիկլոպեան ձեռքին մէջ շարժելով աշտանակը ու լերան պէս բարձր:

Ամէնքը խաչակնքեցին: «Ձեր եւ ձեր անասնական առելութեան տարրկային միջեւ՝ կայ խաչը, որ ձեռմէ Լուրաքանչիւր իր ձեռքով կնքեց: Ով որ դրժէ այս սրբազան արգելքին, սրբապիղծ մըն է. երթ յետս իմ»:

Ներս մտաւ ու քաշեց դրան սողնակը. բայց հարկ չկար: Մարդը քուրջի պէս ընկած էր նստարանի մը վրայ ու դեռ կը հեւար:

- Շնո՛րհ, Տոն Քամիլլօ, շշնջեց:

Տոն Քամիլլօ չպատասխանեց. քիչ մը քայլափոխեց վեր ու վար, յետոյ կանգ առաւ մարդուկին առջեւ:

- Պինելլա, ըսաւ մռնչելով Տոն Քամիլլօ. Պինելլա, հոս իմ եւ Աստուծոյ առջեւ չես կրնար ստել. սխալը չկար. քեզի ո՞րքան տուաւ Փեփփոնէ կոչուած սրիկան, հաւասարութեան պարագային սխալ մը սուլելու համար:

- Երկու հազար հինգ հարիւր լիրա:

- Մ՜մ, մռնչեց Տոն Քամիլլօ բռունցքը դնելով անոր քթին տակ:

- Բայց ... հծծեց Պինելլա:

- Դո՛ւրս, ոռնաց Տոն Քամիլլօ ցուցնելով դուռը:

Առանձին մնալով Տոն Քամիլլօ դարձաւ Քրիստոսի:

- Քեզի ըսեր էի որ ատիկա անիծեալ ծախուած մըն է. իրաւունք ունի՞մ թէ չունիմ կատղելու:

- Ոչ, Տոն Քամիլլօ, պատասխանեց Քրիստոս, յանցանքը քուկդ է, որ նոյն նպատակին համար երկու հազար լիրա առաջարկեցիր: Երբոր Փեփփոնէ հինգ հարիւր աւելի տուաւ, ինք ընդունեցաւ Փեփփոնէի առաջարկածը:

Տոն Քամիլլօ բացաւ բազուկները:

- Յիսուս, բսաւ, ուրեմն եթէ այդպէս դատաւորենք, ի վերջոյ յանցաւորը ես պիտի ըլլամ:

- Ճիշդ այդպէս, Տոն Քամիլլօ, նախ դուն գործը իրեն առաջարկելովդ, դուն քահանայ, ինքը համարեցաւ որ օրինաւոր գործ մըն է, ուստի օրինաւոր գործ օրինաւոր գործի դէմ, կը նախընտրուի այն՝ որ աւելի պատշաճ է:

Տոն Քամիլլօ խոնարհեցուց գլուխը:

- Ըսել կ'ուզես որ, եթէ այդ թշուառականը տիղմին ենթարկուէր իմիններէս, յանցանքը իմս պիտի ըլլար:

- Տեսակէտով մը այո՛, որովհետեւ նախ դուն եղար մարդուկը փորձութեան տանողը: Սակայն յանցանքդ աւելի պիտի ըլլար, եթէ Պինելլա ընդունելով քու առաջարկդ, սխալը տար ի նպաստ քուկիններուդ. որովհետեւ այդ պարագային դայն պիտի ափէին կարմիրները. եւ դուն կարող պիտի չըլլայիր զանոնք կեցնել:

(Շար. 61)

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զաքարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քլաուս Ֆիշթնէր ցաւով կը ցանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ՊՕՂՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 7-ին, Ժընեւ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Օգոստոս 17, ժամը 15-ին Սէն - Ռաֆայէլի Հոմին Ս. Յովհաննէս մատուռին մէջ:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր 18 մասնաճիւղերով խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ Յուլիս 15-ի իր դաշտահանդէսին առթիւ, բոլոր նուիրատուներուն իրենց համակրանքին համար կայանի հանդէպ եւ կը յայտարարէ թէ հաւաքուած գումարը պիտի յատկացուի Կայանի արդիականացման, օժանդակութեամբ պետական նպաստին:

Բ. ՑԱՆԿ

Մատիլեան, Վարդանեան, Միքայէլեան, Փինարճեան, Անթոլեան, Էրմէգեան, Մելքոնեան, Գարակէօզեան, Տէմուէր, Ճիլոյեան, Միքայէլեան, Կարապետեան, Տէմիրճեան, Տիկին Մակի Ճերոյեան, Ֆէնէրեան, Յովսէփեան, Սուէ եւ Տոռին, Միշէլ Սարաճեան, Տիկին Գադանճեան, Խանէտանեան 200-ական, Տաշլեան, Շահպազեան 150-ական, Ստեփան, Զաթըրեան, Օհանեան, Թոմասեան 100-ական, Կիրակոսեան 50 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ստացած է Տիկին Արմենուհի Յակոբեանէ 250 Ֆ. ընկերուհի՝ Արմենուհի Խաչիկեանի յիշատակին:

×

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Նազար Ժամկոչեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Անտոնեան 200-ական Ֆ., մի Ոմն՝ 50 Ֆ. Դպրոցին: Մաքրուհի Լափայեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զըպլըգեան 100-ական, Աբրահամ Զըպլըգեան 50, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մերդինեան 50 եւ 50 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ռեմոն Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Գասպարեան 50-ական:

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՋՕՆ

Մուտքը ազատ է:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ ատնի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝
208 - 01 - 83
թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Օ Տը Սէնի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 20-ին նախատեսուած ճաշը տեղի պիտի չունենայ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի
կիրակի, Հոկտեմբեր 21

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը
փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան
նախաձեռնութեամբ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES
12 - 14 Jours à EREVAN
ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 5900 F

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 6400 F
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 5700 F

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Érevan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis 7710 F + Taxe de port 250 F
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis 8010 F + Taxes de port 250 F.

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու
Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-էն ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիւս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ Ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, 118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի առնուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, Կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներու բոլոր անդամավճարները:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» 83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
15

MERCREDI
15 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.766 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.766

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՆԵԱՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒԱԾ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

Իսլամական յեղափոխութեան կամ օրէ աւելի սաստկացող արիւնալի ճնշումներու պատճառաւ իրենց երկրէն փախած իրանեան ընդդիմադիր խմբակներ մեծ մասով Ֆրանսան ընտրեցին՝ հաստատուելու համար։ Այս ընտրութեան պատճառներէն մին է ֆրանսական համալսարաններու մէջ ուսած իրանցի մտաւորականներու մշակութային կապը Ֆրանսայի հետ, իսկ միւսը, այն պարագան որ Իրաքի հետ իր մերձեցումով յամառ Ֆրանսան ներկայացուած է Իրանի մէջ որպէս Խոմէյնիի վարչաձեւին գլխաւոր հակառակորդներէն մին։

Անոնց վրայ երբ աւելցած են Պանի Սատրի եւ Մուճահիտներու պարագլուխ՝ Ռաճավիի 1981 Յուլիս 29-ին Փարիզ ժամանումը, յարաբերութիւնները բոլորովին ձգտուած են Փարիզի եւ Թեհրանի միջեւ։ Իրանեան իշխանութիւններ պահանջած են որ չնորհազուրկ երկու ղեկավարները անմիջապէս վերադարձուին Իրան. անոնք կ'ամբաստանուէին հակայեղափոխական աշխատանքներով, որ ... ամսուան ընթացքին վարչակարգի պատասխանատու դէմքերէն աւելի քան ... հոգիի մահուան պատճառ դարձած։ 1981 Օգոստոս 5-ին Փարիզ ետ կը կանչէր իր հիւպատոսը եւ կը թելադրէր ... ֆրանսահպատակները վերադառնան Ֆրանսա։

Իսկ Պանի Սատր եւ Ռաճավի այդ շրջանին ծայր աստիճան լաւատես էին ու ... կերպով կը շարունակէին արտայայտուիլ՝ «Թեհրանի արիւնոտ բռնապետութեան փախճան»ին մասին։

Վերջերս, Փարիզէն անցքի մը ... Ղասէմլու, իրանեան Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան պետը, ցաւով յայտնած է թէ Ռաճավի եւ Պանի Սատր ատենին դրական պատասխան չեն տուած իր հրաւէրին. «միասին շատ աւելին պիտի կրնայինք գործել», ըսած է ան։

1981 Հոկտեմբեր 1ին Պանի Սատր Ռաճավիի յանձնած էր իրանեան ժամանակաւոր կառավարութեան մը կազմութիւն, սակայն այս ձեռնարկը չէր յաջողած ... արտասահման ապաստանած ընդդիմադիրներու ամբողջութիւնը, որովհետեւ Պանի Սատր կ'ամբաստանուէր ... վարչաձեւին գործակցած ըլլալով։

Մուճահիտները, որոնք Ֆրանսա ... էին որպէս ներկայացուցիչներ ... իրանեան ընդդիմութեան հզօրագոյն ... հետզհետէ վերածուեցան ... կազմակերպութեան մը։ ... անոնք ամէնէն գործօն ... ու ամենալաւ կազմակերպուածները ... համբաւը կը վայելեն իրանցի ... մտաւորականներու մօտ, որոնք կը գնահատեն անոնց Թեհրանի յետադիմական վարչաձեւին դէմ տարած պայքարը։

... մէջ իսկ Մուճահիտները սուղ ... իրենց գլխաւոր սխալը, որ ... 1981-ին կանխահասօրէն պայքարի ... վարչաձեւին դէմ։ Իրենց տուած ... մօտ զոհերէն զատ, 1982 ... 8-ին զինուորական պարագլուխ ... Ռաճավիի սպանութիւնը, գրեթէ ... իր սպայակոյտին հետ, իրենց կազմակերպութեան ամենածանր հարուած մը հանդիսացաւ։

... կը մնայ այսօր այս կազմակերպութեան. դժուար է ճշդել, նկատի առ... պայմանները որոնց մէջ կը պայքարին իրենց շարքայինները։ Սա որոշ է ... անոնք լքած են այլեւս զինեալ պայքարը ... քաղաքականութիւնը, բացի Քիւրտիստանի շրջանէն։

... պարագային այն անելը որուն մատնուած է այսօր Իրանի ընդդիմադիր ճակատը, խրախուսիչ ոչինչ ունի։ Ցաւակալէս այն պառակտումէն ետք որ գոյացաւ Պանի Սատրի եւ Ռաճավիի միջեւ Իրաքի պատերազմին հանդէպ իրենց տարակարծութեան պատճառով։

Իրաքի դէմ դիրքորոշումներու տարբերութիւնը կը բաժնէ նաեւ Իրանի ազատագրման ճակատն ու Ընդդիմադիր Շարժումը. առաջինը՝ գլխաւորուած Շահին նախկին վարչապետ Ալի Ամինիի կողմէ, որ դէմ է Իրաքի հետ ամէն մերձեցումի,

(Շար. Դ. էջ)

ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ - «Յառաջ». -

Պ. Վահէ Չընկըլեան, (Պուէնոս - Այրէսէն), իր ընտանիքով կ'այցելէ Վենետիկ, Յուլիս 24 - 26 օրերուն։

Անսահման կարօտով՝ հին յիշատակներ կը վերապրի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանին մէջ, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է 1928-ին, ուսումնական եւ մարզական փայլուն յաջողութիւններով։

Յուլիս 25-ին, կէսօրէ ետք, ուխտաւորի յուզումով երկիւղածօրէն կ'ողջունէ Ս. Ղազարու Մխիթարեան Մայրավանքը, ուր կ'ոգեկոչէ իր երբեմնի դաստիարակ եւ ուսուցիչ վաստակաւոր Հայրերը, լուսահոգի Հ. Սահակ Տէր - Մովսէսեանէն մինչեւ Հ. Վահան Յովհաննէսեան։

Ուրախութեամբ կը նկատէ 1975-ի հրդեհէն ետք վանքին վերանորոգուած զանազան բաժինները (եկեղեցին, թանգարանը, գրադարանը, հետզհետէ արդիաքող տպարանը). հիացումով կը գնահատէ ընթացիկ այլ նորոգութիւններ՝ այս օրերուս կատարուող, նուիրատուութեամբ ազգաշէն բարերարներու։

Եւ ինքն ալ, իր կարգին, Մխիթարեան Միաբանութեան կը նուիրէ 100.000 ամերիկեան տոլարի գումար մը, (տեղւոյն վրայ կը ստորագրէ իր անձնական չէքը եւ կը յանձնէ վանքին Մեծաւոր՝ Ընդհ. Աթոռակալ Հօր), յատկացնելու համար՝ իր ընտանիքի անունով՝ գրադարանային կամ թանգարանային նոր բաժնի մը բարեզծումին, Ս. Ղազարի մէջ։

Միաբանները խորապէս զգացուած, կը յայտնեն իրենց անկեղծ շնորհակալութիւնները, մաղթելով Ս. Ղազարի սիրելի բարերարին՝ առողջութիւն, յաջողութիւն եւ ամէն բարիք։

Վերջալոյսի արեւուն ջուարթ շողերով օծուն, երկնքի օրհնութեամբ առլցուն, Չընկըլեան ընտանիքը վանքին նաւակով կ'ուղղուի դէպի Լիտոյ, մինչ չինարար նոր ծիլեր կը բողբոջին յուսալիր՝ միաբաններու սրտերուն մէջ։

Պ. Վահէ Չընկըլեան, նախկին աշակերտ Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանին, Ս. Ղազարու պատմական վանքի օրհնեալ բարերարներու ոսկեգրքին մէջ կ'արձանագրէ իր անունը, վեհանձնօրէն նախանձախնդիր՝ Մեծն Մխիթարի ազգանուէր գործին կենսունակ շարունակութեան։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ - ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Վենետիկ - Ս. Ղազար

1984, Յուլիս 25

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՆԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Օգոստոս 15-ին (Հինգշաբթի, Օգոստոս 16ի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Օգոստոս 17 ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆ - ՓԵՐԱՇ կայարանի պայուսակներու պահեստարանի բաժնի տուփի մը մէջ զետեղուած ռումբ մը կը պայթէր Երկուշաբթի, ժամը 17.20-ին, թեթեւօրէն վիրաւորելով քանի մը անձեր։ Ռումբը կրնար մարդկային զոհեր եւ շատ աւելի մեծ վնասներ պատճառել՝ եթէ երբեք զօդերէն (սուտիւր) մէկը տեղի չտար։ Ռումբը օժտուած էր 200 կրամ պայթուցիկով՝ որուն որակը տակաւին չէ ճշդուած։ Նոյն իրիկունն իսկ, հեռաձայնելով Լիոնի Ֆրանսական լրատուական գրասենեակին, մէկը տէր կ'ըլլար ահաբեկչութեան երկու անգամ կրկնելով՝ թէ «ԱՍԱԼԱ-ն անգամ մը եւս պիտի հարուածէ»։ Ֆրանսական մամուլը լայն տեղ կուտայ պատահարին, եւ «Լը Քոթիտիէն» առիթը չի փախցներ մեծատառ խորագրելու՝ «Լիոն. Հայերը կը հարուածեն կայարանին մէջ»։

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ Ողիմպիական խաղերը վերջ կը գտնէին առջի առտու՝ հոյլփուտեան մթնոլորտի մը մէջ։ Գլխաւոր յաղթական էր, անշուշտ, Միացեալ - Նահանգները՝ 83 ոսկի, 61 արծաթ եւ 30 պրոնզ մետալներով։ - Կը հետեւին Ռումանիա (20 ոսկի, 16 արծաթ, 17 պրոնզ), Արեւմտեան Գերմանիա (17 ոսկի, 19 արծաթ, 23 պրոնզ), Չինաստան (15 ոսկի, 8 արծաթ, 9 պրոնզ), Իտալիա (14 ոսկի, 6 արծաթ, 12 պրոնզ) եւայլն։ Ֆրանսա 12րդ կը հանդիսանայ՝ 5 ոսկի, 7 արծաթ եւ 15 պրոնզ մետալներով։ -

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ Ճիհատ կազմակերպութիւնը, երկրորդ անգամ ըլլալով, Պէյրութի մէջ Ֆրանսական մամլոյ գործակալութեան եղած հեռաձայնով մը ստանձնեց «Կարմիր Ծովն ու Սուէզի Ջրանցքը» ականելու պատասխանատուութիւնը։ Ըստ Ճիհատի, «Եգիպտոսի մէջ գործող սուզորդներու քոմանտօ մը 192 ական զետեղած է Կարմիր ծովուն եւ Սուէզի Ջրանցքին մէջ եւ այս գործողութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է»։ «Ասոնց որ Կարմիր ծովը ականելու մեր կարողութեան վրայ կը կասկածին, չեչտած է Ճիհատի անունով հեռաձայնողը, անգամ մը եւս եւ շատ շուտով պիտի փաստենք՝ թէ Ճիհատ է՛ ու կը մնայ ամէնէն զօրաւորը»։

ԻՐԱՆԵԱՆ էրպլիսի օդահէններէն մին երէկ Հռոմի մէջ դատուեցաւ եւ եօթը տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Մեղսակիցը անմեղ յայտարարուելով՝ ազատ արձակուեցաւ։

ԷՍԹՈՆԻՈՅ խորհրդային Հանրապետութեան Արդարութեան փոխ - նախարար մը եւ իր կինը քաղաքական ապաստան ուզած են Շուէտէն։ Առաջին անգամն է որ նման բարձրաստիճան խորհրդային քաղաքացի մը գաղտնօրէն Շուէտ անցած եւ ապաստան ուզած է։ Փոխ - նախարարին ինքնութիւնը թէեւ չէ հրապարակուած, կ'ըսուի սակայն թէ կինը ծանօթ երգչուհի մըն է։ -

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայնասփիւռին սփռած լուրի մը համաձայն, Լոս - Անճըլըսի մէջ Թուրք մարզիկներու փոխադրող կառքի մը մէջ ռումբ մը գտնուած է, զոր սակայն կրցած են ատենին խափանել։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութեան Նախարարաց Խորհուրդի բացառիկ ժողովը որ պիտի գումարուէր երէկ՝ քննելու համար Հարաւային Լիբանանի հարցը, անորոշ թուականով յետաձգուած է՝ որովհետեւ երեք նախարարներ - որոնց կարգին Ճումպլաթ եւ Պէրրի - «հիւանդութեան պատճառով» պիտի բացակայէին։ Չորրորդ մը, Քամիլ Շամուն, բացակայ էր արդէն որոշորդութեան գացած ըլլալով՝ արտասահման։

LE POINT

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

«Խորհրդային Հայաստան. Մոսկուա հեռու է, բայց...» խորագրով եւ «Հայերը ամէնքն ալ ռումբ դնողներ կամ աքսորեալներ չեն։ Անոնցմէ ոմանք կ'ապրին Հայաստանի հողին վրայ, կամ ինչ որ կը մնայ անկէ, - Խորհրդային Հանրապետութիւն մը՝ որ միւսներուն չի նմանիր» ենթախորագրով՝ «Լը Փուան» շաբաթաթերթը իր Օգոստ. 13-ի թիւին մէջ երկար ակնարկ մը յատկացուցած է Խորհրդային Հայաստանի (էջ 39 - 41), Թիէրի Տիսսոյի ստորագրութեամբ։ Յօդուածագիրը, հակախորհրդային իր կիրքով տարուած եւ բացառութիւնն ու բացառականը մեծցնելով ներկայացուցած է այնպիսի Հայաստան մը՝ ուր իրբեւ թէ երեք միլիոն դժգոհներ կ'ապրին միայն։ Հայոց պատմութիւն, եկեղեցի, Վազգէն Ա., Դեմիրճեան եւ այլն, ամէնքն ալ ներկայացուած են՝ խառնաշփոթ եւ ըստ կամս։ Յօդուածագրին խօսակիցներն ալ չա՛տ ներկայանալի հանգամանք ունին, ինչպէս օրինակ «հաշիշ ծխող» Միսաքը, «որ 45 տարեկան է եւ երկու տարի Սիպերիա անցուցած է գողութեան, կռիւի եւ ուրիշ անկարեւոր բաներու համար»։ Երկար այս յօդուածէն կ'արժէ թարգմանել վերջին պարբերութիւնը միայն՝ որ ահաւասիկ. - «Երեւանի Հայերը իրապէս կը պաշտեն Արարատը՝ իրենց մօրական լեռը։ Այնքան որ, կը մոռնան թէ պատմութեան դէչ մէկ խաղով իր գագաթը ներկայիս Թուրքիա կը գտնուի։ Եւ սակայն ան ներկայ է Հայաստանի Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութեան զինանշանին վրայ։ Ի հեճուկս Թուրք պաշտօնատարներու։ «Ձեր դրօշակին վրայ եւս լուսնի մահիկ մը ներկայացուած է, պատասխանած է անոնց հայ բանաստեղծ Յովհ. Շիրազ, բայց մէկ տարբերութեամբ. դուք երբեք լուսինը պիտի չունենաք, բայց մենք, օր մը, պիտի վերատիրանանք Արարատին»,

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ «ՏՈՐՊԵԴՕ»Ի
3 - 2

Խորհրդային 47րդ ախոյենութեան 23րդ հանգրուանի խաղերու արդիւնքներն են. -

Մետալիստ - Չեռնոմորեց	2 - 1
Դինամօ Կիեւ - Դնեպր	3 - 1
Շախտեոր - ՍԿԱ Ռոստով	2 - 1
Արարատ - Տորպեդօ Մ.	3 - 2
Նեֆթչի - ՍԿՄԱ	2 - 0
Զենիթ - Պախտակոր	4 - 1
Ժալգիրիս - Սպարտակ	2 - 1
Դինամօ Թ. - Կայրաթ	2 - 1
Դինամօ Մինսկ - Դինամօ Մ.	1 - 0

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուէր Զենիթ 32 կէտով, որուն կը հետեւէին Դնեպր՝ 28 կէտով, Սպարտակ, Դինամօ Կիեւ եւ Դինամօ Մինսկ 26 ական, Մոսկուայի Տորպեդօ 25, Չեռնոմորեց եւ Ժալգիրիս 24-ական, ՍԿՄԱ Ռոստով, Կայրաթ եւ Թիֆլիսի Դինամօ 23-ական, Շախտեոր 22, Մետալիստ 21, Արարատ 20, ՍԿՄԱ եւ Նեֆթչի 17ական, Դինամօ Մոսկուա 15 եւ Պախտակոր 13 կէտերով։

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44ՐԴ ԲԱԺԱԿ

«ԿՈՏԱՅՔ» ՅԱՂԹԵՑ «ԿՈԼՈՍ»Ի
3 - 0

Խորհրդային 44րդ բաժակի մրցաշարքի 1/32 աւարտականներուն, Արմէնիոյ «Կոտայք»ը իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Նիկոպոլի «Կոլոս»ը։ Խաղը տեղի ունեցած է Օգոստ. 10ին եւ «Կոտայք» 0ի դէմ 3 կէտով յաղթելով «Կոլոս»ի՝ կը շարունակէ իր երթը, մասնակցելով 1/16 աւարտականներուն։

ԴԱՐԵՐԻ ԽՈՐՔԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԸ՝ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅԱՐԱՆ

Վահան Տէրեանի յայտնի խօսքը՝ «Տաճար է մեր երկիրը՝ սուրբ է ամէն քար», խորհրդանշում է նաեւ Հայաստանի հնադարեան հարստութիւնները: Հայոց լեռներում շրջելիս յաճախ ենք հանդիպում «հազարամեայ քարեր»ի, որոնց դիպել է մեր նախնիների ստեղծագործ ձեռքը. հսկայածաւալ քարերով կառուցուած կիկլոպեան շինութիւններից մինչեւ մատաղ ու հեզահամբոյր Հայոց խաչքարերը մեր անցած պատմական շատ երկար ճանապարհի վկաներն են: Իսկ որքա՞ն աւելի շատ են Հայաստանի հողի տակ հազարամեակներով թաքնուած վկաները: Ժամանակ առ ժամանակ նրանք յայտնւում են իրենց թաքստոցից եւ մի նոր դրուագ պատմում հայ ժողովրդի հեռաւոր անցեալից:

Օրերս Գողթ գիւղից դուրս գալով՝ անցնում էինք Գեղամայ լեռներով: Մեզ յայտնեցին, որ մօտակայքում հողի տակից քանդակուած քար է հանուել: Շտապով այդ «քանդակ»ի մօտ էինք: Պարզուեց, որ գաչտապահ Արամայիս Մաթեւոսեանն ու նրա կինը հողի մէջ խրուած քարը մեծ դժուարութեամբ հանել ու շրջել են եւ նկատել, որ հին ժամանակների մարդու ձեռք է դիպել նրան: Իսկոյն ճանաչեցի «վիշապ»ի դիմագծերը:

Վիշապ ենք կոչում Հայաստանի լեռներում՝ յատկապէս Գեղամայ լեռնաշղթայում, ինչպէս եւ Արագածի լանջերին, լճակների ու աղբիւրների մօտ, արօտավայրերում պառկած քարէ կոթողները: Դրանք տարբեր մեծութեամբ, երբեմն մինչեւ 5 մեթր, գլանաձեւ յղկուած քարեր են: Գլխամասում քանդակուած է լինում քարայծ, եզ, արագիլ, յաճախ էլ կոթողը հսկայ ձկան կերպարանք է ունենում:

Այդպիսի տասնեակ «վիշապներ» յայտնի են գիտութեանը, նրանց մասին գրքեր ու յօդուածներ են գրուել, հրապարակուել են լուսանկարները:

Եւ ահա գտնուեց մի նոր «վիշապ»: Սա ձկնակերպերից է. հմտօրէն քանդակուած իրօք վիշապաձկան գլուխը հնադարեան վարպետի մտայղացման կնիքն է կրում իր վրայ: Ճիշդ է, հազարամեակների ընթացքում մաշուել է քանդակը, քայքայուել, բայց այն, ինչ պահպանուել է, դարձեալ արուեստի խորհուրդ ունի իր մէջ:

Հայաստանում այդպիսի «վիշապեր» քանդակուել են Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակի վերջերից մինչեւ 2-րդ հազարամեակի կէսերը: Դա այն ժամանակն էր, երբ հայկական ցեղերը սկսել էին գրաւել Մեծ Հայքի գրեթէ ամբողջ տարածքը:

Գիտնականներին հայաստանեան «վիշապները» առաջին անգամ յայտնի դարձան 1907 թուականին եւ անմիջապէս գիտական հետաքրքրութեան առարկայ դարձան:

Հնում ի՞նչ են խորհրդանշել այդ կոթողները: Ահա ամէնից առաջ այս հարցին են փորձել պատասխանել մի շարք գիտնականներ՝ Ն. Մառը, Սմիռնովը, Մ. Աբեղեանը, Գ. Ղափանցեանը, Բ. Պիոտրովսկին եւ ուրիշներ: Տարբեր կարծիքներ են յայտնուել: Ոմանք վիշապներին առնչել են Աստղիկ դիցուհու, ուրիշները՝ Արայի պաշտամունքի հետ եւայլն: Բայց բոլորը համամիտ են մի կէտում, այն՝ որ վիշապները ջրի եւ արօտավայրերի պաշտամունքի կուռքեր են:

Այս նոր գտնուած «վիշապ»ն էլ ընկած է մի հմայիչ կանաչ մարգագետնում, ականակիտ աղբիւրի մօտակայքում: Գեղամայ լեռների այդ մասերում ընդհանրապէս մենք շատ խաչնարածների վրաններ տեսանք: Անշուշտ, մեզնից 3500 - 4000 տարի առաջ էլ այդ կողմերը կանաչ արօտավայրեր են եղել եւ հայկական տարբեր համայնքներ շող ամրանը այս լեռներում իրենց համար սարաւոր էն ընտրել՝ աղբիւրների մօտակայքում: Այդ սարուորների մէջ եղել են նաեւ արուեստագէտ - վարպետներ կամ այդպիսիք յատուկ բարձրացել են սար եւ քանդակել այդ կուռքերը, որպէս կենսատու աղբիւրների եւ հիւթեղ խոտի պաշտամունքի մարմնացում: Ահա դրանցից մէկն է այս նորագիւտ «վիշապ»ը: Եւ մտածում ես՝ տեսնես ինչպիսի՞ն է եղել մեռած քարը կենդանացնելու ձիրք ունեցող այն հեթանոս հայ վարպետը, որի ձեռքի մեծատաղանդ աշխատանքն այսքան ժամանակ թաքցրել էր հողը եւ հիմա ի ցոյց է հանել, որ հիանանք ու զարմանանք:

Այժմ էլ մի քանի խօսք նոր յայտնաբերուած մի այլ հնութեան մասին: Սա արդէն գտնուել է Երեւանում եւ դարձեալ՝ բոլորովին պատահաբար: Ժամանակակից արդիւնաբերական մեքենայացմամբ յագեցած գործարանի բակում խողովակներ անցկացնելու համար մեքենան խրամ էր փորում: Յանկարծ բացուեց անցք: Հրաւիրեցին հնագէտների եւ ճարտարապետների, պարզուեց, որ յայտնաբերուել է հնադարեան դամբարան: Սկսուեցին հետազօտութիւնները: Դամբարանի մի կողմում աճիւնի մնացորդներն էին: Ոմանք ենթադրում են, որ երկու մարդու աճիւն է եղել: Դամբարանում կային գեղեցիկ խեցեղէն, պրոնզէ աշտանակ եւ կապարճ, ապարանջաններ, յուլունք եւայլն: Յատկապէս արուեստի նուրբ գործեր են կաւէ ամաններից երկուսը:

Հնագէտները մօտաւորապէս որոշեցին, որ դա Ն. Ք. 8-րդ դարի դամբարան է: Գրեթէ հաւաստի է, որ դամբարանը վերաբերում է Արարատեան Հայոց թագաւորութեան ժամանակաշրջանին:

Ճարտարապետ Վ. Ճագարեանի հետ դամբարանում ենք: Յատակը երեւանեան կարմիր քարանկի (տուֆի) մեծ սալերով է պատուած, պատերն ու առաստաղը երեւանեան գորշ քարանկաքարերից են: Կը նշանակի, շինանիւթը տեղական է: Երեւանի տակ այդ բնոյթի եւ գոյնի քարերի մեծ առատութիւն է:

Բոլոր քարերի նեղս նայող երեսները հարթուած են: Դամբարանը մեծ չէ՝ 3,5 մեթր երկարութիւնն է, 2 մեթր՝ լայնքը, բայց շատ ուշագրաւ է իր կառուցուածքով: Մուտքը դեռեւս բացուած չէ, քանի որ գտնւում է գործարանի արտադրամասի տակ: Հնարաւոր է, որ դրսից մուտքի քարերին արձանագրութիւն լինի: Ներսում մուտքից ձախ գտնուող ամենամեծ խորշում գտնուել է հանգուցեալի աճիւնը: Դրա դիմաց գեղեցիկ երեք խորշեր կան, մէկն աւելի մեծ խորշ էլ կայ դրան դիմացի պատին: Նրանցում դրուել են խեցեղէն ամաններ, սափորներ, զարդեր եւայլն:

Այսպիսի դամբարան առաջին անգամ է յայտնաբերուել, իսկ թաղումներ՝ խեցեղէնի ու զարդերի հետ, Հայաստանում գտնուել են շատ - շատ: Սա ցոյց է տալիս, որ այս դամբարանում ամփոփուել է ինչ - որ երեւելի մեծամեծի աճիւն: Գուցէ դա եղել է Արարատեան երկրի Հայոց թագաւորներից մէկը կամ արքայազն, հնարաւոր է նաեւ, որ դա եղած լինի տեղի հայկական ցեղերից մէկի առաջնորդը:

Դամբարանի պարզ կառուցուածքը եւ այդ պարզութեան մէջ արուեստի գեղեցիկ խորհրդի առկայութիւնը մտածել տուեցին հայկական միջնադարեան հանրայայտ յուշարձանների եւ այս դամբարանի ճարտարապետական ընդհանրութեան մասին: Այդպիսի հարցով դիմեցի ճարտարապետ Վ. Ճագարեանին: Նա հաւաստեց, որ դամբարանը պէտք է համարել վաղ հայկական ճարտարապետութեան նմոյշ: Մասնաւորապէս, օրինակ, դամբարանի պարզ ծածկոյթը՝ քարանկէ մեծ սալաքարերից կազմուած:

- Այս բնոյթի, բայց աւելի մեծ չափերի են Կարմիր բլուրի եւ Էրեբունի (Երեւան) ամրոցի պաշտամունքային (Սուսի) դահլիճների ճարտարապետական կառուցուածքները, մանաւանդ շինութիւնը ծածկելու պարզ եղանակը, որ յար եւ նման է հայկական վաղ շրջանի քրիստոնէական պազիլիք կոչուող տաճարների ճարտարապետական ոճին:

Պէտք է ենթադրել, որ գտնուած դամբարանի շրջակայքում կարող են լինել նաեւ այլ հնութիւններ: Հնարաւոր է լինեն նման ուրիշ դամբարաններ կամ բնակավայր, գուցէ կաւէ սալիկների «գրադարան»...

Հայաստանի հողը դեռ շատ գաղտնիքներ ունի պահած՝ հրաշալի վկայութիւններ հեթանոս մեր նախնիների մասին: Նա աստիճանաբար է մեր առջեւ բացում այդ գաղտնիքները, երեւի այն պատճառով, որ սովորենք աւելի ու աւելի ճիշդ հասկանալ հնադարեան վկայութիւնների «լեզու»ն, աւելի սոյդ մեկնաբանենք դրանք: Այո՛, Հայաստանի հողը Հայոց պատմութեան դեռեւս լրիւ չընթերցուած գիրք է, որի նորերս բացուած երկու էջերը մեզ կրկին խորհել տուեցին մեր հեռաւոր ապուպապերի ստեղծագործ ոգու մասին:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՄԱՐԴԻԿ

Շաքթրէօներու միաբանութեան 900-ամեակն է այս տարի: Այս առթիւ կ'իմանանք թէ աշխարհիկ կեանքէն հրաժարիլ փափաքողներ միշտ կը գտնուին: Զար - մանալի չէ, մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ. - բայց այնքան ալ դիւրին բան չէ սովորական հաւատացեալին, նոյնիսկ առանձնութեան եւ աղօթքի նուիրեալին մուտքը՝ այս միաբանութեան ցանցառ բայց խստօրէն զտուած շարքերէն ներս, զոր 1084-ին Պռւնօ եւ իր վեց ընկերները հիմնեցին՝ միշտ բնակավայրերէ եւ մարդոցմէ հեռու, առանձնութեան մէջ Աստուծոյ հաղորդութիւնը որոնելու իղձով...

Առնուազն 7 տարի պէտք է համբերել ու տոկալ «քառարանը»՝ բազմաթիւ հանդըրուաններու խոչընդոտներէն յաղթական դուրս գալէ յետոյ, որպէսզի վերջնապէս գրաւոր դները բացուին այս հազուագիւտ ընտրեալին առջեւ: «Միշտ շատ պահանջկոտ եղած ենք մեր ընտրութեան մէջ. քանակը չենք փնտռեր, այլ՝ որակը», կը խոստովանի իրենց մեծաւորը: Արդարեւ, մենաստաններու միաբանութեան թիւը նոյնիսկ թեթեւ յաւելում մը կ'արձանագրէ այս վերջին տասնամեակին. սակայն գերագրգռութեան կամ յուսահատութեան նոպայի մը տրուած որոշումը, նոյն վճռականութիւնը չի պահեր մէկ - քանի ամիս վերջ: Հիասթափութիւնը կ'անհետանայ կամ ապրելու մարմաջը կը վերստանայ իր զօրութիւնը, որովհետեւ իրականն ու տեսականը շատ յաճախ չեն համապատասխաներ թեկնածուին երազներուն, որ շատ անգամ առօրական մահկանացու մըն է, երբ հոս զօրաւոր նկարագրի տէր պէտք է ըլլալ: Ասկէ՝ վերջնապէ՛ս ընտրեալներու չափազանց սահմանափակ թիւը: Միաբանութիւնը գիտակից է այս իրողութեան, եւ այդ է պատճառը երկար տարիներու առժամեայ ընդունարանի դրութեան: Ըստ այս մեծաւորին, տարին շուրջ 150 թեկնածուներ կը ներկայանան միաբանութեան այս կամ այն մենաստանին, երկար ու պատճառաբանեալ նամակով: Առաջին զտումը կը կատարուի ըստ այս նամակներու բովանդակութեան... Հոգեբանութեան մասնագէտ հմուտ փանաշօր համար, այդ նամակները հոգեկան հայելի

Լեռը մարգարէին խով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան խով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԱՌԱՋԱԲԱՆԿԱ

- Կիրակո՛ս, Նիկողիմոս աղային ծխամորճին համար կրակ մը բեր:
- Ի՞նչ ըսիք, մատամ, ինծի համար կ'ըլլա՞ք:
- Թորո՛ս, Նիկողիմոս աղային էնփիէի տուփը բեր:
- Մատա՛մ, ես ինչ կ'ըսեմ, դուք ինչ կը պատասխանէք, կ'ուզէ՞ք ինծի համար ըլլալ, ատ կը հարցնեմ:
- Կիրակո՛ս, Նիկողիմոս աղային առանց շաքարի սուրճ մը բեր:
- Մատա՛մ, բոլքայի առեն կրնա՞մ ձզեզ որպէս տամ...
- Նիկողիմոս աղա, հանգիստ նստեցէք, ոտքերնիդ ծալեցէք, որ չի մաշին:
- Ոտքերուս համար ձեր ցուցաբերած հոգատարութենէն շատ շնորհակալ եմ, սակայն կ'ուզեմ գիտնալ՝ ինծի համար ըլլալ կ'ուզէ՞ք:
- Է՛, ալ ինչ կայ չի կայ նայինք, Նիկողիմոս աղա:
- Ձեզի համար...
- Կը ներէք, Նիկողիմոս աղա, ստիպուած եմ ձզեզ մինակ թողուլ ու քիչ մը սալոն երթալ...
- Ես ալ սալօն կ'երթամ, մատամ:

×

- Հայտէ, մամմազէլներ, մատամներ, միսիոններ, պատրաստուեցէք քատրիլի:
- Ամէն քավալիէ իր տաման, ամէն տամա իր քավալիէն թող առնէ, գայ:
- Միսիու Ժորժ, դուն ինծի վիզավի եղիր:
- Մատմազէլ Աննիկ, դուն ալ ինծի համա եղիր:
- Նիկողիմոս աղա, դուն ալ հոս նստէ, որ լաւ տեսնաս:
- Պատրա՞ստ էք, մատմազէլներ, մատամներ, միսիոններ:
- Այո:
- Սկսինք:
- Օ՛ն:
- Լաթերնան ո՞ւր է:
- Ծառան չի գնա՞ց լաթերնայ բերելու: Սա ծառան կանչեցէք:
- Մարկո՛ս, Մարկո՛ս:
- Հրամմեցէ՛ք:
- Ծո՛, մենք քեզի լաթերնայի չի ղրկեցի՞նք:
- Ղրկեցիք:
- Չի գացի՞ր:
- Գացի:
- Չի բերի՞ր:
- Չի բերի: Մէկ երկու անգամ եկեր է, բայց սատկ ստացած չըլլալով չեկաւ: Ես պարոքը չի տուողները զուարճացնելու ժամանակ չունիմ, ըսաւ:
- Մի բարկանաք մատամ, առնց հետ գլուխ ելլալ չըլլար:
- Անոնք անկիրթ մարդիկ են:
- Անկիրթ ըլլալնին անկէ յայտնի է որ դրամ կ'ուզեն:
- Ամա՜ն, լաթերնան ալ բա՞ն է. ընաւ չեմ ախորժիր սա լաթերնայէն, մարդուս գլուխը կը ցաւցնէ:
- Ես ալ չեմ ախորժիր: Աղջիկները թերրալա՜մ թող ըսեն, թող պարեն...
- Հայտէ՛:
- Թերրալա՜, թրիլա՜, թրիլա՜ ... թրըլա՜...
- Ան աւան քաթրը...
- Ա. ճանըմ, դաթըր ջօրի կը նշանակէ:
- Նիկողիմոս աղա, դուն սխալ հասկըցար: Գէշ բան մը չէ ատիկա:
- Շէն տը տամ ... ա կօշ ա տրուաթ:
- Թրալալա՜, թալլալա՜, թալալա՜մ, թամ թիլա՜ թալա՛...
- Ինչպէ՞ս է, Նիկողիմոս աղա:
- Չէ՛, ինծի նայէ ես դիւրին դիւրին խաղերէն չեմ, հասկցա՞ր, կնիկ, դուն պիտի չպարես, եկուր քովս նստէ:
- Ճանըմ ի՞նչ եղար, թող պարէ, յարմա՞ր է որ քավալիէն մինակ թողու ու նստի:
- Չեմ ուզեր, կնիկ, քեզի կ'ըսեմ տեղդ նստէ:
- Ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ:
- Ի՞նչ պիտի ըլլայ, չեմ ուզեր ըսի, վերջացաւ:
- Նիկողիմոս աղա, ոտքդ պագնեմ, թող աս պարթին վերջացնէ:

(Շար. 4)

...են անկասկած: «Առաջին ընթերցումին իսկ գիրութեամբ կրնանք գանազանել անհաւասարակշիռ փոփոխամիտը, պարագայական գերագրգիռը. իսկ մէկ քանին որ հաւանական կը նկատուին, կը հրաւիրուին վանքին մօտիկ սպանդանոց՝ տեսակցութեան համար: Ո՛չ մէկ ...ած կամ բմբռնած կրնայ մտա... մեր միաբանութեան. առանձնա... կը պահանջէ տոկուն ու հաւասա... կշռուած նկարագիր: Առանձնութեան ... նպատակն է Աստուծոյ-սէրն ու ... կատարելագործման ձըգ... յախտենականութեան հոգեպա... երանութեան գիրկը՝ երբ Աստուծոյ ... գցալի կը դառնայ» ...
... վանահայրը:

... թեկնածուին համար, ըն... փորձութիւնները կը սկըսին եւ կը տեւեն ամբողջ 7 տարի, մինչ որ վերջնապէս վստահ ըլլան թէ ... արժանի է միաբանութեան ծառայել պայմաններուն տակ կատարելու ... ու հանդիսաւոր մշտնջենական ուխտ... Ահա թէ ուրկէ՝ պէտք է անցնիլ՝ ... համար այդ երանելի օրուան: ... եւ տաղջ նախապատրաստական մէ... մը՝ որմէ ետք բախտաւորը ... որպէս թեկնածու. երեք ամիս ետք կուգայ նորընծայութեան շըր..., որ կը տեւէ երկու տարի. ապա ... ժամանակաւոր ուխտը՝ որ կը ... երեք տարի. որմէ ետք կուգայ հանդիսաւոր ուխտը, եւ վերջապէս երկու ... ետք՝ մշտնջենական եւ հանդիսա... մեծ ուխտը. այսինքն՝ ընդամէնը 7 տարի...: Այս բոլորէն վերջ ահա թէ ... կ'անցնի վանականին օրն ու ա...՝ որ ո՛չ սկիզբ ունի եւ ոչ ալ ...: Միաբանները, որ անկողին կը ... ժամը 19-էն 19.30-ին, կ'արթննան ... 23-ին. կը կատարեն զանազան պաշ...ներ, նախ իրենց խուցերուն մէջ, ...՝ եկեղեցին: Քանի մը ժամ քնանալէ ... - նախաճաշին ինչ ըլլալը չեն գի... - կրկին աղօթութիւն՝ խուցե... մէջ. իսկ ժամը 8-ին պատարագ, ... անգամ եկեղեցիին մէջ՝ որուն կը ... իւրաքանչիւր միաբանի անհա... պատարագը: Ժամը 10-ին կը ... որոշ աղօթութիւններ կա... խուցերուն մէջ, որմէ ետք կայ ..., յետոյ կրկին ուրիշ մը՝ ժա... 14-ին՝ միշտ խուցերուն մէջ. իսկ ժա... 16.15-ին վերադարձ եկեղեցի՝ երե... պաշտամունքին համար, եւ վեր... ուրիշ աղօթութիւն մըն ալ, ... մէջ, ժամը 18.45-ին. եւ այս... չարունակ ամէն օր: Աստուածային ...թիւն...:

Ամբողջ օրուան ընթացքին, միաբան... միմիայն երեք անգամ գիրար կը ...՝ եկեղեցական աղօթութեանց ...ին. մնացեալ ժամերը, ինչպէս ... տեսանք, կ'անցընեն իրենց խուցերուն ..., որ իրականին մէջ, մէկ-մէկ յար... են՝ փոքրիկ պարտէզով մը: ... խուց երթին ո՛չ մէկ յարա...թիւն, ո՛չ մէկ խօսակցութիւն իրա... հետ: Կը ճաշեն առանձին, բացի կի... խմբական ճաշէն, այն ալ ... - փուսիկ, գլխանոցներուն տակ ...ուած կրօնական ընթերցանութիւն

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ԱԶԳ. ՃԵՄԱՐԱՆԸ

○

«Քարէն Եփփէ»-ն Հալէպի առաջին հայկ. երկրորդական վարժարանն է, հիմնուած 1947-ին: Հակառակ տասնեակ մը հայկական նախակրթարաններու գոյութեան, այդ օրերուն Հալէպի հայութիւնը կը զգար երկրորդական Հայ վարժարանի մը անհրաժեշտութիւնը, դիմագրաւելու համար նոր սերունդի ազատ-ճանական այլասերումն ու հետզհետէ առաջացող ձուլման վտանգը: Հասակ առնող հայ պատանին հնարաւորութիւն չունէր հայեցի երկրորդական կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն ստանալու, իսկ ժողովուրդը՝ Մեծ Եղեռնի անջնջելի հետքերով, զուրկ էր նիւթական աղբիւրներէ: Այս մտահոգութիւններով համակուած օրուան ազգ. իշխանութիւնը, գըլխաւորութեամբ թեմին առաջնորդ Զարեհ Եպիսկ. Փայասլեանի (յետագային Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ), օգնական ունենալով ծանօթ դէմքեր Հրաչ Փափազեանն ու տոքթ. Յարութիւն Տէր Ղազարեանը, կ'որոշեն հիմնել հայկ. երկրորդական վարժարան մը, պատուանդան ունենալով հայ իրականութեան մէջ համազգային յարգանք վայելող Դանիացի մեծ հայասէր, բարերար եւ որբահաւաք Օր. Քարէն Եփփէի Հալէպի հայութեան նուիրած բնդարձակ հողամասը:

Զարեհ Սրբ.ի եւ իր օգնականներու ջանքերով, 1947 Հոկտեմբեր 26-ին տեղի կ'ունենայ ճեմարանի պաշտօնական բացման հանդիսութիւնը: Միաժամանակ մեծ բարերարուհիին անունն ու յիշատակը վառ պահելու համար, նորաբաց ճեմարանը կը մկրտուի «Քարէն Եփփէ» անունով:

Իր առաջին տարեշրջանին, ճեմարանը կ'ունենայ 22 երկսեռ ուսանողներ: Տեւապային, տարուէ - տարի աշակերտութեան թիւը աճած է մեծ ոստումներով: Այսպէս, 1952 - 1953 տարեշրջանին ունեցած է 71, 1953 - 1954-ին 142, 1956 - 1957-ին 226 աշակերտներ: Աշակերտական թիւի աճման առընթեր, ճեմարանը իր ուսումնական ծրագրին մէջ տեղ տըւած է հայագիտական, արաբական ու ֆրանսական պաքալորէայի ճիւղերուն, միեւնոյն ատեն աւելցնելով դասարաններու թիւը, հաստատելով քիմիական փորձերու աշխատանոց, լսարան, սրահ եւ գրադարան: Տարբեր ժամանակներու մէջ հրատարակուած են նաեւ ճեմարանի ուսանողական «Պարման», «Բամբիռ» եւ «Ծիլեր» պարբերաթերթերը, որոնց մէջ աշակերտներ առիթ ունեցած են ցուցաբերելու իրենց գրական շնորհներն ու մտքի կայծերը:

Հոս կ'արժէ յիշել նաեւ, որ ճեմարանի մէջ պաշտօնավարած են յիշատակութեան արժանի որակաւոր ուսուցիչներ, ինչպէս Արեգ Տիրացուն, Արմէն Անոյշ, Զուլալ Գազանճեան, Գոհար Թէօլէօլեան, Գեղամ Երամեան, Հ. Սեպուհ վրդ. Սարգիսեան, Մկրտիչ Մկրտիչեան եւ այլք: Իսկ տնօրէնի պաշտօնը յաջորդաբար վարած են հետեւեալները. - Մինաս Թէօլէօլեան (1948 - 1956), Ստեփան Գարամարտեան (1958 - 1961), Գէորգ Տօնապետեան (1962 - 1967, այժմ խմբագրապետ Հայրենիք օրաթերթի, Պոսթըն), Պետրոս Հաճեան (1968 - 1970, այժմ խմբագիր՝ Արմենիա օրաթերթի, Արժանթին), Կարպիս Նալպանտեան (1970 - 1975) եւ Անդրանիկ Խաչատուրեան՝ 1975-էն ի վեր:

Ներկայիս, Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանը ունի միջնակարգի եւ երկրորդականի լման բաժիններ: Օժտուած է եռայարկ ու արդիական շէնքով մը, շինուած՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան նըւիրատուութեամբ: Վարժարանը իր ամբողջութեամբ որդեգրած է պետ. ուսումնական ծրագիրը, ըստ որուն բոլոր առարկաները կը դասաւանդուին արաբերէն, բացի կրօնէն (եւ հայերէնէն): Պետական օրէնքին համաձայն հայերէն լեզուի ուսուցման յատկացուած են շաբաթական չորս պահեր, իսկ կրօնքին՝ երկու: 1971-էն ի վեր անխափան կը հրատարակուի վարժարանի «Ծիլեր» պարբերաթերթը, պատ. ուսուցիչ՝ Յակոբ Զօլաքեանի հսկողութեամբ, (խմբագրական կազմը բաղկացած է աշակերտներէ): Ճեմարանը ունի նաեւ իր գրադարանը մօտ 3000 հայերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն հատորներով, ինչպէս նաեւ մամուլի ճոխ հաւաքածոյ: Քիմիագիտական եւ բնագիտական փորձերու համար կան առանձին աշխատանոցներ: Աշակերտութեան թիւը 1983 - 1984 տարեշրջանին հասած է 1125-ի, որոնցմէ մօտ 225-ը կը հետեւի ճեմարանի երեկոյեան դասընթացքներուն: Անցնող Յունիս 23-ին տեղի ունեցաւ հաստատութեան ամավերջի հանդէսը. շրջանաւարտ եղան 107 աշակերտներ:

Լ. ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Այլ համայնքներու պարագային, մեր իրականութեան մէջ, ... (continued at right)

մօտիկ ըլլալով: Զմռոնանք ըսելու որ խմբական ճաշէն ետք, կէս ժամուան գրօսանք կը շնորհուի այս երանելիներուն. իսկ որպէս Աստուածային ողորմածութեան երաշխիք՝ ամէն Երկուշաբթի մէկ - քանի ժամուան արձակուրդ մը ունին եւ կրնան խմբովին դուրս ելլել՝ պտոյտի. սա միակ բացառութիւնն է առանձնութեան պարտադրանքին դէմ: Ինչպէս կը տեսնենք, այս միաբանները գրեթէ իրենց ամբողջ կեանքը կ'անցընեն խուցերուն առանձնութեան մէջ աղօթելով. բոլորովին անջատուած դուրսի աշխարհէն, ո՛չ հեռատեսիլ, ո՛չ ռատիօ, ո՛չ թերթ ունին. մեծաւորն է որ որոշ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ դուրսի անցուդարձերուն մասին, ան ալ իր ուզած ձեւով եւ չափով: Իսկ ընտանեկան մօտիկ անդամները տարին միայն մէկ անգամ, այն ալ 48 ժամուան համար, կրնան տեսնել զիրենք. բայց այս եւս վտանգաւոր կը նըկատուի մենակեացին անդորրութեան եւ հաւասարակշռութեան համար...: Պարզ է որ, ժամանակ մը վերջ, շատ մը նորընծաներու համար այս առանձնութիւնը ճնշիչ եւ անտանելի կը դառնայ. ուստի պէտք չէ զարմանալ եթէ մեզի անիմաստ եւ անմարդկային թուացող այս պայմաններուն բերումով, 1978-էն ի վեր ոչ մէկ մշտնջենական ուխտ կատարուած է այս միաբանութեան մէջ:

Աշխարհէն կտրուած, մխրճուած առանձնութեան եւ հայեցողութեան անհունին մէջ, ընկերային եւ ընտանեկան կեանքի անտառակ մարժինալներ՝ այս միաբանները, խորքին մէջ, մէկ - մէկ եսասէրներ են՝ տարուած անդենականի յաւիտենական երանութեան երազներով, եւ ո՛չ մէկ օգտակարութիւն ունին մարդկութեան. այլ նոյնիսկ, ինչպէս ծանօթ է, ալքօլի վարպետ վաճառականներ են: Բոլորովին տարբեր է պարագան շատ մը այլ միաբանութիւններու համար, որոնք օգտաշատ գործ կատարած են եւ կը կատարեն գիտութեան, դաստիարակութեան, բարեգործութեան մարզերէն ներս՝ յօգուտ մարդկութեան:

Գ. Տ.

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Երիտասարդ փաստաբան մը, նոր հաստատուած է: Հեռաձայնն իսկ դեռ չէ կապուած: Սպասուհին, յանկարծ, այցելու մը կը ծանուցանէ:

- Ներս բերէք, կ'ըսէ փաստաբանը, որ հեռաձայնին ընկալուչը կ'առնէ եւ խօսակցութիւն մը շարունակել կը ձեւացնէ. - սիրելի պարոն, շատ կը ցաւիմ, վաղը՝ Մարսէյլ պաշտպանողական մը ունիմ, Չորեքշաբթի՝ Լիլ եմ: Հինգշաբթի, ահ, Հինգշաբթի 10-ին, ահ, ոչ 10-ին մեր նախարարներէն մէկը պիտի տեսնեմ եւ հաւանաբար գիս ճաշի պիտի պահէ: Ուրեմն, ըսենք Ուրբաթ ժամը 10-ին, լաւ, սիրելի պարոն, Ուրբաթ:

Ընկալուչը տեղը կը դնէ եւ կը դառնայ այցելուին. - «Ի՞նչ կրնամ ընել, ձեզի համար»:

= Զգէք որ հեռաձայնին գիծերը կապեմ:

×

Քաղաքի հանրակառքերուն մէջ, վարորդի գլխուն վրայ, պզտիկ ցուցատախտակ մը: Հոն գրուածը տարբեր է, ըստ վայրերուն:

Գերմանիոյ մէջ. - Բացարձակ արգիլուած է վարորդին հետ խօսիլ:

Իտալիոյ մէջ. - Նախընտրելի է վարորդին հետ չխօսիլ:

Ֆրանսայի մէջ. - Արգիլուած է վարորդին հետ խօսիլ:

Իսրայէլի մէջ. - Ո՛չ մէկ շահ կայ վարորդին հետ խօսելու:

Մարսէյլի մէջ. - Արգիլուած է վարորդին պատասխանել:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 15 -

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Տոն Քամիլլօ վրան քիչ մը մտածեց:
- Իրր հետեւանք, ըսաւ, լաւ է որ միսալը յաղթեցին:
- Ճիշդ այդպէս, Տոն Քամիլլօ:
- Յիսուս, այն ատեն շնորհակալ կ'ըլլամ որ ինծի կորսնցնել տուիր: Եւ եթէ ...ըսեմ որ հանդարտօրէն կ'ընդունիմ պարտութիւնը, երբեւ պատիժ իմ անփորձկոտութեանս, պէտք ես ընդունիլ, ... գլ... պըլջացած եմ: Որովհետեւ ...լ տեսնելով նման զունդի մը պարտութիւնը, խումբ մը որ, պարծենալու ... չեմ ըսեր, կրնար Բ. կարգին մէջ խաղալ, խումբ մը որ Տինամոյին պէս հազար հատ կը կլլէ, հաւատացէ՛ք բան մըն է որ սիրտ կը ճաթեցնէ ու Աստուծոյ արդարութեան կ'աղաղակէ:

- Տոն Քամիլլօ, սաստեց Քրիստոս ժըպտելով:

- Դուն չես կրնար հասկնալ, հառաչեց Տոն Քամիլլօ, զբօսը բոլորովին յատուկ բան մըն է. ով որ մէջն է, մէջն է, ով որ մէջը չէ, մէջը չէ. կ'ըցա՞յ բացատրել:

- Զափազանց ալ, խեղճ Տոն Քամիլլօ: Քեզ այնքան կը հասկնամ որ ... էհ, ե՞րր պիտի ընէք փոխ - վրէժը:

Տոն Քամիլլօ ոտքի ցատքեց սիրտը խանդով լեցուն.

- Վեցի դէմ զերօյ, պոռաց. վեց՝ հըրացանի գնդակի պէս, որ ոչ իսկ անցնիլը պիտի տեսնեն. ճիշդ ինչպէս կը նշանակեմ այդ խոստովարանին մէջ:

Օդը նետեց գլխարկը, ու կիցով մը շանթեց ուղղակի խոստովարանի դռնակէն ներս:

- Կօ՛լ, ըսաւ Քրիստոս ժպտելով:

×

- 16 -

ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ

Երեւցաւ Զմիլձօն վազքի հեծիկին վըրայ, ու զալեց ամերիկեան ձեւով. յատուկ ձեւ մը՝ որ կը կայանայ ետեւի կողմէն համետէն վար ցատքելու եւ անիւին վրայ հեծնելուն մէջ:

Տոն Քամիլլօ նստած ժամատան առջեւի նստարանին վրայ, կը կարդար լրագիրը, վեր վերցուց գլուխը:

- Ստալի՞ն կուտայ քեզի տաբատները, հարցուց հանդարտօրէն:

Զմիլձօն նամակ մը յանձնեց իրեն, ցուցամատով զպաւ գլխարկին դիմացանին. ելաւ հեծանիւին վրայ եւ երբ ժամատան անկիւնը դառնալու վրայ էր, դարձաւ վայրկեանիկ մը.

- Պապը կուտայ, պոռաց, ապա կոխելով ասպանդակներուն վրայ, ու կայծակի պէս նետուելով:

Տոն Քամիլլօ կը սպասէր այդ նամակին. «Ժողովուրդի Տուն»ին բացման հանդիսութեան հրաւէրն էր, կատարելիք հանդիսութեան կից յայտագրով՝ ճառեր, զուարճութիւններ, շեփորախումբ, զովացուցիչներ. կէսօրէն ետք բռունցքամարտի մեծ հանդիպում, տեղական բաժնի մեծ ախոյեան, մեծագոյն քաշի ընկեր Պոկոդդի Միրքոյի, եւ Ֆետերացիայի մեծագոյն քաշի ընկեր Կորլինի Անթէոյի միջեւ:

Տոն Քամիլլօ գնաց հաղորդելու խորանի Քրիստոսին:

- Յիսուս, զուշեց յայտագրին ընթերցումէն ետք, ասոր կ'ըսեն անպարկեշտութիւն: Եթէ Փեփփոնէ չըլլար յետին շինականը, յայտագրին մէջ պիտի դնէր՝ ոչ թէ կռուփակռուփիւն մը, այլ փոխ - վրէժը՝ Տինամոյի ու Քաջակորովի միջեւ: Ուստի հիմա ես...

- Ուստի հիմա դուն ոչ իսկ կ'երազես երթալ ու քարերը տեղը դնել, ինչպէս կը փափաքիս, քանի որ յանցանքի մէջ ես, գլինք ընդհատեց Քրիստոս. տրամաբանական է որ Փեփփոնէ ուզէր քեզմէ տարբեր բան մը ընել: Երկրորդ տրամաբանական է որ Փեփփոնէ իր տան բացման հանդիսութեան առիթով, ինքզինք պարտութեան վտանգին առջեւ չդըներ: Եթէ նոյնիսկ իր ախոյեանը, ենթադրենք, կորսնցնելիք ըլլայ, դէչ բան մը չկայ, ընկեր մէկը, ընկեր միւսը, բաներ որ կը մնան ընտանիքին մէջ: Քու խումբէդ կրած պարտութիւն մը, փոխանակ պիտի ըլլար իր կուսակցութեան համբաւին: Տոն Քամիլլօ, պէտք ես հետեւաբար ընդունիլ, որ Փեփփոնէ իր յայտագրին մէջ չէր կրնար դնել քու խումբիդ հետ հանդիպում մը:

(Շար. 62)

(Շար. Ա. էջէն)

իսկ երկրորդը՝ Շահփուր Պախթիարի խմբակը՝ որ չի վարանիր Պաղտատի հետ գործակցելէ: Թէեւ երկու կողմն ալ համաձայն են սահմանադրական միապետութեան մը վերադառնալու, այն տարբերութեամբ որ Ամինի կը պնդէ այս ընտրութեան հանրաքուէով մը հաստատուելուն վրայ:

Տարակարծութիւններ կան նաեւ արքայական ընտանիքէն ներս. օրինակի համար իշխանուհի Շաֆիք, որ Շահին երկուորեակ քրոջը աղջիկն է, առանձինն կը պայքարի միապետական միւս խմբակցութիւններուն դէմ. ան կ'ուզէ «սահմանադրական միապետութիւն մը ձախ կառավարութեամբ մը՝ ուր Թագուհին կ'երաշխաւորէ վարչաձեւին կայունութիւնը»:

Հակառակ իրենց տարակարծութիւններուն, միապետականները համոզուած են որ ապագան իրենց կը պատկանի եւ թէ վերջաւորութեան իրանցի ժողովուրդը գրկարաց պիտի ընդունի երիտասարդ Ռըզա Փահլավին: Սակայն միապետական ընդդիմադիրներու խմբակցութիւններն ալ նման քայլ մը իրականացնելու չափ զօրաւոր չեն թուիր:

Կը մնան վերջապէս մարքսական ձախ ընդդիմադիրները, որոնք երկրին գլխաւոր ուժերէն մին կը հանդիսանային 1979-ի յեղափոխութեան սկիզբի շրջանին. անոնք ալ բաժնուած են երկու թեւի. «փոքրամասնականները»՝ որոնք ամբողջովին դէմ են իսլամական վարչաձեւին, եւ «մեծամասնական»ները՝ որոնք կողմնակից ըլլալով հանդերձ Խոմէյնիի պայմանական նեցուկի մը, դաշնակցած էին համայնավար Թուտեհ կուսակցութեան հետ: Սակայն այս կուսակցութեան հանդէպ խիստ ճնշումներէն ետք, որոնց զոհը դարձան Թուտեհի համայնավարները, Ֆէտայիները (մեծամասնական) առանձին մնացին եւ աւելի քան երբեք բաժնուեցան բազմաթիւ հոսանքներու:

Ահաւասիկ պատմութիւնը տակաւին Խոմէյնի չմեռած, երկրին մէջ թէ դուրսը գործող ընդդիմադիր հոսանքներուն, որոնք վաղը կ'ուզեն ձեռք ձգել երկրին ղեկը:

Ն. Ա. Թ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է.- Նոյեմզար Եմովճեանի մահուան տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան եւ զաւակները 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան եւ զաւակները 1000 Ֆ., Պ. Պապայեանի աշխատաւորները 650 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանդիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Փիէր Ղազարեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Այրի Տիկին Մարլէն Եօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էքէր 300-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զարմայր Ալիքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Օհանեան 250-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փարադեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուշեղեան, Հ. Բ. Ը. Մ., Տէր եւ Տիկին Անահիտ Կոտվճեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մելգոնեան, Տէր եւ Տիկին Ալպեր Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Խոէն, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տութլեան, Վարուժան Պօզաճեան 200-ական, Նոթր Տամի Գոնսօլասիոնի Թաղեցիները 210, Այրի Տիկին Երանուհի Տէր-Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մըկըրտիչեան, Արամ Նէվշէհիրլեան, մի Ոմն, Անեդ Սիմոն Բեթրի, Տէր եւ Տիկին Արթօ Տէր-Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Գույումճեան, Ռուբէն Ասըր-լըզեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մամալեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Պ. Գայուստ Հարունեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հանրի Չիչեքեան, Ժան Գասապեան, Աճէմեան ընտանիք, Արշալոյս Հաճի-Վարդանեան, Տէր և Տիկին Անդրանիկ Նալեան գպրոցին 50-ական Ֆ., Մինասեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մաթոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Սեբովբէ Սերոբեան 100-ական Ֆ. Դպրոցին, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի անդամները 150 Ֆ., դպրոցին՝ 150 Ֆ. եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման՝ 100 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կալոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

PARIS - ATHENES - PARIS

ALLER 26 / 8

1350 Frs
(avion uniquement)

RETOUR 09 / 9

Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes
A PARTIR DE
2570 Frs

Lic. 1539

Forfait 8 jours — PARIS / PARIS — Séjour Pension Complète, Vin inclus
et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր.

Թղթատարի ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ.-

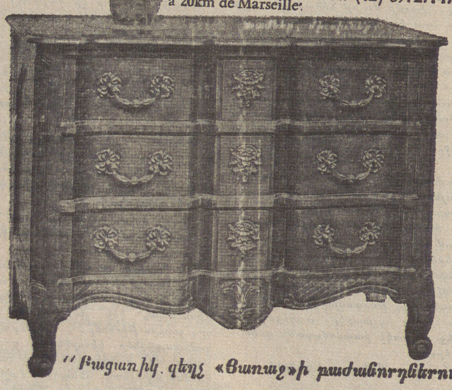
ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS
կամ՝
«ՅԱՌԱՋ»

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ Ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, 118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ Կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, պայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, Կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներու բոլոր անդամատուրքերը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

208 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան

Նախաձեռնութեամբ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17

VENDREDI
17 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.767 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.767

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

...ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

...ՐԱՆԻ խորհրդարանը մերժեց վստահութիւն տալ վարչապետ Հոսսէյն Մու...աւիի կառավարութեան հինգ անդամներու՝ ստեղծելով կառավարական փոքր ...նայ մը՝ հակառակ երկրի գլխաւոր ...ղեկավարներուն ցանկութեան: Խնդրոյ ...առարկայ նախարարներն են՝ Մոհամմատ ...ալիի (պաշտպանութիւն), Ալի Աքպար ...վարբէշ (կրթութիւն), Մուսթաֆա Հա...ի (ճարտարարուեստ եւ հանք), Մո...մատ Ալի Հատժաւի (մշակոյթ եւ ...բարձրագոյն կրթութիւն) եւ Հատի Մա...ի (առողջապահութիւն): Առաջին ...ր նախարարները իրենց պաշտօնին գը...ն էին Մուսաւիի կառավարութեան ...ութենէն ի վեր՝ 1981 Հոկտեմբերին: ...վարչապետը պէտք է նոր նախարարներ ...նէ, զորս սակայն, իր կարգին ...հաւանի է խորհրդարանը եւս վաւե...ցնէ, ինչ որ կրնայ ուշանալ՝ խորհրդարանը արձակուրդի մէջ ըլլալով:

...ՍՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ ողիմպիականի խա...ն կը յաջորդեն արդէն, երէկ եւ այ...՝ «Բարեկամութեան» խաղերը՝ Փրա...ի եւ Մոսկուայի մէջ: Իրականութեան ...այս «հակախաղերը», որ մօտ քառա...ն երկիրներ կը համախմբեն, կազմա...ուած են Ողիմպիականներուն իրենց ...մասնակցութիւնը չբերող յատկապէս Ա...ական երկիրներուն կողմէ: Խաղերը ...ուեն Օգոստոս 16-էն Սեպտեմբեր 9: ...թէ «Բարեկամութեան» խաղերուն ...մասնակցիր Ռումանիա եւ Ճուկոս...՝ որոնք ներկայ էին Լոս - Անճը...:

...ՈՒԷՅԹԻ պաշտպանութեան նախարա...թեան բանբերը յայտարարեց, թէ ...էյթ եւ Խորհրդային Միութիւն կըն...ծ են «զինուորական համաձայնու...թիւններ»՝ որոնք թոյլ կուտան Քուէյթի ...ու խորհրդային օդանաւային եւ հա...յին զինուորական կազմածներ: Հա...ձայնութիւնները ստորագրած է Քուէյ...ի Պաշտպանութեան նոխ - նախարար ...Ալ - Տաուտ՝ Քուէյթցի եւ խոր...դային բազմաթիւ պատասխանատու...ու ներկայութեամբ: «Նոր տեսակի ...թերքի այս գնումը» կրնայ ներկա...նել շուրջ 300 միլիոն տոլար:

...ՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ առջի օր Թուրք ...ազգիներուն պայուսակները (կը պար...՝ թէ մարդիկները չէին) փոխադրող ...քին մէջ գտնուած եւ առեղծին խա...ուած ռումբին հեղինակը նոյնինքն ...ստիկանն էր՝ որ կրցած էր ռումբը ...յտնաբերել: Ենթական կը կոչուի Ժէյմս ...ին, անցեալին օրինակելի ոստիկան: ...Այս արարքը կատարած է՝ որովհե...անգործութենէ կը ձանձրանար եւ ...ւզեր իր մեծաւորներուն ուշադրու...նը գրաւել: Նշենք, թէ արարքին տէր ...ն էր ԱՍԱԼԱ:

...ՐԱՑԻԼԵԱՆ «Եոխոթ Ահրանոթ» օրա...թին համաձայն Լոնտոնի տեղեկա...ական շրջանակները կը խորհին թէ ...մըր ծովը ականողները իրենց գոր...ծութեան թիրախ պիտի դարձնեն ...թրատմի նաւահանգիստը, Հոլան...ինչպէս նաեւ ֆրանսական նաւա...ստիլ մը՝ զոր չեն ճշդած: Ըստ խորա...ն օրաթերթին ֆրանսական նա...ահանգիստը կրնայ հանդիսանալ այն՝ ...կը մեկնին Իրաքի յատկացուած ...երը: Օրաթերթին համաձայն ակա...երը կը վայելեն Սուրիոյ, Լիպիոյ ...րանի օժանդակութիւնը՝ հովանաւորու...ամբ Խորհրդային Միութեան, եւ ...ուած են արեւելեան - գերմանացի ...մասնագէտներու կողմէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 7)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Սմենա» երիտասարդական հանդէսը յատուկ բաժին մը նուիրած է Հայաստանի Գեղագիտական Դաստիարակութեան Կեդրոնին: Կան նաեւ լուսանկարներ՝ որոնք կը ներկայացնեն Կեդրոնի սաներուն առօրեայ կեանքը: Հրատարակուած է Կեդրոնի տնօրէն Հենրիկ Իգիթեանի «Աշխատանք եւ ստեղծագործութիւն՝ ահա գլխաւոր դաստիարակները» խորագրով յօդուածը, ուր կը խօսի Կեդրոնի հիմնադրման, հոն տարուող աշխատանքներուն եւ ապագայ հարցերու մասին: Գեղագիտական Կեդրոնը հինգ տարի է որ գոյութիւն ունի, գրած է Հենրիկ Իգիթեան, աւելցնելով որ Մանկական Պատկերասրահն է որ վերածուած է Գեղագիտական Դաստիարակութեան Կեդրոնի: Մինչ նախապէս երախաները կը զբաղէին միայն նկարչութեամբ, ներկայիս անոնք կրնան սորվիլ ու մասնագիտանալ յարդարական, կերպարուեստի, չարժարուեստի արուեստանոցներուն, մանկական թատրոնի եւ փիլհարմոնիայի մէջ: Խօսելով դաստիարակչական եղանակին մասին, Հենրիկ Իգիթեան նշած է, թէ Կեդրոնին մանկավարժները ուսուցման յատուկ, քարացած եղանակներ չունին, ներկայիս անոնք կը փնտռեն, կը փորձեն: Մանկավարժները առաւելաբար երիտասարդներ են, որոնց համար անըն - դունելի է ուսուցման եւ դաստիարակութեան նկատմամբ ձեւական մօտեցումը: Ներկայիս Կեդրոնի սաները կը ձեւաւորեն հին երաժշտական նուագարաններու դպրոցը · միջանցքները, դասարանները կը զարդարուին գորգերով, կոպըլէններով, սեղանագործ եւ խեցէ իրերով եւայլն:

×

ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԳԻՐՔ ՄԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Ուկրանիոյ քաղաքական հրատարակչականէն 25 հազար տպաքանակով լոյս տեսած է փրոֆ. Խիկար Բարսեղեանի «Ստեփան Շահումեան» մենագրութիւնը, ուր՝ դիւաններու եւ աղբիւրներու հիման վրայ, տրուած են Շահումեանի կեանքն ու գործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ հայ եւ ուկրան յարաբերութիւններու պատկերը: Փրոֆ. Բարսեղեան 35 տարի է, որ կ'ուսումնասիրէ Շահումեանի կեանքն ու գործունէութիւնը. ցայժմ հրատարակած է 18 մենագրութիւն այդ մասին: Ներկայ հրատարակութիւնը ամբողջական աշխատութիւն մըն է:

×

ՌՈԲԵՐ ԷՄՄԻԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Մոսկուա տեղի ունեցած թեթեւ մարմնամարզութեան ախոյենութեան մրցումներուն, Լենինականէն Ռոբեր Էմմիեան (19 տարեկան) 7,85 մեթր ցատքելով դարձած է ոստումի ախոյեան: Մրցումներուն մասնակցած են Խորհ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մարմնամարզիկները: Դժուար եղած է Ռ. Էմմիեանի յաղթանակը, քանի որ զօրաւոր քամին, անձրեւոտ եղանակը եւ թաց գետինը մարզիկներէն կը պահանջէին մեծ կամք, ուշադրութիւն եւ վարպետութիւն: Լենինականէն ուրիշ հայ մարմնամարզիկ մը՝ Յով-

(Շար. Դ. էջ)

«LIBERATION» ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մահուան տասներորդ տարելիցին (1974, Օգոստոս 20) եւ «Փարամ տ'էկզիլ»ի հրատարակութեան առթիւ, Օգոստոս 15-ի «Լիպերասիոն»ը գիրքերու յատկացուած էջին մէջ հակիրճ յօդուած մը նուիրած է Շ. Շահնուրի: Յօդուածագիրը, Ժէռար Մէօտալ, «Արմէն Լիւպէնի երրեակ կեանքը» խորագրած է գրութիւնը: Իսկ ենթախորագրին մէջ կ'ըսէ. «անծանօթ մնացած քերթողը՝ մեռած տասը տարի առաջ, կը կոչուէր նաեւ Շահնուր Քէրէսթէճեան եւ մանաւանդ Շահան Շահնուր, հայկական սփիւռքին ամէնէն յայտնի գրողներէն մին»:

Ան կը գրէ. «Արմէն Լիւպէն ֆրանսացի անծանօթ մնացած բանաստեղծ մըն է. Շահան Շահնուր հայ յայտնի գրող մըն է, իսկ Շահնուր Քէրէսթէճեան աքսորեալ մը՝ որ իր կեանքին կէսը անցուց բուժարաններու մէջ՝ պայքարելով ոսկրախտին դէմ: Երեք տարբեր անուններ միեւնոյն ճակատագրի մը համար, որ եղաւ «փախստական անցորդը» եւ որ յաւիտեան մնաց անհայրենիք մը:

Ծնած 1903-ին Պոլսոյ արուարձաններէն մէկուն մէջ, պարտաւորուեցաւ գաղթելու քսան տարեկանին: Փարիզի մէջ լուսանկարչութիւն կ'ընէ ու կ'ապրի սատանդական կեանք մը, աղտոտ պանդոկներէ սպասուհիի սենեակներ, մինչեւ որ հիւանդութիւնը կուգայ զայն բոլորովին հեռացնելու ընկերութենէն: Կը մեռնի 1974-ին Միջերկրականի եզերքը, առանց երբեք ստացած ըլլալու ֆրանսական հրապատակութիւնը՝ զոր ժիտ եւ Մարթէն տիւ Կար իրեն համար ուզած էին տակաւին 1948-ին:

Ապա յօդուածագիրը կը գրէ Փարամ տ'էկզիլի հրատարակութեան մասին, Յայտնի է որ բան չէ հասկցած Գրիգոր Շահինեանի թարգմանած երեք պատմուածքներէն, յատկապէս «Պճեղ մը անուշ սիրտ»էն, ինչ որ մտածել կուտայ մեզի թէ այն որ մեզի կը խօսի՝ անպայման ֆրանսերէնով ալ չի կրնար «ստացուիլ»:

Արդէն, ինչպէս կ'ըսէր Շահնուր, հայերէն իր գործերը կը պատկանին մե'ր ընտանիքին ու հոգիին: Մնացեալը գրած ու ստորագրած էր՝ Արմէն Լիւպէն անունով:

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱԽՈՅԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 14-ին, Թաս կը հաղորդէր մահը ճատրակի աշխարհի նախկին ախոյեան Տիգրան Պետրոսեանի, յետ անողոք հիւանդութեան: Ծնած 1929-ին՝ Թիֆլիս, Տիգրան Պետրոսեան ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչներէն մին էր ճատրակի խորհրդային դպրոցին: Մեծ վարպետ՝ 1952-էն ի վեր, աշխարհի ախոյեանն էր 1963-էն 1969, պարտութեան մատնելով Միխայիլ Բոդվիննիկն ու Բորիս Սպասկին: Խորհ. Միութեան խումբին հետ առաջին հանդիսացած էր ճատրակի Ողիմպիականներուն՝ 1958էն 1974: Զոյս անգամ ախոյեան Խորհ. Միութեան, Տիգրան Պետրոսեան 1958-էն ի վեր անդամ էր ճատրակի Խորհ. Միութեան Դաշնակցութեան պրեզիտիումին: 1968-ին հրատարակած է «Ճատրակ եւ փիլիսոփայութիւն» աշխատութիւնը:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՄԻԱՑՈՒՄ ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

———×———

Մխիթարեան Հայրերու հայագիտական, բանասիրական, պատմական, ազգային ու կրթական երեքդարեան բացառիկ ծառայութիւնը անգնահատելի վաստակ մըն է, որուն դիմաց՝ հայ ժողովուրդը եւ օտար պատմագէտներ հիացումով կը խոնարհին:

Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրութեան օրէն առդին (8 Սեպտեմբեր, 1701) բոլոր Վարդապետներու անվերապահ նուիրումը չունի չափանիշ. անոնց ազգանուէր գործը - կը գրէ Հրաչեայ Աճառեան 1940-ին - «Օրից օր զարգանում է եւ իբրեւ մի լուսաւոր աստղ փայլում է հայկական մթին հորիզոնի վրայ»:

1701-էն ի վեր, Մխիթարեան Հայրերը, ի գին ամէն զոհողութեան, անընդհատ կը շարունակեն իրենց գաղափարական նուիրումը եւ բոլորանուէր ծառայութիւնը ազգին: Անոնք մօտէն կը հետեւին հազար անգամ տառապած հայ ժողովուրդի տեղաշարժին եւ կը փորձեն յաղթահարել նոր քայլերու նոր դժուարութիւնները: Ուր որ մեր ժողովուրդը, քաղաքական թէ ընկերային վատ պատճառներով պարտաւորաբար կը տեղափոխուի, հոն են նաեւ Մխիթարեան Վարդապետները իրենց վարժարաններով:

Նոյնը պատահեցաւ նաեւ վերջին տասը տարուան ընթացքին, երբ արեւելեան զանազան երկիրներէն ստուար թիւ մը հայ ընտանիքներու ստիպուեցաւ փոխադրուիլ Միացեալ Նահանգներ, յատկապէս Լոս Անճըլըս:

Լոս Անճըլըսի Մխիթարեան Վարժարանը իր առաջին կրթաշրջանը սկսաւ Հոկտեմբեր 1979-ին, Հոլիվուտի մէջ, Վիեննայի Մխիթարեան ճիւղին կողմէ՝ Հայր Միքայէլ Վրդ. Ազեանի անսպառ ջանքերով:

1984 - 1985ի ուսումնական տարեշրջանով (Սեպտեմբերին), Մխիթարեան Վարժարանը պաշտօնապէս պիտի սկսի Կլէնտէյլի հիւսիսը՝ Լա Գրեսէնթայի շրջանակին մէջ, ամէն յարմարութիւններով օժտուած կրթական ընդարձակ վարժարանի մը մէջ:

Այս ուրախ լուրին կը միանայ երկրորդ եւ նորագոյն յայտարարութիւն մըն ալ, որ աննախըթաց, անմոռանալի քայլ մը պիտի մնայ անշուշտ Մխիթարեան եւ հայ ժողովուրդի տարեգրութիւններուն մէջ: Սեպտեմբեր 8ով, որ Միաբանութեան հիմնադրութեան օրն է, Լոս Անճըլըսի Մխիթարեան Վարժարանը իր կրթական գործունէութիւնը պիտի սկսի Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւններու միացեալ ուժերով:

Նուիրեալ ուժերու այս միութիւնը մեծ նշանակութիւն ունեցող երաշխիք մըն է ո՛չ միայն Մխիթարեան Վարժարանի սերբազան գործունէութիւնը զօրացնող, այլ հաւասարապէս բոլոր հայ ընտանիքներուն, որոնք իրենց զաւակներուն առողջ դաստիարակութիւնը եւ անոնց լուրջ պատրաստութիւնը ապագայ կեանքին՝ վստահութեամբ պիտի յանձնեն Մխիթարեան Հայրերու բացառիկ հոգածութեան:

Խորապէս համոզուած ենք, որ ուժերու միութեան այս աննախընթաց որոշումը՝ Մխիթարեան կրթական մարզէն ներս, պիտի ունենայ բարերար ու ցայտուն հետեւանք՝ դարձեալ ի նպաստ մեր սիրելի ազգի բոլոր զաւակներուն:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴՈՆԻ ԱՓԵՐԻՑ

Ա.

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Եւ այսպիսին էր մեր ճակատագիրը. պատմութեան աղէտաբեր ցնցումներից կարծես մասնատւում, կտոր - կտոր էր լինում մեր երկիրը, եւ նրա բեկորները անջատւում, ցրւում էին աշխարհով մէկ, որպէսզի Մասիսից ու Վանայ ծովից հազարաւոր քիլոմեթր հեռու ծնունդ առնեն անթիւ «փոքրիկ Հայաստաններ»: Ո՞վ էր այն առաջին Հայը, որ դառնացած սրտով թողեց հայրենիքն ու բռնեց օտարութեան ճամբան, ինչի՞ մասին էր մտածում, երբ շրջւելով վերջին անգամ նայեց սարերից այն կողմ՝ մնացող պապենական հողին: Այդ ե՞րբ էր, ո՞ր տխրակալի օրօք:

... Գաղթականների քարաւանը դանդաղ շարժւում էր դէպի հիւսիս: Մարդիկ լուռ էին, հիւծուած, աչքերում՝ տառապանք եւ յուսահատութիւն: «Նամանաւանդ ցաւալի էր մանուկների, կանանց, ծերունիների, հիւանդների եւ անկարողների դրութիւնը, - գրում է Երւանդ Շահազիզը: - Նոքա չկարողանալով դիմանալ անսովոր կլիմային, երկար ճանապարհի դժուարութիւններին, զրկւած լինելով տաք, սննդարար կերակուրներից, հարիւրներով մեռնում էին եւ իրեանց գերեզմանների անշուք թմբիկներով զարդարում էին այն ընդարձակ, միատեսակ, ձանձրալի, փոշոտ դաշտավայրը...»:

Տառապալից ուղին վերջ ի վերջոյ բերեց հարաւային Ռուսաստան՝ Դոն գետի ափերը, ուր եւ գաղթականները կանգ առան: Յետոյ ... Յետոյ՝ պարզ բան է. Հայը մինչեւ չյոգնի, չի նստի: Եկան, կառուցեցին, հող մշակեցին, եկեղեցի ու դպրոց հիմնեցին, զարգացրեցին արհեստներն ու առեւտուրը, գրքեր տպագրեցին ... Մի բան, որ շատ ծանօթ ու սովորական է մեր պատմութեան համար:

Գաղթականների այդ նոյն ուղին այժմ անցնում եմ ես հաշուած բոպէների ընթացքում, ինքնաթիռի յարմարաւէտ բազկաթոռին նստած: Ահա ցրւում են ամպերը, եւ օդանաւի սպիտակ թեւի տակ բացւում են Ռուսաստանի անծայրածիր, ապակու պէս հարթ տափաստանները: Ուղիղ գծերով հատուած արտերը ոչ սկիզբ ունեն, ոչ սահման: Սա էլ Դոն գետն է՝ լայնատարա՜ծ, խաղա՜ղ, վե՜հ: Ուրեմն շուտով տեղ ենք հասնելու:

- Յարգելի ուղեւորներ, - ժպիտը սիրունիկ դէմքին յայտարարում է կապոյտ համազգեստով աղջիկը, - մեր ինքնաթիռը վայրէջք է կատարում Դոնի Ռոստովի օդանաւակայանում ... Տեղական ժամանակով տասնհինգն է անց քառասուն րոպէ, օդի ջերմութիւնը քաղաքում զրոյից բարձր է քսան աստիճան:

Ռոստովի կամ, աւելի ճիշդ, Նոր Նախիջեւանի Հայութեան մասին առայժմ շատ բան չգիտեմ, թէկուզ միշտ էլ առանձին համակրանքով եմ մօտեցել մեր ժողովրդի այդ անբաժան մասնիկը: Չէ՞ որ Նոր Նախիջեւանն է կեանք տուել Միքայէլ Նալբանդեանին, Ռափայէլ Պատկանեանին, Ալեքսանդր Մեասնիկեանին, Մարտիրոս Սարեանին, ճարտարապետ, Մատենադարանի շէնքը նախագծող Մարկ Գրիգորեանին ... Եթէ Նոր Նախիջեւանը այդպիսի հսկաներ է ծնել, մտածում էի ես, ապա պէտք է, որ հարուստ պատմութիւն ունենայ: Տկար, խոր պատմական արմատներ չունեցող համայնքը չի կարող հսկաներ ծնել:

Հէնց պատմութիւնից էլ կը սկսենք, եւ պատմութիւնը՝ ձեռք - ձեռքի տուած այսօրուայ հետ՝ կ'ուղեկցի մեզ մինչեւ մեր ճամբորդութեան վերջը:

Նոր Նախիջեւանի պատմութիւնը ծնունդ է 1768 - 1774 թուականների ռուս - թրքական պատերազմի: Օրստօրէ հզօրացող Ռուսաստանն ընդարձակում էր իր սահմանները: Հզօրացող երկրին անհրաժեշտ էր ելք դէպի Սեւ ծով, եւ Պոնտոսին տիրած Թուրքիայի հետ պատերազմը դարձաւ անխուսափելի: Ռուսիան շահեց այն եւ իր հարաւային եզերքն ընդարձակելու հետ մէկտեղ ստիպեց Բ. Դրանը ճանաչել Խրիմի խանութեան ինքնուրոյնութիւնը: Դա Խրիմը գրաւելու նախերգանքն էր: Բայց առայժմ հարկաւոր էր քամել Թուրքիայից անջատած խանութեան ուժերը: Ի՞նչպէս: Խնդիրն իրագործելիս Եկատերինա Բ. կայսրուհին, այդ խելացի եւ հեռատես կին - տիրակալը, հրետանուց ու դիւանագիտութիւնից ոչ պակաս արդիւնաւէտ զէնք կիրառեց: Նա պարզապէս կազմակերպեց Խրիմի քրիստոնեայ բնակչութեան արտագաղթը դէպի հարաւային Ռուսաստան: Այսպիսով թշնամու երկիրը զրկուեց ամենաարդիւնաւէտ, ամենաեռանդուն ու աշխատասէր տարրից՝ Հայերից ու Յոյներից եւ, միաժամանակ, բնակեցուցին Ռուսաստանի վայրի, անմշակ հողերը:

Հայերը հաստատուել էին Խրիմում դարեր առաջ, դեռեւս Անիի ճակատագրական կործանումից յետոյ, եւ, կարծես, գտել էին երկրորդ հայրենիքը: Սակայն ազգային, կրօնական եւ տնտեսական հալածանքները, որ անպակաս էին մահմետական խաների երկրում, միւս կողմից էլ Ռուսների շռայլ խոստումները պատճառ դարձան, որպէսզի նրանք կամովին համաձայնեն արտագաղթին: Մօտ 12.600 Հայ, թողնելով իրենց տունտեղը, վանքերն ու այգիները, այն ամէնը, ինչ ստեղծուել էր մի քանի սերունդների քրտինքով, 1778 թուականի Օգոստոս - Սեպտեմբերին շարժուեցին դէպի Ռուսաստան: Որպէս հոգեւոր լոյսի եւ տոկունութեան առհաւատչեայ նրանք տանում էին իրենց սրբութիւնները՝ մագաղաթեայ ձեռագիր գրքեր, եկեղեցական սպասք, խաչքարեր, վերջիններիս թւում նաեւ Սուրբ Խաչը, որը Խրիմ էր հասել կործանուած Անիից:

Գաղթի կազմակերպման եւ ղեկավարման դժուարին գործին մեծ մասնակցութիւն ունեցաւ ռուս հռչակաւոր զօրավար Ալեքսանդր Սուվորովը: Ընդ որում, Սուվորովը ելնում էր ոչ միայն Պետութեան, այլեւ Հայերի շահերից, անկեղծօրէն մտահոգուած լինելով նրանց բախտով:

Ասուած գիտէ, թէ ինչ տառապանքներ կրեցին գաղթականները, իսկ երբ տեղ հասան, պարզուեց, որ Պետութեան կողմէ նախօրօք յատկացուած հողերը յարմար չեն բնակեցման համար: Հայերը բողոքեցին, պահանջեցին նոր բնակատեղի Դոնի բարեբեր ափերին: Վերջապէս 1779 թուականի Նոյեմբերի 14-ի հրովարտակով «Հիւսիսի Շամիրամ»ը՝ Եկատերինան, հող առանձնացնելով գաղթականութեանը, յայտարարեց.

«Մենք, քննելով ձեր ուղարկած ընդհանուր եւ յօժարական խնդիրը վերահաս տառապանքի լծից ու թշուառութիւնից ազատուելու մասին, ընդունելով ձեզ համայն Ռուսաց պետութեան մշտնջենաւոր հպատակութեան մէջ, բարեհաճում ենք ոչ միայն ընդունել մեր գթառատ հովանաւորութեան տակ, այլեւ թոյլ ենք տալիս մեր թագաւորութեան մէջ վայելել բոլոր իրաւունքներն ու առաւելութիւնները, որպիսիք մեզանից եւ մեր նախնիներից հնուց ի վեր վայելում են մեր հպատակները»:

Շնորհագրով Հայերը տասը տարով ազատւում էին պետական ծառայութիւններից եւ բոլոր հարկերից, ստանում էին ներքին ու արտաքին առեւտրի լայն իրաւունքներ, խրախուսւում էին գործարաններ ու արհեստանոցներ հիմնելու գործում: Եւ, որ շատ կարեւոր է, նորաբնակներին շնորհւում էր ինքնավարութիւն: Եկատերինան հրամայում էր Հայերի ապագայ քաղաքում վարչական ու դատական մարմին ստեղծել՝ մագիստրատ, որը պիտի ղեկավարէր գաղութի կեանքը, գործելով ըստ ազգային սովորոյթների:

1781 թուականի Ապրիլի 21-ին հայ առաքելական եկեղեցու ռուսական թեմի առաջնորդ Յովսէփ Երկայնաբազուկ Արղութեանը կատարեց Նոր Նախիջեւան քաղաքի հիմնադրման արարողութիւնը: Իսկ քաղաքից ոչ հեռու եւ նրա հետ միաժամանակ հիմնուեցին հինգ հայկական գիւղեր. Չալթըր, Թոփտի, Մեծ Սալան, Փոքր Սալան եւ Նեսվիտաո:

Այսպէս ահա կեանք առաւ եւս մէկ «փոքրիկ Հայաստան» հեռու մայր Հայրենիքից, ծնուեց մի նոր գաղութ, որն անշնջելի հետք պիտի թողնէր մեր ժողովրդի պատմութեան ճանապարհին:

... Չալթըր գիւղի 81-ամեայ բնակիչ Մնացական Սողոմոնեանը զրոյցի ժամանակ պատմեց գաղթօճախի հիմնադրման մասին: Իրականն, մեզ արդէն ծանօթ դէպքերը նրա պատմութեան մէջ զարմանալի կերպով գունաւորուել էին ժողովրդական բանահիւսութեան հետ եւ վերածուել մի գեղեցիկ առասպելի: Ափսոս միայն, որ չտապելով ծերունի Սողոմոնեանի պատմածը գրի առայ ոչ թէ տեղի բարբառով, ինչպէս լսեցի, այլ «թարգմանաբար»:

«Սուվորովի մայրը հայ է լինում, - հանդարտ, ճերմակած բեղերը ոլորելով, պատմում է Մնացական Սողոմոնեանը: - Մի օր զօրավարն ասում է մօրը. գիտե՞ս, Հայերի դրութիւնը Խրիմում, թաթարների ձեռքին, վատ է, չեն կարող խիղճ ազատ շունչ քաշել: Սուվորովի մայրը շատ է վշտանում եւ դիմում է ռուսաց թագուհուն, աղաչում. ազատիր, ասում է, Հայերին՝ անօրէնների ձեռքից: Ռուս թագուհին էլ է վշտանում, իմանալով հայ - քրիստոնեաների նեղութիւնները եւ իսկոյն օգնում է: Ասում է. եկէ՛ք ապրէ՛ք թագաւորութեանս մէջ, ոչ ոք ձեզ մատով չի դիպչի: Հայերը թողնում են իրենց տները, բայց ճանապարհին նրանցից շատ մարդիկ են կոտորւում: Յետոյ տեղ են հասնում ու հիմնում Նոր Նախիջեւանն ու գիւղերը...»:

Հարիւրամեակներ ու հարիւրաւոր քիլոմեթրեր են անջատում Նախիջեւանի Հայութեան մայր Հայրենիքից: Բայց ո՛չ ժամանակը, ո՛չ տարածութիւնը անկարող եղան մարել նրա ազգային ոգին: Այսօր էլ Ռոստովի Հայերի մի մասը եւ շրջակայ գիւղերի ամբողջ հայ բնակչութիւնը խօսում են մայրենի լեզուով, չեն մոռացել հարազատ սովորոյթներն ու ծէսերը, կնքում են նորածիններին գեղեցիկ հայկական անուններով: Ցամառութեան ու տոկունութեան հրաշքներ ցուցաբերած մեր գաղթօճախներից շատ քչերը կարող են հպարտանալ նման անսասան կենսունակութեամբ: Կատակ բան չէ. հարիւրաւոր տարիներ կտրուած լինել Հայաստանից, ապրել Խրիմում, ապա Ռուսաստանում եւ չմոռանալ հայերէնը, անապակ պահպանել հայկական խառնուածքը ... Ես նայում եմ ծերունի Սողոմոնեանի խելացի, կապոյտ աչքերին, արեւից ու տարիներից խանձուած դէմքին, հողագոյն կոպիտ ձեռքերին եւ պատկերացնում նրա նախնիներին, որոնք ո՜վ գիտէ երբ, գաղթել են Հայաստանից, իսկ երկու դար առաջ՝ Խրիմից, եւ իրենց հետ բերել մագաղաթեայ մատեաններ ու խաչքարեր, որպէսզի երբեք չթեքեն մայրենի լեզուից, որպէսզի սրտերում դրոշմուած պահեն եօթը սարից, եօթը ձորից անդին մնացած Հայաստան աշխարհը...

Նորաստեղծ քաղաքն ու գիւղերը կարճ ժամանակում բնտելացան Ռուսաստանի անսովոր պայմաններին եւ ոտքի կանգնեցին: Հայերն այստեղ ազատ ու ապահով կեանք վայելեցին, եթէ նկատի ունենանք, թէ ինչպիսի՜ անլուր ու խայտառակ բարբարոսութիւն էր տիրում այն ժամանակ Պարսիկներից ու Թուրքերից խեղդուած լինող Հայաստանում: Եւ միայն Ռուսաստանն էր, որ մեծահոգութիւն ցուցաբերեց փոքրիկ, բայց աշխար-

* * *

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին խով չերթայ նէ՝

Մարգարէն լեռան խով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ես բարթի մարթի չեմ գիտեր ... սըլոր նայէ անգամ մը, մարդավարի պարեն նէ չըլլա՞ր, քավալիէ է ինչ է աուրիկան...

- Ձանըմ, տղան ի՞նչ ըրաւ որ...

- Ի՞նչ պիտի ընէ, չարունակ կնկանս ձեռքը կը սեղմէ:

- Քա մեղա՜յ, ինչ հին գլուխ մարդ է եղեր ... գոնէ տղուն միտքէն բան մը անցա՞ծ ըլլայ, տաանկ ալ գրպարտութի՞ւն: Նիկողիմոս աղա, պարապ տեղը միտքդ մի պղտորեր, քատրիլի մէջ մարդու միտքէն հէչ տաանկ բան կ'անցնի՞: Քավալիէ է, հարկաւ տամային ձեռքէն ու մէջքէն պիտի բռնէ, պարելու օրէնքը աս է:

- Ուրեմն ալաֆրանկայի մէջ ատիկա ամօթ չէ՞:

- Չէ՛, հարկաւ չէ, դուն չես գիտեր, ատոր համար կը բարկանաս, եթէ քատրիլը վերջանալէն ետքը մէկը գայ եւ կնկանդ ձեռքը սեղմէ, ատոր ըսելիք չի կայ:

- Ըսել է քատրիլի մէջ ձեռք սեղմելը ամօթ չէ:

- Չէ, հարկաւ չէ, եթէ ըլլար, ո՞վ կը թողուր:

- Սակայն լա՛ւ գիտէ՞ք որ քատրիլի մէջ տամայի ձեռքը սեղմելէն վտանգ չի կայ:

- Հարկաւ, հարկաւ, եթէ ըլլար ո՞վ կը թողուր:

- Անանկ է նէ՝ եթէ մէկը ուզէ կնկան մը ձեռքը սեղմել, թող քատրիլի հրաւիրէ:

- Նիկողիմոս աղա, ես աս խօսքերը ձեր սիվիլիզասիոնին չի վայելեցուցի, ինչո՞ւ այդքան հին գաղափարներու կը ծառայէք, հիմա ամէն մարդ սիվիլիզասիոնի համար խելք կուտայ, իսկ դուք հակառակը կ'ընէք, ափսո՜ս, ափսո՜ս, չիտակը շատ կը ցաւիմ որ ձեր վարդի պէս ազուոր մատամին սիրտը կը կոտրէք, գլուխը կը վշտացունէք:

- Աղէկ, մենք ալ բան մը ըսած չունինք, աս սիվիլիզասիոնի դէմ թող չըլլայ տէ քիչ մըն ալ կնկանս ձեռքը թող սեղմեն, ինչ ընենք: Քանի որ քատրիլին օրէնքը աս է, մենք ալ յարմարելու ենք, սակայն, չիտակը, խելքս շատ ալ չի հասնիր աս սիվիլիզասիոնին:

- Կամաց կամաց կը սորվիք, Նիկողիմոս աղա, մարդ ըսածդ մարդով կ'ըլլայ, դուք տակաւին նոր նոր մարդու կարգ անցնիլ սկսած էք, ատոր համար ամէն բան ձեզի տարօրինակ կուգայ:

- Օրինակ, հիմա պարը վերջացեր է, ինչո՞ւ ամէն մարդ իր տեղը չի նստիր, քավալիէները ինչո՞ւ մէկ մէկ տամայի թեւը մտած՝ կը պտըտին:

- Տամաները յոգնած են. քավալիէները կը պտըտցնեն որ քրտինքնին պաղի:

- Ատոր ալ խելքս չի հասնիր, տանը ձի՞ են որ քրտինքնին պաղեցնելու համար պտըտցնեն:

- Ձեր այս խօսքը նոյնպէս դէմ է քաղաքավարութեան. կը յուսամ որ ներողութիւն պիտի խնդրէք:

- Ներողութիւն, բարոն, սակայն ինծի տարօրինակ կուգայ: Կ'աղաչեմ մի բարկանաք, բարոն, բայց խելքս չի պառկիր, բարոն, սակայն երեք ժամ այդպէս թեւ թեւի մտած քալելնին, խնդալով, խաղալով խօսելնին ջիղերուս կը դպչի կոր, բարոն, չեմ ըսեր թէ եթէ խօսին գէշ բան մը կ'ըլլայ, սակայն, կ'ըսեմ եթէ չի խօսին՝ աւելի լաւ կ'ըլլայ:

- Նիկողիմոս աղա, շատ կը ցաւիմ որ երախայի պէս կը դատէք, մարդ կամ անպիտի յարմարուի շրջապատին, կամ անկիւն մը քաշուած՝ պիտի նստի: Մե՞նք պիտի յարմարուինք ընդհանուրին, թէ ընդհանուրը մեզի. անշուշտ՝ մենք ընդհանուրին:

- Շիտակ է:

- Անանկ է նէ ինչո՞ւ կը բարկանաք, ձգեցէք որ մատամը ուզածին չափ պարէ, ցատկէ, եթէ քուներնիդ կուգայ՝ գացէք միւս սենեակը եւ պառկեցէք:

- Կ'ըլլա՞յ:

- Շատ լաւ կ'ըլլայ, կարգ մը միւսիոներ ձեզմէ կը քաշուին, եթէ հոս չըլլաք, անոնք ի՛նչ կատակներ պիտի ընեն ձեր մատամին հետ:

- Ճշմարիտ է, Նիկողիմոս աղա, եթէ դուք քիչ մը դուրս ելլէք՝ երիտասարդները շատ պիտի ուրախանան, որքան ալ ըլլայ՝ ձեզմէ կը քաշուին:

(Շար. 5)

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԲԱՐԲԱՐՈՍ ԱՆԻՐԱՒՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՅՐԱԳ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆ»

ԽՄԲ. - Աւստրիական Վոխընփրէսէ շաբաթաթերթը, 1984 Յուլիս 17-ի իր թիւին մէջ վերոյիշեան խորագրին ներքեւ լոյս ընծայած է հետեւեալ յօդուածը, առ նախաբանով. -

×

Լիւիէն Օ. Մայրլըս հաւաքած եւ հրատարակած է 1915-ի Հայոց հալածանքի եւ բնաջնջումին մասին Թուրքիոյ մօտ աւստրիացի դիւանագէտներու յղած զեկոյցները, ցարդ չհրատարակուած տեղեկագրութիւնները:

×

...ի տես այսօրուան ահռելի տեսարաններուն ու հազարաւոր մանուկներու, կանանց եւ ծերունիներու մահուան մասնաւորութեան կապակցութեամբ, կը խնդրեմ Ձերդ մեծութենէն այս վերջին ժամուն անգամ մը եւս դիմել պատկան մարմիններուն, Տրապիզոնի Հայութեան դէմ ձեռնարկուած միջոցները աւելի մեղմ կերպով գործադրելու ուղղութեամբ: «Բազմաթիւ զոհեր տուինք արդէն երկրին խորշերը գտնուող շրջաններուն մէջ. գոնէ մէկ երախայ մը ազատէիք» ըսաւ ինծի այսօր բարեկից Հայուհի մը»:

Նոյն օգնութիւն հայցող հեռագիրը կ'ուղարկէր Տրապիզոնի (Փոքր Ասիա) աւստրիոյ ընդհանուր հիւպատոս Ֆոն Կուիթոփուքին, 1915 Թուի Յունիսի 29-ին Կոստանդնուպոլիս գտնուող իր մեծաւորին՝ աւստրեւ-հունգար դեսպան իշխան Փալլավիչինիի, իր գտնուած շրջանին մէջ կատարուող Հայերու տեղահանութեան կապակցութեամբ: Ան կը շարունակէր իր հեռագիրը, ըսելով. «Այս քայլը դիտաւորեալ կերպով աքսորեալներուն մեծ մասը կ'առաջնորդէ մահուան: Անոնց համար նախատեսուած է Մուսուլ քաղաքը, որուն հեռաւորութիւնը եւ ճանապարհի վրայ օթեւաններու եւ առողջապահական պայմաններու չգոյութիւնը համարժէք է զանոնք մահուան դատապարտելու»:

Նման աղերսագիր մը եւս դեսպանին կը հասնէր Թուրքիոյ եւրոպական երկրամասի Ատրիանուպոլիս քաղաքէն, այսինքն շրջանէ մը, որ հայկական աւանդական ապրելատեղիներու ծիրէն դուրս կը գտնուէր: «Այն տեսարանները որոնք հոս ցուցադրուեցան, կը պապանձեն ամէն նկարագրութիւն», կը գրէր աւստրեւ-հունգար հիւպատոս Նատամլեցքին՝ դեսպանին: Հիւանդներ, ծերունիներ եւ մանուկներ քաշքշուեցան իրենց անկողիններէն եւ բռնութեամբ տարուեցան: Ոչ մէկ գթութիւն կամ ներողամտութիւն ցոյց տրուեցաւ թշուառ եւ անմեղ մարդկանց. միայն վայրագ բռնութիւն եւ բարբարոսութիւն կը տիրէր: Ես կրնամ վստահեցնել, Ձերդ մեծութիւնը, որ միայն սահմռկեցուցիչ եւ բորբոքած երեւակայութիւնը կրնայ ցոլացնել այստեղի պատահարները»:

Այսքան՝ երկու ականատեսներէ:

Վերջերս, հայ ծայրայեղներու կողմէ թրքական դեսպանատներու վրայ կատարուած յարձակումները համաշխարհային հանրութեան ուշադրութիւնը սեւեռեցին մոռցուած դէպքերու վրայ, որոնք 69 տարիներ առաջ տեղի ունեցած էին: Այսօր ալ, նման այդ ժամանակաշրջանին, խնդրոյ առարկայ երկու կողմերուն արտայայտութիւններն ու բացատրութիւնները դիրար կը հակասեն: Հայերուն համար հարցը Եղեռն մըն է, որուն զոհ գացին մէկուկէս միլիոն անձ: Թուրքերը սակայն կը խօսին ցաւալի ծայրայեղ արարքի մը մասին, որ պատահած էր ահռելի պատերազմի մը ծիրէն ներս, եւ որ յանցանքը ոչ թէ միայն Օսմանեան կառավարութեան, այլեւ Հայերուն քովն ալ պէտք է փնտռել:

Տարօրինակօրէն, երկու կողմերն ալ նուազեցուցած են վստահելի եւ չէզոք ականատեսներու վկայութիւններուն օգտագործումը: Այս «անկողմնակալ դիտող»ներու շարքին վստահօրէն կարելի է նկատի առնել Դանուբի միապետութեան Թուրքիոյ մէջ պաշտօնավարած դիւանագէտ ներկայացուցիչները: Մէկ կողմէ Աւստրեւ-Հունգարիան Թուրքիոյ դաշնակիցն էր պատերազմի ընթացքին, միւս կողմէ ան ինքզինք կը նկատէր Օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ գտնուող քրիստոնեաներու (նմանապէս Հայ Մխիթարեաններու) պաշտպան մարմինը:

Վիէննայի ազգային արխիւներուն մէջ գտնուող փոշոտած պաշտօնի տեղեկագրութիւններու քննութիւնը ցոյց կուտայ Հայերու հետ կատարուած ողբերգական պատահարի ծանրութիւնը: Մամնաւորաբար ողբերգական էր այն պատճառով, որ պատերազմը բռնկելէն անմիջապէս առաջ համաձայնագիր մը պիտի ստորագրուէր Թուրքիոյ եւ եւրոպական մեծ երկիրներու միջեւ, ըստ որու Հայերուն պիտի առանձնաշնորհուէր յատուկ պաշտպանութիւն մը՝ օտար քննիչ-դիտորդներու հովանաւորութեան ներքեւ: Թուրքիոյ պատերազմին մաս կազմելով անարժէք ու անտեղի դարձան այս առանձնաշնորհումները:

Հայերու հալածանքի դրդապատճառը ոչ թէ պատերազմի սկիզբն էր, այլ երկու տարբեր ճակատներու մէջ տեղի ունեցած անձուդարձերը: Պատերազմը հազիւ սկսած, Թուրքիոյ «զօրաւոր մարդը» պատերազմական նախարար Էնվէր փաշան, ընդառաջելով Պեռլինի ճնշումներուն, Կովկասի մէջ Ռուսիոյ դէմ սկսաւ յարձակողական արշաւ մը, որ քանի մը շաբաթ ետք Թուրքերը մատնեց իրարանցումի, որմէ ետք Ռուսերը իրենց կարգին անցան սահմանը եւ տեղացի Հայերուն կողմէ ողջունուեցան իբրեւ ազատարարներ: Ասոր հետեւանքով, փաստըւած իրողութիւն է, թէ շրջանի մահմետական բնակչութեան դէմ եղած են ծայրայեղ արարքներ:

1915 Թուականի Մարտին Դաշնակիցները սկսան յարձակողական մը՝ նպատակ ունենալով գրաւել Տարտանէլի նեղուցը: Այս կռիւները տեւեցին մինչեւ տարեվերջ եւ Կէլիպոլուի ծանօթ ճակատամարտին Դաշնակիցներու կողքին իրենց մասնակցութիւնը բերին 6000 հայ կամաւորներ:

Ասոր ի պատասխան «Հայերու դաւաճանութեան», Կոստանդնուպոլսոյ երկրորդ «զօրաւոր մարդը» Ներքին Նախարար Թալաաթ պէյը որոշեց դիմել ազդու միջոցներու. Հայերը պէտք էր սահմանային շրջաններէն տեղահանել եւ հեռացնել դէպի Սուրիա եւ Միջագետք: Ի՞նչ ձեւով եւ կամ միջոցներով պիտի գործադրուէր այս տեղահանութիւնը. այս մասին ոչ մէկ անդրադարձ՝ աւստրիացի դիւանագէտներու տեղեկագրութիւններուն մէջ: Այս առնչութեամբ, սակայն, Թալաաթ երբեւէ անքուն մնաց:

1915 Թուականին արդէն դաշնակից երկիրներու մամուլը կը գրէր, թէ Թուրքիա այս տեղահանութիւնը ծրագրած էր Գերմանիոյ խորհուրդով: Այս գրպարտութիւնները այդ ժամանակ Պեռլին գայթակղով հերքեց: Աւստրիոյ Արտաքին Նախարարութեան փաստաթուղթերուն մէջ սակայն կարելի է կարդալ, թէ այս տարաձայնութիւնները բոլորովին անհիմն չէին: 1915-ի Հոկտեմբեր 22-ին Արտաքին Նախարարութեան յղած իր «յոյժ գաղտնի» տեղեկագրին մէջ Տրապիզոնի Ընդհանուր Հիւպատոսը հետեւեալը կը տեղեկագրէր. -

«Ընդհանրապէս վստահելի եւ լաւատեղեակ գերմանական աղբիւր մը կը տեղեկանամ, թէ Հայերը «անվնաս տարրեր» դարձնելու առաջին գաղափարը (անշուշտ ոչ այդ ձեւով կամ ոճով որ կատարուեցաւ) գերմանական կողմէն էր»: Ասոր կը հետեւի ուրիշ գաղտնի տեղեկագրութիւն մը. «Նմանապէս տեղեկացայ թէ Էրզրումի գերմանական դեսպանատան կցորդին միջամտութիւնը յօգուտ Հայերուն, գերմանական դեսպանատան եւ Զինուորական Յանձնախումբին կողմէ մերժուած է եւ իշխան Ֆոն Տէր Շուլընպուրկին (խնդրոյ առարկայ դեսպանատան կցորդը, եւ աւելի ուշ՝ Մոսկուայի մէջ Գերմանիոյ դեսպան) հրահանգուած է տարբեր կեցուածք մը որդեգրել: Միայն անձնական պարագաներ կրնան ստիպել զինք փոխել իր դիտողութիւններն ու տեղեկագրութիւնները»:

Յամենայն դէպս, Կոստանդնուպոլսոյ Աւստրիոյ գլխաւոր դեսպանն անգամ դժուար կը համոզուէր Հայերու նկատմամբ տեղի ունեցող հալածանքի ստացած ծանր տարողութեան: Փալլավիչինիի յղած 1915-ի Ապրիլի տեղեկագիրները կը յիշատակեն միայն «հայկական հրոսակախումբերու թուրք բնակչութեան վրայ յարձակումները եւ Քիւրտերու վայրագութիւնները Հայերու դէմ: Թուրքիոյ մօտ ամերիկեան դեսպանի՝ Հենրի Մորկընթաուի (հայրը ԱՄՆ-ի ապագայ Ելեւմտական նախարար եւ հեղինակը Մորկընթաու ծրագրին) պահանջները, ուղղուած աւստրիացի իր պաշտօնակիցին, որպէսզի միջամտէ «Բարձր Դրան» մօտ սկիզբէն մերժուեցան:

Արդէն իսկ Մայիս ամսուան մէջ սկսան անհերքելի լուրեր հասնիլ արիւնալի ճնշման միջոցառումներու եւ խմբային բնաջնջումներու մասին: Փալլավիչինի իր յուզումէն դուրս եկաւ:

Յունիսին յստակ էր արդէն հալածանքներու տարողութիւնը: Փալլավիչինին հեռագրեց Արտաքին նախարար Ստեփան Պարոն Պուրիանին. «Կը լսեմ թէ իր հայրենիքէն քշուած բնակչութիւնը ոչ թէ միայն մեծագոյն նեղութիւններ կրելով կը հեռացուի, այլեւ ամբողջութեամբ կը բնաջնջուի իրենց վրայ յարձակող քիւրտ հրոսակներու կողմէ: Այս պայմաններուն տակ, ի լրումն տեղեկագրած իմ զգուշացումներուս, պիտի փորձեմ բարեկամաբար Թալաաթը համոզել եւ զգուշացնել թէ Թուրքիան այս ձեւի արարքով կրնայ միայն ինքնիրեն վնասել»:

Այս միջամտութիւնը եզակի չմնաց: Փալլավիչինին եւ իր գերմանացի պաշտօնակիցը իշխան Վանկենհայմ տասնեակ անգամէ աւելի ներկայացան Թալաաթին: Ան (1921-ին սպաննուած Հայու մը կողմէ) միշտ կը պատասխանէր մեղմօրէն ու համեստօրէն կը խոստանար օգնութիւն յղել:

Այնուամենայնիւ տեղահանումներն ու ջարդերը շարունակուեցան: 1915-ի Յուլիս 8-ին Աւստրիոյ դեսպանը կը հեռագրէր Պուրիանին. «Անցեալները, երբ մեծ նախարարին բարեկամաբար փորձեցի Հայերու օգտին միջնորդում մը ընել, այն տպաւորութիւնը ձգեց թէ անոնց տեղահանման եւ աքսորման ընթացքին կատարուող անտեղի կոշտութիւնները պիտի դադրեցուին: Այդ օրուընէ, սակայն, կը լսեմ թէ ոչ միայն չեն դադրած, այլեւ ուղղակի եւ աւելի վայրագօրէն զանոնք կը գործադրեն Հայերու նկատմամբ: Մարդիկ նման սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրերուն, նոյն ձեւով կը տանջուին»:

1915-ի աշնան Արտաքին Նախարարութիւնը որոշեց անսովոր քայլ մը առնել. Կոստանդնուպոլսոյ կցորդին՝ իշխան Թրաուտմանսդորֆին ուղղուած տեղեկագիրը, հակառակ սովորութեան, ոչ թէ գաղտնի պահուեցաւ, այլ տրամադրուեցաւ աւելի լայն շրջանակի մը:

Ամերիկացի դեսպանը շատ աւելի, առաջ գնաց. Թալաաթի հետ զրոյցի մը ընթացքին ան առաջարկեց հալածուող Հայերը «ԱՄՆ-ի արեւմուտքը օթեւանել»: Թալաաթ «ոգեւորուած» էր. եւ սակայն կարելի չեղաւ այս ծրագիրը իրագործել կազմակերպչական դժուարութիւններու եւ ԱՄՆ-ի պատերազմին մասնակցելուն պատճառաւ:

1916-ի սկիզբը աւստրիական դեսպանատունը կը տեղեկագրէր թէ «ճնշումի միջոցառումներու մեղմացումը» հետեւանք էր ոչ թէ թրքական կառավարութեան կեցուածքի փոփոխման, այլ տեղահանութեան ամբողջական աւարտին: Յաջորդող ամիսներուն եղան «միայն» բռնի դաւանափոխութիւններ՝ քաղաքաբնակ Հայերու մէջ, որոնք սակայն գերմանական եւ աւստրիական ուժեղ միջամտութիւններու շնորհիւ չեղեալ նկատուեցան:

Տարի մը ետք Վիէննա կը հասնէր Աւստրիոյ դեսպանին եզրափակիչ տեղեկագիրը. «Ըստ թրքական բանբերին, մեռած Հայերու թիւը 6000·000 է, իսկ տեղական եղողներունը՝ 900·000»:

Կոստանդնուպոլսոյ պատասխանատուներուն Վիէննա իր անհամաձայնութիւնը բացայայտօրէն արտայայտելու փոխարէն, որուն մասին նոյնիսկ մտածող չեղաւ, դեռ աւելին Էնվէրն ու Թալաաթը աւստրիական բարձր շքանշաններով պարգեւատրուեցան:

Թարգ.՝ ՍԵՊՈՒՀ ՊԱԼՏՈՅԵԱՆԻ

...ի մեծ ցաւերը կրած ժողովրդի հանդէպ:

«Հայ ազգը, - երախտագիտութեամբ գրած է Միքայէլ Նալբանդեանը, - Նախիջեւանու մէջ ... ապրում է այսօր մեծ ձեռք Ռուսիայի հողի վերայ, որպէս իր հայրենական տան մէջ, ազատ ամենայն նեղութիւնից»: Իսկ թէ ինչի կարող է հասնել Հայը, ապրելով «ազատ ամենայն նեղութիւնից», Նախիջեւանցիները ցոյց տուեցին իրենց անխոնջ աշխատանքով, որի արդիւնքը եղաւ տնտեսական հզօր զարգացումն ու հասարակական ու մշակութային կեանքի ծաղկումը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՇԱՀՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Շար. 1)

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 16 -

ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ

Սակայն, գոչեց Տոն Քամիլլօ, իմ յայտագրիս մէջ դրի իր խումբին հետ հանդիպում մը: Եւ կորսնցուցի ալ...:

Տոն Քամիլլօ, պնդեց Քրիստոս անուշութեամբ, բայց դուն կուսակցութիւն մը չես ներկայացներ. քու տղաքդ չեն պաշտպաներ եկեղեցիին գոյները, կը պաշտպանեն պարզապէս մարդիկ խումբի մը պատիւը, որ երջանիկ զուգադիպութիւն՝ ծլած է ծխական եկեղեցիին շուքին տակ: Թէ կը համարիս թերեւս որ այդ կերակին քրիստոնեայ կրօնքին պարտութիւնը եղած ըլլայ:

Տոն Քամիլլօ սկսաւ խնդալ:

- Յիսուս, բողոքեց, ինծի թշնամանք կ'ընէք եթէ համարիք որ ես այդպէս կը մտածեմ: Կ'ըսէի միայն, թէ մարդական կերպով խօսելով Փեփփոնէ գիւղացի մըն է. ուստի ինծի պիտի ներէք եթէ սկսիմ ծաղրանքի առնել, երբ իր ականաւոր ախոյեանը այնքան հարուածներ ստանայ ու երրորդ պահին ա'լ չգիտնայ թէ ինչպէս կը կոչուէր:

- Այո', պիտի ներեմ, Տոն Քամիլլօ. իսկ պիտի չներեմ որ դուն ալ զուարճալի գտնես այն տեսարանը, ուր երկու հոգի կը ջանան կռուփով զիրար սպաննել:

Տոն Քամիլլօ բացաւ բազուկները.

- Երբեք այդպէս չեմ մտածած, ու երբեք պիտի չընդունէի ներկայութեամբ փարկ տալ գազանային ցուցադրութիւններուն, որ կը ծառայեն զօրացնելու բռնութեան այն պաշտամունքը որ արդէն այդքան արմատացած է ամբոխներու ոգիին մէջ: Լիովին համաձայն եմ ձեզի հետ, եւ կը դատապարտեմ ամէն մարզանք, որուն մէջ ճարպիկութիւնը երկրորդ կարգի է վայրագ ուժին նկատմամբ:

- Կեցցես Տոն Քամիլլօ, ըսաւ Քրիստոս. եթէ մարդ մը հարկը զգայ թարմացնելու իր գնդերները, ոչ մէկ կերպով հարկաւոր է բռունցքի առնել իր մերձաւորը. բաւական է որ ձեռքերը պաշտպանելէ ետք լաւ թխուած ձեռնոցներով, կատաղութիւնը թափէ աղոյսով լեցուած պարկի մը կամ աւելի տեղէ մը կախուած գնդակի մը վրայ:

- Ճիշդ, ըսաւ Տոն Քամիլլօ խաչակնքելով եւ անցնելով դէպի դուրս:

- Հետաքրքրութիւն մը յագեցուր ինծի, Տոն Քամիլլօ, բացագանչեց Քրիստոս, ի՞նչպէս կը կոչուի կաշիէ այն գնդակը որ առաձգական շուանով մը հաստատեր ես ձեղունին առաստաղին ու յատակին միջեւ:

- Կարծեմ «Փընչինկ-Պոլ», մրթմրթաց Տոն Քամիլլօ կանգ առնելով:

- Եւ ի՞նչ կը նշանակէ:

- Անգլերէն չեմ գիտեր, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ դուրս սողոսկելով:

×

Տոն Քամիլլօ ներկայ եղաւ ժողովուրդի Տուն-ի բացման արարողութիւններուն, եւ Փեփփոնէ անձամբ ընկերացաւ իրեն պտըտցնելու տեղերը: Իրաւցնէ լաւ կառոյց մըն էր:

(Շար. 63)

(Շար. Ա. էջէն)

Հաննէս Ստեփանեան, 3-րդ հանդիսացած է 7,75 մեթր ցատքելով: Վերջերս, այս երկու մարզիկները աւելի յաջող արդիւնքներ ձեռք ձգած էին: Այսպէս, Մոսկուայի մէջ Ռոբեր Էմմիեան՝ համամիութենական մրցումներուն, ցատքելով 8 մեթր 12 սանթիմեթր, 3 սանթիմեթրով գերազանցած էր Եւրոպայի երիտասարդական մրցանիշը, որ կը պատկանէր սպանացի Անթոնիօ Քորկոսայի: Սակայն պարզուելով որ ոստումի պահուն ուղեկից քամին կը գերազանցէր սահմանուած չափը, Հայ մարզիկին արդիւնքը չէ արձանագրուած որպէս մրցանիշ: Մինչ այդ, Տալլին տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան երիտասարդական ախոյենութեան ան առաջին հանդիսացած էր՝ 8,02 մեթր ցատքելով: Ռոբեր Էմմիեան Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու 8-րդ սպարտակիադի արծաթէ մետալակիր է, իսկ Եւրոպայի երիտասարդական եւ չափահասներու ախոյենութեան պրոնզէ մետալակիր: Միւս կողմէ, Յովհաննէս Ստեփանեան՝ հեռաւորութիւն ցատքելու մէջ Խորհ. Միութեան ախոյեան է. եղած է Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու ամառնային 8-րդ սպարտակիադի յաղթական, Եւրոպայի բաժակի 2-րդ մրցանակիր, իսկ վերջերս ալ՝ Կիեւ տեղի ունեցած համամիութենական մրցումներուն, ան շահած էր Գ. մրցանակը:

×

«ՆԱՅԻՐԻՏ» ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Ակաթա Քրիսթիի «Մկան թակարդ» թատերախաղի անդրանիկ բեմադրութեամբ իր հիմնադրութեան քսանամեակը նշած է Երեւանի «Նայիրիտ» ձեռնարկութեան ժողովրդական թատերախումբը: Սիրող թատերախումբը բաղկացած է շուրջ քառասուն անդամներէ՝ բանուոր, ճարտարագէտ եւայլն: Ձեռնարկութեան պաշտօնեաներն ու բանուորները կը մասնակցին նաեւ սիրող համոյթներու, խումբերու եւ զանազան արուեստանոցներու աշխատանքներուն: Ընդհանուր հաշուով Հայաստանի մէջ շուրջ 100 հազար հոգի մաս կը կազմէ արուեստի զանազան խումբերու:

×

«ՄԵՌԵԱԼ» ՀՈՂԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Արարատեան դաշտին մէջ քանի մը հարիւր հեկտար աղակալած հողեր եւս մշակելի դարձած են, շնորհիւ հողի բարելաւման հիմնարկութեան տարած աշխատանքին: Մինչեւ ընթացիկ հնգամեակի վերջաւորութիւնը աղակալած հողային նոր տարածութիւններ ալ մշակելի կը դառնան, շնորհիւ Հայաստանի հողագիտութեան եւ քիմիայի հետազօտական հիմնարկի մասնագէտներու մշակած եղանակին: Գիտնականները պարզած են, որ հողերու աղակալման աճաւոր հիւանդութեան ամէնէն արդիւնաւէտ սպեղանին քիմիական արտադրութեան թափօններն են, մասնաւորաբար գործածուած ծծմբաթթուն, երկաթարջասպի մնացորդները:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

208 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանի մահուան առթիւ Տիկին Մարիամ Տէրտէրեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ղազարեան 1000 Ֆ., Պ. Աւետիս Վանէսեան 2500 Ֆ. դպրոցին, Այրի Տիկին Գոհար Ոսկերիչեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Բանուօղլու 500-ական Ֆ., Այրի Տիկին Ընծայ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Հէրփոեան 100-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յակոբ Պարոնեանի «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»ը՝ կազմակերպութեամբ Իսսիի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, ժամը 16-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

×

Օ Տը Սէնի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 20-ին նախատեսուած ճաշը տեղի պիտի չունենայ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien
par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊԶԵՂ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR,
SES DEUX HOTES et
DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ
ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

--դպրոցական վերամուտ--

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ARMENIE
1984

DÉPARTS	RETOURS
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	WASTEELS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	87, La Canebière
75001 PARIS	69003 LYON	13001 MARSEILLE
Tél. (1) 261 - 51 - 13	Tél. (7) 860 - 13 - 66	Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու
Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՈՐ ՉՈՒԶԵՑ ՄԵՌՆԻԼ

(Այն սեւ օրերուն)

Հեղինակ՝ ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Հատորին կողքին ներսը, հրատարակուած է ծանօթագրութիւն մը, որմէ ստորեւ հատուած մը՝

«Սակաւաթիւ օրինակներով տպուած մեր այս գրքին՝ «Ժողովուրդ մը որ չուզեց մեռնիլ» գին չէ որոշուած: Ո՛չ բովհետեւ դրամ շահելու մտօք գրուած չէ ան այլ՝ մեր սրբազան Նահատակներուն յիշատակը վառ պահելու համար է միայն:

...Ըսինք թէ այս գրքին գին որոշուած չէ: Այդ յանձնելով մեր ազնիւ ընթերցողներուն եւ բարեխնամ հաստատութիւններուն ուշադրութեան, երախտապարտ պիտի ըլլայինք որ իրենք որոշեն գինը եւ սիրայօժար քանի մը օրինակ ստանձնելով՝ թեթեւցնէին մեր խաչուած սուրբերուն նուիրուած այս գործին ծանր բեռը:

Դիմել. -

Z. BERBERIAN
104, Ave. d'Italie
75013 PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը
Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան
նախաձեռնութեամբ

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
18-19

SAMEDI-DIMANCHE
18-19 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.768 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.768

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ

ԽՄԲ. - Այս անգամուն ալ հայկ. հարցին ժրնեւի մէջ ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբին կողմէ օրակարգի նիւթ դառնալու պարագան է որ կը վրդովէ թուրք մամուլը:

Հոն գրիչ շարժողներու մեծ մասը «անցեալը մոռցուկ» ընելու մոլուցքով մերթ արդարութիւն կը պահանջէ, մերթ կաղապարուած ցեխարձակումներ կը կատարէ իրենց սեւին միշտ սեւ չըսող արեւմտեան երկիրներու, յատկապէս Ֆրանսայի, չուզելով անշուշտ մտածել թէ «արդարութիւն» բառը ուրիշ ազգերու բառարանին մէջ ալ գոյութիւն ունի, ի դէպ...

Այս մէկն ալ «Թէրճիւման»ի յօդուածագիրը, երկուն կէօզէ. նարահատ պաշտօնի զմուխ կը կանչէ պատկան իշխանութիւնները՝ որպէսզի ձայն բարձրացնեն. խեղճը մոռցած ըլլալ կ'երեւի թէ անոնք ուրիշ կարեւոր զբաղում մը ունին հիմա. դատական հանուած մտաւորականներու հաշիւը մաքրագրել, իրենց ժողովրդավարութեան պահանջին համար...:

×

Թուրքիոյ շուրջ ստորնութեան ցանց մը կը հիւսուի, «Հայերու ցեղասպանութեան» պնդումներով: Վերակենդանացում մը հարցի մը՝ որուն մասին չէ խօսուած նոյնիսկ Լօզանի մէջ ու այսօր, 70 տարի ետք դարձեալ կը յայտնուի, ապացոյց է դատապարտութեան մը զոր ուշի ուշով պէտք է ձեռք առնել: Մեր ժողովուրդը կը յիշէ թէ այս դաւաճանութիւնը քանի հոգի արժեց մեզի. սակայն ինծի այնպէս կը թուի որ մեր իշխանութիւնները չեն կըրցած տակաւին պէտք եղած ձեւով ձեռք առնել հարցը:

Նման խնդիրներու մէջ կարեւորը իրականութիւնը չէ, այլ «պնդում»ը: «Զըրպարտէ՛, անուազն հետք մը կը մնայ» ասացուածքը լի զօրու է այս մարդէն ներս: Աւելի զատ այս հարցը հետապնդողներ քաղաքակիրթ ու մարդկային միջոցներով իրենց ձայնը միջազգային կազմակերպութիւններու մէջ լսելի դարձնել ջանացող մարդիկ են: Եւ այս մարդոց կ'օգնեն «չարակամ քաղաքագէտներ»ը այն երկիրներուն, որոնք կ'ուզեն Թուրքիան նեղ կացութեան մատնել: Այո՛, այս պնդումներուն քաղաքակիրթ, արդարադատ, մարդասէր կարծուած ատեաններու մօտ ընդունելութիւն գտնելը, ոչ թէ միայն Թուրքիան, այլ իսլամական աշխարհը դժուարին կացութեան կը մատնէ: Այն պատճառով որ կրնանք նոյնիսկ ըսել թէ անոնք որոնք կը ջանան այս վատութիւնը ընդունիլ տալ Միացեալ Ազգերու, շատ աւելի մեծ վտանգ կը ներկայացնեն քան անոնք՝ որոնք անխնայ կը սպաննեն մեր դիւանագէտները:

Իրաւ ալ, բնաջնջումի պնդումներով ներկայացուած դէպքը ամբողջ աշխարհ գիտէ թէ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Անգլիացիներու, Ֆրանսացիներու եւ Ռուսերու համարկաց դրդումով իր կառավարութեան դէմ ապստամբող, ռումբով խափանարարութիւններ կատարող ու թշնամի զօրքեր առաջնորդող հրոսախումբերու դէմ գործադրուած միջոցառում մը: Սակայն, այս անգամուն ալ դարձեալ ֆրանսահայ հաւաքականութիւնը, դըրդուած ֆրանսեւռուս գործակցութեամբ, ու Երեւանի ալ նեցուկով, կը ջանայ փաստել թէ 1915-ին Թուրքերը Հայերու դէմ «ցեղասպանութեան յանցանք» գործած են: Ցոյներն ալ, որոնք Անատոլուի մէջ զաւաններու չըրածը ըրին, զօրավիգ են իրենց:

Եւ այս գործը նոր չէ: Աւելի առաջ ալ, 1978-ին եւ 1979-ին ՄԱԿ-ի Ժընեւի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբին ու անոր «փոքրամասնութեանց» Ենթայանձնախումբին յղուած էր տեղեկագիր մը, «կանխարգիլելու համար ցեղասպանութեան յանցանքը», պատրաստուած՝ Ռուանտացի Նիկոմէտ Ռուհաշիանքիքօյի կողմէ: Այս տեղեկագրին մէջ տեղ տրըուած չէր Հայերու ցեղասպանութեան փնջոցներուն: Հիմա, Թուրքերու թշնամի Ֆրանսայի քաղաքագէտներն ու մամուլը կը պնդեն թէ այս տեղեկագրէն հանուած են 1915-ի դէպքերու մասին տողերը, Թուրքիոյ ու Փաքիստանի նման կարգ մը իսլամ երկիրներու ճնշումով:

Այս տեսակէտով հայ հաւաքականութիւնը շարժման անցած է այս տեղեկագրին բուն պատճէնը դարձեալ օրակարգի նիւթ դարձնելու մխտումով: Ասոր համար ՄԱԿ-ի Տնտեսական ու Ընկերային Յանձնախումբը ուզած է որ իր անդամներէն մէկը դարձեալ քննէ այս հարցը ու սեղան բերէ. որպէս յատուկ տեղեկատու ընտրուած է անգլիացի Ուայթէքըր:

Ենթայանձնախումբի 1983 Օգոստոսին սկսած նիստերուն 37-րդին նախագահ՝ եուկոսլաւ Ի. Թոսէվսկի, փոխ-նախագահ՝ ֆրանսացի Լ. Ժուանէ, տեղեկատու՝ արժանթինցի Տէսփուի մեծ ոգեւորութեամբ ձեռք առած են այս փշոտ հարցը: 1984 Օգոստոս 7-ի նիստին արժանթինցի Տէսփուի յայտնած է թէ պէտք է «այս տեղեկագրին աւելցնել նաեւ 1915-ի ցեղասպանութիւնը»:

Թէեւ տակաւին պատրաստ չէ Ուայթէքըրի տեղեկագիրը, սակայն այն տեղեկագիրը որ «ցեղասպանութիւնը ամենածանր ոճիր» կը նկատէ, կ'աւելցնէ նաեւ թէ «առաջին նախարտակին մէջ թերիներ կան, որոնք գոյացած են դիւանագիտական ճնշումներով. եթէ չաւելցնենք Հայերու ցեղասպանութեան պարագան, պատմութենէն դաս առած չենք ըլլար»:

Աւելի զատ, Էքուաթորիալ-կինէցի այլախոհ փրոֆ. Էյա Նշամա «Ցեղերու եւ ժողովուրդներու միջազգային միութեան շարժումը» նիւթով իր դասախօսութեան ընթացքին ըսած է. «Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումը աչհարեկիչները առանց կռուանի պիտի թողու»:

Այո՛, Թուրքիոյ շուրջ շատ վատ ցանց մը սկսած է հիւսուիլ:

Այս խնդիրը ո՞ւր, ի՞նչպէս պիտի կարգադրուի: Ո՞ւր է մեր Արտաքին նախարարութիւնը:

×

Դարձեալ, Օգոստ. 16-ի «Թէրճիւման»ը «Հայոց Պատրիարք Գալուստեանի տարօրինակ խօսքը» խորագիրով կ'արտայայտուի Սեպտեմբեր 17-27 Թուականներու միջեւ անոր Էջմիածին կատարելիք այցելութեան մասին: Գրելէ ետք թէ Թրքահայոց պատրիարքը տեսակցութիւն պիտի ունենայ «Թուրքերու թշնամի ու Ասալայի հօր՝ Վազգէն Ա.ի հետ», կ'անդրադառնայ նաեւ Պատրիարք Հօր խօսքերուն, յատկապէս Մարսէյլի նահատակներու յուշարձանին մասին, ուր Շնորհք Պատրիարք կ'ըսէ. «Դէպքերը մնացած են պատմութեան մէջ: Մարսէյլի հայկ. յուշարձանը ոխի կոթող մը չէ: Ամէն հայ ընտանիք գիտէ թէ ան բարձրացած է այդ Թուականներուն պատերազմներու ընթացքին անհետացած իր հարազատներու յիշատակին ու այն յոյսով՝ որ նման դէպքեր անգամ մըն ալ չպատահին»:

Ցետոյ Պատրիարքը տեղեկութիւն տըւած է իր ճամբորդութեան մասին, ըսելով. «Վազգէն Ա. բացի ինծմէ, աշխարհի տարբեր ծագերէն ժամանած չորս հայ կրօնապետի հետ պիտի մասնակցի այս ժողովին: Մենք չենք ճանչնար Ասալա հայկ. կազմակերպութիւնը: Այս ժողովին նման հարցեր տեղ չունին օրակարգին մէջ. պիտի խորհրդակցինք մեր եկեղեցական հարցերուն, կանոնագրութիւններուն մասին: Ոչ ոք կ'ուզէ անդրադառնալ դէպքերու, որոնք մնացած են դարերու ետին: Երեւան կ'երթամ ոչ թէ այցելելու Վազգէն Ա.ը, այլ մասնակցելու կրօնական ժողովի մը»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 9 - 13)

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի Արուեստի Աշխատողներու Տունը վերջերս տեղի ունեցած է Վրաստանի երաժշտական եւ պարարուեստի ընկերութեան կազմակերպած «Երաժշտութիւն, պոէզիա, գեղանկարչութիւն» շարքի երեկոյթը, որու ընթացքին ներկայացուած է բանաստեղծ-թարգմանիչ Աշոտ Սահրադեանի «Քնարական երկխօսութիւն» գործը, կազմուած՝ Եղիշէ Չարենցի, Տիցիան Տաբիձէի եւ Ալեքսանդր Գրիբոյեդովի երկերու համադրութեամբ: Գործը կարդացած է Գերասիմ Լխւիցեան (Մոսկուայէն): Միջազգային մրցումներու դափնեկիրներ Ռուզան եւ Կարինէ Լիսիցեան քոյրեր մեկնաբանած են Կոմիտասէն երգեր: Երեկոյթին հնչած են նաեւ Արամ Խաչատրեանի եւ Առնօ Բաբաջանեանի գործերը:

×

ՍԻՐՈՂ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ սիրող շարժարուեստագէտներու մրցում մը, մասնակցութեամբ Հայաստանի զանազան քաղաքներու եւ գիւղական շրջաններու 49 արուեստանոցներու: Ներկայացուած ժապաւէններու նիւթերը այլազան են, դիտել տուած է դատակազմին նախագահը՝ բեմադիր Ստեփան Կեւերկով, նշելով որ նիւթերը առնուած են պատերազմի եւ աշխատանքի վեթերաններու, ռազմիկներու առօրեայ կեանքէն: Լաւագոյն հանդիսացող ժապաւէնները կը ղրկուին Մոսկուա:

×

ԱԶԱՒՐԷԹ ԳԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻՆ 120-ԱՄԵԱԿԸ

Ազաւրէթը Վրաստանի Ախալքալաքի շրջանի գիւղերէն մէկն է: Ծովու մակերեսէն աւելի քան 2000 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող այս գիւղին բնակիչները Հայեր են, դպրոցն ալ՝ հայկական: Հիմնուած 120 տարի առաջ, վարժարանը տուած է բազմաթիւ շրջանաւարտներ, որոնց մէջ կը գտնուին անուանի դէմքեր՝ գիտնականներ Գէորգ Թամամեան, Գրիգոր Սերոբեան, Բարկէն Յարութիւնեան, Պարոյր Մուրադեան, ըմբշամարտի աշխարհի ախոյեան Բենուր Փաշայեան, եւայլն: Ազաւրէթցի ընտանիքի համար վեցէն աւելի զաւակ ունենալը սովորական երեւոյթ է: Դպրոցը ներկայիս ունի 17 դասարան՝ 370 աշակերտներով: 32 ուսուցիչներէն 25ը բարձրագոյն կրթութեամբ մանկավարժներ են:

×

ՄԵՂՐԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ԴԱՍՈՒԱԾ

Մեղրին, Հայաստանի նոյնանուն շըրջանի կեդրոնը, դասուած է քաղաքներու շարքին: Արաքս գետի ձախ ափին, անմատչելի լեռներու, անոնց հզօր բազուկներուն մէջ ծուարած է Մեղրին: Երեւանէն բաւական հեռու գտնուող այս բնակավայրը կը զարգանայ արդիւնաբերական ու գիւղատնտեսական կարգ մը ճիւղերով: Հոն կը բանին պահածոներու, գինիի, պանիրի գործատուներ, գորգագործութեան ձեռնարկութիւն մը եւայլն: Վերջերս մշակուած եւ իրագործման ընթացքին մէջ մտած է շրջանի ընկերային-տնտեսական զարգացման ապագայ ծրագիրը, ուր մասնաւոր տեղ կը գրաւէ անոր վարչական կեդրոնի քաղաքաշինական նախագիծը: Զայն կազմելու ատեն յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած են քաղաքի կլիմայական պայմաններուն, նկատի առած այն՝ որ Հայաստանի ամէնէն հարաւային այս շրջանը ունի կլիմայական վեց գօտի՝ չոր արեւադարձայինէն մինչեւ լեռնային ցուրտ գօտին: Բարձր լեռներու գրկին մէջ մօտ ատենէն կը սկսի բանիլ նաեւ Մեղրիի օդանաւակայանը: Նախագիծին մէջ առանձին տեղ տրուած է նաեւ բնակչութեան հանգիստի, մարզանքի, զբօսաշրջիկութեան կազմակերպման հարցերուն: Քաղաքին մշակոյթի, առողջապահութեան, լուսաւորական օճախները կ'ամբողջանան նորերով եւ աւելի գեղեցիկ ու բարեկարգ կը դառնայ այսօր արդէն իսկ քաղաք կոչուելու պատիւը նուաճած Մեղրին:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԽՄԲԱԿ ՄԸ՝ ԷՄ-5

Ահաբեկչական յարդ անծանօթ ԷՄ - 5 անունով խմբակ մը երէկ տէր կ'ըլլար Երկուշաբթի Լիոն - Փերաշ կայարանին մէջ պայթած ռումբին թէ առջի օր Անըսիի մէջ գործադրուած նոր ահաբեկչութեան մը: Այս վերջին ռումբը զետեղուած էր Ֆրանսայի Ազատագրութեան նուիրուած ցուցահանդէսի մը սրահին մէջ, որու պայթումը կը վիրաւորէր հինգ հոգի, որոնցմէ մին՝ ծանրօրէն: Տակաւին լուրը ձայնասփիւռէն իսկ չհաղորդըւած, անծանօթ մը կը հեռաձայնէր ֆըրանսական մամլոյ գործակալութեան՝ ստանձնելով պատասխանատուութիւնը յանուն փոքրամասնութեան մը, «ԷՄ - 5, որ կառավարութեան դէմ պայքարելու ուրիշ միջոց չունի՝ բայց եթէ ահաբեկչութիւնը»: Անծանօթը, յանուն նոյն կազմակերպութեան, ցետութենէն կը պահանջէր 3 միլիառ սանթիմ: Կուտար թեքնիք մանրամասնութիւններ յատկապէս Լիոն - Փերաշ կայարանի պայուսակներու պահեստարանին մէջ պայթած ռումբի շինութեան մասին՝ զորս միայն ոստիկանութիւնը գիտէր: Թէեւ, պայթումէն քանի մը ժամ ետք ԱՍԱԼԱ-ի անունով Լիոնի ֆրանսական լրատուական գործակալութեան գրասենեակին հեռաձայնելով, անծանօթ մը ստանձնած էր Լիոնի այս ահաբեկչութիւնը, ֆրանսական մամուլը (առջի օր «Մաթէն» ամբողջ էջ մը կը յատկացնէր այդ վարկածին) կը կասկածէր թէ ԱՍԱԼԱ-ն ըլլայ հեղինակը: Ինչ կը վերաբերի ԷՄ - 5 խմբակին, Լիոնի ոստիկանութիւնը, որ հարցը կը քննէ, կ'ըսէ թէ նման կազմակերպութիւն չի ճանչնար: Անունն ալ յարմարցուած է գուցէ նմանութեամբը քոլոմպացի կերիլլաներու» որոնք կը կոչուին ԷՄ - 19 (19 Ապրիլի շարժում):

×

Ինչ կը վերաբերի Լոս - Անճըլըսի մէջ Թուրք մարզիկներու պայուսակները փոխադրող կառքին մէջ զետեղուած ռումբին, հակառակ Ճէյմս Փերսըն ամերիկացի ոստիկանին մանրամասն խոստովանութեան ու իր տունը գտնուած ռումբի շինութեան համար անհրաժեշտ բոլոր կազմածներուն, Թուրք մարզիկներու պատասխանատուն՝ Եիւճէլ Սէչքինէր, Թուրքիա վերադարձին կը պնդէր թէ ռումբը Հայերն են զետեղած: Ըստ Սէչքինէրի, ոչ թէ մէկ, այլ չորս ռումբ գտնուած է կառքին մէջ: Ակնարկելով Ճէյմս Փերսընի, Սէչքինէր կը զարմանայ թէ «մէկը, որ կ'ուզէր հերոսանալ եւ պաշտօնի բարձրացում ունենալ, կարենար չորս տարբեր ռումբեր զետեղել»:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴՈՆԻ ԱՓԵՐԷՑ

Ա.

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ղրիմից գաղթած Հայերից շատերը հողագործներ եւ արհեստաւորներ էին։ Հարկ կա՞յ բացատրել, թէ որչափ կարեւոր էր մաճկալի, այգեգործի, որմնադրի, հիւսնի կամ դարբնի աշխատանքն այնտեղ, ուր խոպան հողերի վրայ նոր քաղաք ու նոր գիւղեր էին կառուցւում, եւ ուր տեղի բնակչութիւնն առանձնապէս չէր կարող պարծենալ սեփական հմուտ արհեստաւորներով։ Շատ քիչ ժամանակ պահանջուեց, որպէսզի հերկուէր խոպանը ու ծփար ցորենի արտերով, որպէսզի նախիջեւանցի հայ վարպետի անունը հասնէր մինչեւ Ռուսաստանի հեռու անկիւնները։ Ոչ ոք չէր կարող մրցել նախիջեւանցի ոսկերչի, մետաքսագործի, պատ-չարի, թամբագործի կամ դերձակի հետ։ Նոյնիսկ մեծն Եկատերինա կայսրուհին ցանկացաւ տեսնել իր նոր հպատակների ձեռքով ստեղծուած եւ ազգային բնոյթ կրող արհեստի նմոյշներ։

Ի դէպ, այսօր էլ Ռոստովի Հայերի մէջ քիչ չեն արհեստաւորները, եւ որքան նըկատեցի, յատկապէս շատ են հայ կօշկակարները, դերձակներն ու ժամագործները։

Նոյնիսկ Նախիջեւանցիների որոշ ազգանուններ «արհեստաւորական» են։ Հեռու չգնանք. Միքայէլ Նալբանդեանի ազգանուան «կնքահայր»ը եղել է իր հօր՝ նալբանդ, այսինքն պայտար Ղազարոսի արհեստը։ Տոհմիկ ոսկերիչներ եւ արծաթագործներ էին Արծաթպանեանները։ Սակայն այդ ազգանունը հռչակեցին ոչ այնքան վարպետ Աբրահամի զարդերը, որքան նրա որդու՝ ականաւոր նկարիչ Նոր Նախիջեւանում ծնուած Հմայեակ Արծաթպանեանի կտաւները։

1793-ին տասներկու տարուայ պատմութիւն ունեցող քաղաքում իւրաքանչիւր երրորդ կամ չորրորդ բնակիչը զբաղւում էր որեւէ արհեստով, իսկ 1826-1827 թթ. Նոր Նախիջեւանում կար 2381 արհեստաւոր։ Անհնարին է թուարկել բոլոր այն արհեստները, որոնք տարածուած էին այստեղ, ասենք միայն, որ Ռափայէլ Պատկանեանը նրանց թիւը հասցնում է եօթանասուներկուսի։

Զարգացաւ նաեւ արդիւնաբերութիւնը։ Երէկուայ գաղթականները ու նրանց որդիները գործարանատէրեր էին դառնում եւ ամենաեռանդուն կերպով խթանում աղիւսի եւ կղմինդրի, կաշուի, մետաքսի կամ գինու եւ օղու արտադրութիւնը։ Մի ոմն Կարապետ Շլդեան նոյնիսկ մաքարոնի գործարան բացեց։ Առանձնապէս եկամըտաբեր էին ճարպահալ գործարանները։ Այդպիսի գործարաններից մէկը պատկանում էր Մուխալ Տրապիզոնցեանին, որը նաեւ 18.000 գլուխ ոչխար ունէր, մէկ ուրիշ գործարանատէր՝ Եղիա Շաչինեանը ունէր 15.000 գլուխ ոչխար։

Քանի որ խօսք բացուեց Հայերի տնտեսական գործունէութիւնից, ի հարկէ, անկարելի է շրջանցել առեւտուրը։ Բերենք ընդամէնը մէկ օրինակ։ Նախիջեւանցի առեւտրականներն Աստրախանում գնում էին սեւ, իսկ Ազովում՝ կարմիր ձկնկիթ եւ ծովային ճանապարհով հասցնում այն մինչեւ Իտալիա եւ Ֆրանսիա։ Այժմ սեւ եւ կարմիր ձկնկիթը, թերեւս, ամենահազուագիւտ եւ թանկ ուտեստեղէնից է աշխարհում։ Մինչդեռ անցեալ դարի քառասունական թուականներին նախիջեւանցի վաճառականների ձեռքով, ոչ լրիւ տուեալներով, տարեկան անցնում էր 10.000 - 13.000 փութ ձկնկիթ։

Բ.

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆՑԻՆԵՐԸ

Ժամանակակից քարտէզների վրայ չէք գտնի Նոր Նախիջեւանը, այն դեռեւս դարասկզբին, շուրջ 150 տարի ինքնուրոյն գոյատեւելուց յետոյ, միացել է հարեւան Դոնի Ռոստովին, որն այժմ ծաւալուել, խոշորագոյն քաղաքն է դարձել Ռուսաստանի հարաւում եւ մէկ միլիոն բնակիչ ունի։ Ուշադիր աչքն անպայման կը նըկատի, որ Ռոստովն ու նրա հարաւ-արեւելեան մասը երբեմն առանձին քաղաքներ են եղել։ Պարզորոշ երեւում է. հին են Ռոստովի կենտրոնական թաղամասերը, այսինքն բուն Ռոստովը, 80 - 120 տարուայ կնիք է կրում նաեւ Նոր Նախիջեւանի տարածքը գրաւող շրջանը, սակայն նրանց արանքում ընկած գօտին կառուցապատուած է համեմատաբար նոր շէնքերով։

Անուանումը պաշտօնապէս չկայ, բայց ինքը՝ Նոր Նախիջեւանը կա՛յ, ապրո՛ւմ է եւ ոչ միայն գրքերում ու պատմական յուշարձաններում ... Հիմա էլ նախկին Նոր Նախիջեւանի բնակչութեան պատկառելի մասը Հայեր են, նրանց թիւը հասնում է մի քանի տասնեակ հազարի...

Քաղաքի գերբին ոսկեզօծ մեղուափեթակ ու մեղուներ էին պատկերուած։ Փեթակը խորհրդանշում էր Ղրիմահայերի նոր հանգրուանը, նորաստեղծ օճախը, իսկ մեղուները՝ օտարազգիներին զարմանք պատճառած հայկական աշխատասիրութիւնը։ Մի՞թէ հնարաւոր էր առանց մեղուաջան աշխատանքի քաղաք կառուցել ամայի տափաստանում։ Այն էլ ի՛նչ քաղաք ... Նոր Նախիջեւանը հիմնադրուեց ու կառուցուեց ըստ նախօրօք մշակուած յատակագծի, մի բան, որ ինքնին արտասովոր երեւոյթ էր ժամանակի հայ իրականութեան համար։ Քաղաքաշինական յատակագիծն անչափ պարզ էր ու չի խախտուել ցայսօր. մի քանի լայն փողոցներ ձգւում են Դոն գետին զուգահեռ եւ ուղիղ անկեան տակ հատւում բազմաթիւ աւելի փոքր փողոցներով, որոնք կոչւում են Գծեր՝ Առաջին Գիծ, Տասնիններորդ Գիծ, Քառասուներորդ Գիծ ... Տներն ու այգիները գտնւում են հատումներից ստացուած «վանդակներ»ում, իսկ եկեղեցիները, ուսումնական հաստատութիւնները, ամենախոշոր խանութներն ու արհեստանոցները սովորաբար կառուցուել են հրապարակներում։

Անցած դարի վերջին Նոր Նախիջեւանը բազմակողմանիօրէն զարգացած, բարեկարգ քաղաք էր եւ ունէր թատրոն, դըպրոցներ, էլեկտրական լուսաւորութիւն, տրամվայ, ջրմուղ, կոյուղի, քիչ ուշ՝ նաեւ հեռախօս եւ կինօթատրոններ։ Կար մի ուրիշ կարեւոր հանգամանք, որը տարբերում էր Նախիջեւանը ժամանակի հայկական շատ քաղաքներից. համարեա բոլոր Նոր Նախիջեւանցիները գրագէտ էին։ Նոյնիսկ Պատկանեանը, կծու, անողոք Ռափայէլ Պատկանեանը, որի գրիչը հազուադէպ է շարժուել գովեստներ անելու, գրել է. «Մեր ժողովուրդը, սուտ խօսք պէտք չէ, գրեթէ ծայրէ ծայր, կարդալ գիտէ, շատ քիչ մարդ կը գտնուի քաղաքիս մէջ, որ մէկ օր դպրոց գնացած չլինի եւ կարդալ սովորած չլինի...»։

Շրջենք այսօրուայ Նոր Նախիջեւանով, հայ շինարարի ձեռքով կառուցուած փողոցները կ՚ընդունեն մեզ ջերմ ու սրտաբաց։ Ահա մի տարեց, գեղեցիկ շէնքի ճակատից մեզ են նայում հայկական «Մ» եւ «Ն» տառերը։ Տեսնես ո՞վ է եղել այդ, անշուշտ, մեծահարուստ ու փառասէր Մ. Ն.-ն։ Ահա Նախիջեւանցիների տնկած գրօսայգին, ահա այս շէնքում է գործել հայկական իգական գիմնազիան։ Ո՞ր մէկը թուես ... Այս ընդարձակ քառակուսի հրապարակն էլ Նոր Նախիջեւանի կենտրոնն էր ու սիրտը։ Այստեղ էր, որ 1781 թուականի Ապրիլի 21-ին Յովսէփ Արք. Արղութեան հազարաւոր մարդկանց ներկայութեամբ օծեց գաղթօճախի հողն ու ջուրը եւ կատարեց Նոր Նախիջեւանի հիմնադրման արարողութիւնը։ Այստեղ է գտնուել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցին, այստեղ է կանգնած եղել «հիւսիսի Շամիրամ»ի արձանը, որի պատուանդանին փորագրուած էր. «Կայսրուհի Եկատերինա Երկրորդին՝ երախտապարտ Հայերից»։

Հրապարակի խանութներից մէկի վրայ հայերէն եւ ռուսերէն մեծ-մեծ տառերով գրուած է՝ «Երեւան»։ Յետոյ աչքիս ընկաւ «Շիրակ» խանութը, «Ախթամար» սրճարանը ... Հայկական կեանքի իւրատեսակ վկաներ են ռոստովեան փողոցների անուանումները. Պատկանեան փողոց, Նալբանդեան, Շահումեան, Միասնիկեան, Սարեան, Օհանեան, Մագոյեան։ Փողոցներից մէկը կոչւում է Արմենսկայա, այսինքն՝ Հայկական։ «Մոսկովեան» հիւրանոցը լաւագոյններից է Ռոստովում ու գուցէ ամենահինը։ Այստեղ էլ կանգ առել եւ հպարտութեան պէս մի բան զգացի, երբ պարզուեց, որ հիւրանոցի շէնքը կառուցուել է հնդկահայերից Նոր Նախիջեւանին կտակած եւ Միքայէլ Նալբանդեանի ջանքերով Հնդկաստանից տեղ հասցուած գումարներով։

Չեմ յիշում ո՞ր ամսագրում էի կարդացել, որ մինչ օրս կանգուն է այն տունը, ուր ծնուել եւ մեծացել է Նալբանդեանը, բայց տեղում՝ Ռոստովում պարզուեց, որ յօդուածի հեղինակը սխալուել է։ Ափսո՛ս։ Բայց փոխարէնը շատով իմացայ, որ պահպանուել է Ռափայէլ Պատկանեանի տունը, եւ աւելին՝ այնտեղ ապրում են մեծ գրողի ու հայրենասէրի թոռները։

Միասնիկեան փողոց, համար 11 Ա՝ միյարկանի, աղիւսաշէն, փարթամ այգով շրջապատուած տուն։ «Այս տանը, - յայտնում է յուշատախտակը, - 1871-1892 թթ. ապրել է հայ գրականութեան դասական Ռափայէլ Գաբրիէլի Պատկանեանը»։ Բախտս բերեց, ծանօթացայ գրողի թոռներին՝ Հռիփսիմէ եւ Կատարինէ Պատկանեանների հետ։ Ասում եմ «բախտս բերեց», որովհետեւ այդ ազնուական պահուածքով ու ազնուական դիմագծերով տարեց կանայք օժտուած են զարմանալի բարեացակամութեամբ եւ կիրթ ու սրամիտ մարդիկ են։

«Տունը, - պատմեցին քոյրերը, - պատկանել է դեռեւս Ռափայէլի հօրը՝ Գաբրիէլին, որը, ինչպէս գիտէք, նշանաւոր հրապարակախօս էր, գրող, թարգմանիչ ու մանկավարժ եւ, ի մէջ այլոց, եղել Միքայէլ Նալբանդեանի ուսուցիչը։ Երբ քաղաքի յետադիմական ուժերի դէմ պայքարի ելած Գաբրիէլին աքսորեցին Կովկաս, տունը վաճառեցին։ Սակայն տարիներ յետոյ այն գնեց եւ վերստին Պատկանեանների սեփականութիւնը դարձրեց Ռափայէլը։ Յուշատախտակին նշուած է 1871 թուականը, բայց, անկասկած, Ռափայէլը հայրական տունը ձեռք էր բերել աւելի վաղ, մի գուցէ 60-ական թուականներին։ 1892-ին, երբ Ռափայէլ Պատկանեանը վախճանուեց, տունը ժառանգեց նրա որդի Եւգենիոսը, մեր հայրը։ Նա մասնագիտութեամբ ինժէնէր էր, մահացել է 1947 թուականին, այդ տարուանից էլ տանտէրերը մենք ենք...»։

Մեր զրոյցն անցնում էր խնամքով մըշակուած, ծաղկաշատ այգում, փոքրիկ կլոր սեղանի մօտ։ Այգու ամենամեծ ու ամենատարեց ծառը միակ ծիրանենին էր՝ հաստաբուն, ժամանակից ճաքճքած։

- Ռափայէ՞լն է տնկել, - հարցրեցի ես։

- Գրողի ձեռքով տնկուած այգուց ոչ մի ծառ չի մնացել, - պատասխանեց Կատարինէ Պատկանեանը, - ծիրանենին հայրս է տնկել։

- Հայրիկը սիրում էր պատմել Ռափայէլ Պատկանեանի մասին, որի յիշատակը փայփայում էր որդիական ամենաջերմ յարգանքով, - ասաց Հռիփսիմէ Պատկանեանը։ - Նրա խօսքերից մի բան էլ ես ձեզ պատմեմ։ Ռափայէլի հայրենասիրու-

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԳԱ

- Կը քաշուի՞ն մի, ամերիկեան կապիկներու պէս զըպ զըպ կը ցատկեն, ա՞ս է քաշուելնին։

- Դուք եթէ հոս չըլլաք, աւելի լաւ պիտի ցատկեն, կը ներէք համարձակութեանս, Նիկողիմոս աղա, սակայն ծերերուն պարտքն է՝ չի խանգարել երիտասարդներուն ուրախութիւնը, կը ներէք համարձակութեանս, բայց երբեմն երբեմն երիտասարդները մինակ ձգելու է, որ ուզածնուն պէս զուարճանան, կարծիքովս՝ ծերերուն պարտքը աս է։

- Իմ ներկայութեամբ եթէ իրարու ձեռք կը սեղմեն...

- Ծերերուն մէկ պարտականութիւնն ալ երիտասարդներուն յանցանքը չի տեսնելն է։

- Ասիկա ըլլալո՞ւ բան է. իրարու հետ քըսըր քըսըր խօսին ալ ես ալ աչքերս գոցե՞մ։

- Ինչո՞ւ աղանկ կ'ըսէք, Նիկողիմոս աղա, ծերերուն մէկ պարտքն ալ ամէն բանի ականջ չի կախելն է։

- Վա՛յ, կնիկս սիրեն ալ ես ալ նայի՞մ։

- Ծերերուն մէկ պարտքն ալ փոքրերուն թերութիւնները չի տեսնալն է, Նիկողիմոս աղա։

- Իմ կարծիքս ալ ան է, որ Նիկողիմոս աղան իր աղջկան կամ կնկան մէկ պակասութիւնը տեսնելու ըլլայ նէ՝ չի տեսնելու պիտի դայ։

- Հապա, Նիկողիմոս աղա, ծերութիւն բանդ աս է։

- Նիկողիմոս աղա, ամէն բանի կարեւորութիւն տալու չէ։ Ծերութիւնը հապա ինչպէ՞ս կ'ըլլայ։

- Նիկողիմոս աղա, մարդս ամէնէն առաջ իր կնկան թերութիւնները ծածկելու է, ծերութեան օրէնքը աս է. մենք ալ ծերեր տեսած ենք. օրինակ, կուզան սուրճ մը կը խմեն, - աղջիկներ, դուք ինծի մի նայիք, զուարճացէք, կ'ըսեն, կ'երթան կը պառկին։ Եկուր տես որ Նիկողիմոս աղան ամենեւին չի պառկիր։

- Ծերերուն պարտականութիւններէն մէկն ալ շատ պառկիլն է։

- Գնա քիչ մը հանգստացիր, Նիկողիմոս աղա։

- Կը տեսնաս՝ քունդ աչքերէդ կը վազէ։

- Ծերութեան պայմաններէն մէկն ալ քունը աչքերէն վազելն է։

- Գէ ճանըմ, ես քուն չունիմ, ես ծեր չեմ, երիտասարդներուն յարմարած եմ։

- Աղանկ կ'ըսես, բայց երբ քառիլի մէջ կնկանդ ձեռքը քիչ մը կը սեղմեն՝ աշխարհքը իրար կ'անցընես։

- Բայց աղանկ բան կ'ըլլա՞յ։

- Հարկաւ կ'ըլլայ, նայէ, միւսիւ Ժորժն ալ ձեր աղջկայ՝ մատմազէլ Մարիին հետ ամուր կ'ընէ կոր։

- Ամուրը ո՞վ է։

- Իշտէ քորթէ։

- Քորթէն որո՞ւն տղան է։

- Որո՞ւն տղան պիտի ըլլայ, իշտէ ամուրին տղան է։

- Ես այդ ընտանիքը չեմ ճանչնար։

- Ինչ կ'ըսէք, Նիկողիմոս աղա, միւսիւ Ժորժը ձեր աղջկայ հետ քորթէ կ'ընէ ըսելը կը սիրէ ըսել է. քանի մը օրէն պիտի նշանուին։

- Կը սիրէ՞ մի։

- Կը սիրէ։

- Ի՞նչ ըսիր, կը սիրէ՞ ըսիր։

- Ա՛յո, կը սիրէ. բայց ինչո՞ւ կը բարկանաս. ի՛նչ վնաս ունի. հիմա ամէն մարդ ալ աս ճամբան բռնած է։

- Վա՜յ սըխկայ ժորժ, վա՛յ լիրբ, անկիրթ։ Մատամ, լապտերը վառել տուր, երթանք ... վա՛յ անամօթ, վա՛յ, լապտերը վառեցի՞ք. աղջիկս կը սիրէ՛ եղեր ... ինծի ալ լուր չեն տար հէ՞ ... վա՛յ անամօթ, աներես վա՛յ ... լապտերը վառեցի՞ք ծօ ... պատրա՞ստ ես, գետնին տակը անցնելիք Մարի, հայտէ, քալէ, ոտքերդ կոտրուին, վա՛յ անամօթ վա՛յ, երթալ պառկելու է եղեր հա՛ ... ամօթն ու խիղճը վերցած է աշխարհքէս, քորթէ, ամուր, ինչ խաղքութիւն է մէջտեղ, գէն չի պակսիր, քառիլի մէջ ամուր, բոլքայի մէջ՝ քորթէ, վալսի մէջ ոտք կոխել, թուղթ խաղալու մէջ՝ աչքով ընել, թէյլուի մէջ՝ ձեռք բռնել, բաթինայի մէջ՝ թեւը սեղմել ...

(Շար. 6)

...թիւը երբեք չէր սահմանափակւում գիր-...ականութեամբ: Նրա գործնական հայ-...նասիրութեան դրսեւորումներից մէկն ...էր գրքոյներ հիմնելը, նիւթական օգնու-...թիւն հասցնելը Հայաստանի որբերին ու ...գաղթականներին, Նոր Նախիջեւանի աղ-...քատներին: Չկարծէք, թէ պապս հա-...րուստ էր, ո՛չ, ընդհակառակն, նա ինքը ...յաճախ նիւթական օգնութեան կա-...րիք է զգացել: Բայց ահա լսէք, թէ ինչ ...պատմում հայրս: Ռափայէլը սովո-...րութիւն ունէր երեկոյեան ժամերին քա-...ղաքային ակումբ գնալ, ուր թղթախաղի ...սեղանների մօտ միշտ հաւաքուած էին ...գործարանատէրերն ու վաճառա-...կանները: Բաւական էր հարուստներից ...մէկը խոշոր գումար շահէր, Պատկան-...եանը իսկոյն մօտենում էր նրան, ձեռքը ...դնում փողերին ու ասում. «Ո՛չ, այս փո-...ղերի կէսը կը տաս աղքատներին, որբե-...րին, կը ծախսես այսինչ - այնինչ գոր-...ծերի համար»: Եւ պատկերացրէք, նրան ...լսում էին: Երբեմն ամաչում էին կամ վա-...խենում գրողի ոչնչացնող, թունոտ ծաղ-...րի զոհը դառնալ: Կամ էլ այսպիսի մի ...դէպք. Պատկանեանը դրամական նուիրա-...տուութիւնների ցուցակ էր կազմում, ա-...ռաջինը նշում որեւէ խեղճ ու չունեւոր ...դրամատնեկային ծառայողի անունը եւ գը-...նում նրա մօտ: Ասում էր՝ ստորագրու-...թեամբդ հաստատիր, որ նուիրում ես ...հարիւր ռուբլի: «Հարիւր մանէթ վըճարե՞մ ...պարոն Պատկանեան», - սփրթ-...նում էր խեղճ մարդը: «Դու միայն ստո-...րագրիր, - հանգստացնում էր նրան պապս, - իսկ փողը քո դիմաց կը մուծեմ ես, ...հարուստը կը տեսնի, որ 100 ռուբլի ես ...տուել, կը զոռոզանայ եւ 300, 500 ռուբլի ...կը տայ, բա՛ս»:

- Անցնենք տուն, - հրաւիրեց Կատարինէ Պատկանեանը:

Գրողի ապրած տարիներից տունը դրե-...թէ չի փոխուել: Զոյս փոքրիկ, համեստ ...սենեակներ, քիչ թէ շատ ընդարձակ է ...միայն հիւրասենեակը, ուր յաճախ հա-...ւաքուել է Նոր Նախիջեւանի մտաւորա-...կանութիւնը:

- Պապս չափազանց խիստ մարդ է ե-...ղել, - ասաց Հռիփսիմէ Պատկանեանը, ...ցոյց տալով հիւրասենեակի պատուհաննե-...րին, - հայրս պատմում էր, որ երբ տան ...երեխաները չարութիւն էին անում, Պատ-...կանեանը վերցնում էր պատից կախած ...մտրակը եւ սպառնալից ճօճում օդում: ...Մի ակնթարթում երեխաները թռչում ...էին պատուհաններից դուրս ու թաքնւում ...այգում: Բայց գրողն այլ կերպ երբեք չի ...օգտագործել մտրակը:

- Դէմքով դուք նման էք ձեր պապին, - ...ասացի Հռիփսիմէ Պատկանեանին:

- Գիտեմ, - ժպտաց նա, - շատ անգամ ...են ասել:

Մենք անցանք մի փոքրիկ, աւելի ճիշդ՝ ...նեղլիկ սենեակ:

- Այս է եղել գրողի աշխատասենեակը, - ...ասաց Հռիփսիմէ Պատկանեանը, - այս ...անկիւնում կանգնած է եղել գրասեղանը, ...իսկ այստեղ՝ բազմոցը, որի վրայ մա-...հացել է Ռափայէլ Պատկանեանը...

...Քոյրերին հրաժեշտ տալիս ասացի.

- Մեծ գրողի աշխատասենեակում հար-...կաւոր է վերականգնել նրա ժամանակի ...կահաւորանքը, եւ ընդհանրապէս ժամա-նակը չէ՞ մտածել տուն - թանգարան ըս-տեղծելու մասին:

- Մենք արդէն ծեր ենք, - ասացին քոյ-րերը, - իսկ նման գործ առաջ տանելու համար կը պահանջուեն ե՛ւ ժամանակ, ե՛ւ ուժեր: Մի գուցէ օգնէք դուք, Հա-յաստանցիներդ...

Ռոստովում միայն հին - հին օրերի յի-շատակներ փնտռելով չէի տարուած եւ, ի հարկէ, ոչ պակաս հետաքրքրւում էի տեղի Հայութեան այսօրուայ կեանքով:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՇԱՀՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Շար. 2)

ՌԱՍՓՈՒԹԻՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իշխան Եուսուփովը ճանչցայ Օթէօյլ իր աշխատանոցին մէջ. չէր ախորժեր բնաւ 1916 Դեկտեմբեր 15-ի գիշերուան վերյիշումէն, այն գիշերուան ուր սպան-նած էր Ռասփութինը: Հակառակ ատոր օր մը ընդունեցաւ խօսիլ այս մասին:

Ռասփութին զարշելի արարած մըն էր իրեն համար:

«Իր քաղցր ժպիտը ազդու էր գրեթէ նոյնքան որքան իր աճռելի նայուածքը, կ'ըսէ ան: Անոր առաջնութեան դիմա-կէն անորդ բան մը կը մաղուէր դուրս, ան չար, խորամանկ եւ ցանկասէր կը թուէր: Մօրս զարմիկները կ'ատէին Ռաս-փութինը: Կ'ըսէին թէ երկիրը փրկելու միակ միջոցը այդ ոճիկան սպաննելն էր: Ափսո՛ս: Մեր երկրին մէջ ոչ ոք կար այդ բանը ընելու կարող: Ոչ ոք, իրապէ՞ս...: Այս գաղափարը ծնաւ մտքիս մէջ այն խօսակցութեան ընթացքին, զոր ունեցայ կնոջս եւ մօրս հետ Ռասփութինի ազդե-ցութեան ահաւոր հետեւանքներուն մա-սին»:

Թէ ինչ պատճառաւ իշխան Եուսուփով որ պիտի ամուսնանար ցարին քեռաղջկան հետ որոշեց վերջ տալ «Ռասփութինի ա-հաւոր ազդեցութեան», այս կնար պէտք է փնտռել այն ծանր հիւանդութեան էու-թեան մէջ, որմէ կը տառապէր գահաժա-ռանգը: Իր գուկին ծնունդէն կարճ ժա-մանակ մը ետք Նիքոլա ցարը կը գրէր իր օրագրութեան մէջ. «Ալիքս (ցարու-հին) եւ ես մեր գուկին ծնունդէն վեց շաբաթ ետք շատ մտահոգուեցանք: Այդ առաւօտ առանց որեւէ պատճառի արիւնը սկսաւ հոսիլ մեր փոքրիկ Ալեքսանդրին պորտէն. արիւնահոսութիւնը տեւեց մին-չեւ իրիկուն, գրեթէ անընդհատ»:

Ցարը եւ ցարուհին պէտք է ընդունէին իրականութիւնը. գահաժառանգը արիւ-նալեղծ (Էմոֆիլ) էր եւ ծնողքը պիտի դողար Ռուսիոյ գահաժառանգին ամբողջ մանկութեան ընթացքին: Սակայն յա-ճախ կը խօսուի այդ շրջանին տարօրինակ բուժողի մը մասին, տեսակ մը վանական է ան. Կրիկորի - Եֆիմովիչ Ռասփութին, հասարակ մուժիկ մը, 1872-ին Թոպոլս-քի շրջակայքը ծնած: Ոգեհարց մը ան-կասկած, որուն բովանդակ գոյութենէն կը բխէր տարապայման զօրութիւն մը: 1907-ի սկիզբը գահաժառանգը բուժելու յոյսով ցարը զգդգալով կը հարցաքննէ Թէոֆան եպիսկոպոսը:

- «Ո՞վ է, իրականութեան մէջ Ռասփու-թին»:

- Կրիկորի - Եֆիմովիչ հասարակ գիւ-ղացի մըն է, կը պատասխանէ կրօնաւո-րը: Լաւ կ'ըլլայ որ Ձերդ վեհափառու-թիւնները լսեն զինքը, որովհետեւ ռուսական հողին ձայնն է որ կ'արտա-յայտուի իր բերնով: Գիտեմ թէ ինչ բա-ներով կը մեղադրեն զինք ... գիտեմ իր մեղքերը. անհամար են եւ յաճախ զազ-րելի: Սակայն իր մէջ գղջումը այնպէս ուժին է եւ այնպիսի միամիտ հաւատք մը ունի երկնային ողորմածութեան վրայ, որ ես գրեթէ ապահով եմ իր յաւիտենա-կան փրկութեան: Ամէն անգամ զղջում յայտնելէ ետք ան անարատ է մանուկի մը նման՝ որ նոր մաքրուած է մկրտարա-նի ջուրով: Ակնյայտօրէն Աստուծոյ նա-խասիրած մէկ էակն է ան...

- Էհ լաւ, պալատ բերել տուէք զայն»: Այսպէսով Ռասփութին չուտով արտա-կարգ ազդեցութիւն մը կ'ունենայ վեհա-պետներուն վրայ: «Ոչ թէ անոր համար որ կը հողոքորթէր, ընդհակառակն: Ա-ռաջին մէկ օրէն անոնց հետ վարուեցաւ խստութեամբ, կոպիտ եւ յանդուգն մը-տերմութեամբ մը. ունէր խօսելու գիւ-րութիւն մը, գունեղ եւ պատկերաւոր, ուր երկու միապետները հիացումէ յաղե-ցած, երեւպաշտութենէ յափրացած, կարծեցին վերջապէս գտած ըլլալ «ռու-սական հողին ձայնը»:

Գահաժառանգը աւելի լաւ ըլլալ կը թը-ւէր: Ան կը վազէր պարտէզին մէջ, հե-ծանիւով կը շրջէր ու կը մասնակցէր իր քոյրերուն խաղերուն: Սակայն 1907 Հոկ-տեմբեր 7-ին ան կը սահի խոնաւ աւազին վրայ, ճիչ մը կ'արձակէ ու կը կորսնցը-նէ գիտակցութիւնը. ներքին արիւնահո-սութիւն մը կ'ունենայ: Ցաւերը սոսկալի կը տառապէր եւ Ռասփութին հոն է, հա-կած անոր բարձին.

«Բա՛ց աչքերդ Ալեօշա, ժպտէ ինծի: Ամէն բան կ'անցնի, կը տեսնես ... գրե-թէ այլեւս ցաւ չունիս ... չէ՞ Ալեօշա, ցաւդ անցաւ, նայէ՛, կ'երթայ, երկարէ սրունքդ հիմա, ահա, վաղը երբ արթըն-նաս բոլորովին առողջացած պիտի ըլ-լաս...»:

Իրաւ ալ, յաջորդ օրը գահաժառանգը շատ աւելի լաւ է. աչքերը կը փայլին, եւ սրունքին վրայ ուռուցքի ոչ մէկ հետք: Այնուհետեւ ցարին եւ ցարուհիին վրայ Ռասփութինի ազդեցութիւնը կը մեծ-նայ:

«Պալատին մէջ իր մշտական ներկայու-թիւնը, կը պատմէ Ֆրանսայի դեսպանը Մօրիս Փալէօլոկ, իր առօրեայ դերը գե-րագոյն իշխանութեան կարգ մը ճախորդ կամ ինքնակամ գործերուն մէջ, իր ար-տայայտութիւններուն անպատկառ յանձ-նապաստանութիւնը, իր բարքերու լըր-բութիւնը, ամէն շրջանակի մէջ յառաջա-ցուցին ցասումի մոլուցքներ: Հակառակ խիստ գրաքննութեան թերթերը կը խօ-սէին սկսերիացի հրաշագործին խաղքու-թեան մասին...»:

Այս միջոցին մեծ պատերազմը կը մօ-տենար, Ռասփութին նախատեսած ու ը-սած էր ցարին ազէտը, որմէ պիտի չկա-րենար փրկուիլ ան: Գուշակութեամբ կը տեսնէր ցարը եւ ցարուհին գնդակահա-րող խմբակի մը դիմաց ... Թէեւ Նիքոլա մեծ դուքսին պաշտօնը բարձրացած էր ու ցարը Ռասփութինի խորհուրդով զայն կոչած էր բանակին հրամանատար: Ցարուհիին իր ամուսնին ուղղած նա-մակները, երբ այս վերջինս ճակատը կը գտնուէր, ցոյց կու տան Ռասփութինի ազ-դեցութեան չափը:

«Մի՛ մոռնար, կ'ըսէր ան, Նախարարաց Խորհուրդէն առաջ ձեռքերուդ մէջ բռնէ այս փոքր սրբանկարը զոր մեր բարեկա-մը տուաւ, եւ սանտրուէ իր սանտրով ... գիս խենթ մը մի՛ նկատեր մեր բարեկա-մին տուած փոքր սրուակը քեզի ղրկե-լուս համար. մենք բոլորս համտեսեցինք զայն. պզտիկ բաժակի մը մէջ լեցուր զուն ալ եւ խմէ իր կենացը»:

Այսպէս է որ իշխան Եուսուփով կու-տայ իր որոշումը: Եղերական պատահա-րը տեղի կ'ունենայ Սէն - Փէթէրսպուրկի իր պալատին մէջ Մոյքայի ափին: Պալա-տը զոր այսօր ցոյց կու տան այցելու ըզ-բօսաշրջիկներու:

Դեկտեմբեր 15-ի իրիկունը Ռասփութին կ'ընդունի թէյի հրաւէրը. ապստամբները մուտքի յարկն են, մինչ իշխանը կը հիւ-րասիրէ զայն գետնայարկը, կամարաւոր սենեակի մը մէջ:

Ն. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ազգ. Էհրամճեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յուլիս 18-ին, դպրոցի բակին մէջ: Երգերէ, պարերէ եւ արտասանու-թիւններէ բաղկացած յայտագիր մը գործադրուած են մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի աշակերտները: Խօսք առնելով տեսուչը՝ Աւետիս Իսպէնճեան, գրուատած է ուսուցիչներուն եւ ծնողաց ճիգերը:

×

ԱՅՆՃԱՐԻ Ազգային «Յառաջ» նախա-կրթարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, վերջերս տեղի ունեցած է նկարչական եւ ձեռային աշխատանքներու ցուցահան-դէս մը, նախագահութեամբ քանդակա-գործ Զաւէն Խտըշեանի: Բացումը կա-տարելով վարժարանին տեսուչը՝ Մով-սէս Այնթապլեան, անդրադարձած է ցու-ցահանդէսի բնոյթին: Խօսք առնելով Մովսէս Հերկելեան ներկայացուցած է Զաւէն Խտըշեան արձանագործը եւ անդ-րադարձած անոր միջազգային մակար-դակ նուաճած գործերուն: Ներկաներ դի-տած են աշակերտներու աշխատանքին արդիւնքը՝ նկարչութիւն, ջրանկար, իւ-ղանկար, կաւով պատրաստուած քանդակ, տախտակի վրայ կատարուած գործեր եւայլն:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 16 -

ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ

- Ի՞նչ է կարծիքդ, հարցուց Փեփփո-նէ, որ ուրախութենէն կը ճաթէր:

- Սիրուն է, պատասխանեց ժպտելով Տոն Քամիլլօ. չիտակը կ'ըսեմ, չեմ կար-ծեր որ Պրուսքոյի պէս խեղճ վարպետ մը գծած ըլլայ յատակագիծը:

- Արդէն, մրթմրթաց Փեփփոնէ, որ Աստուծոյ բարկութիւնը ծախսած էր յա-տակագիծը կատարել տալու քաղաքին լա-ւագոյն ճարտարապետին:

- Գէշ չէ պատուհանները պառկած գիր-քով՝ քան թէ ոտքի վրայ դնելը, նկատեց Տոն Քամիլլօ. կարելի է սենեակները ա-ւելի լաւ բանել, առանց մեղանչելու գի-ծերուն դէմ: Լա՛ւ, լա՛ւ: Սակայն շտեմա-րա՞նը պիտի ըլլայ:

- Հաւաքոյթներու սրահն է. բացատրեց Փեփփոնէ:

- Ահ. իսկ զինարանը եւ վտանգաւոր հակառակորդներու խցիկը մառանի՞ն մէջ դարսեր էք:

- Ոչ, պատասխանեց Փեփփոնէ, վտան-գաւոր հակառակորդներ չունինք, խեղճե-րանքներ են, որ կրնան շրջագայութեան մէջ մնալ. իսկ գալով զինարանին, հար-կի պարագային մտածեր էինք օգտագոր-ծել ձերինը:

- Հիանալի գաղափար, պատասխանեց վայելչօրէն Տոն Քամիլլօ. այդէն իսկ տեսաք թէ ինչ խնամքով կը պահեմ այդ գնդացիրը, որ վստահացաք ինծի, տիար Փեփփոնէ:

Հասած էին մեծ նկարի մը առջեւ որ կը ներկայացնէր մարդ մը խոշոր կախ պեխերով, մանր աչքեր եւ մօրճ:

- Սակայն ձեր մեռածներէն մէ՞կն է, հարցուց ողորմուկ ձեւով Տոն Քամիլ-լօ:

- Սակայն մեր ողջերէն է, որ երբ հաս-նի քեզ պիտի նստեցնէ զանգակատան չանթարգելին վրայ, բացատրեց Փեփփո-նէ, որ ալ չէր կրնար տանիլ:

- Զափազանց բարձր տեղ է գիւղի խո-նարհ աւագերէցի մը համար. երկրին ա-մէնէն բարձր տեղը միշտ գիւղապետինն է, եւ ես հիմակուընէ կը դնեմ ձեր ամ-բողջական տրամադրութեան տակ:

- Այսօր պատիւը պիտի ունենա՞նք ձեզ մեր մէջ ունենալու կուսակցական մրցու-մին, տէր աւագերէց:

- Շնորհակալ եմ. իմ տեղս տուէք Փուլ-մինէին, որ աւելի կարող է գնահատել հանդէսին կրթիչ ոգեկան ներքին վայել-չութիւնը եւ խորին նշանակութիւնը: Յա-մենայն դէպս, ես ժամատան մէջ կազմ պատրաստ եմ, եթէ երբեք ձեր ախոյեա-նը հարկ ունենայ հիւանդացող օծման, բաւ է որ ինծի ղրկէք Զմիլձոն, երկու վայրկեանէն հոս եմ:

×

Կէսօրին Տոն Քամիլլօ ժամիկ մը մը-նաց Քրիստոսի հետ խօսակցութեան. յե-տոյ թոյլտուութիւն խնդրեց:

- Քուն ունիմ, քիչ մը անկողին եր-թամ: Շնորհակալ եմ որ յորդառատ անձ-րեւ տեղացուցիր. բատ իս շատ լաւ պիտի ընէ ցորենին:

- Եւ մանաւանդ, ըստ քեզի, արդեւք պիտի ըլլայ որ հեռուի մարդիկը չկարե-նան գալ ներկայ ըլլալ Փեփփոնէի հան-դիսութեան, աւելցուց Քրիստոս, այն-պէս չէ՞:

Տոն Քամիլլօ ցնցեց գլուխը:

Անձրեւը յորդառատ ըլլալով հանդերձ, ոչ մէկ կերպով վնասած էր Փեփփոնէի հանդէսին: Համայնքին բոլոր բաժանում-ներէն եւ մերձաւոր համայնքներէն մար-դիկ եկած էին, ու Ժողովուրդի - Տունին մեծ մարզարանը լեցուն էր հաւկիթի մը պէս: Ֆեռերացիայի ախոյեանը ճանչցը-ւած անուն էր, իսկ Պակոթթի անկաս-կած որ ժողովրդական հմբռու կը վա-յելէր շրջանակին մէջ: Եւ վերջապէս հանդիպումը քիչ մը գիւղի եւ քաղաքի միջեւ էր, եւ բանը հետաքրքրական էր:

Փեփփոնէ խաղաբեմին տակ առաջին գծին վրայ յաղթական էր այդ խուռնե-րամ բազմութեան համար, անկէ զատ վստահ էր որ ճախողակ պարագային Պա-կոթթի պիտի կորսնցնէր կէտերով, ինչ որ նման պարագային յաղթանակ մըն էր:

Ճիշդ չորսին ծափերու շռինդէն ու սա-նիքը սասանեցնող զռռոցներէն ետք, հնչեց կոնգին առաջին հարուածը. իսկ ամբոխը սկսաւ ինք իր լեարդը կրծել խաղի ջերմէն:

(Շար. 64)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ փոխան ծաղկեպսակի Ա. Փափազեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ. - Պ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Քէօսէեան 200-ական, Պ. Սարաֆեան - Պ. Զօրպաճեան, Տէր եւ Տիկին Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 100-ական, Պ. Մալոյեան 50 Ֆ., ինչպէս նաեւ Զարաֆեանի մահուան տխուր առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Քիւրքչեան եւ Ծաղուգեան 100-ական, Պ. Թորոս Քիւրքչեան 50 Ֆ.: Ողբացեալ Գէորգ Պօյաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Վարսպուրականի Հայրենակցական Միութեան կողմէ 100 Ֆ., Տիկին Պօյաճեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Իյնէճեան եւ Նուպար եւ Աստուր Մարգուանեան 150-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պալիքեան եւ Ս. Ճանիքեան 100-ական Ֆ.: Ողբացեալ Օննիկ Ներկիզեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Արամ Ճուլֆայեան եւ Ներկիզեան ընտանիքի կողմէ 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նուրիձա Նալպանտեան 60 Ֆ.: Ողբացեալ Արաքսի Աշպայեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Հայազատ Մխիթըլեան 100, Պ. Կարապետ Պէօրէկեան 50, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթըլեան 50, Պ. Աբիկ Մինասեան 50, Մինասեան ընտանիք 100 Ֆ.:

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յակոբ Պարոնեանի «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»ը՝ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, ժամը 16-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

×

Օ Տը Սէնի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 20-ին նախատեսուած ճաշը տեղի պիտի չունենայ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ

նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի

Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL
Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30
Participation Diner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.
Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18
A partir du 3 Septembre

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՈՐ ՉՈՒԶԵՑ ՄԵՌՆԻԼ

(Այն սեւ օրերուն)

Հեղինակ՝ ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

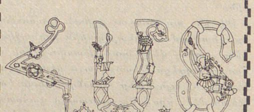
Հատորին կողքին ներսը, հրատարակուած է ծանօթագրութիւն մը, որմէ ստորեւ հատուած մը՝

«Սակաւաթիւ օրինակներով տպուած մեր այս գրքին՝ «Ժողովուրդ մը որ չուզեց մեռնիլ» գին չէ որոշուած: Որովհետեւ դրամ շահելու մտօք գրուած չէ ան այլ՝ մեր սրբազան նահատակներուն յիշատակը վառ պահելու համար է միայն:

...Ըսինք թէ այս գրքին գին որոշուած չէ: Այդ յանձնելով մեր ազնիւ ընթերցողներուն եւ բարեխնամ հաստատութիւններուն ուշադրութեան, երախտապարտ պիտի ըլլայինք որ իրենք որոշեն գինը եւ սիրայօժար քանի մը օրինակստանձնելով՝ թեթեւցնէին մեր խաչուած սուրբերուն նուիրուած այս գործին ծանր բեռը:

Դիմել. -

Z. BERBERIAN
104, Ave. d'Italie
75013 PARIS

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

OPTIMA Tours

ETE 84
EN ARMENIE

— du 1er au 15 SEPTEMBRE PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F
Renseignements et inscriptions : O P T I M A T O U R S
Sonia C O U M R Y A N T Z
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. 742. 10. 35

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը
Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան
նախաձեռնութեամբ

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL

de

CHAHAN CHAHNOUR

- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien
par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ՁԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
21

MARDI
21 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.769 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.769

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

«M-5» ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԽՄԲԱԿԸ

Լիոն - Փեռաշ կայարանին պայուսակներու արկղին եւ Անթրոպի աՀաբեկչական արարքներէն ետք, Ուրբաթ իրիկուն Կրընոպլի կայարանին մէջ է, որ ԷՄ - 5 խմբակը նոր ոճրափորձ մը կ'ընէր, բայց Հաւանաբար այս երրորդը ձախողրական ըլլայ խորհրդաւոր խմբակին Համար: Արդարեւ, Օգոստոս 17-ին, երբ ռումբը կը պայթէր Կրընոպլի կայարանը թեթեւ վնասներ Հասցնելով, արինլուայ վկայով մէկը խոյս կուտար եւ ըստ ականատեսներուն՝ ռումբը դնողն էր: Այս երրորդ ոճրափորձը թէեւ չէ սպանձնուած, բայց ոստիկանութեան Համար կասկած չկայ թէ նոյն մարդիկն են, այսինքն ԷՄ - 5-ի անդամները, որոնք 30 միլիոն կը պաՀանջեն կառավարութենէն՝ վերջ դնելու Համար իրենց աՀաբեկչութեան: Ոստիկանութիւնը կը խորհի թէ այս մարդիկը պարզապէս քրէական Հասարակ ոճրագործներ են եւ ոչ թէ՝ քաղաքական կամ յեղափոխական որեւէ պատկանելութիւն ունեցող անձեր: Անկարելի չէ նկատուիր նոյնիսկ թէ ռաֆէթի կարծ ըլլայ: Կը կարծուի նաեւ թէ մէկ կամ երկու Հոգի վիրաւորուած են Կրընոպլի ռումբէն եւ ըստ նոյն ականատեսներուն, անոնք փախած են ԷՌ - 5, ծածկոյ կառքով մը, որ կը սպասէր կայարանին առջեւ: Ոստիկանութիւնը այլեւս որոշ տեղեկութիւններ ունի եւ լայնածաւալ Հալածանքի մը ձեռնարկած է զանազան շրջանակներու մէջ, նաեւ Հիւանդանոցներու: Ներքին նախարարը՝ Ժոքս, յայտարարութեամբ մը, դժգոհութիւն կը յայտնէ որոշ տեղեկութիւններու Հրապարակման առթիւ: Ասոնք՝ սխալ կամ խեղաթիւրուած, կրնան վնասել քննութեան ընթացքին: Ներքին Նախարարութիւնը կ'ակնարկէ ոստիկանական կարգ մը լուրերու, որոնց մաղրեսեան դիմագիծ ունեցող անձեր են այն կասկածելիները, որոնք խոյս կուտային Կրընոպլի կայարանը:

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի որ ոստիկանութիւնը բաւական տեղեկութիւններ ժողված է, բայց չուզեր շատ մերկացումներ ընել: Ականատեսներու վկայութիւններն ալ թոյլ տուած են, որ ռոպօ դիմանկար մը պատրաստուի:

×

ՔՐՏԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

Անգարայի իշխանութիւնները բացարձակապէս արգիլած են Թուրք մամուլին արձագանգ Հանդիսանալ այն յարձակումներուն, զորս քիւրտ Հայդուկներ կատարած են Սղերդ եւ Հաքքարի, Թուրքիոյ Հարաւ - արեւելեան շրջանը, թէեւ տեղեկատուութեան տնօրէնութիւնը խոստովանած է թէ «ձախ անջատողականներ» յարձակում գործած են Սեմտինլիի զինուորական ոստիկանութեան կեդրոնին վրայ: Այլ աղբիւրներու Համաձայն բաւական զոՀեր կան: Եթէ պաշտօնական աղբիւրները մէկ սպաննուած ոստիկանի եւ 12 քաղաքային թէ զինուորական վիրաւորներու մասին կը խօսի, անպաշտօն աղբիւրներ 11 մեռեալի եւ քանի մը տասնեակ վիրաւորի խօսք կ'ընեն: Կ'ըսեն նաեւ թէ այս Քիւրտերը, Հաւանաբար անդամ Քիւրտ աշխատաւորներու կուսակցութեան, եկած են Իրաքի լեռնային սաՀմանակից շրջաններէն, ուր ապաստան գտած էին Թուրքիոյ զինուորական պետական Հարուածէն (1980, Սեպտեմբեր 12) ետք: Միջադէպեր պատաՀած են նաեւ Տիարպէքիր, ուր կին մը սպաննուած է:

Ծանօթ է որ 1980-ի զինուորական պետական Հարուածէն ետք, Հազարաւոր Քիւրտեր ձերբակալուած են եւ չորս տարի ետք, քանի մը Հարիւր Քիւրտեր բանտը են, ուր քանիցս կամաւոր ծոմի շարժումներու դիմեցին: Թուրքիա ապրող 7 միլիոն Քիւրտերու «պաշտօնական» անունը լեռնցի Թուրք է: Իրենց լեզուն արգիլուած է, թէեւ շատեր Թուրքերէն չեն գիտեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱԼԼԱՍԻ մէջ է, որ Հանրապետականները պիտի ընտրեն նախագահական իրենց թեկնածուն՝ այսինքն Ռեկընը: Համագումարը բացուեցաւ Երկուշաբթի օր եւ Չորեքշաբթի է, որ Ռեկընի վաւերացումը կը կատարուի: Հակառակ իր կաֆ-ին, որ բաւական ջուր բերաւ խորհրդային ջաղացքին, Ռեկընի նշանակումը կասկած չի վերցներ: Ձայնը փոխձած ատեն, փակ կարծուած միքրոյի մը առջեւ որ բաց էր, Ռեկըն յարմար գտած էր յայտարարել ամերիկացի ժողովուրդին թէ Հրաման տուած է ռմբաՀարել Խորհ. Միութիւնը: Այս վերջինն ալ առիթը չի փախցներ անշուշտ օգտագործելու Համար այս «կատակ»ը (ըստ ամերիկեան բացատրութեան) մինչեւ ՄԱԿ-ի շրջանակները:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ երեք Հարիւր Հազար Հոգի ջարդուած են 1981-էն ի վեր, ըստ Լոնտոնի Օպզէրվըրի լոյս ընծայած մէկ թղթակցութեան: Անգլիացի լրագրողը՝ Ուիլիըմ Փայք տասը օր անցուցած է Ուկանտա, ուր Հինգ Հասարակաց փոսեր տեսած է, շուրջ 2000 Հոգիի ոսկորներով: Տրամաբանական կը գտնէ Օգոստոս 9-ին Ուաշինկթըն եղած յայտարարութիւնը, ըստ որուն 2000 Հազար Հոգի ջարդուած է, մինչ դիմադրական պարագլուխը 300 Հազարի մասին կը խօսի:

ԺԱՆ ՖՐԱՆՍՈՒԱ - ՓՈՆՍԷ, արտաքին նախկին նախարար բողոքի պիտի դիմէ Պետութեան Խորհուրդին մօտ, որպէսզի այս վերջինը արտայայտուի Հեռաձայնի սակերու նոր յաւելումներուն մասին, զորս ապօրինի կը նկատէ: Արդարեւ կառավարութիւնը ճշդած էր, թէ այս յաւելումին շնորհած աւելցած գումարը պիտի յատկացուի Պետութեան, մինչ թըղթատարական կանոնագիրը կը ճշդէ, որ բոլոր Հասոյթները միայն ու միայն թըղթատարութեան Համար կրնան օգտագործուիլ:

ՌԵՄԻ ՄԱՌԹԷՆ քոնեաքի մեծ տունը յայտարարած է թէ այլեւս Նիքոլա ընկերութեան մեծամասնութիւնը իր ձեռքը կ'անցնի: Ցարդ, Ռեմի Մառթէն եւ Ժէսթիոն Հոլտինկ ընկերութիւնը 40,17% ունէին: Նիքոլա, Ֆրանսական գինիի երրորդ տարածող ընկերութիւնը տարուէ տարի աճող բացեր ունէր: Ասոնք 2,7 միլիոնէն 1981ին, Հասած էին 47,5 միլիոն Փրանքի 1983-ին:

ԼԻԲԻԱԿԱՆ նաւը, որու մասին կասկած կայ թէ ականները ինք զետեղած է Կարմիր ծով, Մարսէյլի նաւաՀանգիստն էր դեռ Երկուշաբթի օր եւ խուզարկութիւնը ոչ մէկ արդիւնք տուած էր:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ Հարաւ - եմէնցի դիւանագէտ մը մաՀափորձի ենթարկուած է առջի օր: Վիճակը շատ ծանր էր: ՊԱԿ-ը (Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) յայտնեց թէ իրականին մէջ Հարաւ - Եմէնցին պաղեստինցի Աբու - Սայիտ անունով մարտիկ մըն էր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԷՍԸ

Անցեալ օր կ'ըսէի որ, եթէ պէտք ըլլար իրենց յետին մանրամասնութեամբ, օրը օրին արձանագրել մեր առօրեայ ապրումները, պէտք պիտի ըլլար նաեւ օրը կիսել. առաջին կէսը ապրելու, երկրորդ կէսը ապրուածները գրի առնելու Համար: Ոչ ոք կրնայ ընել այս բանը:

Բայց մարդիկ անպայման կ'ընեն ուրիշ բան մը. իրենց կեանքին առաջին կէսին մէջ կ'ապրին կարգ մը դրուագներ, եւ իրենց կեանքին երկրորդ մասը կ'անցընեն այդ դրուագները վերյիշելով:

Չեմ գիտեր թէ մարդուն մեծութիւնն ու փառաւորութիւ՞նը թաքնուած է այս երեւոյթին մէջ, թէ ոչ մարդուն անկումն ու խեղճութիւնը: Ես թշուառութենէ աւելի, մեծութիւն, մանաւանդ մխիթարութիւն, Հոգեբանական ուժ կը տեսնեմ կեանքի երկրորդ կէսը կեանքի առաջին կէսը վերյիշելով անցընելու մէջ:

×

Բոլորս ալ մեր անմիջական շրջանակին մէջ ամէն օր կը տեսնենք իր կեանքի վերջալոյսին Հասած մարդիկ որոնք երջանկօրէն կ'ապրին ու կը պատմեն իրենց անցեալը: Անցեալի մէջ ապրուած փառաւոր դէպքերը անգամ մը եւս պիտի չկրկնուին, երիտասարդական օրերու խանդն ու խոյանքները անգամ մըն ալ պիտի չապրուին, բայց նորէն ալ այդ մարդոց Համար իրենց կեանքը իր իմաստը չէ կորսնցուցած, աւելորդ բեռ չէ դարձած, որովՀետեւ Հիմա օրերը պէտք է օգտագործուին անկրկնելի այդ Հին յուշերը վերապրեցնելու, ոգեկոչելու, ուրիշին ալ ծանօթացնելու Համար:

Անցեալները կը կարդայի պատմութիւնը գերասանի մը որուն պարտականութիւնը եղած էր նշանաւոր արուեստագէտներու տեղը առնել վտանգաւոր տեսարաններու մէջ: Ամէնէն վտանգաւոր խաղերու անձնատուր եղած էր ան, ինքնաշարժով մը անդունդէ մը վար գլորած էր, թռանէ մը վար ցատքած էր, շէնքի մը չորրորդ յարկէն վար նետած էր ինքզինք, չեմ գիտեր քանի մեթր բարձրութեամբ կամուրջէ մը ծով ցատքած էր, եւ դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր, որոնց մէկ մասը արձանագրուած էին մրցանիշներու տարեգիրքերու մէջ: Այդ բոլորէն դուրս եկած էր առանց մարմնական որեւէ վընաս կրելու: Բայց Հիմա որ տարիքը առած էր, բժիշկը յանկարծ իր մօտ կը տեսնէր ամբողջական կաթուածի մը առաջին ախտանշանները: Ամբողջական կաթուած՝ այդպիսի մարդու մը Համար: Շուրջինները յուսաՀատութեան կը մատնուէին, Հարց կուտային իրենք իրենց թէ այս մարդը ի՞նչպէս պիտի Հանդուրժեր անշարժութեան:

- Հոգ մի ընէք, պատասխանեց ան տըխուր Համակերպումով մը, ես անցեալի բոլոր արկածախնդրութիւններս ապրեցայ որպէսզի, երբ օր մը նստիմ բազկաթոռին մէջ, միտքով ապրելիք յուշեր ունենամ:

Անտարակոյս մարդը եթէ օր մը պիտի անշարժանայ իր բազկաթոռին մէջ եւ անկէ վերջ պիտի սկսի յիշել իր անցեալը, իր գործած չարիքներով, ոճիրներով, իր գործած անիրաւութիւններով, իր սարքած դաւադրութիւններով չէ որ պիտի Հպարտանայ եւ ուրախանայ: Այդ բազկաթոռին մէջ նստելէ վերջ, անպայման իր անցեալին մէջ պիտի սկսի փընտռել այն բաները, որոնցմով մարդ մը կը բարձրանայ թէ՛ իր եւ թէ ուրիշներու աչքին: Որքան շատ են անոնք, այնքան շատ են պատճառները դեռ ապրիլ փափաքելու Համար:

Գամիւի նշանաւոր վէպին մէջ, որ «Օտարականը» կը կոչուի, վէպին Հերոսներէն մէկը ունէր խորհրդածութիւն մը: Քսան տարիէ ի վեր չեմ մոռնար այդ խորհրդածութիւնը: «Հասկցայ որ, կ'ըսէր ան, մարդ մը եթէ մէկ օր միայն ապրած է, անկէ վերջ առանց դժուարութեան կրնայ Հարիւր տարի ապրիլ բանտի մը մէջ: Իր այդ մէկ օրուան յուշերը պիտի բաւէին որպէսզի չձանձրանար ապրելէ»:

Շատերու Համար կեանքի մը երկրորդ ու վերջին մասը բանտ մը կը դառնայ: Մարդը այդ պարագային ուրիշ բան չէ եթէ ոչ սաՀմանափակումներու եւ մարմնական անբաւարարութիւններու բանտարկեալ մը: Բայց այդ օրէն անդին ան բանտարկեալն է նաեւ իր յուշերուն: Այդ յուշերը կրնան բանալ միւս սաՀմանափակումներէ շինուած երկաթեայ ձողերը:

Զարմանալի չէ որ այսօր եթէ մարդոց մէկ մասը կ'ապրի իր կեանքին առաջին կէսը, մէկ մասն ալ զբաղած է գրի առնելով իր նախապէս ապրած կեանքին յուշերը: Զարմանալի չէ նաեւ որ մարդիկ, իրենց կեանքը ապրիլ ուզելով Հանդերձ, կը սիրեն կարդալ ուրիշներու ապրած կեանքին մասին:

Յուշերը եթէ չըլլային, ոչ մարդը պիտի կարենար ապրիլ, ոչ ալ ընկերութիւնը:

Ռ. Հ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

- ՄԱՀՈՒԱՆ 10-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ -

Տասը տարի առաջ, 1974 Օգոստոս 20ին, Ֆրէժիւսի (Վառի նաՀանգ) էնթէրքոմիւնալ Հիւանդանոցին մէջ, ուր փոխադրըուած էր Օգոստոս 6-ին կաթուածի Հետեւանքով, իր մաՀկանացուն կը կնքէր Սփիւռքի մեր ամէնէն Հարազատ գրագէտը՝ Շահան ՇաՀնուր:

Այս առթիւ, «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Սեպտեմբերի թիւը, բացառաբար ութ էջ, ամբողջովին նուիրուած է ՇաՀնուր - Լիւպէնի, այսինքն՝ Հայ գըրագէտին եւ Ֆրանսագիր բանաստեղծին:

Յիշենք թէ 1983-ին լոյս տեսած Լէ Լոժի Փրովիզուառէն եւ վերջերս Հրապարակ ելած Փարաժ տ'էկզիլ (ձախող) խորագիրը կրող երեք պատմուածքներու թարգմանութենէն ետք, - Լէ Քաիիէ Պլէօ պարբերականը իր յաջորդ թիւը - Հոկտեմբերին նախատեսուած - նուիրուած է Արմէն Լիւպէնի:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴՈՆԻ ԱՓԵՐԻՑ

Բ.

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆՑԻՆԵՐԸ

Հանդիպեցի «Դոն» ամսագրի գլխաւոր խմբագիր, յայտնի գրող, շուրջ քսան գրքի հեղինակ Ալեքսանդր Սուխչմեզովին։

- Հայերը եռանդուն կերպով մասնակցում են ամէնօրեայ աշխատանքին, - ասաց նա, - նուիրուած են քաղաքի տնտեսական եւ հասարակական զարգացման չնորհակալ գործին։ Նրանք հմուտ բանուորներ են, ծառայողներ, բժիշկներ։ Ռոստովում ապրում եւ ստեղծագործում են հայազգի տաղանդաւոր գրողներ, ճարտարապետներ, քանդակագործներ, նկարիչներ։

- Ինչպէ՞ս են նրանք իրենց զգում ռուսական հողի վրայ։

- Մի՞թէ այդ հարցին չի պատասխանում հայկական համայնքի երկդարեայ պատմութիւնը, որը նաեւ մեր երկու ժողովուրդների եղբայրութեան պատմութիւնն է, ասաց Ալեքսանդր Սուխչմեզովը։ Եւ երբ խնդրեցի նրան պատմել իր մասին, նա հարցին նորից անդրադարձաւ։

- Ծնուել եմ Ռոստովից ոչ հեռու գտնուող ռուս կազակների գիւղում, - պատմեց Սուխչմեզովը, - միակ հայկական ընտանիքը մերն էր։ Ծնողներս հարեւանների հետ խօսում էին ռուսերէն, իսկ իրար եւ մեզ՝ երեխաների հետ, մայրենի լեզուով, եւ դա ոչ մէկին չէր խանգարում։ Յաճախում էին նրանք գիւղի ռուսական եկեղեցին, բայց երեխաներին, այդ թւում եւ ինձ, հայկական ծէսով կնքելու համար տարան Նոր Նախիջեւան։ Քայլել, լողալ եւ ձի քշել սովորել եմ գրեթէ միաժամանակ, ամբողջ օրը խաղալով ռուս տղաների հետ։ Յետոյ մենք մեծացել ենք միասին, հաւասար կիսել ե՛ւ լաւը, ե՛ւ վատը, բայց երբեք, ոչ մի անգամ չեմ զգացել, որ մեր ընտանիքի կամ իմ հանդէպ վերաբերուեն տարբերութիւն դնելով, որպէս օտարներ։

Մանկական յուշերը հեռու տարան Ալեքսանդր Սուխչմեզովին եւ նա մտաբերեց 1919 թուականը, երբ Նոր Նախիջեւան էին հասել արեւմտահայ գաղթականները։

- Այժմեան չինարարական տեխնիկումի շէնքը յատկացրել էին գաղթականներին, - յիշում է Սուխչմեզովը, - նրանց բժշկական օգնութիւն էին ցոյց տալիս, կերակրում, խնամում։ Ութ տարեկան երեխայ էի, շատ բան չէի հասկանում, բայց սիրտս կտոր - կտոր էր լինում, երբ նայում էի թշուառ, տանջանքների ճամբայ անցած հայրենակիցներիս։ Ցոյց էին տալիս մի ծերունու եւ ասում, որ թուրքերը կտրել են նրա լեզուն։ Կար այնտեղ մի խելագարուած կին, ասում էին, որ նրա աչքի առաջ մորթել էին ամբողջ ընտանիքը...

Մենք լռեցինք։

Գ.

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ

Գմբէթի վերջին ոսկեզօծ մասը երեւաց հեռուից եւ միանգամից իր կողմը ձգեց։ Ս. Խաչ վանքի եկեղեցին է, Նոր Նախիջեւանի հռչակաւոր սրբավայրն ու մշակութային կենտրոնը։ Ահա այն՝ կանաչ բլուրների գրկում, համեստ, գեղեցիկ եւ բնութեան հետ ներդաշնակ։ Հարուստ պատմութիւն ունի Ս. Խաչը, եւ այսօր էլ նրան բացառիկ բախտ ու դեր է վիճակուել։ Բայց, թերեւս, չշտապենք եւ սկսենք նրանից, թէ ինչո՞ւ են վանքն ու եկեղեցին կոչուել Սուրբ Խաչ։ Անունումը վերծանելու համար անհրաժեշտ է տեղափոխուել հին Հայաստանի մայրաքաղաքներից ամենագեղեցիկն ու փառաւորը՝ Անի։ Հազար ու մի եկեղեցիների քաղաքում շատ էին սրբավայրերը, շատ բան էր այստեղ ստիպում միջնադարեան աստուածավախ մարդուն մոռանալ աշխարհիկ կեանքի հոգսերը եւ թէկուզ մի պահ մեն - մենակ մնալ Աստծոյ ու սեփական հաւատի հետ։ Անեցիները պաշտում եւ աչքի լոյսի պէս էին պահում նաեւ մի խաչքար, որը նոյնիսկ իր յատուկ անունն ունէր՝ Սուրբ Խաչ։ Երբ մարդկային բարբարոս կրքերն ու երկրաշարժը կործանեցին Անին, Անեցիների հետ մէկտեղ գաղթի ճամբան բռնեց նաեւ Ս. Խաչը ու յայտնուեց հեռաւոր Խրիմում։ Սուրխաթ քաղաքի մօտ Հայերը 1358 թուականին վանք հիմնեցին, որը խրիմահայ մանրանկարչութեան ու դպրութեան կենտրոն դարձաւ։ Եւ քանի որ այստեղ հանգրուանեց գաղթական խաչքարը, վանքը կոչուեց Ս. Խաչ։ Զօրս դար անց խաչքարը վերստին կիսեց ժողովրդի բախտը, նրա հետ տեղահանուեց Խրիմից եւ հասաւ Դոնի ափերը։ Քաղաք հիմնելուն պէս, Հայերը մտածեցին վանք կառուցելու մասին։ Վանքը կառուցուեց, պահապան դարձաւ մեր խաչքարին եւ ընդունեց նրա անունը՝ Նոր Նախիջեւանի Ս. Խաչ վանք։ Այստեղ խաչքարը պահուեց մինչեւ 1920-ական թուականները։

«Սուրբ Խաչ որ հասայ, - կարդում ենք Ռափայէլ Պատկանեանի «Վարժեւոր» պատմուածքում, - ... նախ, սովորութեան համաձայն մտայ ժամ, հինգ - վեց սրբերի առջեւ մէկ - մէկ մոմ վառեցի... Անիից բերած քարէ սուրբ խաչն էլ բանալ տուի, համբուրեցի եւ աղօթքս աւարտեցի»։ Նկատեցի՞ք. «բանալ տուի», ուրեմն խաչքարը պահուել է առանձին խցնամքով։ Քսանականներին, երբ Սուրբ Խաչը ժամանակաւորապէս ամայութեան մատնուեց, խաչքարը տեղափոխուեց Նոր Նախիջեւանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի, այնտեղից էլ 1964 թուականին՝ Ս. Յովհաննէս Կարապետի եկեղեցի, ուր եւ պահւում է մինչեւ օրս։ Հասկանալի է, որ չտապեցի աչքովս տեսնել այն։ Գրիգոր Ա. քհնյ. Տէրտէրեանը ուղեկցեց ինձ եկեղեցու խորքը եւ կանգ առաւ մի չափազանց համեստ խաչքարի առջեւ. «Ահա՛ Սուրբ Խաչը»։ Մի՞թէ ... Այլ կերպ էի պատկերացնում. «սեղնաgործ», Նուրբ վարպետ Պօղոսի Գօշավանքի խաչքարին չզիջող։ Բայց պարզւում է, բազում սերունդների սրբութիւն սրբոցը բաւականին կոպիտ պազալթէ կոթող է, վերին մասը կամարաձեւ, վրան պարզունակ խաչ փորագրած։ Խաչից վերեւ փորագրուած է հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը հասած եւ այժմեան հայկական արուեստում մեծ տարածում գտած «յաւերժ արեւ»ի պատկերը։

- Կոթողն աւելի քան երկու հազարամեակի պատմութիւն ունի եւ ի սկզբանէ հեթանոս Հայերի պաշտամունքի առարկայ է եղել, - ասաց Տ. Գրիգորը, - խաչը յետոյ են աւելացրել, բայց «յաւերժ արեւ»ը մնացել է։

Տէրտէրեանի խօսքերը շատ համոզիչ թուացին, քանի որ խաչքարը երկուորեակի պէս նման է Էջմիածնի Մայր տաճարի պեղումներից յայտնաբերուած Արտաշատեան թագաւորութեան (Ն. Ք. առաջին հազարամեակ) պազալթէ կոթողին։ Մօտիկից զարդն իրօք պատկերում է մեզանից լուսաքանչիւրին լաւ ծանօթ «արեւ»ը, բայց, երբ դուրս էի գալիս եկեղեցուց եւ շրջուեցի վերջին անգամ Ս. Խաչին նայելու ... տպշած կանգ առայ։ «Յաւերժ արեւ»ը այլեւս չկար, նրա տեղը գրաւել էր խաչի յստակ, պարզորոշ պատկերը։ Մօտեցայ, եւ խաչն անհետացաւ, կերպարանափոխուելով «յաւերժ արեւ»ի։ Այն էլ ոչ թէ աստիճանաբար, այլ միանգամից, յանկարծակի։

- Զարմանալի է, - ասաց Տ. Գրիգորը։ - Ինչպէ՞ս է, որ մինչեւ հիմա չէի նկատել ... Զարմանալի է...

Ս. Խաչ եկեղեցին հիմնադրուել է 1783 թուականին։ Այն Ռոստով քաղաքի հնագոյն եւ ԺԸ. դարից պահպանուած միակ կառոյցն է։ Ենթադրւում է, որ եկեղեցին նախագծել է ռուս ականաւոր ճարտարապետ Իվան Ստարովը։ Ցամենայն դէպս, Ս. Խաչը ընդհանրութիւններ չունի հայկական ճարտարապետութեան հետ, այն ԺԸ. դարավերջի ռուս դասական ճարտարապետութեանը բնորոշ օրինակ է։ Ի դէպ Նոր Նախիջեւանի եւ շրջակայ գիւղերի բոլոր հայկական եկեղեցիներից միայն երկուսն են կառուցուած հայկական ոճով, դրանք են մեզ արդէն ծանօթ Ս. Կարապետը եւ Թոփալ գիւղի գոյդ եկեղեցիներից մէկը։

1790-ին Յովսէփ Արք. Արղութեանի ջանքերով Ս. Խաչում տպարան բացուեց։ Ընդհանրապէս առաջին տպարանը Ռուսաստանի հարաւում։ Մինչեւ 1795 թուականն այստեղ տպագրուեց 20 անուն հայատառ գիրք։ Ժամանակի համար դա բնաւ էլ փոքր թիւ չէ։ Սուրբ Խաչում երկար տարիներ գործել է գիշերօթիկ դպրոց, որի սաների թւում գտնում ենք նաեւ Ալեքսանդր անունով մի նորնախիջեւանցի տղայի։ Նրան 1921-ի գարնանը վիճակուած էր դառնալ նորաստեղծ Սովետական Հայաստանի կառավարութեան ժողկոմխորհի առաջին նախագահ։

Ս. Խաչ եկեղեցու հարաւային պատի մօտ հանգչում են Յարութիւն Ալամդարեանը, Միքայէլ Նալբանդեանն ու Ռափայէլ Պատկանեանը։

Ալամդարեանի շիրմին ժամանակակից խաչքար է։ Նալբանդեանի ու Պատկանեանի տապանաքարերը կանգնեցուել են 1901 թուականին հասարակութեան միջոցներով։ Տապանաքարերը պսակում են երկու մեծ նորնախիջեւանցիների պրոնզէ կիսանդրիները, որոնց հեղինակն է ֆրանսահայ քանդակագործ Անդրէաս Տէր - Մարուքեանը (Տէր - Մարուքեանի աշխատանքներից է Խաչատուր Աբովեանի արձանը քանաքեռում, գրողի տուն - թանգարանի մօտ)։ Մեծ հայրենական պատերազմի տարիներին, երբ Գերմանացիներին յաջողուել էր ներխուժել Ռոստով, կիսանդրիները թաքցրել ու անխուսափելի ոչնչացումից փրկել է Չալթր գիւղի բնակիչ Կարապետ Ադամեանը։

Այժմ Սուրբ Խաչը ռուս եւ հայ ժողովուրդների բարեկամութեան թանգարան է։ Թանգարանը բացուեց 1972 թուականին, բայց այդ յիշարժան իրադարձութեանը նախորդել է կարեւոր եւ սրբազան մի գործ, որն ինքնըստինքեան մեր երկու ժողովուրդների բարեկամութեան դրսեւորումն էր ... Իմ առջեւ ընդամէնը 15 - 20 տարուայ լուսանկարներ են, որոնց վրայ Ս. Խաչ եկեղեցին է՝ կիսափլատակ, անճանաչելի։ Քսանականներին, ինչպէս ասացինք, վանքն ամայացել էր, ապա եկեղեցու գմբէթը խիստ մնասուեց կայծակից, յետոյ էլ վրայ հասաւ պատերազմը։ Մի խօսքով, նախկին Ս. Խաչից շատ քիչ բան էր մնացել։ Վերականգնե՛լ. այսպիսին էր ժողովրդի կարծիքը, այսպիսին եղաւ նաեւ պետական մարմինների որոշումը, որն ընդունուեց 1968 թուականին։ Արդէն Երեւանում վերականգնման նախագծի հեղինակ Մարկ Գրիգորեանի անձնական արխիւը թերթելով համոզուեցի, թէ որքան դժուարին գործ են կատարել մարդիկ, որքան ուժ, եռանդ են ներդրել, որպէսզի նորից կեանքի կոչուի Ս. Խաչը։ Վերականգնման հետ են կապուած բազմաթիւ հիմնարկներ, հարիւրաւոր մարդկանց՝ ճարտարապետների, նկարիչների, պատմաբանների, արուեստագէտների, ճարտարագէտների, բանուորների անուններ ... Մարտիրոս Սարեանը նամակներ էր գրում, անընդհատ զանգահարում, խնդրելով ու հրամայելով չտապեցնում գործը, իսկ Մարկ Գրիգորեանը, աւարտելով իր փայլուն նախագիծը, հրաժարուեց վարձատրութիւնից։ Շուրջ չորս տարի տեւեց դժուարին ու բարդ աշխատանքը, վերջին գործերից էին գմբէթի վերնամասի ու խաչի ոսկեզօծումը, երեք թանկարժէք բիւրեղապակեայ ջահերի տեղադրումն ու եկեղեցու բակում այգի տնկելը։

Ցիրաւի, վերածնուե՛ց Սուրբ Խաչը, նաեւ շունչ ու ոգի առաւ, իր պատերում ամփոփելով Նոր Նախիջեւանի հայկական գաղթօճախին եւ մեր ժողովուրդների բարեկամութեանը վերաբերող մեծարժէք, բազմազան նիւթեր։ Մտնելով Ս. Խաչ, մարդ ակամայ հպարտութիւն է զգում։ Ամէն բան այստեղ խօսում է մեր ժողովրդի նորնախիջեւանեան հատուածի երկդարեայ ճանապարհի, նրա շինարար տաղանդի ու լաւագոյն զաւակների մասին։ Ճաշակով ձեւաւորուած ցուցափեղկերից յառնում է գաղութի հիմնադրման դրամատիկ պատմութիւնը, որն առնչւում է Եկատերինա Բ. կայսրուհու, Ալեքսանդր Սուվորովի, Յովսէփ Արք. Արղութեանի անունների հետ։ Ճիշդ է, թանգարանի ցուցանմոյշները չեն զարմացնում քանակով, սակայն իւրաքանչիւր իր, փաստաթուղթ, քանդակ, լուսանկար կամ գիրք այստեղ իր ուրոյն տեղն ու պատմութիւնն ունի եւ ամբողջովին կլանում է այցելուին։ Նոր Նախիջեւանի հայկական թատրոնին նուիրուած անկիւնը, տասնկարներից դեղնած աֆիշներ, լուսանկարներ, բայց ո՛ւմ լուսանկարները։ Պետրոս Ադամեան, Սիրանոյշ, Յովհաննէս Աբել-

0—0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Մի բարկանար, Նիկողիմոս աղա, ծերերուն մէկ պարտքն ալ չի բարկանալն է, ինչ է եղեր, ինչու պիտի բարկանաք ու ձեր մտամը վշտացունէք։

- Ծերերուն պարտականութիւնը աս է, Նիկողիմոս աղա։

-Շիտակը ձեր այդքան բարկանալուն վրայ շատ կը զարմանամ, Նիկողիմոս աղա։

- Ճանըմ ինչո՞ւ կը զարմանաս։

- Իմ վրաս զարմանք չի դար, բարկութիւն կուգայ։

- Փառք Աստուծոյ, բարկանալու ի՞նչ կայ, միւսիւ Ժորժը ձեր աղջիկը կը սիրէ եղեր, հետը պիտի նշանուի, դուք ուրախանալու էք, որ ձեր աղջիկը ալաֆրանկայի օրէնքները սորվեր է եւ իր գլխուն, առանց ձեզի նեղութիւն տալու, սիրական մը գտած է. սակայն միւսիւ Ժորժը աղջիկնուդ ձեռքը քիչ մը կը սեղմէ եղեր, ձեզի ի՞նչ. ձեր ձեռքը չի սեղմեր եա։

- Կը կարծեմ թէ Նիկողիմոս աղային սխալ հասկըցուած են, աոր համար կը բարկանայ։

- Ես ալ կը կասկածիմ թէ Նիկողիմոս աղան այս ատտիճան անտաշ մէկը ըլլայ։ Անպատճառ սխալ հասկցուած ես։

- Եղբայր, իշտէ միւսիւ Ժորժը աղջիկնիս կը սիրէ եղեր, այստեղ սխալ հասկնալու բան չի կայ։

- Կրնայ ըլլալ որ միւսիւ Ժորժը աղջիկնիդ չի սիրեր տէ՝ աղջիկնիդ միւսիւ Ժորժը կը սիրէ, քիչ մը սպասելու է, որպէսզի գործին ինչ ըլլալը լաւ մը հասկընանք, ըստ այնմ վարուինք։

- Մարի՛, հոս եկուր։

- Ճանըմ անոր աւանկ բան մի հարցըներ, երես կ'առնէ։

- Ինչո՞ւ պիտի երես առնէ։

- Չըլլար, ես աղջիկս դոց մեծցուցած եմ, աւանկ խօսքերէ կ'ամչնայ, հազարումէկ գոյն կ'առնէ, անիկա աւանկ բաներ լսած չէ։

- Լսած չէ նէ աւելի լաւ, անգամ մը կանչենք հարցնենք։ Մարի...

- Չըլլար ըսինք ա. իմ աղջիկս ամօթխած է, աւանկ բաներ չի գիտեր։

- Մարի, ճիշդը ըսէ, դո՞ւն միւսիւ Ժորժը կը սիրես, թէ միւսիւ Ժորժը զքեզ կը սիրէ։

- Ան զիս կը սիրէ, ես ալ զինքը։

- Տեսա՞ր, Նիկողիմոս աղա։

- Թո՛ւ երեսիդ, ափսո՛ս...

- Ահա միւսիւ Ժորժն ալ եկաւ։

×

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս...

- Ճանըմ ինչո՞ւ առջեւս ծունկ կը չոքիս։

-Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ձեր դերին՝ մոնսինիոյ Ժորժը ինքզինքը երջանիկ պիտի համարէ ձեր աղջկայ՝ մատմազէլ Մարիի ձեռքը ձեզմէ խնդրելով։

- Աղջկանս ձեռքը իմ քովս ի՞նչ գործ ունի։

- Այո՛, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ձեր աղջկայ ձեռքը ձեզմէ միայն կրնամ խնդրել, եթէ տալու չըլլաք ... այո՛, այո՛, ձեզմէ կը խնդրեմ։

- Իմ քովս չէ ըսինք, վերջացաւ. աղջըկանս ձեռքը ես չեմ առած...

(Շար. 7)

եան, Հայ բեմի այդ Հանճարներին ծառայել է նաեւ նորնախիջեւանցի Հանքատեսը: Առանձին ուշադրութեամբ են ներկայացուած Միքայէլ Նալբանդեանի եւ Ռափայէլ Պատկանեանի կեանքն ու գործունէութիւնը: Ապակու տակ է ռուսերէն մի գիրք, որը մշտապէս իր մօտ է պահել Նալբանդեանը: Այն երկարաշունչ վերնագիր ունի՝ «Գրպանի գիրք Բուրքական արշաւանքների՝ ռուս զինուորների Համար» եւ լոյս է ընծայուել Պետերբուրգում, 1829 թուականին: Պարզ է, թէ ինչո՞ւ է Հէնց այդ գիրքը դարձել Նալբանդեանի անբաժան ուղեկիցը: «Ազատութեան առաքեալը», մարտնչող Հայ-րենասէրն ու քաղաքացին տեսնում էր ամէն մի բռնութիւն, փոքր ազգերի, ժողովուրդի դասերի եւ անՀատի դէմ ուղղուած ամէն մի Հալածանք, իսկ նրա Հայրենիքի մեծ մասը՝ Արեւմտեան Հայաստանը օսմանեան խեղդող խաւարում աւելի ու աւելի էր մօտենում մաՀուան անդունդին:

Այն վարկածը կայ, թէ Նալբանդեանը Իտալիայի ազատագրման Հերոս Ճուզէփէ Կարիպալտիին առաջարկել է իր վրայ վերցնել Զէյթունցիների 1862 թուականի ապստամբութեան ղեկավարութիւնը:

Թանգարանում Հետաքրքիր են ներկայացուած նաեւ Հմայեակ Արծաթպանեանը, Մարտիրոս Սարեանը, Ալեքսանդր Միասնիկեանը, Սարգիս Լուկաշինը (Սրապիոնեան), Մարկ Գրիգորեանը՝ նոր-նախիջեւանցիներ, որոնց անունները թանկ են ողջ Հայութեան Համար: Սուրբ Խաչում պաՀւում են Մարտիրոս Սարեանի կտաւներից մէկը, նրա ներկապնակն ու վրձինները: Բայց ամենաՀետաքրքիրը, թերեւս, Հանճարեղ նկարչի ներկտուած պալիտն է, որը վարպետը Հագել է աշխատելիս: Ի դէպ, Ռոստովում է բարձրացուած Մ. Սարեանի՝ աշխարՀում առայժմ միակ արձանը: Այն պատկերում է նկարչին Հասակով մէկ, վրձինն ու ներկապնակը ձեռքին, լարուած ու ինքնամփոփ. Սարեանը անշարժացել է անաւարտ կտաւի առջեւ, բայց եւս մի պահ, եւ նա պոռթկումով կը թեքուի առաջ ու կը կատարի վրձնաՀարուածը...

Զրուցեցի թանգարանի դիրեկտոր Սվետլանա Խաչիկեանի եւ աւագ գիտական աշխատող Նատալիա Պետուխովայի Հետ: Այդ Համակրելի կանայք ուղղակի նուիրուած են իրենց գործին, եւ դժուար չէ կռաՀել, որ նաեւ նրանց է պարտական թանգարանը իր տարէց - տարի աւելացող «ձգողական ուժի» Համար: Սվետլանան ասաց, որ Սուրբ Խաչը մեծ ժողովրդականութիւն է վայելում ու դարձել է Ռոստովի սիրուած եւ յիշարժան վայրերից մէկը: «Մենք սերտ կապեր ենք պաՀպանում Հայաստանի մշակութային Հիմնարկների Հետ, - աւելացրեց Սվետլանան, - անգնաՀատելի օգնութիւն ստանում նրանցից»:

- Նատալիա, սիրո՞ւմ էք ձեր աշխատանքը, - դիմեցի Սվետլանա Խաչիկեանի գործընկերուՀուն:

- Թանգարանում աշխատանքի անցայ պատաՀականօրէն, - ասաց Նատալիան, - առանց մեծ նպատակ եւ սպասումներ չունենալով: Բայց շուտով իմ առջեւ բացուեց նախկինում անծանօթ մի աշխարՀ՝ ձեր ժողովրդի Հոգեւոր ժառանգութիւնը: Անհամբեր սկսեցի կարդալ Հայաստանին վերաբերող գրքեր ու յօդուածներ: Դա իսկական յայտնութիւն էր ինձ Համար... Խորին յարգանքով եմ Համակուած դէպի ձեր ժողովրդի պատմութիւնն ու մշակոյթը: Շատ եմ ուզում սովորել Հայոց լեզուն եւ, ի Հարկէ, լինել Հայաստանում:

...Նոյն օրը երեկոյեան նորից եկայ Սուրբ Խաչ: Ներսում ասեղ գցելու տեղ չկար: Մարդիկ Հաւաքուել էին լսելու Ռոստովի երաժշտական - մանկավարժական ինստիտուտի քառասուն Հոգուց բաղկացած երգչախմբի ելոյթը: Նրանք, ում տեղ չէր Հասել, շշուկով խնդրեցին կլիրոսը թողնել Սուրբ Խաչի մետաղապատ դռները, որպէսզի գոնէ դրսից մասնակից դառնան Համերգին: Հնչում են արեւմտաեւրոպական եւ ռուս դասական երաժիշտների խմբերգներ: Յետոյ՝ Մակար Եկմալեան... Երբ Հայկական վեհ խմբերգը բազմակիօրէն արձագանգելով Թեթեւաց գմբէթի տակ, ծածուկ նայեցի շուրջս. մարդկանց դէմքերն աւելի գեղեցիկ էին դարձել:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՇԱՀՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Նար. 3)

ՌԱՍՓՈՒԹԻՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Պահարանէն առի թոյնին տուփը եւ դրի սեղանին վրայ, ուր կարկանդակի պնակներ կային. բժիշկ Լազովէր դրաւ ձգախէժէ իր ձեռնոցները, սիանիւր տը փոթասիոմի կտորները առաւ, փոշիի վերածեց զանոնք, յետոյ վերցնելով կարկանդակներուն վրայի մասերը, ներքնամասերը ցանեց թոյնի որոշ քանակութիւն մը, որ ըստ իրեն, բաւական էր անմիջական մահ պատճառելու բազմաթիւ Հոգիներու: Տպաւորիչ լռութիւն մը կը տիրէր սրահին մէջ. բոլորս անձկութեամբ կը Հետեւէինք բժիշկին շարժումներուն: Կը մնար տակաւին սիանիւրը լեցնել գաւաթներուն մէջ. որոշեցինք վերջին պահուն ընել այդ, որպէսզի չոլիանալով չկորսնցնէր իր ազդեցութիւնը:

Յետոյ իշխանը կ'երթայ Ռասփութինը առնել իր տունէն:

«Զարհուրանքով կը դիտէի զոհս որ Հանդարտ էր ու ինքնավստահ, իմ առջեւ: Ի՞նչ եղած էր իր յստակատեսութիւնը. ինչո՞վ իրեն կ'օգնէր ապագան գուշակելու, ուրիշներու մտածումները կարդալու իր ձիրքը, երբ չէր տեսներ իրեն դէմ մեր լարած աՀաւելի ծուղակները: Ըսինք թէ ճակատագիրը քօղարկած էր իր Հոգին ... որպէսզի արդարութիւնը կատարուէր: Սակայն յանկարծ փայլակի մը նման տեսայ Ռասփութինի անորդ կեանքին բոլոր փուլերը: Խղճահարութիւնս եւ զղջումս անհետացան, ձեզի տալով սկսուած գործը մինչեւ վերջը տանելու վճռակամութեան մը: Վերջապէս Հասանք պալատ»:

Գետնայարկը Ռասփութին կը մերժէ իշխանին իրեն Հրամցուած կարկանդակները ... յետոյ կ'առնէ:

«Բիչ վերջ Հատ մը առաւ, յետոյ ուրիշ մը ... առսկումով կը դիտէի: Թոյնին ազդեցութիւնը պէտք է անմիջապէս յայտնուէր, սակայն մեծ զարմանք առթելով ինծի, Ռասփութին կը շարունակէր Հետս խօսիլ, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած ըլլար: Այն ատեն առաջարկեցի իրեն Համտեսել Խրիմի մեր գինիները. մերժեց: Ժամանակը կ'անցնէր: Կը ջղայնանայի: Միտքը փոխելով Ռասփութին առաւ իրեն երկարած գաւաթս. խմեց ախորժով. Հաւնած էր գինիիս»:

Իշխանը յետոյ գինի կը լեցնէ սիանիւր պարունակող գաւաթի մը մէջ. ոտքի է Ռասփութինի առջեւ եւ կը Հետեւի անոր ամէն մէկ շարժումին, սպասելով որ վայրկեանէ վայրկեան գետին գլորի: Սակայն ան կը շարունակէ խմել դանդաղօրէն, փոքր ումպերով, Համտեսելով գինին: Երբեմն միայն ձեռքը կը տանի կոկորդին, կարծես դժուարութիւն ունենար կլլելու:

- Ի՞նչ ունիս:

- Ոչինչ, պարզապէս կոկորդիս մէջ քերուըտուք մը, գինին լաւ է, անկէ զարձեալ տուր»:

Իշխանը կը փութայ Հնազանդիլ, թոյնը չազդեր տակաւին: Եուսուփով զարՀուրած է եւ պտըտուակով մը վեր կ'ելլէ, մուտքի յարկը, կարելի է երեւակայել դաւադիրներու սոսկումը, թոյնը չէ ազդած...:

- «Ա՛ռ այս տարճանակը, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը, - ու նորէն վար իջիր»:

Իշխանը երբ կ'իջնէ գետնայարկ, Ռասփութինը կը գտնէ նստած Հոն ուր ձգած էր զինք:

«Գլուխը կախած էր եւ դժուարաւ կը շնչէր. կամաց կամաց մօտեցայ եւ քովը նստայ. ուշադրութիւն չդարձուց ինծի: Քանի մը վայրկեանի սոսկալի լռութենէ ետք գլուխը յամրօրէն վերցուց եւ դարձաւ ինծի:

- Գէ՞շ կը զգաք ղուք ձեզ:

- Այո, գլուխս ծանր է եւ ստամոքսիս մէջ այրուցք մը կը զգամ. քիչ մը եւս գինի տուր ինծի, լաւ կուգայ»:

Գինի լեցուցի իրեն, մէկ ումպով կըլլեց. անկէ ետք վերակենդանացաւ ու զուարթացաւ: Կը տեսնէի որ տէրն էր իր գիտակցութեան ու բոլորովին բնական կերպով կը տրամաբանէր:

Ռասփութին ոտքի կ'ելլէ տալա ու կը դիտէ բիւրեղէ խաչելութիւն մը. այդ պահուն է որ Եուսուփով կը վերցնէ ատրճանակը ու սրտին կը կրակէ. Ռասփութին վայրագ աղաղակ մը կ'արձակէ ու կը տապալի արջու մորթի մը վրայ: Մեռա՞ծ է: Դաւադիրները Համոզուած են, սակայն քիչ ետք երբ Եուսուփով կը Հակի դիակին վրայ, կը տեսնէ Ռասփութինի ձախ աչքին բացխփիլը, յետոյ աջ կոպը կը սկսի դողդղալ ու կը բարձրանայ: Անոր երկու աչքերը կը յառին իր ոճրագործին «դիւային սխի արտայայտութեամբ մը»...:

«Այն ատեն, կը շարունակէ իշխանը, աՀաւոր բան մը պատահեցաւ. յանկարծածական ու բիրտ շարժումով մը Ռասփութին ոտքի ելաւ, բերանը փրփրոտ: ԱՀարկու տեսարան էր: Վայրի աղաղակ մը Հնչեց կամարներուն տակ եւ տեսայ որ ջղաձիգ ձեռքերով օդը կը թափաՀարէր: Յետոյ վրաս նետուեցաւ. իր մատներով կ'ուզէր կոկորդս բռնել: Աչքերը ակնակապիճներէն դուրս ցայտած էին եւ արիւնը կը Հոսէր շրթունքներէն»...

Ռասփութին կը յաջողի Հասնիլ դրան ու կը կորսուի մութին մէջ. դաւակիցներէն մէկը կը նետուի ու պէտք կ'ըլլայ որ կրակէ չորս անգամ որպէսզի Ռասփութին իյնայ ձիւնին մէջ: Դիակը կը նետեն Նէվա, սակայն ան չէ մեռած, տակաւին կը շնչէ:

Իր սպանութեան օրուան առաւօտուն իսկ Ռասփութին գրած է իր կտակը, ցարին եւ ցարուՀիին ուղղուած նամակի մը ձեւով:

«Եթէ ես սպաննուիմ Հասարակ մարդոց եւ մասնաւորապէս իմ եղբայրներուս, ռուս գիւղացիներու կողմէ, դուն, Ռուսիոյ ցարը, դուն վախնալիք բան մը չունիս քու զաւակներուդ Համար, որովՀետեւ անոնք պիտի իշխեն Ռուսիոյ, դարերով ու դարերով: Սակայն եթէ սպաննուիմ ազնուականներու ձեռքով, եթէ անոնք արիւնս թափեն, իրենց ձեռքերը արատաւորուած պիտի մնան իմ արիւնով եւ ամբողջ քսանըՀինգ տարի պիտի չկարենան արիւնս մաքրել իրենց ձեռքերէն: Պիտի մեկնին Ռուսիայէն. եղբայրը պիտի սպաննէ իր եղբայրը»:

Սարսափելի գուշակութիւնը պիտի կատարուէր շուտով: Երկու ամիս ետք յեղափոխութիւնը կը պայթէր եւ ցարը 1917 Փետրուար 28-ին կ'որոշէր լքել բանակը եւ մեկնիլ Ցարսքոյա - Սէլօ: Սակայն ճամբուն վրայ, շոգեկառքը կը պարտաւորուէր կանգ առնել Բոգով. ապստամբ զինուորներ կ'ընդդիմանան կայսերական թափօրին անցքին:

Բոգո՛վ: Ռուսերէնով կը նշանակէ, անդունդը:

Հոս է որ ցարը պիտի ստորագրէ իր Հրաժարականը, երբ յաջորդ օրը կը տեղեկանայ թէ Տումա արդէն Հաստատած է ժամանակաւոր կառավարութիւն մը: Միապետական երկու երեսփոխանները կը բարձրանան կառախումբ եւ ականատես կ'ըլլան այն անցքերուն որոնցմով վերջ կը գտնէր ցարերու դարաւոր կայսրութիւնը: Նիքոլա «յառաջացաւ դէպի սեղանը ու դիտեց դուրսը. կատարեալ լռութեան մը մէջ ան բացայայտօրէն կը պայքարէր իր էութեան խորը ցաւոտ լուծումի մը դէմ: Ու յետոյ յանկարծ, կտրուկ շարժումով մը Հաղորդեց իր որոշումը, խաչանշան մը ընելով»:

Երբ Աղեքսանդր դուքսը, ցարին աներձագը, - գայն մօտէն կը ճանչնայի երբ Փարիզ կ'ապրէր եւ յաճախ կուգար թէյ առնելու մօրս տունը - կը խօսէր յուզիչ այդ պահուն մասին, կը գործածէր ըմբոստութեան արտայայտութիւններ:

«Ե՞րբ տեսնուած է որ վեհապետ մը Հրաժարի Հացի անցողակի չգոյութեան մը, եւ կամ մայրաքաղաքին մէջ յառաջ եկած մասնակի քանի մը անկարգութիւններու պատճառաւ: Սէն - Փէթէրսպուրկի պահեստի ուժերուն մատնութի՞ւնն էր պատճառը: Սակայն ցարը իր Հրամանին տակ ունէր տասնըՀինգ միլիոննոց բանակ մը:

Նիքոլա Համոզուած էր որ ժամանակաւոր կառավարութիւնը Ռուսիան լաւագոյնս կը կառավարէր, քան ինք: Ոչ մէկ պատճառաբանութիւն կը զօրէր Աղեքսանդրի Համար: Ըստ իրեն «Մայրաքաղաքին արուարձաններուն մէջ քանըչորս ժամուան ընդՀարում մը, ընդՀակառակն, պիտի Հաստատէր կարգ կանոնը»:

Որոշ է որ Նիքոլա Բ. կը թուէր պատկանիլ տարբեր մոլորակի մը: Իր բարոյական տարակուսանքը պիտի առաջնորդէր մինչեւ իր կամքին տկարացման: Իր ֆիզիքականը այնքան փոխուած էր որ ոմանք ըսին թէ - առանց ապացոյց ունենալու - թմրեցուցիչ կը գործածէր: Ապահովաբար իր սրտի ցաւերը յաճախ անՀանդուրժելի կը դառնային: «Ժամը մէկին, կը գրէ իր օրագրին մէջ, մեկնեցայ Բոգովէն Հոգիս ճնշուած բոլոր այն անցուդարձէն զորս ապրեր էի: Շուրջս ամբողջ մատնութիւն էր, ստորնութիւն ու նենգութիւն»:

Եւ Ռասփութինի մահէն եօթը ամիս ետք ցարն ու իր ընտանիքը կը սպաննուէին Էքաթէրինպուրկ, Իբաթիէվի տան մէջ - «տուն մը, որ բացառիկ ճակատագիր մը ունեցաւ»: -

Ն. Ա. Թ.

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 16 -

ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ

Ցեռերացխայի ախոյեանը, շուտով տեսնուեցաւ, Պակոթթիէն աւելի բարձր խաղալու ձեւ ունէր, բայց Պակոթթի աւելի ճապուկ էր. եւ առաջին պահը իրաւցնէ շնչակտուր ընելիք բան մը եղաւ:

Փեփփոնէ քրոնիքի մէջ կը լողար ու կարծես վառօդ կլլած էր:

Երկրորդ պահը լաւ սկսաւ Պակոթթիի Համար որ յարձակումի անցած էր. բայց յանկարծակի Պակոթթի գետին փռուեցաւ ապառաժի պէս: Իրաւարարը սկսաւ Համրել մանրերկրորդները:

- Ոչ, ռռնաց Փեփփոնէ ոտքի կանգնելով աթոռին վրայ. ցած Հարուած:

Ցեռերացխայի ախոյեանը դարձաւ Հեղնական ժպիտով դէպի Փեփփոնէ, «ոչ» ըրաւ գլուխով, եւ բռունցքով դպաւ կըզակին:

- Ոչ, գոռաց Փեփփոնէ ինքնիրմէ դուրս ելած, մինչ խուժանը կ'աղմկէր, ամէնքը տեսան. նախ ցած Հարուած մը տուիր ու երբ ինքը ցաւէն կքեցաւ դուն կզակին Հարուածեցիր. վաւեր չէ:

Գաւառային ախոյեանը ուսերը ցնցեց քրքջալով. մինչ այդ՝ իրաւարարը Հաշուած էր մինչեւ տաս, եւ Հիմա կը բռնէր կափամարտիկի ձեռքը բարձրացնելու Համար. բայց Հոս Հասաւ ողբերգութիւնը:

Փեփփոնէ մէկդի շպրտեց գլխարկը եւ ոստիւնով մը թռաւ խաղաբեմին վրայ, եւ սեղմած բռունցքները՝ յառաջացաւ գաւառական ախոյեանին դէմ:

- Քեզի կը ցուցնեմ ես, ռռնաց Փեփփոնէ:

- Ճզմէ՛, Փեփփոնէ, պոռաց խուժանը խելագար:

Կափամարտիկը պաշտպանութեան դիրք առաւ եւ Փեփփոնէ անոր վրայ ինկաւ Փանձերի մը պէս ու իջեցուց Հարուած մը:

Բայց Փեփփոնէ չափազանց կատղած էր կարենալ տրամաբանելու Համար. ուստի միւսը դիւրաւ խոյս տուաւ եւ ուղղորդ մը շանթեց կզակին: Դժուարութիւն չունեցաւ ուժեղ եւ ճիշդ քաշելու, որովՀետեւ Փեփփոնէ Հոն կեցած էր բոլորովին անպաշտպար. իբրեւ թէ Հարուածէր ազոցուկի պարկ մը:

Փեփփոնէ ժայռի նման խորտակուեցաւ, իսկ ժողովուրդին մէջէն անցաւ սարսափի Հով մը որ կոկորդին մէջ սառեցուց բառերը: Բայց աՀա մինչ գաւառային ախոյեանը կարեկցութեան ժպիտով մը կը նայէր գորգին վրայ տարածուած Հսկային, խուժանը սոսկալի գոչիւն մը բարձրացուց: Մարդ մը ցատքած էր բեմին վրայ. Հոդ իսկ չըներ Հանելու անձրեւէն թրջած մուշտը եւ գըլխարկը. կ'առնէ երկու ձեռնոցներ որ չուաններու անկիւնի սեղանի վրայ էին, կ'անցընէ ձեռքին առանց իսկ կապելու, կը կանգնի պաշտպանութեան դիրքով ախոյեանին առջեւ, եւ անոր կը դրկէ առաջին Հարուածը:

(Նար. 65)

Այրի Տիկին Արսէն Արապեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Վարդանեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱՐՍԷՆ ԱՐԱՊԵԱՆ-ի

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Օգս. 22, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թոնի Սու - Պուայի հին գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԿԱՓ, ԿՐԸՆՈՊԼԸ, ԼԻՈՆ, ՖԼՕՐԻՏԱ, ԹՈՐՈՆԹՕ,

Թագւորեան, Ժիրոժեան, Գարտօզօ եւ Խիլրիքեան ընտանեկան անդամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՌԻ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Գարակէօզեան, Պոլսեցի)

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 13-ին, 86 տարեկանին, Կրընօպլը - Ֆօնթէնի մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Սիմոն Քիւեան 2500 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, Որբերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Տիկին Իրիս Փափազեան - Պիւլպիւլեանի կսկծալի մահուան առթիւ. - Տիկին Գ. Ալիքսանեան 100 Ֆ., Տիկին Արմինէ Լօյօս 100 Ֆ., Տիկին Ալիս Մարիէտան - Մավեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Պիւռթէ 300 Ֆ.:

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները գրել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Ռէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Օգոստոս 26-ին Ս. Սահակ Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կատարել կու տան իրենց սիրեցեալ մօր, զոքանչին եւ մեծ - մօր՝ հանգուցեալ՝

ՆՈՅԵՄԶԱՐ ԵՆՈՎՔԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Մամալեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Պատարագը կը սկսի ժամը 10-ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յակոբ Պարոնեանի «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»ը՝ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, ժամը 16-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 ԱՄԵԱԿ-ի տօնակատարութիւն

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

×

Օ Տը Սէնի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 20-ին նախատեսուած ճաշը տեղի պիտի չունենայ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար:

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ: Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը: Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման:

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.-

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,

ինչպէս նաեւ հայկական պար ըստ փափաքի:

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ:

Հասցէ.-
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու
Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին:

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES
12 - 14 Jours à EREVAN
ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 5900 F

de MARSEILLE
— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 6400 F
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 5700 F

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis 7710 F + Taxe de port 250 F
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis 8010 F + Taxes de port 250 F.

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՍՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր. — Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ.-

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
22

MERCREDI
22 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.770 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.770

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏՄՈՆ ՄԷՌ եւ Պերժըրոն իրենց «վերամուտը» ըրին արդէն քաղաքական յայտարարութիւններով մամուլին մէջ: Սէ-Ֆէ-Տէ-Թէ-ի ընդհ. քարտուղարը խնկական ազդարարութիւն մըն է, զոր կ'ընէ կառավարութեան, անոր ըսելով՝ «ատենն է յիշեցնել ընկերվարական մեր ուղղութիւնները»: «Մոնտ»ին տուած հարցազրոյցին մէջ է, որ Է. Մէռ կը քննադատէ կիրարկուած տնտեսական քաղաքականութիւնը, կը ծաղրէ «արդիականացում» բառը-բանաձեւը, զոր կը գործածեն թէ՛ Ֆաբիւս, թէ՛ Ջերնենկօ: Ըստ իրեն ընկերային կարգ մը անհաւասարութիւններ աճած են: Գալով Բանուորական Ուժի քարտուղարին, կ'ըսէ թէ երթալով աւելի շատ աղքատ կայ Ֆրանսայի մէջ:

ՍԱԽԱՐՈՎ ողջ-առողջ է, կ'ըսէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը եւ միշտ Գորկի է: Ծանօթ է, որ հոն ղրկուած է 1980-ին, «ներքին աքսորի»:

ՀՐԷԱԿԱՆ ԼԷՕՄԻ - ԻՍՐԱՅԷԼ դրամատան դէմ ոճրափորձ մը եղած է, Երկուշաբթի, Օգոստոս 20, կէս գիշերին: Դրամատունը կը գտնուի պուլվար տէ զ'Իթալիէն, Օփերայի մօտ: Նիւթական վնասներ կան, բայց ոչ մէկ զոհ: Երեքշաբթի առտու, դեռ ոչ ոք ստանձնած էր արարքին պատասխանատուութիւնը:

ՄԸՆՏԷՅԼԻ (Միացեալ - Նահանգներու Դեմոկրատ Թեկնածուին) ցանկակիցը՝ Ժերալտին Ֆերառօ 53.453 տոլարի չէք մը ղրկած է, տուրքերու պարտքը փակելու եւ ըսի-ըսաներու վերջ տալու համար: Փոխ-նախագահութեան թեկնածու այս կնոջ ամուսինը, որ կալուածի գործ կ'ընէ, բաւական կասկածելի գործառնութիւններ ունեցած է, ըստ մամուլի կարգ մը յայտնութիւններու, ինչ որ չէր կրնար օգնել Մընտէյլի: Գալով Ռեկընի, հակառակ իր 74 տարիներուն, աւելի նպաստաւոր դիրքի վրայ է: Իր քարոզչութեան համար, շեշտը կը դրուի տնտեսական բարելաւման վրայ (դրամահոսութիւն, գործազրկութեան, տուրքի նուազում, եւայլն, եւայլն): Լաւագոյն կը նկատուի լուռ անցնիլ արտաքին քաղաքականութեան վրայ, որ Պէյրութէն սկսեալ փայլուն պատկեր մը չի պարզեր:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հարաւը կրկին հրետանիի բախումներ տեղի ունեցած են, դէմ-դէմ հանելով լիբանանեան բանակը եւ տիւրզիներու քաղաքազօրքերը:

ՓԱՄԻՐ ԱԼԹԱՅԻ (Սիպիր) լեռնային շրջանի մէկ քարայրին մէջ, քարայրաբնակներ մարդու եւ կենդանիներու զմռսուած մարմիններ գտած են եւ կը թուի որ 2000 տարի է այդ մարմինները պաշտպանուած են միջատներու մեծաքանակ խումբերով, որոնց զոհ գացած են հետազօտողները: Արդարեւ, երբ բարձրացած են 75 սանթիմեթր հորէն, նկատած են որ իրենց մարմինները շատ փոքր թափանցիկ հազարաւոր ցեցերով ծածկուած են: Այդ ցեցերը մորթին կը փակին եւ ըստ տեղական առասպելի մը «սեւ հանտախտ»ով կը վարակեն անոնք որոնք քարայր կ'իջնեն, իբրեւ «պատիժ»:

ՊԷԼՖԱՍԹԻ մէջ, 5-րդ գիշերն է որ շատ [illegible] միջադէպեր կ'ըլլան:

ՍԻԳԱՆԻՈՅ Պիլպաոյի քաղաքին մէջ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են ապահովութեան ուժերու եւ ազգայնական գաւազաններու միջեւ: Ցուցարարները կը բողոքէին որ սպանական դրօշակ կայ քաղաքապետարանին վրայ: Շուրջ 11 վիրաւոր կայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ԹԱՍ» գործակալութիւնը խիստ յատուկ ձեւով հաղորդած է արեւելեան Գերմանիոյ վարիչին՝ Հոնէքէրի կարգ մը յայտարարութիւնները մամուլին: Այլ խօսքով՝ գործին եկածը տուած, գործին չեկածը՝ չէ տուած: Այսպէս, չէ հաղորդուած սա նախադասութիւնը, որ չի համապատասխաներ խորհրդային տեսակէտին. - «Արեւելեան - Գերմանիա ապագային ալ պիտի շարունակէ իր խօսակցութիւնը դաշնակցային Գերմանիոյ հետ: Միջազգային կացութեան վատթարացումը կը պահանջէ որ խաղաղ համակեցութիւնը ամրապնդուի: Աւելի լաւ է տասն անգամ բանակցիլ, քան մէկ անգամ զէնք պարպել»:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ 760 միլիոն սանթիմի ծախուեցաւ Շիւլէյ Հայց, որ Երոլինկ մըն է, այսինքն մէկ տարու ձի մը: Գընողը՝ Մաքթում ալ Մաքթում մրցանիշ մը կոտրած է այս գինը վճարելով, բայց կ'ըսուի թէ աշխարհի ամէնէն հարուստ անձերէն մէկն է:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 9 - 13)

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆԻ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆԱԳՈՅՆ ՄԱՏԵԱՆԸ» ԳՐՔՈՅԿԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Լեւոն Միրիջանեանի «Հայկական հնագոյն մատեանը» գրքոյկը, նուիրուած Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութեան» 1500 ամեակին: Խորենացիի աշխարհահռչակ երկը, որ 1733էն սկսեալ թարգմանուած է քանի մը տասնեակ լեզուներու՝ լատիներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, ռուսերէն, գերմաներէն, հունգարերէն, անգլերէն եւ այլն, թանկագին աղբիւր է հայ ժողովուրդի, ինչպէս նաեւ հին աշխարհի բազմաթիւ ժողովուրդներու հնագոյն պատմութեան ուսումնասիրութեան համար: Աշխատութեան հեղինակը ներկայացուցած է պատմահայր Խորենացիի երկի հիմնական աղբիւրի՝ Մար Աբաս Կատինայի մատեանի ստեղծման եւ Խորենացիի կողմէ անոր օգտագործման պատմութիւնը: Այդ մատեանը, որ կու գար հեթանոսական դարերէն եւ կը պարունակէր հայ ազգի ծննդաբանութիւնը, հայ անուանի դէմքերու, թագաւորներու եւ իշխաններու հաւաստի պատմութիւնը, ըստ արժանւոյն գնահատուած է Խորենացիի կողմէ: Ատիկա փաստօրէն պահպանուած եւ մեզի հասած հայկական առաջին մատեանն է, որուն երկու օրինակներէն մէկը ասորերէն էր, միւսը՝ յունարէն: Եթէ Կատինա քրիստոնէական դարաշրջանի հեղինակ ըլլար, անոր մատեանը ամբողջովին կը թարգմանուէր եւ շրջանառութեան մէջ կը դրուէր իբրեւ առանձին, ինքնուրոյն գիրք, ըսած է Լեւոն Միրիջանեան: Աւելին, ինչպէս բազմաթիւ այլ գործեր, կ'արտագրուէր գրիչներու կողմէ եւ կը բազմացուէր: Բայց այդպէս չեղաւ, որովհետեւ Մար Աբաս Կատինայի պատմութիւնը հեթանոսական դարերու ժառանգութիւն էր եւ անոր հրապարակային ազատ գործածութիւնը՝ անկարելի: Եւ եթէ իշխան Սահակ Բագրատունի չըյանձնարարէր Խորենացիի՝ գրել Հայոց պատմութիւնը եւ որպէս մեկենաս չհովանաւորէր զինք, հաւանաբար անոր ալ չէր արտօնուեր օգտուելու Կատինայի մատեանէն: Հեթանոսութեան կործանումով ոչնչացած էին նաեւ հայ ժողովուրդի այդ դարաշրջանի ամբողջ մշակոյթը, հագրամեակներու անոր պատմութեան նիւթական վկայութիւնները: Զայն պէտք էր վերականգնել, վերահաստատել որպէս պատմութիւն: Հայաստան պէտք է ունենար իր անցեալի պատմութիւնը. սակայն միայն իշխան Բագրատունիի կամքը չէր: Պատմական անհրաժեշտութիւն մըն էր՝ պայմանաւորուած ոչ միայն ազգային - պետական ընդհանուր, այլեւ մասնաւոր՝ Ե. դարու վերջաւորութեան քաղաքական այն անհաստատ կացութեամբ, որուն մէջ կը գտնուէր Պարսկաստանի եւ Բիւզանդիոնի միջեւ տուայտող Հայաստանը: Սահակ Բագրատունիի հայրենասիրական անդնահատելի նախաձեռնութիւնը իրականացուց Մովսէս Խորենացի՝ իր փայլուն գիտութեամբ, ճկուն ու հանճարեղ մտքով: Ան կողմնակից էր միայն ճշմարիտ գիտականօրէն անթերի պատմագրութեան: Ունենալով պատմագիտական բարձր չափանիշեր եւ հաստատ ըմբռնումներ, ան վստահեցաւ Մարաբասեան մատեանին, որուն ինքնութեան մասին համառօտ տեղեկութիւն կու տայ ինք՝ պատմահայրը: Հայոց Վաղարշակ թագաւորի յանձնարարութեամբ Մար Աբաս հին ասորերէն լեզուով կը խմբագրէ իր մատեանը, որ Ալեքսանդր Մակեդոնացիի իշխանութեան տարիներուն (Ն. Ք. 4րդ դար) կը թարգմանուի յունարէն: Խօսուն է այն փաստը, որ «Հայոց Պատմութեան» մէջ անդրադառնալով բոլոր հայ թագաւորներուն, մեծերուն եւ երեւելի մարդոց, Խորենացի «հանճարեղ» ածականով օժտած է միայն Վաղարշակ թագաւորը:

×

ՍԵԲԱՍՏԻԱ ՓՈՂՈՑԻ ԿՈՂՔԻՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏԷԶԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Երեւանի Շահումեան շրջանը, Սեբաստիա փողոցի կողքին կը կառուցուի հանրային պարտէզ մը, զոր նախագծած են Երեւանի պետական համալսարանի նախագծային հիմնարկի ճարտարապետները: Հանրային պարտէզը կ'ունենայ ընդարձակ ամփիթատրոն մը՝ նախատեսուած բացօթեայ ձեռնարկներու համար, եօթը աւազաններէ բաղկացած համակարգ մը, զոր կը զարդարեն գեղարուեստական ձեւաւորում ունեցող շատրուանները: Շրջապատող պուրակին մէջ տեղ կը գրտնեն մանկական խաղերու յարմարուէտ համադրոյթը, սրճարանը, համերգներու համար բեմ մը, կրպակներ եւայլն: Մուտքին կը կանգնի 15 մեթրնոց գրանիտէ յուշակոթող մը: Հանրային պարտէզը կը գրաւէ հինգ հեկտարի տարածութիւն մը եւ կը դառնայ Երեւանի, մասնաւորաբար Մալաթիա թաղամասի եւ հարաւ-արեւելեան հատուածի բնակիչներու հանգստավայրերէն մին: Ներկայիս մեծ թափով յառաջ կը տարուին շինարարական աշխատանքները եւ բացումը կը կատարուի աշնան, Էրեբունի - Երեւանի նուիրուած հանդիսութեանց օրերուն:

«LE MONDE DIPLOMATIQUE»

RUPTURE ET RÉAMÉNAGEMENT DANS LE MOUVEMENT ARMÉNIEN

×

Այս խորագրին ներքեւ, Լը Մոնտ տիփլոմաթիք Օգոստոսի իր թիւին մէկ ամբողջ էջը յատկացուցած է Հայկ. զանազան շարժումներուն եւ անոնց ներքին թէ արտաքին գործունէութեանց կամ պառակտումներուն, վերջին տարիներու ընթացքին:

Յօդուածագիրը՝ Ժիւսիթ Փեռեռա ըզգայացունց յայտնութիւններ չի կատարեր, այսինքն նորութիւն մը չկայ իր բառերուն մէջ: Գոհացած է ամփոփելով, ինչ որ լսած կամ կարդացած է, առանց խորհրդածութիւններ աւելցնելու իր կողմէ:

Յօդուածին սկիզբը, կ'անդրադառնայ Ալֆորվիլի յուշարձանին բացման հանդիսութեան, որու յաջորդած էր ոճրափորձ մը (Ապրիլ 29, Մայիս 3, 1984), Նախագահ Միթերանի եւ ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանին Հայերու Ցեղասպանութեան ճանաչման եւ Փարիզի հիւպատոսարանի գրաւման գործողութեան չորս հեղինակներուն դատավարութեան, հաստատելու համար թէ Հայկ. հարցը կրցած է տոկալ վերջին երկու տարիներու ծանրակշիռ դժուարութեանց:

Այս նախաբանէն ետք, Ժիւսիթ Փեռեռա կը ծանրանայ ԱՍԱԼԱ-ի վրայ, կ'ակնարկէ Դաշնակցութեան, զոր կ'որակէ «պահպանողական եւ արեւմտասէր» որ «տկարացեր է կեռիլլայի իր իսկ խումբերը ստեղծել որպէսզի երիտասարդները ԱՍԱԼԱ-ի չմիանան» (կը յիշէ, ուրեմն, Արդարադատութեան Մարտիկները):

Մնացեալը ԱՍԱԼԱ-ի ներքին հարցերուն կը վերաբերի, վերջին երկու տարիներու, այսինքն՝ իսրայելեան միջամտութենէն ետք Լիբանան եւ շատ ամփոփ «պատմականն է» շարժումին ծոցը ծնած տարակարծութեանց, Օրլիի ոճրափորձէն ետք: Այս առնչութեամբ, յօդուածագիրը կ'արձագանգէ ԱՍԱԼԱ-ի զանազան հոսանքներու պատկանող պաշտօնաթերթերուն տեսակէտներուն: Ցատկանըշական է որ յօդուածին այս վերջին մասին մէջ, լայն տեղ տալով ԱՍԱԼԱ-ի անջատուած թեւին (ԱՍԱԼԱ - Մ. Ռ.), կը փորձէ վերլուծել զանազան երկիրներու պարզած պատկերը, եզրակացութիւնը տալով «Դեմոկրատ Ճակատ»ին Լոնտոնի բանբերին՝ «Հայաստան - Կայծեր»ու խմբագրականին մէկ պարբերութեան:

Յօդուած մը, որ ինչպէս ըսինք, մասնաւոր նորութիւն մը չի բերեր մեզի, բայց հաւանաբար կրնայ որոշ լուսաբանութիւններ տալ Ֆրանսացի ընթերցողին:

× Այս նոյն թիւին մէջ, կարգ մը այլ յօդուածներու կարգին, կայ շահեկան գրութիւն մը գաղթականներու վերաբերող, որուն կ'անդրադառնանք առանձին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

1/16 աւարտականներու երկու հանդիպումները տեղի կ'ունենան Սեպտեմբեր 16ին. - Կոտայք - Շախտեոր եւ Արարատ - Գուգպաս :

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴՈՆԻ ԱՓԵՐԻՑ

Դ.

ՀԱՅՈՑ ԳԻՒՂԵՐ

- Կ'ուզե՞ս, գնանք աշխարհում ամենանահապետական հայկական գիւղը, - ասաց Արշակ Պօղոսեանը եւ, նկատելով զարմանքս, հաստատեց: - Այո՛, Նեսվիտան ամենահնահայրենին է բոլոր հայկական գիւղերից:

Մեքենան ընթացաւ քանոնի պէս ուղիղ ասֆալթապատ ճանապարհով: Ճանապարհի երկու կողմը, հորիզոնից հորիզոն, խնամքով մշակուած ցորենի արտեր են:

- Հարուստ, շատ հարուստ է Միասնիկեանի շրջանը, - ասաց Պօղոսեանը: - Գիտե՞ս, տարեկան որքան հացահատիկ ու եգիպտացորեն են այստեղ հաւաքում...

Մեքենայում բացի վարորդ Աստուածատուրից չորս հոգի ենք. շրջանային երկլեզու թերթի գլխաւոր խմբագիր Մնացական Դալլաքեանը, թերթի հայկական բաժնի վարիչ Սերգէյ Աղարէկեանը, տպարանի դիրեկտոր Արշակ Պօղոսեանն ու ես:

Կէս ժամ է հարկաւոր Ռոստովից Միասնիկեանի շրջան հասնելու համար, բայց այդ կարճ տարածութիւնը սահմանազատում է երկու իրարից տարբեր աշխարհներ: Շրջանի գիւղերը մտնելուն պէս մի պահ մոռանում ես, որ Հայաստանում չես՝ այնքան անաղարտ է պահպանուել այստեղ հայկական շունչն ու ոգին:

Յիշենք, որ խրիմահայ գաղթականները 1778 - 1779 թուականներին Դոնի ափերը հասնելով, Նոր Նախիջեւան քաղաքի հետ միաժամանակ հիմնեցին հինգ գիւղ, որոնք կոչուեցին Չալթր, Թոփտի, Մեծ Սալա, Փոքր Սալա եւ Նեսվիտա: Վաթսուն տարի առաջ բնակչութեան աճի հետեւանքով նրանց միացան եւս երեք հայկական գիւղեր՝ Կարմիր Խրիմը, Լենինականն ու Լենինաւանը: Ըստ պաշտօնական տուեալների, այժմ շրջանում ապրում է 31 հազար մարդ, բնակչութեան 62 տոկոսը՝ այսինքն շուրջ 20 հազար մարդ Հայեր են: Քիչ չեն նաեւ հայազգի ղեկավար աշխատողները, օրինակ՝ շրջանային սովետի գործադիր կոմիտէի նախագահը, կուսակցութեան շրջանային կոմիտէի երկրորդ եւ երրորդ քարտուղարները:

Ծանօթութիւնս գիւղերի հետ սկսեցի Չալթրից: Չափազանց մեծ է այդ գիւղը եւ եթէ բնակչութեան քանակով մօտ է Հայաստանի փոքրիկ քաղաքներին, ապա տարածքով մօտաւորապէս Էջմիածնի չափ է: Ճիշդն ասած, «գիւղ» բառը չի էլ սազում Չալթրին, մանաւանդ, որ այն Միասնիկեանի շրջանի վարչական կենտրոնն է: Ե՛ւ կենցաղով, ե՛ւ նիստուկացով, ե՛ւ հագուստով Չալթրի բնակիչներն իսկական քաղաքաբնակներ են, թէկուզեւ զբաղուած են մեծ մասամբ հողագործութեամբ: Աշխատասէր են այստեղ մարդիկ եւ հետեւապէս՝ ունեւոր, ապրում են ժամանակակից բոլոր յարմարութիւններն ունեցող, մրգատու այգիներով շրջապատուած տներում, շատերն աւտոմեքենայ ունեն: 204 տարեկան է Չալթրը, բայց այժմ նրա միակ հին շինութիւնը ԺԸ. դարավերջի հայկական եկեղեցին է:

Գիւղի «Հրազդան» կինօթատրոնի սրահում ինքնուս նկարիչների ցուցահանդէս էր բացուել: Պատկերացնո՞ւմ էք. քսանից աւելի նկարիչ կայ Չալթրում: Կտաւներից մէկին Մասիս սարն է, առջեւի պլանում՝ արագիլների բոյն եւ մայր թռչունը ձագերի հետ: Այդ մի քիչ միամիտ, բայց անկեղծ ու ազդեցիկ նկարը կոչւում է «Կարօտ»:

Հայաստանի կարօտը զգացնել է տալիս այստեղ ամէն քայլափոխի: Եւ լաւ է, որ սերտ է ու հաստատուն Չալթրի եւ շրջանի միւս հայկական գիւղերի հաղորդակցութիւնը Հայաստանի հետ: Առաջին տարին չէ, որ Միասնիկեանի եւ մեր Արտաշատի շրջանների միջեւ զարգանում են տնտեսական եւ մշակութային կապերը: Այդ կապերը յաճախակի վերածւում են անմիջական հանդիպումների. Արտաշատցիները հիւրընկալւում են Միասնիկեանցիներին եւ իրենք էլ հիւրընկալւում Դոնի հայկական գիւղերում:

- Մենք գոհ ենք Հայաստանցիներից, - ասաց Սերգէյ Աղարէկեանը, - նրանք մեզ չեն մոռանում: Ահաւասիկ մէկ օրինակ. վերջին տարիներին հայ գրողներից Չալթր են այցելել եւ բնակչութեան հետ հանդիպումներ ունեցել Սերօ Խանզադեանը, Սիլվա Կապուտիկեանը, Գէորգ Էմինը, Վարդգէս Պետրոսեանը, Լեւոն Մկրտչեանը, Ռազմիկ Դաւոյեանը ... Նման ուշադրութիւնը ոգեւորում է մեզ...

Գիւղում տասը հոգուց ինը Հայեր են, եւ զարմանալի չէ, որ Ռուսներն էլ են այստեղ խօսում հայերէն: Բաւական խրթին է տեղի հայերէնը, Չալթրցիներին լսելիս երբեմն ոչ թէ հասկանում էի ասածները, այլ՝ կռահում: Ընդհանրապէս Նոր Նախիջեւանի բարբառն առանձին հետաքրքրութիւն է ներկայացնում լեզուաբանների համար, չէ՞ որ այն 6 - 7 դար գոյատեւել է Հայաստանից կտրուած: «Աս տարի ալրանքը ըրինդ է», - ասում է Չալթրցին, այսինքն՝ այս տարի բերքը լաւ է: «Նայէ, ինչքան դեսդ ախճիկ է» - տես, ինչ գեղեցիկ աղջիկ է: «Վրէ՞ Գեչտաս» - ո՞ւր ես գնում: «Էգվիր հո՛ս» - եկ այստե՛ղ: Հորթին փաշտ են ասում, մարդուն՝ մաշտ, ծոռանը՝ ճազուկ, հողին էլ՝ փող: Հետաքրքիր է «խազախ» եւ «մարուշկա» բառերի վերծանումը, որոնք համապատասխանօրէն նշանակում են «ռուս տղամարդ» եւ «ռուս կին»: «Խազախ»ը «կազակ» բառի աղաւաղուած ձեւն է (Կազակներ են կոչուել Դոնի ափերին եւ Հիւսիսային Կովկասում հաստատուած Ռուսները): Իսկ «մարուշկա»ն Ռուսների մօտ շատ տարածուած Մարիա անուան Մարուսիա փաղաքշական ձեւից է գալիս...

- Նեսվիտան, - ձեռքով ցոյց տուեց Արշակ Պօղոսեանը: - Հասանք:

Եւ այսպէս մեր մեքենան մտաւ աշխարհում ամենահնախօսային հայկական գիւղը, իսկ ես չգիտէի, որ 15 րոպէ յետոյ տեսնելու եմ Նեսվիտայի եկեղեցին, տեսնելու եմ, որպէսզի այլեւս երբեք չմոռանամ...

Չէ՛, նկարագրելը երեւի անիմաստ է, տեսնել է պէտք ... ինչե՛ր ասես, որ չեն պատմի Հայոց եկեղեցիները՝ կնունքների ու տօների, իրենց պատերում ճգնած համամարդկային սիրով լուսաւորուած բանաստեղծների ու փիլիսոփաների մասին: Եւ, աւա՛ղ, աւելի շատ՝ թշնամիների անզուսպ վայրագութեան ու գեղեցիկը քանդելու - աւերելու մոլուցքի մասին: Բայց, որ աշխարհում գերմանական ֆաշիստների ձեռքով աւերուած հայկական եկեղեցի կայ՝ գիտէի:

Նեսվիտայի կիսաւեր եկեղեցին կանգնած է փոքրիկ բլրի վրայ, չորս կողմը կանաչ անծայրածիր արտեր են եւ այդ անսահման գեղեցկութեան գրկում տարօրինակ են թւում նրա մռայլ, սեւացած պատերը: Մնացական Դալլաքեանն ասաց, որ 41 թուականին եկեղեցում պաշտպանուել են սովետական զինուորները: Դիմադրել են երկար, կատաղի, բայց ֆաշիստները թնդանօթներ են բերել, իսկ մերոնց մօտ միայն թեթեւ զէնք է եղել:

Եկեղեցու հաստ, մեթրոկէսանոց պատերը ծակծկուած են հազարաւոր փամփուշտների ու արկաբեկորների հետքերով, արեւմտեան եւ հարաւային պատերը մի քանի տեղ բացուած են, արկերի առաջացրած հարուածներից: Մի տեղ բացուածքն այնքան մեծ է, որ նրանով երկու մարդ առանց կռանալու միաժամանակ կարող են մտնել եկեղեցի: Ամէնից շատ տուժել է գանգակատունը՝ վերին մասը փշրուել է, պահպանուած շարուածքից ցցուած են պայթիւնների ջերմութիւնից հալուած ու ծամռուած երկաթէ ձողեր:

Բայց Նեսվիտայի եկեղեցին, կարծես համակուած իրեն սնեղծած ժողովրդի ուժով, դիմացել է, չի կործանուել հիմնայատակ: Ցօշափում եմ պատը. այո՛, այսպիսի կուռ շարուածքը հեշտ չէ քանդելը, դրա համար էլ արկերը ոչ թէ փլուզել են եկեղեցին, այլ ծակել նրա պատերը:

Արկերի բացուածքից ներսում անսովոր շատ լոյս կար: Ցանկարծ զմբէթի տակից սուր ծղրտոց լսուեց, ու երկու ծիծեռնակ սեւ կայծակների պէս դուրս թռան եկեղեցուց: Բարձրացրի գլուխս ու անակնկալի եկած կանգ առայ: Պատից լուռ նայում էր ալեզարդ մօրուքով խորաղէմ մի ծերունի: Անշուշտ, Գրիգոր Լուսաւորիչն էր ... Միայն հրաշքը կարող էր փրկել Նեսվիտայի եկեղեցու որմնանկարների մի մասը, երջանիկ զուգադիպութեամբ նոյնիսկ գոյներն են պահպանել իրենց թարմութիւնը: Սրբերից մէկը ծնկների վրայ՝ դէպի եկեղեցի մտնողը, բաց էջերով մի՝ մեծ գիրք է պահում: Պարզորոշ նշմարւում են հայերէն տառերը, նոյնիսկ մի քանի բառ կարելի է կարդալ, բայց ամբողջութեամբ գրուածքն անընթեռնելի է: Սրբի դէմքին գնդակ է դիպել ... Չէ՛, դա տեսնե՛լ է պէտք...

Անցնելով Նեսվիտան, թշնամին նորից դիմադրութեան հանդիպեց, այս անգամ՝ հայկական Մեծ Սալա գիւղի մօտակայքում: Կռուի մասնակիցներից էր Սերգէյ Օհանեանը, որն ընկերների հետ խենթ կատաղութեամբ պաշտպանեց գրաւած դիրքերն ու զոհուեց: Օհանեանին յետմահու Սովետական Միութեան հերոսի կոչում շնորհուեց, նրա սխրանքը յայտնի դարձաւ ողջ երկրին: Ահա հերոս մարտիկներին նուիրուած յուշարձանը եւ ահա նրանց գերեզմանը:

Ռոստովի հողի վրայ շատ բան է յիշեցնում պատմութեան մէջ ամենածանր պատերազմի մասին: Այդ պատերազմի մահացու կրակն անցել է նաեւ Թոփտի գիւղով: 610 Թոփտեցիներ էին մեկնել ռազմաճակատ, 324-ը չվերադարձան: զոհուածներից 323-ը Հայեր էին, մէկը՝ Ռուս, գիւղի միակ ռուս ընտանիքի զաւակը:

Այդ օրը զոհուած Թոփտեցիների յուշարձանի մօտ հաւաքուել էին գիւղի միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչներն ու բարձր դասարանների աշակերտները: Նման հանդիպման վաղուց էի սպասում ... Միասնիկեանի շրջանի բոլոր հայկական գիւղերում հայազգի աշակերտներն ինը տարի՝ երկրորդ դասարանից մինչեւ տասներորդը սովորում են մայրենի լեզու եւ գրականութիւն:

Թոփտեցիները հրաւիրեցին տեսնել իրենց դպրոցը, իսկ քիչ անց մենք արդէն մտերիմներ էինք: 10-րդ դասարանցիները՝ Մակարը, Մկրտիչը, Սարգիսը, Հայկանոյշը, Անահիտը, իրար ընդհատելով, հարցուփորձ էին անում Հայաստանից. վերականգնւո՞ւմ է Սեւանի մակարդակը, Երեւանում ճիճզերը մողայից դո՞ւրս են եկել թէ ոչ, քանի՞ հազար մարդ է տեղաւորում «Հրազդան» մարզադաշտը, քանի՞սն են Երեւանի մետրոյի կայարանները ... Եկել էի հարցերով, բայց հազիւ էի հասցնում ինքս պատասխաններ տալ: Երկար զրուցեցինք:

Աշակերտները երգեցին դպրոցի մաթեմատիկայի ուսուցիչ Գրիգոր Բարխեանի յօրինած երգը՝ նուիրուած հարազատ գիւղին: Երգում Թոփտին կոչւում է «Անիի բեկոր», չէ՞ որ Անիի կործանումից է սկսուել նորնախիջեւանեան գաղութի պատմութիւնը:

Թոփտու դպրոցում քանիերորդ անգամ լսեցի Մագդա Հաջեանի անունը: Մինչեւ այդ էլ գիտէի, որ Հայոց լեզուի եւ գրականութեան բազմամեայ ուսուցչուհին մեծ պատիւ ունի շրջանում, բոլորը նրան ճանաչում են, յարգում, պէտք

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին իով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան իով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ո՛չ, ո՛չ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, խօսքը չի հասկնալու մի տաք. ինծի ձեզի փեսայ, զձեզ ալ ինծի աներ ընելը ընդունելնիդ խնդրել կը համարձակիմ:

- Ի՞նչ պիտի ըսես, Նիկողիմոս աղա, մարդը ինքզինքը ձեզի փեսայ ընել կ'ուզէ:

- Եւ քանի որ զձեզ իրեն աներ ընել կ'ուզէ...

- Ծերերուն պարտքն է...

- Ուրիշներուն աներ ըլլալ, ասանկ չէ՞:

- Նիկողիմոս աղա, տարօրինակ բաներ կ'ըսես, ծերերուն պարտքն է՝ պզտիկներուն յանցանքը չի տեսնալ, թողունք որ հոս յանցանք ալ չի կայ, աղջիկնիդ՝ մատմազէլ Մարին ինչ յանցանք գործած է, սիրական մը գտեր է, նշանուիլ կ'ուզէ, այստեղ քեզի ի՞նչ վնաս կայ:

- Եթէ նշանուիլը յանցանք է, ինչո՞ւ ամէն մարդ կը նշանուի, կը նշանակէ՝ բոլորն ալ յանցա՞նք կը գործեն:

- Այո՛, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ես անանկ կը կարծեմ թէ առաջարկս ուրախութեամբ պիտի ընդունիք, որովհետեւ շատ մասամներ կարգ մը մատմազէլներու ձեռքը առաջարկեցին ինծի, սակայն ես մերժեցի, որովհետեւ անոնց նկատմամբ սրտիս մէջ սիրոյ զգացում չի տեսայ, ձեր աղջկայ հրեշտակային դէմքը վառեց ինծի, այդ ամուրը՝ գետնին տակը անցնելիք այդ երեխան...

- Ծիտը տակը մնար անոր:

- Այո՛, մոնսինիոյ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ամուրը քունը տաս աչքերէս, սիրտս կրակ առեր կը վառի ... օ՛հ լամուր ... օ՛հ լամուր:

- Օհլամուրի մէ՞ջ տեսնուեցաք...

- Ա՛հ լամուր ... օ՛հ լամուր:

- Օհլամուր կ'ուզես, ինչ կ'ուզես չեմ գիտեր:

- Ա՛հ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ա՛հ ... լամուր է լը բիվօ տը լիւմանիթէ լը սէօլ լրվիէ տիւ մոնտ, բլիւ փեղթիլ ֆը լա թեղ, բլիւ պղիւլան ֆը լը փէօ...

- Միտքդ ի՞նչ է եղբայր:

Սեզ էսֆլաւ սոն բլիւ նոմպրէօ ֆը լեզ էթուալ, բաղթու լա թեղ է սումիզ ա սէ ֆաքքիս ...

- Տեսա՞ր Նիկողիմոս աղա, ես քեզի չըսի՞ քի մի սպասեր, աղջիկդ միխու ժորժին տուր:

- Ճանըմ...

- Լամբիղ տը լամուղ է սան պողնը, սոն բուվուառ է սան լիմիթ...

- Նիկողիմոս աղա, ես քեզի չէի՞ ըսեր թէ աղջիկդ սա միսիւին տուր:

- Եթէ տալու ըլլայիր, գործը մինչեւ հոստեղուանքը չէր հասներ...

- Ա՞հ, սոն էֆսեյանս Նիկոդիմոս ...

- Եղբայր, ըսածներէդ բան մը հասկցած չունիմ:

- Ա՛հ, մոնսինիոյ, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, լամուր էթ էոն անֆան թերիպլ իլ վէօ թութ ավուառ է թու սավուառ իլ օդ թու է օն նը բէօ րիէն լուի րֆիւզէ ... մո՛ւյ մոնսինիոյ Նիկողիմոս, մույ, աղջիկդ ինծի տուր...

- Նօ, մուշու ժորժ, նօ մուշու ժորժ, լամուր թու երեխիդ, սուրաթիդ, ավուառ է թու կերպարանքիդ, ձեւիդ, նօ մուշու ժորժ, աղջիկս քեզի չեմ տար:

- Ես կ'առնեմ, որովհետեւ ժը լեմ տը թու մոն քէօռ:

- Քէօռը դուն ես:

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, կարծեմ դուք ինծի հետ դէշ վարուելու, ֆրանսերէնս հաճնալու իրաւունք չունիք, պիտի չհաճնաք, մարձակիք քաղաքավարութիւնս ծաղրել, հասկցա՞ք:

- Հասկցայ, հիմա միտքդ ի՞նչ է:

- Միտքս ձեզի փեսայ ըլլալ է:

- Հասկցայ, բայց շատ ալ գործիս գալու բան չերեւար:

- Եթէ զձեզ մեզի աներ ընէք՝ գրասենեակային բոլոր գործերնիդ վրաս կ'առնեմ եւ զձեզ կ'ազատեմ գրագրի ամսականէն. իմ փեսայութիւնս շատ օգտակար պիտի ըլլայ ձեզի, աղջիկնիդ ամբողջ հոգւով զիս կը սիրէ, ես ալ զինք կը սիրեմ. ասանկ ըլլալէն ետքը առանց սպասելու հարսանիքը ընելու է:

- Մուշու ժորժ, կ'աղաչեմ մէյ մ'ալ առանկ թեթեւ կերպով աղջիկ մի ուզեր ինծմէ, ամէն բան իր օրէնքը ունի, եթէ կ'ուզես ինծի փեսայ ըլլալ, քահանայ մը կը ղրկես, աղջիկս կ'ուզես, ես ալ կ'ամ կուտամ, կա՛մ չեմ տար:

(Շար. 8)

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՄԱՆԿԻԿԻՆ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

Թերթի մեծ ընթերցող մը եղած եմ: Եւ թղթակցութեան ախորժակս կրկնապատկած եմ ուրիշ ախորժակով մը՝ օտար թերթերը գնել ու գիշերին, առաւօտեան ցրուիչներէն, որոնք կ'երթան «թաղին» առնել ռոթաթիվներու տակէն:

Շրջան մըն էր, երբ հեռատեսիլը գոյութիւն չունէր եւ ձայնասփիւռը դեռ իր սկզբնական թոթովանքները կ'ընէր եւ արեւմն «թարմ լուրերը» իրենց ամբողջական իմաստն կ'առնէին արեւածագին, թերթ - ընթերցողին համար - նոր էր ժամանները արտատպող մելանին թարմութեան հետ:

1932, Մարտ 2ի վաղ առաւօտեան, թերթերը շատ գրաւիչ բաներ չունէին ըսելիք: Նախորդ իրիկունը, ամէն իրիկուան պէս, Թէատր տը Տիղ - խօռ խաղացած էի նախքան ռէւ Կալիլէի գիշերային երթալը: Յետոյ, գացած էի ընթրելու «Բլօշ տ'Օռ», Պլանշի մօտ, ուր հանդիպած էի Սաշա Կիթրիի եւ Ֆրանսիս Քարքոյի: Մեր ամէնօրեայ եւ սիրելի մտահոգութիւններէն մէկն էր տեղ մը գտնել վերջին բաժակը խմելու համար: Այն ատեն, համբաւ ունեցող վայրերն էին. - Շաթամ, Սելեքթ, Քափրա, Հերպէր է Ալպէր:

Այդ օրը, որոշած էինք Մոնմարթրէն մեծ Պողոտաները իջնել: Պուլվար եւ Փուասոնիէռի անկիւնը, «Լը Մաթէն» թերթին շէնքին առջեւ, համախմբում մը կար: Թերթին խմբագրութիւնը սովորութիւն ունէր ցուցափեղկի մը մէջ յայտարարել գիշերը հասած այն լուրերը, զորս չէր կրցած թերթին հասցնել: Մօտեցայ: Գլխագիր կարելի էր կարդալ. - «Շառլ Օկիւսթ Ճրնիըր, 20 ամսու, Ատլանտեանն կտրող հերոս օդաչու՝ Շառլ Լինտպէրկի որդին առեւանգուեցաւ»:

Հարկ եղաւ յաջորդ օրուան սպասել մանրամասնութիւններ ունենալու համար, այն դէպքին մասին որ պիտի դառնար դարուս արարքը:

1927 Մայիսէն ի վեր, երբ 25 տարեկանին, յաջողած էր Ատլանտեանն անցնիլ, Լինտպէրկ պատմութեան անցած էր: Իր «Սփիրիթ օֆ Սէն - Լուի» գլուխը ցոյց տուած էր, բացի քաջարծութենէն, օդանաւորդութեան առեւտրական ապագայ կարելիութիւնները: Իր համբաւը պատճառ է, որ ծանօթանայ միլիառատէր Հարի Կըկընհայմի, որու աղջկան հետ պիտի ամուսնանայ, 1929-ին: 1930 Յունիս 22-ին, կը ծնի իրենց առաջին զաւակը՝ Շառլ - Օկիւսթ: Իր ընտանիքին հետ, Ատլանտեանի հերոսը պիտի հաստատուի Նիւ - Եորքի մէկ արուարձանին՝ Հոփուել չինել տուած իր մեծ ապարանքին մէջ:

Բախտն ունեցած էի Լինտպէրկին հանդիպելու 1927, Մայիս 27-ին, իր փառաւոր ուղեւորութենէն հազիւ շաբաթ մը յետոյ: Փարիզ եղած ատենը, ուզած էր Սիթրոյէն գործատունը այցելել: Քանի մը ժամուան մէջ, գործատան ճակատը եւ ներսը դրօշազարդուած էին ամերիկեան եւ ֆրանսական գոյներով, բեմ մը հաստատուած էր մեծ բակին մէջ եւ դերբաղարանին մեծ hոլը ընդունելութեան սրահի վերածուած էր: Հայրս, որ Անտրէ Սիթրոյէնի բարեկամ էր, հրաւիրուած էր եւ կրցած էի մասնակցիլ ընդունելութեան:

Ես ալ շատ տարուած էի օդանաւորդութեամբ եւ հեռուէն մօտէն միշտ հետաքրքրուած այն ամէն ինչով որ Լինտպէրկին կը վերաբերէր: Ինչ որ կարդացի յաջորդ օրը թերթերուն մէջ առեւանգումին վրայ ըրաւ գիս: Մարտ 1-ին, փոքրիկ Շառլը, քիչ մը հարբուխ, անոյշ - անոյշ կը քնանար իր սենեակը, ապարանքին առաջին յարկը:

Հայրը կը կարդար դրադարանին մէջ: Ժամը 21-ի շուրջ, աղմուկ մը կը լսէ, «փայտ կոտրելու պէս» ձայն մը, պիտի ըսուէր յետագային քննութեան ատեն: Անն Լինտպէրկ ոչինչ լսած էր: Ժամ մը ետք ճըըսը երախային սենեակը կ'երթայ, հաստատելու համար թէ ամէն ինչ լաւ է: Ոչ մէկ չունչ կը լսէ, միայն պարապ օրօրոց մը կը տեսնէ եւ սեղանին վրայ՝ պահարան մը:

Լինտպէրկ անմիջապէս զաւկին սենեակը կ'երթայ եւ ոստիկանութիւն կը կանչէ: Երբ քննիչ ոստիկանները կը հասնին, պատուհանին տակ, ցեխին մէջ հետքեր կը նկատեն: Կը համապատասխանեն սանդուխի մը, որու կողերը կը գտնեն քանի մը մեթր անդին: Ոստիկաններ նամակը կը բանան, բնագիրը լեցուն է ուղղագրական սխալներով:

«Պարոն, 50 հազար տոլար պատրաստեցէք, 25 հազարը՝ 20 տոլարնոցներ, 15 հազարը՝ 10 տոլարնոց եւ 10 հազարը՝ 5 տոլարնոց: Ասկէ 2 - 4 օր ետք, ձեզ կը տեղեկացնեմ թէ ո՞ւր պիտի դնէք դրամը: Կը զգուշացնենք ձեզի՝ ոչ ծանուցում այս մասին եւ ոչ մէկ խօսք ոստիկանութեան: Երախան լաւ կը խնամուի: Բոլոր նամակներուն համար ծանօթ նըշանն է՝ 3 ծակ»: Եւ, իսկապէս, նամակին վարը տարօրինակ գծագրութիւն մը կայ, երկու կապոյտ շրջանակ, իրարու փակած, հատարակաց մասը կարմիր ներկուած է եւ երեք քառակուսի ծակեր կան:

Ի՞նչ ընել: Հարցը ծածկե՞լ թէ հրապարակել: Կը խորհիմ թէ Լինտպէրկ ընտրութեան կարելիութիւն չունեցաւ: Գիշերը, տեղական ոստիկանութիւնը լուր տուած էր թերթերու: Յաջորդ օրն իսկ, հարիւրաւոր թղթակիցներ եւ հազարաւոր հետաքրքիրներ Հոփուէլ կը խուժէին: Եւ քանի որ առեւանգումը ծանօթ է ամբողջ աշխարհին, Անն Լինտպէրկ կ'որոշէ օգտագործել մամուլը: Իր դիմումին վրայ, բոլոր թերթերը կը հրատարակեն թէ ինչ սնունդ պէտք է առնէ երախան եւ ծնողքը յանձնառու կ'ըլլայ չփնտռել առեւանգողներուն: Պատասխանը անմիջական է: Նոր նամակ մը Մարտ 5-ին. - «Պարոն, ձեզի լուր տուած էինք, որ հարցը չհրապարակէք եւ ոստիկանութեան լուր չտաք: Հիմա հետեւանքները պիտի քաշէք, այսինքն երախան պիտի պահենք, մինչեւ որ ամէն ինչ հանդարտի: Փրկագինը՝ 50-էն 60 հազարի կը բարձրանայ»: Այս նամակը, որոշ ցուցմունքներ կը բերէ ոստիկաններուն: Ուղղագրական եւ քերականական սխալները կարծել կուտան թէ գերման զաղթական մը գրած է նամակը: «Միլիէօ»ն չէ առեւանգողը: Ալ Քափոնէ բանտն է եւ իր վրդովումը կը յայտնէ: Աւելին՝ 100 հազար տոլար պարգեւ կը խոստանայ երախային յանձնումին փոխարէն:

Այս խոստումները ոչ մէկ դեր կը խաղան: Ընդհակառակն: Ամիսներու ընթացքին Լինտպէրկ ուրիշ նամակներ կը ստանայ: Աւազակներուն պահանջները հիմա 100 հազար տոլարի հասած են: Ամերիկայի չորս անկիւններէն տեղեկութիւններ կը տեղան: Ամէն կողմ կը կարծեն մանկիկը տեսած ըլլալ: Ընտանիքին հետ ամբողջ աշխարհ կ'ապրի այս ողբերգական թերթօնը: Ինչ որ հանրութիւնը կ'անդիտանայ, այն է որ 1932 Ապրիլ 2ին, Պրուքսի թաղամասին մէկ գերեզմանատան մէջ, միջնորդ մը 75 հազար տոլար յանձնած է անծանօթի մը: Լինտպէրկ, չիրիմի մը ետին պահուըտած դիտած է տեսարանը, առանց համարձակելու միջամտել:

Լինտպէրկները երբեք ողջ պիտի չըտեսնեն իրենց զաւակը: 1933 Մայիս 12-ին, բեռնատարի վարորդ մը փոսի մը մէջ, ոչ հեռու Հոփուելէ, երախայի մը կազմալուծուած դիակը պիտի գտնէ: Լինտպէրկ պիտի ճանչնայ զաւակը: Սըպաննուած էր առեւանգման օրն իսկ:

18 ամիս ետք է, որ ոստիկանութիւնը պիտի կարենայ ձերբակալել ան որ առեւանգողը կը նկատուի: 1934 Սեպտեմբերին, մարդ մը, կառնս ծախողի մը պիտի վճարէ դրամաթուղթով մը, որ այլեւս ի զօրու չէ: Պաշտօնեան՝ խելք ըրած է կառքին թիւը առնել: Մարդը կը գտնուի. գերմանական ծագումով Նիւ-Եորքցի մըն է՝ Պրունօ Հաուփթման: Կառատան տուած դրամը փրկագինէն կու գայ: Ոստիկանները դեռ 13. 750 տոլար կը գտնեն: Հաուփթման միշտ պիտի ուրանայ, բայց հաւաքուած փաստերը անժխտելի են: Մահուան կը դատապարտուի եւ «էլեքտրական աթոռ»է կ'անցնի 1936 Ապրիլ 3-ին: Ի՞նք էր յանցապարտը: 50 տարի ետք, հարցը միշտ կարելի է դնել: Արդարեւ, ըստ կարգ մը վկայութեանց, զորս դատարանը նկատի չէ առած, առեւանգման ժամուն, Հաուփթման Սէնթրըլ Փարք էր, կ'աշխատէր: Փաստ չկայ: Ինք կ'ըսէ թէ գերմանացի ընկեր մը ունէր՝ Ֆիշ, որ օր մը իրեն տուած էր կօշիկի կնքուած տուփ մը: Օր մը, ողողում եղած է իր խոհանոցը, տուփը թափ - թաց, բացուած է եւ հոնկէ տոլարները թափած են: Ճի՞շդ է: Սո՞ւտ է: Կը թուի թէ բաւական հետքեր անտեսուած են, ինչպէս ոստիկանական տեղեկագիր մը, որ կը յայտնէր թէ Պրուքսի մէջ, օր մը Ֆիշ հարցաքննուած է, երբ փրկագինին դրամները կը բաժնէր եւ Գերմանիա վերադարձի տոմսն ալ այդ դրամներով վճարած էր: Բայց, յանցաւոր մը պէտք էր: Երկուքուկէս տարուան քննութենէ ետք, ամերիկեան ոստիկանութիւնը չէր կրնար ձախողութեան մը վրայ մնալ: Հաուփթման իրենց գործին կուգար: Վըճարեց:

ԺԱՆ ՌԻԿՕ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

- Ձեզի չըսի՞ որ այս քարտուղարուհին ճամբու դնէք.

= Այո, Պ. տնօրէն, իր մոռացկոտութեան պատճառով:

- Ուրե՞մն.

= Ճամբու դրի: Բայց մոռցած է որ ճամբու դրած եմ եւ այս առտու, նորէն եկաւ:

...եղած տեղը խորհուրդ հարցնում, ոչ մի ...ոն կամ հարսանիք չի անցնում առանց նրա:

Մեր ժողովուրդը միշտ էլ արտակարգ ...ընքով է վերաբերուել դէպի ուսուցիչը, գնահատել նրա անփոխարինելի դերը, գնահատել աշխատանքը: Եւ եթէ Հայ... կոխւ է տուել իր լեզուն պահպանելու համար, արիւն թափել բառեր բուն ի...մաստով, ապա այդ կռուի հերոսներից ...են եղել մեր համեստ, մեր լուսաւոր ուսուցիչները:

Մագդա Հաչեանը ողջունեց ինձ հարազատի պէս.

- Հայաստանի՞ց է տղան եկել...

34-րդ տարին է, որ ուսուցչուհին Հայաստանից հեռու գտնուող Հայոց գիւղերում որպէս սրբազան արարողութիւն մանուկների առջեւ բաց է անում մաշտոցեան այբուբենի դռները նրանից են երեխաներն իմանում Վահագնի, Հայկի ու Բելի, Արա Գեղեցիկի ու Շամիրամի առասպելները:

Ուսուցչուհին դպրոցական արձակուրդների ժամանակ համարեա ամէն տարի իր աշակերտներին տանում է Հայաստան, ցոյց է տալիս Երեւանը, Գառնին, Էջմիածինն ու Սարդարապատը:

Ուրիշներից իմացայ, թէ ի՛նչ գնով է նա շարունակում իր գործը: Մագդա Հաչեանի մայրը հիւանդ է, ինամքի կարիք ունի. վատառողջ է ինքը՝ ուսուցչուհին: Չի խնայում իրեն, ասում էին մարդիկ, ժամանակն է, որ մի երիտասարդ գայ, փոխարինի Մագդային:

Բայց դա ասում էին ուրիշները, իսկ Մագդա Հաչեանը լաւատեսօրէն է տրամադրուած: Ցոյց է տալիս մեծ, լուսաւոր դասարանները, հպարտութեամբ նշում, որ Թոփտու դպրոցը լաւագոյններից է շրջանում եւ 500-ից աւելի աշակերտ ունի:

- Քանի ուժ ունեմ, - համոզուած ասում է ուսուցչուհին, - պիտի դաս տամ երեխաներին, պիտի Հայաստան տանեմ, որ տեսնեն, որ սիրեն իրենց պապերի հողը: Մեր քաղցր հողը...

ՍԱՄՈՒԷԼ ՇԱՀՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Շար. 4 եւ վերջ)

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ձ.)

- 16 -

ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ

Ախոյեանը բնականաբար խուսափեցաւ, բայց չկրցաւ պատասխանել, որովհետեւ փողը պաշտպանուած էր: Հարցը երեք ժամերկրորդ յետաձգելու մէջ էր: Կը ...քրայէ մարդուն չորս կողմը որ ծանր եւ հանդարտ հիռ կուգայ, վայրկեանը համնելուն՝ կ'արձակէ սոսկալի ուղղորդ մը. միւսը ոչ իսկ կը շարժի. ձախովը կը չեղէ, իսկ աջովը կզակին կը շանթէ այնպիսի անծեալ հարուած մը, որ ախոյեանը կ'ընդունի «Վակոն - լի», որ է գընացքի ընթացքին կը քնանայ, եւ քնացած վիճակին մէջ կ'իյնայ մարզարեմէն վար:

Ամբոխը խենթ կը կտրի:

×

Զանգակահարը եղաւ որ լուրը հասցուց ժամատուն եւ Տոն Քամիլլօ սոխլեցաւ անկողինէն վար ցատքել եւ դուռը բանալ, որովհետեւ ժամկոչը կարծես խելքը թռցուցեր էր, եւ պիտի պայթէր եթէ Ա-էն՝ Ֆ, ամէն բան չպատմէր:

Տոն Քամիլլօ իջաւ հաղորդելու Քրիստոսին:

- Ուրեմն, հարցուց Քրիստոս, ի՞նչպէս անցեր է:

- Ծայրատակ աղմուկ մը, իրարանցումի եւ անպատկառութեան աներեւակայելի տեսարան մը:

- Ինչպէս քու իրաւարարըդ բզքտելու փո՞րձը, տեղեկացաւ Քրիստոս անփութութեամբ մը:

Տոն Քամիլլօ խնդաց:

- Ո՛ւր կը մնայ իրաւարարը: Երկրորդ պահուն Փեփփոնէի ախոյեանը կը տապլի դետնախնձորի պարկի մը պէս: Այն ատեն Փեփփոնէ անձամբ ելաւ մրցարեմ, ու սկսաւ տուր թէ կուտաս յաղթակաանին հետ: Բնականաբար քանի որ եղան մը պէս ուժով է, բայց այնքան խոշոր դդում, որ Զուլուներու եւ Ռուսերու գումարտակի ձեւով կը յառաջանայ, իսկ միւսը կզակին կը հասցնէ ուղղորդ մը որ զանիկա չոր դամի մը պէս գետին կը փռէ:

- Այսպէսով երկու եղան իր մասնաճիւղին կրած պարտութիւնները:

- Այո՛, երկու. իր մասնաճիւղը մէկ, եւ մէկ՝ ֆետերաձիան, քրքջաց Տոն Քամիլլօ, որովհետեւ դեռ լմնցած չէ. արդէն հազիւ Փեփփոնէն կը կործանի, ահա ուրիշ մը կը ցատքէ. մերձաւոր գիւղերէն եկած մէկը հաւանաբար: Վախազդեցիկ կոյտ մը, պեխ - մօրուքով, որը ինքն ալ պաշտպանութեան դիրք կը բռնէ ու բռունցք մը կ'իջեցնէ նահանգային ախոյեանին: Անիկա խոյս կուտայ ու կը պատասխանէ:

- Ու մօրուքով մարդն ալ գետին կը վերջանայ կատարեալ ընելու համար զաւանային այս տեսարանը. կ'ընդհատէ Քրիստոս:

- Ոչ ... Մարդը պաշտպանուած է դըրամարկղի մը պէս: Այն ատեն նահանգային ախոյեանը կը սկսի ցատքոտելներ, յանկարծակի բերելու համար զինքը: Ու ահա «ծաք». կը հարուածէ աջով ուղղորդ մը: Այն ատեն ես ձախով կը չեղեմ ու աջով կը շանթեմ: Ծաղարեմէն վար:

- Դուն ի՞նչ կը մտնես:

- Չեմ հասկնար:

- Ըսիր, ես ձախով կը չեղեմ եւ աջով կը շանթեմ:

- Չեմ հասկնար, թէ ինչպէս կրցեր եմ այդպէս ըսել:

Քրիստոս ցնցեց գլուխը:

- Արդեօք անոր համար որ ախոյեանին հարուածող մարդը դուն էիր:

- Չեմ կարծեր, ըսաւ ծանրօրէն Տոն Քամիլլօ, ես ոչ պեխ ոչ մօրուք ունիմ:

- Մէկը կրնար ի հարկին կեղծ դնել, ժողովուրդին ցոյց չտալու համար որ աւագերէցը հետաքրքրական կը գտնէ հասարակաց առջեւ գիրար բռունցքի բռնող երկու մարդոց տեսարանը:

Տոն Քամիլլօ բացաւ բազուկները:

- Յիսուս, ամէն բան կրնայ ըլլալ. պէտք է նկատի առնել որ աւագերէցներն ալ մսէ շինուած են:

(Շար. 66)

Պ. Վարդգէս Տականեան, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Տականեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տընի եւ Քաթրին Վիալ եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մարի Ֆիպխանի, Այրի Տիկին Մարիամ Տականեան, Պ. Մարտիկ Տականեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Սաթենիկ Ֆիրենկիւլեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Շիրինեան, Օր. Ռոզա Տականեան, Պ. Ներսէս Տականեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Հայրութեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տականեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարիկեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Անժէլ Կիյըռէ, Այրի Տիկին Մարիա Կոխոլ, Այրի Տիկին Սիւզան Ֆիպխանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, զաւկին, հարսին, քենիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Մոռինիօ)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարսէյլ, Երկուշաբթի, Օգոստոս 20-ին վաղ առաւօտեան, 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգոստոս 23, ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ-Քոմինալի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վարդգէս Տականեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Օգոստոս 26-ին Ս. Սահակ Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրեցեալ մօր, զոքանչին եւ մեծ-մօր՝ հանգուցեալ՝

ՆՈՅԵՄԶԱՐ ԵՆՈՎՔԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Մամալեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Պատարագը կը սկսի ժամը 10-ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Կարապետ Տէրտէրեան 150 Ֆ. Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՊԱՆԷԵՕ. - Տէր եւ Տիկին Կ. Սելթեկեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Սարգիս Տէր-Սահակեանի յիշատակին:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

208 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առանձին տիկնոջ մը հետ բնակելու եւ տան գործերով զբաղելու համար, կը փնտռուի միջին տարիքի հայ կին մը:

Հեռաձայնել. -

236 - 37 - 18

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է:

×

Տոհմիկ և դասական երաժշտութեան ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ՝ ՀԱՅՐ Յ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ:

Արձանագրութիւն՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն սկսեալ: Առաջին փորձը՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յակոբ Պարոնեանի «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»ը՝ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, ժամը 16-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա. Մ Ե Ա. Կ-ի տօնակատարութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար:

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ: Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը: Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման:

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի:

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի միջեւ:

Հասցէներ.-

Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado. 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի 85 - 72 - 34 թիւին:

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

առձակուրդի ընթերցումներ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.

ԵԻՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 Ֆ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերհրատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՁԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն (1925 - 1975)
եւ վկայութիւններ
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԶՈՒ
1976 - գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

PARIS - ATHENES - PARIS

ALLER 26 / 8

1350 Frs
(avion uniquement)

RETOUR 09 / 9

Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes

A PARTIR DE
2570 Frs

Lic. 1539

Forfait 8 jours — PARIS / PARIS — Séjour Pension Complète, Vin inclus
et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
23

JEUDI
23 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.771 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.771

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ռ. ՊԱՌ

Նախկին նախարարապետն է, այս անգամ, որ տեսակէտները կը պարզէ «Մոնտ»ին տուած հարցազրոյցի մը միջոցաւ։

Նոր կառավարութեան մասին, Պառ կ'ըսէ. - «Ինչ որ կը պատահի քանի մը օրէ, օրինակ՝ այն շեշտը որ կը դրուի նախարարապետին երիտասարդութեան վրայ (բարեբախտաբար՝ նուազ անցողական, որիշ առաւելութիւններ ունի), խումբակին եւ կառավարական գործունէութեան արդիւնաւէտութեան, այս ամբողջը տեսած է պարզ կաճէքի տպաւորութիւն թողուլ, որդ՝ կաճէթները քաղաքական չեն»։ Պառ կը խորհի որ իշխանութեան գործածած լեզուն չի կրնար հաւատք ներշնչել, երբ՝ միաժամանակ վերձաւոր գեղչեր կը յայտարարէ պարտադիր զանձումներուն վրայ եւ անդին յաւելում կ'ընէ անուղղակի տուրքերու վրայ, այնպիսի պայմաններու մէջ, որոնք գրեթէ ամբողջովին կը ջնջեն տուրքերու եւ անդամավճարներու նախատեսուած գեղչերը։ Ֆրանսան, կ'ըսէ Պառ, յստակ եւ հաւաստի քաղաքականութեան մը կարիքն ունի։ Ընդդիմութեան յանցանքը չէ, եթէ ձախը չի յաջողիր համոզել Ֆրանսացիները, որ իր քաղաքականութիւնը արդիւնաւոր է։ Գալով հանրաքուէին. որքան ալ զարմանալի թուի ընդդիմադիրի մը համար, Պառ դէմ չէ 11-րդ յօդուածին ընդլայնման եւ այս առընչութեամբ կ'ըսէ. - «Կը ցաւիմ այն երկդիմութեան համար, որ ստեղծուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին յաջորդական յայտարարութիւններով եւ նոյնքան բանավէճին այն չափազանց շփոթութեան եւ գերիրապաշտ երեւոյթին՝ որմէ Ֆրանսացիք շատ բան չեն հասկնար։ Կողմնակից եմ որ Սահմանադրութեան 11-րդ յօդուածին գործադրութեան դաշտը ընդլայնուի, որպէսզի թոյլ տայ Հանրապետութեան Նախագահին ուղղակի ժողովուրդին դիմել, նիւթերու շուրջ, որոնք հանրային ազատութեանց երաշխաւորութեանց կը վերաբերին Սահմանադրական Խորհուրդին նախապէս տուած հաւանութեամբ»։

Նախկին նախարարապետը կը ճշդէ, որ կուսակցութիւնները չի քննադատեր որպէս կուսակցութիւն, այլ՝ քանիցս նկատած է կուսակցութեանց վարչակարգի մը եւ կուսակցական մտայնութեան մը վտանգաւոր հետեւանքները։ Ա՛յս է, զոր կը քննադատէ։ Կ'ընդունի որ գործունէութեան շատ աւելի մեծ ազատութիւն կը վայելէ, քան այն մարդիկը, որոնք պէտք է մտահոգուին իրենց զօրախումբերով։ Առանձնութիւնը չի ճնշեր իր վրայ։ Անշուշտ, Պառ չի կրնար խուսափիլ՝ անխուսափելիէն, այսինքն Լը Փէնի վերաբերող հարցումէն։ Պատասխանը երկդիմի չէ. - «Լը Փէն մղձաւանջին մէջ կ'ապրինք եւ անիկա առանձնաշնորհեալ յանձնարարական չդարձնենք, այն պատճառով որ աջ թէ ձախ կուսակցութիւններէն ընտրողներ առաւ։ Բայց, ինչո՞ւ չխօսիլ։ Ժ. Մ. Լը Փէն կ'օգտուի զօրութիւն ունեցող երեք հարցերէ. - Գաղթողները, անապահովութիւնը եւ հանրային կարծիքի մէկ մասին ջղագրգռութիւնը իր տեսած իշխանութեան քաղաքականութեան։ Այրեր թէ կիներ, որոնք Լը Փէնի քուէ տուին եւրոպական ընտրութեանց առթիւ եւ որոնք, կրնամ ձեզ վստահեցնել ծայրայեղներ չեն, բացատրեցին ինծի թէ դո՞հ էին, ընտրապայքարի ատեն, լսելով մէկը որ իրենց կը խօսէր՝ Հայրենիքին, Ֆրանսացիներուն եւ իրենց կեանքի պայմաններուն, աշխատանքի եւ ընտանիքի մասին։ Քիչ մը շատ պարզամտութիւն պիտի ըլլար եզրակացնել թէ այս մարդիկը՝ Ֆաշիստներ կամ փէթէնիստներ են։ Համոզուած եմ, որ Ֆրանսացիներուն մօտ կայ մեծ բաժին մը տրամաբանութեան, որ ի վերջոյ կը յաղթէ։ Կը մաղթեմ, պարզապէս, որ յետագայ ընտրութիւններու ատեն, խուսափին նախնական եւ ամբոխավար կերպով շահագործելէ քանի մը թեմաներ, որոնք իրական հարցերու կը վերաբերին եւ չգոհանան արժէքներ ծախու հանել լեարդի գեղահատներու պէս»։

Պառ, սապէս կ'եզրակացնէ իր տեսակէտները. - «Եթէ քաղաքական մարդը պէտք է ուշադիր ըլլայ ընկերութեան անցուդարձերուն եւ պէտք է օգտագործէ, անոնց հետեւելու համար, հանրային կարծիքի ուսումնասիրութեան եւ լրատուութեան արդիական բոլոր միջոցները, պէտք չէ նաեւ որ մինչեւ ծայրայեղութիւն տարուի այդ թեքնիքներով, ոչ ալ թողու որ տիրապետեն իրեն։ Իրականին մէջ, երկու ձեւ կայ քաղաքականութիւն մը նախագծելու. - Կամ ջանալ ճանչնալ քաղաքացիներուն այլազան բաղձանքները եւ փորձել զանոնք գոհացնել, բոլորը, կամ գոնէ մեծ մասին արտայայտածը, կամ երկրին բուն հարցերը լաւ սահմանել որոշ շրջանի մը մէջ եւ աւելի երկար ժամանակի համար, ապա, այս վերլուծման համեմատ, վճռել անկէ բխած նպատակակէտերը, պարտադրանքները եւ զանոնք առաջարկել քաղաքացիներուն։ Այս երկրորդ վերլուծումը կրնայ առաջնորդել եզրակացութիւններու, որոնք հակասեն քաղաքացիներու անմիջական բաղձանքներուն։ Բայց, ազգին շահը պէտք է գերազանցէ։ Մտայնութեանց եւ ապրելակերպերու ճանաչումը անհրաժեշտ է միջոցներու ընտրութեան համար։ Պէտք է մանաւա՛նդ ներշնչէ վարուելակերպ մը, որ պարկեշտութիւն եւ յստակութիւն կը պահանջէ եւ որ իր յաջողութիւնը կը գտնէ քաղաքացիներէն ստացած վստահութեան մէջ։ Ի վերջոյ, երբ երկրի մը բեռը կը կրէք, քաղաքացիներուն, որոշ շրջանի մը բաղձանքները չեն որոնց բեռը կը կրէք, այլ իր ներկայէն եւ ապագայէն հողն է զոր ունիք»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ զինուորական մէկ վերաքննիչ ատեանին առջեւ բացուած է խաղաղութեան Թուրք կոմիտէին մտաւորականներու դատը։ Ցանցապարտները 5-էն 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էին։ Զինուորական դատախազը 23 վարիչ անդամներէն 15-ին անպարտ հռչակումը պիտի առաջարկէ։ Ասոնք բանտարկուած են Նոյեմբերէն ի վեր, այն ամբաստանութեամբ թէ «գաղտնի կազմակերպութիւն մը հիմնած են որ կը ձգտի դասակարգի մը տիրապետութեան։ Տիւf արհեստակցական համադաշնակցութեան գլխաւոր պաշտպան, նախկին փաստաբանապետ՝ Օրհան Ափայտըն, որ 5 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, վերոյիշեալ 15-երու կարգին է։ Դատախազը, սակայն, միւս ութերու պատիժներուն վերահաստատումը պիտի պահանջէ։ Ասոնց յանցանքն է մասնակցած ըլլալ Նազըմ Հիքմէթի նուիրուած երեկոյթի մը եւ «Խաղաղութեան մարքսիստ ըմբռնումի մը պաշտպանութիւն»։ Ասոնց մէջ են նախկին դեսպան եւ Կոմիտէին նախագահ՝ Մահմութ Տիքէրտէն, շատ հիւանդ, լրագրող՝ Ալի Սիրմէն եւ նկարիչ՝ Օրհան Թայլան։ Երեքն ալ 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են։ Վճիռը՝ տասը օրէն։ Օգոստոս 22-ին, Իվ Մոռօ՝ «Թրքական վէրքը» խորագրին տակ, «Իւմանիթէ»ի մէջ կ'անդրադառնայ Թուրքիոյ ներկայ վարչակարգին, ձաղկելով բանտային դրութիւնը, կամաւոր ծոմի հետեւանքով պատահած մահերու պարագան, վերջացնելու համար Նազըմ Հիքմէթի (քիփլինկեան) սա քանի մը տողերով. -

«Հաւատա՛ հունտին, հողի՛ն, ծովի՛ն,
«Բայց ամէնէն առաջ՝ մարդուն։
«Սիրէ՛ ամպը, մեքենան եւ գիրքը։
«Բայց ամէնէն առաջ՝ սիրէ՛ մարդը»։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻՆ այրին մեռած է, Օգոստոս 8-ին կամ 9-ին, ընդհանուր անտարբերութեան մէջ։ Լէնինեկի կուսակցական պաշտօնաթերթը մահազդ մը լոյս ընծայած է, բայց աղջկութեան անունը դրուած ըլլալով, ոչ ոք հասկցած է։ Ծնած էր 1900-ին եւ խորհրդային նախկին ղեկավարին հետ ամուսնացած 1924-ին։

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, 1984-ի համար որոշած է օժանդակել այն օրաթերթերուն (ֆրանսերէն լեզուով), որոնք քիչ ծանուցում ունին։ Նման օժանդակութիւնները եղած են 1973-էն 76 եւ 1981-ին։ Քոթիտիէն տը Փարի, որ այս դասակարգին կը պատկանի, մերժած է։ Եղած գումարը սապէս կը բաժնուի Լա Քրուա-ի (4.111.997 Ֆ.), Իւմանիթէ (4.625.685), Լիպերասիոն (2.519.211), Փրէզան (277.312) եւ Մաթէն (3.152.037)։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրի բացը նուազած է Յուլիսին, սահմանափակուելով 595 միլիոնի (5 միլիառ՝ Յունիսին)։ Գլխաւոր պատճառը ներածումներու պակասին է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՆԴՐԵՄ, ԹԵՐԹՍ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑԷՔ

Պերլինէն Տիկին Մ. Տ.-ին

Կարծեմ երեք տարի առաջ էր, օր մը դեռատի աղջիկ մը մտաւ խմբագրատունէն ներս ու փարանոտ նայուածքներով հարցուց, թէ որո՞ւ հետ կրնար խօսիլ։

- Ի՞նչ կ'ուզես, աղջիկս, հարցուցի։

- Թանթիկս մեռաւ, պատասխանեց աղջնակը։ Պիտի խնդրեմ որ ալ թերթ չղրկէք մեր հասցէին։

- Ո՞վ է քու թանթիկդ։

Աղջնակը անուն մը եւ Գուրթուլուշի կողմերէն հասցէ մը տուաւ։

Ընթերցող մը եւս կորսնցուցած ըլլալու անմխիթարելի ցաւը մեր սրտին սեղմելով, դադրեցուցինք թերթին առաքումը։ Իւրաքանչիւր թանթիկ, իւրաքանչիւր մեծ մայրիկ կամ մեծ հայրիկ որ հրաժեշտ կ'առնէր մեր աշխարհէն, մեր թերթին տպաքանակէն հատ մը իր հետ կ'առնէր կը տանէր դէպի անվերադարձ անհուն։ Հատ մը, երկու հատ, երեք հատ թերթ նուազ վաճառելու հեռապատկերը չէ՛ր որ կը ծակէր մեր սիրտը ընթերցողի ամէն մէկ մահազդի, ամէն մէկ մահազդոյժի դիմաց, այլ այն ցաւը՝ զոր մարդ կը զգայ երբ կը տեսնէ որ շէնք մը ամէն օր փուլ կուգայ հատիկ հատիկ, առանց որ մէկը անոր վրայ նոր բան մը աւելցնել մտածէ։

Այդ օրուան տպաւորութեան տակ էր որ փոքրիկ նշմար մը գրի առի ու հրատարակեցի թերթին մէջ։ «Թանթիկս Մեռաւ» գրած էի որպէս խորագիր եւ պատմած էի մեր անծանօթ ընթերցողուհիին մահուան լուրը բերող դեռատի աղջկան այցելութիւնը։

×

Այդ օրէն ասդին, ես գիտե՞մ քանի թանթիկներ, քանի մեծ հայրիկ կամ մեծ մայրիկներ հրաժեշտ առին մեզմէ, որպէս վերջին շառաւիղները ընթերցասէր ընտանիքներու։ Անոնք ի՛նչեր ինչեր ժառանգ կը ձգէին իրենց զաւակներուն, թոռներուն, զարմիկներուն։ Բայց ժառանգ թողուած բաներուն մէջ միշտ կը պակսէր մէկ բան. հայերէն թերթի ընթերցասիրութիւն։ Ուստի չէինք զարմանար որ հատիկ հատիկ դուժկան հեռաձայններ բացուէին մեզի, նամակներ հասնէին, որոնք միշտ նոյն յանկերգը կը կրկնէին. Հայրս մեռաւ, մայրս մեռաւ, մեծ հայրիկս մեռաւ, խնդրեմ, այլեւս դադրեցուցէք թերթին առաքումը։ Մեր տան մէջ ուրիշ կարդացող չկայ։

×

Պերլինի մէջ ընթերցողուհի մը ունիմ։ Վաղեմի բաժանորդուհի մը, հիմա կը կարծեմ իր ութսուններուն մէջ, որ մեր ամէնէն ջերմ համակիրներէն մէկն է։ Տարիներէ ի վեր շնորհակալութեան եւ օրհնութեան ի՛նչ նամակներ հասած են ինծի, գրուատիքի եւ երախտագիտութեան ի՛նչ տողեր։ Առանց զինքը կեանքիս մէջ մէկ անգամ իսկ տեսած ըլլալու, անհուն համակրանք մը ունէի այդ ծերունազարդ կնոջ նկատմամբ։ Յաճախ փոքրիկ նուէրներ կը ղրկէր պահարանի մը մէջ, նուէրներ՝ որոնց անպայման կ'ընկերանային թերթին մէջ տարիներ առաջ տպուած մէկ լուսանկարս կամ ամիսներ առաջ տպուած մէկ յօդուածս։

«Գիտեմ որ ժամանակ չունիս ինծի պատասխանելու, կը գրէր ան կանոնաւոր գիրով մը։ Այս լուսանկարին վրայ ստորագրէ եւ թերթին տրցակներէն մէկուն մէջ դիր։ Երբ զայն տեսնեմ, կը հասկնամ որ նամակս ստացեր ես»։

Մէկ երկու անգամ յատուկ նամակով պատասխանեցի իրեն, շնորհակալութիւն յայտնեցի այն համակրանքին համար, որուն շօշափելի փաստը կուտար շարունակ։ Միշտ ալ առողջութիւն եւ արեւշատութիւն մաղթեցի։

Քանի մը ամիս առաջ էր, դարձեալ նամակ մը ստացայ իրմէ։ Սովորական նամակներէն մէկը կարծելով բացի աճապարանքով ու սառեցայ։

Երկու տողով իր աւանդական օրհնութիւնը տալէ վերջ, իմ ծերունազարդ ընթերցողուհիս սապէս կը գրէր ինծի.

«Խնդրեմ ճիշդ ամիս մը վերջ դադրեցուր թերթին առաքումը։ Շատ ծերացած եմ ու հիւանդ։ Գիտեմ որ այս անգամ պիտի չփրկուիմ։ Բժիշկները յոյս չեն ներշնչեր ինծի։ Եւ քանի որ աշխարհի վրայ կ'ապրիմ բոլորովին առանձին, եթէ ինծի բան մը պիտի պատահի, չկայ մէկը որ ձեզի գրէ, թէ «Թանթիկս մեռաւ, թերթ մի՛ առաքէք»։ Չեմ ուզեր որ թերթերը ի զուր մսխուին, հոս հոն անտէր մնան։ Ուրեմն ամիս մը եւս առաքէ, յետոյ դադրեցուր։ Աստուած երկար ընէ՛ ձեր օրերը»։

Սաստիկ ցաւ մը զգացի սրտիս մէջ։ Թէ՛ կը զարմանայի անդրադառնալով որ ան այսքան տարի վերջ դեռ կը յիշէր «Թանթիկս մեռաւ» խորագրեալ գրութիւնս, եւ թէ կը հիանայի հայ թերթին նկատմամբ իր անխառն սիրոյն վրայ։ Սաստիկ ցաւ մը զգացի, այո՛։ Բայց մտքէս ըսի.

«Զուր տեղ կը չարչարուիս, սիրելի Տիկին։ Նոյնիսկ երբ մարդ աշխարհի վրայ բոլորովին առանձին է, նամակատունը կը ստանձնէ այդ տխուր պարտականութիւնը։ Օր մըն ալ կը տեսնենք որ քեզի ղրկուած թերթերէն տրցակ մը կը վերադարձուի մեզի ու վրան կը կարդանք այն սեւ կնիքը, թէ հասցէին տէրը մեռած է։ Ո՛չ, զուր տեղ չարչարուեր ես։ Դուն պիտի շարունակես ստանալ թերթդ։ Աստուած դեռ երկար օրեր տայ քեզի»։

×

Ամիս մը չանցած, նոր նամակ մը ստացայ։

«Հրա՛շք, կը գրէր ան։ Դարձեալ լաւ կը զգամ ես զիս։ Խնդրեմ թերթս մի՛ դադրեցնէք։ Առանց անոր չեմ կրնար ապրիլ»։

Կը հիանամ իր վրայ եւ դեռ առողջ ու լուսաւոր օրեր կը մաղթեմ։

Ռ. Հ.

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃԵՄԱՅԵԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԽՄԲ. - Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Ամին Ճեմայէլ, Յուլիս 28-ին այցելութիւն մը տուած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի, Պիքֆայայի Դպրեվանքի շէնքին մէջ, ուր Հայրապետը կը գտնուի ամառնային շրջանը: Այդ առթիւ, Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ», տեսակցութիւն մը ունեցած է Գարեգին Բ.ի հետ իրազեկ ըլլալու համար տեղի ունեցած խօսակցութեան բովանդակութեան:

×

Հարց. - Վեհափառ Տէր, նախագահ Ճեմայէլ ի՞նչ առիթով այցելեց Ձեզի:

Անձնական, բարեկամական հանդիպում մըն էր: Մեր անհանգստութեան շրջանին, հեռաձայնով արդէն կապ պահած էր Մեզի հետ, հետաքրքրուած էր Մեր առողջութեամբ եւ ապաքինման համար մաղթանքներ ըրած: Երբ իմացաւ, որ ամառնային այս շրջանին Պիքֆայա կը գտնուինք, անձամբ ուզեց այցելել եւ խօսակցիլ Լիբանանի կացութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դերին մասին:

Հարց. - Ի՞նչ հարցերու մասին տեղի ունեցան Ձեր խօսակցութիւնները:

Նախ, Նախագահը վերլուծում մը կատարեց անցեալ մէկ - երկու ամիսներու շրջանին տեղի ունեցած իրադարձութեանց մասին: Յստակ կերպով յայտնեց, որ շատ դժուարին օրերու մէջէն կ'անցնի լիբանանեան հայրենիքը: Ուրախ էր, որ վերջին այս ամիսներուն ազգային միասնութեան կամքը կը զօրանայ բոլոր կողմերուն միջեւ: Յոյսի ամէնէն կարեւոր աղբիւրը այս է: Իր գոհունակութիւնը յայտնեց նաեւ այն իրողութեան մասին, որ օրէ օր, աստիճանաբար ապահովութեան վիճակը կ'ամրանայ եւ կը տարածուի Լիբանանի մէջ, սկսելով Պէյրութ քաղաքէն եւ անմիջական շրջաններէն, հետզհետէ տարածուելու համար լիբանանեան ամբողջ հողամասին վրայ:

Մենք, Մեր կարգին ջերմօրէն գնահատեցինք իր, վարչապետին, կառավարութեան եւ պատասխանատու բոլոր անձնաւորութեանց հետեւողական, համբերատար եւ լայնախոհ ոգիով յառաջ տարած աշխատանքները, որոնց գործնական արդիւնքները ահաւասիկ կը վայելեն Լիբանանի զաւակները:

Նախագահը, իրատես եւ տեսլական ոգիով մարդ, բնականօրէն յայտնեց, որ բոլոր դժուարութիւնները տակաւին չեն հարթուած: Կացութեան մէջ դեռ կան բազում եւ կնճռոտ հարցեր՝ լուծման կարօտ: Միանգամայն, սակայն, վստահութիւն ցոյց տուաւ՝ որ երբ ապահովութեան վիճակը այսպէս շարունակուի, բնականոն կեանքի պայմանները վերստին գործնապէս կեանքի կոչուին, հաղորդակցութեան միջոցները դիւրանան, բոլոր կողմերու մարդիկ իրարու հետ հանդիպելու եւ տեսակցելու կարելիութիւններ ունենան, եւ հասարակաց Լիբանանի ընդհանուր շահերու նկատումով շարժին, իր եւ իր կառավարութեան աշխատանքները կը պսակուին յաջող արդիւնքներով:

Հարց. - Հայութեան դերին մասին անդրադարձում եղա՞ւ Ձեր խօսակցութեանց մէջ:

Բնականօրէն եւ լայնօրէն: Նախ աւելի քան մէկ ժամ տեւող մտերմական այս հանդիպումին առիթով, Մենք անգամ մը եւս գործնական մատնանշումներով եւ շօշափելի տուեալներով խօսեցանք Լիբանանի Հայ Ժողովուրդի եւ ընդհանրապէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, նուիրումին եւ տարած գործունէութեան մասին, ի խնդիր Լիբանանի միութեան պահպանումին եւ խաղաղութեան հաստատումին: Թէ՛ համայնական - կրօնական շրջանակներու, թէ՛ պետական երեսփոխանական մակարդակի եւ թէ քաղաքական կուսակցական գործունէութեանց մէջ ընդգծեցինք այն դրական մասնակցութիւնը, զոր Հայութիւնը ամբողջական եւ միասնական ջանքերով յայտնաբերեց եւ օրէ օր առաւել եւս կը յայտնաբերէ լիբանանեան կեանքին մէջ: Յատկապէս, Նախագահը տեղեակ պահեցինք այն բոլոր աշխատանքներուն մասին, զորս տարինք կրօնական համայնքներու պետերու հանդիպումներուն ընթացքին, ինչպէս նաեւ անկէ բխող Յանձնախումբին մէջ՝ Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեանի գործօն մասնակցութեան մասին

Այս առիթով, անգամ մը եւս, Նախագահին յայտնեցինք որ Լիբանանահայութեան պատկերը չէ այլեւս այն՝ ինչ որ էր աւելի մէկ երկու տասնամեակ առաջ: Այժմ ունինք երիտասարդ սերունդ մը՝ կազմաւորուած լիբանանեան աշխարհի պայմաններուն, մտայնութեան եւ աւանդութեանց մէջ, երկրի լեզուին, գործելակերպին տէր եւ բոլոր կառոյցներուն եւ բնագաւառներուն մէջ ներկայ ու մասնակից: Մենք չենք ուզեր, - ըսինք, - որ այլեւս հայ Համայնքի դերի եւ գործի մասին խօսուի որպէս նպաստ (զոնթրիպիւսիոն) *Լիբանանին, այլ որպէս* մասնակցութիւն (փարթիսիփասիոն):

Նախագահը շատ գոհ մնաց Մեր տուած տեղեկութիւններուն եւ յստակ լուսաբանութիւններուն համար: Իր կարգին անգամ մը եւս շեշտեց, որ իր եւ իր կառավարութեան փափաքն է, որ Լիբանահայութիւնը առաւել մասնակից դառնայ պետական կառոյցներուն եւ իր կարեւոր դերը խաղայ այս երկրի վերականգնումին եւ ապագայի համար ծրագրումի եւ վերակազմութեանց ու բարենորոգութեանց բոլոր մարզերուն մէջ, ինչպէս կազմուելիք Սահմանադրական Յանձնախումբին կամ այլ պետական պաշտօնէութեանց մէջ: Ինք կը սպասէ, որ կարող, ձեռներէց, խռհական եւ նուիրեալ, արդի գիտութեան եւ թեքնիքի մէջ համալսարանական եւ գործնական պատրաստութիւն ունեցող երիտասարդ ուժեր մասնակցին պետական - վարչական մեքենային, բոլոր աստիճաններու եւ երեսներու վրայ:

Հարց. - Այս շրջանին ուրիշ ի՞նչ տեսակցութիւններ ունեցաք եկեղեցական եւ պետական այլ անձնաւորութեանց հետ:

Նախագահին հետ տեսակցութենէն մէկ շաբաթ առաջ, Ուրբաթ օր, Յուլիս 20-ին, ընկերակցութեամբ Վարդան Եպիսկ.ի այցելեցինք Մարոնի եկեղեցւոյ պետ՝ Անթոնիոս խորէյշ Կարդինալ Պատրիարքին *եւ մէկ ժամուան խօսակցութիւն մը ունեցանք երկրի ընդհանուր կացութեան, կրօնական համայնքներու - քրիստոնէական եւ իսլամական - գործակցութեան եւ լիբանանեան մեր հայրենիքին մատուցուելիք ծառայութեանց մասին:*

Իսկ յաջորդ օր, Շաբաթ, Յուլիս 21-ին, ընկերակցութեամբ Տաթեւ Արքեպիսկոպոսին եւ Արշաւիր Վարդապետին, Պիքֆայայի մէջ այցելեցինք Փաղանգաւոր կուսակցութեան պետ եւ նախարար՝ շէյխ Փիէռ Ճեմայէլին, *նախ անգամ մը եւս բարի ապաքինում մաղթելով իրեն եւ խօսակցելով Լիբանանի ներկայ կացութեան հետ առնչուած հարցերու եւ կատարուող աշխատանքներու մասին:*

Հարց. - Ի՞նչ պատգամ ունիք այս հանգրուանին՝ Լիբանանի հայ ժողովուրդին:

Մեր ժողովուրդի զաւակները տեղեակ են արդէն Մեր զգացումներուն եւ մտածումներուն: Յաճախակի կերպով եկեղեցւոյ բեմէն, մամուլի էջերէն արտայայտած ենք զանոնք:

Այս հանգրուանին, երբ ապահովութեան վիճակը սկսած է ամրանալ եւ տարածուիլ, Լիբանանի բոլոր Հայերը, անխտիր, հարկ է որ գործնական, շօշափելի եւ պերճախօս կերպով արտայայտութիւն տան իրենց անխզելի կապին՝ լիբանանեան հայրենիքին նկատմամբ:

Մենք բացարձակօրէն անհրաժեշտ կը գտնենք, որ մեր ժողովուրդի բոլոր զաւակները իրենց անհատական, գործնական, արհեստական, վաճառականական աշխատանքները յառաջ տանին եւ զարգացնեն պարկեշտ եւ ձեռներէց ոգիով, յոյսով, հաւատքով եւ վստահութեան զգացումով:

Երկրորդ, *բոլորուն իրենց եկեղեցական, համայնական կառոյցներուն, հաստատութիւններուն, ազգային - քաղաքական կուսակցութիւններուն, զպրոցներուն, միութենական - կազմակերպական մարմիններուն, մշակութային, բարեսիրական, երիտասարդական եւ այլ կարգի հասարակաց գործունէութեան մարզերուն շուրջ, որպէսզի իրենց կեանքը լեցուն մնայ, կենսական, առողջարար սկզբունքներն ու արժէքները մակընթացութեան մէջ մտնեն, եւ պարապութիւնը, վաղանցուկ ու շռայլ հաճոյքները տեղատուութեան ճամբան բռնեն՝ դէպի նուազում:*

Երրորդ, *առաւել չափով եւ հետզհետէ աճող ընթացքով մասնակցին* համա - լիբանանեան *կեանքին, բոլոր մակարդակներու վրայ: Լիբանահայութիւնը մա՛ս կը կազմէ լիբանանեան ազգութեան: Անիկա տուեալ իրողութիւն է մեր կեանքին մէջ: Հարկ է որ աւելի տեսանելի արտայայտութիւն տանք այդ մասնակցութեան՝ լիբանանեան ընդհանուր ազգային կեանքի բոլոր մակարդակներուն եւ բնագաւառներուն մէջ՝ եկեղեցական, պետական, քաղաքական, բանակային, վարչական, տնտեսական, կրթական, ընկերային, մշակութային, մանաւանդ յարաբերական մարզերէն ներս:*

Որպէս համայնք եւ որպէս քաղաքացիներ, մենք բնականօրէն իրաւունքներ ունինք Լիբանանի կեանքին մէջ: Եւ պէ՛տք է տէր կանգնինք մեր իրաւունքներուն: *Տէր կանգնելու ամէնէն գործնական եւ ազդու եղանակը պարտաւորութեանց կատարումին, ուժերու տրամադրումին եւ հետեւողական ու դրական հետապնդումին մէջ կը կայանայ:*

Վստահ ենք, որ Լիբանանի հայ զաւակները եւ մասնաւորաբար մեր երիտասարդ ուժերը իրենց լայն բաժինը պիտի բերեն այս ուղղութեամբ:

ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ՀԱՐՑԵՐ

ԱԼՊԱՆԻԱ

Պալքանեան այս փոքր երկիրին մասին պարբերաբար կը գրուի: Միջազգային մամուլը կ'անդրադառնայ երբեմն, անոր ներքին գոյավիճակին արտաքին քաղաքականութեան: «Յառաջ», յաճախ, թարգմանաբար կը ներկայացնէ հաստատուած եւ պարզուած պատկերներ:

Վերջերս, աւստրալիացի լրագրողի մը թոյլ կը տրուի, Թիրանայի կողմէ, այցելել Ալպանիա եւ ձեւով մը ներքին կեանքին մասին կատարել պատկերացում մը: Անշուշտ, պաշտօնական անձնաւորութիւններու ընկերակցութեամբ, առանց մեկնաբանութիւններով:

Կ'արժէ տպաւորութիւններուն եւ մեկնաբանութիւններուն անդրադառնալ:

Ուիլ Շմեձէր, լրագրողը, «Հերըլտ»ի մէջ նախ կ'ըսէ, թէ 1984-ի Ալպանիան հետեւեալ պատկերը կը պարզէ. - Հոն անգործութիւն չկայ, ո՛չ ոք տուրք կը վճարէ: Ամէն բան Պետութեան կը պատ.

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Առիկա հին սովորութիւն է:

- Ես հին, նոր չեմ գիտեր:

- Ափսո՜ս ձեզի, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ափսո՜ս, որ տասնեւիններորդ դարու մէջ կ'ապրիք եւ տակաւին հին խելքի կը ծառայէք:

- Հին խելք, նոր խելք չեմ գիտեր: Հօրմէս ինչ որ տեսեր եմ, ան կ'ընեմ. երթաք բարով:

- Օրուա՜ռ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, սակայն ես սասնկ պաղ վերաբերմունք չէի սպասեր ձեզմէ - օրուա՜ռ, սակայն կը ցաւիմ, օրուառ, սակայն ետքէն զղջալու էք:

- Երթաք բարով:

- Առիօ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, օրուա՜ռ, ուզես չուզես՝ ես մատմազէլ Մարին ինծի մատամ պիտի ընեմ:

- Լռէ՛, անամօթ:

- Այո՛, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ձեր կամքին հակառակ աներս պիտի ըլլաք:

- Անամօ՜թ:

- Անամօթը դուն ես, որ ամուրին ինչ ըլլալը մինչեւ հիմա չես հասկցեր, օրուառ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, շուտով կը տեսնուինք:

×

- Ամա՜ն, ամա՜ն, բան մը կ'ըլլամ կոր:

- Գետնին տակը անցնիս, ինչ կ'ըլլաս: Սուարէին *մէջ բան մը չունէիր, տուն եկար, փորիդ ցա՛ւը բռնեց:*

- Այո՛, հայրիկ, փորս կը ցաւի ... կ'ուզեմ որ միւսիւ Ժորժը ինծի մարի *ընես:*

- Մարի ինչ ըսել է՝ չեմ գիտեր. եթէ փորդ կը ցաւի, բժիշկ կանչենք, թող դայ դեղ մը տայ:

- Դեղ չեմ ուզեր, միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ, զայն տեսնամ նէ փորիս ցաւը կ'անցնի:

- Ատանկ է ամա, ես ալ տա սրիկան տեսնելուս պէս՝ դէշ կ'ըլլամ կոր, սիրտս կը խառնուի:

- Միւսիւ Ժորժին հետ պոլքայ մը կամ մազուրքայ մը պարելուս պէս փորիս ցաւը պիտի անցնի:

- Աւելէ ետքը պարելը պիտի արգիլեմ, հասկցա՞ր, պիտի չի թողում որ իմ տունիս մէջ պարեն, պարողներն ալ տունս պիտի չի թողում:

- Անանկ է նէ մտիր հաւնոցը, հոն նստէ:

- Ինչո՞ւ հաւնոցը մտնամ, սենեակս կը նստիմ, պարելը անհրաժեշտ բան մը չէ: Կը նստինք, կը խօսինք, քիչ մը թուղթ կը խաղանք, քանի մը անգամ ալ տամա կը խաղանք:

- Մատմազէլները տամա խաղալ ուրկէ՞ գիտեն որ խաղան:

- Եթէ չեն գիտեր՝ թող խաղցողներուն նային:

- Տաման խուարեալներուն խաղն է:

- Լուսաւորեալներուն խաղերուն խելքս չի հասնիր:

- Խաւարեալներուն սովորութիւնը թող գետնին տակը անցնի:

- Լուսաւորեալներուն սովորութիւնները թող ջնջուին աշխարհիս երեսէն:

- Սա տամայի խաղը ջիղերուս դպնայ կոր:

- Սա քավալիէի խաղը հնարողին ձիոր տակը մնայ:

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ:

- Ես ալ միւսիւ Ժորժը չեմ ուզեր:

- Ես քու ուզածդ չեմ կրնար ուզել, իմ հաւնածս պիտի ուզեմ:

- Քու հաւնածդ ալ ես չեմ ուզեր...

- Աղջիկ մեծցուր տէ՝ սասնկ խօսքեր լսէ, ինչ կ'ըսես Համբարձում աղա:

- Ի՜նչ ըսեմ, Նիկողիմոս աղա, ժամանակներուն յարմարուելու է, աշխարհը մեզի չի յարմարի նէ՝ մենք աշխարհքին պիտի յարմարինք:

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ:

- Ուրեմն յարմարուիմ ըսեմ տէ՝ աղջիկանս հաւնած տղան ինծի փեսա՞յ ընեմ:

- Քանի որ աղջիկնիդ միւսիւ Ժորժը կ'ուզէ, խնկոյն տալու ես:

- Հապա միւսիւ Ժորժը դրամ չունի նէ ի՞նչ ընելու է:

- Քիչ մըն ալ դրամ տալու է: Ի՞նչ ընես, աղջիկ զաւակ է, կը բարկանայ, կը հիւանդանայ, տես զոյնը ինտոր նետեր է, ետքէն մարդ չառներ:

(Շար. 9)

նի: Արեւմուտքի կենցաղին յատուկ երեւոյթներ գոյութիւն չունին:

Քառասուն տարիներ առաջ, Ալպանիա կը մերժէ ընդունիլ այսպէս կոչուած լա[illegible]պաղական միտումը: Ընդդիմութիւնը ներքին ճակատի վրայ կ'ընկճուի եւ որեւէ փորձ՝ արտաքին աշխարհին հետ կապուելու, խստիւ կը դատապարտուի: Նշանաբանը կ'ըլլայ ալպանական բնոյթի մնալ, կենցաղ, իրավիճակ:

Այժմ, կը հաստատէ լրագրողը, փոփոխութեան նշաններ ի յայտ կուգան, սակայն, ինչպէս կը շեշտէ, շատ քիչ: Այսպէս, հարիւրաւոր արեւմուտքցի զբօսաշրջիկներ Տիրանայի ծովափին, - սահմանուած շրջապատի մը մէջ, իրենց արձակուրդները կ'անցընեն: Մեծ քաղաքներու սրահներու մէջ, այլ երկիրներէ ժամանած նուագախումբեր, պարախումբեր հրապարակ կուգան, ներկայացումներ կու տան:

Բայց եւ այնպէս, պաշտօնատարները կը պնդեն, թէ առանք արմատական փոփոխութիւններ չեն կատարեր երկրի մէջ, ուր աշխարհի ամէնէն զատուած, ամբողջական ընկերվարութեան դրութիւնը կը կիրարկուի: Կը պնդեն, թէ վարդապետական սկզբունքներուն վրայ, որոնք տասնամեակներէ ի վեր կեանքի կը կոչուին, այս վերջինները ո՛չ մէկ ազդեցութիւն կը գործեն: Որո՞նք են այդ սկզբունքները, - անկախ, ինքնավար դիմագիծի պահպանում, առանց արտաքին կախեալութեան՝ երկրին ներքին պահանջները բաւարարելու առաջադրութիւն եւ մանաւանդ, դժկամութիւն, ընդդիմութիւն որեւէ նմանութիւն ունենալու համար Արեւմուտքի եւ համայնավար երկիրներու հետ:

Արտաքին աշխարհէն առանձնացած [illegible]» շատ սահմանափակ չափով փոքր [illegible]ներով օժտելու քաղաքականութիւնը, [illegible] կը միտի ցանցառ թիւ ներկայացնող օտարականներուն ցոյց տալ Ալպանիոյ արձանագրած նուաճումներուն [illegible]դրութիւնը եւ նկարագիրը չորս տասնամեակներէ ի վեր, այսինքն՝ այն օրէն, որ համայնավարները 1944-ին երկրին իշխանութիւնը ձեռք ձգեցին:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններ կը խոստովանին միաժամանակ, թէ այս քաղաքականութիւնը կը ձգտի նպաստաւոր [illegible] ստեղծել առեւտուրի մարզին մէջ, արտաքին աշխարհի հետ, տարադրամ ապահովելու համար: Անհրաժեշտ՝ Արեւմուտքէն մեքենաներ, սարքեր գնելու, երկրին տնտեսութիւնը, իր յարաճուն ճիւղերով, մեքենականացնելու միտումով: Պէտք չէ մոռնալ, կ'ըսէ լրագրողը, թէ եզները, ձիերը, ջորիները գիւղատնտեսութեան փոխադրութեան հիմնական միջոցները կը մնան եւ թէ՝ գիւղացիները մինչեւ այսօր առաւելաբար կը գործածեն բրիչ, ու աւանդական այլ աշխատանքի գործիքներ: Կը գործադրեն [illegible]ական աշխատաձեւեր:

Ալպանացիք կը մերժեն ընդունիլ դրամատիրական երկիրներու ընծայելիք նպաստները, վարկերը: Բայց կ'ուզեն անոնց շուկաները՝ իրենց բնական արտադրութիւնները արտածելու համար:

Ալպանիա կը ձգտի իր ինքնուրոյն - անկախ դիմագիծը պահպանել՝ զերծ օտար ազդեցութիւններէ, հակակշիռներէ: «Այնքան ալ մեկուսացած չենք», կը պնդէ մէկը: «Աշխարհի մէջ հարիւր դեսպանատուներ ունինք, թէեւ դեսպանատուն չունինք Ուաշինկթըն, Միացեալ - Նահանգներու հետապնդած տիրակալ քաղաքականութեան հետեւանքով»: Կ'աւելցնէ «մեր դիւանագիտական յարաբերութիւնները կը խզուին Մոսկուայի հետ 1961-ին, իբրեւ հետեւանք Ստալինի դէմ յարուցուած քննադատութիւններուն, ինչպէս նաեւ Արեւմուտքի հետ «սիրաբանելու» ձգտող իր քաղաքականութեան եւ մեր հանքերու հարստութիւնները ըստ կամս օգտագործելու միտումներուն»:

Ինչ կը վերաբերի Չինաստանին, նոյն անձը կ'ըսէ լրագրողին, թէ եղբայրական յարաբերութիւնները կը տեւեն մինչեւ այն օրը, երբ Մաօ կը սկսի իր աչքերը, - բարեացակամ, - յառել Արեւմուտքի, այսինքն՝ դրամատիրութեան: Եւ ձեռք կ'երկարէ Նիքսընի: Անգլիոյ հետ եւս դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզում, մասամբ այն պատճառով, որ Լոնտոն ցայսօր կը մերժէ վերադարձնել Համաշխարհային Բ. պատերազմին ընթացքին ձեռք ձգած Ալպանիոյ չորս մը արքայական պոհարեղէնները:

Ժամանակակից Ալպանիոյ նուիրական տաքեալները կը մնան Մարքս եւ Լենին: Այսուհանդերձ երեք միլիոն Ալպանացիներուն անվիճելի առաջնորդը կը շարունակէ մնալ Էնվէր - Հոճա, 76 տարեկան: Տեսակ մը հայր, որուն ճշդած կէտերը անառարկելի օրէնքներ կը մնան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեանց մէջ: Կը վայելէ համբաւը բիրտ ուժով հրապարակէն չքացնելու ընդդիմադիրներ, քննադատողներ, մրցակիցներ:

Համաձայն լրագրողին հաստատումներուն, բիրտ ընկերվարական դրութիւնը յաջողութիւններ կ'արձանագրէ: Ելեկտրականութիւնը կը մտնէ ամէն տուն: Երկաթուղիի ցանցը կ'երկարի: Հիւանդանոցներ եւ բուժարաններ կը հաստատուին երկրին բոլոր անկիւնները:

Արտաքին պարտք չկայ, ո՛չ ալ դրամահոսութիւն: 1950-ի գիները կը մնան ի զօրու մինչեւ այսօր:

Ամուսնալուծումները հազուադէպ երեւոյթներ են, կամովի վիժումներու մասին մտածել իսկ կարելի չէ: 1944-ին, կ'աւելցնէ Շմեճէր, կիները քօղով կը ծածկէին իրենց երեսները եւ ծախու կը տրուէին հարուստ ամուսիններու: Ներկայիս, կիները այրերուն համահաւասար իրաւունքներ կը վայելեն, նոյնատեսակ աշխատանքին համար նոյն աշխատավարձքերը կը ստանան: Երեք կիներ կան 18 հոգիներէ բաղկացած Նախարարական Խորհուրդին, այսինքն՝ կառավարութեան մէջ:

Համաձայն լրագրողին քաղած տեղեկութիւններուն, առողջապահական եւ ուսումնական ծախքերը ձրի են: Վարձքերը՝ շուրջ 45 ֆրանքի կը հասնին: Այրերը կրնան հանգստեան կոչուիլ 60, իսկ կիները՝ 55 տարեկանին:

Երկրի մը մէջ, ուր աշխատավարձքի միջինը շուրջ 800 ֆրանք է, վճարումի համար, աշխատանքին դժուարութիւնը նկատի կ'առնուի: Պաշտօնատար մը հպարտութեամբ կ'ըսէ թէ հանքագործը նախարարէն աւելի ամսաթոշակ կը ստանայ:

Պետութիւնը կը մատակարարէ ամէն ինչ: Արտադրութեանց չափանիշերը, ծրագիրները կը ճշդուին կոմիտէներու կողմէ, եւ ամէն գործատուն եւ կոլընտեսութիւն իրեն սահմանուած առաջադրութիւնները պէտք է իրականացնէ: Գործէն խոյս տուող աշխատաւորները բանտարկութեան կ'ենթարկուին:

Կրօնքը կը մնայ ջնջուած 1947էն ի վեր: Միայն իշխանութեան կուսակցութիւնը կայ:

Ալպանացիներուն արտօնուած չէ անձնական ինքնաշարժ ունենալ: Այդ իրաւունքը միայն Պետութեան վերապահուած է: Որով մարդիկ կ'օգտագործեն ձիեր, հեծանիւներ եւ մոթոներ:

Ոչ ոք կը մտածէ ելեկտրոնիք զարդաշրջանը մուտք գործել: Աճապարելու տենդ չկայ:

Ահա լրագրողին ցոյց տուած տպաւորութիւնները՝ հիմնական կէտերով:

Ժ. Մ.

Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ՅԱՒԵԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Ս. Թադէի վանքի (Պարսկաստան) աւանդական ուխտագնացութիւնը տեղի ունեցած է Յուլիս 27 - 29: Մասնակցած են 22 հազար Հայեր՝ Պարսկաստանի զանազան շրջաններէ: Արարողութեանց նախագահած է Թեհրանի Թեմի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան: Կատարուած են շուրջ հարիւր մկրտութիւններ: Ուխտագնացութեան երեք օրերու կարգապահութեան պատկերը, ըստ երեւոյթին, այնքան ալ հաճելի երեւոյթ մը չէ պարզած: Այդ մասին կը վկայէ «Ալիք»ի Օգոստոս 5-ի թիւին մէջ հրատարակուած՝ Ատրպատականի Հայոց Թեմի Առաջնորդական Տեղապահի ստորագրութեամբ հաղորդագրութիւնը, ուր կ'ըսուի. «Ցաւով պիտի արձանագրենք, որ յատկապէս այս տարի շեշտուած կերպով նկատելի էր, որ որոշ տարրեր օգտագործելով ուխտագնացութեան խորհուրդն ու իմաստը՝ իրենց ոչ - կրօնավայել ընթացքով եւ հակառակ մեր ազգային - աւանդական սովորութիւններին ու սրբութիւններին, միանդամայն անձնական հաճոյքի եւ լոկ ժամանցի համար եկել էին «ուխտի» եւ իրենց այդ անվայել ընթացքով մեծ վիրաւորանք պատճառեցին մեր ազգային եւ կրօնական սովորութիւններին ու աւանդութիւններին եւ յաչս շրջապատի եւ օտար հիւրերի՝ նսեմացնել փորձեցին մեր խորախորհուրդ ուխտագնացութեան իմաստը, ցաւ պատճառելով իրաւ եւ անկեղծ հաւատացեալ ուխտաւորներին ու պատասխանատուութեան առաջ կանգնեցրին մեր կրօնապետներին եւ Ատրպատականի Թեմի Թեմական Խորհրդին, որոնք ամիսներ տքնաջան աշխատանք էին տարել պատշաճ կերպով կազմակերպելու համար Ս. Թադէի վանքի 30-րդ ուխտագնացութիւնը: Վերոյիշեալ դառն իրողութիւնների լոյսի տակ, Թեմական Խորհուրդը ուխտագնացութեան յաջորդող օրերում անմիջապէս որոշում կայացրեց վերանայել յառաջիկայ տարիների ուխտագնացութեան ձեւն ու ընթացքը»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Յուլիս 8-ին, տեղի ունեցած է Ազգ. Արդարեան վարժարանի մանկապարտէզի տարեվերջի հանդէսը: Մանուկներ ներկայացուցած են հայերէն, արաբերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով մեներգներ, խմբերգներ, արտասանութիւններէ բաղկացած յայտագիր մը:

Յուլիս 19-ին, նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցած է նախակրթարանի եւ միջնակարգի հանդէսը: Մրցանակաբաշխութենէն եւ գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով տեսուչը՝ Գրիգոր Նշուրեան, անդրադարձած է «Լիբանանի դժուար պայմաններուն, որոնց մէջ Ազգ. Իշխանութիւններ, կրթական մշակներ, պատկան մարմիններ, հաստատութիւններ եւ ծնողք՝ իրենց անսակարկ նուիրումով եւ ժրաջան աշխատանքով, ամէն ճիգ ի գործ դրին՝ նորահաս սերունդին գիտութիւն, ուսում եւ յատկապէս՝ ազգային մթնոլորտի մէջ հայեցի կրթութիւն ջամբելու համար»: Վկայականներու բաշխումէն ետք խօսք առնելով Զարեհ Եպիսկ. Ազնաւորեան շեշտը դրած է հայ դպրոցի տաքելութեան վրայ:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, իբրեւ ներկայացուցիչ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Յուլիս 9էն 19, մասնակցած է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Կեդրոնական Յանձնախումբի ժողովին (Ժընեւ), ուր Էջմիածնի Մայր Աթոռը ներկայացուցած են Շահէ Արք. Աճէմեան եւ Ներսէս Եպիսկ. Պօզապալեան: Առաջին օրը, Կեդր. Յանձնախումբի ատենապետ տոքթ. Հ. Հէլտ եւ Խորհուրդի ընդհ. քարտուղար տոքթ. Փ. Փոթըր յաջորդաբար ներկայացուցած են միամեայ տեղեկագիրը: Տոքթ. Հէլտ իր տեղեկագրին մէջ յատուկ կարեւորութեամբ յիշած է Ե. Հ. Խ.ի Միջազգային Գործոց Բաժանմունքի կողմէ երկու ամիս առաջ հրատարակուած «Հայաստան՝ շարունակուող ողբերգութիւն» գրքոյկը, շեշտելով մարդկային իրաւանց շրջագիծէն ներս անոր ներկայացուցած նշանակութիւնը: Ժողովը ընտրած է նոր ընդհ. քարտուղար մը, յանձին Էմիլիօ Քասթրոյի (Ուրուկուէյցի), որ իր պաշտօնը կը ստանձնէ 1985 Յունուար 1-ին: Արամ Եպիսկ. ժողովներուն տարբեր մասնակցած է նաեւ Միջին - Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդին կապուած կարգ մը խորհրդակցութիւններու: Ժողովական նիստէ մը առաջ՝ եկեղեցական արարողութեան մը ընթացքին, քարոզած է «Զանազանութիւն, բայց ո՛չ բաժանում» նիւթին շուրջ: Լիբանանահայոց Առաջնորդը ընտրուած է աւելի քան 60 հոգինոց ընդհանուր քարտուղարութեան յանձնախումբի փոխ - ատենապետ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 16 -

ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ

Քրիստոս հառաչեց:

- Մենք աւելին նկատի կ'առնենք. սակայն նկատի կ'առնենք նաեւ որ աւազակները՝ եթէ մսէ շինուած են, պէտք [illegible] մոռնալ, որ ուղեղէ ալ կազմուած են: Որովհետեւ եթէ մսէ աւազակը [illegible] կոփամարտի մրցումի մը ներկայ գտնուելու, ուղեղէ կազմուած աւազակը կ'արգիլէ իրեն բռնութեան տեսարան մը տալ:

Տոն Քամիլլօ շարժեց գլուխը:

- Շիտակ է. սակայն հարկ է նկատի ունենալ նաեւ աւազակները բացի մսէ եւ ուղեղէ խմորուած ըլլալէ, ուրիշ բանէ մ'ալ շինուած են: Արդ երբ այս ուրիշ բանը տեսնէ որ գիւղապետ մը գետին փռուած է բոլոր իր ստորակարգեալներուն առջեւ՝ քաղքենի հոտած մէկէ մը, որ կը յաղթէ ցած հարուածներ տալով, բան մը որ Աստուծոյ վրէժխնդրութեան կ'աղաղակէ, այս ուրիշ բանը կը բռնէ մսէ աւազակը ու ուղեղէ աւազակը ու կը բռնադատէ ելլելու մրցարեմը:

Քրիստոս երերցուց գլուխը:

- Ըսել կ'ուզես որ հաշուի պէտք եմ առնել նաեւ որ աւազակները սրտէ ալ շինուած են:

- Երկնքի սիրոյն, բացագանչեց Տոն Քամիլլօ. երբեք ինծի թոյլ պիտի չտամ քեզի խորհուրդ տալ, շատ շատ ձեր առջեւ դնել, թէ ոչ ոք գիտէ թէ ով է մօրուքաւոր մարդը:

- Լաւ, ոչ ալ ես կը ճանչնամ, պատասխանեց հառաչելով Քրիստոս: Աւելի՝ գաղափար մը ունի՞ս, թէ ի՞նչ ըսել է Փընչինկ - պոլ:

- Անգլերէն լեզուի գիտութիւնս չէ զարգացած, տէր, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ:

- Հրաժարինք աս ալ գիտնալէ, ըսաւ ժպտելով Քրիստոս. խօսը նայիս, մշակոյթը՝ երբեմն աւելի չարիք է քան բարիք: Ցը՛, գաւառային ախոյեան:

×

- 17 -

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐՈՎ

Ժամանակէ մը ի վեր Տոն Քամիլլօ իր վրայ կը զգար երկու աչքեր: Յանկարծակի հետ գալով երբ կը քալէր փողոցին մէջ, կամ դաշտերու վրայ, մարդ չէր տեսներ, բայց վստահ էր որ եթէ եւելը փնտռէր ցանկին կամ թուփերուն մէջ, պիտի գտնէր աչքերը ու մնացածը: Երեկոյեան տան դրան ետեւ խշրտոց մը լսելով քանի մը անգամ ելած ըլլալով, նշմարեց ստուեր մը:

- Զգէ իր գործին. պատասխանած էր խորանի Քրիստոսը, երբ Տոն Քամիլլօ իրեն խորհուրդ հարցուցած էր երկու աչք մէկու մը չարիք ըրած չեն երբեք:

Պէտք է գիտնալ թէ երկու աչքերը առանձին կը ճամբորդեն թէ երրորդ՝ օրինակի համար 9 տրամագծով աչքով մը, հառաչեց Տոն Քամիլլօ, մանրամասնութիւն մը՝ որ ունի իր կարեւորութիւնը:

- Ոչ մէկ բան կրնայ վնասել հանդարտ խղճմտանքի մը, Տոն Քամիլլօ:

- Գիտեմ, Յիսուս, հառաչեց կրկին Տոն Քամիլլօ, վայը հոն է որ սովորաբար այդպէս վարուող մարդիկ խղճմտանքին չէ որ կը կրակեն, այլ ուսերուն մէջտեղը:

Տոն Քամիլլօ սակայն բան մը չըրաւ. դեռ ժամանակ անցաւ, եւ իրիկուն մը ուշ ատեն, ժամատան մէջ մինակն էր ու կը կարդար, երբ յանկարծակի զգաց աչքերը:

Երեք էին: Ցածրաբար գլուխը վերցնելով Տոն Քամիլլօ նախ տեսաւ հրազէնի մը սեւ աչքը, ու յետոյ հանդիպեցաւ Պինոտոյի աչքերուն:

- Պէտք են՞ ձեռքերս բարձրացնե՞լ, հարցուց հանդարտութեամբ Տոն Քամիլլօ:

- Քեզի բան չեմ ուզեր ընել, պատասխանեց Պինոտ զգեստին գրպանը դնելով ատրճանակը. կը վախնայի որ սարսափէիր զիս յանկարծակի տեսնելով, ու պոռալ սկսէիր:

(Շար. 67)

Պ. Վարդգէս Տակաւեան, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Տակաւեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տընի եւ Քաթրին Վիալ եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մարի Ֆիլիանի, Այրի Տիկին Մարիամ Տակաւեան, Պ. Մարտիկ Տակաւեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Սաթենիկ Ֆիրենկիւլեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Շիրինեան, Օր. Ռոզա Տակաւեան, Պ. Ներսէս Տակաւեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէտէեան (Նիս), Տէր և Տիկին Ժաք Մուրատեան և զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Հայրութեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարհատ Գիլնճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տակաւեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարիկեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Անժէլ Կիյըռէ, Այրի Տիկին Մարիա Կոխոլ, Այրի Տիկին Սիւզան Ֆիլիանի եւ ընտանիկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, զաւկին, հարսին, քենիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆՆ ՏԱԿԱՒԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Մոռինիօ)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարսէյլ, Երկուշաբթի, Օգոստոս 20-ին վաղ առաւօտեան, 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգոստոս 23, ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէօ-Քոմինալի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 26, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ Պ. Սամթը Ենովքեանին, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեանին եւ զաւակներուն,, Տէր եւ Տիկին Արման Ենովքեանին եւ զաւակներուն՝ Նոյեմզար Ենովքեանի մահուան առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իր սիրելի քրոջ՝ Տիկին Աղաւնի Բարսեղ Գալփայեանի մահուան առիթով, Պ. Աբրահամ Եսայեան Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ պայծառութեան համար նուիրած է 300 Ֆ.: Նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին, հետեւեալները նուիրած են. - Տէր եւ Տիկին Հայկ Պչաղճեան 200, Տէր եւ Տիկին Եղիա Մամբրէեան 100, Տէր եւ Տիկին Օնիկ Զոլաղեան 100, Պ. Տիրան Զոլաղեան 100 Ֆ.:

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85-72-34 թիւին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Պելֆոնթէնի Օդափոխութեան կայանի Օգոստոսի խումբերը կը վերադառնան հետեւեալ թուականներուն. -

ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 26, ժամը 17, ուր Փօլ Ափէլ (Փորթ տ'Օռլէան)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 20·20-ին կառ Սէն-Շառլ

ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 16·30, Ս. Յակոբ եկեղեցի, ուր Պուալօ

ՎԱԼԱՆՍ

ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 18·08, Վալանսի կայարանը:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիւս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ Ժան-Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, 118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ Կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, դայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, Կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներուն բոլոր անդամատուրքերը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

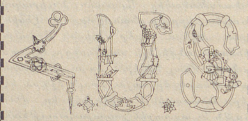
A PARAITRE . . .
UN MANUEL SCOLAIRE :
d' Histoire d'Arménie

Il est intéressant de signaler d'ores et déjà, à l'intention des dirigeants des cours d'arménien des pays francophones, que Takvor TAKVORIAN a entrepris la réalisation, en français, d'un manuel scolaire pour classe de seconde sur l'histoire d'Arménie.

L'enseignement de l'Histoire si passionnant aux jeunes élèves est jugé indispensable avec le savoir «lire et écrire» de l'arménien. Il entre dans le cadre des épreuves de Baccalauréat pour ceux qui auront à choisir l'arménien comme langue vivante.

L'ouvrage, abondamment illustré, est actuellement sous presse à l'imprimerie de Saint Lazare à Venise, et sera disponible à la rentrée scolaire. Il est recommandé, dès à présent, de retenir nombre d'exemplaires chez l'auteur :

Takvor TAKVORIAN
52, avenue Jean Jaurès, 05000 GAP
Tél. (92) 51. 07. 56

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է:

×

Տոհմիկ և դասական երաժշտութեան ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ՝ ՀԱՅՐ Ց. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ:

Արձանագրութիւն՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն սկսեալ :Առաջին փորձը՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք-պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին :

CÉLÉBRATION DU 40ÈME ANNIVERSAIRE DE LA LIBÉRATION DE PARIS

PLACE DU 18 - JUIN - 1940

Sur les lieux de la Reddition du chef de la garnison allemande entre les mains du Général LECLERC et du Colonel ROL-TANGUY.

Allocutions de
M. Jean LAURAIN
Secrétaire d'Etat aux Anciens Combattants
et de
M. André TOLLET
Président du Comité Parisien
de la Libération

— — — — — — — — —

L'Amicale des Anciens Résistants Arméniens fait appel à tous nos compatriotes fiers de la participation arménienne à la lutte contre l'occupant fasciste et à la libération de Paris, d'exprimer par leur présence la fidélité de notre communauté à la France.

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբերուան սկիզբը 1984-85 դպրոցական տարեշրջանի համար:

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ: Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը: Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման:

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի:

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11-16ի միջեւ:

Հասցէներ.-

Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24
VENDREDI
24 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ: 260 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 550 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

LE NUMERO: 3,00 F

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.772

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.772

ՄՇԱԿԱՐՀ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Մեքսիքոյի միջազգային ժողովին առ... թիւ, անվերջանալի վիճարանութիւններու ...թացքին, ինչպէս միշտ, հիմնապէս ...տարբեր տեսութեան եւ գաղափարաբա...նութեան պատկանող գիտնականներ կամ ...մեկնաբաններ, բոլորովին հակոտնեայ ...տեսակէտներ կը յայտնեն. բոլորովին ...տարբեր լուծումներ կ'առաջարկեն, երկ...րագունդի բնակչութեան սանձարձակ յա...ւելման, տարողութեան, եւ ապագայ հե...տեւանքներուն մասին: Հոս եւս, նիւթէն ...բոլորովին դուրս, քաղաքական հաշիւ...ներ, գերիշխանութեան ձգտումներ, ցե...ղապաշտ մտայնութիւններ կուգան շեղել ...ժողովին բուն նպատակը, ա՛յն է, կան...խատեսել բնակչութեան կրկնապատկումի ...ապագային առեղծուածային կացութիւնը՝ ...նախավայրի, սնունդի կարելիութիւննե - ...ու եւայլն, եւ տրամաբանական լուծում ...մ որոնել, բատ այնմ որոշելու համար ...միջազգային գործունէութեան սահման - ...ները, ծնունդները հակակշռելու հարցին ...մէջ: Ինչպէս միշտ, բազմակողմանի ...ճիգումներ կը բանեցուին Վատիկանի ար...բանեակներուն կամ այլ կրօնապաշտնե...րու կողմէ, ինչ որ հասկնալի է, բայց ...նաեւ, Միացեալ - Նահանգներու ներկա - ...յացուցիչներուն կողմէ, որոնք կը սպառ...նան դրամական յատկացումները դադրե...ցնել բժշկական միջազգային բոլոր ...կազմակերպութիւններուն՝ որոնք վիժու...մի կամ կանխահաս ամլութեան գործո...ղութիւններ կը կատարեն, թերաճ եր...կիրներու մէջ: Սա պարզապէս ներքին ...քաղաքական աւելի ճիշդ ընտրական հա...շիւներով, որովհետեւ ներկայիս, Միաց - ...եալ - Նահանգներուն մէջ պահպանողա...կան շարժում մը կը ծաւալի, նախկին ...ազատական կամ լաքային օրէնսդրու...թեան դէմ՝ մասնաւորապէս կաթոլիկէ ...կրօնապաշտներու դեկավարութեամբ, ...ելու համար վիժումի ազատութիւնն ...ու ծնունդները հակակշռելու միջոցներու ...կալումը: Իսկ անդին՝ Խորհրդային - ...Միութիւնը, այս անգամ բոլորովին այլ ...պատճառներով, եւ առաջին անգամ ըլ...լալով, համամիտ կը գտնուի Միացեալ - ...Նահանգներուն...:

Հետեւաբար, մինչ ասդին ծնունդներու ...նուազումն է որ կը մտահոգէ, անդին ծը...նունդներու աճն է որ կը սպառնայ աշ - ...խարհի բնակչութեան հաւասարակշռու...թեան, եւ ինչպէս միշտ, երկու տարբեր ...գաղափարաբանութեան պատկանող մաս - ...նագէտներ անվերջ կը հակաճառեն...: Մէկ ...կողմը ազատական փիլիսոփայութեան ...երկրագունդներ՝ կարճատես կամ պար...զապէս անուղղայ լաւատեսներ, կը պըն...դեն թէ երկրագունդը դիւրութեամբ կըր...նայ հոգալ ներկայ բնակչութեան կրկնա - ...պատիկը, եւ կը մոռնան սովն ու անօ - ...թութիւնը, որոնք կը տիրեն այսօր իսկ ...քիչ մը ամէն կողմ: Անդին կան հեռատես ...կամ պարզապէս յոռետես նիւթապաշտ - ...ներ, որոնց համար երկրագունդի բնակ - ...չութեան յարատեւ աճը իրական պատու...հաս մը կը դառնայ, ո՛չ աւելի քան 40 ...կամ 50 տարի ետք՝ աշխարհի սննդական ...սահմանափակ միջոցներուն հետեւանքով: ...Ասոնք կարելի բոլոր միջոցներով - ի ...բաց առեալ բռնութիւնը - կ'առաջար - ...կեն անյապաղ հակակշռել ծնունդները: ...Ասոնցմէններուն մէջ կարելի է գտնել ցե...ղապաշտ ազգայնամոլներ ալ, որ սպի...տակ ցեղի արեւմտեան հատուածին վախ...ցնելը կը նախատեսեն մօտ ապագային եւ ...ասոնք ալ կարելի բոլոր միջոցներով, ...նոյն ըլլալով ազատական օրէնքներու ...սահմանը, կ'ուզեն քաջալերել ասոնց ծը...նունդները՝ հակազդելու համար Արաբ -

ներու, սեւերու կամ դեղիններու մակըն...թացութեամբ, զոր լուրջ սպառնալիք մը կը նկատեն սպիտակ ցեղի գոյատեւման: Նոյն այս բարեմիտներն են որ սակայն կեանքի իրաւունքը կը պահանջեն իրենց երկրին համար, զայն մերժելով թերաճ երկիրներուն՝ որոնց համար վիժումներն ու ծնունդները հակակշռելու դրութիւնը բնական եւ օգտակար կը համարին, առաջ քշելով այդ երկիրներուն տնտեսա - կան տագնապալի կացութիւնը, ուր ամէն մէկ յառաջդիմութիւն կը չէզոքանայ բը...նակչութեան չափազանցուած յաւելումին պատճառով. ինչ որ ճիշդ է: Բայց ինչ...պէս կը տեսնենք, այս մարդոց համար, երկու տեսակ սաղմ, երկու տեսակ բա...րոյական գոյութիւն ունին...:

Այս տեսակէտներու կողքին կայ նաեւ յաւագոյնը, ա՛յն է նախախնամութեան ապաւինիլ, բայց թերաճ երկիրներու տնտեսական պայմանները բարելաւե՛լ, որով ժողովուրդին կենցաղի բարձրացու...մը, ինքնին կը նուազեցնէ ծնունդները, առանց նախազգուշական միջոցներ գոր...ծածելու կամ պարտադրելու. որովհետեւ ըզըրմածն Աստուած ամէն բան լաւագոյնս կը տնօրինէ: Ասոնք կը մղուին կրօնարա...բոյական համոզումներէ, եւ կրօնքի պատուիրաններէն անդին չեն տեսներ, կամ չեն ուզեր տեսնել...: Արդ, քօղար...կուած ձեւով կամ ոչ, այս տեսակէտը պաշտպանողներ մեծամասնութիւն կը կազմեն, ո՛չ միայն մահմետական, այլեւ շատ մը քրիստոնեայ երկիրներու մէջ, ուր պահպանողական, աւելի ճիշդ ապգայ...նամոլ գաղափարաբանութիւնը կը ծաւա...լի, սքօղուած կրօնական վարդապետու - թեան շղարշով:

Երբ այս մասնագէտները, այլ եւ այլ դրդապատճառներէ մղուած՝ բիւզանդա...կան շաղակրատութիւններով ժամանակ կը վատնեն, անդին՝ երկրագունդի բնակչու...թիւնը օր ըստ օրէ կ'աճի ու կ'աճի: Օրի...նակ մը տալու համար կ'արժէ թուել Ալ...ժերիոյ պարագան, ուր, 1962-ին 9-էն 10 միլիոն կը հաշուէին բնակչութեան թիւը, մինչդեռ այսօր կը խօսուի 25 միլիոնի մասին: Ափրիկէ՝ 1950-ին 220 միլիոն բը...նակիչ ունէր, այսօր 470 միլիոն, իսկ դա...րուս վերջը 900 միլիոն բնակիչ կը նախա...տեսուի եւ ըստ այլ մասնագէտներու, մի...այն սաոնց կէսը կանոնաւորաբար սնու...ցանելու միջոցներ ունի: Աւելորդ է խօ...սիլ հարաւային Ամերիկայի կամ հարա - ւային Ասիոյ մասին. սովն ու անօթու - թիւնը՝ այսօր իսկ սովորական բաներ են այդ շրջաններուն մէջ: Հետեւաբար, եթէ այս թափը շարունակէ, կարելի է երե...ւակայել կացութիւնը, 40 - 50 տարի ետք...:

Իսկ եթէ քիչ մը չափազանցութեան եր...թանք, եւ մեր երեւակայութեան թափ տանք պատկերացնելու համար երկրա - գունդը քանի մը դար ետք, ահա թէ ինչ տեսարան կը պարզուի, յոռետեսի մը համար ... անծայրածի՛ր քաղաքներ ի...րարու կպած. քաղաքներ միշտ աւելի երկնասլաց կամ ստորերկրեայ. դաշտեր, անտառներ եւ բերրի հողեր բնակավայրե...րու վերածուած, նոյնքան պակսեցնելով մշակելի հողերը, հետեւաբար սնունդի արտադրութիւնը: Մթնոլորտի համատա - րած ապականում. գետերու եւ լիճերու ապականում. հետեւաբար ջուրի տագ...նապ. անտառներու կտրուած, հետեւա - բար թթուածինի նուազում եւ կլիմայա...կան բնականոն պայմաններու փոփոխու - թիւն. վտանգաւոր կազերու տարածում երկնակամարի վերին խաւերուն մէջ, վտանգելով երկրի ջերմութեան հաւա...սարակշռութիւնը եւայլն, եւայլն: Միւս կողմէ, անտառներու եւ անբնակ հողերու չքացումով՝ վայրի կենդանական աշխար...հի փախճան, բացի մէկ քանի նմոյշնե...րէ, որոնք հետաքրքրութեամբ պիտի դիտուին կենդանաբանական պարտէզնե...րուն մէջ. իրապէս, այս բոլորը աներե - ւակայելի բաներ չեն:

Արդ, միայն միջատներն ու մանրէները կրնան ազատիլ այս պատուհասէն, եւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Հինգշաբթի առտու կայարանին առջեւ շատ ծանր ռմբափորձ մը կատարուած է, հսկայ վնասներ հասցնելով: Առաջին առթիւ իսկ, կ'ըսուէր թէ 10 մեռեալ կայ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Ընդհ. Համադաշնակցութեան (Սէ - Ժէ - Թէ) ընդհ. քարտուղարն ալ, իր կարգին, ձայնը բարձրացուց մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, բայց մոտեռաթօ չեշտ մը պահելով: Կան անշուշտ քննադատութիւններ եւ պդտարարութիւններ, այսուհանդերձ Քրազիւքի խրատես կը մնայ եւ աշխատաւորներուն կ'ըսէ որ պէտք է դրական առաջարկներ ներկայացնեն, որովհետեւ «քաղաքական քուէով մը դժգոհութիւն արտայայտել, հասկնալի է: Բայց յետոյ յաջորդ հանդրուանին ըսպասել բան մը չընելով, լուծում չէ այլ՝ հրաժարում»: Քրազիւքի յոռետես է աշխատանքի նկատմամբ եւ կը խորհի թէ մինչեւ տարւոյն վերջ, գործազուրկներու թիւը 3 միլիոնի պիտի հասնի:

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ (հիւսիսային Լիբանան) մէջ կռիւները չեն դադրած Երկուշաբթիէն ի վեր: Հինգշաբթի օր, կ'ըսուէր թէ 77 մեռեալ եւ 344 վիրաւոր կայ: Այս բախումները դէմ առ դէմ կը հանեն երկու քաղաքագործքեր, որոնք կը պայքարին քաղաքին տէր դառնալու համար: Մէկ կողմ՝ Ալ - Թաւհետի մարդիկը (Իսլամական միացման Շարժում) զորս կը գլխաւորէ շէյխ Սայիտ Շապան (սիւննի), միւս կողմը՝ սուրիամիտ արաբ դեմոկրատ կուսակցութեան «Կարմիր ասպետ»ները, որ ալաուի համայնքէն կը ժողվէ իր զինուորները եւ զօրավիգ է ներկայ վարչապետին՝ Ռաշիտ Քարամէի:

ՏԱԼԼԱՍԻ Հանրապետական համագումարը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, Ռոնալտ Ռեկընը նշանակեց որպէս իր թեկնածուն, Նոյեմբերի նախագահական ընտրութիւններուն: Փոխ-նախագահութեան թեկնածուն՝ Ժորժ Պուշ արդէն իսկ կը նկատուի 1988ի նախագահական թեկնածուն:

«Մ. - 5» խմբակը նոր սպառնալիք մը ըրաւ: Նըվէտի հեռաձայնային կրպակէ մը հեռաձայնելով Ա. Ֆ. Փ.ին, խորհրդաւոր ու անծանօթ շարժումին բանբերը ըսած է թէ Լիոնի, Անըսիի եւ Կրընոպլի ռմբափորձերուն հեղինակները կրցած էին խոյս տալ եւ աւելցուցած՝ «ռումբ մը պիտի պայթի տեղ մը»: Մինչ 30 միլիառ սանթիմ կ'ուզեն Պետութենէն:

ԺՈԱՆԷՍ ԱՄՊՐ՝ Լիոնի մեծահամբաւ փաստաբանը յանկարծամահ եղած է, 69 տարեկանին: Իրեն համար, Լիպերասիոն կը գրէր Հինգշաբթի, Օգս. 23ին, «Ամպր հետը կը տանի քաղաքին եւ անոր իրաւաքաղաքական - ոստիկանական առեղծը - ւածներուն խորհուրդն ու յուշերը: Ինչպէս իր բարեկամը՝ Նափոլէոն Պիւլլիւքեան, հայ փոքրիկ նախկին հովիւը, Թուրքերու սորուկ, դարձած Լիոնի կարեւոր անձնաւորութիւններէն մին, Ամպր պիտի երթայ դտնելու շարքը անոնց որոնք խորհրդաւորութիւն մը տուին քաղաքին կեանքին»:

ապրիլ միլիոնաւոր մարդոց կողքին՝ մինչեւ որ օրին մէկը, ինչպէս մէկ քանի բնագէտներ կը նախատեսեն, տէր դառ - նան երկրագունդին...: Մինչ այդ, ինչ կը վերաբերի միլիոնաւոր մարդոց կեանքի պայմաններուն՝ չեմ ուզեր խորհիլ այդ մասին. ընթերցողը իր կարգին, կըրնայ թափ տալ իր երեւակայութեան...:

Գ. Տ.

ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ - ՄԱԿ 30-ՐԴ ՑՕՂՈՒԱԾ

ԱՐԺԱՆԹԻՆՑԻԻՆ ԵՒ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ՏԱՐԲԵՐԻՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃՇԴՈՒՄԸ

Օգոստոս 11 / 12-ի մեր թիւով լայն արձագանգ տուած էինք ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբին 37-րդ նստաշրջանին Օգոստոս 7-ի նիստին, ուր ծեծուած էր 30-րդ պարբերութեան հարցը: Ծանօթ է, որ Ռուանտացիէն ետք, Անգլիացի մըն է՝ Պէնճըմին Ուայթէքըր որ տեղեկատու նշանակուած է եւ ինք է, ուրեմն, որ գալ տարի (հաւանաբար 1985 Օգոստոսին) պիտի ներ - կայացնէ «Ցեղասպանութեան ոճիրի զըսպումի եւ կանխարգելման հարցը» խորագիրը կրող տեղեկագիրը եւ այն առեն կը պարզուի 30-րդ պարբերութեան վի - ճակուած ճակատագիրը: Օգոստոս 7-ի նիստին արձագանգուած էր նաեւ Լը Մոնտ (Օգոստոս 10-ի թիւ) եւ թերթին թղթակիցը կը գրէր թէ ընտրուած դիւանին երեք փոխ - նախագահներէն մէկը՝ Արժանթինցին նպաստաւոր կարծիք յայտնած էր 30-րդ յօդուածին վերահաստատման առթիւ: Իրականին մէջ, այդ նիստին, անգլիացի տեղեկատուն ըսած էր պար - զապէս զանազան կարծիքներ ժողվել եւ այդ առթիւ է, որ արժանթինցի Լէանտրօ Տէսփուի ըսած էր. - «Ցեղասպանութեան վերաճննուած ուսումնասիրութեան մէջ զետեղել 1915-ի ջարդերու յիշատակու - թիւնը, ոչ միայն բարոյական հատուցում մըն է, այլեւ մարդկութեան մէկ պարտքը հայ հաւաքականութեան նկատ - մամբ»:

Պուէնոս - Այրէսի մեր պաշտօնակից՝ «Արմենիա»ի վերջին թիւերէն (Օգոստոս 11 - 16) կը տեղեկանանք թէ վերոյիշեալ յայտարարութիւնը անհաճոյ հետեւանք - ներ ունեցած է Արժանթինի մէջ, ուր տեղւոյն Թիէմփօ առխենթինօ օրաթերթը, Օգոստոս 9-ի իր թիւին մէջ կ'արձագանգէր Արժանթինցիին ելոյթին:

Թիէմփօ առխենթինօ սա ձեւով կու - տար լուրը. -

ԱՐԺԱՆԹԻՆԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

«Արժանթինցի Լէանտրօ Տէսփուի, ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի զեկուցաբերը, պահանջեց 1915 թուականին Թուրքիոյ կողմէ գործադըրուած հայկական ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը:

Տէսփուի, Մարդկային Իրաւանց մէջ մասնագիտացած իրաւաբան մը, որ ՄԱԿ-ի մօտ մեր երկրի ներկայացուցիչն է, հաստատեց, որ հայ ժողովուրդը կոտորուեցաւ թրքական իշխանութիւններուն կողմէ, 1915-ին, եւ պահանջեց այս իրողութիւնը ներառնել ցեղասպանութեանց կանխարգիլման նոր տեղեկագրին մէջ, որ ներկայիս կը պատրաստէ կազ - մակերպութեան յանձնախումբը:

ՄԱԿ-ի մօտիկ աղբիւրներ յայտնեցին, թէ այս (հայկական) ցեղասպանութեան յիշատակութիւն մը սկզբնապէս կար 30-րդ պարբերութեան մէջ, որ յետոյ ջնջուեցաւ «քաղաքական ճնշումներու» հետե - ւանքով:

«Ցեղասպանութեան ճշմարտութիւնը յայտարարելը, ըստ Տէսփուի, կը դըժուարացնէ աշխատանքը բոլոր անոնց, ո-

(Շար.ը Դ էջ)

ՀԱՅ - ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ Ա. ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ

(1912 - 1913 ԹԹ.)

Ա.

ԽՄԲ. - «Սովետական Հայաստան» ամսաթերթի Յուլիսի թիւին մէջ իր ստորագրած ընդարձակ յօդուածով, ակադ. Գէորգ Ղարիբջանեան կը ներկայացնէ Անդրանիկին դերը Պալքանեան առաջին պատերազմին մէջ եւ անոր վայելած ժողովրդականութիւնը պուլկար ժողովուրդին մօտ: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը:

×

Հայ եւ պուլկար ժողովուրդների կապերը, մերձեցումն ու բարեկամութիւնը բազմադարեան պատմութիւն ունեն: 451 թ. Աւարայրի ճակատամարտից յետոյ Արտաւան եւ Գադիկ հայ իշխաններն իրենց զօրքերով ստիպուած հեռացան Հայաստանից եւ հաստատուեցին Պալքանեան թերակղզու արեւմտեան մասում, որտեղ եւ առաջացաւ հայ գաղթավայր:

Միջին դարերում Պուլկարիայի շատ շրջաններում արդէն մեծ թուով Հայեր էին ապրում, որոնք ակտիւ մասնակցութիւն ունէին երկրի սոցիալ - քաղաքական կեանքին: Դեռեւս Թ. դարում սլաւոնական գրերի ստեղծողներ, պուլկար մեծ լուսաւորիչներ Կիրիլ ու Մեֆոդի եղբայրները պաշտպանելով իրենց լեզուն ու գիրը Հռոմի յարձակումներից, վկայակոչում էին նաեւ իրենց սեփական գիրն ու գրականութիւնն ունեցող Հայերին:

Հայ եւ պուլկար ժողովուրդների համագործակցութեանը մեծապէս նպաստեցին ռուս առաջաւոր դեմոկրատական եւ յեղափոխական միտքը, ռուսական զօրքի՝ Անդրկովկասում եւ Պալքաններում մղած պատերազմները Թուրքական բռնակալութեան դէմ:

Հայ ազատագրական շարժման գործիչները գտնում էին, որ Թուրքական լծի տակ հեծող Հայերի ազատագրութիւնը կարող է նպաստել պուլկարական ազգային - ազատագրական պայքարին բնորոշ գծեր: Պուլկարիան 500 տարի գտնուելով օսմանեան բռնակալութեան լծի տակ, դժոխային պայմաններում կարողացել էր պահպանել ազգային ինքնուրոյնութիւնը, լեզուն, հաւատը, բարքերն ու սովորութիւնները, գիրը, գրականութիւնն ու բանահիւսութիւնը: Ազատագրական պայքարում կոփուել էր ազգային ոգին, զարգացել, հարստացել էր նիւթական ու հոգեւոր մշակոյթը:

Պուլկարիայում եւ Արեւմտեան Հայաստանում ԺԹ. դարի վերջին լայն ժողովրդականութիւն էր վայելում սուլթանիզմի դէմ ուղղուած հայդուկային շարժումը, որը ժողովրդական վրիժառուների անձնուէր պայքար էր ընդդէմ Թուրք ցեղասպանների: Ստեղծւում էր հայդուկային ժողովրդական պոէզիա:

Հայ հայդուկներ Աղբիւր Սերոբը, Անդրանիկը, Գէորգ Չաւուշը եւ միւսները սերտ կապեր ունէին պուլկար ու ռումէն հայդուկների հետ: Նրանք օգնում էին միմեանց՝ Թուրքական լծի դէմ պայքարի ընթացքում:

Թուրքական դարաւոր լծի դէմ պայքարող Հայերի սերտ համագործակցութիւնը ազատատենչ Պուլկարների հետ նոր ուժով արտայայտուեց 1912 թ. աշնանը բռնկուած պալքանեան առաջին պատերազմում, որը հետեւանք էր Պալքաններում սրուած խոր հակասութիւնների: Պուլկարիայի, Յունաստանի, Սերպիայի եւ Չերնոգորիայի երիտասարդ պուրժուական պետութիւնները պայքարի էին դուրս եկել կիսաֆէոտալական Թուրքական կայսրութեան դէմ՝ իրենց պատմական հողերի ազատագրութեան համար: Պալքանեան առաջին պատերազմը (1912 Հոկտեմբեր - 1913 Մայիս) ամբողջութեամբ վերցրած առաջադիմական բնոյթ ունէր, չնայած այն բանին, որ Պալքանեան երկրների միապետութիւններն ու պուրժուազիան հետապնդում էին դինաստիական, զաւթողական նպատակներ:

Թուրքական բռնապետութիւնից ազատագրուած տարածքներում ոչնչացուեցին ֆէոտալական յարաբերութիւնները, վերացուեցին ժողովուրդների զարգացումը արգելակող խոչընդոտները, ազգային, կրօնական եւ տնտեսական այն դաժան ճնշումը, որ իրականացնում էր Թուրքական ֆէոտալական կայսրութիւնը: Բայց չուտով (1913 թ.) զինուած ընդհարում սկսուեց դաշնակիցների միջեւ, իսկ յետոյ Պալքանեան Պետութիւնները ներքաշուեցին համաշխարհային պատերազմի մէջ:

... Պալքանեան պատերազմը, ինչպէս Թուրքական բռնապետութեան դէմ ուղղուած բոլոր պատերազմները, հայ ժողովրդի մէջ առաջացրին ազատագրութեան նոր յոյսեր, ընդհանուր թշնամու դէմ պայքարը ներգրաւեց նրանց: Պուլկարական բանակի շարքերը զօրակոչուեցին պուլկարահպատակ շատ Հայեր: Յաղթահարելով բոլոր խոչընդոտները, շատ երկրների հայրենասէր Հայեր էին գալիս Պուլկարիա: Թուրքական զաւթիչների դէմ մղուած պայքարի լեգենդար հերոս Անդրանիկը, որ օսմանեան բռնապետութեան դէմ բազմաթիւ հերոսական մարտեր էր մղել, լայն կապեր ունէր մակեդոնական ազատագրական շարժման գործիչների հետ: 1907 - 1912 թուականներին Վառնայից քիչ հեռու՝ Կալկաթա գիւղում, Անդրանիկն իր բնակարանը դարձրել էր զէնք եւ փամփուշտ պատրաստելու արհեստանոց: Անդրանիկը անմիջական մասնակցութիւն էր ունենում պուլկար ժողովրդի ազատագրական պայքարին, ղեկավարում մակեդոնական ազատագրական խմբերի զինավարժական պարապմունքները: 1907 թ. Սոֆիայում Անդրանիկը մասնակցում է տեռորիստների գնդակից զոհուած մակեդոնական ազատագրական շարժման ղեկավար Բորիս Սարաֆովի թաղմանը: «Բորիսի մահը այնքան վիշտ պատճառեց, որքան Աղբիւր Սերոբի եւ Գէորգ Չաւուշի մահը», - ասել է Անդրանիկը:

Օդեսայի ժանդարմական վարչութեան 1910 թ. Ապրիլ 7-ի հաղորդման մէջ ասւում էր, որ «Անդրանիկը Վառնա է վերադարձել Ֆրանսիա, Պելժիա եւ Անգլիա կատարած ուղեւորութիւնից ... Մանչեսթրում Անդրանիկը գնել է մեծ քանակութեամբ զէնք, որի մի մասը մատակարարները պէտք է անմիջականօրէն փոխադրեն որոշուած վայրեր, իսկ մի մասն էլ՝ Վառնա: Վառնայում Անդրանիկը իր սեփական տան երկու սենեակները յատկացրել է յատուկ լաբորատորիա սարքաւորելուն եւ իր բնակարանում փամփուշտներ լցնելու համար պատուիրել է չորս հաստոց: Հետախուզութիւնը ներկայումս տեղեկացել է, որ Անդրանիկը մինչեւ Փարիզ մեկնելը, Վառնայից իր բացակայութեան ժամանակամիջոցում եղել է Թուրքահայաստանում, Պարսկաստանում (Թեհրանում հանդիպում է ունեցել Եփրեմի () հետ) եւ Անդրկովկասում»:*

Պուլկարական թերթերը հիացմունքով էին խօսում Անդրանիկի, որպէս Թուրքական զաւթիչների դէմ մղուած պայքարի լեգենդար հերոսի մասին, նշում էին նրա ծառայութիւնները նաեւ Պուլկարիայի ազատագրութեան գործում: «Մակեդոնիա - օդրինեան» հանդէսը 1906 թ. Հոկտեմբերի համարում Անդրանիկի մասին գրում էր, որ նա ամբողջ տասը տարի Արեւմտեան Հայաստանում իր խմբի գլուխն անցած պաշտպանում էր հայ ժողովրդին եւ իր հայրենիքի թշնամիների ու հարստահարիչների ահ ու սարսափն էր: Հանդէսը նշում էր, որ Անդրանիկից պէտք է օրինակ վերցնեն նաեւ միւս երկրների ազատագրական պայքարի մասնակիցները:

Անդրանիկը մեծ ջանքեր գործադրեց հայ եւ պալքանեան երկրների ժողովուրդների՝ Թուրքիայի դէմ մղուած ազատագրական ուժերը համախմբելու ուղղութեամբ: Այդ նպատակով նա շրջագայեց պալքանեան երկրներում, եղաւ Եգիպտոսում, սերտ կապեր հաստատեց մակեդոնական եւ այլ երկրների բազմաթիւ գործիչների հետ: Անդրանիկը երբեք չհաւատաց երիտթուրքերի՝ օսմանեան Թուրքիայի լծի տակ տառապող հայ եւ այլ ժողովուրդներին ինքնավարութիւն տալու մասին կեղծ խոստումներին: Նա կանգնած էր աշխատաւոր մարդկանց դաշինքի կողմը՝ ընդդէմ ազգային ու դասակարգային հարստահարիչների: Պալքանեան պատերազմի շրջանին է վերաբերում Անդրանիկի տպագրուած խօսքը. «Թուրք խաղաղ բնակչութեան դէմ ոչ մէկ ոխ ունիմ, ես կը կռուիմ միայն բէկերու եւ կառավարութեան դէմ ... Ես նասիոնալիսթ չեմ, ես կը ճանչնամ միայն մէկ ազգ, տառապող բոլոր ճնշուածներու ազգութիւնն է»: Անդրանիկն ասել է նաեւ. «Իրաւաքանչիւր արդարամիտ ու մարդասէր անձ պէտք է ի գործ դնէ բոլոր ջանքերը, որպէսզի վիճելի հարցերը լուծուին ո՛չ թէ անմեղներու արիւնահեղութեան միջոցով, այլ խաղաղասիրական սզբունքներու հիման վրայ: Երբ իրիկունը ձեր գլուխը բարձին դնէք, քնանալու համար, քիչ մը մտածեցէք ձեր ազգին մասին: Ապա մտածեցէք ձեր դրացիին մասին՝ Հայ ըլլայ ան, թէ Թուրք, Ռուս կամ Վրացի, ով կ'ուզէ թող ըլլայ, եւ բարի մտածեցէք»:

Նկատի ունենալով Պուլկարիայի նկատմամբ Հայերի համակրանքը, երկու ժողովուրդների շահերի ընդհանրութիւնը Թուրքերի դէմ մղուող պայքարում, պուլկարական բանակի հրամանատարութիւնը ընդառաջում է Հայերի առաջարկութեանը՝ կազմաւորելու կամաւորական ջոկատ՝ Պալքանեան պատերազմին մասնակցելու համար: Այդ ջոկատը ձեւաւորւում է Սոֆիայում, Անդրանիկի անմիջական ղեկավարութեամբ:

ԱԿԱԴ. ԳԷՈՐԳ ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Եփրեմ Դաւթեանը (1868 - 1912) 80 - 90-ական թուականներին մասնակցել է Մուշում, Սասունում, Վանում, Երզրումում եւ այլ վայրերում գործող հայդուկային խմբերի մարտերին՝ թուրքական զաւթիչների դէմ: 1890 թ., Սարգիս Կուկունեանի խմբի արշաւանքին մասնակցելու համար ցարական իշխանութիւնների կողմից ձերբակալուել է եւ աքսորուել Սիպիր, ապա Սախալին, որտեղից փախել է Իրան, դարձել 1905 - 1911 թթ. իրանական յեղափոխութեան ականաւոր գործիչներից, ժողովրդական հերոս Սաթթար խանի զինակիցը, Իրանի ժամանակաւոր կառավարութեան զինուած ուժերի հրամանատարը: Զոհուել է Համատանի մօտ տեղի ունեցած ճակատամարտում: Թաղուած է Թեհրանում՝ իր անունը կրող դպրոցի բակում:

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝

Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ:

- Թէ աղջիկս տամ եւ թէ դրա՞մ:

- Հիմա օրէնքը ատանկ է, հին սովորութիւնները վերցած են, ընդհանուրին յարմարելու ենք. լեռը մարգարէին քովը չերթայ նէ՝ մարգարէն լեռան քովը կ'երթայ կ'ըսեն:

- Աղջիկս միւսիւ Ժորժին տամ նէ լաւ կ'ըլլա՞յ արդեօք:

- Չեմ գիտեր:

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ եւ հիմա կ'ուզեմ:

- Եթէ չի տաս՝ գէշ կ'ըլլայ, եթէ տաս՝ չեմ կարծեր թէ աղէկ կ'ըլլայ:

- Աս ինչ տեսակ գործ է, որ կողմն ալ դառնանք խերով չէ:

- Հիմակուան ամուսնութիւնները ասակ են, Նիկողիմոս աղա:

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ:

- Միւսիւ Ժորժն ալ դետնին տակը անցնի, դուն ալ:

- Գէշ մի խօսիր, Նիկողիմոս աղա, տըղան ինչ յանցանք ունի:

- Անանկ է նէ աղջիկս թող անցնի գետնին տակը:

- Աղջիկդ ի՞նչ յանցանք ունի, անկէ՞ ինչ կ'ուզես:

- Հապա ո՞վ անցնի գետնին տակը:

- Եթէ անպատճառ մէկը պիտի անցնի գետնին տակը, թող ալաֆրանկան անցնի:

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ:

- Բոլորն ալ թող գետնին տակը անցնին, աս գործին խելքս չի հասնիր:

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ:

- Աղջկան մը թեւը բռնել ու անոր հետ պարել՝ ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա:

- Սիվիլիզասիոն:

- Աղջիկներն ալ իրենց տեղէն չելլան նէ չըլլա՞ր:

- Ասիկա քաւալիէն վշտացնել կը նշանակէ: Ալաֆրանկայի մէջ երիտասարդ մը եթէ աղջկայ մը պարելու հրաւիրէ՝ աղջիկը անմիջապէս ելլալու է, որովհետեւ, Նիկողիմոս աղա, ալաֆրանկայ ըսուածը շատ տարօրինակ բան մըն է:

- Կատարեալ անամօթութիւն է, եղբայր: Անցեալ շաբաթ կնկանս ու աղջիկներուս հետ մէկուն տունը հիւր գացի: Մէյ մ'ալ տեսնամ՝ դուռ դրացի լեցուեցան: Կեանքիս մէջ երեսնին չի տեսած երիտասարդներ՝ քովս գալով՝ վայ Նիկողիմոս աղա, դուք սանկ լաւ մարդ էք, նանկ մարդ էք, ըսելով իմ ու կնկանս մէջտեղը նստեցան, սկսան նախ կնիկս դովել, յետոյ զիս դովել:

- Քաղաքավարի երիտասարդներ են եղեր:

- Քանի մը խօսք հազիւ փոխանակած՝ պալ մը չընե՞նք, ըսին. ես ալ կարծելով թէ պալով, այսինքն մեղրով հելվա պիտի պատրաստեն, - ըրէք, ըսի, սկսան զիս աւելի դովել, որ ալաֆրանկան կը յարգեմ ... Ես ալ ըսի՝ թէ քանի որ մեղրով հելվան ալաթուրքայի մէջ ալ ընդունուած է, թող ընեն: Այս մտքերով տարուած էի, երբ մէյ մ'ալ ի՛նչ տեսնամ. դուրսէն՝ քաթերնա՞յ կ'ըսեն, լաթերնայ կ'ըսեն, ատիկա բերին: Սա՝ փողոցները սնտուկի պէս բան մը կը պտըտցունեն նէ՝ աս է. անոր կոթ մը անցուցեր են, կը դարձունեն եւ դարձունելու ատեն ձայն կը հանէ. սկսան դարձունել, չրիկ կնիկ իրար անցան, սկսան դառնալ ու դառնալ:

- Օրէնքը աս է:

- Համբարձում աղա, ինչ ընեն լաւ, աս մարդիկ մեզի հոն մէս - մինակ թողուցին: Եւ ասոնք ինքզինքնին լուսաւորեալ կը կոչեն:

- Ատանկ ըրեր են, որպէսզի ձեր գլուխը չի ցաւի:

- Այդ ժամանակ մատմազէլ մը՝ ոտքերը տնկելով, գլուխը ծռելով՝ եկաւ քովս, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ըսաւ, քեզի անկաժէ կ'ընեմ, թեւէս բռնեց, որպէսզի պարէ: Էհ, մեղքս ինչ ծածկեմ, պեխերէս, մօրուքէս ամչցայ, երբ սանկ միտքս քիչ մը պղտորեցաւ:

- Ահա ատիկա սիվիլիզասիոնին դէմ է:

- Ջուրքէս ի՞նչ կուգայ, սիվիլիզասիոն չէ՝ ինչ սիոն կ'ուզէ ըլլայ, չի կրցայ բարկութիւնս զսպել...

- Ալաֆրանկային սորված չըլլալնուդ է, եթէ սորված ըլլաս, թեւդ թեւին քըսելու ալ՝ բան մը չէս զգար:

- Ըսել է ալաֆրանկան մարդս անզգայ կ'ընէ:

(Շար. 10)

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Տասներկու տարեկան եմ, ամէն մարդ գիտէ թէ տարիքիս հասակը չունիմ, գիտեմ: Վեց ամիսէ ի վեր հոս կ'աշխատիմ, այս կառատան մէջ: Կառքերը կը պատրաստեմ, ներկելու, կ'օգնեմ ներկողին: Առտուն ժամը ութին կը սկսիմ, Շաբաթ օրերն ալ: Իրիկունը, կախուած ունի: Կը մեկնիմ երբ գործատէրս ըսէ թէ կրնամ երթալ. ժամը ութի, իննի ատենները: Կ'ուզէի շարունակել դպրոցս, սակայն հայրս չղրկեց այլեւս զիս: Ինք անգործ է, չեմ գիտեր ինչու: Հոս շաբաթական երկու հազար լիրա (50 Ֆ.) կ'առնեմ: Գործը դժուար է, բայց արհեստ մը կը սորվիմ: Երբեմն փորի ցաւ կ'ունենամ, տունը կը մնամ: Ոչ, ներկը չէ որ գլխս կ'անհանգստացնէ, միայն ոտքերս միշտ թաց են: Ժամանակ չունիմ խաղալու, չէ, սակայն դժբախտ չեմ, վարժուեցայ»:

Տաք սալին վրայ դդեակներ շինելու տարիքին ու շրջանին, Շահին, փոքրիկ թուրք գործաւորը որ երբեք չէ տեսած զինք (բացի հեռատեսիլէն) չի մտածեր խաղալու կամ ըմբոստանալ: Թուրքիոյ մէջ մանուկներու աշխատանքը կեանքին ընթացքին մաս կը կազմէ: Դպրոցը պարտաւորիչ է մինչեւ նախակրթարանի վերջաւորութիւնը եւ հակառակ անոր որ աշխատիլը արգիլուած է 15 տարեկանէն վար, սակայն թշուառութիւնն ու ընտանիքներու բազմանդամ վիճակը 12 - 14 տարեկան հազարաւոր պատանիներ կը մղէ գործի շուկան: «Նօքթա» շաբաթաթերթին համաձայն հինգ միլիոն է 19 տարեկանէն վար թիւը գործաւորներուն, որոնք ներկարար են, սպասեակ, սրճարանի աշկերտ, լրագրավաճառ, հողի վրայ օգնական մեքենագիտական գործերու կամ fոնfիէfախոնի մէջ: 15 տարեկանէն վար տղոց 7%-ը լիաժամ կ'աշխատին, նոյնպէս պատանիներու 50%-ը: Միասնաբար անոնք մէկ երրորդը կը ներկայացնեն գործօն բնակչութեան. անոնք աշխատանքի ոչ մէկ ապահովութիւն ունին, ոչ ալ ընկերային պաշտպանութիւն մը, կամ բժշկական հոգածութիւն:

Անգարայի ճարտարարուեստական արուարձանին մէջ կառատուներու թաղամասը արտառոց տեսարան մը կը պարզէ, հողէ նեղ փողոցներով ու անխնամ աշխատանոցներով: Այստեղ տղաք կ'աշխատին. անոնցմէ մէկն է 14 տարու Բուրաք, ութ ամիսէ ի վեր հոս է: Ասկէ առաջ հովիւ էր Զորումի շրջակայքը, Անատոլիայի հիւսիս արեւելքը: Հողագործի այս զաւակը ամենայն պարզութեամբ կ'ըսէ թէ «ոչ մէկ ապագայ» ունէր իր գիւղին մէջ, ու անցեալ տարի ընկերոջ մը հետ մեկնած է քաղաք, հոն իր բախտը փորձելու: Ան 16 տարեկանէն վար երեք ընկերներու հետ կ'ապրի գիշերարոյթի մը մէկ սենեակին մէջ: Երկու հոգի կը քնանան նոյն անկողնին մէջ. «մեծ»երը իրեն սորվեցուցած են բրինձ եւ աղցան եփել: Ութ ամսուան մէջ ան միայն մէկ անգամ վերադարձած է Զորում, Ռամազանի տօնին առիթով: «Գործատէրը աշխատանոցը փակեց. մայրս կը կարօտնամ անշուշտ, սակայն ի՞նչ կրնամ ընել»:

Բաշիր ամէն առտու վեցին կ'արթննայ ու կէս ժամ կը քալէ մինչեւ գործին տեղը, խնայելու համար հանրակառքին տոմսը: Իրիկունը տուն կը դառնայ ժամը ութուկէսին: Օրական 12 ժամ կ'աշխատի, բացի Կիրակիէ ու գործատէրը իրեն 1700 լիրա (42 Ֆ.) կը վճարէ շաբաթական, ինչ որ նուազագոյն աշխատավարձքին մէկ քառորդն է միայն: Իր մեծագոյն երազն է «ձայնամեքենայ մը եւ ձայներիզներ ունենալ», «սակայն այս դրամով ի՞նչ կ'ուզես որ գնեմ»:

Ինչպէս ինք, բազմաթիւ տղաք կը լքեն իրենց գիւղը, ընտանիքը եւ կը մեկնին քաղաք, առանձին, մեծերուն նման: Գիւղական շրջաններէ գաղթը, որ Թուրքիոյ ցաւոտ հարցն է, այժմ կը հասնի մինչեւ նախակրթարանի տղաքը:

Սեւուկ, այտերը ճարպալի արտով լեցուն Հիւսէյնին մայր մը չունի որ կարկտէ վրան - գլուխը, յայտնի է: Տախտը չուանի կտորով մը սեղմուած, շալվարը սանդով մը բռնուած ան ծանրախոհ է տղու մը նման, որուն մանկութիւնը կարճատեւ եղած է: Հայրը, հովիւ մը, զայն առաջնորդած է անցեալ տարի այս աշխատանոցը, յետոյ դարձած է գիւղ, Անգարայէն քսան քիլոմեթրի չափ հեռու: 15 տարու իր մեծ եղբօրը հետ Հիւսէյին 2500 լիրայի (75 Ֆ.) սենեակ մը կը վարձէ գիշերարոյթի մը մէջ: Գիւղը վեց քոյր ու եղբայրներ ունի տակաւին: Ինք ալ կ'աշխատի օրը 12 ժամ, շաբաթական 25 ֆրանքի փոխարէն: Սակայն հպարտ է. «արհեստ մը կը սորվիմ. արդէն գրեթէ գիտեմ շարժակ մը քակել»: Կը խանդավառուի ու յանկարծ կը վերադառնայ 12 տարու տղան:

«Պզտիկ եղբայրս շատ խելացի է. պիտի ուսանի. ես պիտի օգնեմ իրեն»: Բազմաթիւ ընտանիքներ ստիպուած, երեք տարիէ ի վեր շարունակուող գնելու կարողութեան տարապայման նուազումին հետեւանքով կը դիմեն նոյն լուծումին. դերերու բաժանում մը: Մեծերը կ'աշխատին, զաւակներէն մէկուն ուսումի ծախսը վճարելու համար: «Փոքր եղբայրս լիսէ պիտի երթայ»: Հիւսէյին սրտանց կը հաւատայ բառին. այնքան սրտանց որ ինքզինք կը նկատէ «ուսումի անատակ մէկը»:

Գործատէրը զօրաւոր հօր մը ժպիտը ունի. ան որ ապօրէն կերպով կ'աշխատցնէ եւ օրը 12 ժամ, 15 տարեկանէն վար տղեկ մը, եւ ինչ որ ամէնէն գէշն է, առանց ընկերային ապահովութեան, առանց արձակուրդի, կը փորձէ ինքզինքը արդարացնել ըսելով. «Հիւսէյին չաշխատիր գրեթէ, կը զուարճանայ. քիչ մը կ'օգնէ, կը դիտէ ու կը սորվի: Իրեն համար ալ լաւ է այս, քան փողոցները թափառիլը»:

Իրականութեան մէջ այս գործատէրը վախնալու շատ պատճառ ալ չունի: Ճիշդ է թէ տղոց աշխատանքի վերաբերեալ օրէնքները անառարկելի են, սակայն հակակշիռը շատ հազուադէպ է ու տուգանքը հեռու՝ տարհամոզելու բնոյթ ունենալէ, բացէ ի բաց օրէնքը կ'ոտնակոխուի: Ասկէ զատ երբ յայտնի է թէ վարժարաններու անբաւարարութեան պատճառաւ աշակերտութեան մեծ մասը դպրոց կ'երթայ առտուն կամ կէսօրէ ետք, դժուար չըլլար երեւակայել թէ ուր կը հանդիպի խճողումը դպրոցներու դրան առջեւ, եթէ փոքրիկ գործաւորներն ալ վարժարան յաճախէին:

Ամբողջ երկրին համար աշխատանքի 142 քննիչներ կան, մինչ ձեռնարկութիւններու 31%-ը միայն պաշտօնապէս արձանագրուած են: Միայն Պոլսոյ մէջ 200 հազարի մօտ ապօրէն աշխատանոցներ կան ուր մեծ մասով տղաք կ'աշխատին: Վեց միլիոն գործաւորներ միայն ընկերային ապահովութենէ կ'օգտուին երբ գործօն բնակչութեան թիւը 17 միլիոն է: Այնպէս որ աշխատանքի պայմաններու հարցը սահմանափակուած չէ միայն տղոց պարագայով: Սակայն կաշեգործարաններու կամ մետաղագործութեան մէջ է որ ամէնէն դժուար աշխատանքի պայմանները ունին անչափահասները: Անոնք մետաղ կը զօդեն առանց աչքերը պաշտպանող ակնոցի, ծանր բեռներ կը կրեն: Իրենց թեւերը բարակ են, մարմինը ու չ կ'աճի: «Գահաճի մը կը նմանիմ. կը կարծէ՞ք որ պիտի մեծնամ» հարց կուտայ Եաւուզ մտահոգ. 14 տարեկան է, կ'աշխատի Պոլիս, կառքերու նորոգութեան աշխատանոցի մը մէջ:

Կայ նաեւ աշխատանքի արկածներու վտանգը: Պաշտօնական տուեալներու համաձայն անցեալ տարի 15-էն 19 տարեկան 16 հազար երիտասարդներ զոհը դարձան գործի արկածներու, ինչպէս նաեւ 794 15 տարեկանէն վար անչափահասներ: Ամէնէն եղերական արկածը պատահած է անցեալ Յունիս 27-ին: Ինը բանուորուհիներ 16 տարեկանէն վար, մեռած են կաշեգործարանի մը մէջ ծագած հրդեհին պատճառով որ արդիւնք էր ապահովութեան օրէնքներու պարտադրած կազմածներու բացակայութեան: Երիտասարդ բանուորուհիները ընկերային ոչ մէկ պաշտպանութիւն կը վայելէին. կ'աշխատէին երբեմն մինչեւ առտուան ժամը երեք կամ չորս ու կը քնանային աշխատանոցին մէջ: Անոնցմէ մէկուն դարմանումի ծախքը աւելի բարձր էր քան երեք տարուան իր աշխատավարձը...:

Արդարութիւնը օրինական տրամադրութեանց համաձայն ձեռք առած է, «աշխատանքի այս ոճիրը», ինչպէս մամուլը զայն կ'որակէ: Գործի առնողն ու գործավարը չորսէն տասը տարի բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ: Արհեստակցական միութիւններու բերանը կապուած է ու չեն կրնար գործունէութիւն ցոյց տալ 1980-ի զինուորական հարուածէն ի վեր: Այնպէս որ, երբ տղեկ մը կը վիրաւորուի «հիւանդանոց կ'երթայ ու ընտանիքը գիտուն ճարը կը նայի» կ'ըսէ ճակատագրապաշտ գործատէր մը: «Ամէն պարագայի ծնողքներն են որ մեզի կը բերեն իրենց զաւակները, որպէսզի զանոնք աշխատցնենք: Եթէ արկած մը պատահի, իրենք են պատասխանատուն»: Ցամենայն դէպս ցաւով կը հաստատէ նոյնքան անփոյթ ուսանողուհի մը. «Թուրքիոյ մէջ այնքա՞ն մանուկներ ունինք որ ապագայ սերունդը չի պակսիր»:

Թ. Ա. Թ.

Սուրիահայ լուրեր

Չորեքշաբթի, Յուլիս 11-ի երեկոյեան, Հալէպի Հայ աւետարանական Քրիստոսի եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ տեղի ունեցաւ «Նարեկացի» սենեկային երգչախումբին համերգը նուիրուած՝ հնադարեան երաժշտութեան: Խմբավար Պ. Պօղոս Ալպօեանի ղեկավարութեամբ, երգչախումբը մեկնաբանեց հայ եւ օտար երաժշտութեան դասական կտորներ:

Դարձեալ նոյն վայրին մէջ, Շաբաթ, Յուլիս 28-ին, հովանաւորութեամբ Միջին-Արեւելքի Հայ Աւետարանական Միութեան եւ նախաձեռնութեամբ Քրիստոսի եկեղեցւոյ յանձնախումբին տեղի ունեցաւ արուեստի երեկոյթը: Արտասանեց՝ Օր. Շուշիկ Մելքոնեան: Հանդիսութեան մասնակցեցաւ «Նարեկացի» երգչախումբը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ներսէս Պալապանեանի:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Վերջերս, Սուրիոյ Թէնիսի Դաշնակցութիւնը հրապարակեց տղամարդոց նորակազմ խումբի անդամներու անունները: Եօթնանդամ յիշեալ խումբին մաս կը կազմեն նաեւ երեք Հայեր՝ Դաւիթ Դաւիթեան, Հրաչ Մակարեան եւ Յովսէփ Սրուրեան:

×

Ընդառաջելով Պուլկարիոյ մարզական ակումբներու հրաւէրին, Յուլիս ամսու առաջին շաբթուան ընթացքին Պուլկարական մրցումներու համար Պուլկարիա մեկնեցաւ Հալէպի Ֆութպոլի ազգային խումբը:

Մարզական յիշեալ պատուիրակութեան վարչական կազմին մէջ տեղ գրաւած էին նաեւ Հալէպէն երկու Հայեր: Այսպէս, Անդրանիկ Խաչատուրեան մաս կազմած էր Գործադիր Խորհուրդի Քառանդամ յանձնախումբին, իսկ Ցարութ Գավլաքեան՝ Գեղարուեստական Խորհուրդին:

×

Վերջերս տեղի ունեցած Հալէպի լողարշաւի կրտսերներու ախոյեանական մրցումներու ընթացքին, «Ուրուպէ» ակումբէն՝ Անդրանիկ Սիւլահեան ազատ լողի մէջ յաջորդաբար առաջին հանդիսացած է 66 մեթր (57″07), 100 մեթր (91″04) եւ 200 մեթր (3′17″09) մրցաշարքերուն:

×

Օգոստոս 4-ին աւարտեցաւ Հալէպի թէնիսի տղոց անհատական ախոյեանական մրցաշարքը: Երեք Հ. Մ. Ը. Մ.-ականներ գրաւեցին առաջին երեք տեղերը: Այսպէս, Շիւքրիւ Սրուրեան հանդիսացաւ առաջին, Վաչէ Մկրեան՝ երկրորդ, իսկ Նաւէր Խուրի՝ երրորդ:

×

Սուրիոյ Մարզական Ընդհ. Դաշնակցութեան Գործադիր Գրասենեակի որոշումով, պասքեթպոլի Հալէպի ազգ. խումբը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը ընթացիկ (Օգոստոս) ամսու 19ին Պուլկարիա պիտի մեկնի Պատուիրակութեան անդամ մարզիկներու շարքին են նաեւ երկու Հայեր՝ Օշին Տէմիրճեան եւ Գէորգ Զերքէզեան:

Լ. ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 17 -

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐՈՎ

- Կը հասկնամ, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ, չմտածեցի՞ր որ դուռը զարնելով պատառ պիտի ըլլայիր այս բոլորէն:

Պինոտո չպատասխանեց. գնաց կռթնելու պատուհանի եզերքի սեմին: Յետոյ դարձաւ յանկարծակի ու եկաւ նստելու Տոն Քամիլլոյի սեղանիկին առջեւ:

Մազերը խառն էին, աչքերը խոր՝ կապիճներուն մէջ եւ ճակատը քրտնաթոր:

- Տոն Քամիլլօ, ըսաւ Պինոտո սեղմ ակռաներուն մէջէն, Թումբի եզերքի տան մարդը ես անդին ղրկեցի:

Տոն Քամիլլօ վառեց Թոսքանա մը:

- Թումբի՞նը ըսաւ հանդարտօրէն, է՛հ, անցած պատմութիւն, քաղաքական խորքով բան, բան մը որ ընդհանուր ներումի տակ կ'իյնայ: Ի՞նչ բանէ կը մտահոգուիս. օրէնքին առջեւ լաւ ես:

Պինոտո բարձրացուց ուսերը:

- Աղեր հոգեր եմ ընդհանուր ներումը ըսաւ կատաղութեամբ. ես ամէն գիշեր հազիւ լոյսը մարած, անկողնիս քով կը գտնեմ զանիկա. չեմ հասկնար ինչ բան է:

Տոն Քամիլլօ օդը փչեց սիկարին՝ կապոյտ ծուխը:

- Ոչինչ, Պինոտո, ըսաւ ժպտելով, մոռկ ըրէ՛, քնացիր վառած լոյսով:

Պինոտո ոտքի ցատքեց:

- Դուն պէտք ես երթալ ու ծաղրանքի առնել այդ Փեփփոնէ կոչուած ապուշը ոչ զիս, պոռաց:

Տոն Քամիլլօ շարժեց գլուխը:

- Նախ եւ առաջ Փեփփոնէ ապուշ մը չէ երբեք, երկրորդ ես քեզի համար ուրիշ բան մը չեմ կրնար ընել:

- Եթէ գնելիք մոմ եւ կամ եկեղեցիին համար ընելիք ողորմութիւն կայ, ես կը վճարեմ, պոռաց Պինոտո, բայց դուք պէտք է ինծի արձակում տալ. արդէն ես օրէնքին առջեւ կանոնաւոր վիճակի մէջ եմ:

- Համաձայն եմ, զաւակս, ըսաւ Տոն Քամիլլօ անուշութեամբ, վայր հոն է որ խղճմտանքներուն համար ընդհանուր ներում տուած չեն. ուստի հոս նախկին ոճով առաջ կ'երթանք: Արձակում ստանալու համար հարկ է զղջալ, յետոյ ցոյց տալ թէ զղջացած ենք. եւ ապա այնպէս մը շարժիլ որ արժանանանք ներողութեան: Երկար պատմութիւն:

- Ես զղջա՞մ. զղջա՞մ տակիա անդին ղրկած ըլլալուս համար: Կը ցաւիմ որ մէկ հոգի միայն անդին ղրկեցի:

- Ճիշդ մըն է, որուն մէջ բոլորովին անձեռնհաս եմ: Միւս կողմէն եթէ խիղճդ քեզի կ'ըսէ, թէ լաւ ըրած ես, կանոնաւոր վիճակի մէջ ես, ըսաւ Տոն Քամիլլօ բանալով գիրք մը ու դնելով Պինոտոյին առջեւ: Տես մենք շատ յստակ կանոններ ունինք, առանց նկատի առնելու քաղաքական շարժառիթը. Հինգերորդ՝ Մի սպաններ. Եօթներորդ՝ Մի գողնար:

- Աս ի՞նչ կապ ունի. հարցուց Պինոտո խորհրդաւոր ձայնով:

(Շար. 68)

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Դասատուն աշակերտին կը հարցնէ.

- Ըսէ՛ տեսնեմ, Յակոբիկ Հայրենիքը ի՞նչ է:

- Հայրենիքը մեր մայրն է, կը պատասխանէ Յակոբիկ:

- Ապրի՛ս, Յակոբիկ, կը գոչէ ուսուցիչը չափազանց գոհ մնացած, դո՛ւն ըսէ նայիմ, Գրիգոր, ի՞նչ է հայրենիքը:

Գրիգոր ոտքի կ'ելլէ եւ հպարտութեամբ կը պատասխանէ.

- Հայրենիքը, պարոն, Յակոբիկի մայրն է:

(Շար. Ա. էջէն)

րանք կը փորձեն քօղարկել զայն: Իբրեւ Մարդկային իրաւանց փորձագէտներ, միակ իրաւունքը, զոր չունինք մոռա-ցումի իրաւունքն է»:

«Արմենիա» վերապահութեամբ կ՚արձա-գանգէր արժանթինեան օրաթերթին այս տեղեկատուութեան, առարկելով թէ աղ-բիւր չի տրուիր եւ սխալներ կան, ինչ-պէս օրինակ այն իրողութիւնը, որ են-թայանձնախումբի անդամները ներկայա-ցուցչական հանգամանք չունին, այլ մաս-նագէտներ են, ուրեմն Տէսփուի Արժանթի-նի ներկայացուցիչը չէ (Երկիրներու ներ-կայացուցիչները, ինչպէս մենք ալ, կրկին ու կրկին ճշդած էինք Օգոստոս 11/12 մեր թիւով յանձնախումբի անդամներն են):

Արժանթինեան օրաթերթին այս հա-ղորդումն է, որ պատճառ եղած է Արտա-քին Նախարարութեան հետեւեալ ճշդու-մին. –

«Արտաքին գործոց եւ կրօնից նախա-րարութիւնը կը տեղեկացնէ, թէ տոքթ. Լէանտրօ Տէսփուի այս նախարարութեան պաշտօնատար մը չէ, եւ ՄԱԿ-ի Մարդ-կային իրաւանց Յանձնախումբի ժընեւի Ենթայանձնախումբի առջեւ կատարած իր յատարարութիւնները չեն արտայայ-տեր կառավարութեան պաշտօնական դիրքը»:

Օգոստոս 16-ի իր թիւով, «Արմենիա» խմբագրականով մը իր վրդովումը կը յայտնէ այս առթիւ, քանի որ կը չեչ-տէ. – «Նման հաղորդագրութիւն մը անակնկալ հարուած մըն է հայ դատի հետապնդման գծով տարիներէ ի վեր տարուող մեր աշխատանքներուն», ու կը վերջացնէ սա երեք հարցումներով. –

«ա.) Արտաքին Նախարարութիւնը ին-չո՞ւ հարկ տեսաւ կատարել պաշտօնական հերքում մը:

բ.) Որո՞նք եւ ի՞նչպէս շարժառիթ եղան նման ոչ-հայանպաստ կեցուածքի մը:

գ.) Ի՞նչ կրնանք ընել եւ ... չընել բա-րեշրջելու համար այդ կեցուածքը (եթէ տակաւին կարելի է ատիկա):

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 26, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան Հայ Ա-ռաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուց-ւի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Պելֆոնթէնի Օդափոխութեան Կայանի Օգոստոսի խումբերը կը վերադառնան հետեւեալ թուականներուն. –

ՓԱՐԻԶ
ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 26, ժամը 17, ռիւ Փօլ Ափէլ (Փորթ տ՚Օռլէան)

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 20.20-ին կառ Սէն-Շառլ

ԼԻՈՆ
ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 16.30, Ս. Յակոբ եկեղեցի, ռիւ Պուալօ

ՎԱԼԱՆՍ
ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 18.08, Վալանսի կայարանը:

—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ՈՐ ՉՈՒԶԵՑ ՄԵՌՆԻԼ
(Այն սեւ օրերուն)

Հեղինակ՝ ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Հատորին կողքին ներսը, հրատա-րակուած է ծանօթագրութիւն մը, որմէ ստորեւ հատուած մը՝

«Սակաւաթիւ օրինակներով տպուած մեր այս գրքին՝ «Ժողովուրդ մը որ չուզեց մեռնիլ» գին չէ որոշուած: Ո-րովհետեւ դրամ շահելու մտօք գրուած չէ ան այլ՝ մեր սրբազան Նահատակ-ներուն յիշատակը վառ պահելու հա-մար է միայն:

...Ըսինք թէ այս գրքին գին որոշ-ուած չէ: Այդ յանձնելով մեր ազնիւ ըն-թերցողներուն եւ բարեխնամ հաստա-տութիւններուն ուշադրութեան, երախ-տապարտ պիտի ըլլայինք որ իրենք ո-րոշեն գինը եւ սիրայօժար քանի մը օրինակ ստանձնելով՝ թեթեւցնէին մեր խաչուած սուրբերուն նուիրուած այս գործին ծանր բեռը:

Դիմել. –
Z. BERBERIAN
104, Ave. d'Italie
75013 PARIS

—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—o—

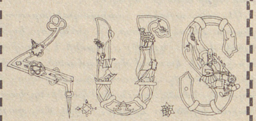
—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն-Վիէն մասնա-ճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ըն-կերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հա-յերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պի-տի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակ-ները գրել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ա-մէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. _ Թէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հե-ռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85-72-34 թիւին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձ-նաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է:

×

Տոհմիկ և դասական երաժշտութեան ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ՝ ՀԱՅՐ Յ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ:

Արձանագրութիւն՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն սկսեալ: Առաջին փորձը՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք-պա-րահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

×

0 Տը Սէնի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 20-ին նախատեսուած ճաշը տեղի պիտի չունենայ:

CÉLÉBRATION DU 40ÈME ANNIVERSAIRE DE LA LIBÉRATION DE PARIS
PLACE DU 18 - JUIN - 1940

Sur les lieux de la Reddition du chef de la garnison allemande entre les mains du Général LECLERC et du Colonel ROL-TANGUY.

Allocutions de
M. Jean LAURAIN
Secrétaire d'Etat aux Anciens Combattants
et de
M. André TOLLET
Président du Comité Parisien de la Libération

— — — — — — — — —

L'Amicale des Anciens Résistants Arméniens fait appel à tous nos compatriotes fiers de la participation arménienne à la lutte contre l'occupant fasciste et à la libération de Paris, d'exprimer par leur présence la fidélité de notre communauté à la France.

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումա-րը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ ան-գամ հրատարակելի ազդերու, մին-չեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումնե-րու համար, դիմել Թերթին Վար-չութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան
Նախաձեռնութեամբ

ARMENIE 1984

DÉPARTS	RETOURS
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEINGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261-51-13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860-13-66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95-90-12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ: 260 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 550 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.773 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.773

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 158-ի դէմ 324 ձայնով վաւերացուց հանրաքուէի 11-րդ յօդուածին ընդլայնման համար առաջարկուած հանրաքուէի ծրագիրը, որ Ծերակոյտէն վերջին Ազգ. Ժողով վերադարձած էր: Այս քուէարկութիւնը անակնկալ մը չէ, անշուշտ: Ընկերվարականները, թէեւ մար... պէտք չունին Ազգ. Ժողովին մէջ, իրենց կողքին դասն ձախ - արմատականները, համայնավարները եւ Օ. Սթիրն: Պառչէ ճշդեց թէ չինարար դիրք կը բռնեն, բայց պէտք չէ որ հանրաքուէի գործիքերը փլէպլիսիթի տանի եւ յե..., կ'ըսէ ընդհ. քարտուղարը՝ այսօր շատ աւելի կարեւոր հարցեր կան: Ընդդիմադիրները, որոնց քուէն քաղաքական արժէք ունի, դէմ քուէարկեցին, մէջն ըլլալով Պառ.., որ թէր արտայայտուած էր քանի մը օր առաջ, ձգելով սակայն բաց ձգած երկդիմութիւնը: Ներկայիս, ամէնէն խօսքը Նախագահ Միթերանի կը պատկանի, որ այսքան ժամավաճառութիւն համարելով, կրնայ վերջնապէս բարձի թող ընել հարցը, այլապէս, վերջին Ծերակոյտ պիտի երթայ, ուր կըրկին պիտի մերժուի:

ԹԵՀՐԱՆԻ կեդրոնը պայթած ռումբին զոհերը շատ աւելի են, քան ինչ որ կը յայտնուէր սկիզբը: Կ'ըսուի թէ մեռելներու նուազագոյն թիւը 18 է եւ թէ 300-է աւելի վիրաւոր կայ: Կայարանին հրապարակին վրայ է, որ կատարուած է ոճիրը, առաւօտեան 9-ին, երբ ժողովուրդը գործի կը փութայ: Հինգ ժամ ետք, արարքին տէր կ'ըլլար, Մամուլի Իրանական Գործակալութեան Թեհրանի գրասենեակը հեռաձայնելով, բոլորովին անծանօթ խմբակ մը՝ «Նահատակ Խալախալի դիմադրութեան չարաթի Միութիւն», որ ճշդած է թէ կ'ուզէ յարձակիլ Խոմէյնիի վարձկաններուն վրայ: Իրանի իշխանութիւններուն համար՝ Քիւրտերուն գործն է, պատճառ ալ, կ'աւելցնէ Թեհրանի ձայնասփիւռը, իրանեան զինուորներու յաղթանակն է երկրին արեւմտեան կողմը եւ այդ շրջանին մէջ հակայեղափոխականներու կրած պարտութիւնը: Խոմէյնիի վարչակարգին բուն ընդդիմադիրները, ինչպէս՝ Մուճահեդինները խիստ կերպով դատապարտեցին այս «կոյր ոճրափորձը», ամբաստանելով «Խոմէյնիի հալածանքի գործակալները եւ Սավաքին մնացորդացը, որոնք կ'ուզեն վարկաբեկել Իրանի ժողովուրդին դիմադրութիւնը»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Հինգշաբթի օր ալ բանակին սպայակոյտին տիւրզի պետը՝ զօր. Նադիմ Հաքիմ, ուրիշ չորս բարձրաստիճան սպաներու հետ զոհ գնաց Թռանի արկածի մը: Զօրավարը գացած էր Իհտէն, ուր նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի հետ տեսնուած էր եւ վերադարձին է, որ Թռանը բախած ու կրակ առած է:

ԻՏԱԼԻՈՅ Ներքին նախարարը շատ խիստ կերպով քննադատած է Ֆրանսան, որ ... 300 կասկածելի «ահաբեկիչներու» ապաստան տուած է: Քորիէռէ տէլլա Սերա-ի տուած հարցազրոյցի մը մէջ է, որ Սքալֆարօ կը շեշտէ թէ այս վիճակը բացասական է ու կ'ըսէ. «... կը խորհիմ թէ Ֆրանսայի մէջ 300 ահաբեկիչ կայ, որոնց հետ այնպէս կը վարուին, որ կարծես Փաշիզմին հալածուած Ռոսսելլի եղբայրներն ըլլային, ...ութենէս կասկածմիր կ'ըլլամ»:

Ռոսսելլի եղբայրները, հակափաշիստ գինուորեալներ էին, որոնք Ֆրանսա ապաստանած էին քանական թուականներուն:

ՓՐԵԹՈՐԻԱ-ի վարչակարգին համար խառնածիններու ձեռնպահութիւնը ընտրութիւններուն (Նոր Ժողովին) բաւական ծանր հարուած մըն է: 900 հազար քուէարկողներու վրայ միայն 192.647 հոգի մասնակցած են քուէարկութեան, ինչ որ կը նշանակէ թէ աւելի քան 70% է ձեռնպահներու համեմատութիւնը: Երեք ժողովէ բաղկացած ապագայ խորհրդարանին մէջ տեղ կը գտնէր, առաջին անգամ ըլլալով, խառնածին ժողով մը եւ խառնածին աշխատաւորական կուսակցութիւնն է, որ պիտի գրաւէ 80 աթոռներու մեծ մասը: Քուէարկութեան նախօրեակին, 150 հոգի ձերբակալուած էր:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ գրեթէ ամբողջովին գոհացում տուաւ Սիթրոյէնի, որու տնօրէնութիւնը ծրագրած էր 2417 գործազրկում: Հինգշաբթի օր, կառավարութիւնը 1909-ի համար արտօնութիւն տուաւ: Ասոնք մեծ մասամբ մաղրէպցի, 10 ամիս արհեստի կազմաւորման պիտի հետեւին: Կը կարծուի որ կառավարութիւնը աճապարած է որոշում տալ, նախքան արձակուրդները վերջանալը, առաջքն առնելու համար բուռն հակազդեցութեանց: Աշխատանքի ընդհ. համադաշնակցութիւնը անմիջապէս բողոք բարձրացուց եւ Օլնէի գործատան սենտիքային քարտուղարը՝ Աքքա Ղազի ըսաւ որ «բանուորներու կռնակին դաշոյնի հարուած մըն է»:

ՊՈԼՍՈՅ զինուորական վերաքննիչ ատեանը որոշեց ազատ արձակել ՏԻՍՔ-ի նախկին նախագահ Պաշթիւրք եւ ուրիշ ութ դատապարտեալները, որոնք այդ սենտիքային ղեկավարներն էին: Ասոնք բանտն էին 44 ամիսէ: Միւս կողմէ, անպարտ արձակուած են մամուլի Անքա գործակալութեան տնօրէնուհին Տիկին Հէքիմօղլու եւ խմբագիրը, որոնց դէմ ամբաստանութիւնն այն էր որ Մայիս 18-ին «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ յօդուած գրած էին, որ դէմ է պատերազմական վիճակին օրէնքին տրամադրութեանց:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱԿՈՒԱԾ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ԴԱՐՁԵԱԼ ՃԵՐՄԱԿ ԹՈՒՂԹ ՅԱՆՁՆԱԾ ԵՆ

ՀԱՐՑԵՐԸ ՉԵՆ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

×

Ծանօթ է, որ հայկական վարժարաններու մէջ կրօնքի դասը պարսկերէնով դասաւանդելու եւ քննութիւններն ալ պարսկերէն լեզուով տալու իրենց պարտադրանքին մէջ անդրդուելի մնացող իրանեան պետական իշխանութիւնները վերջերս փակած էին Թեհրանի շրջանէն հայկական 17 դպրոցներ, հայ աշակերտութիւնը տեղի տուած չըլլալով եղած հրահանգին: Այս վերաբերումին եւ իրողութեան հետեւանքով յիշեալ վարժարաններու աշակերտները զրկուած էին տարեվերջի (3-րդ եռամսեակ) քննութիւնները անցընելու կարելիութենէն: Որոշ ժամանակ անց, Կրթա - Դաստիարակչական Նախարարութեան մէկ յայտարարութեամբ այդ աշակերտներուն կարելիութիւն կը տրուէր մասնակցելու տարեվերջի քննութիւններուն՝ Օգոստոս 14-էն սկսեալ:

Արդ, Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Օգոստոս 15 - 18 թիւերէն կ'իմանանք, թէ քննութիւնները թէեւ սկսած են որոշեալ թուականին, սակայն հարցերը չեն լուծուած, նկատի առած այն՝ որ պետական մարմինները ոչ մէկ փոփոխութիւն մտցուցած են իրենց տեսակէտին մէջ: Այսպէս, Օգոստոս 14-ի իր թիւին մէջ «Քէյհան» պարսկերէն օրաթերթը՝ «Սկսան հայ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները» խորագրին տակ, անդրադառնալով լուրին արձագանգ եղած է պաշտօնատարի մը յայտարարութեան, ըստ որուն 3000 հայ աշակերտներու քննութեանց հարցումները պատրաստուած են Թեհրանի Կրթական Խմբակներու Կեդրոնին կողմէ և քննութեանց հսկողութիւնը ու ապա թերթիկներու սրբագրումը եւս յանձնուած են նոյն Կեդրոնին: Ուստի, նշած է պաշտօնատարը, «այս բոլոր ծաւալուն աշխատանք կը պահանջեն և յաւելեալ նեղութիւն կը պատճառեն յիշեալ կեդրոնի գործակիցներուն եւ ասիկա ցոյց կուտայ Կրթա - Դաստիարակչական Նախարարութեան ունեցած բարեացակամութիւնն ու տածած կարեւորութիւնը կրօնական փոքրամասնութեանց նկատմամբ»:

«Քէյհան» օրաթերթը աւելցուցած է նաեւ, որ հայ աշակերտները կրօնքի քննութեան պարսկերէն հարցաթերթիկները ճերմակ յանձնած են, կատարելով իր կողմէ կարգ մը մեկնաբանութիւններ, որոնց պատասխանելով՝ «Ալիք» ըրած է կարգ մը ճշդումներ: Այսպէս, անդրադառնալով այն խնդրին, թէ հայ աշակերտներուն մէկ մասին՝ տարեվերջի քննութիւններուն ուշացած մասնակցութիւնը յաւելեալ նեղութիւն կը պատճառէ պաշտօնեաներուն, «Ալիք» շեշտած է. «Պիտի նշել որ կրկնակի այդ նեղութեան պատասխանատուութիւնը ոչ թէ բարդւում է հայ աշակերտների վրայ, այլ նոյն գերատեսչութեան, քանի որ վերջինիս հրահանգով են փակուել հայկական մի շարք դպրոցները, յաւելեալ բարդութիւններ առաջացնելով աշակերտների ընտանիքների մօտ, դրանց քննութիւնների նախապատրաստելու նեղութիւնը նոյնպէս բարդելով ծնողների վրայ»:

Ինչ կը վերաբերի կրօնքը մի՛այն ու միայն հայերէնով դասաւանդելու սկզբունքին, «Ալիք» անգամ մը եւս յիշեցուցած է Թեհրանի Հայոց Առաջնորդին եւ Թեմական Խորհուրդին բազմիցս յայտնած տեսակէտը, այն է՝ որ Հայոց Եկեղեցւոյ օրէնքներում համաձայն հայկական վարժարաններու մէջ կրօնքի դասաւանդութիւնը միայն հայերէն լեզուով կրնայ կատարուիլ:

Ինչպէս կը պարզուի, հայկական վարժարաններու հարցերն ու դժուարութիւնները տակաւին հեռու են իրենց բարւոք լուծումը գտնելէ: Այսուհանդերձ, Ազգ. Իշխանութիւնները կը մնան լաւատես եւ յուսալից:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏ. 14 - 21)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՏՈՐՊԵԴՕ» ԽԱՂԸ (*)

Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Օգոստոս 11-ին, «Արարատ» կ'ունենար իր հանդիպումը Մոսկուայի «Տորպեդօ»ի հետ եւ 2-ի դէմ 3 կէտով կը յաղթէր անոր: Խաղի սկիզբէն իսկ նկատուած է կողմերու ձգտումը՝ «բաց ֆութպոլ» խաղալու: Այդ տեսակէտէն ալ փայլուն խաղարկութիւն մը ցուցաբերած է ընթացիկ ախոյենութեան լաւագոյն ռմբարկուներէն մին՝ Համլետ Միխիթարեան, որ ընդհատ գրոհներով եւ անակնկալ ուժգին հարուածներով վտանգաւոր պահեր ստեղծած է Մոսկուացիներու բերդապահին համար: Նախքան այս հանդիպումը Համլետ Միխիթարեան 10 կոլ նշանակած էր արդէն մրցաշարքի ընթացքին, այդ օր 2 կոլ եւս նշանակած է, մէկը՝ ազատ հարուածով, միւսը՝ փէնալթի մը արդիւնաւորելով: Խաղին առաջին կոլը նշանակած է Անդրանիկ Խաչատրեան: Մրցակիցները իրենց երկու կոլերը նշանակած են առաջին կիսախաղին: Այդ օր Համլետ Միխիթարեան լաւագոյն մարզիկ նկատուելով պարգեւատրուած է յատուկ մրցանակով: Ի դէպ, նշենք որ այս խաղին չէ մասնակցած խմբապետ Խորէն Յովհաննիսեան, ոտքէն վիրաւորուած ըլլալուն պատճառով: 23 խաղերէ ետք ախոյենութեան առաւելագոյն կոլ նշանակողն է Լենինգրադցի Եուրի Ժելուդկով (16 կոլ), որուն կը հետեւին «Դնեպր»էն Օլեգ Պրոտասով (13 կոլ), «Արարատ»էն Համլետ Միխիթարեան (12 կոլ) եւայլն:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Օգոստոս 15-ի թիւով:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ «ԿՈՏԱՅՔ» - «ԿՈԼՈՍ» ԽԱՂԸ (*)

Աբովեանի «Կոտայք»ը վերջին տարիները մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրէ ոտնագնդակի խորհրդային Բ. դասակարգի ախոյենութեան մրցումներուն: Ընթացիկ մրցաշարքին ալ ան կը գլխաւորէ 9-րդ խմբակի դասաւորումը: Աւելին, ան զգալի կերպով բարելաւած է իր խաղարկութիւնը եւ բարձրացուցած որակը: Գլխաւոր մարզիչը՝ Ֆելիքս Վերանեան յաջողած է իր շուրջ համախմբել այնպիսի մարզիկներ, որոնք դաշտ կ'իջնեն գրոհելու եւ գեղեցիկ խաղ մը ցուցադրելու նշանաբանով: Ծանօթ է, որ այս տարի՝ երթի մրցաշարքին, «Կոտայք» դարձաւ իր խմբակին առաջինը եւ մինչեւ այսօր ալ կը պահէ իր դիրքը: Առաջին անգամ ըլլալով իրաւունք ստացած էր մասնակցելու խորհրդային բաժակի մրցաշարքին: 1/64 աւարտականներուն 3 - 2 արդիւնքով պարտութեան մատնած էր Եարոսլաւի «Շիննիկ»ը, որ հանդէս կու գար Ա. դասակարգէն: Երկարաձգումի ընթացքին «Կոտայք»ի յաղթանակի կոլը նշանակած էր գլխաւոր մարզիչի որդին՝ Եդուարդ Վերանեան (21 տարեկան): Ապա տեղի ունեցան 1/32 աւարտականները եւ այս անգամ, դարձեալ իր դաշտին վրայ, «Կոտայք» ընդունեցաւ Նիկոպոլի «Կոլոս»ը, որ նոյնպէս Ա. դասակարգէն հանդէս եկող խումբ մըն էր: Աբովեանի մարզադաշտը ծայրէ ծայր լեցուած է մարզասէրներով, որոնք լարուած ուշադրութեամբ հետեւած են գրաւիչ խաղին: 14-րդ վայրկեանին «Կոտայք»ի գրոհներէն մին վերածուած է կոլի, շնորհիւ Գեղամ Եղիգարեանի զօրաւոր մէկ հարուածին: Յարձակումները սկսած են խումբին վեթերանները՝ Սամուէլ Պետրոսեան, Արտուշա Մովսիսեան, Արամ Փարսադանեան եւ Լեւոն Եարլուկեան, որոնք կը խաղան պաշտպանութեան եւ միջին գիծերուն վրայ. իսկ յառաջապահները՝ Եդուարդ Վերանեան, Սուքիաս Լոքեան, Գեղամ Եղիգարեան եւ Վալերի Ղուկասեան, արագ եւ ճկուն խաղարկութեամբ մը ջանացած են իրենց նպատակին հասցնել յետսապահներու գործողութիւնները: Այսպէս, Պետրոսեան եւ Մովսիսեան անվերջ յառաջանալով գնդակ փոխանցած են իրենց ընկերներուն, նպաստաւոր առիթներ ստեղծելով անոնց՝ կոլ նշանակելու: Նման գործողութիւններէն մին արդիւնաւորուած է շնորհիւ Սուքիաս Լոքեանի: 50-րդ վայրկեանին Եդուարդ Վերանեան գլուխի հարուածով մը նշանակած է խումբին երրորդ կոլը եւ «Կոտայք» փառաւոր յաղթանակ մը (3-0) տանելով իրաւունք ստացած է շարունակելու պայքարը 1/16 աւարտականներուն: Այս հանդիպումին Աբովեանցիներու մրցակիցն է բարձրագոյն լիկայէն հանդէս եկող Դոնեցկի «Շախտեօր»ը, որ 1983-ին չորրորդ անգամ ըլլալով շահած էր խորհրդային բաժակը եւ ընթացիկ ախոյենութեան մրցաշարքին ալ լաւ դիրքի վրայ է:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Օգոստոս 15-ի թիւով:

ՀԱՅ - ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ Ա. ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ

(1912 - 1913 ԹԹ.)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մակեդոնիա - օդրինեան կամաւորների գլխաւոր հրամանատար գեներալ Գենովի՝ 1912 թ. Հոկտեմբերի 3-ի հրամանով Անդրանիկի շուրջ համախմբուած 19 - 45 տարեկան 230 հայ կամաւորներից ձեւաւորւում է հայկական վաշտ՝ Հայոց ազգային դրօշով, հայ սպաներով ու վոյեւոդներով: Վաշտը պաշտօնապէս կոչուեց 12րդ Լոզենգրադեան դրուժինայի 2-րդ վաշտ: Նրա «վոյեվոդ» Անդրանիկը, իր իսկ զինուորների վկայութեամբ, «վաշտի հոգին, նրա փառքն ու պարծանքը, նրա բարձրագոյն իշխանաւորն էր»:

Բազմաթիւ Հայեր ընդգրկուեցին պուլկարական բանակի՝ կամաւորական սկզբունքով կազմաւորուած 3րդ բրիգադում, որի հրամանատարն էր փոխ - գնդապետ Ալեքսանդր Պրոտոգերովը: Բրիգադի սանիտարական մասի բժիշկ Արմէն Սինին 1914 թ. Պաքւում հրատարակեց «Հայկական վաշտը Անդրանիկի առաջնորդութեամբ 1912 - 1913 թթ. Պալքանեան պատերազմում» գիրքը, որը կարեւոր աղբիւր է հայ եւ պուլկար ժողովուրդների ռազմական համագործակցութեան եւ բարեկամութեան մասին:

1912 թ. Հոկտեմբերի 23-ին հայկական վաշտի՝ Սոֆիայից ռազմաճակատ մեկնելու արարողութեան մասին Սինին գրել է. «Կանայք եւ աղջիկները թարմ ծաղկեփունջեր մատուցեցին թէ՛ Անդրանիկին՝ վաղեմի հերոսին, թէ՛ միւսներին՝ ապագայ հերոսներին: Ամբողջ գաղութահայութիւնը ոգեւորութեամբ ու յուզմունքով էր եկել հրաժեշտ տալու եւ վերջին անգամ իր աչքով տեսնելու հայկական վաշտը եւ լսելու հրամանները: Ամէնքն էլ իրենց հետ որեւէ բան էին բերել տղաներին բաժանելու համար՝ քաղցրեղէն, ծխախոտ, ծաղիկներ եւայլն ... Ուրախ, զուարթ քայլում էին տղերքը՝ երգելով հայկական երգեր, իսկ ժողովրդի խառը բազմութիւնը հետեւում էր նրանց դեռ երկար ժամանակ»:

1912 թ. Նոյ.ի սկզբներին հայկ. կամաւորական վաշտը Անդրանիկի հրամանատարութեամբ արդէն մարտերի մէջ էր: Պուլկարական բանակի սպայ Կոնեւը հայ կամաւորների սխրագործութիւնների մասին գրել է. «Օ՛, առիւծներ են, կատարեալ առիւծներ ... Ինչպիսի՛ քաջ տղերք կան, մարդ ուղղակի զարմանում է: Շատ քաջ է մանաւանդ Սարերի Ասլանը (Անդրանիկը), միաժամանակ թէ՛ երգում է եւ թէ՛ կրակում»:

Պալքանեան առաջին պատերազմի ամիսներին, մինչեւ նրա յաղթական աւարտը, հայկական վաշտը մասնակցում է բազմաթիւ ճակատամարտերի եւ արժանանում պուլկարական հրամանատարութեան բարձր գնահատականին:

Նոյեմբերի 15-ին Մերհամլիի կռւում Անդրանիկն իր վաշտով գերի է վերցնում Թուրք Մեհմետ Եավէր փաշային, որի զօրախմբում կային 10 հազար զինուոր, 242 սպայ, 3 գնդապետ, 1 փաշա: Երբ պարտուած Եավէր փաշան, Թուրք յաղթողին յանձնելիս տեսնում է իր դէմ կանգնած Անդրանիկին, այլայլուած ասում է. «Եթէ նախապէս իմանայի, թէ իմ դէմ դուք էք կռւում, մինչեւ վերջ կը կռուէի ու երբեք անձնատուր չէի լինի»:

1913 թ. Յունուարի սկզբներին հայկական վաշտը պուլկարական զօրքերի կազմում մտնում է Մարմարա ծովի եւրոպական ափ՝ Ռոտոսթօ քաղաքը: Առջեւից ձի հեծած գնում էր փոխ - գնդապետ Պրոտոգերովը իր շտաբով, նրա հետ էր Անդրանիկը՝ արաբական նժոյգի վրայ: Նրանց ընդառաջ էին ելել հազարաւոր մարդիկ: Պրոտոգերովը զինուորական չքանշաններ է յանձնում Անդրանիկին եւ նրա ռազմիկներին: «Մի ժողովուրդ, - ասում է նա, - որ գնահատում ու յարգում է իր հերոսներին, երբեք չի մեռնի: Այդպիսի ժողովրդի ապագան պայծառ է, եւ նրա փրկութիւնը՝ մօտ: Կեցցէ՛ Անդրանիկը»:

Ռոտոսթոյի հայկական ակումբում տրուած հացկերոյթում արտասանած ճառում տոքթ. Իվան Դիմիտրովն ասում է. «Եթէ փողոցում հանդիպէք Հայի, իսկոյն կը ճանաչէք նրան. Նրա աչքերի մէջ հանգել է ուրախութեան փայլը, նրա դէմքը կրում է տխրութեան կնիք: Նա իրեն իր հայրենիքի դժբախտութիւնից չի բաժանում, նոյնիսկ, երբ երգում է ու խօսում»:

Արտասանելով «Արաքսի արտասուքը» բանաստեղծութիւնը, Դիմիտրովը առաջարկում է հայ ազգի բախտաւորութեան եւ ապագայի կենացը:

Պատասխան խօսքում Անդրանիկն առաջարկում է յարգել պատերազմում զոհուածների յիշատակը, որոնց մէջ քիչ չէին նաեւ հայ ռազմիկները:

Բնակչութեան հետ կամաւորների այս եւ նման այլ հանդիպումները վերածւում էին պուլկար եւ հայ ժողովուրդների ջերմ բարեկամութեան ցոյցերի, վկայում էին նրանց անխախտ համագործակցութիւնը:

1913 թ. Մայիսի 23-ին, Թուրքիայի հետ պալքանեան պետութիւնների հաշտութեան պայմանագիրն ստորագրելուց յետոյ, հայկական վաշտն արձակւում է: Այս կապակցութեամբ գեներալ - մայոր Գենովի ստորագրած հրամանում ասուած էր. «Ընդհանրապէս հայկական վաշտը միշտ եղել է ուժեղ իր տոկունութեամբ, կարգապահութեամբ ու դիմացկունութեամբ եւ չափազանց քաջ էր կռիւների մէջ: Այդ վաշտի բոլոր մասնակիցները կարող են հպարտանալ իրենց քաջ գործերով, իսկ Արեւմտեան Հայաստանը պէտք է հաւատացած լինի, որ շնորհիւ այդպիսի որդիների, որոնք ընդունակ են մեռնելու մի օտար գործի համար, մօտիկ ապագայում կարող է ունենալ երջանիկ ու յարատեւ ապահովութիւն»:

Ռազմաճակատից Սոֆիա վերադառնալուց յետոյ էլ հայկական վաշտի զինուորները արժանանում են պուլկար ժողովրդի յարգանքին ու երախտագիտութեանը: Պուլկար ռազմիկները բարձր գնահատելով Անդրանիկի ծառայութիւնները, գրում էին. «Սիրելի Անդրանիկ, վստահ եղէք, որ երբ առիթը ներկայանայ ձեր հայրենիքն ալ փրկելու թուրքական ճիրաններէն, մենք ալ փոխադարձաբար ձեր կողքին պիտի գտնուինք»:

Անդրադառնալով Անդրանիկի եւ նրա զինուորների մասնակցութեանը Պալքանեան պատերազմին, Սովետական Միութեան մարշալ Յովհաննէս Բաղրամեանը գրել է. «Պուլկարական եւ հայկական թերթերում յատուկ փաստաթուղթ է հրապարակուել հայկական ջոկատի մարտական գործողութիւնների մասին՝ ստորագրուած պուլկարական աշխարհազօրայիններին հրամանատար գեներալ - Մայոր Գենովի եւ շտաբի պետ Գեներալ - Մայոր Դերվինգովի կողմից: Այդ փաստաթուղթը այժմ էլ պահպանում է իր նշանակութիւնը՝ որպէս հայ եւ պուլկար ժողովուրդների համատեղ թափած արեամբ ամրացուած մարտական եղբայրութեան վկայութիւն»:

... Պալքանեան առաջին պատերազմում Անդրանիկն է՛լ աւելի կոփուեց որպէս ազգային - ազատագրական շարժման ռազմիկ ու հրամանատար, ամրացան նրա կապերը պուլկար եւ այլ ժողովուրդների զաւակների հետ, որոնք յետագայում օգտագործուեցին թուրքական զաւթիչների դէմ Անդրանիկի մղած նոր կռիւներում:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին, երբ հայ ժողովուրդը ասաւել դաժան արհաւիրքներ ապրեց, Անդրանիկն իր ժողովրդի հետ էր: Նա մասնակցում էր Կովկասեան ճակատի ռազմական գործողութիւններին՝ ղեկավարելով առաջին հայկական կամաւորական խումբը, որը ռուսական բանակի կազմում մարտական բազմաթիւ սխրանքներ կատարեց՝ արժանանալով հրամանատարութեան բարձր գնահատականին: Այդ տարիներին առանձնայատուկ ուժով է դրսեւորւում Անդրանիկի ռազմական տաղանդը, խիզախութիւնը, կրակոտ հայրենասիրութիւնը, խոր մարդասիրութիւնը: Դիլմանի, Զեւանի, Պիթլիսի եւ այլ ճակատամարտերում նա իր անունը պսակում է անթառամ փառքով: 1917 - 1918 թթ. ձմռանը Անդրանիկն Արեւմտահայերից կազմուած հայկական յատուկ դիվիզիայի եւ Էրզրումի ամրացուած շրջանի պաշտպանութեան հրամանատարն էր:

... 1919 թ. Անդրանիկը անցնում է Ֆրանսիա, Անգլիա եւ ապա բնակութիւն հաստատում Միացեալ - Նահանգներ, ուր եւ վախճանւում է 1927 թուին:

ԱԿԱԴ. ԳէՈՐԳ ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ՝ 7500 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԽՄԲ. - «Լիպերասիոն»ի մէջ լոյս տեսած է այս շահեկան թղթակցութիւնը, որ կը ներկայացնէ Կիպրոսի անցեալին վերաբերող աշխատանքները. -

×

Ութ հազար տարի առաջ Կիպրոս ծածկուած էր անտառներով՝ ուր կ'ապրէին փիղեր, եւ գաճաճ, հազիւ խոշոր շունի մը մեծութեամբ գետաձիեր: Զարմանալի՞ է. ոչ այնքան՝ որքան առաջին Կիպրացիներուն կեցի հանիլը:

Ք. Ա. 5800 եւ 5400 տարիներու միջեւ անոնք կը հասնին այն ցամաքամասէն - Թուրքիա, Սուրիա եւ Պաղեստին - որմէ միլիոնաւոր տարիներ առաջ անջատուած էր Կիպրոս: Կը հասնին նոյն լեցուն տապանով մը. ոչխարներով, խոզերով, այծերով ու եղջերուներով: Նոր աւելի շրջանի այս մարդիկը որոնք կ'անգիտանային մինչեւ իսկ բրուտագործութիւնը եւ անկարող էին լաւ երեւոյթին, երեք մեթրէն աւելի երկար նաւեր չինելու, նաւարկած պէտք է ըլլային 100 քիլոմեթրի չափ ոչ միայն իրենց հօտերով, այլ նաեւ իրենց կենդանի երէներով, «որսալու կազմ ու պատրաստ»:

Կառուցին վրայ բնակարանքեր ու կառքեր կը սուրան դէպի Նիկոսիա կամ Լառնաքա: Օդը կը թրթռայ Յուլիսի ճերմակ արեւուն տակ: Բլուրի կողին վրայ միակ գունաւոր կէտերը հնախոյզերու հագուստներն են: Կկզած հողին, փոշիին մէջ անոնք մրջիւններու նման կը փորեն հողը, երբեմն ցանկալի ակնարկով մը դառնալով փայփլուն ծովուն: Տասներկու տասնոդներ - 11 Ֆրանսացիներ ու Եւրոպ...

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին խով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան խով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

- Է, եոքը՞:

- Եոքը էլայ, թեւս մաամագէլին մէջքին անցուցի, ան ալ ձեռքը ուսիս դրաւ ... դրա՛ւ, ամա ծունկերս սկսան դողալ ... ոտքի վրայ կայնելու ուժ չունէի: Նստած պարել չըլլար որ նստիս: Ինչ որ է, որպէսզի հասկցնել չի տամ, ակռաներս սղմեցի, ակռայ ալ չունիմ ա:

- Է՛ ...

-Մէյ մ'ալ լսեցաւ՝ օ՜ն. ջաղացի ձիեբու պէս բոլորը սկսան դառնալ. ես ալ դարձայ, աչքերս մթնեցան: Աման ոտքդ պագնեմ, Համբարձում աղա, հոն ըլլալու էիր, որ հասկնայիր. տեղը նեղ ըլլալուն՝ էրիկ մարդոց երեսները կնիկներուն երեսներուն կը քսուէր, ան կողմէն մէկը կը հրէ, աս կողմէն միւսը եաեւէդ կը զարնէ:

- Անխորձութենէն է:

- Մէկը ոտքդ կը կոխէ, միւսին փիստանը կը պատռի, աս կողմինին կօշիկը կ'ելլայ...

- Նիկողիմոս աղա, դուն առաջ պարել գիտէի՞ր:

- Եղբայր, արդէն շատ դժուար բան մը չէ, տամային մէջքէն բռնելն է կարեւորը. ուրիշ դժուարութիւն չկայ:

- Ինչպէ՛ս չի կայ, դառնալը դժուար չէ՞:

- Ես դառնալուն շատ ալ կարեւորութիւն չի տուի, քանի որ տամային երեսը նայած ատենս ուրիշ բան մը կ'ըլլայի կոր ... է՜հ, Համբարձում աղա, ինծի պէս մազը մօրուքը ճերմկցած մէկը եթէ պարելու ատեն ատանկ ըլլայ, հապա երիտասարդները ինչ կ'ըլլան: Հիմա դուն ըսէ, աս պար ըսուածին մէջ յառաջդիմութիւն, լուսաւորութիւն, բարոյականութիւն կա՞յ:

- Ես ալ չեմ ըսեր թէ կայ, ինչու գըտաւ. բարձանալու միջոց մըն է, նստիլ աս ու ան բամբասելու տեղ...

- Աս ու ան սղմրտել, հա՞:

- Ինչո՞ւ պիտի սղմրտեն, եղբայր, անմեղ զբաղմունք մըն է, ժամանակ կ'անցունեն:

- Եթէ պարն ալ անմեղ է, ալ ըսելիք չկայ:

- Մարդը գիտէ:

- Ես գէ՞շ մարդ եմ, որ մեղքի մէջ ինկայ:

- Չեմ ըսեր գէշ մարդ ես, սակայն վարժուած չըլլալուդ՝ ատանկ եղեր ես: Պարելը օղլի կը նմանի, Նիկողիմոս աղա, սորված չեղողը առաջին գաւաթէն գէշ կ'ըլլայ, սորված մարդը տակառով ալ խմէ, բան մը չըլլար:

- Ըսել է գէշ չըլլալու համար՝ գինեմոլ ըլլալու է, կը խմեմ, բայց չեմ պարեր, եղբայր:

- Խաւարեալ է, կ'ըսեն:

- Որո՞ւն հօգը:

- Ինչո՞ւ ըսեն:

- Ըսեն նէ ի՞նչ կ'ըլլայ:

- Ինչո՞ւ ըսեն, այսօր վաղը բոլորս ալ պիտի երթանք այս անցաւոր աշխարհքէն: Ամէնուն հետ ալ լաւ վարուելու է, վշտացունելու չէ: Մե՞նք մնացինք աշխարհքս փոխողը:

- Ատանկ է եայ. բոլքայ ըսեն՝ ցատքեն, քատրիլ ըսեն՝ դառնան, սուարէ ըսեն՝ փողոցները լինան, տեքոլթէ ըսեն՝ կուրծքերնին, թեւերնին բանան, ցեխ է ըսեն՝ փիստանին բարձրացնեն ու սրունքնին ցոյց տան, ինչ է՝ այս անցաւոր աշխարհքէս պիտի երթանք:

- Ես միւսխու ժործը կ'ուզեմ:

- Աղջիկնիս ալ միւսխու ժործին տալու է, քանի որ այս անցաւոր աշխարհքէն պիտի երթանք. եթէ վաղը կնիկս ալ մէկուն հետ սիրաբանի՝ ան ալ անոր տալու է, քանի որ այս աշխարհքին մէջ պիտի չի մնանք:

- Նիկողիմոս աղա, դուք սխալ կը հասկնաք:

- Շիտակը հասկցուր տեսնամ:

- Իմ խօսս:

- Իտէ բասծնիդ զաւակնի՞դ է:

- Այսինքն իմ օքինիոնը:

- Ան ալ չեմ ճանչնար:

- Այսինքն ես անանկ կը կարծեմ թէ սիվիլիզասիոնի բոլոր օրէնքները կատարելու է, քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն հետ յառաջդիմելու է:

(Շար. 11)

...ու մը - երեք շաբաթէ ի վեր կ'աշխա - ...ին պատմական բնակավայրին վրայ, Ա-լէն Լը Պրէօնի եւ իր կնոջ Օտիլի առաջ-նորդութեամբ. երկուքն ալ Սէ - Էն - Էր - ԷՍ-էն: Խիրոքիթիա ենք, Լարնա - քայի եւ Լիմասոլի միջեւ, Կիպրոսի հա-րաւային ծովափը, մեղմ յայտնի այն ուժ ...ատաններէն մէկուն մէջ, ուր ապրեցան ...անդծուածային նոր քարէ - նախա - կա-ղործական շրջանի այս մարդիկը:

Ալէն Լը Պրէօնի համաձայն երեքէն վեց հարիւր անձեր հոն բնակեցան յանկար - ծակի կերպով իրենց անհետացումէն ա-ռաջ, շրջանէ մը ետք, որուն դժուար է ժամանակը ճշդել: Քարպոն 14-ի մեթո-տով կատարուած թուական ճշդելու փոր-ձը առաջին բնակիչներու մնացորդները կը զետեղէն Ք. Ա. 5800 եւ 5400-ի միջեւ, իսկ անոնց յաջորդները - որոնք ծանօթ էին կաւագործութեան - 4600-ի շուրջ: Երկուքին միջեւ կայ մօտաւորապէս հա-զարամեակի մը անբացատրելի բացը:

Նոր քարէ շրջանի գիւղակին մնացորդ-ները կը ցոլացնեն իրենց վաղեմի բնա-կիչներուն ապրելակերպը. սեղմ, համա-կեդրոն շրջանակներ, 40 սանդիմեթրէն մէկ մեթր հաստութեամբ քարաշէն եւ ...փած աղիւսէ պատեր: Պատմական այս բնակավայրին մաքրուած, երեւան հան - ուած մասը կը յիշեցնէ ափրիկեան գիւ-ղակ մը, որուն տնակները մարդու հա-սակի բարձրութեամբ հնձուած ըլլան: Ալիփութցիներու տնակներ, որոնց ներ-քին տրամագիծը կը տարբերի 1·80-էն ...ինգ մեթրի միջեւ: Դժուար է այսքան նեղ տեղ մը բնտանիք մը խմբուած երե-ւակայել: «Անոնք փոքրակազմ էին» կը հաստատէ Ալէն Լը Պրէօն: Գտնուած կը-մախքներու համաձայն միջին հաշուով այրերը 1·60, եւ կիները 1·55 մեթր հա-սակ ունէին: Այս շինութիւնները ցոյց կու տան որ իւրաքանչիւր բնտանիք շըր-ջանակաձեւ խմբուած բազմաթիւ բնակա-րաններու տէր էր: Մինչեւ 7 հատ, ամէն մէկ բաժին յատկացուած էր մասնաւոր գործածութեան մը. խոհանոց, ննջասեն-եակ, ուտեստեղէնի մթերանոց եւայլն:

Առաջին Կիպրացիները կենդանաբոյծ եւ հողագործ էին, երբեմն նաեւ ձկնորս, երբ ծովափը հաստատուած ըլլային: Ցո-րեն, գարի կը մշակէին, սակայն կը սնա-նէին նաեւ ձիթապտուղով, սալորով: Խաղաղասէր էին - ոչ մէկ զէնք գտնուած է. եւ կ'որսային անկասկած տախտակէ նիզակներով: Մնացածին մասին, քանի յայտնաբերումները իրարու վրայ կը բարդուին, այնքան առեղծուածը խորհըր-դաւոր կը դառնայ:

Օրինակի համար որմնազարդերը: Ա-մէնէն գեղեցիկը գտնուած է Ամերիկա - ցիներու կողմէ, Քալավասոս - Թէնթայի մէջ, Կիպրոսի նոր քարէ եւ նախա - կա-ւագործական շրջանի պատմական ուրիշ բնակավայր մը: Այդ որմնազարդը կը ներկայացնէ կարմիր կաւահողով ներկը-ւած մարդկային կերպարանքներ: Ուրիշ մը, որ սակայն ուսումնասիրելու համար շատ գէշ վիճակի մէջ է, երեւան հան - ուած է Ալէն Լը Պրէօնի խմբակին կողմէ: Անոնք կը յիշեցնեն նոյն շրջանի Անա - թոլուի բնակավայրերը: Գտանք նաեւ քանդուած լերկ քարեր որոնք կը նմանին նոր քարէ շրջանի խարայելեաններուն: Եղջերուներու ոսկերոտին նոյնն է Սու-րիա եւ Պաղեստին յայտնաբերուածնե-րուն»: Խիրոքիթիայի բնակիչներուն պաղ-թած հողամասերուն վրայ մնացած ժա - մանակակիցները քանի մը դարէ ի վեր ծանօթ էին կաւագործութեան եւ հազար-ամեակներէ ի վեր դադրած էին շրջանա-կաձեւ բնակարաններ կառուցանելէ: Այս զարտուղութիւնը կարելի է թերեւս բա - ցատրել որպէս «իրենց բուն հողամասէն անջատուած ըլլալու տագնապին հետե - ւանք», որ անոնց յիշողութենէն պէտք է սրբած ըլլայ իրենց հարազատ մշակոյթին մէկ մասը: Սակայն, «այս վարկածը քիչ մը բռնազբօսիկ կը թուի», կ'ըսէ Լը Պրէօն, ժպտելով:

Նոյն հարցը խնդրոյ առարկայ է «դե-զակիտական վերաբուժութեան» մէջ, որ կիրարկուած է Խիրոքիթիացիներու կող-մէ: Անոնք գլխուն յետսամասը կը տա - փակցնէին, անկասկած, ծնունդէն քիչ ետք ենթադանկին վրայ զետեղուած սա-լով մը: Կգակը կը տեղափոխուէր դէպի առաջ, ինչ որ իրենց պէտք է մասնաւո-րապէս սիրուն ֆիզիքական մը տար: Ասկէ իրենց ծագումին մասին ոչ մէկ տե - ղեկութիւն քաղել կարելի է, որովհետեւ Միջերկրականի այս հովիտին մէջ մի-այն իրենք կը կիրարկէին այս արուես-տը:

Խիրոքիթիայի մէջ յայտնաբերուած են երեւելի չափ դամբարաններ: Իզապէլ Ռուսօ կ'աշխատի անոնցմէ մէկուն վրայ, որ գտնուած էր օր մը առաջ: Երբեմն կկզած իր կրունկներուն վրայ, յաճախ երկարած փորին վրայ, ան օրը եօթը ժամ կ'անցընէ 50 սանդիմեթրնոց փոսի մը մէջ գլխիկոր: Զինուած ատամնաբուժական կեռով, վրձինով, փլասթիքէ դգալով եւ հողը մաքրելու համար ճզմխէժէ փոքր փքոցով մը, ան մաս առ մաս մէջտեղ կը հանէ կմախք մը: Աշխատանք մը որ երեք շաբաթ կրնայ տեւել: Իզապէլ ուրախ է, իր մարմնին վրայի արեւու այրուածքնե - րը մոռնալու չափ: «Կ'անցնի, այս իր պե-ղումի առաջին աշխատանքն է», կ'ըսեն իր ընկերները: Պարզ է որ կը նախանձին, վկայ այն հաճոյքը զոր կը զգան մաքրե-լով իրենց խճաքարերը: Իզապէլի գտած կմախքը շատ լաւ չերեւիր. գանկը կոտրած է խոշոր քարով մը, ծալուած է ինքն իր վրայ, ծնկոսկրը կպած քիմ - քին, որովայնոսկրը ով գիտէ ուր: Պէտք է դարձեալ պեղել: «Անոնք փտող դիակ-ները պարկերու մէջ կը դնէին, կ'ըսէ Ա-լէն Լը Պրէօն, յետոյ զանոնք կը զետե - ղէին 40 սանդիմեթր խորութեամբ փոսե-րու մէջ»:

Խիրոքիթիայի բոլոր դամբանները կը գտնուին բնակարաններէ ներս. այս բա-ւական տարածուած սովորութիւն մըն էր այդ շրջանին: Սակայն «ցամաքամասին» հետ բաղդատութիւնը հոս կանգ կ'առնէ: Ք. Ա. 7000 Թուականին յուղարկաւորու-թեան ծէսերը արդէն կը կիրարկուէին: Սուրիոյ կամ Պաղեստինի մէջ գտնուած են «գաճով պատուած գանկեր» որոնց ակնակապիճները խեցիներով զարդար - ւած էին: Կիպրոսի մէջ նման ոչինչ. քա-նի մը իրեր միայն, յատկապէս ծաղկա - մաններ: «Այս պարագան թերեւս ընկե - րային որոշ տարբերութիւններու ձեւով կարելի է մեկնաբանել, սակայն ստոյգ չէ» կ'ըսէ ցաւով Ալէն Լը Պրէօն:

Գործիքներն ալ աւելին չեն յայտներ: Շատ հնամաշ են. կայծքարէ մանգաղներ կամ կարճ չեղբեր իրենց բնական վիճա-կին մէջ գործածուած: Ոչ մէկ նետի ծայր, ինչպէս գիտէին շինել մայր հողա-մասին վրայ: Ոսկորէ շինուած գործիք - ները, գայլիկոն, ասեղներ, աւելի խը - նամքով պատրաստուած են: Հետաքըր-քրրական է որ քանի գործիքները նոր են, այնքան նուազ կատարեալ են:

Բրուտի արհեստը անծանօթ էր իրենց, սակայն Խիրոքիթիացիները կը պատրաս-տէին քարէ գեղեցիկ անօթ մը, երբեմն շատ նուրբ «հարիւրաւոր կտորներ մէկ սանդիմեթր է աւելի հաստ չեն»: Այդ անօթը իր օրինակը չունի այլուր: Անոնց թէքնիքը երկար ատեն մեծապէս հետա - քրքրած է հնախոյզները: Մինչեւ որ Մի-շէլ Մութոն կը գտնէ խոշոր լերկ քար մը: Մութոն անմիջապէս կը հասկնայ թէ հողէ սկահակի մը բեկորն է այդ: Կը բա-կրսի աշխատիլ, ուրիշ լերկ քարի մը վը-րայ. չորսուկէս ժամ ետք յաջողած է շի-նել նոր քարէ շրջանի կեղծ սկահակ մը: «Կայծքարի կտորով մը բախելով մակե-րեսին նոյն փորուածքը կ'ունենանք: Յե - տոյ կեդրոնը կը պարպենք մաս առ մաս: Կը բաւէ ներսը լաւ մը մաքրել կայծքա-րէ գունդով մը եւ արդիւնքը նոյնն է: Այս անօթը ծառայած է նոր քարէ շրջա-նի խոհարարներու թէքնիքը ուսումնա - սիրելու: Հոս ալ առեղծուած մը կը յայտ-նուի: Բազմաթիւ բնակարաններ ունէին օճախ մը, քարէ, փորուած գետնին կամ պատին մէջ: Սակայն ծուխի ոչ մէկ հետք: Ընդհակառակն կրակի հետքեր կան բնակարաններու դուրսի մասը: Մասնա - գէտ մը գտած է բացատրութիւնը. կրա-կը կը վառէին դուրսը, ու վառած կրակը կը բերէին ներս: Սայմըն Տէյվիս, անգ - լիացի հնակենդանաբան մը երեք տարիէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ ոսկերոտին զոր գտած է Լը Պրէօն Քափ Անդրէասի մէջ, որ կիպրական ուրիշ պատմական ոստան մըն է Խիրոքիթիայի ժամանակակից: Լը Պրէօնի եւ իրեններուն կողմէ գնուած տան մէջ որ իբրեւ բնակարան կը ծառա-յէ խումբին, ան իր օրերը կ'անցընէ փոք-րիկ սեղանի մը առջեւ: Երբ իրեն հան - դիպեցայ, ցնծութեան մէջ էր: «1973-ին Քափ Անդրէասէ հաւաքուած նիւթերուն մէջ գտայ փոքրակազմ գետաձիու մը թա-թը: Տարօրինակ է. առաջին անգամն է որ նման բան մը կը գտնուի մարդկային բնակավայրի մը մէջ: Այս կրնայ փաս - տել թէ անոնց նուազումը կապուած է նոյն վայրին մէջ մարդոց ապրիլ սկսե - լուն: Սակայն զգոյշ»:

Սայմըն գրեթէ վստահ է որ առաջին Կիպրացիները կենդանաբոյծ էին. միակ հարցը կը մնայ եղջերուները: Ոչ մէկ հետք անոնց ընտելացումին: Ուրեմն պէտք է հետեւցնել թէ նոր քարի շրջա-նի մարդիկը մտածած են իրենց եղէնները բերել իրենց հետ, լեցնելու համար իրենց նոր երկիրը: Հիացած, տեսնելով որ այ-ցելու մը կը հետաքրքրուի իր պրպը - տումներով, ան ինծի ցոյց կու տայ իր հրաշալիքները. կատուի կզակ մը: Եգիպ-տացիները ընտելացուցած են զանոնք մի-այն 2000 տարի ետք: Իր խոշորացոյցը առջեւս կը հրէ անոր տակ կը տեսնեմ մանր հատիկ մը, հազիւ 1 մմ. տրամա-գիծով: Մուկի ատամ մըն է: Սայմըն որ սրատես աչքեր ունի նշմարած է զայն, երբ կը մաղէր պեղումի հողը: «Կ'ուզէի կարենալ ճշդել. վայրի՞ թէ ընտանի մու-կի մը կը պատկանի ան. քիչ բան գիտենք իրենց մասին: Միջին - Արեւելքէն է ի-րենց ծագումը, կը կարծուի թէ հողա - գործութեան զարգացումին հետ ցրուած են աշխարհի մէջ»: Ալէն Լը Պրէօն իր պեղումներուն առաջին արդիւնքը պիտի հրատարակէ Հոկտեմբերին Միշէլ Մու-թոնի եւ Օտիլ Քիլիզանի աշխատակցու - թեամբ, որ ուրիշ ուսանողուհի մըն է նոյն պեղումներուն մասնակից: Այս շըր-ջանին վրայ աշխատող այլ մասնագէտ-ներ ալ թերեւս այսպէսով գտնեն նոր լուսաբանութիւններ: Ինչ կը վերաբերի Լը Պրէօնի, ան ստիպուած եղած է խնդը-րոյ առարկայ ընել վարկածները զորս իր նախորդները կ'առաջարկէին բազմա - թիւ մեթրերու լայնութեամբ քարէ ողորկ շարուածքի մը մասին որ քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը կ'երկարի:

Բորֆիրոս Տիքայոսի համաձայն - Կիպ-րոսի հնութիւններու բաժնին տնօրէնը որ 1936-ին գտած է պատմական այս բնա-կավայրը - այս շարուածքը «կեդրոնական փողոց» մըն էր: Լը Պրէօն կը կասկածէր այդ մասին: Ինչո՞ւ երթեւեկի այս ա-ռանցքը առանց որեւէ սանդուխի հետքի: Խղճամիտ պեղում մը թոյլ տուած է իրեն փաստել թէ բնակարանները շատ աւելի հին էին քարէ այդ շարուածքին մէկ կող-մը: Տիքայոսի «փողոցը» իրականութեան մէջ տեսակ մը պատուար էր զոր նոր քա-րէ շրջանի բնակավայրը ծաւալելով «կըլ-լած է»: Սօֆի Քիլիզան հերքուեցին է երկրորդ վերաձեւումին անցեալ տարի: Բացառիկ բախտով մը ան ապացոյցը ու-նեցաւ որ այդ գիւղին բնակարանները ծածկուած էին հողէ հարթատանիքներով որոնք հաստատուած էին եղէգէ հիւս - ուածքներով եւ ոչ թէ քարաշէն կամարով մը, ինչպէս կը կարծուէր:

Ան կկզած մեր մօտ 20 սանդիմեթր խո-րութեամբ բացուածքի մը մէջ, ժամերէ ի վեր հողը կը պեղէ: «Գիւղին աղբանոցն է այս. հոս է որ ամէնէն աւելի բան կա - րելի է գտնել»: Ան կը պատմէ դեռ. «բը-նակարանի մը ներքնամասը պեղելով ըղ-բաղած էի, երբ այրուածքի հետքերու հանդիպեցայ. ուշադրութեամբ դուրս քաշեցի, բուսականութեան հետքեր էին եւ ամէն կողմ տարածուած»: Հրաշք մը. հրդեհը որ պատած էր հիւղակը, եփած էր հարթատանիքին հողը որ սէրամիքի վերածուած՝ պահեր էր այն կազմածնե - րուն հետքը, որոնք զայն վեր բռնած էին, աւելի քան 7000 տարի:

Ալէն Լը Պրէօն սկսած է ուրիշ պատմա-կան բնակավայրի մը՝ Քափ Անդրէասի պեղումները, կղզին հիւսիս - արեւել-եան ծայրամասին վրայ: 1974-ին Թուր - քերուն ցամաքահանումը տեղի կ'ունե-նայ: Լը Պրէօն կ'աշխատէր սերտ գոր - ծակցութեամբ Կիպրոսի կառավարու - թեան հնութիւններու տնօրէնութեան: Պարտաւորուած է չունչը առնել դարձեալ Խիրոքիթիա: Նոյն փորձանքը պատահած է իրեն Իրանի մէջ ալ, երբ Խոմէյնի իշ-խանութեան գլուխ անցած է: Ան կ'աշխա-տի Խիրոքիթայի մէջ ութ տարիէ ի վեր Արտաքին նախարարութենէ կամ Սէ - Էն - Էր - ԷՍ-էն հայթայթուած նիւթական միջոցներով: «Պատմական արտասովոր բնակավայր մը»: Սակայն վստահ չէ թէ պիտի ունենայ անհրաժեշտ յատկացումը յառաջիկայ տարիներուն համար հակա - ռակ համեստ պիտաճէին (70·000 Ֆրանք, տարեկան վեց շաբթուան պեղումի հա - մար):

Խիրոքիթիայի բնակիչները այս տեսակ հարցեր չունին: Պատմական բնակավայ - րը հոն է, ու այս բաւական է իրենց: Մի-այն անոր ներկայութիւնը զբօսաշրջիկ-ներու ոչ արհամարհելի թիւ մը կ'ապա-հովէ ամէն տարի: Հոն սրճարանատէր մը առ ի երախտագիտութիւն իր նախահայ-րերուն իր հաստատութիւնը մկրտած է «Նոր քարէ շրջանի ժամադրավայր»:

Թ. Ա. Թ.

ԱՐԺԱՆԻՔԻ ՊԱՏՐԱՆՇԱՆ

Շարլ Կարապետ Մառանճեան, երկար տարիներէ ի վեր նախագահ Ֆրանսական բանակի հայ նախկին ռազմիկներու ըն-կերակցութիւն Կրընոպլի մասնաճիւղին, արժանացած է կառավարութեան կողմէ Chevalier dans l'Ordre national du mérite պատուանշանին:

Շ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 17 -

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐՈՎ

- Ոչինչ, հանդարտեցուց Տոն Քամիլլօ, ճիշդ ինծի կը թուէր, թէ ինծի ըսիր, թէ քաղաքական պիտակին տակ սպաննեցիր զանիկա դրամները առնելու համար:

- Զըսի, պոռաց Պեփփօ դուրս քաշելով ատրճանակը ու ցցելով Տոն Քամիլլոյի ե-րեսին. չեմ ըսած, բայց ճիշդ է. ինչպէս ճիշդ է, որ եթէ քաջութիւնը ունենաս ասէ մէկուն պատմելու, քեզ կը շանթա-հարեմ:

- Մենք այս բաները ոչ իսկ Հօր Աս - տուծոյ կ'ըսենք, վստահացուց Տոն Քա-միլլօ, մնաց որ ինք ամէնքէն լաւ գիտէ:

Պեփփօն կարծես հանդարտեցաւ: Բա-ցաւ ձեռքը ու նայեցաւ ատրճանակին:

- Լաւ գլուխ, բացագանչեց խնդալով, ոչ իսկ անդրադարձեր էի, թէ զսպակը կայ:

Դարձուց հոլովիկը ու փամփուշտը դը-րաւ փողին մէջ:

- Տոն Քամիլլօ, ըսաւ Պեփփօ արտա - ռոց ձայնով, ալ յոգնած եմ զանիկա տես-նելէ անկողնիս քով. հոս երկու պարա - գայ կայ. կամ արձակում կուտաս, կամ կը կրակեմ:

Ատրճանակը թեթեւ մը կը դողար ձեռ-քին մէջ ու Տոն Քամիլլոյի դոյնը նետեց. նայեցաւ Պեփփօյին աչքերուն մէջ:

- Յիսուս, ըսաւ մտովի Տոն Քամիլլօ, այս շունը կատղած է ու կը կրակէ. այս պայմաններու տակ արձակումը բան չար-ժեր. ի՞նչ ընեմ:

- Եթէ կը վախնաս արձակէ՛, պատաս - խանեց Քրիստոսի ձայնը:

Տոն Քամիլլօ կուրծքին վրայ ծալեց բա-զուկները:

- Ոչ, Պեփփօ, ըսաւ Տոն Քամիլլօ:

Պեփփօ սեղմեց ակռաները:

- Տոն Քամիլլօ արձակում տուր կամ կը կրակեմ:

- Ոչ:

Պեփփօ քաշեց ձգանը ու ձգանը ինկաւ: Բայց հարուածը չմեկնեցաւ:

Այն ատեն ինքը Տոն Քամիլլօ արձա - կեց հարուածը. ու հարուածը մեկնեցաւ ու հասաւ ճիշդ իր նպատակին, որովհե - տեւ Տոն Քամիլլոյի հարուածները երբեք պարապի չէին երթար: Յետոյ նետուե - ցաւ զանգակատան վրայ ու գիշերուան տասնումէկին, քան վայրկեան տօնական հնչեցուց զանգակները: Ամէնքը խորհե - ցան որ Տոն Քամիլլօ խենթեցած էր. ա-մէնքը բացի խոլանի Քրիստոսէն, որ ցնցեց գլուխը ժպտելով, եւ Պեփփոյէն, որ խենթի պէս վազելով դաշտերէն հա - սած էր գետին եզերքը, նետուելու սեւ ջուրերուն մէջ. բայց զանգակներու ղօ - ղանջը հասաւ իրեն ու կասեցուց:

Եւ Պեփփօ ետ դարձաւ որովհետեւ իբրեւ նոր ձայն մը լսած էր իրեն հա - մար: Ասիկա եղաւ իրական հրաշքը. ո-րովհետեւ ատրճանակի գնդակ մը որ չի մեկնիր, այս աշխարհիս բաներէն է, բայց այդ արարքը որ քահանայ մը ըս-կըսի տօնական կերպով զանգահարել գիշերուան ժամը տասնըմէկին, իրաւցը-նէ անդրաշխարհային բան մըն է:

(Շար. 69)

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Օհանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՋԱՔՄԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Բելթէեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 21-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Օգոստոս 27, ժամը 14-ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Վիլ տ'Ավրէի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Արշալոյս Կիւրկինլեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Կիւրկինլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Կիւրկինլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մայրենի Փոսթաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Փոսթաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գոհար Գասպարճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալյճեան եւ զաւակը եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԿԻՒՐԻՒՆԼԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 23-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Օգս. 27-ին, ժամը 11-ին Ժընվիլիէի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՎԻԷՆ. - Բազմաչէնի հայրենակիցները Տօնապետ Բալուեանի մահուան առթիւ Վիէնի Արամեան վարժարանին 800 Ֆ. նուիրած են փոխան ծաղիկի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի ոգեկոչումը

փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Պելֆոնթէնի Օդափոխութեան Կայանի Օգոստոսի խումբերը կը վերադառնան հետեւեալ թուականներուն. -

ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 26, ժամը 17, ռիւ Փօլ Ափէլ (Փորթ տ'Օռլէան)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 20.20-ին կառ Սէն - Շառլ

ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 16.30, Ս. Յակոբ եկեղեցի, ռիւ Պուալօ

ՎԱԼԱՆՍ

ՇԱԲԱԹ, Օգոստոս 25, ժամը 18.08, Վալանսի կայարանը:

CÉLÉBRATION DU 40ÈME ANNIVERSAIRE DE LA LIBÉRATION DE PARIS

PLACE DU 18 - JUIN - 1940

Samedi, 25 Août, à 16h

Sur les lieux de la Reddition du chef de la garnison allemande entre les mains du Général LECLERC et du Colonel ROL - TANGUY.

Allocutions de
M. Jean LAURAIN
Secrétaire d'Etat aux Anciens Combattants
et de
M. André TOLLET
Président du Comité Parisien
de la Libération

— — — — — — — — — — —

L'Amicale des Anciens Résistants Arméniens fait appel à tous nos compatriotes fiers de la participation arménienne à la lutte contre l'occupant fasciste et à la libération de Paris, d'exprimer par leur présence la fidélité de notre communauté à la France.

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
DANS LA JOURNEE :
824. 90. 27
LE SOIR :
415. 31. 43

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER ET BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL
Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Diner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.
Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

A partir du 3 Septembre

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ. եան հայկական լեզուի միօրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար:

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ: Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը: Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման:

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրադոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի:

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի միջեւ:

Հասցէներ.-
Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յակոբ Պարոնեանի «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»ը՝ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, ժամը 16-ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

STAGE NATIONAL DE CULTURE ARMENIENNE
3 et 4 novembre

«LES RELATIONS ARMENO - KURDES : HISTOIRE ET PERSPECTIVES»

Renseignements ulterieurement.

OPTIMA Tours

ETE 84 EN ARMENIE

— du 1er au 15 SEPTEMBRE PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
28

MARDI
28 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.774

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.774

ԵԹԷ ԱՐԱՐԱՏԸ ԼԵԶՈՒ ՈՒՆԵՆԱՐ...

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ ԳՏԵՐ ԵՆ...

Ծանօթ է որ վերջին տարիներուն Ամերիկացիներ զանազան փորձեր ըրին Արարատ բարձրանալու Նոյի տապանին հետքերը գտնելու համար: Վերջին լեռնագնացութեանց գլուխն էր ամերիկացի աստղանաւորդը, որ ոտքը լուսին դրած էր 1971-ին՝ Ճէյմս Այրուին, բայց կրկնակի փորձանքներու բախած էր Արարատի վրայ: Օրինակ, 1982-ին, ոտքը կոտրած էր, ինչ որ - դուշակելի - ի՜նչ հրաշալի բացատրութիւններու առիթ տուած էր կարգ մը հայերէն թերթերու (Հայոց սատուածները արգելք կ՚ըլլային, ևերը օտար չէր հանդուրժեր, եւայլն, եւայլն):

Կը թուի թէ այս անգամ, Հայոց սատուածները չեն միջամտած, քանի որ չորս Ամերիկացիէ եւ մէկ Թուրքէ բաղկացած խումբին կարգ մը անդամներ մինչեւ 4585 մեթր հասած, արդէն հոն հասած ձեւ ունեցող չինութիւն մը տեսեր են: Խումբին ղեկավարը՝ Մարթին Գրիֆին, որ նաեւ «Միջազգային արշաւանքներ»ու նախագահն է, մամուլի ասուլիսով եւ հաղորդագրութիւններու տարածումով Շարաթ օրուընէ ի վեր կ՚ողողէ խմբագրատուները:

Երկուշաբթի առտու, Ֆիկառօ, Մաթէն, Քոտիտիէն կ՚արձագանգէին այս յայտարարութեան, ճշդելով թէ, ըստ հետախոյզներուն, իրենց տեսածը կը համապատասխանէ Գիրք Ծննդոցին (6-րդ գլուխ) նկարագրած նաւուն եւ չափերուն:

Ամերիկացի այերանաւորդը՝ Այրուին, որ այժմէն վերադարձին կրօնական փոնտամանթալիսթ դարձեր է: Այս տապանը բողոքական շրջանակներու պաշտպանողական ձգտումները կը ներկայացնէ եղեր եւ տարածուած է, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու մէջ: Անդամները դէմ են էվոլիւշըն չարժումին եւ կը պաշտպանեն Աստուածաշունչի տառացի մեկնաբանութիւնը:

×

Օգոստոս 27-ի Թուրք օրաթերթերն ալ (Հիւրրիյէթ, Թէրճիւմանը) կ՚անդրադառնային այս «յաջողութեան» եւ կարգ մը յաւելեալ մանրամասնութիւններ կուտային: Այսպէս, կը ճշդուի որ մամուլի ասուլիս մը տեղի ունեցած է Թուրք Նախագահին երեսփոխան Քեասըմ Կիւլէքի բնակարանը, որ բացատրած է թէ ի՛նչ դըրդապատճառներէ մղուած է Այրուին, նոր անգամ կատարելու համար այս փորձը: Երբ լուսնին վրայ ոտք դրեր է, հաղորդուեր Աստուծոյ ձայնը լսեր է եւ յիշեր թէ Աստուածաշունչի մէջ (Աստուածաշունչ, Գուրան, Թալմուտ) Նոյի տապանի պատմութիւնը կայ, ուրեմն երբ ողջ մարդիկ վերադառնայ կ՚ուխտէ երթալ տեսնել...: Գալով Մէքֆիննի, բսած է որ տապանը Ամերիկա պիտի տանին քննելու եւ ճշդելու համար թէ իսկապէս Նոյի տապանի՞ն կտորներն են եւ անկէ յետոյ է միայն որ Թուրքիա կրնայ պաշտօնապէս յայտարարել այս լուրը, որ կ՚ակնկալեն է Ամերիկացին, շատ կարեւոր է Թուրքիոյ համար եւ պատճառ պիտի ըլլայ որ զբօսաշրջիկութիւնը մեծ թափ առնէ: Ամերիկացին կ՚ըսէ - բերան մը ըլլալ կ՚ըլլայ նաեւ որ՝ «անցեալին, Արարատ քրիստոնէութեան մեծ կեդրոն մը եղած է: Անշուշտ Հայու խօսք չըլլար «խաթըր» կոտրելու համար Թուրքին...:

Ըսենք թէ 50-ական թուականներուն ալ Ֆրանսացի մը Ֆեռնան տը Նաւառա նոյն արշաւանքը կատարած էր, ինք ալ փայտի կտոր մը գտած էր եւ դէպի Փորթօ Փրինսէսի ճամբուն վրայ Փարիզ հանդիսաւորապէս, զարմանքով ուրիշ Արարատի վրայ հանդիպած էր, որ Որբունիի այն ատենուան ճաշարանն էր (ռիւ տէ գ՚էֆոլ): Ամէն օր կը պատմէր իր արշաւանքը եւ առթիւ Որբունի ճաշ մըն ալ կազմակերպուած էր իրեն ի պատիւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ազատագրման 40-ամեակը ոգեկոչուեցաւ զանազան արարողութիւններով, մայրաքաղաքին մէջ, գլխաւորաբար Օթէլ տը Վիլի հրապարակը: Քաղաքապետութիւնը ոչինչ խնայած էր առաւելագոյն փայլ տալու համար հանդիսութեանց: Պաշտպանութեան նախարարը՝ Էռնիւ քանի մը սուլոցներու արժանացաւ իր ելոյթին ընթացքին եւ թշնամական արտայայտութեանց, երբ կը խօսէր Ֆրանսացիներու համախմբումին մասին, յիշելով թէ երբ հարկ է Ֆրանսացիները գիտեն ոտքի ելլել հայրենիքի միասնականութիւնը փրկելու համար, այն ատեն աւելցուց. - «Անոնք որ կը սուլեն բաժ խօսքերուս շատ ցոյց չեն տար ազգ. այն միասնականութիւնը զոր բոլորը կը պահանջեն հոս»: Խօսք առաւ նաեւ Շիրաք, ինք ալ շեշտը դնելով ազգ. միասնականութեան վրայ:

ԻՆՏԻՐԸՆ ԷՈՒԼԱՑՆԶԻ 737 Պոմինկի ոդիսականը լաւ վերջացաւ Տուպայի օդակայանը, ուր օդահէնները, որոնք Հնդկաստանի ներքին գիծերու այս օդանաւը իր ճամբէն շեղել տուած էին, յանձնուեցան: Անոնք սիքեր են, որոնք կը բողոքեն տիկին Կանտիի կիրարկած քաղաքականութեան դէմ, կրօնական այս փոքրամասնութեան նկատմամբ:

«Մ. 5» խմբակը, հաւանաբար, գլխաւորած է, քանի 3 հոգի ձերբակալուեցան Տիժոնի մէջ եւ ըստ ոստիկանութեան «կենսականը եղաւ»: Թիէրի Մէթրէ ամէն ինչ խոստովանած է արդէն եւ բացատրած թէ խմբակին ծածկանունը իր մականունին սկզբնատառն է եւ թիւն ալ ծննդեան ամիսը (Մայիս): Ընկերը՝ Քլօտ Վալօ նախ կ՚ուրանար, ապա ինքն ալ ամէն ինչ կ՚ընդունէր: Հարցաքննութիւնը սկսած էր Անճրսի, ուր կատարուեցաւ ամէնէն ծանր ոճրափորձը: Եւ Կիրակի իրիկուն իսկ մեղադրանքի տակ առնուեցան եւ ենթակայ են մինչեւ ցրկեանս բանտարկութեան:

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ նորընտիր ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ, ինչպէս կը սպասուէր, Ժան - Փօլ տը Ռոքքա - Սեռա, ընդդիմութեան թեկնածու: Հարկ եղաւ որ աջը միանայ յը Փէնի Ազգ. Ճակատին, այսինքն ծայրայեղ - աջին, ապահովելու համար այս ընտրութիւնը, քանի որ միայն նման գինակցութիւն մը իրեն մեծամասնութիւն կրնար ապահովել: Ընդդիմութիւնը 30 աթոռ ունի 61-ի վրայ, բայց 3 անկախապաշտներ վճռած են աթոռ գրաւել, առանց մասնակցելու:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, որ արձակուրդը կ՚անցընէ Վառ նահանգի նախագահական ամարանոցը - Ֆոր տը Պրէկանսոն - չաբաթավերջին ընդունեցաւ Իրլանտայի վարչապետը՝ Ֆիցճըրըլտ, որ իրեն կը յաջորդէ եւրոպական Խորհուրդի նախագահական աթոռին, ապա Ֆրէժիւսի երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Ֆ. Լէօթար, որ նաեւ ընդհ. քարտուղարն է հանրապետական կուսակցութեան (Ժիսքար):

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ խմէյնիական շիիներ թալանի տուած են Սաուտի - Արաբիոյ հիւպատոսարանը: Ցուցարարները կը բողոքէին որովհետեւ Մէքքէի ուխտագնացութեան համար վիզայի դժուարութիւններ կը յարուցուին: Ծիհատը կը սպառնայ յարձակիլ սաուտական բոլոր հաստատութեանց վրայ, աշխարհի ամէն կողմը, եթէ ուխտագնացութեան այս խոչընդոտները չվերնան: Ռումբ մըն ալ պայթած է ամերիկեան համալսարանին մուտքին:

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, խորհրդաւոր պայմաններու տակ մեռած է ամերիկացի ծանօթ գրագէտը՝ Թրումըն Գափոթ, հազիւ 60 տարեկան: Խիստ ինքնատիպ անձնաւորութիւն մը, որ կը սիրէր ինքզինքը ներկայացնել որպէս՝ «ալքոլամոլ, տրոկէ, միասեռական եւ հանճար»: Նախքան գրականութեամբ իր ապրուստը ապահովելը, զանազան արհեստներ ըրած է, շարժանկարի սենարիոներու ընթերցող, պարող, ծառայ եւայլն: Մեծ յաջողութիւն կը գտնէ, 1948-ին, իր ինքնակենսագրութիւնը՝ Լէ տոմէն հանթէ: Իր մէկ վէպը՝ Լա Հարփ տ՚հէրպ (1951) նուրբ ոճով մը կը նկարագրէ իրականու-

(Շար. Դ. էջ)

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ԽԻՍՏ ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
ԱՄԲՈՂՋ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

×

Ամիսներ առաջ, «Յառաջ»ի եւ արտասահմանեան մամուլի զանազան երկիրներու օրաթերթերուն մէջ լոյս կը տեսնէր հաղորդագրութիւն մը, որու միջոցաւ Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնը կը յայտնէր թէ Օգոստոս ամսուան համար, ծրագրած է հայագիտական դասընթացքներու շարքի մը, սահմանուած բոլոր անոնց՝ որոնք, նախապէս արձանագրուելով, կ՚ուզեն հետեւիլ դասերուն եւ դասախօսութիւններուն: Շեշտենք թէ խիստ գնահատելի նախաձեռնութիւն մըն է Մխիթարեան հայրերու մշակած այս ծրագիրը, ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր երկրէ երկիր կարիքը կը զգացուի նման գործունէութեան մը, ձեռնհաս մշակներու կողմէ: Եւ պարզ է, որ ոչ ոք, Սփիւռքի մէջ, աւելի ձեռնհաս է քան Մխիթարեան Միաբանութիւնը, որ հաւատարիմ իր կոչումին պարտի ոչ միայն մտածել, այլեւ՝ գործնական ընոյթ տալ իր առաքելութեան: Այս նախաքայլէն անդին, հարկ է որ մեր Մխիթարեան հայրերը խորհին նաեւ աւելի կարեւոր եւ սռխլողական ընոյթ ստացած այլ նախաձեռնութեան մը, այն է՝ ուսուցիչ պատրաստել Սփիւռքի համար, ի հարկին նման ծրագրի մը տրամադրելով Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը կամ անոր կից հիմնել նման ճիւղ մը: Ամէն օր կը խօսուի ու կը գրուի դպրոցաշինութեան մասին, առանց մտածելու թէ Սփիւռքը չի պատրաստեր այդ դպրոցներու քառորդը ու շատ յաճախ (օրինակները կը վխտան Ամերիկաներէն՝ Եւրոպա) հայերէնի ուսուցիչ կը դառնան նոյն այդ դըպրոցներէ շրջանաւարտներ, որոնք կը դասաւանդեն լեզու մը, որուն չեն իսկ տիրապետեր: Այս մասին անդրադարձաւ նոյնինքն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Փարիզի մէջ, ցայտուն օրինակներ բերելով հարաւային Ամերիկայի հայ վարժարաններէն:

Առայժմ աւելի չծանրանալով այս հրատապ հարցին վրայ, վերադառնանք Վենետիկի օգոստոսեան այս դասընթացքներուն, որոնց մասին կուտանք առաջին, հակիրճ հեռուեալ տեղեկութիւնները (յետագային՝ աւելի մանրամասն թղթակցութիւններ). -

×

ՎԵՆԵՏԻԿ. - («Յառաջ»). - Միացեալ - Նահանգներէն, Գանատայէն, Հոլանտայէն, Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն ու Սուրիայէն 46 հոգի մասնակցած են այս դասընթացքներուն, ուսուցիչ, հայագիտութեան ուսանող կամ համալսարանի աշակերտներ մեծ մասով:

Դասերը տեղի ունեցած են Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանին մէջ, առաւօտները երեքական ժամ, երկու մակարդակով. սկսնակներու եւ յառաջացածներու համար: Դասաւանդութիւնները կատարած են Հ. Լեւոն Զէքիեան՝ սկսնակներու եւ յառաջացածներու գրականութիւն, գրաբար եւ աշխարհաբար, Հ. Յարութիւն Պզտիկեան՝ երկու մակարդակին համար արուեստի պատմութիւն, Անի Թոթոյեան՝ յառաջացածներու՝ հայկ. ճարտարապետութիւն, սկսնակներու՝ հայերէն, Պայքար Սիմալեան՝ սկսնակներու հայերէն:

Ամէնօրեայ այս դասաւանդութենէն զատ, երեկոյեան ժամերու տեղի ունեցած են զանազան դասախօսութիւններ. այսպէս՝ Հ. Լեւոն Զէքիեան խօսած է «Հայերը Բիւզանդիոնի մէջ» եւ «Հայ ազգայնապաշտութիւնը եւ խորհրդահայ բանաստեղծութիւնը», Հ. Յարութիւն Պզտիկեան՝ «Հայ մամուլը», «Սփիւռքի մէջ հայապահպանման հարցեր» եւ «Բիւզանդիոնի հայ կայսրերը» նիւթերուն շուրջ, Գրիգոր Պըլտեան՝ ունեցած է շարք մը դասախօսութիւններ. - «Սփիւռքահայ ժամանակակից գրականութեան» մասին, յատկապէս նկատի առնելով Ն. Սարաֆեանը եւ Զ. Որբունին, Զուլալ Գազանճեան խօսած է Յ. Կոստանդեանի մասին, Երեւանի նախագիծի ճարտարապետներէն՝ Պետրոս Ալահճեան՝ «Արդի Երեւանի քաղաքաշինական կառոյց»ին մասին, Կարպիէլլա Ուլուհոճեան՝ «Հայ վիմագրութեան», Ալեքսան Պէրճէքլեան՝ «Արշիլ Կորքի»ի, Արշալոյս Ծովիկեան՝ «Հայկ. մանրանկարներ»ու, Մարգար Շարապխանեան՝ «Մխիթարեան վարժարաններ»ու, Արփի Տատուրեան՝ «Մխիթարեան գրական գործունէութեան», Լուիճի Մակարօթթօ՝ «Վրացական գրական ռոմանթիզմը եւ Թիֆլիսի մշակութային շրջանակը» նիւթերուն մասին: Յատկապէս տպաւորիչ եղած է Հ. Ներսէս Տէր - Ներսէսեանի դասախօսութիւնը, «Հայ ձեռագրային գանձեր»ու մասին, որ տրուած է Ս. Ղազարի ձեռագրատան մէջ:

Իւրաքանչիւր դասախօսութենէ ետք ներկաներուն ալ մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է վիճարանական սաուլիս մը ու մտքերու փոխանակում:

Դասընթացքներէ ետք ներկաները այցելած են քաղաքին տեսարժան վայրերը, թանգարանները, կամ մօտակայ շրջաններ, ինչպէս՝ Տոլոմիթները, Մխիթարեաններու ամարանոցները Ս. Զենոն եւ Ազոլօ, Ռավէննա, Ֆլորենցէ եւայլն:

ՄԱՀԱՋԴԻ ՊԱՐՏԱԴՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Յառաջ»ի բաժանորդ ծանօթ հոգեբոյժ մը կ'ըսէր թէ՝ ինք կը կարդայ միայն թերթին չորրորդ էջը: Մի միայն ծանուցումները: Հաւանաբար անոր համար, որ մանուկի պէս հեգելով կը կարդար:

Պէտք է ենթադրել, ուրեմն, թէ՝ քիչ մը ճիգ եւ յարատեւութիւն պինք պիտի հասցնէր լաւ արդիւնքի՝ «հայագէտ» ըլլալու վիճակին: Չէ՞ որ ամէն ոք հեգելով դարձած է լեզուագէտ, գրագէտ, մտաւորական:

Սակայն պէտք չէ պահանջկոտ ըլլալ եւ աւելին սպասել: Ան իբրեւ մեծ մասնագէտ «գլուխ քերելու» ժամանակ չունի: Որովհետեւ սպասման ընդարձակ սրահը գրաւած յաճախորդներն ու իրարու եւեւէ թափող դրամատոմսերու չխրտոցը թոյլ չեն տար նո՛ր լեզու սորվելու:

Ձենք գատապարտեր զինք, քանի կ'ապրինք դրամի եւեւէ վազքի խօլարշաւի տենդին մէջ եւ վա՜յ անոր, որ ետ պիտի մնայ այդ արշաւէն: Ձենք դատապարտեր մանաւանդ, երբ գիտենք թէ իրեն պէս հազարաւորներ, ո՛չ միայն հեգել իսկ չեն գիտեր այլեւ հայերէն թերթի գոյութիւնն իսկ կ'անգիտանան:

Բժիշկին հետ տեսակցութենէս ի վե՞ր արդեօք, թէ այլ պարագաներ, ինծի ալ սովորութիւն դարձուցին՝ Արաբներու նըման, հակառակ կողմէն կատարել ընթերցումս՝ վերջին էջը վերածելով առաջին էջի:

«Գլխացաւ պատճառող» յօդուածներէ առաջ, պէտք է տեղեկանալ թէ՝ ի՛նչ է հայ կեանքի ջերմաստիճանը· մութ ամպե՞ր կը ծածկեն հայկական երկինքը թէ արեւի ճառագայթներ գեղեցիկ օրուան մը յոյս կը ներշնչեն: Հանդէ՞ս կայ թէ ծնունդ· նշանտո՞ւք կը կատարուի թէ հարսանիք· հոգեհանգստեան մոմե՞ր պիտի վառին թէ մահուան մը գոյժը աւետող սեւ Փիլէներ են տպուած:

Իրար կպած այդ ազդերու մէջ, առաջին աչքի զարնող եւ ուշադրութիւն գրաւողը այս վերջին չարագուշակ աւետիսն է: Հասո Փիլէներու պաշտօնն ալ ա՛յդ է արդէն:

Երկու սեւ գիծեր, իրենց աքցանդ՛ն մէջ սեղմած ընտանիքի մը հոգեկան փլուզումը, արցունք կը հոսեցնեն աչքերէ, որ ա՛յնքան ալ չի յուզեր հանրութիւնը, եթէ անծանօթ մըն է մեռնողը· հազիւ՝ «հայ մըն ալ պակսեցաւ» ցաւի նմանող մըր - մունջ մը եւ ամէն ինչ կը վերջանայ, կը թաղուի, կը մոռցուի առյաւէտ:

Բայց երբ անհետացողը մեծարժէք անձնաւորութիւն է, իր իմացական զօրութեամբ, մտաւորական կարողութեամբ կամ ազգային կեանքի մէջ ունեցած գործունէութեամբ հեղինակութիւն ձեռք ձգած մէկը, որ երխտասարդ է մանաւանդ՝ յիսունը բոլորած կամ ոչ, կսկիծը դուրս կ'ելլէ մտերիմներու շրջանակէն, կը տարածուի ժողովուրդին վրայ, կը սարսէ բոլորի զգայութիւնը:

Այնուհետեւ, որքա՛ն ալ հաստ գիծեր շրջանակեն անոր մահազդը, որքա՛ն ալ սեւ չղարշներ պատեն դագաղը, որքա՛ն ալ ճոխ ծաղկեփունջեր ծածկեն դամբանը տխրութիւնն ու յուսահատութիւնը չե՛ն նուազիր երբեք: Ամէնուն սրտին ու հոգիին մէջ բացուած վէրք մըն է, որուն յետագայ բուժումն իսկ սպիացումի կոչտը պիտի թողու անպայման:

Դժուա՞ր, չա՛տ դժուար է Ալէն Փափազեանի կանխահաս մահէն թելադրուած այս մտածումներու ճնշումէն, չտառապիլ եւ վերջնապէս ազատիլ:

Սակայն, ցուցէ, սխալ կը գործենք մահուան մը կսկիծը փոխադրելով ամէնուն վրայ հաւասա՛րապէս կամ մասնակի: Որովհետեւ, իրողութիւնն այն է, որ հոս ալ սահմանափակում մը գոյութիւն ունի: Աշխարհը բզքտող եւ երկուքի բաժնող տնտեսական կացութեան նման զգայնութիւններն ալ բաժնուած են երկու հակոտնեայ զգայութիւններու: Մեռնողը որքա՛ն ալ ամբողջական արժէք ըլլայ, ընդհանուրին աչքը չի՛ կեդրոնանար իր վրայ եւ կը մնայ հատուածի մը մեծ մարդը:

Անիրաւ եւ անարդար դատավճի՞ռ:

Ո՛չ: Ա՛յդպէս է ամբողջ ընկերութիւնը:

Գաղափարական սկզբունքներ կը կաշկանդեն եւ կը սահմանափակեն անհատի ո՛չ միայն բացարձակ ազատութիւնը, այլեւ անոր մտքի բազմակողմանի զարգացումը: Երբ տխեղերքը ամբողջութեամբ փռուած է անոր տեսողութեան առջեւ, որոճուելիք եւ մարսուելիք անհատնում հում նիւթեր մեր հասողութեան տակ են եւ կը վխտան ուղեղներու մէջ, կամայ թէ ակամայ, կը մերժենք տարածուիլ նիւթերու ամբողջական իմաստին և կ'ընդունինք միայն ինչ որ կը համապատասխանէ մեր հայեցողութեան, ինչ որ յենակէտ կը դառնայ մեր թէզին զօրացման:

Տնտեսական սարքաւորումի հետեւանք հակամարտ կուսակցութիւններ կը նեղցրնեն, կը պղտորցնեն լայնատարած, անծիր ու անյատակ անջրպետը, կը կաւեցնեն մտածումներու խօլարշաւ ընթացքը եւ մարդը կը դնեն կղզեակի մը սահմաններուն մէջ՝ աքսորեալի վիճակին:

Այդ կացութենէն դուրս գալու ելք չկայ եւ չի՛ կրնար տարբեր ըլլալ: Անհատը երբեք պիտի չտիրանայ իր բացարձակ ազատութեան այնքան ատեն որ չահերու տարբերութիւնը պիտի լարէ մին միւսի դէմ: Բախումները պիտի յաջորդեն իրարու, պիտի միլիոնապատկուին մահերը եւ աշխարհի բոլոր թերթերը անխտրաբար պիտի ըլլան տեղաւորելու հետզհետէ աւելի հաստացած սեւ Փիլէները...:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ԳԱԳԻԿ Բ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ ԱՆԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

1065-ին Գագիկ Բ. Բագրատունի արդէն քսան տարի է որ թագաւոր չէր. 1045-ին պարտաւորուած էր իր երկիրը՝ Անիի թագաւորութիւնը, զիջիլ Բիւզանդական կայսրութեան եւ փոխարէնը տէրութիւններ ստանալ Կապադովկիոյ մէջ: Թէեւ Գագիկ Բ.ի հետ կապուած է հայկական պետութեան կորուստը, հայ պատմիչներ Արիստակէս Լաստիվերցի եւ Մատթէոս Ուռհայեցի անոր մասին գովեստով կը գրեն, զինք կը ներկայացնեն քաջ եւ հայրենասէր, իմաստուն անձնաւորութիւն մը, «Երկրի վաճառքի» մեղքը բարդելով Վեստ Սարգիսի, Պետրոս Ա. Գետադարձ Կաթողիկոսի եւ նոյնիսկ մեծ իմաստասէր եւ հմուտ զօրավար Գրիգոր Պահլաւունիի (Գրիգոր Մագիստրոս) վրայ: Հայ պատմագրութի՛ւնը եւս արդարացուցած է Գագիկ Բ.ը, երկիրը օտարի յանձնած պատանի արքան համարելով «խաբէութեան զոհ»:

Թէեւ պատմութեան եւ սերունդներու դատաստանին առջեւ Գագիկ Բ. Բագրատունի արդարացած է, սակայն Մատթէոս Ուռհայեցիի «Ժամանակագրութեան» էջերէն դժուար չէ համոզուիլ, որ Գագիկ չէր ներած ինքզինքին, որ «մեղքի զգացում»ը եւ կորսուած հայրենիքի անդարմանելի ցաւը երբեք հանգիստ չեն տուած իրեն: 1065-էն Գագիկ բացայայտ պայքար կը սկսի Բիւզանդական կայսրութեան դէմ: Սակայն ինչո՞ւ 1065 թուականէն, ինչո՞ւ քսանամեայ ուշացումով: Հարցը հոն է, որ հայրենիքի վաճառքի (որ սկսած էր տակաւին Գագիկի հօրեղբօր՝ Յովհաննէս - Սմբատ թագաւորի օրօք, 1022-ին) դրդապատճառը այն էր՝ որ իբրեւ թէ փոքրիկ Հայաստանը իր սեփական ուժերով անկարող է դիմադրել հարաւային վաչկատուն ցեղերու ասպատակութիւններուն եւ միայն Բիւզանդական կայսրութեան նահանգ դառնալով է, որ յունական զէնքի հզօրութեամբ կրնայ փրկութիւն գտնել: Սակայն հակառակը պատահած էր: 1045-ին տիրելով Հայաստանի, Բիւզանդացիները ցրուեցին հայկական բանակը, հայ քաջ զինուորականները կարեցին հայրենի հողէն եւ ծառայութեան ղրկեցին կայսրութեան ամէնէն հեռաւոր սահմանները, իսկ յոյն եւ վարձկան զօրքերը՝ որոնք պէտք է փրկէին Հայաստանը, յաջորդական ծանր պարտութիւններ կրեցին: Իսկ 1064-ին սելճուք թուրքերը բաւական դիւրութեամբ նուաճեցին նաեւ կայսերական պահակագունդի պաշտպանութեան յանձնուած անառիկ Անին: Մատթէոս Ուռհայեցի բիւզանդական բանակին մասին կը գրէ. «Անոնք նըմանեցան այն վատ հովիւներուն՝ որոնք գայլ տեսնելուն կը փախչէին»:

Եւ ահա, Անիի կործանումէն ետք է, որ դուրս ելլելով քսանամեայ մոռացումէ, պատմութեան մէջ դարձեալ կը յիշատակուի Հայոց նախկին թագաւոր Գագիկ Բ. Բագրատունի՝ թագաւորութենէ զրկուած, բայց արքայավայել վարքով ու գործելով: 1065-ին Գագիկ, Մատթէոս Ուռհայեցիի բառերով, «արծուի պէս սլանալով» կը հասնի Կ. Պոլիս եւ Կոստանդին Ժ. Դուկաս կայսեր առջեւ պատառ-պատառ կ'ընէ հայ-բիւզանդական միութեան գիրը: Այնուհետեւ Գագիկ վերադառնալով Կ. Պոլսէն, կը հանդիպի Կեսարիոյ յոյն մետրոպոլիտ Մարկոսի: Վերջինս ոչ միայն հայահալած քաղաքականութիւն մը կը վարէր, այլեւ ի նշան հայերու նկատմամբ իր արհամարհանքին՝ շունը Արմէն կոչած էր: Ձամբուն վրայ իր զինուորներով հաշուեյարդար տեսնելով կայսերական աւելի պաշտօնեաներու հետ, Գագիկ կը մտնէ Մարկոսի ապարանքին: Վերջինս տխրած կ'ըլլայ հիւրընկալելու զինք: Ճաշի ատեն Գագիկ փափաք կը յայտնէ տեսնելու Մարկոսի համբաւաւոր շունը: Մարկոս սկիզբը հաւկրնալի պատճառով կը խուսափի կատարելու հիւրին փափաքը, բայց քիչ ետք գինիին ազդեցութեան տակ ամբարտաւան դառնալով, իր մօտ կը կանչէ շունը՝ գոչելով՝ «Արմէ՛ն, Արմէ՛ն»: Մատթէոս Ուռհայեցի կը գրէ, թէ Գագիկ ճիշդ առոր կը սպասէր եւ ըսաւ. «Հիմա կը տեսնենք թէ ով քաջ է, Արմէնը թէ Հոռոմը»: Գագիկի ազդանշանով իր մարդիկը ներս կը յեցուին, շունն ու մետրոպոլիտը կը դընեն պարկի մէջ եւ երկուքն ալ կը գանահարեն: Պատմիչը շատ պատկերաւոր կը նկարագրէ այդ տեսարանը. «Ահաւոր պատերազմ կար պարկին մէջ, եւ ատամներու կրճտոց ու սրտի հառաչ դուրս կ'ելլէր պարկէն, այսպիսի տանջանքներով սատկեցաւ չար ու պիղծ անարգիչը, դառնալով շան ճարակ»:

Կայսրը սրտխողաբար Գագիկը Կ. Պոլիս կը կանչէ, բայց Գագիկ ոչ միայն չենթարկուիր կայսեր հրամանին, այլեւ աւելի բացայայտ կը շարունակէ պայքարը: Գագիկ քսանամեայ ուշացումով հասկցած էր, որ ոչ մէկ արդարացում կայ հայրենիքը կամովին կորսնցնողին համար, որ իր սեփական հայրենիքը կորսնցնողը՝ նոր հայրենիք չի գտներ, որ այն ժամանակ՝ 1045-ին, եթէ նոյնիսկ անկարող էր փրկել երկիրը, այնուամենայնիւ պէտք է կռուէր մինչեւ վերջ, որովհետեւ անհայրենիք կեանքը աւելի ծանր է, քան մահը:

Ան կարծէք կը փնտռէր մահը, որ ի վերջոյ գտաւ 1080-ին՝ Կիլիկիոյ Կիզիստրա բերդին մօտ, Բիւզանդացիներու ձեռքով:

ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԴՈՒԿՆԵՐ

Գրեց՝ ՃՈՐՃ ԱՏՈՒՐԵԱՆ

Պէյրութ, 1984

O—O—O—O—O—O—O—O

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

O—O—O—O—O—O—O—O

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ես ալ չեմ ըսեր եա մնանք, անամօթութիւն, լրբութիւն չընենք, կ'ըսեմ, անվայել արարքներէ խուսափինք, կ'ըսեմ· իսկ եթէ յառաջդիմութիւն բառէն անկրթութիւն, թեթեւութիւն կը նշանակէ՝ ատոր ըսելիք չունիմ: Ինծի նայէ, Համբարձում աղա, եթէ երիտասարդ մը աղջկայ մը հետ այդքան ազատ վարուի, իրարու հետ ցատքեն, պարեն, խնդան, անպատճառ գործին մէջ չար սատանայ մը կը մտնայ:

- Ես միւսիւ Ժորժը կ'ուզեմ:

- Հրամմեցէք. տեսա՞ք, ահա ասիկա դետնին տակը անցնելիք քարիլին հնարածը չէ՞... սըվոր նայէ անգամ մը, միսիու Ժորժը կ'ուզէ եղեր...

- Այո՛, կ'ուզեմ, աղջիկ բառդ ազատ պիտի մեծնայ, ուզածը պիտի առնէ, չուզածը պիտի թողու, որովհետեւ...

- Որովհետեւ այս անցաւոր աշխարհքէն պիտի երթանք, անանկ չէ՞:

- Հայրիկ, ես չի սիրած մարդուս հետ չեմ կրնար կեանքս կապել, չեմ կրնար ապրիլ. թոքախտ կ'ըլլամ, կը մեռնիմ: Միսիու Ժորժը իմ հոգիս է:

- Հոգիդ ելլայ:

- Ելաւ ահա ատրճաններէն կ'ելլայ կոր... ահա ելաւ... վա՜յ միւսիւ Ժորժ, պոնժուռ, քոման վու բորթէ վու:

- Թրէ պիէն, մատմազէլ, է վո՞ւ...

- Մերսի պիէն.

- Մոնսինիոյ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, վուզէթ պէթ:

- Ի՞նչ կ'ըսէ, Համբարձում աղա:

- Շատ քաղաքավարի մարդ էք կ'ըսէ:

- Ատիկա իր համեստութիւնն է:

- Մոնսինիոյ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, վուզէթ...

- Թուրքերէն խօսեցէք, մուշու, որ հասկընամ:

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, կը ներէք համարձակութեանս, դուք անաստուն էք:

- Մուշու, կը ներէք համարձակութեանս, դուք ալ աւանակի կը նմանիք:

- Նիկողիմոս աղա, պէտք չէ տատանկ խօսքեր ըսել, չի վայլեր:

- Չի վայլեր ա. այս անցաւոր աշխարհքս...

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, դուք մահուանս պատճառ պիտի ըլլաք, ձեր աղջըկայ մահուան ալ պատճառ պիտի ըլլաք, եթէ զմեզ չամուսնացնէք:

- Հայտէ դուք եւ մատմազէլը քիչ մը դուրս ելէք, որպէսզի Նիկողիմոս աղային հետը քիչ մը խօսինք այս մասին:

×

- Ի՞նչ որոշեցիք, Նիկողիմոս աղա, գործը վերջացուցի՞ք:

- Հարկադրուած եղանք վերջացունել, ինչ ընենք. այսօր պիտի գայ. տեսնանք նշանը պիտի տա՞յ:

- Խերերնին տեսնաս, Նիկողիմոս աղա, թոռներու տէր ըլլաս, լաւ անուն հանեն, մէկ բարձի ծերանան, տուն - տեղ ըլլան ... ահա մուշու Ժորժն ալ կուգայ կոր: Նշանը բերած ըլլալու է:

- Հրամմեցէք, միւսիւ Ժորժ:

- Ի՞նչ կ'ընէք, անէրպապա, չի վայլեր, նստեցէք, փուր լամուր տը տիեոյ:

- Ի՞նչպէս էք, աղէ՞կ էք:

- Մերսի պիէն: Այսօր նշանը պիտի բերէի, սակայն բան մը պատահեցաւ... շիտակը շատ անյարմար զգացի...

- Ի՞նչ պատահեցաւ:

- Շատ անյարմար բան:

- Արկա՞ծ մը:

- Ձէք կրնար երեւակայել, թէ որքան ամօթով մնացի:

- Պրօշը չի՞ կրցա՞ք գտնալ:

- Պրօշը գտայ, երեսուն ոսկիով ալ համաձայնեցանք, սակայն երբ հերթը դրամը տալուն եկաւ ... շատ անյարմար բան եղաւ:

- Քսակնի՞դ կորսնցուցիք:

- Ո՛չ երբ դրամը վճարել կուտամ ըսի, ոսկերիչը չի վստահեցաւ, ասիկա գիտ շատ վիրաւորեց:

- Ի՞նչ կ'ըսես, Համբարձում աղա:

- Անյարմար բան է եղեր:

- Վերջը ի՞նչ որոշեցիք:

(Շար. 12)

ՀՈՎԱՐՏԻՔ

ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամէն անգամ որ Ապրիլեան կոչուած սերունդի շղթային օղակ մը կը բաժնուի մեզմէ, միշտ բաց մըն է որ կը թողու իր ետին։ Անփոխարինելի սերունդ մը որ տեսաւ ահաւոր ողբերգութիւնը իր ժողովուրդին, կրեց անոր հետեւանքները, եղաւ աշխարհացրիւ, սակայն տոկաց աշխարհին յուսահատելու եւ պայքարեցաւ ու ապրեցաւ միշտ վաղուան երազով։ Այս սերունդի արժանաւոր անդամներէն մին եւս՝ Գրիգոր Խաչիկեան իր մահկանացուն կնքեց, Վալանսի մէջ, Օգոստոս 1-ին։

Ծնած էր Խարբերդ, 1903-ին։ Հայրը զոհուած, որբացած, ինքզինքը կը գտնէր որբանոցներու կարաւանին մէջ։ Իր գաղթականի ուղին կը տանէր նախ Տիգրանակերտ, Մերտին, ապա՝ Ռաս - Իւլ - Այն եւ յետոյ Տէր - Էլ - Զօր։ Հրաշքով կ՚ազատէր եւ ժամանակի մը համար կ՚ապաստանէր Հալէպի գաղթակայաններուն մէջ։ Կ՚անցնէր Լիբանան, եւ 1925-ին կը հասնէր Միջերկրականի արեւմտեան խաղաղ ափերը՝ Մարսէյլ։ Շուտով կը տեղափոխուէր Վալանս, կը վերադառնար դարձեալ Մարսէյլ եւ 1935-ին վերջնականապէս կը հաստատուէր Վալանս։

Հայրը Ֆրանսա հասած, շատ մը բախտակիցներու նման, տուն - տեղ ըլլալէ առաջ, Գրիգոր Խաչիկեան մտածեց հայրենական գործին եւ զինուորագրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս։ Յաճախ կը պատմէր 1930-ական տարիներու կուսակցական կեանքէն եւ մանաւանդ Մարտկոցական շրջանէն, տալով մանրամասնօրէն շարժումին զարգացման եւ յետոյ անկումին պատճառները։ Հաւատարիմ Դաշնակցական ծառայեց իր շրջանին մէջ, որքան ատեն որ իր ֆիզիքական ուժերը թոյլ տուին։ Մասնաւոր յարգանք մը ունէր Շաւարշ Միսաքեանի հանդէպ։ Քանիցս իր բերնէն լսած եմ, Վալանսի մէջ Շաւարշ Միսաքեանի ունեցած ներքին եւ հրապարակային ելոյթներու մասին։ «Յառաջ»ը իր առօրեայ ընկերը, մտային սնունդը եւ ընկերը եղաւ։ Կը պատմէր, այս խանդավառութեամբ եւ քիչ մըն ալ կարօտով երէկի կեանքէն, բայց միշտ անհանդիստ էր ներկայով եւ կը մտահոգուէր ապագայով։ Ապագան ըլլալով մեր ժողովուրդի ապրող դառը, հայ լեզուի, հայ արժէքներու պահպանումը։ Արդարեւ, Գրիգոր Խաչիկեանի համար հայրենիքը եղաւ միշտ ապրում, եւ հայ գիրը, հայ մշակոյթը խորան պաշտամունքի։ Եւ իր ազգային երազներու իրականացման համար մասնաւոր հաւատք ունէր երիտասարդութեան վրայ։ Կը քաջալերէր եւ կը փորձէր տեսնել երիտասարդութեան մօտ տեղծելու, նախաձեռնելու ոգին։

Գրիգոր Խաչիկեան կապուած էր ընտանեկան բոլոր սրբութիւններուն, հայրենական բոլոր աւանդութիւններուն։ Իր ընտանիքին, իր զաւակներուն ընդմէջէն, մանաւանդ վերջին տարիներուն, զատ իր ձգտումներուն, իր գաղափարներուն մարմնացումը եւ անկէ իրեն համար մեծ ուրախութիւն, գոհունակութիւն եւ հպարտութիւն էր։

Անկասկած, իր ընտանիքէն ներս, իր ազգականներու, բարեկամներու, ընկերներու շրջանակէն ներս Գրիգոր Խաչիկեան կը ձգէ յիշատակը հայ ընտանիքի օրինակելի հօր մը, յիշատակը պարկեշտ համեստ, ազնիւ մարդու մը, յիշատակը՝ հայրենասէր եւ հայրենիքի ապրումներով տոգորուած Հայու մը։

Յարգա՛նք իր յիշատակին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՅՆՃԱՐԻ Ազգային «Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան» վարժարանի մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններու տարեվերջի հանդիսութիւնները տեղի ունեցած են երեք հանդէսներով։ Այսպէս, Յունիս 16-ին՝ վարժարանի բակին մէջ տեղի ունեցած է մանկապարտէզի հանդէսը. մանուկներ գործածած են հայերէն, արաբերէն եւ անգլերէն լեզուներով յայտագիր մը։

Յուլիս 1-ին, նախակրթարանի հանդէսին յայտագիրը բաղկացած է հայերէն, արաբերէն եւ անգլերէն արտասանութիւններէ, երգերէ, խմբերգներէ եւ պարէ։ Յայտագրի աւարտին ներկաներ այցելած են նկարչական եւ ձեռային աշխատանքներու ցուցահանդէսը։

Յուլիս 8-ին, տեղի ունեցած է երկրորդական բաժնի հանդէսը։ Խօսք առնելով Փօղոս Սնապեան շրջանաւարտներուն թելադրած է ծառայել մեր ժողովուրդին։ Շրջանաւարտներու կողմէ հրաժեշտի ուղերձներ կարդացած են Վիգի Թաշճեան (հայերէն) եւ Նեա Թաշճեան (արաբերէն)։ Հուսկ բանքը արտասանած է տնօրէնը՝ Մովսէս Այնթապլեան, որ Մեծարենցի «Հիւղը» եւ Վարուժանի «Կարմիր հողը» քերթուածներուն թելադրութեանց ընդմէջէն հրաւիրած է շրջանաւարտները, որպէսզի «Մեծարենցի սրտին պէս անանձնական սիրոյ փեթակներ դարձնեն իրենց սրտերը եւ Վարուժանի հոգիին պէս խոր արմատ նետեն հայրենի կարմիր հողերուն մէջ»։

Հանդիսութեան աւարտին տեղի ունեցած է խրախճանք մը։

×

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 29-ին, Վարդավառի տօնին առթիւ կատարուած է քահանայական ձեռնադրութիւն։ Պատարագած, քարոզած եւ ձեռնադրութիւնը կատարած է Շնորհք Պատրիարք։ Կարգիս Սարկաւագ Պիլալեան վերակոչուած է Կարապետ քահանայ՝ Գատըգիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյ, իսկ Մինաս Սարկաւագ Պարոնեան՝ Պօղոս քահանայ՝ Սան Փաւլոյի եկեղեցւոյ վրայ։ Յաւարտ արարողութեանց «Ազգանօղլու» սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան մը, զոր վարած է Յակոբ Սվաճեան։ Հանդիսավարը ողջունած է եկեղեցւոյ զոյգ զանգակատուններու նորոգութիւնը իրականացնող Յանձնախումբին տարած ջանքերը։ Յանձնախումբին տեղեկագիրը կարդացած է Արման Մարաշլեան, նշելով որ եկեղեցին տակաւին նորոգութեան կարօտ այլ բաժիններ ունի։ Գեղարուեստական յայտագրին հանդէս եկած է երգչուհի Ժալին Սվաճեան։ Փակման իր խօսքին մէջ Շահան Եպիսկ. Սվաճեան յիշեցուցած է, թէ յառաջիկայ տարի մեծ շուքով պիտի տօնուի Շնորհք Պատրիարքի քահանայութեան 50ամեակը։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Համալսարանականներու Ընդհ. Միութեան «Նիկոլ Աղբալեան» սրահին մէջ, Յուլիս 19-ին, տօնուած է Խանասորի Արշաւանքի 87-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ «Խանասոր» Մարզա - Մշակութային Միութեան։ Բացումը կատարած է Ա. Իւթուճեան։ Բանախօսած է Նորայր Էլզայեան։ Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած է «Կոմիտաս» երգչախումբը։ Բեմադրուած է պատկեր մը Խանասորի Արշաւանքէն։ Փակման խօսքը արտասանած է տաւջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան։

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Յառաջդիմասէր»ի պարտէզին մէջ, Յուլիս 15-ին, տեղի ունեցած է 1983 - 1984 տարեշրջանի շրջանաւարտ - շրջանաւարտուհիներու ի պատիւ ընդունելութիւնը, կազմակերպութեամբ «Յառաջդիմասէր»ի Երիտասարդաց Միութեան։ Բացումը կատարած է տոքթ. Գարլօ Կարապետեան՝ ներկայացնելով շրջանաւարտները։ Խօսք առնելով Պօղոսեան Ազգ. վարժարանի տնօրէնը՝ Մանուկ Գալփաքճեան, թելադրած է ծնողքներուն իրենց զաւակները ղրկել հայկական վարժարան։ Արտասանուած են ուղերձներ։ Շնորհաւորանքի խօսք արտասանած է Գալուստեան եւ Նուպարեան վարժարաններու տնօրէնը՝ Նշան Վարդեան։

×

Նոր ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» եւ Փերիոյ կրթասիրաց միութիւններու կազմակերպութեամբ, Յուլիս 4-ին, «Արարատ»ի սրահին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Յովհաննէս Շիրազի։ Բանախօսած է Լեւոն Մինասեան ներկայացնելով Շիրազի կեանքն ու գործը։ Արտասանուած են Շիրազէն քերթուածներ, ինչպէս նաեւ երգուած՝ բանաստեղծին բառերուն հիման վրայ յօրինուած երգեր։ Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Կորիւն Եպիսկ. Պապեան։

×

ՈՒՐՄԻՈՅ Հայ Մշակութային «Արարատ» Միութեան կեդրոնատեղին, Օգոստոս 3-ին, տեղի ունեցած է կազմակերպութեան միջ - մասնաճիւղային 4-րդ մարզական խաղերու բացման արարողութիւնը։ Խօսք առած են Օֆելիա Աղիզեան եւ Հանրի Քոչարեան։ Խաղերը՝ որոնց մասնակցած են Թեհրանէն, Թաւրիզէն, Ուրմիայէն եւ Գեարգապատէն հարիւր մարզիկներ, վերջ գտած են Օգոստոս 10-ին։

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբին եւ անոր կից Հ. Մ. Ը. Մ. - «Արարատ»ի մարզադաշտին վրայ, Յուլիս 31-ին եւ Օգոստոս 1-ին, տեղի ունեցած է դաստիարակչական բանակում մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Յուսաբեր» Երիտ. Միութեան Գահիրէի Վարէժ Մարմնին։ Մասնակցած են 6 - 12 տարեկան երեսուն մանուկներ։ Գործադրուած յայտագիրը բաղկացած է դասախօսութենէ, խաղերէ եւ մրցումներէ, նկարչական եւ ձեռային աշխատանքներէ եւայլն։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչութեան վերջին նիստին մէջ, գումարուած Յուլիս 20-ին, դիւանի կազմին մէջ տեղի ունեցան կարգ մը փոփոխութիւններ։ Այսպէս, վարչութեան ներկայ անդամները միաձայնութեամբ ընտրեցին դիւանի կազմը հետեւեալ կարգով.-

Նախագահ՝ Արշամ Պալպայեան
Ա. փոխ - նախագահ՝ Կարապետ Խաչինէճեան
Բ. փոխ - նախագահ՝ Զարմայր Ալիքսանեան
Գ. փոխ - նախագահ՝ Ռուբէն Միսաքեան
Ատենադպիր՝ Յակոբ Վարժապետեան
Գանձապահ՝ Վարուժան Պօղաճեան
Փոխ - գանձապահ՝ Դաւիթ Պանոսեան
Խորհրդական՝ Արթաքին Յակոբեան
Խորհրդական՝ Պերճ Կարապետեան

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(կնիք)

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 1 7 -

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐՈՎ

- Աստուծոյ չանթերուն դաք, պոռաց Բազոթթի գլուխը դուրս հանելով. այս կեղտոտ երկրին մէջ այլեւս սովորութիւն չմնա՞ց պարկեշտ մարդիկը հանգիստ ձգելու։

- Պարկեշտ մարդիկը այո, պատասխանեց Փեփփոնէ, բայց չահագործողները՝ որ կը մերժեն աշխատաւորներուն ինչ որ իրաւունքով անոնց կը պարտին, ոչ։

- Ինծի համար իրաւունքը օրէնքէն հաստատուածն է, պատասխանեց Բազոթթի, եւ ես օրէնքին հետ լաւ եմ։

Այն ատեն Փեփփոնէ ըսաւ թէ, որքան ատեն որ Բազոթթի բարւոքումները չշնորհէ, Լա Կրանտէի աշխատաւորները, պիտի քաշուին ամէն աշխատանքէ։ Քու հարիւր կովերուդ կերակուրը դուն պիտի տաս, վերջացուց Փեփփոնէ։

- Լաւ, պատասխանեց Բազոթթի, ու փակելով պատուհանը, գնաց շարունակելու ընդհատուած քունը։

Այսպէս սկսաւ Լա Կրանտէի մէջ գործադուլը. անձնապէս Փեփփոնէէն կազմակերպուած բան մը եղաւ. հսկող գունդերով, փոխն ի փոխ պահապաններով, դիրքաւորումներով։ Ախոռին դռներն ու պատուհանները գամուեցան ու կնքուեցան։

Առաջին օրը կովերը բառաչեցին, որովհետեւ չէին կթուած։ Երկրորդ օրը բառաչեցին, որովհետեւ չէին կթուած եւ որովհետեւ անօթի էին. երրորդ օրը եզերքին վրայ աւելցաւ ծարաւը, ու բառաչները կը լսուէին համայնքէն դուրս։ Այն ատեն Բազոթթիի պառաւ ագախինը դուրս ելաւ Պաոխյի ծառաներու փոքր դռնէն ու պահանորդ մարդոց բացատրեց, որ գիւղ կ՚իջնէր, դեղարանը, հականեխիչ գնելու։

- Տէրս ըսաւ որ ինք ժանտախտէ չուզեր բռնուիլ, այն պարագային որ կովերը անօթութենէ սատկելով սկսին հոտիլ։

Ասիկա ցնցեց ամէնէն հին ընտանիքներու գլխաւորները, որոնք յիսուն տարիէ ի վեր կ՚աշխատէին Բազոթթիին հետ եւ գիտէին որ Բազոթթին պողպատէն աւելի պինդ գլուխ ունէր։ Այն ատեն մէջ մտաւ Փեփփոնէ իր աւագանիով ու մարդերով, ու ըսաւ, որ եթէ մէկը համարձակի մօտենալ ախոռներուն, անոր հետ պիտի վարուէր իբրեւ հայրենիքի մատնիչ մը։

Զորրորդ օրուան երեկոյեան դէմ երեցտուն հասաւ Լա Կրանտէի ծեր կովպանը, Յակոբ։

- Կով մը կայ որ ձագ պիտի բերէ, ու բառաչել մը ունի որ սիրտ կը ճաթեցնէ։ Ասիկա իրաւ որ կը ճաթի, եթէ օգնութեան չհասնին։ Բայց եթէ մէկը մօտենայ ախոռին, ոսկրները կը ջարդեն։

Տոն Քամիլլօ գնաց փաթթուելու խորանի բազրիքներուն։

- Յիսուս, ըսաւ խաչուած Քրիստոսին, րանէ՛ զիս թէ ոչ Հռոմի արշաւը կը սարքեմ։

- Հանդարտէ՛ Տոն Քամիլլօ, ազդարարեց անուշութեամբ Քրիստոս, չես կրնար բռնութեամբ բան մը ընդունիլ. մարդիկը հարկ է տրամաբանելով հանդարտեցնել. երբեք չգայրացնել բռնական արարքներով։

- Ճիշդ է, հառաչեց Տոն Քամիլլօ, պէտք է մարդիկը տանիլ տրամաբանելու. մեղք որ մինչ մարդիկը կը համոզենք տրամաբանելու, անդին կովերը կը ճաթին։

Քրիստոս ժպտեցաւ։

- Եթէ բանեցնելով բռնութիւն, որ բռնութիւն կը ծնանի, յաջողինք ազատել հարիւր անասուն՝ բայց մարդ մը կորսնցնենք, եւ եթէ համոզկեր խօսքերով կորսնցնենք հարիւր անասուն, բայց կորուստէ փրկենք այդ մարդը, քեզի համաձայն բռնութի՞ւնը լաւ է թէ համոզումը։

Տոն Քամիլլօ որ չէր յաջողեր հրաժարիլ Հռոմի վրայ արշաւ ընելու գաղափարէն, որ իրեն այնքան դժուարին գացած էր, ցնցեց գլուխը։

(Շար. 70)

(Շար. Ա. էջէն)

թեան առջեւ փախուստը: Վերջին ծանօթ գործերն են. - Փրթի տէժէօնէ շէ Թիփանի, Տը սան փռուա եւայլն:

ՓՈՅԻ վերաքննիչ ատեանը հաստատեց չորս Պասքերու Սպանիոյ յանձնումը, ներկաներու լուտանքներուն տակ: Մատրիտի իշխանութիւնները կ՚ամբաստանեն զանոնք որ ոստիկան պահակներ սպաննած են: Նախագահը յայտարարած է թէ անընդունելի եւ ողբալի է որ ստիպուած ըլլան գատ տեսնել փողոցին ճնշումին տակ:

ՔԱՆՆԻ (Ալփ - Մաուիթիմ) բացը, գրօսանաւերը այլեւս չեն կրնար Սէն Թ՚Օնօռայի կղզեակին առջեւ խարիսխ նետել, քաղաքապետարանը ընթացք տուած ըլլալով վանականներուն դիմումին: Արդարեւ, հոն սիսթերսեան միաբանութիւնը վանք մը ունի եւ վանականներու խցիկներու պատուհաններուն առջեւ է, որ ըզբօսանաւերու վրայ գեղուհիներ ամբողջովին մերկ արեւու լոգանք կ՚առնեն, խանգարելով վանականներու խոկումները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիմոնն Տակառեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տարօնեան 250 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (ըստ սովորութեան «Յառաջ»էն):

×

Քնեազեան եւ Պետրոսեան ընտանիք փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման - սիրելի Սիմոնն Տակառեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Ոմն՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, նոյն տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Գեղամ Թորոսեան 1500 Ֆ., Գեղամ Անէմեանի մահուան առթիւ Տիկին Ալիս Ջիլինկիրեան և Տէր և Տիկին Տիգրան Կիւլպէնկեանէ 500-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան եւ Տիկին Երամեան 500-ական Ֆ., Տիկին Իրիս Պիւլպիւլեան - Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Աղապէկեան քոյրեր՝ 500 Ֆ., Մոնմորանսիի դաշտահանդէսին առթիւ Պ. Միշէլ Ջալտըրճաք՝ 300 Ֆ., Տիկին Անահիտ Գույումճեանի մահուան առթիւ ի նպաստ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան Պ. Միսաս Հանըմեանէ 200 Ֆ., Պ. Արշէն Տիրքէլէսեան եւ Պ. Արթիւր Պօղոսեան 200-ական Ֆ., եւ Պ. Արման Շամլեան եւ Պ. Կարապետ Աւետիսեան 100-ական Ֆ.:

Bal annuel

de

HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30

dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN

boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար:

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ՚ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ: Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը: Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման:

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.-

Ա.- Հայերէն լեզու,

Բ.- Կրօնք,

Գ.- Երաժշտութիւն,

Դ.- Հայկական պատմութիւն,

Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի:

Դիմումները կ՚ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի միջեւ:

Հասցէներ.-

Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

—դպրոցական վերամուտ—

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները գրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ՍԷՆ - Թ՚ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սեպտեմբեր 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ՚էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ:

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

STAGE NATIONAL DE CULTURE ARMENIENNE
3 et 4 novembre

«LES RELATIONS ARMENO - KURDES : HISTOIRE ET PERSPECTIVES»

Renseignements ulterieurement.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Օ Տը Սէնի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 20-ին նախատեսուած ճաշը տեղի պիտի չունենայ:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ Ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, 118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ Կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ՚ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, Կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներու բոլոր անդամատուրքերը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1er CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 5900 F

de MARSEILLE

— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 5700 F

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

A PARAITRE . . .

UN MANUEL SCOLAIRE :

d' Histoire d'Arménie

Il est intéressant de signaler d'ores et déjà, à l'intention des dirigeants des cours d'arménien des pays francophones, que Takvor TAKVORIAN a entrepris la réalisation, en français, d'un manuel scolaire pour classe de seconde sur l'histoire d'Arménie.

L'enseignement de l'Histoire si passionnant aux jeunes élèves est jugé indispensable avec le savoir «lire et écrire» de l'arménien. Il entre dans le cadre des épreuves de Baccalauréat pour ceux qui auront à choisir l'arménien comme langue vivante.

L'ouvrage, abondamment illustré, est actuellement sous presse à l'imprimerie de Saint Lazare à Venise, et sera disponible à la rentrée scolaire. Il est recommandé, dès à présent, de retenir nombre d'exemplaires chez l'auteur :

Takvor TAKVORIAN
52, avenue Jean Jaurès, 05000 GAP
Tél. (92) 51. 07. 56

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ

նուիրուած՝

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի

Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
29

MERCREDI
29 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.775 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.775

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՇԱՏ ԲԱՆ Կ'ԸՍԷ, ՈՐՈՇ ԲԱՆ ՄԸ ՉԸՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...

———×———

Ժան - Փիէր Շըվէնըման հարցազրոյց մը տուած է «Լը Մոնտ»ի, բայց անոնք որոնք անհամբերութեամբ կը սպասէին որ կրթական նոր նախարարը զգայացունց բաներ տայ իր ծրագրին մասին զայրո - յթին վերաբերեալ, կրնան ուրիշ առիթի մը սպասել: Արդարեւ, ընկերվարական համակցութեան ՍԷՌԷՍ հոսանքին պա - տկանող ծանօթ ըլլալով իբրեւ ոչ չա - փաւոր եւ միջին ճամբաններու ջատագով մը, կ'ակնկալուէր որ ինք ալ նորութիւն մը բերէ: Այս հարցազրոյցէն, կարելի է զանազան մեկնաբանութիւններ հանել: Նախ խորհիլ թէ Լուսաւորութեան նոր նախարարը չուզեր, գոնէ առայժմ, իւղ ձգել կրակին վրայ եւ առաջին առթիւ, փորձած է մթնոլորտը մեղմացնել: Անհաւանական չէ նաեւ որ՝ բարձի թող եղած «Սավարի օրէնք»ին չյաջորդէ՝ Շըվէնըմանի օրէնք մը: Մտածողներ կան նաեւ թէ եղածին վրայ կարգ մը բարեփոխում - ներ կամ յաւելուածներ կատարելով պի- տի բաւականանայ: Այս առընչութեամբ հետաքրքրական նախադասութիւն մը ունի. - «Մաս- նաւոր ուսման նկատմամբ, ի մօտոյ պարզ եւ գործնական առաջարկներ պիտի ը- նեմ»:

Մինչ այդ, երեք հարցեր կը տեսնէ, որոնց նախապատուութիւն կու տայ:

ա) Ուսուցիչներու պատրաստութիւնը: Անոնք որոնք ուսում պիտի տան պէտք է անհամեմատ(?) ըլլան, այս է առաջին պայմանը որակաւոր ուսումի մը:

բ) Նախակրթարանը. - Ասիկա ամբողջ կառոյցին հիմն է նախարարին համար, հոն է որ ամէն ինչ կը սկսի: Պէտք է որ նախակրթարանը ի վիճակի ըլլայ երա - խաներուն տալու հիմնական ծանօթու- թիւններ. - ընթերցումը, գրելը, քերա - կանութիւնը, ուղղագրութիւնը, թուաբա- նութիւնը, պատմութեան եւ աշխարհա - գրութեան, գլխաւորաբար Ֆրանսայի, ծանօթութիւններ:

գ) Ազգ. կրթութիւնը բանալ հետազօ - տութեան եւ տնտեսութեան վրայ:

Մնացեալին համար, հարկ է հաւանա - բար սպասել աւելի ճշգրիտ գաղափար ու- նենալու համար յետագայ ծրագիրներու մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՄԷՅՆԻԻ վերջին ելոյթը, Օգոստոս ...ին, որ սփռուած է ձայնասփիւռէն ... տուած է, նախ կրօնապետին ... չէ չաւին: Ակնարկելով Թեհրանի ... (18 մեռեալ, 300 վիրաւոր), ... է թէ փամփուշտ մը պայթեցնե - ... նման պայթումի հեղինակները ի- ... ժողովուրդին ատելութիւնը կը ... իրենց նկատմամբ: «Այդ մար- ... կ'երթան Ֆրանսա եւ ուրիշ երկիրներ ... դալ եւ նման ոճրափորձեր պատ - րաստել»: Առաջին անգամն է, որ կ'ակ - նարկէ Ֆրանսայի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմա- նիաներու յարաբերութիւնները դեռ լար- ուած կը մնան եւ արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարին այցելութիւնն ալ Պոն, խնդրոյ առարկայ է: Արեւելեան Գերմա- նիոյ կուսակցական օրեթերթը՝ «Նոյըս Տոյչլանտ» «գայթակղեցուցիչ եւ գրգռիչ» որակած է Արեւմտեան Գերմանիոյ Խոր- հրդարանին քրիստոնեայ - դեմոկրատ խումբին պետին՝ Տրէկկէրի մէկ ձախա- ւեր արտայայտութիւնը: Արդարեւ Տի Վէլթ-ին յայտարարած էր թէ. - «Դաշ - նակցային Հանրապետութեան ապագան կախուած չէ Պ. Հոնէքէրի իրեն տալիք այցելութեան մը պատիւէն»:

ԻՏԱԼԻՈՅ կառախումբերը սկսած են ուէսթերն ֆիլմերը յիշեցնել, քանի որ մշտական յարձակումներ կ'ըլլան վեր - ջերս: Ցունուարէն ի վեր 400-ի վրայ մէկ կառախումբ յարձակման ենթակայ է եւ 40 հազար ճամբորդէն մէկը՝ կողոպտ - ուած: Օգոստոս 21-ին, օրինակ, Սիռա- քիւզ - Հռոմ ճեպընթացը չորս ժամ յա- պաղումով հասած է: Արշալոյսին, պար- տաւորուած է կենալ Սանթա - Մաթիա - յա - Պոունա ամայի փոքրիկ կայարան մը, ուր ութ զինեալ աւազակներ խուժած էին կայարանապետին գրասենեակը, հե- ռաձայնի թելերը կտրած եւ հրահանգ տուած իրեն որ կեցնէ ճեպընթացը: Մնացեալը դասական Ուէսթերնի կողո - պուտն է: Ոստիկանութիւնը անկարելի չի նկատեր, որ այս աւազակներուն մէկ մա- սը ահաբեկիչներ ըլլան:

ՆԱՓՈԼԻԻ մէկ թաղամասին մէջ, յան- կարծ 15 հոգինոց խմբակ մը հասած է հանրակառքով մը եւ կրակ բացած եկե - ղեցւոյ առջեւ, որսի հրացաններով: Ութ հոգի սպաննած են: Մաֆիային մրցակից այս խմբակներուն վէճի նիւթը թմրեցու- ցիչի առեւտուրին մենաշնորհն հարցն է հարաւային Իտալիա:

ՔԷՕԼՆԻ թրքական հիւպատոսարանը գրաւող (1982) ինը Թուրքերը քաղաքա- կան ապաստանի իրաւունք ստացան, ըստ իրենց փաստաբանին կատարած յայտա - րարութեան: Այդ 9 Թուրքերը Տեւ - Սոլի կը պատկանէին, եւ 15 ժամ 70 հոգի պա- տանդ բռնած էին հիւպատոսարանին մէջ: Երկու պատանդ եւ մէկ ոստիկան վիրա - ւորուած էին:

ՔՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

——×——

ԴԱՐՁԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Օգոստոս 24 - 25 հանդիպումներու արդիւնքներն են. -

Դինամօ (Մ) - Պախտակոր	5 - 0
Դինամօ (Մինսկ) - Բ.Մ.Ա.	3 - 0
Արարատ - Շախտեօր	1 - 0
Ժալգիրիս - Դինամօ (Կ)	1 - 0
Նեֆթչի - Դինամօ (Թ)	1 - 1
Չերնոմորեց - Զէնիթ	1 - 0
Մեթալիսթ - Դնեպր	2 - 1
Կայրաթ - Սպարտակ (Մ)	0 - 0
Տորպեդօ - ԲԿՄԱ	4 - 3

Դասաւորման գլուխն է Զէնիթ (32 կէտ), Տորպեդօ (29), Դնեպր եւ Դինամօ - Մինսկ 28 եւայլն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 21 -/ 23)

ԴՄԻՏՐԻ ՔԵՍԱՅԵԱՆՑԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ՝ «ԱՒՏՕՄԵՔԵՆԱՆ ՏԱՆԻՔԻ ՎՐԱՅ»

Բեմադիր Դմիտրի Քեսայեանցի նոր շարժանկարը՝ «Աւտոմեքենան տանիքի վրայ», կը ներկայացնէ 1920-ական թուա- կաններու Երեւանի առօրեան, մարդոց երազները եւ ժամանակաշրջանի ոգին եւ յետագայ զարգացումը: Մոսկուայի շար- ժարուեստի հիմնարկէն շրջանաւարտ հայ բեմադիրը ցարժ պատրաստած է զանա- զան թեմաներով ժապաւէններ՝ անցեալի մասին («Մարդը Օլիմպոսից»), պատե - րազմի մասին («Զինուորն ու փիղը») եւ մեր օրերու մասին («Հրդեհ»):

×

ԵՐԲ ՔԱՇՈՒԵԼՈՒ ԺԱՄԸ ԿԸ ՀՆՉԷ

Երբ կը հասնի մարզական կեանքէն հե- ռանալու ժամանակը, ծանօթ անուններ այդ քայլը կ'առնեն դժուարութեամբ ու կը թողուն ասպարէզը երբ տակաւին կը գտնուին բարձունքի վրայ: Այսօր բազ - մաթիւ մարզասէրներ ափսոսանքով կը յիշեն որ այլեւս պիտի չկարենան դիտել Դաւիթ Համբարձումեանի հմայիչ ու ներդաշնակ ցատքերը: Ան Պուտափէշտի մէջ տեղի ունեցած «Բարեկամութիւն - 84» մրցաշարքէն առաջ յայտարարած է թէ այդ իր վերջին մասնակցութիւնը կ'ըլլայ ջրացատքի մրցումներուն: Համբարձում- եան 1971-ին, սկսած էր իր յաջողութիւն- ները արձանագրել, եւ «Բարեկամութիւն - 84» մրցաշարքէն շահած իր պրոնզէ մէ- տալով հրաժեշտ տուած է մարզական կեանքին:

×

ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ ՄԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Հայկական Սովետական Հանրագիտա- րանի խմբագրութիւնը սկսած է նոր գոր- ծի մը՝ հայերէն մանկական հանրագի- տարանի մը հրատարակութեան: Լոյս տե- սած է «Ինչ է, ով է» հանրագիտարանի առաջին հատորը, որ թարգմանութիւնն է Մոսկուա հրատարակուած ռուսերէն նոյնանուն հանրագիտարանի: Ռուսերէնը լոյս տեսած է երեք հատորով, հայերէնը կ'ունենայ չորս հատոր, պարունակելով նաեւ հայկական ընդարձակ նիւթեր: Հայ- կական մանկական հանրագիտարանը ընդ- հանուր բնոյթով հանրագիտական հրա - տարակութիւն մըն է, այսինքն բովան - դակած գրոյցները՝ որոնք շարադրուած են երախաներու համար մատչելի, պարզ ու գեղեցիկ հայերէնով, կը վերաբերին մարդկութեան պատմութեան՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, գիտութեան եւ մշա - կոյթի բոլոր մարզերուն: Մանկական հանրագիտարանի պատրաստութեան կ'աշ- խատակցին Հայաստանի գրողները, նը- կարիչները, գիտնականները: Առաջին հա- տորի լոյս ընծայման առթիւ գլխաւոր խմբագիրը՝ փրոֆ. Մակիչ Արզումա- եան, գիտել տուած է թէ հանրագիտա- րան պատրաստելու փորձեր եղած են անց- եալին: Այսպէս, միջնադարեան Հայաս - տանի մէջ երախաներու համար կազմուած են՝ ժամանակի չափանիշերով, «ամէն բան ընդգրկող» հաւաքածոներ, որոնք կոչուած են Ոսկեփորիկներ: Բայց անոնք դասագիրքեր եղած են, որոնք պարունա- կած են հանրագիտական տարրեր: Յետա- գային եւս շատ մը փորձեր կատարուած են մանուկներու համար գիտութեան բո- լոր ճիւղերը ընդգրկող համապարփակ բնոյթով գիրքեր պատրաստելու ուղղու - թեամբ, բայց անոնցմէ ոչ մէկը հանրա - գիտարան դարձած է: 1916-ին Զմիւռնիոյ Հայերը ծրագրած են հրատարակել «Ման- կագիտարան» մը, բայց չեն յաջողած: Այսօր հրապարակի վրայ է հայերէն առա- ջին մանկագիտարանը՝ 100 հազար տպա- քանակով: Փրոֆ. Արզումանեան նշած է նաեւ, որ 100 հազարի բաժանորդագրու - թիւնը աւարտած է մէկ օրուան մէջ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ 1985-ԻՆ՝ ԿԻՊՐՈՍ

Հայաստանի կառավարութիւնը ընդու - նած է Խորհ. Միութեան գիտութեան ու թէքնիքի պետական կոմիտէի առաջարկը՝ 1985 Մարտ - Ապրիլ ամիսներուն Նիկո - սիոյ խորհրդային մշակութային կեդրոնին մէջ «Ճարտարապետութիւնն ու շինարա- րութիւնը Հայաստանի մէջ» ցուցահան- դէս մը կազմակերպելու վերաբերեալ: Ցուցահանդէսին կը ներկայացուին հին հայկական ճարտարապետութեան վերա- բերեալ նիւթեր: Ցուցանմուշներ կը ցու- ցադրուին քաղաքաշինութեան հարցերու, Երեւանի, Կիրովականի, Աբովեանի, Գո- րիսի եւ այլ քաղաքներու ու շրջանային կեդրոններու ճարտարապետական համա- կառոյցներուն մասին: Հայերէն եւ յու - նարէն կը հրատարակուին «Սովետական Հայաստանի ճարտարապետութիւնը» գըր- քոյկներ: Մասնագէտներ սկսած են ար- դէն աշխատանք տանիլ Հայաստանի ճար- տարապետութեան զարգացման մասին գունաւոր փաստանկարի մը պատրաս- տութեան ուղղութեամբ:

×

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի զբօսաշրջիկութեան եռուն եղանակն է, ամէն օր Խորհ. Միութեան զանազան կողմերէն տարբեր փոխադրա- միջոցներով վեց հազար հոգի կը հասնի Հայաստան: Այս տարի գործածութեան մէջ է 27 նոր երթուղի: Օրէ օր կ'ընդլայ- նի նաեւ զբօսաշրջիկութեան ճարտարար- ուեստը. Երեւանի մէջ կը կառուցուի «Էրեբունի» հիւրանոցի երկրորդ շէնքը, Կիրովականի մէջ հիւրանոց եւ հեռելակ (թելեֆերիք): Աւարտելու մօտ է Սեւանի զբօսաշրջային համալիրի Ա. մասը, Ե- րեւանի «Նայիրի» հիւրանոցի Ա. մասը, նաեւ Ապարան հիւրանոցը:

«LE MONDE»

Armen LUBIN

———×———

Օգոստոս 26 / 27-ի «Մոնտ»ի կիրակնօր- եայ յաւելուածին «Բանաստեղծութիւն» խորագրուած եւ շրջանակի մէջ առնուած բաժնի մը մէջ, Քրիսթիան Տէքան կը ներ- կայացնէ Արմէն Լիւպէն:

Երեք փոքրիկ քերթուածներու կը կցէ կենսագրական կարգ մը ծանօթութիւն- ներ, յիշելով թէ Արմէն Լիւպէն, որու հայկ. անունն է՝ Շահան Շահնուր Քէ- րէ:Թճեան, ծնած է Պոլսոյ մօտ (ինչո՞ւ մօտ...) 1903-ին եւ մեռած Սէն - Ռա- ֆայէլ 1974-ին: Ակնարկելէ ետք ֆրանսա- կան գրական շրջանակին, ուր Լիւպէն հանդիպած է Անտրէ Սալմոնի, Մաքս Ժաքոպի, Ժան Փոլէնի եւայլն, Տէքան կը թուէ գլխաւոր հատորները, յայտնելով թէ Լէ Բahiէ պլէօ յատուկ թիւ մը կը նուի- րէ, ուր կարելի պիտի ըլլայ գտնել Լիւ- պէնի ճոխ արտադրութեան հետքերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԷՋԵՐԸ

Սով. Դպրոց շաբաթաթերթին մէջ, կենսաբանական գիտութիւններու թեկնածու Բ. Անաստասեան յօդուածով մը՝ խորագրուած Աթէիստական դաստիարակութիւնը տարրական դասարաններում, կ՚ընդգծէ կարեւորութիւնը հակակրօն միտքերու պարզաբանումին, ընտանեկան յարկէն ներս, եւ դպրոցին մէջ: Կ՚ըսէ, թէ պէտք է առաւել ճշգրիտ պատկերացումներ կատարել, բնութեան երեւոյթները գիտական հիմունքներով բացատրել փոքրիկներուն, որպէսզի այս վերջիններն ալ զանոնք լաւ հասկնան:

Կը ներկայացնէ օրինակ մը: Կ՚արձանագրենք՝ կրճատումներով:

Առաջին դասարանի, այսինքն՝ եօթը տարեկան տղայ մը տուն վերադառնալով կը հարցնէ իր մօրը.

- Մայրիկ, իսկ դու գիտե՞ս, թէ այնտեղ՝ վերեւում, ինչ կայ ։ վերեւում, ամպերից վեր:

- Չգիտեմ, իսկ դու գիտե՞ս:

- Գիտեմ, - պատասխանում է տղան, այնտեղ Աստուածն է:

- Իսկ քեզ ո՞վ ասաց:

- Մեր դասարանի երեխաները, նրանք բոլորն էլ...

Երկխօսութիւնը չենք շարունակեր, չերկարելու համար: Հիմնական միտքը կը մնայ հաստատել, թէ ծնողք եւ դպրոց պէտք է ժխտեն գերագոյն ուժի մը գոյութիւնը:

×

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը, այսինքն՝ կառավարութիւնը, քննութեան կ՚ենթարկէ ընթացիկ տարուան առաջին վեց ամիսներուն տնտեսութեան արդիւնքները: Ընդհանուր առումով գոյն գոհացուցիչ կը նկատէ: Կը մատնանշէ միաժամանակ, իբրեւ առաջադրութիւններ, թէ տնտեսութեան յառաջընթացին առաւել ուշադրութիւն պէտք է դարձնել, արտադրուած ապրանքները նուազ ծախքերու ենթարկել, այլ խօսքով խնայողութեան մասին աւելի մտածել եւ միջոցներ ապահովել: Ապրանքներուն մատակարարումը կատարել պայմանագիրներուն ու պահանջներուն համապատասխան, հրապարակ հանուող ապրանքներուն, իրենուն, ինչպէս նաեւ շինութիւններուն որակը բարձրացնել, բնակչութեան պահանջներուն գոհացում տալու նպատակով:

×

Սով. Հայաստան օրաթերթը խմբագրականով մը՝ խորագրուած Բնակչութեան շատ, բազմազան եւ որակով բանջարեղէն, գոհունակութեամբ դիտել կու տայ, թէ տարուէ տարի առաւել բարձր տարիճանի կը հասնի բանջարեղէնի արտադրութիւնը. կը գրէ՝ առանձին շրջաններ, բազմաթիւ տնտեսութիւններ պոմիդորի (ըսել կ՚ուզէ՝ լոլիկ), բադրիջանի (սմբուկ), կարտոֆիլի (գետնախնձոր), եւ այլ կուլտուրաների ռեկորդային բերք են ստանում: Կ՚աւելցնէ, թէ ընթացիկ տարուան մինչեւ Օգոստոս ամսուան առաջին շաբաթը բնակչութեան մատակարարուած է, անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին համեմատութեամբ, շատ աւելի մեծ քանակութեամբ գետնախնձոր, վարունգ, սոխ, սխտոր, սմբուկ, կաղամբ, պղպեղ եւ այլ մթերքներ: Բայց տարիներէ ի վեր մտահոգութիւն կը պատճառէ որոշ տեսակներու պակասը շուկաներուն մէջ ... տարիներ շարունակ առեւտրի կէտերում կանաչ լոբի գրեթէ չի երեւում ... վերջին ութ տարում Հանրապետութիւնը չի կատարել բոստանային կուլտուրաների (պէտք է հասկնալ՝ սեխ, ձմերուկ առաւելաբար) արտադրութեան պլանները: Աւելին, անցած եւ բեր տարում, տասներորդ հնգամեակի տարեկան միջինի համեմատութեամբ, սեխի, ձմերուկի մթերումները պակասել են: Այս եւ այլ իրողութիւններու մատնանշումով, կը ձգտի գիւղատնտեսութեան պատկան մարմիններն ու ճիւղերը ըդգաստութեան հրաւիրել: Մանաւանդ նըկատի կ՚ունենայ երկու այլ պարագաներ, առաջին այն թէ՝ կառավարութեան որոշումով Երեւանի բանջարեղէնի խանութներ՝ 20 հատ, տնտեսութիւններու հետ իրենց կնքած պայմանագիրներով, թ՚է ժամանակին եւ թ՚է համապատասխան քանակութեամբ պէտք եղածը կը ստանան: Անդին, առանձին խանութներ մի տեսակ ուշադրութիւնից դուրս են մնացել եւ ապրանքներ են ստանում դէպքից - դէպք: Օրաթերթի խմբագրականը կը ճշդէ, - փաստօրէն, քաղաքի բնակիչների մի մասը բանջարեղէնի գնումներ կատարում է այլ թաղամասերի խանութներից: Եւ ինչ է ստացւում. առաջանում են հերթեր, մարդիկ կորցնում են թանկ ժամանակը: Ուշադրութեան կը հրաւիրէ այն պարագան, թէ Խորհ. Միութեան շատ հանրապետութիւններու մէջ, խանութներուն մնացած, չծախուած բանջարեղէնը կը վերադարձուի՝ վերամշակումի (ըսել կ՚ուզէ պահածոներու պատրաստութեան) կամ, իբրեւ անասուններու կեր օգտագործուելու համար: Սակայն մեզ մօտ, ցաւօք, այդ պրակտիկան այնքան էլ յարգի չէ: Կը նախընտրեն մթերքները թափել:

×

Գրական Թերթ շաբաթաթերթի թիւերէն մէկուն մէջ, Նորայր Ադալեան, որ արձակագիր, գրականագէտ եւ բանաստեղծ է, Գառած խորագիրին տակ, շուրջ ինը երկար սիւնակնոց յօդուածով կը մատնանշէ կէտ մը, որ շատերու դժգոհութիւն կը պատճառէ: Բակերու մէջ սունկի պէս կը բուսնին կարաժներ՝ աղարտելով միջավայրը, երախաներու խաղերու տեղերը անճոռնի կերպով այլանդակելով: Յօդուածագիրը շարք մը հարցադրումներ կը հրապարակէ: Առնցմէ նմոյշ մը..

- Ձեր շրջանում վճարովի աւտոկայան կա՞յ:

- Կարծեմ չկայ...

- Ուրեմն, աւտոն ինքնաշարժը որ ոչ միայն ուրախ ժամանց է, այլեւ, շատերի համար, աշխատանքային կարեւոր գործիք, պէտք է տանել քնացել տնից մի քանի կիլոմետր հեռու գտնուող մի վայրում, ոտքով տուն վերադառնալ եւ կամ տաքսի, «փափախ» մեքենայ նարել: Քաղաքացին ո՞րտեղ եւ ի՞նչպէս պահի իր թանկ ապրանքը: Իր շէնքի բակո՞ւմ՝ առաւօտեան յայտնաբերելու, որ ինչ - որ մէկը իր բենզինը ծծել է, հանել է մագնիտոֆոնը, գողել - տարել է աւտօդողը (շինէօ), ինչ - որ մէկը վերեւի յարկերից դատարկ շիշ է գցել կապոտին, ինչ-որ մէկը մեքենայի կողքից անցնելիս, «անմեղ» մեխով խազել է դուռը, ինչ - որ մէկը մեքենան փախցրել է...:

Երեւոյթները, բնականաբար, խրայատուկ կամ առանձնայատուկ չեն միայն Հայաստանի:

Շատ ու շատ երկիրներու մէջ եւս նոյնը նկատելի է:

Գրական շաբաթաթերթին մէկ այլ թիւին մէջ, արձագանգներ ենթախորագիրին տակ, գրութեան արծարծած կէտերուն մասին կ՚արտայայտուին ընթերցողներ: Այսպէս, Հանդատեան կոչուած երկու պաշտօնատարներ, կ՚ընդգծեն, թէ մարդիկ երբ աշխատանքը վերջացնելէ ետք տուն կը վերադառնան եւ ծառերուն, կանաչութեան տեղ բակերուն մէջ ամէն տեղ կը տեսնեն մեծ համեմատութիւններու հասնող երկաթեայ աւտոտնակներ, բնականաբար, կը դժգոհին:

Զոյգ նամակագիրներն ալ, լրագրողներու միութեան անդամներ, կ՚ըսեն, թէ իրենք գտնուած են բազմաթիւ քաղաքներ՝ մեծ թէ փոքր, բայց ո՛չ մէկ տեղ տեսած են այդպիսի անճոռնի, սուղ արժող երկաթեայ կարաժներ, որոնք փչացնում են վարդագոյն տուֆով կերտուած մեր հիասքանչ քաղաքի եւ տեսքը, եւ բընակիչների ու մեր բազմաթիւ հիւրերի լաւ տրամադրութիւնները:

Նամակագիրը ընդգծելէ ետք, թէ Երեւան, օդի մաքրութեան տեսակէտով ամէնէն վերջիններու թիւին կը պատկանի, (*) կ՚առաջարկեն կարաժներուն տեղ ծառ տնկել, փոքրիկ պարտէզներ հաստատել՝ աւելցնելու համար մայրաքաղաքին օրէ օր առաւել չափով պակսող թթուածինը:

Այլ նամակագիր մը, տնտեսագէտ, բըկըրութիւնքով համաձայն գտնուելով հանդերձ Ն. Ադալեանի հաստատումներուն, կ՚աւելցնէ, այնուամենայնիւ, ի՞նչ ընենք, ո՞ւր պահենք մեր «Ժիգուլիները»: Երեւանի մէջ անհատական սեփականութիւն եղող 70.000 ինքնաշարժ կայանք սեփականատէրերուն կը ծառայեն, գործնական իմաստով: Կը հարցնէ, ճարտարապետական նախագիծերուն մէջ չակումին ընթացքին նկատի կ՚առնուի՞ն արդեօք կարաժին դերն ու տեղը քաղաքին համայնապատկերին մէջ: Կու տայ պատասխանը՝ ո՛չ: Կ՚ըսէ, ապա, թէ ժամանակը չէ՞, որպէսզի նախագծուեն ու կառուցուեն գարաժային համալիրներ առանձին թաղամասերում:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ անձնական ինքնաշարժերու արտակարգ յաւելումը, Երեւանի, - ապահովաբար, Հայաստանի այլ մեծ, բազմամարդ քաղաքներուն մէջ, դժուար լուծելի հարցեր հրապարակ կը դնէ, բազմաթիւ այլ երկիրներու քաղաքներուն նման:

Պատկան իշխանութիւնները բազմաթիւ հարցեր պատշաճ կարգադրութիւններով կը լուծեն: Այս մէկն ալ, անկասկած, ելք մը կը գտնէ, քանի Երեւանցիին համար այնքան հրատապ եւ կարեւոր է:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. - (*) Խօսքը Խորհ. Միութեան շրջագիծին մէջ կը մնայ:

(Քաղուած՝ Օգոստոսի թիւերէն)

ԱՋԷՆ - ՁԱԽԷՆ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԹԱՓԱՌՈՒՄՆԵՐ

Ժամանակին, փոքր հայ գիւղի մը քահանան, պատարագ կը մատուցանէ համբարձման տօնի մը առթիւ եւ կ՚ուզէ քարոզ մըն ալ խօսիլ աւուր պատշաճի: Բայց բնաւ չունենալով ճարտասանական յատկութիւն, քանի մը բառերէ ետք միայն կը կրկնէ - ուրեմն, սիրելի հաւատացեալ ժողովուրդ, գիտէք որ համբարձում է այսօր, Քրիստոսի Յարութենէն ի վեր քառասուն օր է անցեր, համբարձում է այսօր: Ես ալ, հետեւելով քահանային այդ կարուկ նախադասութեան, որ ինքնին իսկ սակայն, լափալիսեան ճշմարտութեան մը փաստն է, բոլոր քրիստոնէական տօներուն, եւ բոլոր պեղեցկահոս բառերը անոր իմաստը արտայայտող, ի վերջոյ կը յանգի կարճ բառերով բռնած այդ եզրութեան: Ուրեմն, Օգոստոս է, տաքը ձանձրոյթ է, անցեալ Օգոստոսէն ի վեր տասներմէկ ամիսներ եւս թաւալեցան, Օգոստոս է. արձակուրդ է: Մայրաքաղաքին պարապութիւնը բացարձակապէս զգալի է մանաւանդ բանուորական թաղամասերու մէջ, ուր, առ ի չգոյէ տեսարժան վայրերու կամ կառոյցներու, օտարազգի զբօսաշրջիկներ չեն նշմարուիր, մինչ անոնք հազարներով կը վխտան քաղաքին այլ կեդրոններուն մէջ, ուր կը

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ՚երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

- Մտքէս բոլ՝ երթամ անհրապարակէս Երեւուն ոսկի առնեմ, բերեմ տամ ոսկերիչին, պռօշը առնեմ. մէյ մ՚ալ մըտածեցի՝ յարմա՞ր է որ տակաւին չի նըշանուած՝ անկէ դրամ ուզեմ:

- Հարկաւ յարմար չէ:

- Մէյ մ՚ալ մտածեցի զուցէ անհրաս բանը լաէ նէ ինքը կը հանէ կու տայ, գործը կը լմնցունէ, բայց անոր ի՞նչ պարտքն է, պռօշի դրամը տալը:

- Հարկաւ պարտքը չէ:

- Իշտէ գործը այս վիճակին մէջ՝ երթամ անգամ մը անհրօջս հետ քոնսուլթասիոն մը ընեմ սաի:

- Գէշ չէս ըսե՛ր Նիկողիմոս աղա, քոնսուլթասիոն բառծնին յարգի բան մըն է:

-Պռօշի չափ յարգի՞ է:

- Չէ եղբայր, ասիկա ուրիշ բան է, քոնսուլթասիոն ըսելը երկու հոգի մէկտեղ գալով՝ որեւէ խնդրոյ մասին խօսիլ, վճիռ տալ ըսել է:

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, առաջ հարսնիքը ընենք թէ ետքը պռօշը տանք նէ՞ ըլլար:

- Ատանկ բա՞ն կ՚ըլլայ, անամօ՛թ, աներե՛ս, պռօշ մը առնելու չափ դրամ չունէիր նէ ինչո՞ւ կարգուելու ելար. խարեբա՛յ, խարդա՛խ, վարնո՛ց...

- Մի բարկանաք, Նիկողիմոս աղա, ասիկա քոնսուլթասիոն է. անոր կարծիքը ազատ է, տասնեւիններորդ դարուս մէջ կարծիքները ազատ են. դուք ալ ձեր կարծիքը յայտնեցէք:

- Մոնսինիոյ, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, կ՚ախտսամ, որ ձեր բերնէն ելած խօսքերը ականջնիդ չի լսեր:

- Նիկողիմոս աղա, անվայել լեզու գործածելը անիմաստ է:

Մոնսինիոյ Նիկողիմոս տաքր քոնսուլթասիոն կ՚ըսեն:

- Նիկողիմոս աղա, պաղարեամբ վարուելու է:

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, լոծիքբրման պէտք է խօսիլ:

- Նիկողիմոս աղա, խօսքերնիդ տրամաբանութեան հետ չի յարմարիր:

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ես ձեզի բան մը առաջարկեցի. ուզէք կ՚ընդունիք, ուզէք՝ չէք ընդունիր. սակայն զիս անարգելու ամենեւին իրաւունք չունիք:

- Ատանկ է. բայց ըրած առաջարկդ խելքի մօ՞տ է, մարդուս վրայ կատակութիւն կուգայ պէ, լսուա՞ծ բան է որ հարսանիքը առաջ ըլլայ տէ պռօշը յետոյ տրուի:

- Չըլլալիք բան է նէ՝ հըլլար բսէ վերջանայ:

- Չըլլար, իշտէ չըլլար, վերջացաւ, չի ալ կրնար ըլլալ:

- Անանկ է նէ մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ուրիշ առաջարկ մը պիտի ընեմ. չըլլա՞ր որ գտնէ երեսուն ոսկի տաք, երթամ սա պռօշը բերեմ, աղջիկնուդ տամ, գործը վերջանայ, որովհետեւ այս օրերս քրիթիք վիճակի մէջ եմ:

- Կորսուէ սըկէ, անամօ՛թ...

- Լոծիքէն մի հեռանար, մոնսինիոյ Նիկողիմոս:

Ես լոժիք մոժիք չեմ գիտեր, քեզի տալիք աղջիկ չունիմ, հասկցա՞ր:

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, այս ամէնը մէկ պռօշի համա՞ր է:

- Նիկողիմոս աղա, մի բարկանաք. պըռօշի մը համար սակարկութիւնը չեն աըրեր, երեսուն ոսկի տուր, թող երթայ պռօշը բերէ, եթէ չի տաս՝ նշանը ետ կը մնայ:

- Թո՛ղ մնայ:

- Աս ու ան ի՛նչ պիտի ըսեն, աղջիկդ բարոյապէս սպաննած կ՚ըլլաս:

- Սպաննա՞ծ մի կ՚ըլլամ:

- Հարկա՛ւ: Ի՛նչ ընենք, հիմակուան երիտասարդները քիչ մը տաքարիւն են, անոնք մեզի չեն յարմարիր նէ՝ մենք անոնց պիտի յարմարինք: Լեռը մարգարէն լեռան քովը չերթայ նէ՝ մարգարէն լեռան քովը կ՚երթայ, կ՚ըսեն, քանի որ միւսին ժործին քովը մանր դրամ չի եղեր... թող երթայ տուր սա երեսուն ոսկին, թող երթայ պռօշը բերէ, գործը լմննայ, ձգձգելէն ի՛նչ օգուտ:

×

- Գետնին տակը անցնի: Երեսուն ոսկի տուր որ երթայ պռօշը առնէ, աղջիկդ տուր, խօսկապի դրամը քսակէդ տուր, ատանկ բան լսուա՞ծ է:

(Շար. 13)

...ի իր պատմական աշխարհահռչակ ...ները կամ կոթողները, գրչ... ...ամբ բարձրահասակ աշտարակ ...։ Աշխարհի տարօրինակութիւննե... մէկն ալ այս։ Փարիզցիք, ձանձրա... իրենց բնակած քաղաքէն, անհամբե... ...մբ կը սպասեն այդ երանելի պա... ...ն, փախչելու համար իրմէ, ...ինչ բիւրաւոր խումբեր, ոչ միայն մեր... ...ալ երկիրներէ, այլեւ հեռաւոր Ամե-... ...երէն. նոյնիսկ Ճափոններէն, Զի-... ...ններէն կը խուժեն գունդագունդ ...ի գիրկը. մշտնջենականօրէն մաղ-... ...պէս իրեն քաշող այդ քուրմին, որ ..., ի՜նչ փոյթ թէ, համարուելով ... Թագուհի Մայրաքաղաքաց, յաւի-... ...օրէն գրկուած պիտի մնայ, բնու-... ... երկու հրաշալիքներէն՝ ծովէ եւ ... եւ սակայն «կը դառնայ», այո՛, ... սակայն կուգան անվերջանալիօրէն եւ ... եղանակներուն. «Սա սէ Փառի», ... չէ բուած։ Անցեալները Շան տը ...ի հրապարակին վրայ հանդիպեցայ ...թունամեայ կնոջ մը որ վաթսուն տա-... ...է կը բնակի Աշտարակին հովանիին ... չէ բարձրացած անոր առաջին յարկն ...։ Ծովեզերեայ վայրերուն մէջ, մէկէ ... անձեր իրենց ոտքերը իսկ հաւա-... ... չեն դրած ջուրին մէջ...։ Երբ ...ի նորընտիր նախարարապետը ... պատգամներ անցեալ օր հրաւիրելով ... Ֆրանսացիք համախմբուելու, մտա-... եթէ նոյնիսկ այդ Միութիւնը եթէ ..., միթէ առ դոյզն կարելիու-... պիտի ստեղծէ խափանելու համար ... սուրի պէս ցցուած այդ եր-... չարիքները՝ անգործութիւն եւ ապ-... ...ւթիւն, որուն որպէս դար-... ...ի սպեղանին, նոյն պատասխանա-... ..., Պետութեան վարիչները, մեծե-... պղտիկները պէտք է գտնեն եւ ոչ թէ ...։ Հասարակաց Շուկան ստեղ-... որպէս զօրաւոր եւրոպական ... մը երկիրներու տնտեսական եւ ա-... բարելաւման։ Բայց մէկ ..., շատ անգամ կը կարդանք կամ կը ... «փրանսական արտադրեցէք», «փրանսական գնեցէք». ինչ եղաւ այս։ ...ինքնաշարժի տաղնապին առթիւ, հեռա-... խօսնակը կը յայտարարէր որ ... Ֆրանսացիք սկսած են առուել եւ գնել ... կամ հոլանտական վաճա-... կառքեր։ Ուրեմն, բանը ... է որ Հասարակաց Շուկան իր ջա-... ...թեանց ստուերին տակ, որքան ... պայմաններ կը ստեղծէ երկրին ... աշխարհին մէջ... ... մը զօր իրաւամբ լուծելու հա-... կարծես պարտաւոր չես տնտեսա-... ուսումնարան մը աւարտելու։ ...ւթիւն մըն ալ այս. մինչ արեւը ... ի վեր կը փայլէր Փարիզի վրայ, ... խօսնակ տիկինը արձակուր-... մեկնողներուն, ինքնաշարժով գացող-... իր տուած խոհեմութեան խրատ-... սրնթեր կ՚ըսէր՝ դուք որ կ՚եր-... արեւը գտնելու ... Տնաշէն աղջիկ ..., քիչ մը ապշահար, չե՞ս տեսներ ... գլխուդ վերեւ փայլող արեգակը եւ ... կը խոստանաս մեկնողներուն, ... մը որ ան ալ բերնի ծամոց եղած է. ... յանկերգը։ Ամայացած փողոցէ մը ... պահուս, անցեալ օր դիպուածաւ, ... կը հանդիպէի երկար ատենէ ի վեր չտե-

սած մէկ վաղեմի բարեկամիս, բաւական հինցած ամուրի մը։ Իր առաջին խօսքը եղաւ - ես ալ ջուանը վզիս անցուցի։ Ըմբռնեցի որ ամուսնացած է, ըստ Ֆրանսական երգիծական ասացուածքին՝ «զորտ օ քու» ըսել լիրեն թէ ջուանը ինչպէ՞ս է, թեթեւ թէ ծանր. պատասխանեց՝ երբեմն զօրաւոր կը սեղմէ, այն աստիճան որ փնտռել կուտայ ամուրիական ազատութիւնս ու անկախութիւնը։ Բայց սիրելիս, հեռու ինծմէ փիլիսոփայական խորհրդածութիւնները, միայն թէ պարզ է որ ամուսնութիւնը իր առաւելութիւններու կողքին, ունի նաեւ տաղտուկներ եւ պատասխանատուութիւններ։ Նշանածութեան շրջանին, մարդ, - կին կամ այր երկուստեք - վարդին միայն բուրմունքը կը հոտոտեն, ջուանը պաշտօնապէս վիզերնին անցընելէ վերջ, մերթ ընդ մերթ, նման կրեայի գլխուն, վարդին փուշը ինք եւս կ՚ելլէ իր պատեանէն ու ... կը խայթէ ... պէտք է գիմանալ։

Ու այժմ Օգոստոսը կը հեւի յամրաբար իր վերջալոյսին հետ տանելով նաեւ արձակուրդը եւ վերադարձողներու մտքին մէջ, դեռ երկար ատեն պիտի մնայ անոր յիշատակը իր ընծայած սփոփարար ապրումներով, գալոց նոր արձակուրդի վերստին ցանկացումով։

Օգոստոս էր. արձակուրդ էր...։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Ապրիլեան սերունդէն մէկը եւս բաժնըւեցաւ մեզմէ յաւէտ։ Տօնապետ Բալուեան ծնած էր 1898-ին Բաղմաշէն։ Խորապէս ցնցուած 1915-ի արհաւիրքէն, յաջորդ տարին, 1916-ին, 18-ամեայ Տօնապետ իր ընկերոջը Պետրոս Մուրատեանի հետ անցնելով Եփրատ գետը, Տէրսիմի ճամբով կը հասնի Երզնկա, միանալու համար զօր. Անդրանիկի ուժերուն։ Կը մասնակցի 1918-ի Մայիսին Սարդարապատի հերոսամարտին։ Ապա, ինչպէս շատեր կը գաղթէ Ֆրանսա եւ 1922-ին կը հաստատուի Վիէն, որ կ՚ըլլայ իր վերջին հանգրուանը։

Համակրելի ու իր շրջապատէն սիրուած ընկեր մըն էր Տօնապետ Բալուեան. կը սիրէր իր կեանքէն դրուագներ պատմել։ Ան նախ կորսնցուց իր երկու եղբայրները, ապա 1978-ին ալ կողակիցը, ինչ որ բաւական ընկճեց զինքը վերջին շրջաններուն։

Յուղարկաւորութիւնը կատարեց Լիոնէն Խսահակ քհնյ. Հէքիմեան, Օգոստոս 20, Երկուշաբթի առաւօտ, Վիէնի Սէն-Մօրիս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն-Սիրի գերեզմանատան մէջ, ընտանեկան դամբարանը։

Երթաս բարով սիրելի Տօնապետ. հայրենաշունչ խօսքերդ միշտ պիտի հնչեն մեր ականջին մէջ։ Ընդունէ՛ այս քանի մը տողերս որպէս բուրումնաւէտ վարդ մը, թարմ հողակոյտիդ։

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արմէն» նախակրթարանի բակին մէջ, Յուլիս 5-ին, տեղի ունեցած է «Արարատ» Միութեան սկաուտական բաժնի երդման արարողութիւնը, մասնակցութեամբ 250 սկաուտներու։ Ներկայ եղած են երկու հազար հոգի։ Գործադրուած է հինգ ժամ տեւող յայտագիր մը՝ երգ, նուագ, աստիճաններու բաշխում, տողանցք եւայլն։ Խօսք առած են «Արարատ» Միութեան Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Հրայր Շահնազարեան եւ Թեմին առաջնորդը՝ Կորիւն Եպիսկոպոս Պապեան։

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան գրական խմբակի կազմակերպութեամբ, Յուլիս 7-9-ը, տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած հայ գրողներու կեանքին ու գործին։ Յատուկ բաժիններ յատկացուած են 1915 եւ 1937 թուականներու նահատակ գրագէտներուն։

×

ՊՈԼՍՈՅ Սկիւտարի, Պէշիկթաշի, Սամաթիոյ, Պաքրքիւղի, Պէյօղլուի եւ բոլոր թաղերուն մէջ եւս Աստուածածնի աւանդութիւնը յարգուած է ջերմեռանդութեամբ ու խաղողօրհնէք կատարուած։ Այս առիթով Շնորհք Պատրիարք պատարագած ու քարոզած է Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իսկ հայ կաթողիկէ փոխանորդ Յովհաննէս Արք. Զօլաքեան Մեծ կղզիի Ս. Աստուածածնի եկեղեցւոյ մէջ։

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգ. Նուպարեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յուլիս 22, Կիրակի օր, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են աշակերտներ, արտասանութիւններով, երգերով ու պարերով։ Խօսք առած են նաեւ դպրոցի տնօրէնուհին՝ Օր. Գ. Էթեմէզեան ու Արշաւիր վրդ. Գափուճեան։ Հանդէսի փակումէն առաջ ծնողքներ ու բարեկամներ հանդէսին մթնոլորտէն խանդավառուած արտասուխ նուիրատուութիւններ կատարած են վարժարանին։

×

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ (Լիբանան) վանքը, Աստուածածնայ տօնին առթիւ, տարիներու աւանդութեան համաձայն, այս տարի եւս ընդունեցաւ հազարաւոր ուխտաւորներ, որոնք անգամ մը եւս վերանորոգուեցան Հայց. եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանաբար աւանդութեամբ։ Շաբաթ, Օգոստոս 11-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, տեղի ունեցաւ երեկոյեան ժամերգութիւն, որու աւարտին կատարուեցաւ Աստուածածնի իւղաներկ պատկերին օծումը՝ Տաթեւ Արքեպիսկոպոսի ձեռամբ։ Իւղաներկ պատկերը գործն է արուեստագէտ նկարիչ Զօհրապ Քէչիչեանի, նուիրուած է իր եւ իր քրոջ՝ Յասմիկին կողմէ Անթիլիասի Մայր տաճարի խորանին համար։ Արարողութենէն ետք Հայրապետը գնահատեց արուեստագէտն ու նուիրատուն իրենց գեղեցիկ եւ օրինակելի արարքին համար։ Երեկոյեան ժամը 8-ին, Ս. Աստուածածնայ մատրան մէջ տեղի ունեցաւ Հսկումի արարողութիւնը, որուն ներկայ եղան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան անդամները։ Մեծ թիւով հաւատացեալներ հետեւեցան այս արարողութեան, որմէ ետք ուխտաւորներէն շատեր գիշերեցին մատրան մէջ։ Կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածին մատրան մէջ Ուխտի Օրուան պատարագը մատոյց Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Տաթեւ Արքեպիսկոպոս Սարգիսեան։ Գարեգին Բ. իր քարոզին մէջ անդրադարձաւ Ս. Աստուածածնի անձին, անոր մէջ շեշտելով երեք գլխաւոր առաքինութիւններ. - ա) Հաւատք՝ Աստուծոյ կամքին հանդէպ հաւատարմութեամբ եւ ընդառաջումով արտայայտուած։ բ) Մաքուր, անբիծ նկարագիր։ գ) Տիպար մայրութեան հոգի։ Ապա, շեշտեց աւանդութեանց պահպանումի անհրաժեշտութիւնը, որպէս աւիշ ազգի մը գոյատեւման շարունակական ընթացքին։ Ան ըսաւ. «Աւանդութիւնը, ազգ մը իր արմատներուն կապող կաբելօրագոյն ազդակն է։ Ի՞նչպէս կրնայ ծառ մը մշտադալար մնալ երբ կտրուած ըլլայ ան իր արմատներէն»։

LIVRES REÇUS

BRITAIN AND
THE ARMENIAN QUESTION
1915 - 1923
Akaby NASSIBIAN
Croom Helm. London and Sydney
St. Martin's Press, New - York, 1984.

ՊԶՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Ծերունի Մոշէ հոգեվարք է։ Վերջին ճիգ մը կ՚ընէ, գլուխը կը բարձրացնէ եւ կը հարցնէ. -

- Ամբողջ ընտանիքը հո՞ս է։ Կինս Ռաշէլը հո՞ս է։

- Այո՛, կ՚ըսէ Ռաշէլ։

- Երկորեակնե՞րը։ Եզեկէլ եւ Դաւիթ հո՞ս են։

- Այո՛, հոս ենք, կը պատասխանեն։

- Իսկ Բենիամի՞ն, կրտսերը, հո՞ս է։

- Այո՛, հայրիկ, կ՚ըսէ Բենիամին։

- Այն ատեն, խերն Աստուծո՛յ, եթէ ամէն մարդ հոս է, խանութը ո՞վ կը պահէ։

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ
«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 18 -

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ

- Դոն, Ցխսուս, կը փոփոխես եզրնե-րը. խնդիրը հոս հարիւր անասուններու վրայ չէ, հոս հարցը հասարակաց գոյքի վրայ է։ Հարիւր անասուններու մահը չէր ներկայացներ պարզապէս պողպատէ գլուխ՝ այդ Բագոթթիին վնաս. կը ներկայացնէ հասարակաց վնաս մը լուերուն թէ գէշերուն։ Եւ այնպիսի անդրադարձումներ կրնայ ունենալ, որ աւելի խըռ-ացնէն արդէն գոյութիւն ունեցող պառակտումները եւ ստեղծեն կռիւ մը, որուն մէջ դուրս սպրդին մէկի տեղ քանի մեռնալ։

Քրիստոս համաձայն չէր։

- Եթէ համոզկեր խօսքերով խափանես այսօր մահը, ինչո՞ւ համոզիչ խօսքերով պիտի չկարենաս խափանել վաղուան մահերը։ Տոն Քամիլլօ կորսնցուցի՞ր հաւատքդ։

Տոն Քամիլլօ դուրս ելաւ դաշտերն ի վեր քալելու, որովհետեւ ջղայնացած էր, ու այդպէս յանկարծակի, դիպուածին նայէ, շատ մօտէն սկսաւ լսել Լա Կրանտէի հարիւր կովերուն բառաչիւնները։ Յետոյ լսեց պահապան մարդոց խօսակցութիւնները եւ տասը վայրկեան ետքը ինքզինքը գտաւ՝ որ կը սողոսկէր առուամներու կրադիւաէ խոշոր խողովակներու մէջէն, որ կ՚անցնէր մետաղեայ թելերու տակէն, եւ որ բախտէն չոր էր։

«Հիմա, մտածեց Տոն Քամիլլօ, պէտք էր որ մէկը ինծի սպասելիք ըլլար խողովակին ծայրը հարուած մը տալու գլխուս. այն ատեն կարգին կ՚ըլլար»։

Մինչդեռ մարդ չկար եւ այսպէս Տոն Քամիլլօ կրցաւ գդուշութեամբ քալել ջրանցքին մէջէն դէպի ագարակը։

- Կեցի՛ր հո՛ն. ըսաւ քիչ վերջ ձայն մը, եւ Տոն Քամիլլօ ոստումով մը դուրս ելաւ ջրանցքէն ու նետուեցաւ խոշոր բունի մը ետին։

- Կեցի՛ր հոն, թէ ոչ կը կրակեմ, ըսաւ նորէն ձայնը, որ հիմա ջրանցքին միւս կողմը խոշոր բունի մը ետեւէն կուգար։

Դիպուածներու երեկոն էր. Տոն Քամիլլօ դիպուածով ձեռքին մէջ գտաւ պողպատէ խոշոր առարկայ մը. այն ատեն ետ քաշեց բանիկ մը որ կը շարժէր, եւ պատասխանեց.

- Զգոյշ, Փեփփոնէ, որովհետեւ ես ալ կը կրակեմ։

- Ահ, մրթմրթաց միւսը, կ՚երդնուի որ այս խնդիրներուս մէջ ալ պիտի ինայիր ոտքերուս միջեւ։

- Աստուծոյ գինադադար, ըսաւ Տոն Քամիլլօ, ով որ դրժէ խօսքին, սատանայի ապրանք է։ Հիմա պիտի հաշուեմ. երբ երեք ըսեմ, երկուքս ալ կը ցատքենք փոսին մէջ։

- Վարդապետ պիտի չըլլայիր եթէ այդպէս չարամիտ չըլլայիր, պատասխանեց Փեփփոնէ, եւ երեքին ցատքեց, ու նըստած գտնուեցան ջրանցքին յատակը։

Գոմէն կուգար կովերու դժոխային բառաչը, եւ այնպիսի բան մըն էր, որ պաղ քրտինք կը բերէր։

- Ով գիտէ որքան կը զուարճանաս այս երաժշտութեամբ, մրմռաց Տոն Քամիլլօ, մեզք որ երբ կովերը սատկին երաժշտութիւնն ալ պիտի դադրի։ Լաւ կ՚ընես պինդ կենալով. մանաւանդ թէ պէտք ես բացատրել ընտանիքներուն, որ այրեն ցորենները, խոտերը ու տուներն ալ ուր կը բնակին։ Մտածէ՛ ինչ կատաղութիւն խեղճ Բագոթթին, որ պիտի ստիպուի ապատանիլ զուիցերական խեղճ պանդոկ մը, վատնելու այն քանի մը միլիոնները որ զետեղած է հոն։

- Պէտք է տեսնել թէ պիտի հասնի՞ Զուիցերիա, պատասխանեց սպառնալիքով Փեփփոնէ։

- Ճիշդ է, բացագանչեց Տոն Քամիլլօ, խրատանք ունիս. ժամանակն է մէջտեղէն վերցնելու այդ Հինգերորդ պատուիրանը, որ կ՚ըսէ, մի սպաններ։ Եւ երբ մէկը գտնուելու ըլլայ Յաւետենական Հօր առջեւ, ըսելիքը պարզ է. «Կարճ կապենք, սիրելի Հայր Երկնաւոր, թէ ոչ Փեփփոնէ ընդհանուր գործադուլ կը յայտարարէ, եւ ամէնուն ձեռքերը ծալել կուտայ»։ Ճիշդ տեղն է, Փեփփոնէ ի՞նչպէս պիտի յաջողիս ծալել տալ Քերոբէններուն ձեռքերը. մտածե՞ր ես։

(Շար. 71)

ՓՌԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Աշխէն Սողոմոնեանց 1000 Ֆ. Միտրթաուրն՝ Խաչիկ Թէօլէօլեան 500 ֆրանք։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սեպտեմբեր 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները Խաղողօրհնէքի առթիւ ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան. – Պահապանեան ընտանիք 500 Ֆ., Այրի Տիկին Ոսկերիչեան 250 Ֆ., Այրի Տիկին Մարի Գարապիլալհեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Պ. Կարպիս Գասպարեան, Այրի Տիկին Շահնար Գրիգորօֆ, Տէր եւ Տիկին Թօքմաչեան, Տէր եւ Տիկին Հաբէլեան, Տիկին Նահապետեան, Այրի Տիկին Զալըքեան 100-ական Ֆ., Տիկին Խաչատուրեան, Այրի Տիկին Միքայէլեան 50-ական Ֆ.։

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
DANS LA JOURNEE :
824. 90. 27
LE SOIR :
415. 31. 43

GRAND GALA
Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար։

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ։ Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը։ Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման։

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.-

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի։

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի միջեւ։

Հասցէներ.-
Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado. 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա Մ Ե Ա Կ-ի տօնակատարութիւն

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN.

Trois nouvelles traduites de l'arménien
par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊԶԵՂ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTĒ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու։

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է։

×

Տոհմիկ և դասական երաժշտութեան ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ՝ ՀԱՅՐ Յ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ։
Արձանագրութիւն՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն սկսեալ։ Առաջին փորձը՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին։

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

Ոսկի Աշունը Երեւանի Մէջ

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

TEL. : (91) 93 04 90

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

PARIS - ATHENES - PARIS

ALLER 26 / 8 — **1350 Frs** (avion uniquement) — **RETOUR 09 / 9**

Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes
A PARTIR DE
2570 *Frs*

Lic. 1539

Forfait 8 jours — PARIS / PARIS — Séjour Pension Complète, Vin inclus et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
30

JEUDI
30 AOUT
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.776 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.776

ՆԱՒԸ ԼԵՌԱՆ ՎՐԱՅ ՉԷՐ...

ԱՅՐՈՒԻՆ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԸ ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ ՉԵՆ ԳՏԵՐ...

×

Ամերիկացի այերանաւորդը՝ Այրուին ...ու համաձայն չէ Սթէֆինսի որ կ'ըսէր ...թէ բաներ մը գտեր են Նոյի տապանէն եւ ...ամուլի ասուլիս մըն ալ տուեր էր Անգա... (տես՝ «Յառաջ» Օգոստ. 8): Արդարեւ, ...երրորդ անգամ ըլլալով ձախողեր է Արարատի գագաթին (5.165 մեթր) Նոյի տապանէն հետքեր գտնելու իր ջանքերուն ...մէջ եւ յայտարարեր է որ ոչ մէկ արժէք ...ընծայէ Սթեֆինսի «յայտնաբերումներուն»...:

Այս առընչութեամբ, Օգոստոս 29-ի «Հիւրրիյէթ»ը «Այրուին ձեռքերը պարապ վերադարձաւ Արարատի 5.165 մեթր գագաթէն» կը գրէ եւ աւելի մանրամասնութիւններ կուտայ ամերիկացի այերանաւորդին յայտարարութիւններէն: Կը պարզուի որ Այրուին շատ ջղայնացած է ու ...համար որ տապանը չէ գտած այլ ...ընկերը՝ Սթէֆինս ...ած է եւ ըսած թէ գտած է: Լուսնէն վերադարձողը կ'ըսէ թէ հոն ուր Սթէֆինս (1585 մեթր) կ'ըսէ թէ տապանէն հետքեր գտած է, ինք ալ գացած էր անդ...ցի ընկերոջը՝ Ուլաթի հետ եւ փաստ ...ուր: Իրեն համար Սթէֆինս ինքզինքին ...չըլլալու համար, ալ ի՛նչ ըսելը չի ...իտեր, խելքը կորսնցուցած է: Փաստ ալ ...կը բերէ, ըսելով թէ Մարուին Սթէֆինս ...իր Թուրք բարեկամը (որու տունը տը...ած էր ասուլիսը) մէջտեղ չկան, հեռաձայնին՝ «ինքնաշխատ պատասխանող» մը ...այ միայն: Մնաց որ Թուրքերն ալ, ...յորդ, արտօնութիւն չեն տուած փորե...լու, աւելի լաւ փնտռելու համար սա ...տապանը...:

«Թէրճիւման» Հէրըլտ»ն ալ Օգոստոս 29-ի իր թիւով կ'անդրադառնար այս ...պատմութիւններուն, արձագանգելով Այրուինի Տողուպայազիտ տուած ճըշ...ումի ասուլիսին, ուր նախկին այերա...ւորդը «ամօթ եւ ապօրինի է» կ'ըսէ ...թէ որ Սթէֆինս ըրած է: Ուսյթ ալ ...ըսէ թէ քննութիւնները փաստած են որ ...քարերը կրնան ժանգի հետքեր՝ պղինձ ...եւ անագ պարունակել, որոնք կ'օգտա...գործուէին նաւի կազմածի համար: Ու ...կ'ըսէ. «Կասկած չկայ մտքիս մէջ որ ա...ոնք նաւ մըն է: Հարցը սա է՝ Նոյի տա...պանն է թէ ոչ այս նաւը հոս է ուրիշ ...պատճառով»:

Եթէ լաւ հասկցանք այս մէկուն ըսածը, Արարատը կամաց - կամաց նաւահանգիս...տի կը վերածուի, քանի որ Նոյի տապա...նէն զատ ուրիշ նաւեր ալ կը գտնուին...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՓՐԱՏԻ վրայ Թուրքերու շինած ամբարտակը կը մտահոգէ Սուրիացիները, ...ինչպէս կը բացատրէ «Մոնտ»ի Դամաս...ի թղթակիցը: Թուրքերու նմանօրի...նակ երրորդ նախաձեռնութիւնն է Եփրա...տի վրայ՝ Քէպանէն, Գարագայէն (30 միլիառ եւ 9,5 միլիառ խ. մեթր) ետք Աթաթիւրք ամբարտակը, երբ վերջանայ 1993, թոյլ պիտի տայ Թուրքերուն որ 90 միլիառ խ. մեթրի պահեստ մը ունե...նան ելեկտրական ուժանիւթի արտադ...րութեան համար: Եւ դեռ ուրիշ երկու ծրագիրներն ալ ունին մինչեւ 2006: Սու...րիա կ'ըսէ թէ եթէ Թուրքերը այս բոլոր ծրագիրները գլուխ հանեն, ցեռափնեայ ...իրա երկիրներուն ջուր չի մնար:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ հարաւ - արեւելքի կացու...թիւնը կրկին բնականոն կը նկատուի ...Թուրքերու յարձակումներէն ետք (Օգոս...տոս 15) որոնց «պաշտօնական» հաշուե...կշիռն է՝ երկու մեռեալ եւ 11 վիրաւոր: Թուրքերը բաւական ձերբակալութիւններ ...կատարած են, մէջն ըլլալով կիներ, բայց

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԶԳԱՑԱՑՈ՛ՒՆՑ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻԹԵՐԱՆ՝ ԽՈՐՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ Է

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՒ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱԼ՝ ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ

ԽՄԲ. - Հաւանաբար կան մարդիկ, որոնք կը փորձեն «զոռ» տալ իրենց երեւակայութեան համով - հոտով վէպերու հեղինակ դառնալու եւ նոր Տիւմա մը ըլլալու միտումով ու չեն յաջողիր: Այդ պարագային մասնաւոր հոգ ընելու հարկ չկայ, ոչ ալ մանաւանդ՝ յուսահատելու, քանի որ բաց ասպարէզ մը կայ՝ կարելի է թուրք թերթերու, օրինակ՝ *Թէրճիւմանի* (Հիւրրիյէթն ալ, փա՛ռք Աստուծոյ ետ չի մնար...) աշխատակից դառնալ: Արդարեւ կը բաւէ վառ, շա՛տ վառ երեւակայութիւն ունենալ, հեռուէն - մօտէն ծիծաղելիի մասին որեւէ գաղափար չունենալ, թուղթ - գրիչ առնել ու նստիլ գրել: Ի՞նչ: Օրնակ, ինչպէս կ'ընէ էրկուն Կէօզէ (*Թէրճիւման*, Օգոստոս 25) թէ Միթերան խորհ. գործակալ է կամ Ալթան Տէլիօրման պէս բոլոր հայ եպիսկոպոսները - հին թէ նոր՝ *«Լը Նը Ֆէ փա լը մէթյէ»* պիտի ըսէր Ֆրանսացին, առաջնորդ, պատրիարք, կաթողիկոս ղեկավար - ահաբեկիչներու վերածել (*Թէրճիւման*, Օգոստոս 26): Կուտանք այս երկու «գլուխ - գործոց» յօդուածներուն գլխաւոր մասերը. -

×

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ Ք. Կ. Պ.Ի ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱ՞Լ ՄԸ

«... Ա. - Ֆրանսա կ'ուզէ որ ընդունինք պատասխանատուութիւնը «Հայերու ցեղասպանութեան» (այսինքն ընդունինք թէ գործած ենք արարք մը որ չէ գործուած): Ասոր պիտի հետեւի Թուրքիոյ հողերէն մէկ մասին (հաւանաբար իրենց հրագանքին համաձայն արեւելեան Անատոլուի քանի մը նահանգներու) անկախ Հայաստանի մը կազմութեան համար անոնց յանձնումը: Ենթադրենք որ նման աղէտ մը իրականացաւ: Այդ պարագային այս հողերուն տիրանալիք միակ երկիրն է Խորհ. Միութիւնը: Այսինքն այս հարցին ետին կը գտնուի Ռուսիոյ դարաւոր բաղձանքն ու նպատակը:

Բ. - Ֆրանսա կամ Պ. Միթերան կը փափաքին որ ՕԹԱՆի պատասխանատուութեան ենթակայ գօտին ընդլայնի. այս կը նշանակէ Նորվեկիոյ եւ յատկապէս Թուրքիոյ նման ծայրամասերու երկիրները դուրս ձգել ՕԹԱՆ-ի պաշտպանութեան ծիրէն: Մինչդեռ երկու աշխարհամարտներն ալ ցոյց տուած են որ Եւրոպայի պաշտպանութեան բանալին «Միջերկրականի տիրապետութիւնն» է: Այսօր այս բանալին Թուրքիան է: Այս մէկդի, եթէ Թուրքիոյ պատուարը Աստուած չընէ օր մը փլչի, ո՞ր ուժը արգելք պիտի հանդիսանայ Միջին-Արեւելքի քարիւղին, Պարսից Ծոցին ու Սուէզի Ջրանցքին ռուսական հակակշռի ենթարկուելուն: Պիտի ըսուի թէ նոր զէնքեր, Իսրայէլ կրնան արգելք ըլլալ, սակայն պատերազմի մէջ աշխարհագրական դիրքի կարեւորութիւնը ո՞վ կրնայ ուրանալ: Ասկէ զատ, այն օրը ուր Թուրքիոյ պատուարը դադրի գոյութիւն ունենալէ Ռուսիա նոյնիսկ պէտք պիտի չունենայ այս շրջաններուն համար պատերազմելու. այդ փոքր երկիրները խաղաղութեան շինուած աշտարակներու նման քանի մը ամսուան ընթացքին պիտի տապալին: Այսքան ալ չէ միայն. Արեւմուտքի մէջ Յունաստան, Այսլանտա, Եուկոսլաւիա ու ապա Իտալիա պիտի քշուին այս յորձանքէն... այսինքն Եւրոպայի թաղումը պիտի կատարուի, երբ ան դեռ ողջ է:

Բ. աշխարհամարտին Ու. Չըրչիլ ըսած էր. «Եթէ Թուրքիա Գերմանիոյ որպէս դաշնակից մասնակցէր պատերազմին, այս պատերազմը 10 տարի եւս կը տեւէր»: Այլ խօսքով այն որ ներկայի պայմաններուն ՕԹԱՆ-ի մէջ Թուրքիոյ դերը աւելի մեծ է Ֆրանսայի դերէն: Ֆրանսա առդէն չի կրնար պատերազմիլ Խորհ. Ռուսիոյ դէմ, իր համայնավարները կը բաւեն նման բախումէ մը դուրս ձգելու համար Ֆրանսան:

Գ. - Այս կացութեան մէջ յայտնի կ'ըլլայ թէ երկու «առաջարկներն» ալ միմիայն Խորհ. Միութեան շահերուն կը ծառայեն: Մէկը որ թէ՛ երկրի մը նախագահն է թէ՛ Ք. Կ. Պ.ի գաղտնի սպասարկու մը չի կրնար մանր հարցերով զբաղիլ: Նոյնիսկ կրնայ երեւութապէս խորութեամբ վարուիլ Խորհ. Միութեան հետ. օրինակի համար կրնայ «Սախարովը ազատ արձակեցէք» ալ ըսել: Համայնավարութեան ընծայելիք իր մեծագոյն ծառայութիւնը իր դիրքին համբաւին ու բարձրութեան համապատասխան կեցուածքով մը Թուրքիոյ նման երկիր մը Խորհ. Միութեան գիրկը ձգել պէտք է ըլլայ: Համայնավարները Մոսկուայի ամենէն ծանօթ հրապարակին վրայ ոսկեձոյլ արձանը կը կանգնեն այն անձին որ նման յաջողութիւն մը կ'արձանագրէ...:

ԷՐԿՈՒՆ ԿԷՕԶԷ

×

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

Յօդուածագիրը նախ կը խօսի հայկ. ահաբեկչութեամբ հանրութեան մօտ կազմուած Հայու երկդիմի պատկերին մասին, այն թէ մէկ կողմէ Հայերու ահաբեկչական արարքները հաշտ աչքով կը դիտուին, քանի որ «ինչ ընեն, խեղճերը հող չունին, երկիր չունին», միւս կողմէ երբ «Հայ» կ'ըսուի հետզհետէ աչքերու առջեւ կուգան զինուած, արիւնոտած աչքերով զինուորեալներ: «Նման պատկեր մը ջնջելու միտումով ֆրանսական *Լը Փուէն* շաբաթաթերթը կարիքը տեսած է գրելու թէ «Առանց զէնքի Հայեր ալ գոյութիւն ունին» կ'երեւի կ'ըսէ ապա Ա. Տէլիօրման ու կը շարունակէ.

×

«Առանց զէնքի Հայե՞ր...

Ո՞վքեր են արդեօք ասոնք օրինակի համար:

«Լը Փուէն»ի համաձայն մէկը Թրքահայոց Պատրիարքն է Շնորհք Գալուստեան, միւսը Խորհ. Հայաստանի Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա.:

Լսեցինք թէ Գալուստեան ու Վազգէն տեսակցութիւն մը պիտի ունենան:

Ուշագրաւ չէ՞ Խորհ. Հայաստանի կրօնական ղեկավարուն այսպէս յանկարծ գործօն դիրքի անցնիլը:

Փարիզի հայկ. քննախնդրութեան յուշարձանին բացումի արարողութեան ներկայացուած է Երեւանի եկեղեցին:

Հոս կէտ մը դնենք ու անցնինք Վատիկան:

Վսեմաշուք Պապը իր պալատին դրան առջեւ կարօտով ողջագուրուած է Խորհ. Հայաստանի եկեղեցւոյ առաջնորդին հետ:

Ի՞նչ տեսակ եկեղեցի է Երեւանի սա եկեղեցին:

Ինծի կը թուի թէ կը տեսնեմ արդէն այն քմծիծաղը որ կը գծուի ընթերցողներուս դէմքին վրայ:

- Հայկ. եկեղեցի մը ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ. անշուշտ ջատագովը հայկ. պնդումներու, նոյնիսկ բուն աղբիւրը: Այս եկեղեցին չէ՞ որ զանոնք սնուցած, աճեցուցած, տարածած է ու ի հարկին նաեւ գործադրած:

Անցեալ դարուն այսպէս էր, հայկ. ապստամբութիւնները գրեթէ ամբողջութեամբ կը պատրաստուէին եկեղեցիներու մէջ, որոնք զէնքի մթերանոցներու վերածուած էին:

93-ի տխրահռչակ աղէտէն ետք յաղթական ռուս բանակը Էջմիածին դիմաւորելու փութացողները այս եկեղեցւոյ առաջնորդներն էին:

Նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ արիւնալի ըմբոստութիւններ ծրագրողներու գլխաւորը Իզմիրլեան պատրիարքն էր:

Իսկ ներկայ դարուս սկիզբին աղէտի մը փոխակերպուած Ատանայի ըմբոստութիւնը պատրաստուած ու ղեկավարուած էր Մուշեղ Եպիսկոպոսի կողմէ:

Ջինայաղարին Պոլսոյ մէջ առիթը չահագործելով անմոռանալի մութ գործունէութիւններու հետամուտ դարձած դէմքերը, անոնք որոնք բազմաթիւ հայրենասէրներու մահուան պատճառ դարձան, վեղարաւոր այս կրօնաւորներն չէի՞ն:

Վերջապէս 1965-ին Պէյրութի հայ եկեղեցւոյ պետը, Խորէն չէ՞ր որ միանալով Մակարիոսի հակաթուրք ծրագիրներ մըշակեց:

Կարելի՞ է մոռնալ որ նոյն տարին 150 հազար Հայեր Երեւանի մէջ «Թուրքիոյ մեր հողերը կ'ուզենք» աղաղակելով տողանցեցին:

Խորհ. Հայաստանի Վազգէն Կաթողիկոսը վարչաձեւին հաւատարիմ մէկն է ու եկեղեցւոյ պետը: Բոլոր անոնք որոնք գիտեն թէ 1965-ի ցուցարարները առանց վարչաձեւին արտօնութեան ու քաջալերանքին չէին կրնար Թուրքիայէն հողի պահանջ մը բանաձեւել, աւելի լաւ պիտի հասկնան Վազգէնի դերը:

Հիմա, արդեօք վսեմաշուք Վազգէն ու մեր մեծապատիւ Գալուստեանը քովէ - քով գալով ի՞նչեր պիտի խօսին: Ահաբեկչութիւնը, հակաթուրք յարձակումները պիտի դատապարտե՞ն, թէ անտեղի պիտի հռչակեն այս տղայական պնդումները:

Կը կարծեմ թէ երկուքն ալ իրենց փէշերուն տակ ինքնագործ զէնքեր չեն կրեր:

Այսինքն, «Լը Փուէն»ի խօսքով «անոնք առանց զէնքի Հայերէն են»:

Ահա, այսպէս կ'ըլլան անզէնները:

Ա՛լ երեւակայեցէք զինուածները:

Նաեւ մտածեցէք թէ ո՞րն է մեծագոյն վտանգը:

Միայն այն ատեն Վազգէն - Գալուստեան տեսակցութիւնը կարելի կ'ըլլայ աւելի առողջ կերպով դնահատել:

ԱԼԹԱՆ ՏԷԼԻՕՐՄԱՆ

բոլորին ինքնութիւնը գաղտնի կը պահուի: Հիւրրիյէթ կ'ըսէ սակայն թէ անջատողականներու պետը՝ Մէհմէտ Եաման ձերբակալուած է լեռը եւ խոստովանած է յարձակումը: Մաքրագործումի գործողութիւնները կը շարունակուին բանակին եւ ոստիկանութեան կողմէ:

ԷԼԷՆԱ ՊՈՆԷՌ Սախարովի կինը, 62 տարեկան, հինգ տարուան պարտադիր բնակութեան դատապարտուած է, այսինքն «ներքին աքսորի», ինչպէս կ'ըսեն Խորհ. Միութեան մէջ: Այս լուրը հաստատուած է խորհրդային հաւաստի աղբիւրի կողմէ, որոնք կը ճշդեն թէ դատավարութիւնը տեղի ունեցած է Գորկի եւ ամբաստանեալին յանցանքն է հակախորհրդային քարոզչութիւն:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Գրեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մխիթարեան կրթական առաքելութիւնը ծնունդ առաւ իր հիմնադրին՝ Մխիթար Աբբահօր օրով: Առաջին դպրոցը բացուեցաւ Հունգարիա, հայաշատ Թրանսիլվանիա նահանգին Եղիսաբեթուպոլիս քաղաքին մէջ, 1746-ին: Յաջորդող տասնամեակներու ընթացքին այս կրթական առաքելութիւնը տարածուեցաւ աշխարհի չորս ծագերուն: Ճառագայթեց բոլոր հորիզոններուն վրայ, Պոլսէն Վենետիկ, Աղեքսանդրիայէն Փարիզ, մինչեւ Պուէնոս - Այրէս եւ այլուր: Հոն, ուր հայութիւնը իր պատմութեան ճակատագրական բերումով հաստատուեցաւ, հոն Մխիթարեան հայրերը վարժարան բարձրացուցին: Հոն, ուր Հայութիւնը օճախ կազմեց, հոն Մխիթարեան հայրերը մանուկներու շրթներուն վրայ դրին Մեսրոպեան մեծաքանչ բարբառը, գեղեցցին անոնց հոգիներուն մէջ մեր հայրապետներուն դրոշմը, Թագաւորներուն փառքերը, միշտ լուսաւորութեան կեդրոն ունենալով մայրավանքը՝ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ:

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, որ կը կրէ իր բարերարին՝ Սամուէլ Մուրատի անունը, ունի ճիշդ մէկ ու կէս դարուան պատմութիւն, 1834 - 1984, բաժնուած երեք շրջաններու:

Առաջին շրջանը, 1834-էն 1846, Փատովա (Իտալիա): Ապա, 1846-էն 1870 Փարիզ, Լուի - Ֆիլիփ Թագաւորի արտօնագրով, 12 ռիւ Մոսիէօ: Բացման հանդիսութեան, 1848 Սեպտեմբեր 24-ին, կը նախագահէ՝ Ալֆոնս Տը Լամարթին, Ֆրանսայի Արտաքին նախարար: Սակայն, 1870-ին ֆրանքօ-փրուսեան պատերազմը կը ստիպէ Մխիթարեան հայրերը վարժարանի դռները փակել, հեռանալ «առժամապէս» Փարիզէն ու միանալ քոյր վարժարանին, Վենետիկ, կոչուելով Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարան: «Առժամապէս»ը կը տեւէ 60 տարի: 1928-ին է որ Միաբանութիւնը որպէս յարմարագոյն միջավայր կ'ընտրէ խաղաղ ու գալարագեղ Պրեմպրեան անտառներուն մէջ, մարքիզուհի Փոմփատուրի պատմական դղեակը, Սէնի ափերուն, Սէն - Քլուի դարաստանին դիմաց, Սեւրի մէջ, 26 ռիւ Թռուայոն: Այդ Թուականին, 1928-ին կը բացուի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի 3-րդ եւ նոր շրջանը: Շրջան մը զոր իրենց անդնահատելի վաստակով բեղնաւորած են Մխիթարեան փայլուն դէմքեր՝ Հ. Սահակ վրդ. Տէր - Մովսէսեանէն, Հ. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեանէն, Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանէն, Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաշեանէն մինչեւ Սերովբէ վրդ. Ագըլեան, որոնց յիշատակը դեռ քաղցր եւ թարմ է մանաւանդ բոլոր նախկին աշակերտներուն, ծնողքներուն սրտին մէջ եւ ընդհանրապէս Ֆրանսահայ գաղութին հաւաքական յիշողութեան մէջ:

×

Արդ, Սեպտեմբեր 16-ին, կը բացուի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի 56-րդ տարին (Նոր շրջան): Տարիներու ընթացքին վարժարանին կառոյցը կրեց փոփոխութիւններ, պատշաճելով ժամանակի պահանջներուն եւ հրամայականներուն: Այսպէս, վերջին տարիներուն, հաստատուեցաւ ցերեկօթիկի դրութիւնը, աշակերտութիւնը դարձաւ երկսեռ եւ բացուեցաւ մանկապարտէզ մը լրիւ դարձնելով դպրոցական ընդհանուր կառոյցը:

Այս տարի աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է՝ 160, որուն հարիւրէն երեսունը աղջիկ:

Մանկապարտէզը ունի 20 աշակերտ, բաժնուած երկու դասարաններու: Դասաւանդութիւնը հիմնուած է առաւելաբար հայերէնի վրայ: Երգ, խաղ, պար, ձեռային աշխատանք եւ ընդհանրապէս «էքսփրէսիոն» եւ «էվէյ» կոչուած նիւթերը, որոնք ամէն ինչ կը պարունակեն եւ երբեմն ալ ոչինչ, կ'ըլլան հայերէնով:

Նախակրթարանը 70 աշակերտով ունի իր լրիւ կառոյցը: Այսինքն հինգ դասարան. պատրաստական դասընթացքէն միջին դասընթացք երկրորդ տարի, կամ ալ 11-րդէն 7-րդ դասարան: Հոս, կը կիրարկուի Նախակրթարաններու Պետական ուսումնական ծրագիրը եւ կը տրուի իւրաքանչիւր դասարանին, ամէն օր, երկու ժամ հայերէն:

Երկրորդականը կը հաշուէ 70 աշակերտ, 6-րդէն Ա. դասարան: Այս տարի կը բացուի Ա. դասարանի Ժ.է ճիւղ մը: Տրուած ըլլալով որ Ա. դասարանի մակարդակին «հասարակաց ծրագիրը» կը վերջանայ եւ կուգան բաժանումներ բազմ ճիւղերու. գրականէն, գիտականէն, Թեքնիքէն, Թեքնոլոժիէն, տնտեսականէն, էնֆորմաթիք եւայլն ... դժուար է նման մանաւոր հաստատութեան մը մէջ, ուր աշակերտներու թիւը սահմանափակ է, ստեղծել բոլոր ճիւղերը: Աշակերտներուն թիւը պէտք է արդարացնէ ճիւղի մը հաստատումը: Այս պատճառաւ ալ, բազ տարիներուն, աւարտական դասարան կայ կամ ոչ: Այս տարի չկայ: Տեսչութիւնը այս հարցը լուծած է հետեւեալ ձեւով: Նոթր - Տամ - Տը - Պուլոներ մերձակայ վարժարանը կը ղրկէ թիւով մէկ կամ երկու այն աշակերտները որոնք ընտրած են ճիւղ մը, սեքսիոն մը, որ վարժարանը չունի, կամ չի կրնար ստեղծել, վերոյիշեալ պատճառներով: Աշակերտը հոն կը հետեւի դասընթացքներուն միայն, միշտ կապուած մնալով իր վարժարանին ընդհանուր կեանքին: Աւելորդ է ըսել եւ ծանրանալ Պետական ուսումնական ծրագրին վրայ որ կիրարկուի բոլոր դասարաններուն մէջ, շատ բնականօրէն: Գալով հայերէնին, մինչեւ 3-րդ դասարան կը տրուի շաբաթ 6-էն 7 պահ: Իսկ երկրորդ դասարանէն աւարտական, եթէ գոյութիւն ունենայ, հայերէնի դասընթացքներու պահերը կը նուազին: Հոս, առնուազն տարօրինակ կը գտնենք կիրարկուած այս ձեւը, չըսելու համար բոլորովին հակառակ պարզ տրամաբանութեան: Առարկութիւնը ծանօթ է. դասերը աւելի ծանր եւ դժուար են, քննութիւններու դասարաններ են եւայլն...: Եւ չենք ընդունիր: Իւրաքանչիւր տարիքի համար դասերը ծանր եւ դժուար են: Արդեօք տասը կամ տասնմէկ տարեկան փոքրիկին համար, որ 6-րդ դասարան կը մտնէ, ուր պիտի սորվի օտար լեզու մը, բնագիտութիւն, կենսաբանութիւն և այլ նոր նիւթեր, ծանր եւ դժուար չէ՞: Ինչո՞ւ նուազեցնել հայերէնի դասերը տասնչորս կամ տասնհինգ տարեկան աշակերտներուն, որոնք այդ տարիքին մէջ աւելի հետաքրքրութեամբ, աւելի գիտակցութեամբ կը հետեւին ու կը սորվին: Անկէ զատ, այս առթիւ, արձագանգ հանդիսանալով կարգ մը դիտողութիւններու եւ որոշ մտահոգութեանց, կ'ուզենք ըսել թէ բաւարար չափով կամ անհրաժեշտ արդիւնաւորութեամբ (էֆիքասիթէ) չի կիրարկուիր հայերէնի դասերու ծրագիրը, չի տրուիր հայկական դաստիարակութիւնը, ազգային ոգին: Եւ այս տեղատուութիւնը, քիչ մը ընդհանուր է: Հայ վարժարանէ մը եւ այս պարագային մանաւանդ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-է մը, ամէն բանէ առաջ կ'ակնկալուի հայերէնի կատարեալ ուսուցում, տոհմիկ դաստիարակութիւն, այլ խօսքով պատրաստութիւն մը, կազմութիւն մը դէպի հայկականութիւն իր բոլոր ստորոգելիներով: Թէպէտ, այս գործին մէջ ծնողքները ունին իրենց կարեւոր դերը եւ երբեք չմոռնանք որ բուն դաստիարակութիւնը կը սկսի նախ տունէն եւ ապա դպրոց եւ ընտանիք կը դառնան լրացուցիչ տարրեր պատանիի մը դաստիարակութեան մէջ: Ժամանակացոյցին վրայ կ'աւելնայ նաեւ շաբաթը մէկ պահ քրիստոնէականի դասեր: Աշակերտները շաբաթ մէկ անգամ ներկայ կ'ըլլան պատարագին: Խումբով կ'երգեն պատարագը եւ հերթով կը սպասաւորեն: Կան առաւօտեան եւ երեկոյեան խմբական աղօթքները: Նաեւ, Աթանաս վրդ. Քէչէճեան՝ որպէս մեծաւոր, հոգեւոր առաջնորդ կ'ընդունի աշակերտները, կը խօսի անոնց հետ բերելով պատասխաններ աշակերտներու մտքերը տանջող կամ հետաքրքրութիւնը արթնցնող կրօնական հարցերու եւ խնդիրներու շուրջ: Իւրաքանչիւր ճաշէ եւ ընթրիքէ սկիզբը աշակերտները լռութեամբ կ'ունկնդրեն հայկական երաժշտութիւն: Սերտողութեան ժամերուն կրնան օգտագործել իրենց լրիւ տրամադրութեան տակ դրուած ճոխ գրադարանը: Վարժարանը օժտուած է նաեւ գիտական նոր ընթալուծարանով, ուր աշակերտները կրնան առանձին - առանձին ընել իրենց բնագիտական, տարրաբանական, կենսաբանական փորձերը:

Վերադառնալով թուական տուեալներու, վարժարանը կը հաշուէ 110 գիշերօթիկ և 50 ցերեկօթիկ աշակերտներ: Ցերեկօթիկ աշակերտի մը համար տարեկան կրթաթոշակը, մէջն ըլլալով կէսօրուան ճաշը եւ տեղափոխութիւնը, կը բարձրանայ 6000 Ֆր.էն 24.000 Ֆ. ըստ դասարաններու: Իսկ գիշերօթիկ աշակերտի մը համար 9000 Ֆր.էն 30.000 Ֆ.:

Տարուան մէջ վարժարանը կը կազմակերպէ երեք հրապարակային ձեռնարկներ՝ Տօնածառ, Մշակութային - գեղարուեստական հանդէս, Մրցանակաբաշխութիւն:

Ծնողքներու Միութիւն մը եւ յատկապէս Տիկնանց Յանձնախումբ մը կը բերէ իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը: Իսկ Նախկին Աշակերտներու Միութիւնը միշտ զգալի, գործօն եւ օգտակար ներկայութիւն մըն է Տեսչութեան կողքին:

×

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ աւելի քան երկուքուկէս դարէ ի վեր, բոլոր հորիզոններուն տակ, պատրաստած է ազգային ծանօթ դէմքեր, որոնք անվերապահ ծառայած են հայ ժողովուրդին եւ մինչեւ այսօր միշտ կան ծառայողներ: Վաղը նորեր եւս պէտք է ծառայեն: Մենք ունինք այն հաստատ համոզումը, որ մեր ազգային դիմագիծի պահպանման պայքարի պատնէշին վրայ միշտ կանգուն պիտի մնայ Մխիթարեան դպրոցը: Որովհետեւ հոն ծառայող վարդապետները պաշտօնեաներ չեն, այլ՝ իրենց կոչումն է ըլլալ նուիրեալ դաստիարակներ, ի սպաս Ազգին եւ Աստուծոյ:

Կը փակենք վերամուտի առթիւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին նուիրուած այս յօդուածը տեսուչ՝ Հ. Ռափայէլ վրդ. Անտոնեանի խօսքերով՝ «Ամէն Հայ պէտք է գիտակցի թէ իր զաւակը միմիայն իբր կը մնայ եւ հայ ազգին օգտակար կ'ըլլայ եթէ յաճախէ հայ վարժարանը: Մխիթարեան դպրոցին մէջ կը պատրաստուի Հայը, մարդը եւ քաղաքացին:

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան քով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԳԱ

- Ճշմարիտ է որ հին ժամանակները առանկ բաներ չէին ըլլար, սակայն լուսաւորեալ դարու զօրութեամբ կ'ըլլայ եղեր, ինչ ընենք, ընդհանուրին յարմարելու է: Ահա փեսացունիդ՝ միսիւ Ժորժն ալ կուգայ կոր ... հրամմեցէք միսիւ Ժորժ, անթրէ, հրամմեցէք...

- Եկուր նայինք, առաջարկը լոժիքման ընդունեցի, Համբարձում աղային ըսի, քան ոսկի պիտի տայ:

- Տեսա՞ր, մոնսինիոյ Նիկողիմոս, լոժիքի չնորհիւ մարդ պաղարեամբ կը մըտածէ եւ յաղթողի իրաւունքը կ'ըլլայ, լոժիքը մարդոց յատուկ գիտութիւն մըն է, լոժիքը ճերմակը սեւէն, չաքարը քարէն, քարը բրինձէն զատող բան մըն է:

- Քարը բրինձէն զատո՞ղ մի քսիր...

- Այո՛:

- Անանկ է նէ առէք հատ մը առ տէ մեր խոհարարին տանք, քարոտ փիլաւ ուտելէն ակռաներս կոտրուեցան:

- Իմ ըսածս նմանութիւն է:

- Լաւ. ատ նմանութենէն ալ հատ մը, քարերը թող մաքրուին տէ...

- Ո՛չ, եղբայր, այսինքն լոժիքը միտքը հիմքէն կը մաքրէ եւ ճշմարտութիւնը երեւան կը հանէ, բրինձը մաքրելու համար լոժիքը բան մը չի կրնար ընել: Օրինակ, սա քան ոսկի տալերնիդ լոժիքի համաձայն է, եթէ չի տայիք լոժիքին հակառակ գործած պիտի ըլլայիք:

- Զրսե՞ս Աստուած պահէր է:

- Հիմա ... մոնսինիոյ Նիկողիմոս, քըսան ոսկին կ'առնեմ, վաղը պռօշը կը բերեմ, մատամզըլիս՝ մատմազէլ Մարիին կուրծքը կ'անցունեմ, կիրակի օրն ալ հարսնիքը կ'ընենք:

- Շատ աղէկ. տղաս, աչքդ բաց, մարդ եղիր:

- Սակայն ձեզի խնդիրք մըն ալ ունիմ:

- Ի՞նչ է:

- Թէեւ չի վայլեր որ...

- Ըսէ նայինք:

- Թէեւ յարմար չէ:

- Ըսէ տեսնանք ինչ է:

- Թէեւ հիմա տակաւին ժամանակն ալ չէ:

- Ճանըմ չըսե՞ս:

- Թէեւ դուն ալ օտար չես սեպուիր ամա...

- Ըսէ ի՛նչ է:

- Այսինքն հիմա թէեւ ժամանակը չէ...

- Եղբայր, ինչո՞ւ կ'երկարես, ըսէ նայինք ի՛նչ է:

- Այսինքն հարսնիքի համար բաւական ծախք պիտի ըլլայ:

- Հարկաւ պիտի ըլլայ:

- Այսինքն ծախքի համար բաւական դրամ պէտք պիտի ըլլայ:

- Դրա՞մ, դրա՞մ մի, դրա՞մ մի ... սըվոր նայէ. բաւական դրամ, նորէն լոժիք հա՛, գնա բանդ ալէ, կորսուէ սըկէ, երեսդ անգամ չեմ ուզեր տեսնալ, դուն հոս գլխ կողոպտելո՞ւ եկած ես...

- Ահա նորէն լոժիքի դէմ կը խօսիք:

- Աստուած լոժիքին ալ պելան տայ, քուկին ալ: Լոժիքի դէմ խօսած չըլլալու համար ունեցած չունեցածս քեզի՞ տամ:

- Մաճթըքի համաձայն՝ մեր գիտցածով...

- Իմ գիտցած մանթիս դրամայով եւ մածունով կ'ըլլայ...

- Մեր գիտցածով...

- Քու գիտցածդ քեզի պահէ:

- Մեր գիտցածով...

- Կորսուէ ըսինք, աւանկ խօսքեր մըտիկ ընելու ժամանակ չունիմ:

×

- Պօնժո՛ւռ, հայրիկ, ժը վու բըմըրսի, ժը վու...

- Իշտէ հարսնիքին ծախքը տուինք, եւ կող չարաթ ալ հարսնիքը պիտի ըլլայ:

- Ժը վու սուի զէթէրնելըման բռպլիժէ տը սը քը ...

- Այո, ոըքը, այսինքն ամուր բռնեցէք փեսան, աղջի բերան եթէ աւանկ ըսենէինք, գործը պէշ կ'երթար, աղջիկս:

- Շատ շնորհակալ եմ, հայրիկ, որ առլաֆրանկային հետեւող միսիւի մը կուտամ ձեռքս, սակայն ձեր հայրական սիրոյ մեծ ապացոյցն է: Սակայն ձեզի խնդրանք մը ունիմ:

- Ի՞նչ է:

(Շար. 14)

ԿԱԹԻ ԵՒ ՍՈՒՐՃԻ ՄԱՍԻՆ

- Տոքթէօր, ուտելիքէս կը կարեմ յօժարակամ ինչ որ հրամայէք, բայց չըներ՛ ըրէք, մի՛ զրկէք առտուան նախաճաշիկս - կաթով սուրճս, պզտիկ գաւաթով, տաք-տաք, չողին վրան: Զրկեցէք ամէն բան, բայց ոչ ատիկա, -Նըրբական է կաթով սուրճս: Առաւօտուն, երբ կը բանամ աչքերս, կը խայտայ հոգիս, անմիջապէս մտածելով որ հասած է ժամը անմահական նեկտարը վայելելու: Որ սիրեմ սեւուկ սուրճիս, համը սիրեմ սրճախառն կաթիս: Ինչ քաղցր վայելք այդ պահը, սուրճի գաւաթիս հետ դէմ առ դէմ նստած գլուխ գլխի տուած: Ամբողջ օր մը կ'արժէ այդ պահը: Խընդրեմ տոքթէօր, մի զրկէք զիս իմ սիրական նախաճաշիկէս:

Ահա հիւանդս: Եւ այս հիւանդին նման շատեր, կաթով սուրճի սիրահար: Անկողինէն կ'ելլեն անոնք, հազիւ աչք բացած, եւ երեսին ջուր մը զարկած՝ կը նստին կաթով սուրճին գլուխը եւ ամենայն երկիւղածութեամբ, կրօնական արարողութիւն մը կատարելու պէս, կաթով սուրճին մէջ կը թաթխեն քառորդ բոկեղ, ճաշակելու համար առանց ակռաներու միջամտութեան, ամէն մէկ պատառին հետ խմելով կաթով սուրճը ումպ առ ումպ:

Կաթով սուրճը համարուած է առտուան համար սննդառութեան տիպար միջոց մը, որ միաժամանակ վայելք կը պատճառէ. այդպէս չեն մտածեր բժիշկները, որոնք պատերազմ յայտարարած են անմեղ կարծուած այդ նախաճաշիկին դէմ:

Շատեր կը կարծեն թէ ստամոքսն է որ կը սկսի եւ կը վերջացնէ մարսողութիւնը. ինչ մեծ սխալ այդ գաղափարը, որ մարսողական մարսողութեան առանձնաշնորհեալ գործարան կը համարի ստամոքսը: Ոչ, մարսողութիւնը երկար աշխատանք մըն է, որ կը կատարուի երկար գիծի մը մէջ սկսելով բերնէն: Ակռաները կը մասնակցին աղօրիքի դեր կատարելով, փշրելով, մանրելով, աղալով: Լորձնային գեղձերը կը միջամտեն իրենց պատրաստած բնախմորներով, հալեցնելով, տարրալուծելով ու չաքարի վերածելով նշան. ահա թէ ինչու կ'անուշնան պատառները բերնին մէջ: Այս ամբողջ «գործողութիւն»ը կը կոչուի ծամել, որ հոգեբնախօսական պայման մըն ալ ունի, ջիղերին մասնակցութիւնը, որ պատառին համին ծանօթութիւնը կը տանի ուր որ պէտք է, ստեղծելու համար հաճելի զգայութիւն մը, անբացատրելի վայելք մը, որ միաժամանակ վերջ կը դնէ անօթութեան զգայութեան:

Արդ, երբ կը ջնջէք մարսողութեան այս առաջին արարուածը, ստամոքսը ոչ ակռայ ունի որ փշրէ, ոչ փթիալին կոչուած խմորը որ տարրալուծէ նշան, եւ ոչ ալ ջիղերին զգայութիւնը որ վայելք պատճառէ: Ասիկա ուտել չէ, այլ ուտելիք թխել ծակէ մը մինչեւ ստամոքս:

Քառորդ բոկեղը, հացի չերտը կամ այլ ուրեւէ «երկրորդ» որ սովորաբար «ընկեր» կը տրուի կաթով սուրճին, ոմանք կը սիրեն ծծել կարագով: Ճիշդ է թէ հացի չերտ մը աւելի ախորժահամ է կարագով օծած քան «ցամաք»: Բայց ահա թէ ինչ կը պատահի, - տաք սուրճին ազդեցութեան տակ կը հալի կարագը, կը ծեփէ պատառը, իւղային չապիկ մը կը հագցնէ պատառին, որ մեքենաբար կը սահի, կ'երթայ կ'իյնայ ստամոքսին մէջ, ուր մարսողական հիւթերը դժուար կը ծակեն ու կը թափանցեն պատառին իւղոտ պատին մէջ: Եւ եթէ լեարդն ալ տկար է քիչ մը, կրնաք երեւակայել դժուարամարսութեան հետեւանքները:

Դեռ աւելին, - նախաճաշիկի համար «երկրորդ» ընտրուածը կարկանդակ կամ քառորդ բոկեղ, կը պատրաստուի հաւկիթով, կարագով, յաճախ կենդանական ճարպով կամ բուսական իւղով: Արդ, Ֆրանսայի բժշկ. ակադեմիան շատ ծանր մեղադրանքներ ըրաւ գլխաւորաբար կենդանական ճարպով պատրաստուած ուտելիքներու մասին, որոնք «երկրորդ» կը տրուին նախաճաշի համար. բայց ընդունեցէք որ շատ է այսքան իւղոտ արնունդ առտուն կանուխ:

Գործաւորներ կան որոնք կաթով սուրճին հետ «ներս կը զրկեն» մէկ կամ երկու չերտ հաց, դանակին ծայրով հաստ խաւ մը կարագ քսելէ ետք վրան: Շերտը ամէն անգամ կը թաթխեն կաթով սուրճին մէջ, ուր կարագը կը հալի, խոշոր «աչքեր» կը շինէ կամ «ման կը կապէ» սուրճին երեսը: Քիմքեր կան, որոնք ախորժահամ կը գտնեն երբ թափիշի պէս կարագը կը պատէ բերանը, բայց ինչ կ'ընէ լեարդը, որո՞ւն հոգը:

Կաթը անմե՞ղ է միթէ, Թէոֆիլ Կօթիէ «Օ՛, նենգ սնունդ» կ'ըսէր կաթին: Այսօր հրապարակի վրայ առատ է «ցամաք» կաթը. փոշի՞ն կ'ուզէք, խտացեալը թէ սեբատը: Ինչ սուտեր կը խօսին կաթի ամաններուն վրայ դրուած պիտակները:

Սրճարան կը մտնէք, կաթով սուրճ չէ տրուածը, գրեմ կոչուածն ալ... անունն է միայն: Լաւ որ այսպէս է, պիտի ըսէր բժիշկը՝ ոչ համին համար անշուշտ, այլ միայն առողջութեան: Զինափայլ հեղուկը, զոր խնայողութեամբ կը լեցնեն ձեր գաւաթին մէջ, սերը առնուած, յետոյ «մկրտուած» է կաթ անունով:

Ճիշդ է թէ գիւղերու մէջ կը հրամցուի գրեմ իրապէս, թանձր ինչպէս օշարակը. կաթ լեցնելու պէս՝ կը լեցնեն թաս մը, մէջը խառնելու համար քիչ մը սուրճ: Արդ, այս «կաթով սուրճ»ը դուք է որ կը խմէք ամէն առաւօտ, բայց լեարդն ու մարսողական գեղձերն են որ պիտի մարսեն զայն, օր մըն ալ բողոքելու համար ձեզի դէմ, ձայն բարձրացնելով վարէն վեր:

Տոքթ. Շալմէլ կ'արգիլէ կաթով սուրճը ու կը յանձնարարէ բանջարեղէնով ապուր եւ պտուղ, երբ իրեն կը ներկայանան մարդիկ, որոնք սաստ խիստ եւ խառն ունին իրենց արեան մէջ անբնական չափով եւ կը վկայէ թէ բաւական է այս արգելքը՝ յաջող դարմանումի մը համար: Այսպէս, կ'արգիլէ կաթով սուրճը, որ հազար ձեւ կը փոխէ, բոլոր անոնց, որոնք կը տառապին իրենց սիրտին, ջիղերուն, ստամոքսին, լեարդին, աղիքներուն բնախօսութեան մէջ, վերջապէս անոնց որ անդերակութիւն ունին եւ արեան տխտաբանական բեռնակրութիւն:

Հակընդդէմ բոլոր այս դիտողութիւններէն ետք, իրենց առողջութեան մտահոգութիւնը ունեցողներուն կ'ըսեմ. «Ձեր հիւանդութեանց եւ սովորութեանց մէջ գտէք միջին կէտը: Ովրատիոս կ'ըսէր. «Ամէն բանի կեդրոնն է լաւ»:

ՏՈՔԹ. ՓՕԼ ՓԱՐԵԶ

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

Ո՞վ էր Միսաք. բարեպաշտ հայ մը, ծնած էր Բալուի Թիլ գիւղը, եւ ճաշակած դառն ու դաժան օրեր Մեծ Եղեռնի զարհուրանքէն: Երկար ժամանակ՝ իր պատանի հասակին: Ծնողքը զոհ կ'երթայ Եաթաղանին: Կը մնայ որբ խաչելութեան ճամբուն, մանկութիւն չունեցող վերապրող մը: Կը տառապի արհաւիրքի եւ մահուան շուքին մէջ: Սեւ օրերուն կը մնայ Թուրքի մօտ որպէս հովիւ ու լուծք վարող: Հազարումէկ անտանելի պայմաններու տակ, կ'աշխատի փոր մը հացի համար իր սիրելիները խոշտանգող Թուրքի մը մօտ: Մնացորդացի առաջնորդ սրբազան... Գիւտ Եպիսկ. Մխիթարեանի շնորհիւ, կ'ազատի իր անիմաստ կեանքէն ու կը հեռանայ վերջապէս, կը մտնէ Խարբերդի հայկական որբանոցը, հոն կը վերագտնէ իր մայրենի բարբառը ու կը շարունակէ իր որբանոցային կեանքը կարգ մը խլեակներու հետ մինչեւ 1922:

Քէմալական պատերազմը կամ յաղթանակը ճամբայ կը բանայ, արտագաղթի դուռ, դո՛ւրս մայր հայրենիքէն, ուր բազմահազար Հայեր կը հեռանան, անոնց հետ նաեւ մեր սիրելի Միսաքը:

Այս անանուն փոթորիկներէն վերջ, ան կը հասնի Ֆրանսա, կ'աշխատի որպէս սափրիչ: Կ'ամուսնանայ: Նոր կեանք եւ խանդավառութիւն. կ'ունենայ երանաւէտ կեանք, ազգին կուտայ երեք մանչ եւ երեք աղջիկ, տասնեակէ մը աւելի թոռներ: Երկու տարի առաջ մահը խլեց իր բնտանիքը, զայն ձգելով անօգնական վիճակի մը:

Հակառակ իր յառաջացած տարիքին (86 տարեկան) նուիրեալ մըն էր Միսաքը այլազան ճակատներու վրայ. ազգային, կուսակցական, հայրենակցական եւ հաւատարիմ երկրպագու մը հայ դպրութեան, մշակոյթին եւ իրեն պաշտամունքի առարկայ գրականութեան: Շատ կը սիրէր Վիքթոր Հիւկոյի գրականութիւնը՝ ի մէջ այլոց՝ «Թշուառներ»ը: Հրատարակած է «Բալահովիտ» անունով գիրք մը, ուր կը պատկերացնէ գաւառի Հայութեան ջարդը, յիշելով հանդերձ Բալուի կամուրջը, ուր սովալլուկ մարդակերպ գայլեր կացինահարեցին շրջանի անմեղ Հայութիւնը: Եփրատը արիւն փսխեց, իսկ գազանամիտ հարեւանը չկշտացաւ...:

Բառին բովանդակ առումով, Մ. Խրալեան համեստ մտաւորական մըն էր եւ ուշադրութեանը արժանացած էր մեր յաւէտ անմոռանալի խմբագրապետ՝ Շաւարշ Միսաքեանին: Աշխատակցած է «Յառաջ»ի «Երկուշ»ի եւ այլ թերթերու:

Բարեպաշտ եւ հայրենասէր Միսաք Մարսէյլ հաստատուելէ յետոյ, կը ստեղծէ խանդավառութեան շրջան մը եւ ահա՛ կ'իրեն Խրայեանի, Տատուր Պէրպէրեանի, Յովհաննէս Մարգարեանի եւ Մարտիրոս Խ. Թաշճեանի հետ կը հիմնեն «Հայ Գրասէրաց Միութիւն»ը 1929-ին եւ անոր բեմ «Հայ Գիր» ամսագիրը որ կը տեւէ հազիւ մէկուկէս տարի:

Ահա՛ մեզմէ անվերադարձ մեկնող սիրելի Միսաքի խանդավառ կեանքին արխուր վերջակէտը քանի մը հակիրճ տողերով:

Հողակոյտ թեթե՛ւ ու միշտ կանանչ մնայ:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

×

ՆՇԱՆ ԹԷՊՈՅԵԱՆ

Այս անգամ Վալանսէն կը հասնի դոյժը՝ ոչ եւս է Նշան Թէպոյեան:

Այս մէկն ալ՝ Ապրիլեան սերունդէն, որ տասնեակ տարիներ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է տեղւոյն ազգային եւ կուսակցական կեանքին: Խարբերդի Հապուսեց գիւղէն, ծնած էր ասկէ 80 տարիներ առաջ եւ ինչպէս իր բոլոր սերնդակիցները ճաշակած աքսորի սեւ օրերու լեղին, այնինքն կը պատկանէր անոնց որոնք՝ մանկութիւն չունեցան:

Ֆրանսա հաստատուած 1927-ին, առաջին օրէն իսկ նուիրումով մասնակցած է Վալանսի հայ ազգ. կեանքին, կենսական դեր խաղալով տեղւոյն եկեղեցւոյ եւ դպրոցին ստեղծման: Հիմնադիրներէն էր նաեւ Խարբերդի Հայր. Միութեան: Յաճախ թղթակցութիւններ կը ղրկէր «Յառաջ»ի արձագանգներ տալով տեղւոյն ազգ. կեանքէն: Ամէնէն հին դէմքերէն մէկն է Վալանսի, որ անդարձ կը մեկնի, լիովին ծառայելէ ետք գաղութին: Սկիզբէն մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը, հոն եւս բերելով իր գործօն մասնակցութիւնը տեղւոյն Քրիստափոր կոմիտէի աշխատանքներուն:

Իր մահկանացուն կնքեց Օգոստոս 22-ին եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 24-ին, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին ու մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՍԳԱԿԻՐ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 18 -

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ

Փեփփոնէ բառաչեց աւելի գէշ քան այն կովը որ հորթ պիտի ծնանէր ու կը գոռար սիրտ ճաթեցնելու աստիճան:

- Դուն քահանայ չես, ըսաւ սեղմըւած ակռաներով, դուն ընդհանուր հրամանատարն ես Կէփէուին:

- Կեստափոյին, սրբագրեց Տոն Քամիլլօ, Կէփէուն ձեր ապրանքն է:

- Դուն կը շրջիս գիշեր ատեն ուրիշներու տանը մէջ, մագիլներուդ մէջ գնդացիրով մը, աւազակի մը պէս:

- Իսկ դո՞ւն, հարցուց հանդարտօրէն Տոն Քամիլլօ:

- Ես ժողովուրդի ծառայութեան մէջն եմ:

- Իսկ ես Աստուծոյ ծառայութեան մէջն եմ:

Փեփփոնէ կից մը տուաւ քարի մը:

- Չէ կարելի քահանաներու հետ խօսիլ. երկու խօսքէն ետք, քեզ քաղաքականութեան մէջ կը նետեն:

- Փեփփոնէ, սկսաւ անուշութեամբ Տոն Քամիլլօ, բայց միւսը չթողուց որ շարունակէ:

- Մի՛ եկեր հիմա հետս խօսելու ազգային ստացուածքի եւ այլ գեղեցիկ հէքեաթներու մասին, թէ ոչ՝ որքան ճըշմարիտ է Աստուած, կը կրակեմ, գոչեց:

Տոն Քամիլլօ ցնցեց գլուխը.

- Կարելի չէ կարմիրներուն հետ խօսիլ: Երկու բառ ետքը, շուտով քեզ կը նետեն քաղաքականութեան մէջ:

Ծննդաբեր կովը սուր բառաչիւն մը լըսեցուց:

- Ո՞վ է հոն, ըսաւ նոյն վայրկեանին փոսին մօտ մէկը. Պրուսքօն, Մակրօն ու Պիճիօն էին:

- Շրջան մը ըրէք ջաղացքին ճամբուն երկայնքին, հրամայեց Փեփփոնէ:

- Շատ լաւ, պատասխանեց Պրուսքօ, որո՞ւն հետ է խօսակցութիւնդ:

- Կեղտոտ հոգիիդ հետ, պոռաց Փեփփոնէ զագանացած:

- Ծննդաբեր կովը կը պոռայ, մրմռաց Պրուսքօ:

- Գնա՛ քահանային պատմէ՛, ռռնաց Փեփփոնէ, ձգէ՛ որ ճաթի. ես ժողովուրդի շահուն համար կ'աշխատիմ, ոչ թէ կովերուն:

- Մի՛ սրդողիր, պետ, թոթովեց Պրուսքօ, հեռանալով խումբին հետ:

- Լաւ, Փեփփոնէ, այն ատեն երթանք ժողովուրդին շահը հոգալու:

- Մխոքդ ի՞նչ դրած ես ընել:

Տոն Քամիլլօ քալեց հանդարտութեամբ ջրանցքին ուղղութեամբ դէպի ագարակատունը: Փեփփոնէ լսաւ որ կենայ, թէ ոչ գնդացիր պիտի պարպէր կռնակէն:

- Փեփփոնէն պնդագլուխ անասուն մըն է ջորիի մը պէս, ըսաւ հանդարտօրէն Տոն Քամիլլօ, բայց չի կրակեր խեղճ քահանաներու կռնակին, որ կ'ընեն ինչ որ Աստուած հրամայած է որ ընեն:

Փեփփոնէ հայհոյեց: Այն ատեն Տոն Քամիլլօ հիւ եկաւ:

- Մէկդի թող ձիու պէս վարմունքդ, թէ ոչ քիթ ու մուռիդ ուղղորդ մը կ'իջեցնեմ, ինչպէս խփեցի քու նահանգային ախոյեանիդ...

- Աւելորդ է որ ինծի ըսես, ես գիտէի որ քեզմէ դուրս մէկը չէր կրնար ըլլալ, բայց ասիկա բոլորովին տարբեր պատմութիւն է:

Տոն Քամիլլօ հանդարտօրէն շարունակեց իր քալուածքը, միւսն ալ իր ետեւէն մրթմրթալով ու կրակելու սպառնալիքներով: Գոմին մօտ հասնելով ձայն մը պոռաց «կեցիր»ը:

- Դժոխք գնա՛, պատասխանեց Փեփփոնէ. հիմա հոս ես կամ. դուք պանրատուն գացէք:

Տոն Քամիլլօ ոչ իսկ նայուածք մը արժանացուց գոմին կնքուած դրան. գալարուն սանդուխէն բարձրացաւ դէպի խոտնոց, գոմին վրան, ու ցած ձայնով կանչեց.

- Յակոբ:

Ծեր կովպանը՝ որ քիչ առաջ ժամատուն եկած էր տեղեկացնելու կովին պատմութիւնը, դուրս ելաւ խոտերու դէզին տակէն: Տոն Քամիլլօ վառեց ելեքտրական լամբարիկ մը, ու վերցուց յատակէն խոտէ խուրձ մը. տեսնուեցաւ դռնակ մը:

(Շար. 72)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Աշխէն Հէքիմեան (Պուլկարահայ) 200 Ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԱԼԱՆՍ. - Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մադաքեան իրենց կնքահօր՝ Նշան Թէ-պոյեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, փոխան ծաղիկի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Այրի Տիկին Լէֆին-ճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.- Մխաքեան ընտանիք 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Զօրպաճեան, Պ. Փօլ Գասպարեան, Համբարձումեան ընտանիք 100-ական Ֆ.։

Վահան Շամլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Արզումանեան ընտանիք 100 Ֆ., Աթարեան, Մրգոյեան, Փափազեան 100 Ֆ.։

Անանիկ Փափազեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Վարժապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Վարդան 200, Սարաֆեան 100, Զօրպաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Փանոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան 100, Պ. Մալօյեան 50, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 100, Տէր եւ Տիկին Ղազերեան 200 Ֆ.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի
Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սարգիս Կիւրքինեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Յ. Տէր - Յովհաննէսեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - 100 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 100 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին, (տանելու «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու։

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է։

×

Տոհմիկ և դասական երաժշտութեան ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ՝ ՀԱՅՐ Յ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ։

Արձանագրութիւն՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն սկսեալ։Առաջին փորձը՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին։

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սեպտեմբեր 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ։

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.-եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար։

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ։ Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը։ Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման։

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.-եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.-

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի։

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.-եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի միջեւ։

Հասցէներ.-
Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան։ Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, գիշերօթիկի բաժինը։

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով. -

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Սեպտեմբեր 1-էն սկսեալ՝ 9-էն մինչեւ ժամը 17։

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի 24րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, Ներկայիս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ Ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»։

Եթէ յիշեալ Թուականին Ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, 118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»։

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ Կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ։

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, Կիրակի օր ներառեալ։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներուն բոլոր անդամատուրքերը։

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31

VENDREDI
31 AOUT
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.777 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.777

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԴՊՐՈՑ

ՇԸՎԷՆԸՄԱՆԻ ԳՏԱԾ ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՆ

Սավարի օրէնքի հանդիսաւոր թաղու-մէն ետք, նոր նախարարը աճապարեց եւ ինչպէս նախատեսել կուտար «Մոնտ»ի տուած իր հարցազրոյցին մէջ, գործնական առաջարկներով ներկայացաւ կողմերուն :

Ժ. Փ. Շըվէնըմանի նոր կարգադրութիւններուն կը սպասուէր, առնուազն ամիս մը ետք, մինչ Օգոստոս 29-ին իսկ ներկայացուց կառավարութեան ձեռք առած միջոցները դպրոցին նկատմամբ :

Գլխաւոր երկու կէտերը, որոնք կը կազմէին ամէն մէկը, մէկ կողմը դոհացընել, հետեւեալներն են. - Վերջնականապէս թող կ'ըլլայ մասնաւոր դպրոցներու պաշտպաններու առաջարկուած (պարտադիր) ընդգրկման (թիթիւլառիզասիոն) հարցը, որ այնքան լուր անցուցած էր ու - հանրային դպրոցներու պաշտպանատուները : Ասոր փոխարէն սակայն, մասնաւոր դպրոցները պարտին նուէր տալ, այսինքն պիտի չկարենան առաջուան պէս երբ որ ուզեն դպրոց մը հիմնել, վստահ որ անկէ ետք, դրամը պիտի տրուի : Այսինքն բաշխուած դըրամները որոշ սահմանափակումներու ենթարկուին, առաջքն առնելու համար խոստումներու : Եզրակացութիւնն այն է, որ ձեռք առնուած միջոցները կը հաշուեն. -

Ա) Ծնողքներու ազատ ընտրութիւնը, ինչ կը վերաբերի իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան :

Բ) Հանրային սպասարկութեան սկըզբունքներու յարգանքը :

Գ) Ապակեդրոնացման ոգին :

Հինգշաբթի օրուան օրաթերթերը նախ կը մատնէին ընդհանուր եւ հասարակաց համակրանքը մը՝ անակնկալի եկած էին բոլորն ալ : Անկէ զատ, բացի «Իւմանիթէ»էն, որ վերապահ է, քանի որ կը նկատէ թէ բոլորովին կը թաղուի հանրային մեծ սպասարկութեան մը հեռանկարը, նախատեսուած Միթերանի 110 առաջարկներուն մէջ, միւսները կը հաստատեն թէ զինադադարի ծրագիր մըն է : Այս առթիւ, կ'ըսուին նաեւ լափալիսեան ճշմարտութիւններ : Օրինակ, անհրաժե՞շտ էր երեք տարի սպասել օրինագիծ մը պատրաստելու համար, այդքան ժամավաճառութիւն, մըտմտուք, մտատանջութիւն, խըարանցում, բանավէճ ստեղծել, երբ կը պարզուի որ քանի մը շաբաթէն կարելի էր ամէն ինչ կարգադրել : Այս «աճապարանքը» եկած է նիւթէն եւ հետեւանք է Միթերանի կրած ձախողութեան (դպրոց եւ հանրաքուէ) արագ դարմանում մը փնտռելու ճիգի մը : «Լիպերասիոն» գրած կուտայ որ «ամէն մարդ գիտէր թէ Միթերանի պէտք է դպրոցի կռիւէն մէջէն ելլէ, եւ՝ շուտ : Խորամանկ, բայց դասական քաղաքագէտ, Միթերան հարցին կարգադրութիւնը կը յանձնէր անոր՝ որ ամէնէն աւելի զէնքը կը քննադատէր եւ՝ բացէն» :

Այն պարագային մէջ, Միթերան ընտրեցաւ նահանջել եւ հարկ է ընդունել, որ հոս հասնելու համար աւելորդ էր այդքան ոփրտհատում, երբ երկիրը շատ աւելի տնտեսական հարցեր ունէր եւ ունի, լուծելիք :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԻՆ ՇԷՅԽԻՆ՝ ՓԻԷՐ ՃԷՄԱՅԵԼԻ ՄԱՀԸ

ՄԱՐՈՆԻՆԵՐԸ ՔԻՉ ՄԸ ՈՐԲԱՑԱՆ

Սրտի սուր տագնապէ մը, այսինքն՝ բնական մահով մեռաւ Փիէր Ճեմայէլ, քաթայէպներու հիմնադիր - ղեկավարը, 79 տարեկանին : Լիբանանի մէջ, մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի կուսակցական եւ յարանուանական պետի մը, բնական մահն է, որ անբնական է :

Նշանաբանն էր՝ Աստուած, հայրենիք, ընտանիք եւ եթէ նոյնիսկ նացի չէր, անուրանալի է որ Փիէր Ճեմայէլ չափազանց ազդուած էր, 1936-ին Պերլին կատարած իր մէկ այցելութենէն : Եւ անկէ վերադարձին է, որ կը հիմնէ քաթայէպներու (փաղանգաւոր) կուսակցութիւնը : Պաշտամունքի առարկայ՝ լեռը, ատելութեան առարկայ՝ արեւմտեան Պէյրութ, Փիէր Ճեմայէլ հաւանաբար նաեւ Լիբանանցիէ աւելի կը խորհրդանշէ քրիստոնեայ - մահմետական պառակտումը :

Ծնած Պիքֆայա, մեռաւ նաեւ Պիքֆայա, մասնակցելէ ետք կառավարութեան նոյն առտուան նիստին, իբրեւ նախարար՝ Թըթթարարի, առողջապահութեան եւ ընկերային հարցերու Ռաշիտ Քարամէի կազմած դահլիճին մէջ :

Փիէր Ճեմայէլ հայրն էր նաեւ Հանրապետութեան սպանուած նախագահ՝ Պէշիրի եւ ներկայ նախագահ՝ Ամինի : Իր ընտանիքը հինէն ֆրանսասէր եղած է եւ բուռն ընդդիմադիր օսմանեան Թուրքերուն : Իրեն համար՝ «նախ Լիբանանն էր» եւ իր խորհրդանիշն ալ՝ մայրին :

Ինք իսկ նշանակած էր իր յաջորդը կուսակցութեան գլուխը՝ Էլի Քարամէ, բայց եւ այնպէս իր անձը այնքան անհատականութիւն ունէր, այնքան տպաւորիչ դէմք մըն էր, որ իր մահով, կարելի չէ չընդունիլ թէ մարոնի Լիբանանցիներու համար նոր գլուխ մը կը բացուի : Իրենց համար ալ «հայր» մը մեռաւ եւ քիչ մը որբացան, Ամինի հետ :

Երեք օրուան ազգ. սուգ հռչակուած է Լիբանանի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Հանրապետութեան առաջին նախագահը՝ Մոհամէտ Նեկիպ մեռաւ 83 տարեկանին : Ինք է, որ 1952ին, Ֆարուքի տապալումէն ետք, կանչուած է նախագահելու համար յեղափոխութեան հրամանատարութեան Խորհուրդը :

ՄԱՐՈՔԻ բանտերուն մէջ մէկն ալ մեռաւ, երկրորդը, 55 օրուան կամաւոր ծոմէ ետք : Ասոնք մաս կը կազմեն այն ցուցարարներուն, որոնք Յունուարին, Մարաքէշի խռովութիւններու առթիւ ձերբակալուած ու դատապարտուած էին : Ուրիշ երիտասարդներ ալ, որոնք ծոմ կը պահեն, շատ ծանր վիճակի մէջ են :

ԱՅՍ ՄԷ՞ԿԸ ԻՆՉ ԳՈՐԾ ՈՒՆԷՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

«ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ Ի՞ՆՉ ԿԸ ՓՆՏՌԷՐ ԱՂՐԸ-Ի ՎՐԱՅ» ՀԱՐՑ ԿՈՒՏԱՅ «ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»

Ըստ երեւոյթին, Արարատ երթեւեկի բանուկ կեդրոնի մը վերածուած է վերջերս : Ամերիկեան արշաւախումբէն զատ, Անգլիացի մըն ալ նման լեռնագնացութեան մը ձեռնարկեր է, որ շատ կը մտահոգէ Թուրքերը : «Հիւրրիյէթ» հարց կուտայ՝ ի՞նչ կը փնտռէր Աղրը-ի (յիշենք թէ Թուրք մամուլը միայն իր տուած մկրտութեան խորթ անունը կը գործածէ մեր Արարատին համար) վրայ ու հետեւեալը կը գրէ. -

×

Անգլիացի այն երիտասարդը որ Արարատի վրայ առանձին, առանց արտօնութեան հետախուզութեան ձեռնարկած եւ վիրաւորուած էր երկու եղբայրներու կողմէ, վերադարձած է իր երկիրը, ետին հարցականներ թողլով : Յայտնի եղած է որ ան ակնոցավաճառ է :

Յայտնի եղած է նաեւ որ Պէրի Ջարլզ Պարտէթ, որ նախապէս երեք անգամ եւս բարձրացած է Արարատ, առանց արտօնութեան Օգոստոս 22-ին դարձեալ սկըսած է լեռ մագլցիլ. երբ Քիւբ լիճին մօտ հետազօտութիւններ սկսած էր, վրնք տեսած են 16 եւ 18 տարու Տէմիր եղբայրները եւ ուզած՝ իր դաշոյնը. վէճ մը ծայր տուած է իրենց միջեւ եւ երկու եղբայրները կրակած են զինք փախցնելու համար : Անգլիացի երիտասարդը վիրաւորուած է սրունքէն ու կուրծքէն. այդ վիճակով իջած է լեռնէն ու չարժավարի մը կողմէ փոխադրուած հիւանդանոց. հոն անորոշ պատասխաններ միայն տըւած է զինք հարցաքննող ոստիկաններուն : Ապա Պէրի Ջարլզ Անգլիայէն ղըրկուած յատուկ սաւառնակով մը վերադարձած է իր երկիրը : Միայն թէ ոստիկանութիւնը չէ կրցած ստանալ իր հետեւեալ հարցումներուն պատասխանները. «ան ի՞նչ գործ ունէր Արարատ լերան վրան, ուրիշ նպատա՞կ մը ունէր արդեօք, կամ կ'ուզէր բա՞ն մը գետեղել լերան վրայ. ինչո՞ւ առանց արտօնութիւն ունենալու սկսած էր մագլցիլ» :

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ

Հ. Մ. Մ.-Ի ԱԿՈՒՄԲԻՆ, Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԱՑԻՈՅ ԵՒ ԱԶԳ. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

Օգոստոս 20-ին եւ 21-ին յաջորդական ոճրափորձեր կատարուած էին հայկ. հաստատութեանց դէմ, որոնց մասին Պէյրութի «Արարատ» հնչակեան օրաթերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Օգոստոս 21-ի եւ 22-ի իր թիւերով, զորս նոր ստացանք.-

×

Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսցող գիշերուան ժամը 2.50-ին, անծանօթ տարրեր ականահարեցին Հ. Մ. Մ.-ի Ակումբը : Ճիշդ այդ ժամուն պայթած ռումբը զետեղուած էր Ակումբի մուտքին կանգնած անմահն Փարամազի կիսանդրիին ետեւը : Պայթումէն եւ անոր յառաջացուցած ճընշումէն քար ու քանդ եղած է Ակումբին գրեթէ ամբողջ առաջին յարկը, մուտքը, ընդարձակ հանդիսասրահը, գրասենյակ - հը, քարտուղարութեան սենեակը, մարզիկներուն հանդերձասրահը իր լոգարանով, որոնք աւերակային տխուր պատկեր մը կը պարզէին պայթումէն անմիջապէս ետք :

Պատկան սպասարկութիւններուն կողմէ բացուած նախնական քննութիւններէն յայտնուեցաւ, թէ շուրջ 7 քիլոնոց ականը զետեղուած է գիշերուան ընթացքին եւ անոր պայթումէն փշրուած են մերձակայ բոլոր տուներուն ինչպէս նաեւ ակումբին առջեւ կեցած բազմաթիւ ինքնաշարժներու ապակիները :

Դէպքը խոր յուզում եւ ընդվզում յառաջացուց ոչ միայն թաղային եւ հայկական, այլ մարզական բոլոր շրջանակներուն մէջ, որոնք բուռն կերպով դատապարտեցին այս նենգ արարքը :

×

Հ. Մ. Մ.-ի Պէյրութի Կեդր. ակումբին դէմ գործուած ոճրային ոճրափորձով բարձրացած յուզումի եւ դատապարտութեան ալիքը տակաւ կ'ընդգրկէր երկրին բոլոր, յատկապէս մարզական եւ մշակութային խաւերը երբ երկրորդ ե՛ւ աւելի ցնցիչ ու վրդովեցնող ոճրափորձ մըն ալ գործուեցաւ Երկուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսցող գիշեր, այս անգամ Նոր Հաճըն թաղի Սբ. Գէորգ եկեղեցիին եւ անոր ներքնայարկը գտնուող Ազգ. Սահակ - Մեսրոպեան վարժարանին դէմ, հոս եւս պատճառելով նիւթական մեծ վնասներ, որոնք աղէտի համեմատութիւն կրնային ստանալ եթէ առաջինէն ետք, պայթէր նաեւ երկրորդ ռումբը, որ տասը քիլ. թէ. էն. թէ. կը գնահատուի եւ որ, հըրաշքի համազօր դիպուածով մը, կրակ չէ առած :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 21 / 26)

ԿՈՏԱՅՔԸ ՄԻՇՏ ԼԱՒ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՅ

Աբովեանի «Կոտայք»ը այս խաղաշըրջանին կը ներկայանայ փորձառու, համերաշխ, միաձոյլ խումբով մը : Կը շարունակէ միշտ յարձակողական խաղը : Այդպէս ներկայացաւ Գորկիի «Դիլա» խումբին հետ եւս : Աբովեանցիները անընդհատ յարձակումներ կատարած են հակառակորդներուն վրայ, որոնք ոչ մէկ առիթ փախցուցած են հակայարձակման անցնելու : Այնպէս որ խաղը վերջ գտած է 5 - 3 ի նպաստ Կոտայքի :

Դաշտին տիրապետեցին 21-ամեայ Եդուարդ Վերանեան, որ երեք կէտ նշանակած է. մէկ կոլ նշանակած է Սամուէլ Պետրոսեան : Վերջին հինգերորդը նշանակած է Գարիկ Յովհաննիսեան՝ ուժգին հարուածով մը : Աբովեանցիները քսան հանդիպումներէ ետք 31 կէտ ունին : 14 խաղ շահած են եւ միայն 3 պարտութիւն կրած, մնացեալն ալ հաւասար արդիւնքներ արձանագրած : Կոտայքի յաջորդ հանդիպումներն են Աշխաբադի «Կոլխոզչին»ի եւ Սամարղանդի «Լոկոմոտիւ»ի հետ, որոնք 25-ական կէտ ունին :

Ինչ կը վերաբերի բաժակի 1 / 16-րդ հանդիպումներուն, Սեպտեմբեր 17-ին, Կոտայք կ'ընդունի Դոնէցկի Շախտեօրը. իսկ Արարատ, Հրազդան մարզադաշտին վրայ, կը մրցի Կեմերովոյի «Կուզբաս»ի դէմ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱՐԴԻ ՄԱՐԴՈՒՆ ՀԱՅՐ ՄԵՐԸ»

Այս խորագրով է տպագրուել Մեծարենցի վերջին ամենայայտնի բանաստեղծութիւնը, որն առանձին նկատառումներով ժամանակին ջնջել են գլուխաւոր հրատարակիչները՝ խորագիր դնելով բանաստեղծութեան առաջին տողը՝ «Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական»: Հասկացողը հասկանում է, որ այդ «աղօթքը» սոսկ փոխաբերութիւն է, միայն ձեւականօրէն է կապւում «Տէրունական աղօթք»ի հետ, ուր խօսւում է հանապազօրեայ հացի, պարտքերի ու մեղքերի թողութեան մասին: Այս «Հայր մեր»ը, այսինքն՝ բանաստեղծութիւնը, ունի իր բուն իմաստը, կարող է մեկնաբանուել իբրեւ սրտի խօսք, հաւատամք, դաւանանք, երազանք եւայլն: «Արդի մարդուն հայր մերը» տպագրուել է 1908 թ. Յունուարի 1-ին «Նարեկացիին հետ» յօդուածից մի 20 օր առաջ: Ուրեմն երկուսն էլ՝ ե՛ւ յօդուածը, ե՛ւ բանաստեղծութիւնը ծնուել են ապրումների նոյն մթնոլորտում: Այս օրերին Միսաքը խուսափում էր մարդկանցից, քանի որ շատ էր հիւծուել ու այլափոխուել, չէր ուզում մտերիմներին անգամ այդպէս երեւալ: Բայց մեծ ցաւի մէջ գտնուող պատանին երբեք այնքան չէր մտածել մարդկանց մասին, այնքան չէր այրուել, որքան այդ օրերին: Նրա հոգում տեղի էր ունենում բարդ անցում, վերին աստիճանի ազնուական ու հազուագիւտ մի երեւոյթ: Հիւանդութիւնը կեղեքում էր մարմինը, բանաստեղծին դէմառդէմ ելնում էր անյայտի խաւարը: Այդ պահին ճակատագրի վերահաս հանգուցալուծման զգացողութիւն ունեցող պատանու հոգում ծաւալւում է մի ուրիշ մեծ, անեզրական խոհ:

Նախորդ բանաստեղծութիւններում եւս, տխրութեան հետ միասին, հնչում էին կեանքի, արեւի եւ լոյսի մեղեդիները, իր տխրամած գիշերներին եւ օրերին նա ապրում էր սպասումներով, «սպասման հիւանդն էր»: Մեծարենցին էլ անվերջ յուզում էր կապոյտ բարութիւնը, լուսոյ ճառագայթը, որը, ինչպէս Նարեկացու մօտ, սահում է հոգու խորքը՝ «քայքայուած երազներու տրցակը ժապաւինելու»: Ցաւերի ու երազների մէջ պատանին գտնում է ներդաշնակութեան ուղին, նուիրւում մեծ բնութեանը ու մարդկանց: Եւ նում է ներդաշնակութեան ուղին, նուիրւում մեծ բնութեանը ու մարդկանց: Եւ այդ միացումը մեծ աշխարհի հետ հարստացնում է նրա կշռոյթների, խոհերի աշխարհը: Մեծարենցն աւելի ու աւելի է հակւում դէպի անանձնականը, համակւում մարդկութեան բախտով, իր վերջին ուժերն ու կարօտը, վերջին ջերմութիւնը ցրելով աշխարհով մէկ, «Ըլլայի՛, ըլլայի՛» շարքի ու «Բաղձանք»ի մէջ բացւում է դժբախտի եւ երազողի սիրտը, որն արդէն բռնուած էր համաշխարհիկ բարախներով, անանձնական սպասումներով: Այս երգերում Մեծարենցը չի մօտենում քաղաքական ու սոցիալական հարցերի: Նրման ուղղակի հարցադրում չես կարող ցոյց տալ նաեւ այնպիսի անանձնական խառացման մէջ, ինչպիսին է Տէրեանի «Հրաժեշտի Գազել»ը: Սակայն այս համաշխարհիկ սէրը, տագնապը՝ լքուածների ու հալածեալների համար, ուրիշների երջանկութեան անդուլ երազանքը, որ վերաճում է կեանքի ներդաշնակութեան գաղափարին, ինքնին բորբոքում են բարոյական աշխարհը, ուղղւում քաղքենի տափակութեան դէմ: Փոխաբերական պատկերները, իւրօրինակ իղձերը՝ «Ըլլայի՛, ըլլայի՛» շարքը՝ հովի, հիւղի, իրիկուայ եւ մարդկանց մասին, լայն պատուհան է բացում դէպի սիրոյ աշխարհը:

Նշուած շարքերում նոր էին խոհերը, յուզական նոր լարումները, որոնք բանաստեղծին մղում էին հոգեւոր այրումի ու անձնազոհ նուիրումի.

> Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես,
> Համայնական, չքնաղ, քաղցրիկ,
> լուսագէս.
> Եւ ամէնուն տայի հուրքէս, ոսկիէս:

«Բաղձանք»ի մէջ զգացումին խառնւում է նաեւ տեսակէտը արդի բանաստեղծութեան մասին: Դա ինչ-որ չափով նախորդ հայեացքների շարունակութիւնն էր՝ նոր շերտերով: Բանաստեղծն ուզում է լինել այգիների, մրգաստանի ու դաշտերի պարադնաց հովի խմբերգը, աղբիւրների ու լճերի երերուն մրմունջը, ովկիանի շառաչը, այսինքն՝ մեծ բնութեան համայնական ձայնը, լցուել քերթողների ամայի հոգու մէջ, լինել թռչունների ծնծղաձայն երգը, դառնալ ուրախութեան ճիչ եւ լցուել բանաստեղծների ճկուն հոգիները, ուր ապրում է թախծի անանուն, ամպոտ խոհանքը, լինել Լոյս, Ջեւ, Երանգ, Թրթռում, լինել կեանքի փայփուն ծիրանի պատմուճանը, կենսաբաղձիկ հոգու անպատում երազը, բանաստեղծների մենիկ հոգիների մէջ նշուել արեւաշող ժպիտ, ծափեր ու խրնդութիւն: Սովորական թուացող բառերի մէջ թանձրանում է մի ուժեղ եւ առողջ հայեացք՝ կեանքի ու երգի նկատմամբ:

Մեծարենցը կրկին առաջ է քաշում բովանդակութեան հարցը: Դժգոհ էր նորագոյն երգերից, այնտեղ տեսնում էր հոգու ամայութիւն, մենակութիւն, ամպոտ խոհեր ու խեղճութիւն: Դարի բանաստեղծներից պահանջում էր լայն դուռ բացել կենսաբաղձիկ տրամադրութիւնների, մեծ բնութեան բազմաձայնութեան առջեւ, ամբողջովին տոգորուել համայնական արեւաշող զգացումներով: Եւ այս լուսաշող ծրագրերն ու տրամադրութիւնները, գեղեցիկի խոր զգացողութիւնը՝ արտայայտուած փոխաբերութեան միջոցով, ծաղկել են հէնց մահուան անկողնու մէջ, 1907 թուականին, երբ գիտէր, որ «քիչ-քիչ պիտի հատնի» եւ մի քիչ առաջ գրել էր՝ «Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ-քիչ կը մաշի՛...»: Կարելի է ասել, որ այդ հազուագիւտ մարդու հոգին իշխում էր նոյնիսկ ճակատագրի վրայ:

Ահա այս խոհերը՝ բանաստեղծութեան անանձնական, համայնական բնոյթի եւ կենսական տարերքի մասին, կարծես նախապատրաստում են մուտքը դէպի մեծ աշխարհ: Նա գրում է «Արդի մարդուն Հայր Մեր»ը: Թէեւ այստեղ դարձեալ չի մոռանում արդի բանաստեղծութեան ոգու եւ բովանդակութեան հարցը: Ահա.

> Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
> անանձնական.
> Ու չըլլա՛յ որ ծափիս ձայնին երգը՝
> գուժկան
> Եսիս սենեա՛կն ունենայ՝ ցո՛ւրտ
> առանձնարան:

Ինչպէս տեսանք, բանաստեղծը բազմիցս առանձին փայլով խօսել է երգը մեծ աշխարհ տանելու, եսի ցուրտ առանձնարանից, սիմվոլիզմին բնորոշ մենամոլութիւնից ազատագրելու մասին: Ահա այս նշանաւոր երգի, վերջին բանաստեղծութեան մէջ տեղի է ունենում համանման խոհերի շիկացում ու թանձրացում, եռանդների կենտրոնացում: Նա գործի է դնում իր փոխաբերական ոճաւորման բացառիկ ձիրքը, իւրովի ներս բերում ուրախութեան կարօտ աշխարհի պատկերը. յիշում է ճամբորդներին, մարդկանց, խաւարի մէջ գտնուող երգ ու խրճիթները, ուրիշների լաց ու կականը, ծերերին, կոյսերին, մանուկներին, «պարզ մարդերուն՝ գեղջուկներուն ու բանուորին». ուզում է աստուածային ուրախութիւն, այսինքն երջանկութեան շնորհը տեսնել ամէն դէմքի վրայ, բոլոր մարդիկ այնպէս արդար ժպտան, ինչպէս երեխան է ժպտում երփնալուցկու բոցից, ուզում է ուրախութեան բոցը ճրագների պէս վառել բոլոր խրճիթներում, անանձնական ուրախութիւնը զանգակների պէս կախել բոլոր դռներին: Այդ անանձնական ուրախութիւնը երազում է դարձնել իր հոգու տաճարը եւ մտքի մէջ ծխել իբրեւ խունկ՝ բազմաբուրեան: Անանձնական ուրախութեան երազանքի, այս «Հայր Մեր»ի, նորօրեայ աղօթքի մէջ տարածւում է սիրոյ շունչը, բռնում աշխարհը՝ դաշտերը, ծովերն ու ակօսները.

> Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
> անանձնական.
> Ու բաղխեմ զայն սրտիս ժայռին՝
> իբրեւ մական
> Որ բղխեցնէ ջուրն աներկմիտ
> երանութեան:
>
> Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
> անանձնական,
> Զայն ջուրերուն վրայ ձգեմ իբրեւ
> ուռկան,
> Զայն իբր արօր ակօսներո՛ւն ձգեմ
> վրան:
>
> Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
> անանձնական.
> Զայն իբր անձրեւ ցօղեմ ամէն դաշտի
> վրան,
> Զայն իբր արեւ բաշխեմ ամէն
> հորիզոնի:

Բազում բարակ երակներով հաւաքւում եւ զօրանում է անանձնականի սիրոյ հունքը, բարձրանում է դարաշրջանի մտածողի, տառապողի եւ երազողի հոգեւոր հասակը՝ ընդդէմ քաղքենի մթնոլորտի եւ հոգեւոր աղքատութեան: Դա չափազանց հարազատ էր նաեւ Յովհ. Թումանեանին, Աւ. Իսահակեանին, Վ. Տէրեանին: Դա ազդեցութիւն գործեց նաեւ արեւմտահայ միւս բանաստեղծների, մասնաւորապէս՝ Դանիէլ Վարուժանի վրայ: Բարձրանում է երազողը. նրա հոգեւոր հայեացքն ընդգրկում է անսահման հորիզոններ, նրա հոգում, ինչպէս հազար տարի առաջ, կրկին բոցավառւում է լոյսի, կեանքի, երջանկութեան իտէալը: Զէ՞ որ հէնց Նարեկացին Աստծոյ հետ ունեցած խռովայոյզ զրոյցի մէջ յիշեցնում է, որ ինքը խօսում է բոլոր-բոլոր քրիստոնեաների անունից, այսինքն՝ իր հոգու վրայ ծանրանում է համայնական մեղքերի բեռը, ինքն էլ երազներ է տեսնում ու լոյս է տենչում բոլոր մահկանացուների համար, որոնց Աստուած ստեղծել է իր պատկերով եւ կարծես թողել բախտի ծանր ընթացքին: Մեծարենցը հազար տարի յետոյ շարունակում է այդ զրոյցը, այդ յաւերժական մաքառումը ուրախութեան, ժպիտի, ծիծաղի ու կեանքի համար, տեսնում նոյն՝ լոյսի, անարատ ու կատարեալ մարդու, հոգեւոր գեղեցկութեան երազները: Հէնց այդ ներքին հոսանքն էլ մի զարմանալի մտերմութիւն է հաղորդում բանաստեղծութեանը, անանձնական ուրախութեան այդ իտէալը նաեւ զգացումի ուժով գերում է մարդկանց:

> Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
> անանձնական.
> Զայն ընդգրկած իտէալին ըլլամ
> որսկան.
> Զայն լաստ բրած ես Լոյսերու
> նաւո՛րդն ըլլամ:

Հոգու մեծագոյն կորովով բարձրանում է նոր ժամանակների բանաստեղծը, անանձնական մարդը, աւելի ճիշդ՝ մարդը, որ հոգեպէս ապրում է ամէն ինչի մէջ, համայնական հոգու բոլոր մասնիկներով:

Իր ծանր օրերին նա ապրում էր մեծ բնութեան արբեցումներով, ամբողջովին լցուած էր բնութեան լիութիւններով, ծաւալուող երանգներով, բոյրերով («Իրիկուն»).

> Շա՛տ էր լեցուն հոգւոյս, ո՛վ Տէր,
> բազմազեղումն այս շրջապիտ...

Կեանքը մաշւում էր, օրերն արագ անցնում էին, իսկ բանաստեղծն արտասովոր նրբութեամբ ու լիութեամբ զգում էր կորուստների հմայքները. ծնւում է զարմանալի օրհներգը՝ նուիրուած կեանքին, բնութեանը, մարդկանց: Մի յաւերժական ընդհանրացումով էլ ամփոփւում է անանձնական ուրախութեան մեծ երգը.

> Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
> անանձնական՝
> Ժողվել՝ հոգւոյն մէջ ամէնո՛ւն,
> համայնական

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին քով չերթայ նէ՝
Մարգարէն լեռան քով կ՚երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Դուք ալ քիչ մը ալաֆրանկային մօտենալու էք, որպէսզի մեր վրայ չի խնդան, օրինակ՝ ալաֆրանկայի մէջ առանկ կարճ թիկնոցով պտըտիլ չըլլար, սենեակի մէջ եղած առեննիդ ալ բոպ տը շամպրը մը հագնելու էք:
- Բոպ տը շամպրը ի՞նչ է:
- Սենեակի զգեստ է, տունը եղած ատեն ատ կը հագնին:
- Եթէ օր մըն ալ նաւ նստիմ, հատ մըն ալ բոպ թը նա՞ւ պիտի առնեմ, ատ ի՞նչ տարօրինակ օրէնք է: Ամէն անգամ որ տեղս փոխեմ, զգեստս ալ պիտի փոխե՞մ:
- Օրինակ՝ ոտքերուդ ապալապճինները հանելու ես եւ հագնելու ես գեղեցիկ բանթուֆլայ, ալաֆրանկային հետեւողները բոլորն ալ առանկ կը հագնին:
- Իսկ եթէ ոտքերս մսին կամ պաղ առնե՞մ:
- Թող ալաֆրանկա ըլլայ ու մեր վրայ չի խնդան տէ ինչ կ՚ուզէ ան թող ըլլայ: Եթէ ուէ մէկուն թեւը ցաւի, ոչ ոք զայն կը ծաղրէր, սակայն եթէ ապա թերլիկ հագնիս, բոլորը վրադ կը խնդան, հիմա մսելու համար խաղք ու խայտառա՞կ ըլլանք աշխարհքիս առաջ: Կ՚ըլլա՞յ:
- Ջըլլար:
- Օրինակ՝ ձեր սա ակնոցն ալ մէկդի նետելով՝ ալաֆրանկա ակնոց մը պիտի գործածէք. ծխամորճի տեղ ալ սիկարա պիտի քաշէք:
- Աս տարիքէս ետքը կրնա՞մ առանկ բաներ սորվիլ:
- Պիտի սորվիք, հայրիկ, զձեզ այդ կերպարանքին մէջ տեսնողները պիտի ծաղրեն, քա՛հ քա՛հ խնդան ձեր վրայ:
- Խնդալու ինչ կայ, կերպարանքս ինչ ունի, կարճ թիկնոցիս ինչո՞ւ պիտի չի հաւնին, գուլպաներուս գոյնը գէ՞շ է, նախշը վարէ՞ն է, կը խնդան եղեր. թող խնդան, որո՞ւն հոգը:
- Ամէն կողմ յառաջդիմութիւն է, մենք ինչո՞ւ ետ մնանք:
- Յառաջդիմելու համար կարճ թիկնոց հագնելու չէ՞, առանկ օրէ՞նք կայ, ես կը յառաջդիմեմ տէ ապալապճինե՞րս չեն թողուր: Ո՛վ բռած է առիկա:
- Քանի որ ամէն մարդ բանթուֆլա կը հագնի, բոպ տը շամպրը կը գործածէ, քանի որ ամէն մարդ սիկարա կը քաշէ, դուն ալ անոնց պէս հագնելու ես, անոնց պէս խմելու ես: Եթէ առանկ չընես՝ ես ալ հարսնիքը կը յետաձգեմ, որովհետեւ ամէնքը գլխս պիտի ծաղրեն, պիտի ըսեն՝ հօրդ կերպարանքը շատ տարօրինակ է:
- Աս քեզի փորձանք մ՚ալ:
- Եթէ զգեստներդ չի փոխես՝ հարս չեմ ըլլար:
- Ես ալ ուրիշ կերպարանքով աներ չեմ կրնար ըլլալ:
- Բոլոր հարսնեւորները մեր վրա՞յ պիտի խնդացունենք. բաժնեկերս ընես նէ ինչ կ՚ըլլայ. տես խնտոր կը վայլէ. քսան տարեկան երիտասարդ կը դառնաս, մայրիկս ալ կ՚ուրախանայ. միւս սենեակը զոյգ մը բանթուֆլա կայ, հատ մըն ալ բոպ տը շամպրը. կ՚ուզես բերեմ անգամ մը հանդցունեմ, նայէ ինչ լաւ պիտի ըլլայ ... կեցիր բերեմ:
- (Ինքն իրեն) Թող բերէ անգամ մը հագուիմ, քանի որ յառաջդիմութիւնը, քաղաքակրթութիւնը առանկ կը պահանջէ...
- Ահա բերի, հայրիկ, սա թիկնոցդ հանէ, թեւդ մտցուր, միւս թեւդ ալ մտցուր ... միւսն ալ...
- Քանի հատ թեւ ունէի՝ մտցուցի, սա բոպ տը շամպրը ըսուածը երեք թե՞ւ ունի:
- Ապալապճիններդ ալ հանէ, սա բանթուֆլան հագիր, միւսն ալ մէկալ ոտքդ անցուր, քիչ մը քալէ նայիմ...
- Ծանրմ աս գիշերանոցը շատ երկար է:
- Փեշերը բարձրացուր:
- Բարձրացունեմ, ամա ոտքերուս կ՚անցնի, պիտի իյ...
- Կամաց, հայրիկ, կամաց, վեր ելիր, մի վախնար, բան մը չէ. ուէ տեղդ ցաւե՞ց:
- Վա՛յ, վա՛յ թեւս ...
- Հոգ մ՚ըներ, հայրիկ, հիմա կ՚անցնի, հապա Համբարձում աղան կուգայ, կը զարնուցէք, ցաւը կը մոռնաս:

(Շար. 15)

Հոգւոյն ամէն մասնիկներուն մէջ՝
ամէն ժամ:

Ճամբաներէն, ու գետերէն, ու
դաշտերէն,
Անտառներէն, ու լեռներէն, ու
ձորերէն,
Տանիքներէն, ու տուներէն, ու
դուռներէն՝

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
անանձնական:

Այս անանձնականի գաղափարը, հայկական ուրախութեան խաչը բիւրեղացել է անհուն տառապանքների մրրկոտում դիմադրութեան եւ սիրոյ վիթխարի ուժի շնորհիւ, եւ այս լոյսը նա ժառանգել է իր ցաւած, «քայքայուած» եղերի բազմասփիւռ տարերքից: Մեծարենցի ողջ պոէզիան ու վերջին բիւրեղեայ խօսքն էլ զարդարում էին աշխարհը, բերում համայնական սիրոյ եւ մերձեցման խորհուրդը, օղակում մարդկանց, լոյս աստղերին: Հէնց այս անանձնական սէրն էլ բոլոր դառնութիւնների ու ավերանների մէջ դառնում է կենսական ակունք, աշխարհատենչ ուժ, որ ճանապարհ է բացում նոր ժամանակի մարդու համար՝ յաւերժ որոնումների ճանապարհին: Տառապանքի ու երազների ոսկով ծնուած համայնականի սէրը նա թողնում է նորագոյն սերունդների հոգուն՝ իբրեւ բաղադրիչ, ազնիւ լիցքեր տալիս 20-րդ դարի աղէտի ենթարկուող մարդկային աշխարհին, նիւթապաշտութեան եւ քաղքենի եսամոլութեան զոհերին, նաւաբեկեալ հոգիներին: Այս բոլորին, այս նոր խոհերին հարազատ են հընչում նաեւ միջնադարեան հանճարի հաւատամեակի խորքից եկող խօսքերը՝ «Թող վերակերտուի քո կերպարանքն անփոփոխելի», «Մշուշը ցնդի, մութը փարատի, եւ մառախուղը չքանայ անհետ»: Եւ մանաւանդ աղերսանքն առ Աստուած, որպէսզի չարիքը վերանայ եւ «լոյսը ճառագի»: Եւ յաւերժական երազը. Թող...

Պարտէբը զիջունեն, ամօթը ցրուի,
Անարգանքները տրունեն մոռացման,
Դատավճիռը փոխուի ի բարին,
Որդերը սատկեն, լացը վերանայ,
Ատամնակրճտումն ի սպառ դադարի,
Ողբերն սպառուեն, արցունքներն
հատնեն,
Սուգը փարատուի, խաւարն
հալածուի,
Մարի, խափանուի, հուրն այս
սաստկաբոց,
Եւ բնաջնջուեն տանջարանները
զանազանակերպ:
(Բան ՂԳ)

Սա հէնց անանձնական սէրն է, այլասիրութիւնը, խոր տագնապը մարդու եւ մարդկութեան համար, որը խորովի շարունակուել է 20-րդ դարի բանաստեղծի հոգում, ստանալով նոր շեշտեր ու գոյներ: Այս է երգի դժուար ու տառապագին ճանապարհը, որը նաեւ բանաստեղծների տարբեր սերունդների հոգու եղբայրութեան պատմութիւնն է: Եւ, ինչպէս Չարենցն է ասում Տանթէի եւ իր մասին,

Նարեկացին ու Մեծարենցը քայլում են իրար հետ, որպէս նոյն մարդկութեան երկու տարբեր հասակ, ցաւի ու սիրոյ եղբայրութեամբ, անձնազոհ նուիրումով:

Այդպէս են ապրում ու մեռնում լոյսի նաւորդները, երջանիկ ակունքների ըմպասումով բռնուած բանաստեղծները... բոլոր ժամանակներում:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

×

Ամերիկեան Թղթակիցը գրում է. «Մեր երկրում դատաւորների յիսուն տոկոսը սրիկաներ են»: Վիրաւորուած դատաւորները պահանջում են հերքում: Թղթակիցը «քաւում է» իր մեղքը գրելով. «Մեր երկրում դատաւորների յիսուն տոկոսը սրիկաներ չեն»...:

×

- Երանի հէնց քեզ հեռուստատեսութեամբ ցոյց տային, - ասաց ամուսինը չատախօս կնոջը:
- Շնորհակալութիւն, բայց ինչո՞ւ:
- Պարզապէս հեռուստացոյցը կ'անջատէի:

×

- Ես յաճախ եմ տեսնում ձեզ այցելող մի շիկահերի: Ձեր հարազատնեի՞րց է:
- Այո: Նա իմ առաջին ամուսնու երկրորդ կնոջ երրորդ ամուսինն է:

×

- Անապատում ինձ վրայ յարձակուեցին առիւծներ, եւ ես արագ բարձրացայ ծառը:
- Ներեցէք, բայց անապատում ծառ չկայ:
- Դէ, այդ րոպէին ինչ նշանակութիւն ունէր՝ կա՞յ թէ չկայ:

×

- Հայրիկ, քո քարտուղարուհին մեր ազգակա՞նն է:
- Ոչ:
- Բա ինձ տեսնելիս ինչո՞ւ է ասում՝ հարազատս:

×

- Բժիշկ ջան, 5 կոպեկանոց եմ կուլ տուել:
- Մարդ կայ՝ 5 միլիոն է կուլ տալիս, բժիշկի չի դիմում:

×

- Տեսողութեանս հետ ինչ-որ բան է կատարւում, - գանգատուեց Երեմը ակնաբոյժին:
- Ինչո՞վ է դա արտայայտւում:

- Հարեւաններիցս ոմանք աչքիս ալապուլա են երեւում:

×

- Ի՞նչ է նշանակում ընտանեկան օճախ:
- Դա այն տաք օջախն է, որի վրայ կինն ամէն օր խորովւում է ամուսնուն:

×

Կուրթմանեցուն ասում են.
- Ստեփանաւանի ձորում կամուրջ են սարքում:
- Լայնքո՞վը, - հարցնում է կուրթմանեցին:

×

Բեավառեցի մի կին հիւանդանում է: Տեղափոխւում են Երեւան: Ստուգայցի ժամանակ բժիշկը հիւանդի պահարանի վրայ օղու շիշ է տեսնում:
- Բժիշկ ջան, մի նեղացիր, օղին բերել եմ էստեղ խմեմ, որպէսզի Ջրափոխ չլինեմ:

×

Մի կին գնում էր՝ փակ դոյլը ձեռքին:
Ճանապարհին մէկը հարցնում է.
- Էդ ի՞նչ ես տանում:
- Դէ որ պիտի իմանաս, էլ ինչի՞ եմ բերանը փակ տանում, - զայրացած պատասխանում է կինը:

Մանասը երեք ամսական երախային տարաւ դարմանատուն: «Պէտք է կըշռենք», - ասաց բժշկուհին:
- Կը ներէք, - հարցրեց Մանասը, - ձեր քոյրը խանութո՞ւմ է աշխատում:
- Այո, ի՞նչ կայ որ, - զարմացաւ բըժըշկուհին:
- Հէչ, վախենում եմ՝ երախայիս թեթեւացնէք:

×

Եզօն այնքան էր խմել, որ բաժակները լցնելիս ձեռքերը ուժեղ դողում էին: Այս տեսնելով Մանասն ասում է:
- Տուր չիշը, արդյ լցնելը քո բանը չէ: Դու լաւ աղ ցանող կը լինես...

×

Մէկի գլուխը ցաւում էր:
Լենինականցի Ջղեր Խաչիկը խորհուրդ է տալիս.
- Գնա բժշկի՝ քաշէ, պրծէ, մեղք ես, հերիք տանջուես:

×

- Ինչո՞ւ ես այդքան շատ խմում, այ մարդ, չէ՞ որ խմիչքը մարդու թշնամին է, - ասում է կինը:
- Հէնց դրա համար էլ թշնամիներիս ոչնչացնում եմ, - պատասխանում է մարդը:

ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ՀԱՐՑԵՐ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ՝
ԱՐՏԱՔԻՆ-ՆԵՐՔԻՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

×

Զոյգ քաղաքական գիծերը ի՞նչ ճամբաներով կը ճշդուին Փեքինի կողմէ, ներկայիս:

Տ. Պարնէթ, «Հերըլտ»ի աշխատակից, հանդիպում մը կ'ունենայ Չինաստանի Վարչապետին հետ: Այս վերջինը կը լուսաբանէ, ճշդելով միաժամանակ, թէ Արեւմուտքի տեսակէտները այս հարցին կապակցութեամբ ժամանակավրէպ կը դառնան:

Արեւմուտքը պէտք է գիտնայ, թէ հիմնական կերպով նոր սերունդ մը հրապարակ ելած է վարելու համար երկրին թ'է արտաքին եւ թ'է ներքին քաղաքականութիւնը: Հիները, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, շուքի մէջ կը մնան, կամ՝ երկրորդական գիծի վրայ: Արեւմուտք պէտք է նկատի ունենայ այս իրողութիւնը:

- Միշտ կը մտածէք եւ կը հաւատաք, թէ Պոլիտպիւրօն, - 27 լիազօր և 6 թեկնածու անդամներէ բաղկացած, - է, որ կը ճշդէ եւ կ'որոշէ մեր երկրին արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը: Իրականութեան մէջ, կ'ըսէ վարչապետ Ջհաօ Զիյանկ, Պոլիտպիւրօն այժմ անկանոն ձեւով կը հաւաքուի:

Օրուան հարցերը եւ գլխաւոր ուղիները կը սահմանուին Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարութեան կողմէ: Կը գլխաւորէ ընդհ. քարտուղար Հու Եաօպանկ, իր կողքին ունենալով 11 կանոնաւոր եւ օժանդակ անդամներ: Նաեւ քննութեան կ'առնուին Պետական Խորհուրդի ներքին կազմին կողմէ՝ Ջհաօ, չորս փոխ-նախարարներ ու տասը խորհրդատուներ: Ասոնք եւս կը հսկեն կառավարական աշխատանքներուն վրայ:

Կ'ընդգծէ միաժամանակ, թէ հիմնական կէտերը վաւերացումի կ'ենթարկուին երկրին նախագահին եւ Կեդր. Կոմիտէի թիւ մէկ քարտուղարին կողմէ:

Լրագրողին քաղած տեղեկութիւնները այն եզրակացութեան կը բերեն, թէ թէեւ Պոլիտպիւրօն մեծաւ մասամբ ալեւորներէ կը բաղկանայ եւ իր ձայնը կըշիռ ունի, այսուհանդերձ, կուսակցութեան քարտուղարութեան եւ Պետական Խորհուրդին միջոցով նոր սերունդն է, որ կը սահմանէ օրուան քաղաքականութիւնը՝ ներքին եւ արտաքին:

Նորերը, - տարիքի հարց չէ, անպայման, - կը ձգտին տոհմերէն դուրս մնալ, իրապաշտ դառնալ, ընդունիլ, թէ տեսութիւնները լաւ ըլլալով հանդերձ, կրնան խոչընդոտ հանդիսանալ հետապնդուած եւ տարուած ճիգերուն: Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ ներկայիս, առարկայական, իրապաշտ գիծ մը նկատի կ'առնուի, միշտ երկրին շահերէն առաջնորդուած:

Չինաստան, կ'եզրակացնէ լրագրողը, վարչապետին հետ իր ունեցած տեսակցութենէն ետք, կ'աշխատի չօշափելի ներկայութիւն դառնալ միջազգային ասպարէզին մէջ՝ համաձայն իր ուժին, տարողութեան եւ ազգային-պետական շահերուն:

Արեւմուտքը պէտք է նկատի ունենայ այս կէտը:

Խօսքը, առաւելաբար, Ուաշինկթընի հասցէին է:

Թ. Ա. Թ.

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 18 -

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ

- Վար գնա՛, ըսաւ Տոն Քամիլլօ ծերուկին:

Ծերուկը վար իջաւ ղոնակէն ու երկար ատեն մը մնաց վարը:

- Ազատեցաւ, շշնջաց կրկին երեւնալով. ես հազարով այս գործողութիւնները կատարած եմ. անասնաբուժէ մը աւելի լաւ կը հասկնամ:

- Հիմա տուն գնա՛, հրամայեց ծերուկին Տոն Քամիլլօ, ու ծերը անհետացաւ: Այն ատեն Տոն Քամիլլօ կռնակի վրայ բացաւ ղոնակը, ու մէջէն գլորեց խոտի գունդ մը:

- Ի՞նչ ընել է նպատակդ, ըսաւ Փեփփոնէ, որ մինչեւ այդ ատեն ծածկուած էր:

- Օգնէ՛ ինծի խոտի խուրձեր վար նետելու, յետոյ կ'ըսեմ:

Փեփփոնէ մրմռալով սկսաւ խուրձ-խուրձ վար նետել, ու յետոյ, երբ Տոն Քամիլլօ գոմը վար իջաւ, հետեւեցաւ:

Տոն Քամիլլօ խուրձ մը տարաւ աջ կողմի մսուրի մօտ փրցուց երկաթէ երկու թելերը, քակեց խոտը ու նետեց կովերուն առջեւ:

- Դուն ձախ մսուրը հոգա՛, ըսաւ Փեփփոնէին:

- Ոչ իսկ եթէ գիս փողոտես, պոռաց Փեփփոնէ, վերցնելով խուրձ մը ու տանելով դէպի ձախակողմի մսուրները:

Աշխատեցան կովպաններու բանակի մը չափ. յետոյ կարգը եկաւ ջուր խմցնելու, եւ որովհետեւ նորաձեւ ախոռ մըն էր, մսուրները՝ սրահին եզերքը, իսկ ջուրի ղուռերը պատերուն երկայնքին դրուած, հարկ եղաւ եր դարձ ընել տալ հարիւրաւոր կովերուն, ու յետոյ բազուկները կոտրել զանազան հարուածներ տալով կոտոշներուն, վերցնելու համար զանոնք ջուրէն, թէ ոչ պիտի պայթէին:

Երբ վերջացան, ախոռին մէջ միշտ մութին էին, սակայն հետեւանք էր պարզապէս այդ իրողութեան, որ բոլոր պատուհաններուն փեղկերը դուրսէն գամուած էին:

- Ցերեկուան երեքն է, ըսաւ Տոն Քամիլլօ նայելով ժամացոյցին, դուրս ելլելու համար հարկ է սպասենք մինչեւ իրիկուն:

Փեփփոնէ սկսաւ ձեռքերը խածնել կատղութենէն, յետոյ սոխրուեցաւ խաղաղիլ: Երեկոյեան, ախոռին մէկ անկիւնը Փեփփոնէ ու Տոն Քամիլլօ դեռ թուղթ կը խաղային կաղի լապտերի լոյսով:

- Այնպէս անօթի եմ, որ եպիսկոպոս մը պիտի ուտէի ծուռ կողմէն, բացագանչեց Փեփփոնէ կատաղութեամբ:

- Անմարս ապրանք, քաղաքացի գլխաւոր; պատասխանեց հանդարտութեամբ Տոն Քամիլլօ, որ սակայն ամէն ինչ կանանչ կը տեսնէր անօթութենէն եւ պիտի ուտէր ծիրանաւոր մը: Անօթի եմ ըսելու համար անօթի սպասէ այնքան օր, որ ծոմ կեցան այդ անասունները:

Այսպէս բոլոր գիշերը գերեզմանային լռութիւն եղաւ գոմին մէջ. իսկ ծեր Բագոթթի չլսելով կովերուն բառաչը, վախցաւ. մտածեց որ այլեւս յետին ծայր հասած են, եւ թէ վրանին պոռալու ա'լ ուժ մնացած չէ: Առտուն իջաւ բանակցելու Փեփփոնէին հետ. եւ երկու կողմերէն ալ քիչ մը տեղիք տալով գործը վերսկսաւ քալել:

Կէսօրին Փեփփոնէ հասաւ ժամատուն:

- Էհ, ըսաւ Տոն Քամիլլօ ամէնէն շողոմիչ ձայնով, դուք յեղափոխականներդ միշտ պէտք է մտիկ ընէք ծեր աւագերէցին խորհուրդներուն: Ճիշդ, այդպէս սիրելի զաւակներս:

Փեփփոնէ ձեռքերը խաչաձեւած սկսաւ դիտել այդ սքանչելի աներեսութիւնը:

- Գերյարգելի, ըսաւ Փեփփոնէ, գնդացիրս:

- Քու գնդացի՞րդ, պատասխանեց ժըպտելով Տոն Քամիլլօ, չեմ հասկնար, քովդ էր գնդացիրդ:

- Այո՛ քովս էր, բայց երբ դուրս ելանք ախոռէն, դուն օգտուեցար մաքի շփոթութեան մէկ պահէն որուն մէջն էի, անտամօթաբար փախցնելու համար:

- Հիմա որ կը յիշեմ, կարծեմ թէ այո՛, պատասխանեց հեշտալի ամբծութեամբ Տոն Քամիլլօ: Ներէ՛ ինծի Փեփփոնէ: Գէշը հոն է որ, գիտես, կը ծերանամ եւ չեմ կարող յիշել, թէ ուր խոթած եմ:

- Գերյարգելի, այս երրորդն է որ կը փախցնես, պոչեց Փեփփոնէ:

(Շար. 73)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻւ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆԻՒԹԸՆ. - Տիկին Ս. Մխիթարեան տասը տոլար :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Սիմոնն Տակառեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մութէվէլեան 250 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (սանիայ՝ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր Միութեան Կեդրոնական վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ, Պ. Աւետիս Բարքեանի և զաւակներուն, Տէր և Տիկին Յովհ. Բարքեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Բարքեանի, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Բարքեանի եւ զաւկին, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելի կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր, հարսին, ազգականին եւ խնամիին՝ Սեմագիւլ Բարքեանի մահուան առթիւ :

×

Այս տխուր առիթով Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեանէ, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Բարքեանէ, Հայ Արենոյշներու Միութենէ, Մկրտիչեան եղբայրներէ 100-ական ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
Կեդրոնական Սանուց Միութեան
նախաձեռնութեամբ

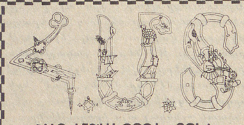
ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութթիւնները սկսած են : Բացումը տեղի պիտի ունենայ Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին :

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը :

Իսկ Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12 :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու :

ԳԻՆԵՁՕՆ

Մուտքը ազատ է :

×

Տոհմիկ և դասական երաժշտութեան ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ՝ ՀԱՅՐ Ց. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ :
Արձանագրութիւն՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն սկսեալ :Առաջին փորձը՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պօմոնի նախկին Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ այժմու ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբի Ա. տարեդարձի հանդիսութիւնները, Սեպտեմբեր 23, Կիրակի, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ՇԱՀԱՆ ՆԱՏԱԼԻ

ՇԱՀԱՆ
Ա
Հ
Ն
Ո
Ւ
Ր

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	ԳԻՆ՝	70 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	,,	60 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	,,	60 Ֆր.
et PARAGES D'EXIL	,,	75 Ֆր.

ARMEN LUBIN
LES LOGIS PROVISOIRES
Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « Յ Ա Ռ Ա Ջ »
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար :

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ : Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Չորեքշաբթի օրերը : Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման :

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.-

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի :

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի միջեւ :

Հասցէներ.-
Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

«ՅԱՌԱՋ»ի

Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը) :
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին :
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան : Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, գիշերօթիկի բաժինը :

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով. -

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20ᵉ

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Սեպտեմբեր 1-էն սկսեալ՝ 9-էն մինչեւ ժամը 17 :

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

ARMENIE 1984

DÉPARTS		RETOURS
15 SEPT.		28 SEPT.
06 OCT.		19 OCT.
26 DEC.		08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 86? - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935